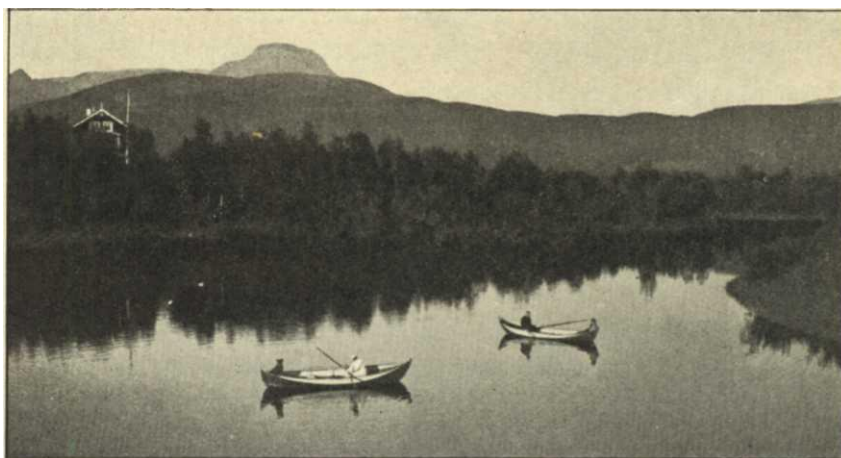

MAALSELVDALEN

IVAR SÆTER

MAALSELVDALEN

MAALSELV OG ØVERBYGD HERREDER

BRUNES (ØVERBYGD) MED TOPPEN AV HATTAVARRE.

Med kart og mange illustrationer.

GRØNDAHL & SØNS BOKTRYKKERI. OSLO 1926.

BFTER HENSTILLING fra interesserte bygdefolk besluttet Maalselv herredsstyre i møte 5. mai 1923 at nedsætte en komité paa fem medlemmer, der fik i opdrag at samle materiale til en bygdebeskrivelse. Komiteen blev d'herrer skogassistent H. Helgesen (formand), landbrukskandidat Erik Myre (næstformand), lærer L. Aarøen, furer I. Stenersen og handelsmand Bjarne Haug. I samarbeide med Bokkomiteen har jeg saa utarbeidet denne bok omtrent efter samme plan som mine øvrige bygdebøker. Med tak til komiteen og alle medarbeidere maa jeg især faa takke d'herrer Helgesen (senior som junior) og hr. skogforvalter A. Sakshaug og Herredstyret samt Styret for Peer Væringsaasens Nationalfond og Maalselvdalens Sparebank for bidrag til bokens utgivelse.

Maatte saa boken om folket i Maalselvdalen med sine gamle slegtsforgreninger i den norske stamme sør paa — især over Østerdalene, Gudbrandsdalene og Trøndelagen — knytte baand mellem svundne og kommende tider og bli et levende vidnesbyrd for nationen om folkets arbeidskraft og utholdenhet. Maatte endvidere boken hjelpe til at binde dalens folk fast i kjærlighet til hjemjorden i samhørighet med Norges gamle saga og rikets historie i fremtiden.

Sætersgaard i Tolga i Østerdalen mai 1926.

Forfatteren.

INDHOLD

	Side
Indledning	1
Gaardene i Maalselvdalen	20
Gaardene i Øverbygd herred	13
Kirken og Skolen (Presten og lærere).....	168
Maalselv og Øverbygd herreder	193
Skogforholdene	210
Jordbruk og kreaturavl m. v	228
Haandværk og hjemmeindustri	239
Handelsmændene i Maalselv	241
Om utvandringen til Amerika	241
Finner og ren.....	243
Veie i Maalselvdalen	246
Postvæsenet.....	249
 Telegraf og telefon	 251
Smaafortællinger.....	253

Malangsfossen.

INDLEDNING

DET NORDLIGE NORGE eller Haalogaland—«de høie guders land» — omfatte de tre nordligste fylker: Nordland, Troms og Finmark fylker — et areal paa 113168 kv. km. med en samlet folkemængde paa 308000 mennesker. Nordland er tættest befolket — Finmark er det største i utstrækning — i alle fylker rike muligheter for en fremtidig utvikling.

Nordland fylke har seks bykommuner (Brønnøysund, Mosjøen, Mo i Ranen, Bodø, Svolvær og Narvik) og 54 landkommuner. Troms fylke har to byer (Harstad og Tromsø) og 25 landkommuner, mens Finmarken har tre byer (Hammerfest, Vardø og Vadsø) og 20 landkommuner med Kirkenes. Mange av disse kommuner er saa store, at de burde deles, og den stadig økende bebyggelse med økende jordbruk vil ogsaa fremtvinge delingen. Finmarken er jo bare i begyndelsen av sin utvikling med plads for en stor mængde mennesker. Bare enkelte kommuner som Alta, Talvik og Sør-Varanger har over 3000 indbyggere (Sør-Varanger med Kirkenes over 5000). Andre derimot har ca. 2000 indbyggere og andre igjen som Karasjok, Kautokeino og Polmak bare ca. 1000 (Polmak den mindste kommune med ca. 600). I alle kommuner — enten de er beliggende inde i landet, i fjordene eller ved kysten — er ledig dyrkbar jord, og der burde vel bare være en mening om, at Finmarken bør koloniseres, og at jordbruket burde ophjælpes over hele Haalogaland.

De tre nordligste fylker danner jo Haalogaland bispedømme og Haalogaland lagdømme — hvad er saa rimeligere, end at hele landsdelen kaldes Haalogaland i likhet med Trøndelagen og Østerdalen osv. Navnet Haalogaland har sin oprindelse i sagatiden, mens Nordland og Nord-Norge som navne skriver sig fra en nyere tid. Haalogaland kan opvise en kongerække paa 24 navne før Harald Haarfagres dage, og den sidste konge over Haalogaland, Haakon Grjotgardsson, blev Harald Haarfagres jarl og haandgangne mand.

Denne store landsdel har været overset og stedmoderlig behandlet — betragtet som en avkrok og et forvisningssted. Der er vistnok skrevet en mængde om folket og naturen i midnatsolens land; men meget av dette findes bare i bindsterke verker, som ikke er let tilgjengelig, og den almindelige mening er vel nærmest endnu denne: «Nei, i Nordland maa det være uleveligt med den lange mørke vinter osv.» Faktum er dog, at Nordland er et livets og et lysets land — uten overdrivelse sagt.

I alle byer er der færdsel og trafik med gods — vareforsendelser fra og til. Hurtigruten er som en bankende pulsaare gjennom hele landet, og den har sit levende aarenet i lokalruterne ind over fjordene i forbindelse med indlandsbygderne. Disse jordrike og skogrike bygder inde i landet vil ved hjælp av jernbanen bli rygmarven og stammen i det nordlandske folkeliv. Det er ikke længer end 50 aar tilbake, da Nordlandsbanen blev anset for en umulighet. Den fremsynte — ja geniale sogneprest Ole Tobias Olsen til Hatfjelddalen blev betragtet som en drømmer og en fantast. Nu er snart sagt hele nationen samlet i forstaaelse av denne banes nationale betydning. Nu har alle «opdaget Nordland» — ikke bare de vældige fiskerier, men ogsaa de umaadelige vidder av jord og skog med andre naturherligheter. Flere av vore officerer f. eks. har ogsaa aapnet manges øine ved sine reiseskildringer, og alle er enige i, at i et sterkt utviklet jordbruk ligger landets fremtidige styrke.

Derfor bør de folk agtes og æres høit, som har gaat i spidsen for jorddyrkningen i Nordland — som har kolonisert i skog og ødemark — disse, som ved sit arbeide har vist et glimrende eksempel paa, at det lønner sig at ta fat med jorden. Hvad østerdølene f. eks. har utrettet i Maalselven og Bardo er intet mindre end et nationalt storverk. Som nybyggere og kolonister har de i løpet av ca. 100 aar oparbeidet bygder og herreder med trivelige hjem for tusinder av mennesker. Disse folk har gjort Norge rikere og større, end mange aner.

Døler kaldes med et fællesnavn alle de folk i Haalogaland, som stammer fra de forskjellige dalstrøk sør paa — som Østerdalene, Gudbrandsdalene, Opdal, Gauldalen, Romsdalen osv. Hvor disse folk end bor og bygger om helt fra Vefsen (Namdalen) i syd op til Pasvikdalen paa grænsen av Finland (Rusland), saa føler de sig paa en egen maate i slekt som døler med sin slektsrot i hjemjorden sør i landet. Deres fædre maatte i sin tid utvandre, og barna slog rot i de nye livsforhold her nordpaa; men urfædrenes gode nationale egenskaper sitter fremdeles fast: arbeidssomhet, kjærlighet til jorden og en seig utholdenhet i nøisomhet med beskedne livskaar. De har fristet en utvandrers skjæbne; men de har seiret, og de holder de gamle traditioner i agt og ære — mangesteds bedre end stammefrænderne i dalene sør paa.

Naar vi derfor skal tale om «Dølnes saga i Nordland», maa vi begynde og slutte der, hvor fædrene tok fat for ca. 100 aar tilbake i tredje og fjerde led — som nybyggere og rydningsmænd paa selve fædrelandets grund. Dølerne har vist verden og sit eget folk, at Norge er et rikt og et stort land, og at den gamle saga fortsætter med en stigende utvikling. Ingensteds træder dette saa klart i dagen som i Maalselven — Bardo som i egentlig forstand er «dølnes rike». Men om ikke alle døler har evnet at skape herreder og prestegjeld med en talrik befolkning som her — saa har de dog alle steds lagt for dagen sin gode vilje med en urokkelig tro paa fremtiden.

Maalselvdalen ligger i Troms fylke — ikke «i Finmarken, men heller ikke i nærheten av Bodø», som enkelte sør paa indbilder sig. Troms fylke ligger mellem 68-70° (68-70°) nordlig breddegrad

og mellem 4–12° længde øst for Oslo meridian — omtrent paa samme polhøide som Pasvikdalen i Sør-Varanger. Hele fylket ligger nordenfor polarcirkelen, men har dog et særdeles gunstig veirlag. Grænsers 278 — Gaivarre i Bardo — er fylkets sydligste punkt og skjæret Sagskiten paa Helgø det nordligste. Troms fylke grænser ellers i syd mot Nordlands fylke og Sverige (Norbotns len) og i øst ogsaa til dette len indtil grænsers 294, men derfra til rø 309 til Finland og endelig til Finmark fylke. Mot nord og vest grænser fylket til Nordishavet med 4 kvartmils terretorialgrænse (samt for en del i vest mot Nordlands fylke). Grænsen mellem Norge og Sverige er bestemt ved traktat av 1751 og er merket med stenrøser med det norske og det svenske vaaben. Hvor grænselinjen gaar gjennom skog, er der hugget en 16 alen bred aapning. Riksgrænsen for Troms fylke har 42 røser fra rø 268 i Rævre-fjeld til rø 309 i Dædno-muotke skog. Ved denne røser begynner grænsen mellem Reisen og Kautokeino (Finmarken) og derpaa i svingninger over Kvænangen, Alteidet og til havet ved øen Brynilen. Grænsen mellem Troms og Nordlands fylker begynner ved grænsers 268 mellem Bardo og Ofoten og fortsætter til Langvatn — Svartvatn og til Tjeldsund

Mauken i maaneskin ved Rundhaugen).

nord for Otteraaen samt over Hindøen til Kinnakslen ved Andfjorden og videre ut i havet.

Troms fylke er noget for sig i naturskjønnet. Intet av vore andre fylker har en saa rik mangeartet natur. Der findes ingen ensformighet, men en stadig veksling av alpefjelde, fjorde og sunde, skogklædte dale med elve og en krans av havombruste øer (ifølge Helland ca. 2600 øer). Naar vi derfor nævner Bardo, Maalselven, Senjen, Lyngen og Balsfjorden med selve Tromsø o.s.v., nævner vi nogen av de vakreste og mest storslagne naturpartier i Norges rike — en blanding og en samling fra det idyllisk-yndige til det imponerende, som søker sin like hvorsomhelst i verden.

Nordlands fylke har Lofoten med Vesteraalen; men det har ogsaa sin ensformighet langs kysten. Troms fylke rummer saavel Nordlands som Vestlandets naturskjønheter uten et øieblik at virke ensformig. Mange vil kanske allikevel ikke tro, før de faar se det med egne øine ved at reise omkring i Troms fylke en sommer i straalende sol nat som dag. En saadan reise vil høre med til de vidunderlige oplevelser i livet, og skolebarna sør paa burde sendes avsted i ferien; for hvilke naturherligheter man har sør paa — nattens sol mangler dog og en solklar sommer nat — i synet av Bardofossen og Malangsfossen kan neppe sammenlignes med noget andet natursyn i sin art.

Saa mange har skrevet om midnatsolen og nordlyset. Og der vil alle dage bli skrevet om disse naturvidundere: den lyse sol om sommeren paa nattens tider og det flammende farvestraalende nordlys i den mørke vinternat med sine reflekser henover sneen i dale og paa fjelde og det bølgende hav — hvilken naturens utfoldelse av magt og skjønnhet!

Noget skjønnere om midnatsolen kan vanskelig sies i faa ord, end hvad *Monsignore Snoeys* skrev i «Tromsø» (pinsenr. 1925): «Skjøn over al beskrivelse var midnatsolen paa Vestfjorden. Aldrig før har jeg set den skjønnere. Havet laa blankt og stille, det var saavidt det duvet i lange

dønninger, der lignet en sovende kjæmpes aandedræt. I forgrunden Lofotvæggen - som alverdens skjønneste katedraler laa strød side om side i en lang række utover og like over Guds herlige sol! Men den var ikke som ellers. Den levde. Den var som en levende rose, som en lysets kilde, hvorav straaiebundtene veltet frem i alle regnbuens farver. Noget skjønnere findes ikke paa jord».

Nordlyset har ogsaa været et kjærnt motiv for de malere, diktere og skribenter, som har beskæftiget sig med Nord-Norges natur og folkeliv.

Og som prøve paa nordlysets plads i litteraturen skal vi gjengi et brudstykke av forfatteren

Th. Haukenæs' bok «Midnatsolens Rige». Han skriver:

Komser i trafik paa Maalselven.

«Som en erstatning for det knappe dagslys har man nordlyset, som heroppe ofte kan straaie med en skjønnhet og glans, hvorm beboere av sydligere egne neppe vil kunne gjøre sig et begrep. Det er et likesaa storartet som smukt syn at se nordlysets flammer sprede sig utover den mørke nattehimmel. Det begynder som en liten, usikker lysning høit oppe paa himmelen, tar hurtig til i omfang og styrke, spreder sig ut og kaster sig frem til alle kanter og i alle farver: snart er det gult, snart rødt, snart violet,

hvitt, rødbrunt, snart strømmer det ut over himmelen som et tyndt lysende slør, snart i lange, bleke striper, snart i svære straaiebundter, der lyser op som raketter og bengalske soler. Undertiden danner der sig lysbuer, der naar over næsten hele horisonten, andre tider løper nordlysets striper sammen til knuter, som lyser med et urolig, skiftende lys, likesom lysningen av en svær ildebrand, hvor flammene jager hit og dit av en sterk storm.»

Det klare intense sollys om vaaren i mars-april med den skarpe snerefleks fra fjeldene gjør ogsaa landet til en lysets bolig – vidunderlig fager i sin vaarlige renhet! Og de grønne ller om sommeren har en egen frisk levende frodighet, saa dalene virker frugtbare, som dale blandt alper i syden. Lierne og fjeldsiderne i de vestlandske fjorde er golde og kolde i sammenligning med Maalselvdalens og Bardodalenes saftige grønhet, som øverst oppe kranses av de hvite bræers brem og tildels forskjønnes i sin ynde ved de fossende bækker, der henger nedefer lerne som sølvbaand.

Maalselvdalen (med gammel uttale Maanselvdalen) hører ubetinget til de naturskjønneste dalstrøk i Norge – som den strækker sig aapen og bred fra Malangenfjorden (Maalselv-fjorden) ved Maalsnes opover mot Rostavandet paa grænsen av Lyngen med sidedalene Kirkesdalen og Dividalen. Der er en avveksling i naturscenerier, av store og mægtige fjelde som ramme om gaardene paa begge sider av den brede elv – saa det er en fryd for øiet at fare gjennom dalen. Betegnende er det ogsaa, at navnene begynder med Guldhav, Fagerfjeld, Fagerli og Fagerlidal for at ende med Sverresvold, Kongsli og Eidsvold og Frihetsli øverst oppe. Overalt er dalen aapen, saa den ingensteds virker trang eller indeklemmt. De mægtige fjelde virker heller ikke knugende – snarere befriende med en løftet følelse av urgammel magt og med vælde av evighet.

Maalselven med de mange sidedale er anderledes end andre dalstrøk i Nordland. Elven er bred med stille strøm, og dalbunden har store flate moer med skog av bjørk og furu. Fjeldene

er ogsaa dækket av skog langt opover, og der findes store veldyrkede jorder med velbyggede gaarde - alt mindende om Østerdalene og Gudbrandsdalen, d.v.s. dalen synes mig at ligne mest paa Foldalen saavel med hensyn til naturbeskaffenhed som bebyggelse, om den end er frugtbarere, større og rikere paa fisk (laks) og vildt indover mot grænsefjeldene. Om laksefisket og sælfangsten i Malangen skrev Schnitler i 1743:

«I denne Malangens fjordbotn i den indfjord, kaldet Maalselven imod fossen, har i gamle dage været et rigt laksefiskeri og kobbveide, saa at hollændske skibe have faret did og havt deres handel og brug dermed, hvoraf til en avmindelse endnu paa østre side et nes, kaldet Hollændernes, vises, hvorhen skibene havde gaaet». Om denne handel synger digterpresten Petter Dass:

«Malangen henhører til Tromsøens Lehn,
did seiled i fordum Hollænderne hen.
Adskillige varer tilbragte.
De fremmede det en Fortjeneste gav,
Indbyggerne fandt sig og Nytte deraf
Enhver sin Gevinst lod opsagte.
Men der denne Handel lidt længe paastod,
Da blev det de bergenske Kjøpmænd imod,
Hollænderne maatte sig pakke.»

I en anmerkning til en Jordbog over Nordlandene av 1761 heter det: «Monselv haver fordum av Hollænderen været stængt og brukt til Laxefiskerie, og formedelst deres Ulovlige Kjøbmandsskab avdrevet. Samme Elv bruges til Fælleds av Tromsøes og Senjens Fogderies Almue og Bønder paa begge Sider, og kan endnu til Fordeel efter gammel sædvane bruges. Gaarden Hollændernæs, der ligger ved Monselvns Udløb, synes efter Navnet at have været Stedet som de hollandske Fartøier, der dreve Handel paa denne Kant, anløbe.»

Sagn gaar ogsaa om, at hollændere kom dit op med sine koffer for at kjøpe laks av de der boende kvænske laksefiskere. Litt efterhaanden fik nok ogsaa nordmænd, som bodde længere ute ved sjøkanten, greie paa det rike laksefiske, som her foregik og begyndte at søke dit med sine bruk. Finlænderne trak sig da længere op i elven. Et par stykker slog sig ned oppe ved Malangs- og Bardo-fossen. Her bygget disse to sig en bu (bod), bodde der og drev laksefiske. Folk kan endnu paapeke tomten, hvor denne bu hadde Staat. Der gaar sagn om, at disse to finlændere var blit uens, og at den ene hadde slaat den anden ihjæl og saa tat flugten til Sverige (Badjirikan), lapper-nes navn paa Sverige i motsætning til Merarikan, sjøriket (Norge). Det er nok ellers ganske sandt, hvad lærer H. Irgens (Gibostad) skrev for en tid siden i «Tromsø Stiftstidende»: Liketil 1780-aarene var dalen ganske ukjent av nordmænd. Ifølge traditionen hadde der dog bod folk paa Maalsnes og drevet laksefiske op gjennem elven. Om elven hadde samme navn den gang vites ikke. Sandsynligvis er den senere blit kaldt Maalselven, da navnet er norsk, mens de første laksefiskere der skulde ha været kvæner, finlændere og hollændere. Fjorden heter Malangen, Maalangr eller Malangr og er jo helt norsk. Ved elvens utløp ligger et nes, Maalsnes. Der har været delte meninger, om enten elven skulde hete Maalselven eller Monselven. Mange mente, den skulde hete Monselven og brukte ogsaa officielt dette navn. Hvad grund man hadde for at kalde elven slik vites ikke. Antagelig fordi folket i dalen kaldte elven Monselv. Navnet Maalselven maa vel helst utledes av mal eller maal-sten. Nessene paa begge sider av elvemundingen især paa den nordre side er et sten-nes, fuldt av kopmaal d. e. rullesten. (Folk kalder endnu slik mark kopmaalmark).

Om betydningen av navnet Maalselv, Maalsnes og Maalsfjord se ellers i Rygh Norske Gaardnavne: Malangr, egentlig et fjordnavn, hvis siste led er angr. = *fjord*, altsaa Mal-fjord. Første led *Mal* maa være av samme stamme som første led i navnet Maalselven osv. Magnus Olsen antar

en grundform *Mahl* som ogsaa findes i høitysk: Malaha = lærtaske eller vadsæk. Malangr har vistnok avløst et ældre fjordnavn Malr. eller Mál, og med det sidste er (i eieform) Maals-elv, Maalsnes og Maalsfjord sammensat. Malr eller Máll maa oprindeligt ha betegnet «Sækken» eller «Posen», og de kan passe paa denne fjord, da den er bredere i den indre del end ved mundingen. Målsnes' (1528 skrevet Molsness) har ogsaa været et gaardnavn i Øvre Eker, og det maa være Fiskumvandet, som ved et smalt sund er forbundet med det langt større Ekeren Vand, som har været sammenlignet med en sæk eller pose og har hat navnet Malr eller Máll. At n er kommet ind i uttalen istedetfor l (Monselv istedetfor Molselv) maa forklares som følge av en dissimilation paa grund av det følgende 1 (Se herom Salomonsens leksikon s. 306 om d: «hyppig naar man skal uttale samme lyd i begyndelsen av to paa hinanden følgende stavelser, kan man komme til at forsnakke sig, og i tidenes løp kan da saadanne feilaktige uttaleformer komme til at sætte sig fast»). Det «tykke» l, som man i bygden benytter i ordet «elv», er ukjentt ellers i Troms fylke undtagen i forbindelsen sl. Det er en uttale, som indflytterne har tat med sig fra Østerdalen. Malangenfjorden (Malanger) var jo i de ældste tider grænsemerket (maalet) for Norge, og da fik kanske ogsaa elven navnet Maalselven. Nordenfor var der bare finner' (paganos); men senere blev jo disse grænsemaal flyttet, og dog kom elven til at beholde sit navn. Muligens navnet skriver sig fra det latinske mons (fjeld). Ved synet av de vældige fjelde skulde det ikke undre, om elven blev kaldt Monselven (Fjeldelven) d.v.s. den het fra først av Fjeldelven, men blev senere av de lærde kaldt Monselv. Der gaar ogsaa sagn om en gammel kjæmpe, som skulde hete Mons, efter hvem dalen fik sit navn, Monselvdalen. Hvad tid denne Mons har levet er ingen sikker paa, og man vet heller ikke, hvor han hadde sin bopæl — om det var nede ved sjøkanten eller øverst oppe i dalen. Ingen vet heller, av hvad slags blod og æt han var; men sagnet lever, og Mons staar som dalens første sagnfigur, om hvem der nok kan digtes og skrives i det uendelige. Han staar som et personliggjort symbol paa folkets urkraft, og nutidens folk har sikkert bare godt av at sammenligne sine bedrifter med den gamle kjæmpes. Han bar de sværeste mastetrær ned til sjøen, siges det, og han flyttet selv de sværeste stenblokker osv.

I geologisk henseende er der ellers en merkelig likhet mellem Bardodalen og Maalselvdalen. Øverst oppe deler nemlig de to dalstrøk sig i større forgreninger: Bardodalen deler sig i *Sørdalen* og *Østerdalen* (det sidste er hoveddalføret). Maalselvdalen deler sig i *Kirkesdalen*, *Dividalen* og *Rostadalen*. Alle disse dalforgreninger samler sig om dets hovedelva Maalselven og Bardoelven, der rinder sammen nedenfor Bardo- og Malangs fossen — saa der derifra og til havet ved Maalsnes bare er én elv, Maalselven, og bare et bredt aapent dalstrøk, Maalselvdalen.

Maalselven og Bardo hører til Norges vakreste alpelandskaper. Disse dales vældige natur — dalene med frodig plante- og skogvegetation og fjeldene med dype skar og høie tinder, tildels med evig sne og ubestigelige — grupperer sig og utfolder sig især som de to store innsjøer *Altevatn* i Bardo og *Rostavatn* i Maalselven. Her ligger et Norge i Norge, som sørlændinger og utlændinger alt mer og mer vil fæste opmerksomheten ved.

Oberstløjtnant Bang skriver saaledes fra sine vandringer: «Efter 6 timers marsch havde vi naaet det punkt mellem Grønfjeld og Kobborskarstinden, hvor fra det første glimt af Altevatn kan sees, og snart havde vi det hele vand liggende foran os med sine græsklædte, skogbevoksede og mangetungende bredder og rundt om alpetinder med de forskjelligste former. Mest karakteristisk storartet er partiet mod nord, der i en udstrækning af et snes kvadrat kilometer indesluttet af Maalselven, Bardoelven, Altevatn og Divielven, og som udelukkende bestaar af alper, lavtliggende dale med fiskerige elve og sjøer og fortrinlige sommerbeiter». Allesteds ser man de mægtige Istinder (Issagaissa) og andre høie tinder, og Hjerttindens høieste top som et kegleformet slot med taarn tjener til varde paa 8 miles afstand».

Hvor man end færdes i Maalselvdalen og Bardo har man vakre partier med storslagne

utsigter (vyer) - jo høiere oppe des bedre selvfølgelig. Men de reisende kommer sjelden op i høiderne; man kan saare godt nøies med det panorama, som kan sees fra veien med stadig skjønnere overraskelser, og utsigten over dalen er mange steder saa vidunderlig, at man maa holde stille for at nyde skuets atter og atter.

Landet i vest for Dividalen mellom Maalselven i nord, Kirkesdalen i vest og Bardo i syd er en vidtstrakt fjeldstrækning med flere dype dalfører og mange skar med fortrinlige renbeiter. Av fjelde med høie tinder i dette parti kan nævnes Langfjeldet, Høgskarstinden, Bærraloaive, Njunes og Kistefjeld — de fleste med vilde alpeformer og sne paa toppene. Kistefjeld 1720 m. høit er bestigelig bare fra østsiden med bræer paa to sider. Finnerne anser Kistefjeldet for det bedste vildrenfjeld i disse trakter. Nord for Njunes ligger Midtbræen (Gaskanieve), en høi snetind, der er den sydligste del av den fjeldrand, som begynder med Alappen i nord, og som skiller mellom Kirkesdalen og Revelvdalen. Langfjeldtinder 1506 m. høi og Ruten mellom Beineldalen, Revelvdalen og Maalselvdalen 1340m. Fra Kistefjeld gaar en række fjelde mot grænsen av Bardo

Utsigt ved Maukdal (mot Alapfjeldet).

med skar og gode renbeiter. Her ligger Gaibbavarre 1400 m., Moddaoaiwe med steile skraaninger, avskaaret og nebformet Moddanibba og endelig Kirkestinden (Gærgescokka) — alle omkring 1600 m. Fra vestsiden av Dividalen gaar der flere smaadale som Anavasdalen, Sandelvdalen og Høgskaret samt til Maalselv Beineldalen med sidedalen Revelvdalen — alle med gode renbeiter og med frodig græs like op under snegrænsen (som f.eks. Lodak og Finneskaret). Her ligger ogsaa slaatter og sætre; men som regel brukes dog disse dale bare av finnerne. I snesmeltingen er det nærsagt ugjærlig at komme frem i disse høifjeldsdale, og om vinteren gaar der ofte svære sneskred.

Kirkesdalen gaar mellom Alappen og Isdalsfjeldene. Landet vest for Kirkesdalen er gjennomskaaret av Iselvdalen og Kjervelvdalen med sidedalen Tverdalen. Og her inde — mellom Kirkes- og Iselvdalen — ligger Istinderne 1400 m. høie og ganske ubestigelige med vældige bræer (østre og vestre Istind paa hver side av Kjervelvdalen). Omkring fjeldet ligger tre isolerte bræer med moræner. Istinderne er kanskje de allervakreste fjelde i Troms fylke, og naar de en sommernat gløder i midnattens sol er de vidunderlige i sin majestætiske skjønnhet.

I syd for østre Istind ligger en storslagen sønderrevet fjeldstrækning med høie rygge og spidse toppe som Kjervelfjeldene, Snefjeldet og Blaaberget paa grænsen av Bardo — alle vanskelige at bestige.

Den strækning, som ligger i vest for Maalselven og i nord for Bardoelven, grænser til Sørreisen og Lenvikens' herreder. Sydvestligst ligger Hjerttind (Bassevarre) som grænsfjeld for Maalselven, Bardo, Salangen og Sørreisen med vandskille for vasdragene til alle de nævnte herreder. Her ligger fjelde som Madfjeld, Sørhusaasen og Rustadfjeld med forsænkning mot Andsvatn og Andselven, der gaar ut i Maalselven. Nordligere ligger Andsfjeldet med en steil side mot Maalselvdalen. Paa grænsen av Sørreisen ligger endvidere Rensfjeld og Renskallen med gode renbeiter

og furuskog op i en høide av 440 m. samt Fuglemyrene, der fører over til Finfjordvatn. Dalsiderne egner sig her udmerket til opdyrkning, og landet over dette eide ligger bare 50 m. over havet. Længere i nord ligger Fagerfjeld, Vasbruna og Sultinden med dalen Buoccevagge imellem. Denne dal er myrlændt med flere smaavande, men græsrik og brukes dels til havnefelt og dels til renbeiter. Den del av Maalselven herred, som ligger i øst og nord for Maalselven, er gjennemskaaret av Takelvdalen (fra Balsfjorden) og Tamokdalen længere oppe mot Lyngen med elve av tilsvarende navn. Nordligst paa grænsen mot Malangen ligger Aursfjeldet og Nøklefjeld med Aka- og Sletfjeldene — ikke over 500 m. høie, men med steile sider til Maalselvdalen og med gode beiter for kreaturer. I øst-nordøst retning ligger Hesten og Hestehuguet (323 m.).

Mellem Maarelvdalen og Takelvdalen er der skjønne alpefjelde med skar og tinder, hvor der lyser av bræ og sne om sommeren med gode renbeiter. Maarfjeldet er et prægtigt fjeld 1339 m. med urer og vilde takker, som vanskelig kan bestiges — dog med en græsbevokset skraaning ind mot Malangen. De høieste tinder — Maartinderne — er adskilte ved skar i en høide op til 630 m. og med skog paa skraaningerne mot Maarelven.

Sultinderne er 687 m. høie, og de to toppe er skilte ved et trangt skar med svake skraaninger og steile mot sydsiden. Her ligger den græs- og skogbevoksede Goastua med myrer og smaavande i dalen.

Landet mellem Maalselven i vest og Tamokelven i øst samt av Takelven i nord er et ualmindelig vakkert fjeldparti med skraaning mot Maalselven. Her ligger Maukfjeldene — Lille- og Store Mauken — med mange kløfter og toppe med Mauktinden 1033 m. Her er gode beiter og slaatter med bjørk og furu op til 440 meters høide.

Paa grænsen av Balsfjord ligger Falkefjeld og vest for Mauken Berguglehaugen. Østligst i fjeldstrækningen ligger Lillefjeldet og øverst Hattavarre 1443 m. samt Rengjerdstinden mot Balsfjorden. Hattavarre er et fagert stolt fjeld med en runding paa toppen som en hat med synlige skuringsmerker nedover hele fjeldet. Hatten kan kun bestiges paa nordsiden. Tamokdalen er trang med høie fjelde paa begge sider, men skogbevokset. Der ligger bare to gaarder i Tamokdalen: Høiset og Olsrød. Mellem Tamokelven i vest og Rostaelven i syd og Riksgrænsen i øst ligger vakre dale og fjeldpartier. Vestligst har vi selve Rostafjeld 1558 m. med to toppe, av hvilke den østligste er den høieste og dækkes av en vældig klippeformet gletscher. Paa nordsiden ligger en uhyre botn med steile græsklædte skraaninger. Mot syd falder fjeldet steilt av mot Lille Rostavand med græs og skog nede mot vatnet. Øst for Rostafjeld har vi Bratlifjeldet, som nederst er kranset av skog og græsklædt helt op til toppen. Paa nordsiden av Rostadalen, der er den egentlige fortsættelse av Maalselvdalen, kommer tre sidedale med sine elve: Reiersdalen, Trolddalen og Cievcasvagge.

Ved Riksgrænsen hæver det mægtige Moskovarre sig 1250 m. i veiret over platauet. Fjeldene herinde er dækket av en tyk og frodig renmose — saa andre planter neppe kan trives.

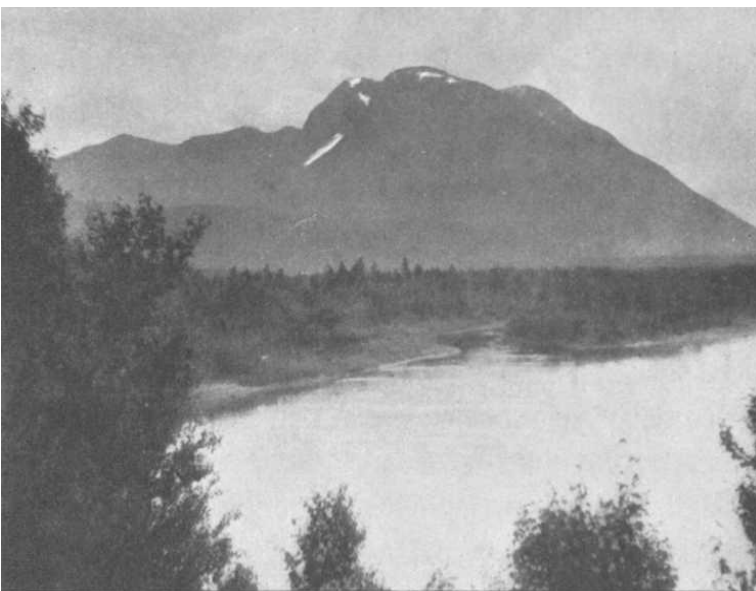
Landet mellem Rostaelven i nord og Divielven i vest med Riksgrænsen i syd-øst er en fjeldslette med forholdsvis avrundede former, men dog med enkelte toppe og tinder. Her har vi Jertta (Hjerttind) og i den nordlige del Likkavarre 1550 m. samt Havrefjeldet mot Rostavandet. Disse fjeldpartier har gode beiter tillikemed de fjeld, som ligger langs Divielvens østside som Sørli-fjeld, Dødesfjeld, Storfjeld og Juliusvarre. En del av disse strækninger er myrlændte, og i fjeldene langs grænsen mot Sverige vokser renmosen, saa det er sjeldent at se en blomst eller et græsstraa. Dividalen er skogbevokset i hele sin længde. Bjørken vokser like op til og over svenskegrænsen, mens furuen stanserv ved Juliusdalens utløp i hoveddalføret.

Der er ellers en mængde smaadale og sidedale (Høifjeldsdalene) som f. eks. Anavasdalen, Sandelvdalen og Høgskaret samt Beinelvdalen og Revelvdalen. Endvidere Finneskaret og Ana-

dalen m. fl. Enkelte av disse dale ligger over trøegrænsen, men med frodige græsgange like op under snebræerne. Oppe i disse høifjeldsdale ligger sætre og utslaatter, som dog i reglen utnyttes av finnerne, da sæterbruket mer og mer gaar av bruk. Rensdyrmosen gror tæt og tyk oppe i selve fjeldet, saa al anden plantevækst kues.

I Maalselven herred er der dog bare nogen faa bræer med evig is og sne som Jiedjagaissa og Rostafjeldet, 1.4 kv. km. Alappen, 2.3 kv. km. Istind, 1.6 kv. km. Gaskanieve, 14.6 kv. km. Isdalsfjeldene, 24.3 kv. km. og Njunesvarre, 0.8 kv. km. Samlet areal av disse bræer skal være 45 kv. km. og de ligger saa høit, at de bare kaster skjønhetsglans over landskapet — især i den varme sommer.

I det faste fjeld i Maalselvdalene forekommer der bergarter, der henregnes til den saakaldte Dividalsgruppe, Balsfjordgruppe og Tromsø glimmerskifergruppe d.v.s. Dividalsgruppen har den mindste utbredelse med et konglomerat av skifere og sandsten over Dividalen. Balsfjordgruppen er den største med Tromsø glimmerskifer i høiderne over hele Maalselvdalen. Granit forekommer i det sydøstligste mot Riksgrænsen, og overalt

Alapen (ved Rundhaugen).

i dalen findes terrasser, især opover fra Maalselvns utløp i Malangsfjorden med store sandholdige moer. Om disse geologiske forhold har Lektor Grønlie i Tromsø skrevet en interessant artikkel, av hvilken vi her med forfatterens velvilje meddeler en del.

Norges geologiske undersøkelse har endnu ikke rukket at kartlægge Maalselven og Bardo, og nogen fuldstændig geologisk undersøkelse vil vel heller ikke bli foretat, før der utkommer gradavdelingskarter over distriktet; men der foreligger dog saa meget materiale som resultat av undersøkelser baade i ældre og nyere tid, at det lar sig gjøre at skildre de geologiske forhold i store træk. Den mand som har indlagt sig den største fortjeneste ved geologiske undersøkelser ikke bare inden Maalselven-Bardo, men i Nord-Norge i det hele tat, er toldkasserer *Karl Pettersen*, som i over 20 aar ofret mange penger og al sin fritid paa dette arbeide. Som resultat av hans undersøkelser foreligger en række avhandlinger baade i inden- og utenlandske tidsskrifter. Specielt bør merkes en sammenhengende oversigt over «Den nord-norske fjeldbygning» i Tromsø Museums Aarshefter med en mængde profiltegninger og ledsaget av et geologisk oversigtskart over Troms fylke, det mest detaljerte kart over disse strøk, som man fortiden har. I de senere aar har statsgeolog *Th. Vogt* besøkt store dele av fylket, og skjønt han ikke har foretat detaljeundersøkelser eller kartlægning har han dog kunnet opnaa betydelige resultater, fordi han ved detaljarbeide inden Ofotonomraadet og befarung av de tilstøtende deler av Sverige hadde erhvervet sig indgaaende kjendskap til fjeldbygningen der. Siden 1914 har Lektor Grønlie gjentagne ganger reist i Maalselven og Bardo væsentlig for at studere sporene efter isbræernes arbeide under og efter istiden. Det faste berg bestaar av bergarter av to væsentlig forskjellige slag, nemlig eruptive bergarter og sedimentære bergarter. De eruptive bergarter er opstaat paa den maate, at smeltede stenmasser er kommet op fra jordens indre gjennom aapninger i den faste jordskorpe og er størket enten paa overflaten som dagbergarter, lavaer, eller under ældre berglag paa større eller

mindre dyp under denne som dypbergarter. Av dypbergarter er der mange slag med forskjellig mineralsammensætning; men inden Maalselven er graniterne næsten de eneste kjendte. De bestaar i almindelighet av 3 hovedmineraller: et rødt, graat eller hvit mineral, som kan kløves op efter spalteflater, feltspat, et glasagtig og meget haardt mineral, kvarts, og et tredje mineral, som optrær i smaa og tynde, ofte forvredne blad og kaldes glimmer eller kraaksølv.

Gneiser, mere eller mindre pressede graniter, gabbroer, glimmerskifre og hornblendeskifre danner for en stor del det berg, som ligger under de fossilførende lag og kaldes derfor grundfjeldet. Paa den svenske side av grænsen bestaar det faste berg over store strækninger av en rød granit, som Karl Pettersen kaldte indlandsgraniten. Mot vest forsvinder den under mægtige lag av yngre skifre; men i de største dalene, hvor skiferdækket er gjennemskaaret, stikker den dog op i dalbunden, f. eks. i Dividalen, hvor den først forsvinder under skifrene ved nedre Divifos. Syd for øvre Divifos gaar den et stykke op i fjeldsiden, det vil si at dalen er for en del nedskaaret i graniten. Da indlandsgraniten ikke sender utløpere ind i sprækker i skifrene eller kiler sig ind mellem lagene noget sted, maa den være ældre end skifrene. Den maa altsaa ha dannet en fuldt ferdig landoverflate, før skifrene blev avsatte, og den tilhører derfor grundfjeldet.

Over Dividalsgruppen, som den nu kaldes, kommer der saa en paa sine steder indtil 1000 meter mægtig lagrække av skifre, sandstener og kalkstenslag uten fossiler. Mangelen paa fossiler mener man skyldes den omstændighet, at disse lag under dannelsen av vore fjeld har været under paavirkning av saa stort tryk at fossiler som oprindelig maatte ha været der er blit fuldstændig ødelagt. Stillingen av lagene er som oftest meget nær horisontal, idet faldvinkelen inden Maalselven-Bardo sjelden overstiger 20–30 grader. Disse næsten horisontale lag kan ganske tydelig sees mange steder i de bratte fjeldvægger, f. eks. langs østsiden av Sjørdalen, vestsiden av Salangsdalen, paa nordsiden av Bardodalen nedenfor Strømsmo og nedenfor Sætermoen, i Rostafjeldet o.s.v. Alle geologer, som har studert disse lagrækker, er enige om, at de er av sedimentær oprindelse, altsaa er opstaat av grus, sand og lere avsat i et hav omgitt av opragende land, hvorfra løsmaterialet er blit tat. Efterat lagene var blit avsat, begyndte de jordskorpbevegelser, som har dannet de norsk-skotske fjeld (den kaledoniske fjeldkjededannelse), og under disse bevegelser blev de nævnte sedimentære lag med sit prekambriske underlag hævet op og presset sammen til bølgeformede rygger med mellemliggende daler, saakaldte saler og traug. Var presset stort, kunde salerne bli høie og traugene dype. Bløte berglag vilde bli bøiet som flere lag tòi ovenpaa hverandre; men var lagene sprøde, vilde der bli brud med leilighetsvise forskyvninger langs brudflatene. I Maalselven kan salerne ikke ha været høie eller traugene dype, da lagene som de nu ligger har liten heldning.

Oprindelig var vel det nye fjeldland nærmest en bølgende høislette. Ryggene vilde imidlertid snart bli angrepne av nedbrytende kræfter: veir og vind og det rindende vand. Elver og bækker har til en begyndelse fulgt traugene; men længe kan ikke det ha varet; for det er et karakteristisk træk ved alle eller ialfald de fleste større dalene som nu er — av *Karl Pettersen* fremhævet baade i profiltegninger og tekst — at de er nedskaaret langs efter salerne og ikke efter traugene. Dette er saaledes tilfældet med Salangsdalen, Bardodalen nedenfor Sætermoen, Sjørdalen og Dividalen. Det tør være at de øverste lag var blit saa sprøde under trykket, at de ikke har taalt at bøies over salerne, men har slaat sprækker langs disse enten straks eller ved en senere kontraktion av de omvandlede lag. Det rindende vand kan derfor meget tidlig ha fundet disse svake linjer, hvor elven meget hurtigere kunde arbeide sig ned end der, hvor der ikke var brud, og var de engang begyndt at grave sig ned der, vilde de fortsætte. Dividalen synes i preglacial tid at ha fortsat over Øvrebygden til Balsfjorden, som vistnok er den nedre del av dette gamle dalføre. Siden er saa elven blit indfanget av en elv, som skar sig ind fra vest langs den nuværende dal mellem Øvrebygden og Malangsfossen. Hvorvidt landet inden vort omraade flere ganger har

været helt skjult under en stor is kan fortiden ikke sies; men av yngre dalbræstadier er flere kjendt. Under det ældste av disse stadier fylgte mægtige bræer, utløpere fra den store indlandsis østenfor grænsen, alle fjorder og sund. En stor bræ naadde ut til Andøya med front fra Andenes til Senja, en anden stor bræ gik ut Malangen med front mellem Hekkingen og Hillesøy, en tredje fylgte Balsfjorden og sundene nordover med front ved Gaasvær utenfor Kvalsundet. Langs sundene laa overflaten av denne bræ over 200 meter over det nuværende havnivaa, og da er det klart, at alle større daler i Maalselven maatte ha staar fulde av is. De høieste topper og rygger raket nok op over bræerne, og en større del av landet forøvrig mellem dalerne var vel ogsaa isfrit; men den isfrie del var ialfald ikke betydelig.

Det næste stadium kan lettere følges ved hjælp av en række gode endemorener og vel utviklede sidemorener. Den store Balsfjordbræ gik da til Tromsø, hvor den la op den morenerekke, som nu gaar tvers over Tromsøen og fortsætter paa østsiden av sundet ved Storstennes. Denne bræ dannet avløp for de ismasser som kom ned Dividalen og Rostadalen og fylgte Øvrebygds store skaalformede basin. Fra dette basin fløt den største del av isen nordover til Balsfjorden over Hølen og Takvatnets-Sagelvatnets brede dalføre. Mot vest var der et tredje avløp gjennom Maalselvdalen; men da den øvre del av denne dal var forholdsvis smal ogsaa i høiere nivaaer, var dette avløp av mindre betydning ialfald saa længe mægtigheten av isen i basinet var stor. Maalselvbræens overflate sænket sig derfor hurtig med den voksende bredde av dalen, skjønt den blev forsterket med en stor bræ fra Kirkesdalen. Den stoppet derfor mot dalsiden paa vestsiden av Bardofossen, hvor endemorenen kan følges ca. 150 meter over havet fra Rusten til et godt stykke nedenfor Fagerlidal. Samtidig kom der en stor bræ-tunge ned Bardodalen; men den var av mindre betydning og deltok ikke væsentlig i opbygningen av morenen; for en stor del av isen fra den øvre Bardodal ovenfor Sætermoen hadde tat veien over Kobryggen og der forenet sig med en stor Salangsbræ. Saaledes forsterket naadde Salangsbræen bred og mægtig ned til Sjøveien, hvor den stoppet og la op den morene, som nu kirken staar paa. Under dette stadium naadde bræerne oppe i de større dalene til en høide av 500–600 m.o.h. En stor del av fjeldviddene mellem dalene maa antas at ha været isfrie. Den første virkning av den begyndende avsmelting var en ganske liten tilbakerykning. Ved Tromsø trak bræranden sig tilbake ca. 200 meter. Maalselvbræen trak sig tilbake til linjen Rognmoen–Storhaugen, hvor den store moreneryg blev opbygget som nu veien gaar over. Paa venstre side la den op de lavere morener langs elven fra Andselven og opover. I Salangsdalen trak isranden sig tilbake til morenerekken mellem Nedre- og Øvrevatn o.s.v. Da avsmeltingen for alvor satte ind blev bræerne i det indre snart saa reduceret, at tilgangen av is til Balsfjordbræen blev for liten til at holde den vedlike, og denne maatte derfor snart forsvinde av mangel paa næring saa meget mere som landet ved Tromsø dengang laa ca. 70 meter lavere end nu. Ogsaa Maalselvbræen trak sig tilbake, i begyndelsen ganske hurtig, da dalen var bred, landet laa dypt neddykket under havets nivaa, og tilgangen paa is ogsaa der var ganske utilstrækkelig. Ovenfor Bakkehaug, hvor dalen begyndte at smalne av, har tilbakerykningen derimot været ganske langsam; for ovenfor Normo er der i dalbunden en 10–15 meter høi ryg av grus og kuppel paa langs av dalen, en aas bygget op av en bræelv i og like foran en bræport i langsom tilbakerykning.

Paa grund av isbelastningen laa landet ogsaa dengang lavere end nu, og da isen trak sig tilbake, fulgte sjøen efter. Alle dalbunder, som laa lavere end 100 meter over det nuværende havnivaa, blev oversvømmet av havet. En smal og grund fjord gik op til Sætermoen, og den blev snart av de rikt sand- og grusførende bræelver fylgt op av grovt løsmateriale næsten like til havflaten. I Maalselvdalen gik sjøen op til Rostamoren. Den inderste del av fjorden blev ogsaa der fylgt op med sand og grus, hvorav rester staar igjen som terrasser i dalbunden den dag idag; men længere nede, hvor tilførselen av løsmateriale var mindre og hvor det tilførte materiale

var fint, blev der avsæt lere. I denne del af fjorden maa der ha været et ganske rikt dyreliv, for lerbakkene nedenfor Bardofossen fører rikelig med havskjæl.

Avsmeltningen av disse dalbræer foregik i 3 perioder. Under den første periode trak isen sig tilbage til indenfor Rostavatnet, til Stenvoldmorenen i Dividalen, til Nylundmorenen i Kirkesdalen, til Kjelhaugmorenen i Bardodalen og til Forsetmorenen i Salangsdalen. Sjøen fulgte efter og gik ind i Rostavatnet, til Sletten i Dividalen og til Nylund i Kirkesdalen, skjønt landet var i stigning. Til Kjelhaug og Forset gik derimot sjøen ikke op, da landet der laa over det samtidige havnivaa. I den stille fjord foran Nylundmorenen levet et ganske rikt dyreliv, som der findes rester av i lerbakkene ved Bjerknes. Den strandlinje, som nu blev indgravet, ligger ca. 15 meter under den forrige eller ca. 85 m.o.h. I den næste periode trak bræerne sig tilbake til en ny morenerække længere ind i dalene. Morenen nord for Dividalgaard, Sjørdalsmorenen ved Sjørdalen bro i Bardo, Bratlimorenen i Salangsdalen m. fl. hører til dette trin. Ogsaa denne tilbakerykning blev fulgt av en stigning av landet paa yderligere 15 meter til en strandlinje, som ligger omtrent 70 meter over den nuværende. Sjøen hadde nu paa det nærmeste trukket sig bort fra Øvrebygden. En ny varm periode bragte endelig bræerne til helt at forsvinde fra vore daler, idet de sidste utløpere fra indlandsisen enten mistet sin forbindelse med denne og blev dødbæer eller trak sig tilbake over grænsen. Landet begyndte igjen at stige og steg nu uavbrutt meget nær til det nuværende nivaa. Da stigningen var naadd saavidt, at Rognmomorenen hevet sin ryg over vandflaten, kunde elven ikke komme frem den vei, da dens tidligere preglaciale løp var blit sperret av morenen. Den skar sig derfor et nyt løp paa sydsiden av Storhaugen; men der traf den paa fast fjeld i dypet, og da den saaledes ikke kunde skjære sig fort nok ned, maatte der bli fos — Malangsfos —, da stigningen fortsatte. Paa samme maate hadde Bardoelven mistet sit gamle løp. Den maatte bøie av tilhøire langs morenen; men ogsaa den traf paa berg og derved opstod den nuværende Bardofos.

At den periode, hvorunder de sidste bræer smeltet bort, var en varm periode, kan man se av de fossile rester av den tids marine dyreliv, som nu findes langs kysten paa flere steder. Man kalder perioden *den boreale tid*. Man maa anta, at planter hadde hat tid til at indvandre, og at der var et tilsvarende rikt dyreliv. Men de onde tider var endnu ikke forbi. Den paafølgende atlantiske tid var en meget fugtig periode over hele Nord-Europa, og det hadde til følge, at der heroppe blev en række vintre med meget sne og kjølige raakolde somre med graaveir og skodde. Store snemasser hopet sig derfor igjen op i høifjeldene, og nye isbræer trængte atter langt ned gjennem dalene. I alle daler heroppe er der morener fra den tid. Landet sank paany, og havet trængte endnu en gang op igjennem dalene, dog ikke saa langt som forrige gang. Sjøen gik bare et litet stykke ovenfor Bardofossen og noget ovenfor Bakkehaug i Maalselvdalen. Elvene kunde nu igjen lægge op løsmateriale i de render de før hadde skaaret i lermasserne; men nu var fjordarmene smale og grunde i forhold til mængden av det vand og det løsmateriale, som førtes ut i dem. Bare det groveste materiale blev derfor avsæt i renderen som sand og grus, og det er grunden til, at de lavere flater ved elven nu bestaar av sand, mens de høiere flater som er ældre bestaar av lere, ialfald noget under overflaten. Under maksimum av denne sænkning laa strandlinjen ved Bakkehaug omtrent 40 meter over den nuværende; de laveste terrasseflater ovenfor Malangsfossen hører til dette trin. Men nedenfor fossene er der et endnu yngre terrassetrin hvortil bl.a. flaten mellem Guldhav og Hollændernes hører, 8—10 m.o.h. Den tilsvarende strandlinje ligger i den nedre del av dalen omtrent 13 meter over den nuværende.

Der kan altsaa ialt paavises 5 terrassenivaaer over hverandre i Maalselvdalen. Det laveste findes bare nedenfor fossene, til og med Brandskognes, det næste kan spores til Bakkehaug, mens de høieste og ældste gaar til ovenfor Sætermoen i Bardo og til Rostavatnet. De ældste flater i den midtre og nedre del av dalen bestaar av lere og blandet materiale, og derfor har den

første bebyggelse væsentlig holdt sig til den. De lavere flater har derimot været og er fremdeles tor en stor del skogmark, da jorden der var mindre frugtbar og litet egnet for dyrkning. Med stigende folkemængde vil nok ogsaa disse flater bli opdyrket og bebygget. En ny sandflate av samme art som flaten nedenfor Guldhav er nu under dannelselse ved elvens utløp i fjorden. Hvis landet skulde komme til at stige om bare nogen faa meter, vilde ogsaa denne flate bli torlagt.

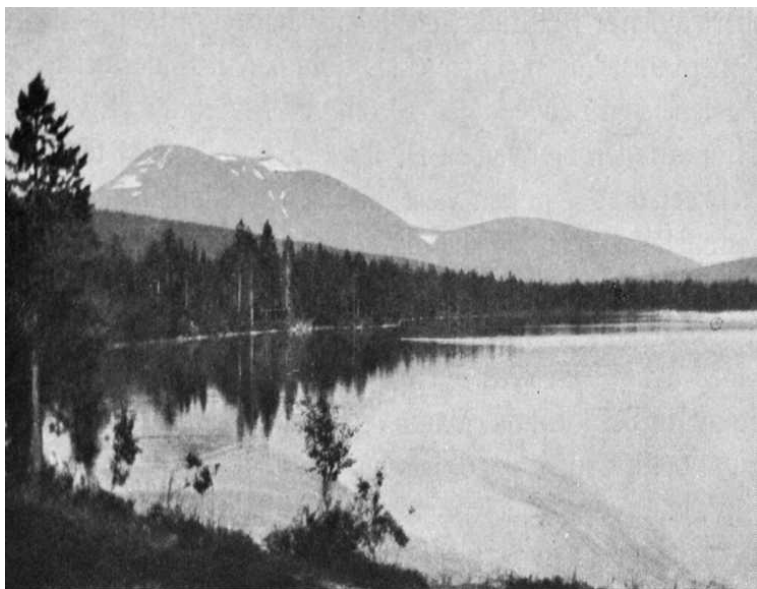
Professor Keilhau omtaler ogsaa, hvorledes det faste land i Troms fylke har steget og nævner de høie lermæler i nærheten av Bardofossen. Disse er slaaende lik mælerne i det sydlige Norge, og denne mængde sand er ganske sikkert avleiret i de tider, da dalen var en fjord, og saaledes blev de til de brede lange moer, hvor senere furuskogen skjød vekst. Som nævnt findes der ellers terrasser i alle Maalselvdalene — i sidedalene som i hoveddalen — som ved Elverum og Elvevold, i Revelvdalen paa vandskillet under Njunestinden og øverst i Dividalen. Om alle disse terrasser er avsatte i havet er kanske ikke saa sikkert, da det jo kan være, at enkelte er indlandsterrasser efter mindre sjøer. Maalselvdalen er temmelig rik paa indsjøer og vande, av hvilke kan nævnes: Maalselven 9.3 kv. km., Finfjordvatn 1.4 kv. km., Møssetjern 0.2 kv.km., Andsvatn 3.2 kv.km., Moskojavre 1.5 kv. km., Vand n.v. f. Mosko 0.3 kv. km., Vand n.ø. f. Cievcasgaissa 0.1 kv. km., Rostavatn (Stor-Rosta) 15.7 kv. km. med avløp saavel til Sverige som til Norge, Rostaelv (utvidelse ved Rostavatn) 0.2 kv. km., Raavatn 0.3 kv. km., Vand ved Alapmosæter 0.2 kv. km., Riettejavrre 0.4 kv. km., Harvfjeldvandet 0.4 kv. km., Baadkjeipvandet 0.2 kv. km., Dødesvatn 4.7 kv. km., Høgskarstindvandene 0.3 kv. km., Vand ved Riksgrænsen (Gællir vøtn) 0.5 kv.km., Bumandsbergvandet 0.2 kv. km., Cuovccajavrre 1.1 kv. km., Coulmavagge 0.4 kv. km., Bassevarre 0.1 kv. km., Norstevagge 0.2 kv. km., Vuomasjavre 1.8 kv. km., Anavandene (østre eller sydligste og vestre nordligste) 1.14 kv. km., Havggajavrrevandene 1.10 kv. km. Hertil kommer 182 smaavand 5.9 kv.km. Det samlede areal av sjøer, elve og vand med tjern anføres til 52 kv. km. I disse vande findes der flere øer som: Olderholmsøen i Maalselven 0.2 kv.km., Olderholmerne i Maalselven 0.7 kv. km., Pusholmen 0.5 kv. km., 26 smaaøer 0.2 kv. km. Samlet areal av øer 1.6 kv. km.

Maalselven er — naar man regner Bardoelven med den i fælles elvestrøm — det største vasdrag i Troms fylke. Den egentlige Maalselv har sine kilder paa grænsen mot Sverige i øst fra Rostasjøerne gjennom Rostadalen og i syd fra Altevand gjennom Bardodalen og andre vande gjennom Kirkesdalen og Dividalen. Maalselven har et nedslagsdistrikt paa 5990 kvadrat kilometer og danner flere fosse saavel i bielvene som i hovedelven, hvor Malangsfossen er den største med 22 meters høit fald. Malangsfossen opgis at repræsentere ca. 2000 hestekræfter (nøiagtig 1760 hestekræfter i 1911) og vasdragets samlede vandkraft til 13070 effektive hestekræfter. Som man vil forstaa, er der her kraft nok til en vældig fremtidig utvikling paa forskjellige omraader.

Rostaelven kommer fra *Rostavatn*, som ligger oppe paa vandskillet ved grænserøs 287. Den store sjø har avløp i søndre ende til Torneaa. Ved sit sammenløp med Troldelven danner Rostaelven et 30 meter høit fossefald, der i flere avsatser styrter sig utover den bratte fjeldvæg. Efter sit sammenløp med Tamokelven og Divielven dannes Maalselven, som rinder bred og stille, indtil den ved gaarden Fossli danner *Malangsfossen* med 3 fald paa en længde av ca. 650 meter og med en samlet høide paa 22 meter. Det øverste fald er det mindste, det midterste har en bergnab midt i strømmen og er det største. Der fløtes tømmer i fossen, og det nederste fald driver to sagbruk. Maalselven er seilbar helt op til Malangsfossen, og om sommeren gaar nu daglig motorbaate i rute fra Maalsnes — undertiden fragtbaate med ca. 100 favner ved ombord. At reise en tur paa Maalselven er like interessant som en tur paa Rhinen eller paa Tana i Finmarken.

Efter sin befaring av Maalselvdalene i 1877 skrev *H. Nysom* følgende om Maalselven, dette Norges største eller ialfald næst største og vakreste vasdrag:

«Maalselvens vasdrag har sine talrike kilder paa Riksgrænsen mellem 68° og 69° breddegrad. Elven rinder mest i nordvestlig retning og falder i Maalselv fjorden efter et længste løp av 170 kilometer (17 mil). Nedslagsdistriktet grænser i vest mot nedslagsdistrikterne til flere i nabo-fjordene faldende elve som Sko'elv og Salangselven foruten Bardoelven. Paa vandskillet ligger flere høifjeld som Vasbruna, Reinfjeld, Hjertind og Lifjeld, og i syd følger nedslagsdistriktets grænser omtrent grænsen mellem Troms og Nordlands fylker og i øst Riksgrænsen. Mot nord støter nedslaget til flere mot nord i Balsfjorden og Storfjorden faldende elves nedslags-

Raavand (i Øverbygd).

distrikter som Lyngselven, Nordkjoselven, Sagelven og Maarelven m. fl. Paa vandskillet ligger Tamokfjeld (1268 m.), Høltind og Maarfjeld (1361 m.) osv.

Nedslagsdistriktets størrelse er ifølge Nysom 5806 km.², men efter nyere maalinger 5990 km.².

Rostaelven kommer fra Rostavatnet (Store Rostavatn) paa den svenske grænse — en stor sjø, hvorav den største del ligger i Sverige med bare en bugt ind i Norge ved grænserøs 287 Fra Rostavatnets østre ende rinder et vasdrag i Torneaa, som er et av

de største vasdrag den botniske bugt (Østersjøen). Omtrent 30 kilometer fra Rostavatn falder elven ut i Lille Rostavatn med et areal paa 15 km.². Her gaar elven med rivende strøm og danner Rostafossen (ca. 6 km. ovenfor Lille Rostavatn). Videre fortsætter elven strid og vild, men uten synderlige fossefald. Rostaelven har flere bielve og tilløp. Den største bielv er Tverelven, som falder i Rostaelven straks nedenfor Rostafossen, og har den betydelige Tverelvfos ca. 30 meter i lodret fald. Divielvens kilder ligger inde paa Riksgrænsen, og elven har tilløp fra en mængde elve og bække. Divielven har flere fosse — især oppe i dalen — som Øvre Divifos 6 km. ovenfor gaarden Frihetsli og Nedre Divifos 11 km. ovenfor gaarden Sørli. Disse fosse gaar med lodrette fald mellem steile klipper og er av en mægtig skjønnhet i flomtiden.

Den største bielv til Divielven er Dødeselven, der kommer fra Dødesvatn (5 km.²) og falder i Divielven ca. 6 km. nedenfor Nedre Divifos.

Efter sammenløpet av de tre elve Tamok-, Rosta- og Divielven rinder den samlede strøm under navnet Maalselven i vestlig retning i et jevnt regelmæssig leie — med undtagelse av to stryk — Øvre og Nedre Jutulstænet — ca. 3 km. nedenfor gaarden Skjæggesnes. Den har ingen nævneværdige fald, før den naar Malangsfossen med 22 meters styrtning straks før sammenløpet med Bardoelven. Paa de sidste 20 kilometer ovenfor Malangsfossen rinder elven i mange krumninger gjennom den aapne brede dal med vidt utsyn til Istinderne og andre fjelde som (Mauken). Selve hovedelven har ingen innsjøer, men flere store bielve som Fjeldfroskelven, Kirkeselven og Kjervelv. Fjeldfroskelven kommer fra det 6 km.² store Fjeldfroskvatn og optar straks efter sit utløp Takelven eller Langvaselven, der kommer fra Takvatn 17 km.². Straks efter elvenes sammenløp dannes Fjeldfroskfossen, som i 4 fald med mellomliggende stryk danner en fos paa 30 meter. Nedenfor fossen rinder elven bred og stille i sterke

sving i den brede dalbund og forener sig med Maalselven i flere mundinger gennem et lavt liggende skogbevokset delta, som oversvømmes i flom. Fra syd kommer Kirkeselven gennem Kirkesdalen og falder ut i Maalselven nedenfor gaarden Kirkesnes. Den har sine kilder oppe mellem Istinderne og har tilløb av flere bækker. Ved Vangen sæter 22 kilometer fra dens munding har Kirkeselven en mindre fos.

Kjervelv kommer likeledes fra syd og fra Istinderne. Den er en typisk strid storstenet fjeldelv og danner i nærheten av gaarden Møkleby den 6 m. høie Kjervelfos.

Nedslagsdistrikternes størrelse og elvenes længde i Maalselvns vasdrag er ifølge H. Nysom:

	Længde	Nedslag	
Maalselven efter Malangselven	140 km.	5806	km ²
— » Bardoelven	170 »		
Rostaelven	50 »	715	»
Tamokelven	28 »	171	»
Fjeldfrøskelv	22 »	238	»
Takelven	22 »	138	»
Divielven	56 »	1308	»
Kirkeselven	28 »	306	»
Kjervelven	17 »	107	»
Andselven	20 »	101	»
Bardoelven	130 »	2105	»

Fløtning kan foregaa i Maalselven og i bielvene Rosta-, Divi-, Tamok-, Fjeldfrøsk-, Kirkes- og Takelven. De mange fosse har sine vanskeligheter, og iblandt rinder elvene saa stille, at tømmeret blir liggende i vaser. Nedenfor fossene rinder Maalselven stille med en mægtig svulmende strøm med optil 200 meters bredde (som ved Fredriksbergs færgested 190 m.). Den har ikke mer end 5 meters fald fra fossen — saa flod og fjære kan merkes like op til gaarden Fagerlidal ved Andselven (ca. 5 km. nedenfor elvenes sammenløp). I den nederste del vider elven sig ut, saa der er vanskelig at bestemme overgangen mellem elven og fjorden. Elven er her fuld av banker og grunde, mellem hvilke færdselen i fjæretid maa foregaa i render og trange far, mens bankerne oversvømmes i flod og flom, saa elven ligner en fjord langt op i dalen — et vakkert syn!

Vandmassen i Maalselven skal være maalt paa 4 forskjellige steder (i hovedelven og bielvene) under almindelig lav vandstand om sommeren. Den fandtes da i gennemsnit at være 15.8 liter sekund pr. kvadratkilometer av nedslagsdistriktet eller for Maalselvns samlede vandmængde ca. 92 kubikmeter pr. sekund. Vandmassen i flom er efter opgivne hastigheter og vandhøider sat til 1840 kubikmeter pr. sekund. Denne svære vandmasse kommer av nedslagsdistriktets beliggenhet og av klimaet, idet sneen blir liggende længe i høifjeldene, og ved den herlige sommer-varme føres den pludselig ned i vasdraget med voldsom fart. Forskjellen i vandstanden mellem flom og almindelig vandstand er 5 meter; men der er sjelden nogen større isgang. Det kan dog ofte indtræffe utrasninger, og av disse har vi flere i gammel og ny tid.

Vasdraget og de mange bielve er farbare paa temmelig store strækninger. Fra mundingen og op under Malangsfossen med jægtter (komser) til 10 kommercelæsters drægtighet og smaa

dampskibe. Fra Malangsfossen og op til Divimoen kan man fare i baat ca. 45 km., og Divielven er farbar ca. 23 km. Likesaa Fjeldfrøskelven ca. 8 km. (og Bardoelven helt fra Bardofossen til Strømsmoen 45 km.)

Maalselven faar sine vigtigste tilløb fra syd, nemlig: Divielven (med Anaelven og Sandelven m.fl.), Beinelven, Revelven, Alapelven, Kirkeselven (med Isdalselv), Kjervelven og Bardoelven (den største fra vest). Fra nordsiden faar Maalselven tilløb fra følgende bielve: Tamokelven fra

Rostaelfossen (ved gaarden Indset i Øverbygd).

Tamokdalen med 15 meters fossefald 3 km. ovenfor sammenløpet med Rostaelven), Fjeldfrøskelven (tildels farbar med baat), Nergaardselven fra Mauken, Troldeven, Nordmoelven, Sagelven, Olsopfielbma (mellem Ragnmo og Brandskognes), Mikkelsbækken (ved Fredriksberg), Takelven (med bielvene Kaggebækken fra Mauken og Olderbækkene fra Sollitind). Takelven danner fossen Stygfos ved Solli og en anden fos ved Fosbakken ved utløpet i Maalselven. Leirbækken og Broderstadbækken er bare smaabækker, som svulmer i flomtiden.

Andselven kommer fra Andsvatn og falder ut i Maalselven. Kroknbækken kommer fra Sørreisen med avløp fra mange tjern paa Andsfjeldets vestlige skraaninger. Skilbækken og Furubækken gjør nytte med drivkraft til sagbruk (den første for gaarden Fagerlidal og den sidste for Takelvbugten). Mortenelven med sammenløp fra bække i Andsfjeld og Renfjeld kan sees i sin nederste del. Fra Vasbruna og Fagerfjeld kommer flere bække og elve, der driver sagbruk for Sandnes- og Sul-tindvikgaardene. Den største er Buoccefielbma, der rinder gjennom Fuglemyrerne og kan sees i sit nederste løp. Maar-elven har sine kilder oppe mellem Maartinderne og rinder dyp og stille ned mot Aursfjord i Malangen, idet den før sit utløp i denne danner et fossefald paa 25 meters høide.

I forbindelse med Maalselven og de mange bielve kan det nævnes, at den til sine tider kan være en farlig magt — naar den bryter paa, saa elvebredderne raser ut.

Maskinmester P. *Uhlen* har ogsaa meddelt en del oplysninger om Maalselvasdraget med dets vigtigste fosser, bielver og fjeldvand: «Maalselvasdraget som falder ut i Malangen er et stort vasdrag og dannes av mange mindre bielver som tildels har sine kilder helt inde paa grænsen mellem Norge og Sverige. De vigtigste av disse elver er: 1) Tamokelv som kommer ned Tamokdal. Denne elv er ca. 18 km. lang og har sine kilder fra endel myrsumper og isbræer inde paa fjeldet. Den løper ut i Maalselven ved gaarden Øvergaard ca. 75 km. fra Maalsnes. 2) Rosta-elv som kommer fra store Rostavand 2171' o. havet. Dette vand ligger væsentlig paa svensk grund. Elven falder i en masse fosser og stryk i ca. 30 km. længde ind til lille Rostavand gaar gjennom dette vand som er ca. 10 km. langt, danner saa en liten foss eller stryk og løper ut i Maalselv ved gaarden Øvergaard. Saa har vi hovedløpet av Maalselv som kommer ned Dividal. Denne elv dannes delvis av smaaelver fra Myrstrækninger og isbræer og delvis fra mindre fjeldvand. De vigtigste av disse fjeldvand er: Annavand og Dødesvand. To km. ned for Dødesvand er terrenget meget brat og elven gaar her hvitskummende i en høide av 170 m. Vandføringen er her 1.6 m³ pr. sek. og repræsenterer en kraftmængde av 2800 turbin h. k. Fra denne foss og ned til Øvergaard er ca. 19 km. Fortsætter man saa nedover Maalselven til gaarden Øverby

kommer man til utløpet av Fjeldfrøskelv. Denne elv er ca. 7 km. lang og kommer fra fjeldfrøskvand 274' o. h. Elven danner en fos - Fjeldfrøskfos - som har en utnyttbar faldhøide paa 33 m. En regulær vandføring paa 4.4 m.³ pr. sek. og representerer en kraftmængde paa 1450 turbin hk.

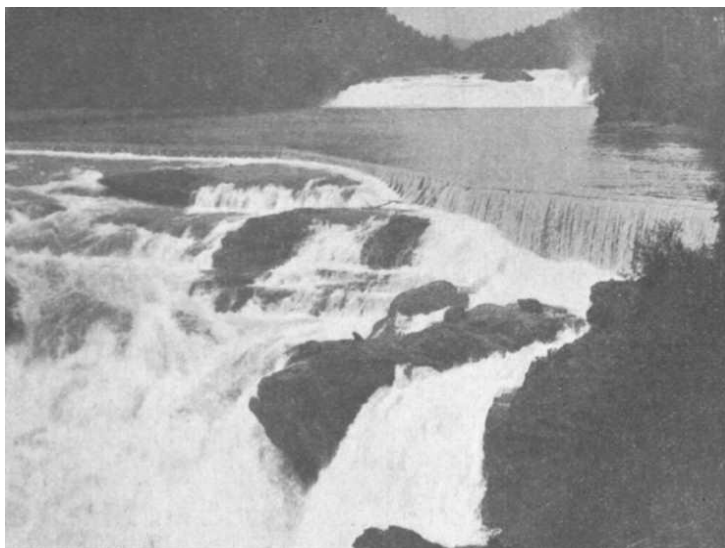
Fra Øverby og nedover til Kirkesnes (Rundhaug) falder Maalselven forholdsvis sterkt. Ved Kirkesnes har man utløpet av Kirkesdalselven. Denne elv er ca. 30 km. lang og kommer ned Kirkesdalen. Fortsætter vi saa videre nedover Maalselven til gaarden Neby, faar elven et ganske stille forløp i store bugtninger ned til gaarden Grotte; her falder terrænget igjen litt sterkere indtil vi naar Malangsfos. Dette vandfald er det vandrikste og mest imponerende vandfald i Maalselv. Den har et nedbørfelt paa 3100 km.². En regulerbar vandføring paa 16.9 m.³ pr. sek. En utnyttbar faldhøide paa 22 m. og representerer en kraftmængde paa 3700 turbin hk. Paa høire side av denne fos har vi ogsaa den bekjendte laksetrap (det siges verdens længste). Fortsætter vi saa videre ca. 2 km. nedover kommer vi til utløpet av Bardoeelv. (Cfr. overingeniør Haalands beskrivelse av denne elv).

Det kan kanske være av interesse at nævne i forbindelse med kraftanlægget at strøket Rognmo til Lerbækmo for første gang fik elektrisk lys 14. november 1922 og fra Lerbækmo til Maalsnes blev lyset paasat 22. november 1922. Elveleiet ved utløpet av Bardoeelv ligger kun 6 m. o. havet; elven har derfor et ganske rolig løp helt til sjøen; den kan ogsaa de 35 km. som er igjen trafikeres av selv store motorfartøier. Fortsætter man ca. 5 km. nedover fra Bardoeelvs utløp kommer man til utløpet av Andselv. Denne elv er ca. 6 km. lang og kommer fra Andsvandet 490' o. h. Vandet har et nedbørfelt paa 110 km.². Et reguleringsmagasin paa 33 millioner m.³. Elven gaar gjennom et noksaa brat terræng og danner flere fosser og stryk; den egner sig ogsaa meget godt for utbygning. Elven har en vandføring paa 2.3 m.³ pr. sek. en utnyttbar faldhøide paa 99 m. og representerer en kraftmængde av 2300 turbin hk.

Fortsætter man saa nedover til gaarden Olsborg har man utløpet av Takelv. Denne elv kommer ned Takelvdal. Elven er ca. 22 km. lang og har sine kilder paa grænsen mot Balsfjord. Elven danner en masse fosser og stryk, men har ikke nogen naturlige reguleringsbasæng. Dens vandføring er i vinterhalvaaret forholdsvis liten og egner sig derfor mindre godt som kraftkilde. Maalselvasdraget med det mange bielver representerer en ikke liten kraftmængde, og den vil sikkert i fremtiden bli av stor økonomisk betydning for distriktet.

Overingeniør A. Haaland har meddelt følgende om *Bardofossen*, som ogsaa ligger i Maalselv herred: «Før jeg gaar over til en nærmere omtale av Bardufoss finder jeg det for oversigtens skyld nødvendig at gi en beskrivelse av Barduelv med en kortfattet omtale av de reguleringer og utbygninger av kraftanlæg som er paatænkt i denne elv. Barduelv danner et hovedtilløb til Maalselv som falder ut i Malangsfjord. Dens nedbørfelt ved utløpet i Maalselv utgjør ca. 2320 km.².

Barduelv har sine kilder paa grænsen mellem Norge og Sverige, hvorfra de 3 store vand Gievdnevatn, Leinavatn og Altevatn har sit tilløb. De to førstnævnte vand, som ligger øverst, har en høide over havet av henholdsvis 550 og 520 m. og et areal av respektive 20 og 28 km.². Disse vand har daarlige reguleringsmuligheter, da terrænget omkring utløpene er fladt og bare bestaar av myr og moræner. Altevatn har et areal av ca. 51 km.². Det ligger 504 m. over havet. Vandet er langt og smalt og strækker sig fra sydøst til nordvest i en længde av ca. 39 km. Terrænget omkring selve utløpet av Altevatn er noksaa flatt og bestaar væsentlig av langstrakte moræner. Ca. 500 m. nedenfor utløpet er der fjeld i dagen i selve elveløpet. Ca. 3 km. længere nede ved Slaatmoberget indsnævres elveløpet samtidig som terrænget stiger paa. Elven ligger paa dette sted ca. 16 m. lavere end Altevatn. Her er det meningen at bygge reguleringsdammen for Altevatn, som samtidig blir indtaksdam for det øvre kraftanlæg. Fra Slaatmoberget gaar

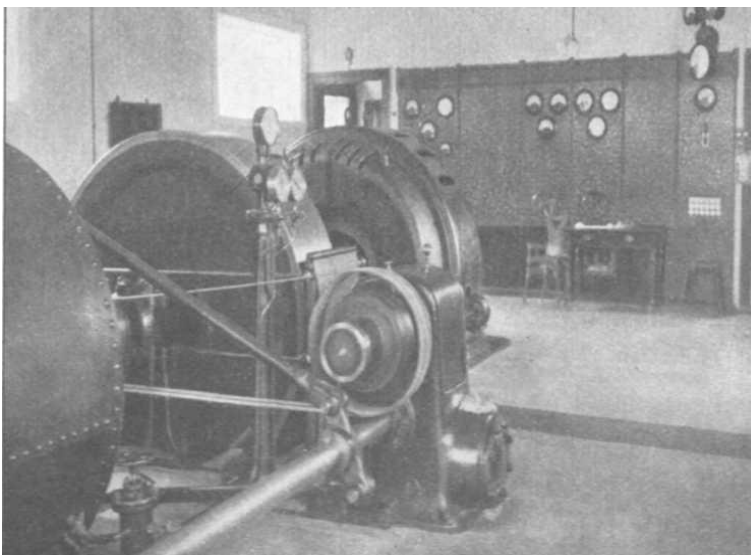

Bardofossen (i Maalselv herred).

elven i fosser og stryk paa en strækning av ca. 3 km. med et samlet fald av 152 m., hvorefter den har et roligere løp med et fald av ca. 9 m. til Insetvatn. Faldet fra Altevatt til ca. 9 m. over Insetvatns nivåa tænkes utnyttet i et kraftanlæg som henlægges til høire side av elven. Efterat opdæmningen av elven er iværksat faaes her en midlere brutto faldhøide av 173 m. Utløpet av Insetvatn er trangt med fjeld i dagen. Paa dette sted anbringes indtaksdammen for det nedenfor liggende kraftanlæg, hvorved Insetvatn blir opdæmmet i

høide med undervandet for det øvre kraftanlæg. Det nedre kraftanlæg utnytter faldet mellem Insetvatn og Strømsmo, en strækning av ca. 10 km. med midlere brutto fald av 219 m. Nedenfor det paatænkte kraftanlæg ved Strømsmo har Barduelven et fald av ca. 3 m. paa en strækning av ca. 1 km. og danner derpaa den ca. 8 m. høie Strømsmofos. Ved en opdæmning av det ovenfor liggende fald kan der med et kraftanlæg for utnyttelsen av Strømsmofos regnes med en brutto faldhøide av 11 m. Mellem Strømsmofos og Bardufos, en strækning av ca. 45 km., har elven et stille forløp med ubetydelig fald. Bardufos, som ligger ca. 2 km. ovenfor utløpet i Maalselven, har en faldhøide av ca. 48 m. paa en strækning av ca. 1900 m. Heri indgaar Kvernhusfossen og overforliggende stryk. Ved en forutsat opstuvning ovenfor Kvernhusfossen kan her utnyttes en midlere brutto faldhøide av ca. 50 m. Nedbørfeltet ved Bardufos utgjør ca. 2325 km.². Altevatt er tænkt opdæmmet 11 m. og sænket 3 m. Insetvatn er tænkt regulert 10 m. Den regulerte vandføring for det øvre kraftanlæg ved Inset blir 33 m³/ sek., for Strømsmo kraftanlæg 34,2 m³/ sek. og for Bardufos 35,4 m³/ sek. Med disse vandføringer blir kraftmængden følgende uttrykt i turbinhk.: Inset kraftanlæg 59500 hk., Strømsmo kraftanlæg 75 800 hk., Strømsmofos kraftanlæg 4 100 hk., Bardufos kraftanlæg 18 600 hk. Tilsammen 158 000 hk.

Ved indkjøp i 1907 og 1909 har staten sikret sig hele Bardufos med ret til nødvendig grund for utbygning efter en nærmere bestemt pris pr. maal. Det øvrige utnytbare fald i Barduelven blev paa samme maate erhvervet i 1910. Det har været statens hensigt med kjøpet av Bardufos at sikre sig denne kraftkilde for at skaffe det midtre Troms fylke den nødvendige elektriske energi. Spørsmålet om utbygning blev imidlertid stillet i bero indtil 1920 da en plan for hele fylkets kraftforsyning blev fremlagt for fylkestinget. Dette be-

Maskine i Kraftstationen.

sluttet samme aar at kraftforsyningen i Troms fylke med undtagelse av de herreder som er part-havere i Vaagsfjord kraftselskap skulde gjennomføres som et fylkesforetagende, idet den elektriske energi skulde leveres nedtransformert til bruksspænding ved abonnentenes husvægge. Samtidig blev besluttet utbygget et provisorisk kraftanlæg paa ca. 2000 hk. i Bardufoss med ledningsnet i de nærmestliggende herreder, idet staten hadde erklært sig villig til at bortleie en del av Bardufossen til Troms fylke. Utbygningen av Bardufos blev paabegyndt

Kraftstationen (før utvidelsen).

i slutten av juli 1920. Planen for dette anlæg gik ut paa at utnytte det nedre fald i fossene ved Fosmogaardene. Dette fald kaldes Bardufos og har en midlere brutto faldhøide av 28.5 m. Elvens lavvandføring gir i denne faldhøide med døgnregulering 2400 hk. og for denne kraftmængde er anlægget utbygget. Kraftanlægget er utbygget paa følgende maate: Umiddelbart før fossestupet er bygget en ind taksdam tvers over elven som foruten at skaffe det for døgnregulering nødvendige magasin leder vandet ind i en 100 m. lang tunnel med tver-snit $4\frac{1}{2}$ m² hvorfra fører et trærør ned til kraftstationen. Trærøret som er ca. 80 m. langt har en indvendig diameter paa 1.8 m. Indtaksdammens høide varierer fra 10 m. til 1 m. Selve ind-taket med dylpøp og ca. 20 m. av dammen hvor denne er høiest er utført som beton og murdam. Resten av dammen ca. 125 m. er bygget av træ. Kraftstationen som ogsaa er bygget av træ har plads til to maskinaggregater hver paa 1200 hk. samt nødvendige rum for transformatorer og apparater. Kraftanlægget med et maskinaggregat var færdig og blev sat i drift i september 1922. Samtidig var ogsaa færdigbygget ledningsnet fra Bardufos til Sætermoen i Bardu og til Maalsnes i Maalselv med en del grenledninger. Høsten 1923 blev yderligere fuldført og tilknyttet lednings-

Funktionærboliger (Fosmoen).

net i Sørreisa og Lenvik til Gibo-stad. I aar er bestilt en maskin til i kraftstationen som vil bli ind-montert kommende sommer. For-uten ovennævnte kommuner er det forutsætningen til det nuvæ-rende anlæg at tilknytte følgende kommuner: Salangen, Lavangen, del av Ibestad, Dyrøy, Malangen og Balsfjord. Som foran nævnt gir Bardufossene 18600 turbinhk. døgnet og aaret rundt naar Alte-vatn er regulert. Imidlertid varierer belastningen ved kraftleverance til hjemmene sterkt i aarets og døg-nets løp. Ved fuld utbygning av

Bardufos vil indtaksdammen danne et saa stort magasin at dette kan utjevne variationerne i vandforingen som følge av forandringer i belastningen. Derved kan der leveres mere kraft end den som tilsvare den regulerede vandføring. Hovedanlægget er av denne og av andre grunne planlagt for 6 maskiner hver paa 6000 hk. hvorav 1 maskin i reserve. Bardufos kraftanlæg ligger omtrent i centrum av det omraade som det er tænkt at forsyne med elektrisk kraft. En saadan gunstig beliggenhet av kraftkilden er naturligvis av den største betydning, da overføringsavstandene og som følge herav omkostningene ved ledningsanlæggene blir forholdsvis smaa. De nuværende vanskelige finansielle og økonomiske forhold lægger hindringer i veien for fortsat utbygning av Bardufossen. Men fossen faar utvilsomt i fremtiden en meget stor betydning for fremme av kraftforsyningen her i fylket».

Bardofossen beskrives saaledes (av Lund i hans «Reise i Nordlandene»): «Bardofossen bestaar af to adskilte vandfald. I det øverste, der omgives af mosegroede bredder og slanke kirketrær, vælter vandmassen sig bueformig ned i en høide af 15 fod. I det andet, der ligger indeklemmt mellem klipper, styrter vandet lodret ned i en høide af 70 fod. I vandfaldets skrænter og i den rivende strøm rager skarpe klipper, over hvilke vandet styrter brusende, skummende, tordnende ned i en dyb katarakt; men over denne hænger birken i malerisk tryghet. I svælgets dyb syder det som i et geisir, og en røgsøile af mangefarvet vandfnug hæver sig over fossen, der skummer utæmt frem lig tusinde slanger, som i uendelige fletninger omsnor hverandre. Men paa bredden gror yppige birkeskoge, og gjeden græsser fredelig, og ei sjelden stikker rensdyret sine takkede horn frem i skogen. Den hele scene er et ideal af kraft og ynde.»

Fru Anne Margrethe Holmboe
f. Irgens.

Foged Jens Holmboe.

GAARDENE I MAALSELVDALEN

Maalselvdalens historie er ikke ældre, end vi har rede paa den ældste bosætning og de første opsittere. Dalene henlaa i umindelige tider som et skogøde mellem fjeldene, og selvfølgelig har finner (lapper eller samer) fra de ældste tider hat rastpladse der paa sine vandringer til og fra havet med sine renhjorder. Men bosittende folk av norsk stamme fandtes der ikke i Maalselvdalen før 1780-aarene. Og der gik over 50 aar hen, for disse dales merkelige og raske kolonisation blev gjenstand for almindelig opmerksomhet. *Henrik Wergeland* var av de første, som blev opmærksom paa den nationale stordaad deroppe i det høie nord. I sit blad «For Arbejderklassen» 1842 leverer han en interessant oversigt over dalenes ældste historie og de første rydningsmænd. Det er denne oversigt «*De første colonister i Monselven og Bardo*», vi blandt andre skrifter maa holde os til, naar vi skal omtale disse dales udvikling — hvorledes den har artet sig til idag i sammenhæng med stubrydningsmændenes primitive liv i ødemarken. Disse var østerdøler og gudbrandsdøler — dog væsentlig *østerdøler*! Professor Helland sier herom blandt andet: «Den fastboende befolkning er *hovedsagelig indflyttede østerdøler*, som ogsaa her nordpaa har bevaret hjembygdens skik, levevis og dragt. Saaledes finder man igjen i disse egne de store træhuse, renselig stel med god kraftig kost og sans for læsning». Bardodalens og Maalselvdalens historie er sammenvokset, saa det nærsagt er ugjærlig at skille dem i deres udvikling. Som de to elve Bardoelven og Maalselven rinder sammen til én bred mægtig strøm — Saaledes gaar ogsaa de to bygders historiske utviklingsstrøm i ét. Naturforhold og levevilkaar er ens, og folket er det samme i sin oprindelse. Bebyggelsen Maalselvdalen og Bardo er et nationalt storverk uten sidestykke i Norges nyere kolonisationshistorie. Tre mænd har — utenom de første rydningsmænd — indlagt sig en uvisnelig hæder ved sit arbeide for disse dales opdyrkning. Der er først og fremst foged *Jens Holmboe* og skogmester *Ramm* og dernæst *Hans Nielsen Hauge*. *Jens Holmboe* kan med rette kaldes *kolonisationens fader* og *Ramm* og *Hauge* hans medhjælpende kaveringsmænd. Vi maa derfor høre lidt om disse merkelige mænd, før vi hører nærmere om bosætning og folk osv.

OM DE FØRSTE COLONISTER I MONSELVEN OG BARDO

Ordlydende Uddrag af Henrik Wergelands Blad.

De mange Udvandringer af vore Bønder til Amerika synes at staa i Strid med vort Folks Navn for at elske sit Land saa høit, ja man læste endog i Sommer med Forundring og Modbydelighed, at en saadan Skare havde forladt Fædrelandet under Hurra og Geværskud, somom Afskeden derfra ret var en Glædesfest. Men Alle have vel neppe været saa sløve, og selv De, hos hvem Armoden hjemme enten har været saa ulidelig eller Haabet om Lyksaligheden hinsides Havet saa stor, ere vel neppe komne langt før hin mægtige Følelse, Kjærligheden til Hjemmet, med Smerte har rørt sig i deres Bryst, ja det ville vel være dem, som netop faa føle den tungest, naar de finde sig skuffede i det Fjerne, hvor ingen Medfølelse findes for dem, og hvor de finde sig overladte mellem Fremmede til det Trøstesløse, at hjelpe sig selv ganske alene.

For nogle Aar siden, efter et Par uheldige Kornaar, udbredte det Rygte sig i det sydlige Norge, at der i Rusland eller i russisk Finland skulde staa herlige, fuldtopyrkede og bebyggede Gaarde parate for hvem som vilde komme og tage dem i Besiddelse. Men man maatte gaa langt Nord hedte det. Mangen Huusmand, især i Gudbrandsdalen, lukkede da sin Stue af, og trak nordover med Kone og Børn. Efter nogen Tid at have vandret om i det Trondhjemske, kom nu vel de Fleste tilbage; men til Grund for dette Rygte laa dog noget Sandt, nemlig det, at der i Distriktet Senjen sydligst i vort eget Finmarken, i to af Naturen særdeles begunstigede Dalstrøg, findes endel Kolonister eller Nybyggere her søndenfjelds fra, især ifra Gudbrands- og Østerdalen, didkaldte og hjulpne til Udkomme og Eiendomskaarde af en enkelt Patriot. Fortjenester af Agerdyrkningen fortjene allerede Navn af Patriotisme, og den enkelte Rødningsmand Navn af Patriot. Men i en udmærket Forstand kan vel dette Hædersnavn bruges om den Mand, som befolkede hine betydelige, indtil da ødeliggende, Dalstrøg, og som med Sandhed kan siges at have vundet sit Fædreland hele to Kirkesogne, og at have skabt i Ætledene Tusinder af Landsmænds Lykke.

Denne Mand var *Jens Holmboe*, siden Aaret 1781 ansat som Foged over Senjens og Tromsø Fogderi i Nordlandene. Ved hans Ankomst til Stedet fandt han, at Beboernes Hovednæringsvei var Fiskeri, og at Agerdyrkningen derimod ikke alene var saare ubetydelig, men endog af de fleste anseet for en foragtelig Syssel. Jordbunden fandt han imidlertid særdeles god, og Himmelegnen meget vel skikket til at befordre Planternes Vext. Uagtet Sommeren der er kort og Egnen ligger høit mod Nord, indtraf i en Tid af atten Aar dog ikke flere end tre uheldige Aar, hvor Kornet ikke vilde lykkes. Dette gav ham Mod til at stræbe efter, ved eget Exempel, at virke Lyst hos Indbyggerne til at forbedre Jorddyrkningen. Ved Rødning, Grøvters Gravning og andre gode Indretninger begyndte han at udvide og forbedre sit eget Jordbrug. Han bragte det herved saavidt, at han omsider kunde saa og avle langt mere end dobbelt saa meget Rug og Byg, og holde dobbelt saa mange Kreaturer som ved sin Tiltrædelse. Men foruden dette roesværdige Exempel paa Flid i Jordbrug og store Fortjenester for Kreaturracerne og især af Hesteavl, saa Senjens Heste endnu ere i stor Anseelse der Nord, valgte han ogsaa et andet Middel til at opvække hos Indbyggerne Lyst til en Forbedring i Jorddyrkning. I Fogderiet vare mange ubeboede, men frugtbare Steder, som fortjente at opdyrkes. Blandt disse fandt han især to, *Bardo- og Monselvdalene*, hvis Frugtbarhed og herlige Beliggenhed bestemte ham til at arbeide paa at faa dem beboede; men at formaa nogen af Fogderiets Beboere til at forlade Soen og nedsætte sig i Dalene, for at drive Jordbrug, var ikke at tænke paa. Han forskrev derfor i Aaret 1787 nogle brødløse Huusmandsfamilier fra det sydlige Norge, og overtalede disse til at nedsætte sig i Bardodalen, paa de Vilkaar, at han forstrakte dem med Alt, hvad de, som fattige Nybyggere, behøvede at begynde med. Da Regjeringen blev underrettet herom, fik han sine forste Forskud godtgjorte, og Tilladelse til

at forsyne disse Folk endnu mere for offentlig Regning. Men her mødte adskillige Omstændigheder, som forvoldte at Nybyggerne stode paa veie at flytte derfra igjen, dersom de ikke hastig og kraftigen bleve understøttede. *Holmboe* ydede dem strax denne Hjælp, forskaffede dem fra Bergen Fødevarer og andre Fornødenheder for 538 Rdlr., og satte sig for denne Sum selv i Gjæld hos Kjøbmændene. Kolonien blev reddet fra Undergang, og kom efterhaanden saavidt, at den fem sex Aar derefter kunde hjælpe sig selv uden nogen Understøttelse. Indtil Aaret 1800 havde den saaledes udbredt sig, at den da bestod af 37 Familier, der talte 196 Medlemmer. Kreaturenes Antal beløb sig til 313 Hoveder Storfe, 511 Stykker Smaafæ og 59 Heste. Kolonien gjorde bestandig de stærkeste Fremskridt, og voxede hvert Aar ved ny Tilflytning. Den havde at utbrede sig paa en Strækning af fire Mile Land, der bestaar af Skov og de Græsrigeste Sletter, som de fiskerigeste Elve snoe sig igjennem. Efter al Sandsynlighed vil og maa den med Tiden blive et av de folkerigeste Kirkesogne i hele Fogderiet. Allerede fra først af var dens betydeligste Næringsvei Agerdyrkning og Qvægavl, og dens fleste Beboere i Besiddelse af saa megen Ager, at de af Rug og Byg avlede saa meget de behøvede, ja at nogle endog havde Sæd tilovers fra det ene Aar til det andet. Adskillige af dem have bragt Kartoffelavl en saavidt, at de have kunnet sælge af dette Fødemiddel til Tromsø Kjøbstad. Overalt i Kolonien hersker Arbeidssomhed og huuslig Flid, og i de fleste Huse en udmerket Reenlighed. Men selv for Senjens Fogderie har denne nye Koloni været af udbredt Nytte; den er bleven bekjendt i det sydlige Norge som en Egn, hvor duelige og arbeidsomme Mennesker, skjøndt de ere fattige, kunne finde Udkomme. Adskillige hundrede Familier droge derfor did, og henvendte sig til den retskafne *Holmboe*, som formaaede Indbyggerne til, for det første at forunde dem Husly og lade dem arbeide hos sig for Føden, indtil den største Deel siden er bleven bosat paa Stedet. Alle disse Nyankomne have været duelige Folk, bekjendte med Agerdyrkingen og de til samme fornødne Sysler. De udbredte Kundskaber om et bedre Jordbrug blandt Indbyggerne, og Virkningen deraf var, at Jordeiendommene bleve solgte til mange Gange saa hoi en Pris som forhen!

Distriktets Biskop, der paa sine Embedsreiser ogsaa besøgte dette nye Anlæg, kunde ikke noksom anbefale det hos Regjeringen, og gjøre den opmærksom paa, hvad der til Norges Opdyrkelse kunde udrettes, dersom der i Nordlands og Finmarkens mange ubefolkede Dalstrøg langs Fjorde og Elve indførtes Landbrug. Kun i fire Dage havde han Tid til at bereise den frugtbare, men øde Egn fra Salangsfjord op igjennem en ældgammel udhugget Birke- og Furuskov, over Bardoelven til Kolonien Monselven, lige indtil Elvens Udløb i Mallangerfjord, en Strækning af fjorten norske Mile. Men i denne korte Tid besøgte han dog femten af disse Nybyggeres Huse, havde Natteleie i to af dem, tog deres Bopæle i Øiesyn, og underholdt sig med mange af dem. Han frydedes her ved et Syn, som gjør *Holmboes* Navn evig Ære. Familier, som for største Delen var komne over hundrede Mile fra, havde her i en Tid af tre til fire Aar fundet Leilighed til, med sine egne Hænder og med meget lidet Værktøi at opføre sunde Vaaninger, bekvemme Huse, Stalde og Laaver. Biskoppen traf her Folk, som selv anden, ja endog alene, blot med Hustruens Hjælp, havde fældet Træer, hugget Tommer og opført vakkre Stuer, Kaminer, Skorstene, Fjose og Stabuer, udseet sig Agerland fra det første eller andet Aar, opbrudt det som oftest med den blotte Spade og Hakke, tilsaaet det med Byg og Rug, og forskaffet sig fire, ja endog flere Køer. og ti til tolv Faar. — Paa alle Nybyggerpladsene stode Agre af to til fire Tønders Sæd, rene for Ukrud og med jævnt tette Ax, som uagtet den korte Sommer og ringe Varme gav Haab om en meget god Host. Nybyggerne havde saa meget Korn i Behold, at de i et uheldigt Aar kunde hjælpe sig. De fleste af disse Pladse ere betryggede mod Frost, og Agrene fandt Biskoppen at være bedre dyrkede her end i de nærmeste Bygder. De fleste af Indbyggerne fandt han sædelige, arbeidsomme og opfindelsesrige. En stor Del vare færdige i Haandværker, især i dem, der angaa Landbruget og Bygningsvæsenet. Alt dette var Frugten af tretten Aars Bestræbelser, som

Holmboe havde anvendt paa at anlægge og ophjælpe denne Koloni. Landhusholdningsselskabet belønnede ham derfor med sin største Guldmedalje. Men desværre, han glædedes ikke længe ved at see sit Værks Fremgang. Ogsaa denne sande Patriot havde sine Miskjendere og Fiender, og det er sagt om ham, at Krænkelser lagde ham før Tiden i Graven. Han døde i Aaret 1804, ikkun 53 aar gammel. Fred og Ære med hans Minde! Det bør leve saalænge Bardo- og Monselvdalens Kolonier bestaa, og ikke blot der, men i hele Norge. Hans Aand har visselig ikke tabt deres Fremgang afsigte. Han elskede dem dertil saa oprigtigt og inderligt, som vi ville see af følgende Tale, som han holdt til disse Koloniers forsamlede Nybyggere, da han, ved en Forandring i sin Stilling, bortkaldtes ifra personlig at kunne vaage over deres Vel. Saa talte den ædle Holmboe i deres Midte:

Mine kjære Børn!

At nære sig i sit Ansigts Sved, er just den Kilde, hvorfra Velsignelse udstrømmer, hvis vi ellers følge Naturens vise Bud, og ret anvende Sjels og Legems Kræfter dertil. I kjende vort Fortrin, som Mennesker, at kunne tænke og begribe, skjelne Ondt fra Godt, det Skadelige fra det Nyttige. Brugte vi ikkun de os betroede Kræfter værdigen, Vi skulde da ikke berede os selv Elendigheder, ikke mishandle vor Moder, Jorden, og hun skulde da ikke heller negte os sin moderlige Velsignelse. I ere overbeviste om, at den Liderlige og den Dovne Øderen, den Tankeløse, den Uordentlige eller den Ulærvillige aldrig kan være lykkelig. Derimod vide I af egen Erfaring, hvor vel I sørge for Eders eget Bedste, naar I aarligen arbeide med Flid og Fornuft paa at gjøre den Jord, I dyrke, saa god og frugtbar, som den kan blive. Lader fornuftigt Overlæg styre alle Eders Handlinger! Følger ingen af Forfædrenes Skikke, medmindre Fornuften siger Eder, at de ere gode og nyttige; følger ei heller nogen ny Skik, medmindre den har Fornuftens Bifald! — Eftertænker og pønser stedse paa nyttige Forbedringer! Bortgraver Vandet fra Ager og Eng, da I uden dette ikke ville høste mange Frugter af Eders Jorddyrkning. Blander Leerjord i Sandjord og Sand i Leerjord. Samler al den Gjødning, og alle de Slags Gjødning, I kunne tilveiebringe; men bruger den med fornuftigt Overlæg, paa passende Steder, og ikke førend den er vel sammenbrændt og forraadnet! Inddeler viseligen Eders Jorder, skjenker dem den fornødne Hvile, og lægger dem saaledes brugte igjen, at I kunne høste foldigt og godt Græs derpaa! Lægger Eder mere og mere efter den saa nyttige Potetes-Sæd, der i vore nordlige Egne er af saa meget større Vigtighed, som man er mindre sikker paa en lykkelig Høst efter Kornsæden! Men vælger for al Ting den løse og bekvemme Jord dertil, renser og hyper den baade betids og tilgavns, hvilket desto lettere kan ske, naar I plante den ordentligen og vidt nok fra hverandre! Ved denne Leilighed maa jeg gjøre en Bemærkning, som ikke er almindelig, nemlig denne: paa Høstens Tid, naar Rimfrost indfalder, giver da nøie Agt paa de Steder, hvor det enten lidet eller aldeles intet rimer, og vælger just disse Steder frem for andre til Agerland, da Kornet sjelden eller aldrig fryser paa saadanne Steder!

I ved, hvor lidet Jorddyrkning hidtil har i disse Egne været agtet; hvorledes den Ene har bestyrket den Anden i den Fordom, at Søen og Fiskeri var den eneste Vei til Næring og Levebrød, omendskjønt begge Næringsgrene, Jordbrug og Fiskeri, saa særdeles godt kunde bestaa sammen, naar de dreves i behørigt Forhold, og Magelighed, for ei at sige Ladhed, ikke lagde Hindring i Veien for begge Slags Vindskibelighed. I maa undskylde Landets Indfødte, at de, ikke ere kloge, og lægge saa lidet Vind paa Agerdyrkning. Opdragelse, Vane, Mediiges Meninger og Exempler have for stor Magt over dem, og tilspærre Adgangen for den bedre Undervisning. Men hvorledes ville I, som ere fødte og opdragne ved Jordbrug, hvilken er i fuld Gang der, hvorfra I, over 100 Mile, ere komne hid, dersom I ikke stedse vilde lære, stedse gjøre Fremgang i denne Hædershaandtering og ikke vilde lade Eders Lys skinne for Andre, at de kunne see Eders Flid og For-

bedringer, og af Flidens Frugter opmuntres, til at følge Eders priselige Exempler? Dog det ville I, det have I aflagt talende Prøver paa, det have I faaet Belønning for i den større Frugtbarhed, som I, det ene Aar mere end det andet, have aftunget Jorden.

Er der nogen Hædersstand iblandt Mennesker, da er det Jorddyrkerens. Men er der nogen Stand, hvori dette velgjørende Bud: «hvo der vil æde maa ogsaa arbejde» virksomt maa sættes i Udøvelse, da er det i Eders. Og er der nogen Haandtering, som lønner Flid og Forstand med behagelige Frugter, da er det den taknemmelige Jord, ret dreven og dyrket, ligesom det paa den anden Side er Jorddyrkerens Uforstand og Efterladenhed, der alene volde ham Nød og Mangel, naar vi fraregne sjeldne og besynderlige Tilfælde, som kunne indtræffe, og hvorpaa den retskafne Landmand ogsaa forud tænker og forbereder sig. Alt for ofte kalder man det Uheld, som man har sig selv at takke! og jeg tør sige det med Frimodighed: der skulde kun være saare faa Elendigheder paa Jorden, naar Mennesket ikke selv beredte sig dem.

Allevegne taler den algode Skaber til Menneskeslægten: «Nyder og anvender Jorden og dens utallige Rigdomme, jeg har skjenket Eder! Men misbruger ei disse Eders Rettigheder, fornædler Eder ikke under Dyret, ved at mishandle Naturen! Plager ikke Medmennesket, forfølger det ikke, men ligner mig! I ere mit Billede, søger Eders Glæde i at gjøre det lykkeligt! Foragter ikke sand gavnlig Oplysning, men elsker den af Eders ganske Hjerte, antager og beforder den, hvor I kunne! Den er Veiviseren til sand Lyksalighed. Ophidser ingen til Ondskab, men knuser enhver Ondskab med Visdom og Ædelmod! Værer aldrig hverken Lastens eller onde Lidenskabers Slaver, men vorder hvad I ere skabte til at være: ædle og frie Væsener, gode og sædelige Mennesker, retskafne og nyttige Borgere, Guds oprigtige og værdige Tilbedere! Da skulle I derved bortvende det allermeste af det, man kalder Uheld, fra Eders Boliger; I skulle forvandle den Del af Jorden, I beboe, til et Paradis, til et frydende og lykkeligt Opholdssted.»

Jeg skylder Eder, mine kjære Børn! ved denne Leilighed at sige til Eders Opmuntring, en Berømmelse, hvortil I, hvad de Fleste iblandt Eder angaar, har aldeles gjort Eder fortjente. Det er den største Roes, hvorefter I kunne stræbe, og hvorpaa I hidtil beflittede Eder, at udmærkes som et ædrueligt, arbeidsomt og sædeligt Folk — et Folk, i hvis Huse Orden og Reenlighed herske, og at det er Eders Glæde, at byde hinanden en broderlig Hjælpsomheds Haand. O, hvor lykkelige ere I, om I bevare disse Dyder!

Ja bevare dette roesværdige Afhold fra den i dette Land saa herskende Last, Drikfældighed! Flyer enhver Leilighed, som kunde friste til, paa nogen Maade at ligne dem, der fornædler sig derved! Gjører Eders til, saa meget I kunne, at denne saa udbredte Fordærvelse i Bondestanden kan stedse mere blive afskyet! Ak! mit Hjerte bløder, ved at see denne Lasts bedrøvelige Følger ødelægge et saa velsignet Land, hvis rige Næringskilder tilbyde enhver arbeidssom Haand rundelig Underholding; at see dette Land i Almindelighed bære Armods tunge Byrde, og være nødt til denne sørgelige Bekjendelse, at Drikfældighed er en af Hovedaarsagerne dertil. Vaager alvorligen for, at denne Last ikke skal indsnige sig i denne Koloni! I vide det, og tilstaa det med mig, at den er mægtig nok til at berøve Mennesket Alt, hvad der bør være ham helligt og dyrebart, Ære og Velfærd, Sundhed og Sindsro, Livets Gavnlighed og alle værdige og ædle Glæder.

O, hvad jeg føler, hvor glad jeg seer Eder, ikke alene nu lykkelige ved Eders Arbeidsomhed, Ædruelighed og Sædelighed; men hvorledes I kunne, og vist ville gaa frem til det Bedre, stedse vorde lykkeligere! Mange Midler have I dertil. Naturen har endog været gavmild imod Eder; smuk og behagelig er den Egn, I beboe, frugtbar den Jordbund I dyrke. Ogsaa dette er en Fordel, at I boe afsides. Eders Ungdom kan ikke smittes af fremmede fordærvede Sæder, der saa ofte hindrede den dydige Fader og Moder fra at opdrage en dydig Son eller Datter. Benytter Eders Fordele, bruger dem værdigen, og Eders stedse voxende Lykke er upaatvivlelig!

Saa behageligt er det mig at erfare, at I i Fritimerne, som Arbeidet levner Eder, søger

Eders bedste og fornøjeligste Tidsfordriv i nyttig Læsning, og at I sætte saamegen Pris paa den herlige Bog «Almuens Lærer». Jeg har nu ogsaa sørget for, at I kunne blive forsynede med flere Exemplarer af denne lærerige Bog og skal fremdeles tænke paa at anskaffe Eder saadanne Bøger, hvis flittige og fornuftige Brug skal vorde Eder ligesaa gavnlige, som I under deres Læsning ville finde Eder opbyggede og glædede. Gjerne og, om muligt, ganske vil jeg glemme enhver Lidelse, jeg for Eders skyld har gennemgaaet, naar jeg kan have den Glæde, at se mine Hensigter med Eder opnaaede, at se Eder i den lykkelige Forfatning, som var Maalet for mine Bestræbelser, Det er mig for nærværende Tid ikke mere betroet, ligefrem at være Eders Ledsager, til Eders Lykkes og Velstands Befordring. Men behøve I mit Raad og min Veiledning, og jeg er i Stand til at være Eder til nogen Tjeneste — o, kræver den af mig, skjenker mig Eders Tillid, og gjører altid Regning paa min Hengivenhed til og Beredvillighed imod Eder! Tilsidst, mine Børn! modtager fra et oprigtigt Hjerte mit inderlige Ønske om den Høiestes Velsignelse over Eder; og at I, under alle Lykkens Afvexlinger, maa tænke og handle viseligen: Værer standhaftige i Modgang, ydmyge i Medgang, redelige og varme i at dyrke Gud, utvungen lydige mod Kongen og hans Love! Værer rene i Sæder, ærlige og tjenstfærdige imod Mennesker, muntre og trofaste i Arbeide, og lader Eders Ager og Eng vidne om, at I ere sande Jorddyrkere. I Ægtefolk! ærer og elsker hinanden. I Forældre! opdrager Eders Børn til Dydige Mennesker, gavnlige Borgere, lykkelige baade i Tid og Evighed! I Børn! glemmer aldrig Eders hellige Skyldighed, at ære, elske og lyde Eders Forældre! I Huusbønder og Madmødre! behandler Eders Tyende og Undergivne med Godhed og Retfærdighed: Og I Tjenere! værer Eders Huusbønder og Madmødre tro og hengivne! Behandler Eders Huusdyr saa at I kunne forsvare det for en upartisk Samvittighed! — O, at I alle, Mænd og Qvinder, Børn og Tjenere, Unge og Gamle, maatte skikke Eder saaledes, at den Algodes Velsignelse kan lykkeliggjøre Eder nu og altid!»

Tiden omkring 1780—1800 var en oplysningens og en patriotismens tid, og der gik pust av frihet og store tiltak over det hele land — ikke mindst i Østerdalen, hvad ogsaa lærer Anders Fosvold nævner i «Fjeld-Ljoms» julenr. 1924. Saaledes dannedes i Stor-Elvdal og Aamot et «Patriotisk selskap». Det skulde skaffe folk baade arbeide og heimgjort handelsvare. Fabrikken «Enigheten» blev bygget. Den kjøpte raavarer av bønderne og arbeidet tøj, tørklær, luer o. 1. i lange baner. *Andreas Wulfsberg* og *Ole Evenstad* var drivfjærene. Atter andre ivret for at skaffe jord til ubemidlede og at belægge øde strøk i landet. Saaledes *skoginspektør Ramm* paa Tynset. Han sammen med fogd *Jens Holmboe* i Senjen koloniserte Maalselvdalen, og at dette arbeide lyktes saa godt som det gjorde skyldes i første række, at saa mange bra østerdøler forlot sine armer og lune skoger og drog ditop som rydningsmænd og nybyggere. Av breve fremgaar det, at Ole Evenstad — Eidsvoldsmandens far — stod Holmboe og Ramm nær, og han var utvilsomt en av de første støtter, de hadde for sit kolonisationsarbeide i Maalselven. Det er ogsaa andre ting som tyder paa det. Han ivret ogsaa meget for at skaffe Tolgen tilbake Kronskogen fra Røros verk o.s.v. *Fogden Jens Holmboe skrev til Ole Evenstad 15. april 1798*: «For Deres gode Bevertning og mig viste Artighed i Deres hyggelige Huus paa Evenstad ved min Reyse igiennem Østerdahlen afvigte Sommer, nedlegger jeg herved min hiertelige og velmente Tak, ligesom og oprigtig ønsker, at De med kiære Kone og Børn maa Samtlig befinde Eder efter Ønske.

I Trondheim fik jeg gjort medens jeg var der 5 Ploger af Skabning efter Opskriften som jeg fik hos Dem. Disse Ploger førde jeg med mig herhid, hvoraf jeg strax maatte sælge den ene til Præsten, og nu til Vaaren tænker jeg at bruge de andre selv. Jeg har ellers megen Paagang om at skaffe flere saadanne Ploger hid, efterdi Præsten brugte sin ihøst og satte den i stort Udraab for at være god. Nu begynder nogen hver her at faa Lyst til at dyrke Jorden og med Tiden haaber

jeg Landet vil faae en anden Udseende i saa Maade. Afvigte sommer var her meget kaald og ustadig, og de fleste skar førend Kornet blev modent, men jeg resolverte til at lade mit staae 14 dage lengere og traf hældig Veyr, hvorover jeg fik et ganske modent Korn, men formedelst Sommerens Mislighed blev det ej saa foldig, dog naaede jeg i alt 200 Tønder Byg efter 24 Tønders Udsæd. — Efterat Indhøstningen var forbie, fik jeg fat paa 2de Stor-ældøler ved Nafn Halvor begge to, som indtil Sneen kom ryddede og brød Nyland til Ager, som forhen var ganske udyrket, og fik i alt saaledes 15 Mælinger, hvoraf De lettelig kan slutte, at selve Landet ei var vanskelig at opbryde. Høet blev afvigte Aar meget lidet saa jeg maatte formindske mine Kreature fra 70 til 50 og Hæstene fra 10 til 6, men Smaafeet lod jeg blive hvad det var og jeg haaber at komme godt ud med Høet til Pintzetid. Jeg tragter ellers efter for mine Børns Skyld at flytte herfra, og intet andet skal hindre mig end allene at faae en Kiøber der nogenlunde baade vil og kan betale mig min Gaard som jeg ikke kand sælge ringere end for 6000 rd. Men laae Gaarden paa Hedemarken med de Herligheder den her har da solgte jeg ikke for ringere end 16000 rd. og byttede den ikke i selve Storhammer Gaard. 6000 rd. for en saadan Gaard vil følgelig være en saadan Pris enhver duelig og ikke altfor fattig Karl kunde give mig. Men i Nordland findes der ingen der enten duer til det eller har endnu saa oplyst Forstand at han vel kan gjøre det. De har mange Sønner. Hvad om de lod en af Dem reyse hid og see sig om. Dette er et Indfald af mig som jeg overlader til Dem selv enten at overveie eller ikke. Modtag min beste Hilsen for Kone og Børn og for Ole Staae og vær stedse en Ven af Deres Hengjefne oprigtige *Holmboe*. Ærvig-gaard i Senjen den 15de April 1798».

Gaarden Ervik ligger i Trondenes 5 km. fra Harstad. Ervik var i sin tid Krongods og blev saa fogedgaard med store jordvidder. Foged Jens Holmboe gik straks igang med dyrkning og nydyrkning i stor stil. Gaarden blev under hans interesse for arbeidet et førsterangs mønsterbruk med 9 husmandspladse, velindrettede vaaningshus, laaver osv. med 50–80 klavebundne kuer i fjøset, 100 smaafæ og 7–8 heste. Den aarlige utsæd dreiet sig omkring 15–20 tønder. Amtmand Blom skriver om Ervik, at den har saa megen god dyrkbar jord, at «den med lethet kunde faa like saa stort dyrket areal som Jarlsberg hovedgaard». Professor Rathke skrev om Ervik i 1801: «Paa Ervik gaard var agerbruget drevet til en for disse egne ualmindelig grad: Man saa her agre af flere tønders udsæd—sæden var særdeles ren og vel behandlet. Sædekornet var fra Malangen, hvis nybyggere havde avlet en betydelig del vel modnet bygg endog i aar, da det i sydligere egne havde lidt skade af nattefrosten. Her arbeides med iver og held paa bedre tærskemaskiner, paa haveanlæg og potetavlens forbedring».

Dette var i 1801. Ervik gaard er nu delt i flere gaarde og bruk. Men hvad her er sagt om Ervik kan godt passe paa flere gaarde her nord og især i Maalselven.

Brev fra foged Holmboe av 10. febr. 1791 til Rentekammeret fortæller, at han har været missionskasserer i ti aar. Men disse to stillinger — siger han — var byrdefulde og de levnet ham ikke saa god tid at han kunde arbeide saa kraftig som han gjerne vilde for at naa det store maal at skape en ny bygd. Han minder saa Rentekammeret om, at han for nogen aar siden var stillet i utsigt til at faa et nyt embede, som ikke var saa byrdefuldt. Et lagmandsembede — der nord — vil, siger han — snart bli ledigt. Dette vil han gjerne ha. Og siger til slut: «Eksamen juridcum har jeg». Holmboe var gift med Anne Margrethe Irgens. (De hadde 8 barn). Han ligger begravet paa Trondenes kirkegaard. Holmboe skr. igjen til Rentekammeret, datert Kristiania 23de decbr. 1791. Han minder det høie Collegium om dets skr. av 26. decbr. 1789 hvor det gav ham løfte om at faa godtgjort den gjæld som han var kommet i til kjøbmand Cappe i Bergen, gjæld som var stiftet for at hjelpe nogen mænd som var sat til arbeide til Bardoskogens benyttelse.

Han vedlægger saa en bevidnelse fra disse mænd, som har fuld understøttelse. Skrivelsen lyder saa:

«Fogden H. har begjæret af os nedsatte nybyggere til Bardoskoven benyttelse, at vi ville tilstaa - - - som af godvillighed og for at hjælpe os fattige mennesker, har til dato forskuddt os, dels i penger og dels i fødevarer, i hvilken anledning vi herved tilstaa at vi af fogden Holmboe har i alt modtaget tid efter anden stor hjælp.

Christen Nielsen Thomas Nielsen Lars Joensen Hans Joensen

Ole Bardusen

Lasse Olsen

Joen Hansen

og de 4 brødrene Erich, Hagen, Michal og Niels Jacobsen. Deres egenhændige underskrift.

Jens Holmboe fødtes paa Lesje Jernverk i G.dalen av forældre, eier av Lesje verk Hans Holmboe og Birthe Marie Zingle. Den eg. stamfar for familien H. var Ole Jensen Holmboe (død 1714 som prest), der var den første, som antok navnet Holmboe av den grund, at han var født paa Hirtzholmen — en liten ø i øst for Fladstrand ved den jyske kyst — hvis indb. kaldtes av dem der bodde likeoverfor paa det faste land, Holmboerne. Efter en tid at ha været ansat ved R. kammeret i K.b.havn og siden hos amtm. Hammer i Molde, blev han i 1781 utnævnt til foged over Senjen og Troms fogderi. Holmboerne er gamle, de er ogsaa mange og navnkundige, og der er skrevet meget om dem i aviser og tidsskrifter. Neppe nogen av Holmboerne har indlagt sig større fortjeneste av fædrelandet end foged Jens Holmboe. Biografiske og personalhistoriske oplysninger om ham findes der da ogsaa mange av som f. eks. i Holmboernes stamtavle. For Arbeiderklassen 1842 (En Patriot). Landbrugstidsskriftet 1901 (Byg Landet af E. Wessel). Norden 1898. Nordlands Trompet 1890 (af Holmboe) og 1892 (Hundreaarsfesten i Bardodalen). Norsk Penninge-Magazin 1834 (af B. Moe) osv. Leopold von Buch skrev ogsaa om ham i 1807: «Foged Holmboe er død. Men Bardojordet vil blive ham et misundelsesværdigt mindesmerke, som tiden ikke saa let vil tilintetgjøre».

RAMMS REISE 1789

Ramms reise var en *opdagelsesreise* av den største betydning for land og folk, og derfor maa den omtales litt utførlig. I «Topografiske Samlinger» for 1817 findes trykt den dagbok, Ramm førte paa sin reise til Bardo-Maalselven.

Dagboken begynner 20. april 1789, idet Ramm nævnte dag reiser fra sit hjem Moen (Ramms-moen) paa Tønset i Østerdalen sammen med tømmerfløter Sevat Helgesen Stai fra Storelvdalen, der fulgte ham paa reisen nordover. Dag for dag kan vi saa følge inspektøren paa hans reise, og den 1ste mai om aftenen kl. 11 gik han ombord i Nordlandsfarer Niels Beiers jægt, Falken kaldet; men først om morgenen kl. 5 den 4de mai blev vinden føielig, saa Falken kunde løpe ut av Nidelven sammen med 6 andre Nord farer jægter. Efter en behagelig og vellykket reise kom Ramm frem til Ervig gaard først den 2den juni, ledsaget av presten i Kvæfjord, hr. Burchard. Fogden, Jens Holmboe, var ute paa embedsreise med amtmann Sommerfeldt; men fru og hendes mor, provstinde Irgens, var hjemme. Hele juni maaned tilbringer Ramm sin tid her sammen med embedsmænd og handelsmagnater med utfarter til tingsteder og besøk. Det later til, at herrerne kunde feste; for ifølge dagboken gik det slag i slag med gilder og selskaper «med taler, skaaler og dundrende salut, mens solen stod blank over horisonten den hele nat igjennem og ager og eng i den skjønneste flor». Det siger sig selv, at hr. Ramm blev feteret og feiret som en fornem og sjelden gjest. Han omtaler særlig Trondenes gamle kirke med de mange minder fra den katolske storhetstid og kalder Ervig gaard for den skjønneste i hele Nordland. Han træffer sammen med mange bra folk, av hvilke han nævner sorenskriver Heiberg, provst Falster, provst Kildahl, (provstens bror, handelsmand, gjæstgiver og student av god kultur), Irgens, Friederiksen, Brandt og Ole Normann m. fl. Sammen med tingøvrigheten var han til gaarden Gaasvigen i Brevigen ved Roesfjorden, hvor der var tale om at anlægge en kjøpstad. Den 1ste juli imot morgenen kom han sammen med fogden Jens Holmboe til gaarden Kilen, inderst i bugten

av fjorden Reisen i Dyrø sogn, og fra nu av skal vi anføre Dagbokens egne ord i nøiagtig opskrift: «I mod aften, efterat have samlet 10 Heste til vort og Lensmand Jørgen Finlands Tjeneste samt til Befordring af vort Tøi og vor Føde, blev Reisen fortsat tilfjelds gjennem ubeboede Egne. Som Veisere og Tolke hos forekommende Lapfinner ledsages vi af to Strandfinner, som og kaldes Bofinner, men af samme Race, som de der leve af dyr paa fjeldene. De Finner som længer nord boe ved Stranden skulde derimod være store, anseelige Folk fra Karelien, og kalder sig Qvæner. 2. juli. Imod morgen opslog jeg mit fra Trondhjem medbragte lille Telt paa et nøgent Fjeld, i Nærheden af et Finnetelt (hvis Eier her havde en mængde Dyr om sig), for at hvile og græsse vore Heste. Her begyndte Klæg og Myg at blive en ret udstaaelig Plage. Disse Insecter, tilligemed alt, hvad som bider, endog indenfor Klæderne, kalder Finnerne under Eet for Hatter. Imod aften reiste vi videre og noget ud paa natten kom vi ned til en liden Elv i en med stor Birkeskov bevoxet Dal paa den første grænse af Barduskoven. 3. Juli om morgenen kom vi til Bardu-Elven paa det sted, hvor dalen er bredest og kaldes Bardujorden. De finner, som nu opholdt sig paa disse norske Fjelde, leve om Vinteren paa angrænsende Svenskefjeld og trække om Vaaren her over Bardu-Elven. Til Overfarten have de fra Sverige hidbragt en liden Baad, ei større end et Dyr have draget den over Fjeldene. Denne Baad fandt vi i Skoven i en skrøbelig Tilstand. Fra Reisbotten, eller Kilen, og hid omtrent 5 mile. Denne dag befare vi Dalens eller Skovens øverste Deel. Her øverst i Dalen findes en samlet skøn Fyrreskov til 2 Saugstokke 6 alen af Træet.

4. Juli maalte vi Bredden af den jevne og frugtbare Bardujord, som befandtes at være af den allerstørste Værdie til Dyrkning. I hvor høit Nord dette Sted ligger, maa det dog ufeilbar engang blive et Sted for temmelig Kornavl, da det ligger aabent for Middagssolen og ved Fjelde aldeles dækket for alle nordlige Vinde. Her voxer en mængde Græs og alle Markblomster som i Landets sydlige Egne. Foruden Birk og Fyrre befandtes her Rogn, Hæg, Ribs og Older. Jordbunden var for det meste Sand; men naar denne blev blandet med den fede sorte Muld, som paa Dalens begge Sider findes sammendynget af de aarlig nedraadnende Brægner, vil her sikkert frembringes den frugtbare Aagerjord. Her behøves alene Husly for Folk og Fæ, da man i Dalen og paa Fjeldene kan samle Foder til et saa stort antal Qvæg, man bare vil. Hertil kommer Reenmosen. Besynderligt! Udi denne saa trivelige Dal fandtes der intet andet spor efter mennesker, end Fodstien efter de Finner, som Høst og Vaar trække herover imellem de Svenske og Norske Fjelde. Efter Øxen ikke det mindste merke — ikke en eneste Stubbe; ikke engang en Green var afhuggen. Hvor mange saadanne frugtbare Dale er det ikke at formode maa henligge ubenyttede i et Land, hvor ingen vil bygge og bo længere fra Sjøstranden, end han kan tale med sin kjære Baad. Af Vildt saa jeg her Overflod og Fisk tog vi ved at stikke Haanden ned i Vandet ved siden af vor lille Baad. Kort sagt: mit Øie har aldrig sku et ønskeligere Sted for Nybyggere; thi, om end Agerbruget vil blive usikkert saa langt nordenfor Polarcirkelen, saa maa dog Fædriften alene kunne blive ganske overflødig og ene give Rigdom for enhver sin dyrker. Men Hatteren! Kanskje denne Fiende for Folk og Fæ vil gjøre dette skønne Steds Bebyggelse umulig? Ja — desværre — det er at frygte. Men naar de dyrkbare Steder blir fri for Skov, saa Vinden faar frit Strøg over de dyrkede Jorder, og her blir brændt i Dalen, saa vil nok disse smaa Plageaander forsvinde.

5. juni bragte Sevat og Finnerne Hestene og Tøiet nedover Dalen forbi Alla hen til Bardufossen og vente der. Fogden, jeg og Lensmanden holdt os efter Elven med den usle Finbaad, som saavidt kunde bære os med Fødevarer for et par dager. Lensmanden havde engang for passeret nedad denne Elv med samme Baad og kunde fortælle os om Elven og Fossen, som vi var bange for at komme for nær, da Elven nu gik i Flommen. Ramm skildrer saa ganske humoristisk farten — hvorledes de allikevel «gik rundt» i Fossen (ikke den egentlige Bardufos) — hvorledes de efter-

paa tok en dram til maten og overnattet paa en ø i Elven, men blev plaget av Hatten, saa det var umulig at sove — tiltrods for, at de tændte et stort baal for at frembringe røk til at jage plageaanderne væk med. De lavet sig ogsaa en saakaldt «Hatterkjel» — et litet telt av seilduk i form av et takrøste 2 1/2 alen langt og 1 1/2 alen bredt og 1 1/4 alen høit i toppen (mønnet). Denne indretning hadde lapperne lært dem, og de brugte dem paa sine vandringer; men «Hatterkjelen» hjalp ikke synderlig, og de brøt op ved midnatstider for at fare videre.

6. Juli fandt de sine folk med hestene og tøjiet ved elvebredden ovenfor Bardo-fossen (Storfossen). Ramm klager over, at han ikke faar sove paa grund av myggen med sin musik og det evige sollys, der paa denne aarets tid straalere nat som dag.

7. Juli lidt over midnat brøt selskapet atter op og begav sig hen til Bardofossen. Ramm skriver saa: «I Elvens Bøining ovenfor Fossen fandt vi en Myr med Jernmalm. Paa Kronen (Toppen) af denne stolte Foss som styrter sig ned gjennem en brat trang Bjergkløft, saa vi den stolte Maalselv, i en Afstand af noget mere end 1000 Skridt, ogsaa at styrte sig imod os udfor en lavere, men bredere Fos, og mellem disse Fosse at forene sig med Barduelven.. i et Løb af 3 Mile ned i Malangs-Fjorden seilbar for store Baade under navnet Maalselven.

Fra begge disse Elvers Forening gaar en stor Skovflade op under denne Egn's høieste Fjeld Dilbo; ligesom og paa denne Elvs vestre Side en stor Skovdal strækker sig hen under og forbi den vestre Side af Fjeldet Utsaa — Alla og ellers Skove omkring; men det meste er Birkeskov med Indblanding Fyrre. Skovfladen fra Fossene op under Dilbo er allerede meget nedhuggen, fordi Nordlændingene ved Hjælp af den seilbare Elv, magelig har kunnet nærme sig den. I Egnen af Maalselven har i de sidste 2—3 Aar nedsat sig nogle Nybyggere. Men for dem, som fremtidig ville nedsætte sig i Bardudalen, maa mit Forslag til Rentekammeret gaa ud paa: Ikke at lade disses Antal overstige 20, og at al Skov og Mark imellem disse strax blive udskiftet, saa ingen Sameie finder Sted, samt at, til Fyrreskovens Besparelse, saavidt muligt, ei tillades disse at bygge af andet end Birk; men skal der bygges af Fyrre, da dertil at tage de største Træer og af dem skjære 4 Toms Planker til at opføre Væggene af, dertil give skjønnere og tættere Huse end hele Stokke. Kun paa denne Maade vil Nybyggerne paa dette Sted evindeligen beholde Overflod af Skov at nedbringe til Bygning og Brænde for Kjøbstaden paa Tromsøen saavel som til flere hertil trængende Folk nede ved Sjøen. Imodsat Fald vil denne velsignede Dal engang i Fremtiden blive øde af Mangel paa Skov — medmindre Steen kan blive Byggematerial og Torv Brænde. (Merkelig nok har ikke Ramm i likhet med Hans Nilsen Hauge øie hverken for Bardofossens utnyttelse eller for muligheten av ertser og metaller i fjeldene).

Samme dag, 1. juli, fortsattes reisen over fjeldene til gaarden Kilen i Reisbotten, og den næste dag var man tilbake i Ervig, hvor Ramm utarbeidet sit skogkart over Bardo.

Efter en tur til venner i Kvæfjord, hvor han betingede sig fragt sørover med jægten Karen Maria, tilhørende Peter Falk i Trondhjem og ført av Clemmet Andersen med 2 mands besætning og lastet med smaasei, drog han fra Ervig gaard den 17de juli for at tiltræde hjemreisen, og først den 31te juli om morgenen kl. 4 seilede Karen Maria ind i Byelven. Ramm opholdt sig derpaa 8 dage i Trondhjem, hvor han avgav rapport til Stiftamtmanden om sin reise, og hvor han fik de første nyheter om den svære oversvømmelse med jordskred, som hadde fundet sted sør paa landet, ikke mindst i Østerdalene (den saakaldte «Storofsen»).

Ramm var hjemme igjen paa Tønset den 11te august kl. 1 om natten efter næsten 4 maaneders fravær. Han oplyste, at han da i denne tid hadde reist tilsammen 212 mil (med befaringen i Bardo og omreiser i Senjen iberegnet). Hans Dagbok eller Indberetning slutter med: «Denne skjønnne Sommer, jeg tilbragte i Nordland, var mig den behageligste, jeg har oplevet. Paa intet Sted synes mig at have fundet saa meget Liv og Rørelse, hvor jeg end vendte mit Øie hen».

Ramm viser sig at være en klar skarp iakttagelse med et aapent syn for de mange utviklingsmuligheter i Nordland, og han har ved sin dagbok sat sig et smukt og varig eftermæle.

Ramm nævner flere, han kom sammen med paa sin reise — deriblandt «Jægteskipperen *Abel Ellingsen* i Sortland, hos hvem han blev trakteret kaffe paa service af complet sølv uden at maatte betale». I de Borgerleier eller fiskevær (strandsteder), han var indom, blev han ellers traktert ofte med punch og gode vine gjæstfrit og venskabelig. Paa nordturen hadde man ofte storm og uveir med sne, og han nævner, at da Kahytten (Vængen) var optat av skipperens kone og barn, maatte «han ligge paa dækket i en ikke vindtæt karm ved masten, hvor sneen drev ind-over sengen, men gode sengklær bevarte ham dog fra at fryse». Han fordriver tiden med at angle (dorge) sei og torsk og anden fisk paa sørturen, og ved enkelte steder «som i Bjørnsundet under den store øe Landegode ved Bodø kunde han plukke blaabær og multer».

Han er svært tilfreds med sin reise og skriver bl.a.: «Naar nu Nordlandens Gang i Tiden selv kunde avle sit Korn, idet mindste den største Del, som trænges, og Vellevnet ikke vilde ta Overhaand, da kjender jeg ingen Egn i Landet, som kunde samle mere Rigdom». Til begrundelse for dette nævner han den store mængde av fisk, fugl, skind av vilde og tamme dyr og nævner Borgerleiene som rene guldgruber med fedevare og alle slags produkter. Han fremhæver dog at folket bruker for meget av kaffe, the og sukker, fine klædetøier og sidst, men ikke mindst brændevine som akevit (Bærnsblom) og andre lekre saker. Han skriver endog, at et fladbrød som brukes sør paa (haardt og tørt), vilde nordlænderen kalde svinemat. Hans fladbrød er blandet av byg og rug, tyndt og mygt som vore lefser og vort tyndbrød. Paa sine reiser lægger de fire lever sammen, og dette kaldes et skvek levabrød og ansees for tæring til en mand (et maal mat).

I aaret 1816 skriver Ramm som et tillæg til sin dagbok fra reisen i 1789 følgende:

«De skønne Forhaabninger, jeg udi Aaret 1789 gjorde mig om, at der engang i Bardudalen vilde komme til at boe lykkelige Mennesker er allerede langt over hvad jeg turde tro, gangne i Opfyldelse. Allerede Aaret efter begyndte nogle Familier her fra Østerdalen at flytte didhen, især fra Tønset hvoriblandt min Nabo, der eiede Gaard og sad i temmelig gode Omstændigheder. Ikke overtalte jeg nogen dertil; men Enhver, som spurgte mig, sagde jeg oprigtig, hvad jeg havde seet; men og de Besværligheder, de kunde møde. Allerede var denne Colonie bleven saa rygtbar da Biskop Schønheider gjorde sidste Reise i Nordland og Finmarken at Nysgjerrighed drev denne ædle Patriot til selv at gjøre Reisen derop for at se, hvad der var udrettet og skrev siden om det i Berlingske Tidende (Kjøbenhavn). Han skrev at det var ham en Glæde, at han havde fundet lykkelige Mennesker, som havde dette forud for Colonister i Almindelighed, at de var moralske og havde medbragt sig did den velkjendte Østerdalske Reenslighed, at deres Smør og Oste blev søgt af Omegnens Folk som det Bedste, der kjendtes, og at to af Colonisterne havde Forraad af selvavlet Korn for flere Aar. Med glæde saa jeg ogsaa i Norsk Rigstidende forrige Aar, at 31 af Bardudalens Nybyggerpladse var skyldsatte for tilsammen 28 Voger 1 Bmpd. 18 Mark Fiskeleie til Matrikelens Forbedring. Dette glæder mig som en Lykke, der kunde være egne Børn til Deel. Den her opvoxende Slægt vil nu sikkert fremdeles vedblive at forøge Bostedernes Antal.»

Denne skoginspektør Ramms reisedagbok — saa kort og nøktern den er — er den første beretning, vi har om Maalselvdalen og Bardo og som saadan et kildekrift av stor værdi. Om Rammslegten (Nicolai Ramm Østgaard) Norsk Folkeblad 1873. Skillingmagasin 1871. Hjemmet 1903. Kirkelig Folkeblad 1887 (ved Olaf Røst) osv.

Major Ramm har utarbeidet en fyldig stamtavle over den gamle adelige Rammslegt (se bladet «Dovre», Røross, i september 1925), hvoraf hidsettes:

Skoginspektør Nicolai Hersleb Ramm,

født 4. februar 1755 paa Hof i Furnæs, døpt i Vang paa Hedemarken, døde pludselig 11. septbr. 1830 paa Rammsmoen i Tønset. Underofficer i 1769, stod i 1773 som vaktmester ved 3. søndenfj.

dragonregiment. Elev av den matematiske skole i Christiania (dvs. krigsskolen) fra 1/3 1770–11/4 74. Blev 3/7 76 sekondløytnant ved 5. kompani av Nordenfjeldske gevorbne Infanteriregiment, hvor han utmerket sig som en retskaffen, duelig og kundskapsrik officer. Forlot militærtjenesten 16/11 85 som utnævnt til skoginspektør for Røros og Fredriksgaves (Foldals) kobberverker i det søndenfjeldske distrikt og bosatte sig paa Losmoen i Tønset. Denne eiendom kjøpte han ^{28/3} 1786 for 320 Rdlr. av Niels Thorgersen Maageli fra Øier i Gudbrandsdalen. Gaarden hadde før tilhørt Ole Elstad fra Ringebu. Losmoen blev senere efter Ramm kaldt Rammsmoen. Her bodde han til sin død. I 1788 fik han beskikkelse fra bjergdirektoratet til at ha opsyn med Fæmundstrakterne og Rendalen. Fra 1816(1818?) forenede han bestyrelsen av baade det søndre og nordre distrikt. I 1789 foretok han efter kgl. befaling en reise gjennom Bardodalen, kom herved i forbindelse med foged Jens Holmboe og kunde siden bistaa ham i hans kolonisation deroppe ved at gi Østerdølerne nøiagtige skildringer av den egn, hvis flittige dyrkere de skulde bli. Under krigen med Sverige i 1808–09 var han overkrigskommissær. (Han bodde i 1809 paa gaarden Sørum i Sørum prestegjæld). I 1816 var han medlem av en kgl. kommission der skulde søke midler til at bringe Røros verk paa fote. Deres forhandlinger ligger til grund for Rørosloven av 12/9 1818, der forenet det nordre og søndre skogdistrikt, som nu i sin helhet kom under Ramms inspektion.

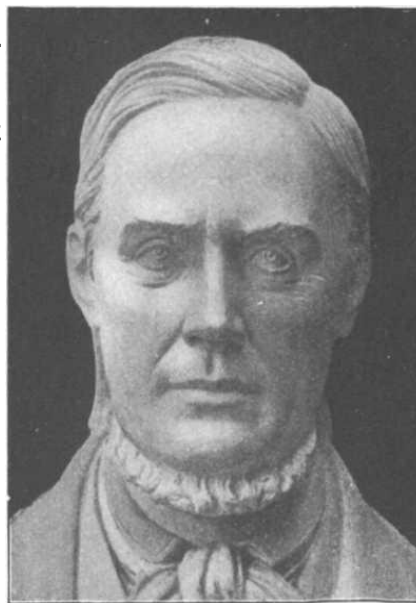
I 1821 fik han medaljen for borgerdaad, efterat han i mere end 20 aar hadde været forlikelseskommisær i Tønset. I 1826 bestyrte han en skogdelingsforretning, hvorved han antoges at ha gaat kobberverkets interesser for nær. Man anla proces mot ham; men han døde, før saken kom for retten. Et smukt billede av ham er tegnet i dattersønnen foged Nicolai Ramm Østgaards bok: «En fjeldbygd». (Se Halvorsens forfatterleksikon og Dansk biografisk leksikon).

Han blev 30/12 1785 i Christiania gift med *Anne Endresen Berg*, født 5/7 1754, død 20/9 1838 paa Slotaasen i Tønset. De hadde 4 barn: 1) *Jørgen Eilert Ramm*, f. 7/12 1786, død 2/2 1862 paa Hovindsholm paa Helgøen (i Mjøsen). Skibskaptein. Gift 12/2 1819 med Anne Gunhilda Irgens. 1 barn. 2) *Maren Magdalena*, f. 9/12 1787, død 25/5 1874 i Elverum, 9/7 1811 gift med kjøbmand i Trondhjem Michael Østgaard (Digterens forældre). 3) *Wilhelm Fredrik Ramm*, f. 1788, død 10/6 1809 paa Fredriks hospital i København som dansk ingeniør løytnant. Ugift. 4) *Hans Ramm*, f. 28/12 1789, død 19/9 1843, som bureauchef i Revisionsdepartementet. Gift 28/7 1825 i Molde med *Anne Sørine Maren Sophie Møller*. 2 barn.

Skoginspektør Nicolai Ramm i Tønset la likefrem an paa at hverve folk i Nordre Østerdalen som rydningsmænd for Bardo–Maalselven, og utvandringen fra Sollien f. eks. har i følge Lassens «Solliens Historie» fortsat gjennom aarene helt fra 1789 til 1878, da utvandringen til Amerika drog alle ditover. Solliens kirkebøker utviser, at hele familier flyttet op til Maalselven.

Jens Hombøe og skogmester Ramm bereiste som før nævnt Bardo–Maalselven i 1789. Deres indberetninger til Rentekammeret gav støtet til indvandring sørfra, og nybygningen gik frem med rask vekst. Men saa døde foged Holmboe, og der kom haarde tider for rydningsfolket. Da var det Hans Nielsen Hauge kom op og satte nyt liv og en ny aand i kolonisationsarbeidet. Han var selv en arbeidets mand og en aandelig rydningsmand og vandt straks tilhængere. Hans ivrigste disciple som Iver Olsen Gabbestad og Ole Olsen Bache (Bakken) henfaldt til sværmeri. De drog om i bygderne og bad folk slutte med arbeide for at forberede sig for døden og dommen. Dette syntes mange av Hauges venner ikke om, og Iver Halvorsen Finse paa Bardojorden skrev derfor til Hauge. Han reiste da opover, og han skriver om sværmeriet og sværmerne følgende sande ord: «Det meste, som saarer mig, er at de, som har vakt folket her, har ikke opmuntret de opvakte til arbeide». Hauge bad enhver især passe sin daglige dont, og han tok selv del i vaarønnen, fortælles det. Om indtrykket av sin reise i Bardo og Maalselven skriver han

siden: «Jeg fandt der meget udyrket jord, hvorfor jeg foreslog for familier sørpaa i Norge at flytte der nord, hvad de gjorde og fik der bedre kaar end de før havde. Fra Bardujordene reiste jeg nedad elven til Bardufossen. Her saa jeg leilighed til, at vandet kunde dels ledes, dels mineres ud gjennem fjeldet langs fossen, saa derved kunde drives sage, stampe og flere slags maskiner, som der er stor mangel paa her i landet, ligesom ogsaa tømmer kunde fløtes derigjennem, som ellers slaar sig i stykker i fossen. En mængde bjørk og orreskog brændes op som braater, hvilken aske kunde bedre udnyttes, naar den blev samlet og deraf tilvirket potaske. Jeg fik derfor nogle (flere som bibelbud) fra Opdal til at reise did for at anlægge potaskeri». Hauge blev straks efter fængslet, og hans planer med hensyn til Bardo og Maalselven kom derfor til at strande. Hans Nielsen Hauge blev — som vi vet — ikke videre paaagtet av sin samtid uten om venners og tilhængeres kreds. Men den blev større med tiden, og nu ser nationen i bondegutten fra Tune en av folkets aandelige stormænd. Det er derfor dølerne i Bardo—Maalselven til stor ære, at de i sin tid tok imot ham med aapne hjerter. Han var med i arbeide paa flere gaarde og gav f.eks. navn til gaarden Solli. Huges sande kristelige paavirkning spores endnu og neppe i nogen anden bygd som i Maalselvdalen og Bardo (Se under «Kirke og Prester»).

Hans Nielsen Hauge

Den faste stamme for bebyggelsen og bosætningen i Maalselvdalen er folketællingen fra aaret 1801 i forbindelse med de første skyldsætninger (1815) og matrikuleringen i 1838. Hertil kommer diverse oplysninger fra amtmænd og biskoper og andre autoriteter (ogsaa reisende utlændinger). Disse blir selvfølgelig ofte gjentagelser, og alle samstemmer i sine lovord over folket og de vundne resultater i jordbruket. 1 aaret 1800 talte nybygget i Maalselven og Bardo 37 familier med 196 individer. Der fandtes over 300 storfæ, over 500 smaafæ og 39 heste. I Bardo var der i 1805 10 gaarde med 10 familier (50 mennesker) med 67 kuer, 156 sauer og 9 heste. Den samlede utsæd var 21 tønner byg (med 5—6 fold) samt poteter og næper til husbruk. Biskopen i Trondhjem gav disse nybyggere saadant skudsmaal efter selvsyn paa en reise i Bardu og Maalselven: «De fleste af dem er af en udmerket god art, sædelige, ædrue, fredsommelige, indbyrdes hjælpsomme og opfindelsesrige haandverkere, især til landbruksbygning, ogsaa smede, alle vante med jordbruket og dets virksomhed».

I tiden mellem 1804 og 1815 blev bare faa pladse ryddet som Øvre Leirbækmoen i Maalselven (1811) og Rønningen i Bardo (1805) samt gaardene Birkefosshaug (1811) og Kirkemoen (1813), alle i Bardo og ryddet av slægtninger til de første kolonister. I 1815 fandt den første skyldsætning av pladsene sted, og denne efterfulgtes av nye skyldsætninger i 1832 og 1834. Nyrødningen skjød en merkelig rask vekst fra aaret 1820, og i 1826 for eksempel blev der ryddet 21 nye bruk, som i tidernes løp har utviklet sig til store gaarde med besætninger paa ca. 20—30 storfæ og ca. 100 smaafæ (sauer og gjeter).

Amtmand Blom hadde saaledes god grund til at skrive, hvad han skrev i 1827 om Bardo og Maalselven: «Paa denne maade er en for 40 aar siden øde egn opryddet med tildels betydelige jordbrug».

Biskop Kroghs visitatsoptegnelser fra 1806 er ogsaa oplysende om de første nybyggere. Han skriver følgende om *Maalselvdalens Koloni*: Naar man fra Kjærresnes reiser opad elven finder man paa høire haand

1. *Sommerbakken*. Denne plads begyndte man 1799 at oprydde. Det skedde ved en nordlænding som igjen forlot den. For 2 aar siden (1804) nedsatte sig her atter en mand søndenfj. fra, Torleif Olsen, der med større flid har arbeidet. Han er gift, har 4 barn, før 5 kuer, 8 smaaafæ, 1 hest. Hans utsæd er 2 vog. Jorden maa vel dyrkes før den kan gi noget til utkomme. Den er moset og bevokset med bregner. Man mangler høstbeite indtil han faar mere opdyrket. De tæt ved pladsen liggende olderholmer er henlagt til Guldhavn. Opsitteren paa sidstnævnte plads var en av de første nybyggere og arbeidet ivrig. Han manglet og eng og da var den *dorske* nordlænding paa Sommerbakken dum som ingen paastand gjorde paa nogen av disse øer. Guldhavns kolonist vil opdyrke dem og giver ei slip derpaa.

2. *Guldhavn* ligger paa den anden side av elven. Opsitteren Nils Halstensen, søndenfj. mand, er gift, har 6 barn, før 12 melkekjør, 30 smaaafæ, 1 hest og saar 4 tdr. Han begyndte at rydde 1792, holder ogsaa 1 dreng og 1 pike. Han har utmerket sig ved flid og arbeidsomhet. Jeg nød i hans rene stue en likesaa renselig og sund brudekost med største fornøielse. Luften blev her varmere. Da jeg om morgenen reiste fra Kjærresnes, omtr. 1/2 mil herfra, laa rimfrost over markene, og jeg saa endnu hagl falde der nede. Men her kunde jeg neppe taale trøien paa bare linnedet. Akrene stod her skjønt, mens der paa sidstnævnte sted var et par tommers spire aldeles bleknet. Men Guldhavn ligger mere mot solen. Græsunden er her kun liten, og jorden selv ei villig til græsvekst. Forrige aar avlet han 40 tdr. ror og solgte derav for over 20 rd.

Derfra paa søndre side av elven ligger

3. *Birkhus*. Her er to opsittere. Rydningen begyndte 1792. Den ene opsitter Jacob Olsen er gift, har 2 barn, før 13 melkekjør, 30 smaaafæ, 2 heste, har 2 tdrs. utsæd. Her er god jordbund, men akrene som nu stod skjønt, er utsat for tidlig frost.

Den anden opsitter Jørgen Christensen er ogsaa gift, har 7 barn, holder kun 4 kjøer, 12 smaaafæ, og 1 hest; har utsæd 1 td. Pladsen er ei først opryddet av ham, men av en anden som fraflyttet den. Han er av svak helbred. Man har her en sæter i fjeldet. Paa samme side ligger

4. *Nedre Rosvold*, hvor der ogsaa er 2 opsittere, begge fra Hemnes prestegj. i Helgelands provsti og de aller første som nedsatte sig i Maalselven. De antok ikke pladsen uten fornemmelig med hensyn til fortjeneste av tømmerhugst. Kristen Nilsen er gift, har 4 døtre og 2 fosterbarn, før 7 kjøer, 20 smaaafæ, 2 hester og saar 2 tdr. Han begyndte rydningen 1788, men har just ikke med flid arbeidet paa jorddyrking. Den hele gaard er ellers meget utsat for tidlig frost hvorfor han og er flyttet længer ned hvor han tror at staa mindre fare derfor. Her fandtes jorden at bestaa av ler og sand.

Thomas Nilsen er gift og har 1 dreng og 3 fosterbarn. Han før 9 kjøer, 20 smaaafæ, 1 hest og saar 2 tdr. Han har ogsaa kun maatelig arbeidet paa jorden. Begge har furuskog i nærheten. Man ser at elven her fordim har gaat nærmere forbi gaarden nedenfor den ophøiede bakke.

5. *Øvre Rosvold*, opsitter Anders Larssen, er nordlænding som er gift og har 3 døtre, før 4 kjøer, 12 smaaafæ, 1 hest og saar 2 tdr. Han begyndte at oprydde den 1788, men har just ikke i sammenligning med andre anvendt meget arbeide. Jordbunden er samme art som den forrige, men ei ret utsat for saa meget frost.

Den anden opsitter Lars Jensens enke har 1 søn, før 5 kjøer, 10 smaaafæ, 1 hest og saar 3 tdr. Pladsen begyndt at opdyrkes 1788. Hendes mand og hun har arbeidet med større flid end den forrige. Tvers over paa nordre side ligger

6. *Forhaabningsbjerg*. Kolonist Brynhild Haagensen en søndenfj. mand som er gift, har 7 barn, før 8 kjøer, 20 smaaafæ, 1 hest og har en utsæd av 2 à 3 tdr. Pladsen er begyndt at opdyrkes 1799. Manden har arbeidet vindskibelig. Jordbunden er ler, med muld til overlag. Akrene laa for det meste i bakken mot solen og tegnet sig vel. Gaarden er tung at opdyrke og indhøste. — Her kan endnu meget opdyrkes.

7. *Findbakken* ligger ogsaa paa nordre side av elven. Beboeren Johan Bernhard Krøyser, en sakser av fødsel, er en mand med geni for mekanik. Han er en fortræffelig bygmester, smed osv. men neppe den bedste jorddyrker. Ogsaa han har sysselsat sig for meget med andre ting, er gift, har 2 barn, før 11 kjør, 16 smaafæ, 1 hest og saar 2 tdr. Pladsen er begyndt at opdyrkes 1793. Jordbunden er god. Gaarden ligger høit. Husene er i en maatelig forfatning.

8. *Øvre Lerbakken*, nabopladsen paa samme side. Kolonist: Hans Johnsen, nordlænding, gift, har 4 barn, før 8 kjør, 20 smaafæ, 1 hest, saar 2 tdr. Man begyndte opdyrke pladsen 1794, og den er nogenledes opdyrket. Den ligger høit og har megen lerjord. Efter den skarpe vaarkulde stod aker og eng nogenledes god. I nærheten findes et kvernbruk eller møllestens bruk, hvorav jeg saa en taalelig god prøve.

9. *Nedre Lerbakken* paa samme side. Kolonist: Johannes Monsen, nordlænding, gift, har 2 barn, før 1 ko, 4 smaafæ, 1 hest og saar 1/2 td. Pladsen begyndt at opryddes 1801. Har ei anvendt megen flid, hverken paa bygninger eller jorddyrkning. Han sysselsatte sig mest med tømmerhugst.

10. *Broderstad* paa samme side, blev i aaret 1789 optat av tvende brødre, søndenfj. fra. Den ene er død, og hans enke er gift med den nuværende opsitter, Bardon Olsen. Han har 3 barn, før 11 kjør, 30 smaafæ, 2 heste og saar 3 tdr. Han holder foruten egen familie 1 dreng og 1 pike. Jordbunden er god, men noget utsat for frost. Han hadde begyndt at anlægge sæterbruk et st. fra gaarden hvor han haaber at frosten skal ha mindre magt. Pladsen er vel dyrket og bebygget.

11. *Olsborg* paa samme side. Opsitter Amund Olsen. Han er skogfoged, ugift og har sin mor, søster og 1 dreng i huset. Pladsen blev optat 1789, er vel dyrket og bebygget av hans far og ham der kom søndenfj. fra. Han før 9 kjør, 20 smaafæ, 2 heste og saar 3 tdr. Ved denne gaard løper Takelven hvor der er en fos der gir god anledning til et sagbruk. Man har her bygget en mølle. Naar et sagbruk her blev anlagt, vilde der spares tid og tømmer da begge nu formedelst nedfløtning av henved 2 m til sagen i Sultenvig, gaar til spille. Nybyggerne skjærer nu sit tømmer med haandsag da de finder det for bekostelig at hente bord fra Sultenvig.

12. *Sollien* ligger høit oppe i fjeldet et temmelig stykke fra elven. Opsitteren, Peder Amundsen, begyndte her at rydde 1803 og har ved utrolig flid arbeidet, hvilket stedet ogsaa utfordrer. Han er gift, har 2 piker, før 6 kjør, 10 smaafæ, 1 hest og saar 1 td.

Paa hin side tvert over Broderstad ligger

13. *Storsandbakken*. Opsitteren er likesom den sistnævnte en søndenfj. mand og gift, har 1 søn, 1 inderst, før 6 kjør, 20 smaafæ, 1 hest og saar 1 1/2 td. Han optok pladsen 1801. Gaarden er vel bebygget, men jorden er svak førend den var vel dyrket. Mandens navn Ingebrigt Christoffersen.

Paa samme side like overfor Olsborg ligger:

14. *Takelvbugten*. Opsitteren er en gift nordlænding der har 3 barn, før 6 kjør, 20 smaafæ, 1 hest og saar 3 tdr. Han har 1 datter og 1 pike. Han begyndte at arbeide her 1789 og har været vindskibelig. Fra Olsborg sætter man over en liten arm av Takelven og kommer til

15. *Moen* som ligger lavt. Ops. Nils Jacobsen, en nordlænding der er gift, har 6 barn og desuten 1 dreng, før 11 kjør, 28 smaafæ, 2 hester samt saar 3 1/2 td. Han begyndte 1791 og fortjener ros for sit arbeide.

16. *Nedre Fleskmoen* ligger paa søndre side av elven. Nybyggeren Christian Isaksen, en nordlænding, begyndt at opta den 1791 og har arbeidet passelig. Han er gift, har 4 barn, før 8 kjør, 16 smaafæ og saar 1 1/2 td.

17. *Øvre Fleskmoen* paa samme side. Nybygg. Anders Nilsen, en nordlænding, er enkemand, har 2 sønner, før 2 kjør, 6 smaafæ samt 1 hest. Han begyndte 1791 at opdyrke den, men paa grund av indfaldende misvekstaar, fraflyttet han den og tok tjeneste hos en anden. Da han derved hadde erhvervet sig noget, har han iaar (1806) igjen tiltraadt Fleskmoen.

18. *Friedrichsberg* (Fredriksberg) ligger paa hin side og er nabopladsen til Moen. Opsitter Mikkell Jacobsen, en nordlænding, er gift, har 2 fosterbarn, før 6 kjør, 16 smaafæ, 2 hester og saar 2 tdr. Han er en stræbsom mand og begyndte at opta den 1791. Jorden er skind, gaarden ligger høit oppe, er tung at indhøste og tildels utsat for solbrand.

19. *Brandskovnesset* ligger paa samme side. Nybygger Gudbrand Olsen; søndenfj. fra, er gift, har 5 barn, før 4 kjør, 20 smaafæ, 1 hest og saar 1 td. Han begyndte 1793, men gaarden er endnu kun lite opdyrket da manden har været uheldig med at tape sine kreaturer. Husene som før stod paa en høi bakke, har han begyndt at flytte nærmere ned til elven da der er bedre engsletter og mindre besvær med indhøstningen.

I mellem denne plads og *Moen* saa jeg sørgelige beviser paa skogens mishandling i fordums tid. Her laa endnu mangfoldige fældede træer og store hope av forraadnet tømmer. Herfra sattes tvert over elven til

20. *Fagerlidalen*. Her bodde Ole Lassesen, søndenfj. fra, han er gift, har 4 barn, 2 tjenere, før 9 kjør, 30 smaafæ, 2 hester og saar 3 tdr. Hans avdøde far begyndte 1789 at opta den. Sønnen har likesom denne arbeidet vel. Gaarden ligger noget høit paa søndre side av elven, har overflødig eng og god akerjord, men er tung at indhøste. Han har anlagt et møllebruk i den tæt forbi-flytende Andselv.

21. *Findsundet*. Nybygger Ingebreth Nilsen, søndenfj. fra. Han er gift, har 7 barn, før 6 kjør, 16 smaafæ, 1 hest og har 3/4 td. utsæd. Den blev optat 1800, men igjen fraflyttet. Den nærværende opsitter kom hit for 3 aar siden og har arbeidet efter evne. Han fattes engsletter, og han maa søke sit høi langveis fra paa hin side Barduelven.

22. *Foshaugen*. I 1801 blev pladsen optagen, men igjen forladt. Nærværende nybygger Jon Nilsen Høgnæs, søndenfj. fra tiltraadte den iaar. Han er enkemand og har 2 barn, før 4 kjør, 5 smaafæ og 1 hest, samt saar 1 vog. Ved opdyrkning vil pladsen bli god.

*Folketal 1801 for Lenvigs sogn i Sennien under Finmarkens amt
(forfattet af sognepresten Gunnar Berg).*

Nybyggerne i Monselven.

3

Gaardens navn	Familiernes antal	Personernes navn	Hvad enhver person er	Alder	Gift eller ugift og hvor ofte de ha været i egte- eller enkestand	Stilling	Sum
Guldhave	1ste	Niels Halsteensen	Husbond	38	Begge i 1ste egtesk.	Bebor en av ham selv opdyrket jord	
		Anne Audensdtr. . . .	Hans kone	36			
		Halsten Nielsen	Deres barn	11			
		Ole Nielsen		7			
		Siri Nielsdtr. . . .		5			
		Anne Nielsdtr. . . .		4			
		Berte Nielsdtr. . . .		1			
		Halvor Nielsen	Dreng	22			
		Rønnou Nielsdtr. . . .	Husbondens mor	72			
	2den	Knud Nielsen	Mand	22	Begge i 1ste egtesk.	Inderst gaar i dagløn	
		Anne Torgersdtr. . . .	Hans kone	25			
		Tølløf Halvorsen		54			
							12

GAARDENE I MAALSELVDALEN

Gaardens navn	Familiernes antal	Personernes navn	Hvad enhver person er	Alder	Gift eller ugift og hvor ofte de ha været i ekte- eller enkestand	Stilling	Sum
Forhaabnings- hougen	1ste	Brynjuel Haagensen . . .	Husbond	45	Begge i 1ste egtesk.	Bebor en av ham selv opdyddet jord	11
		Pernille Evensdtr. . . .	Hans kone	38			
		Haagen Brynjuelsen . . .	Deres barn	13			
		Siri Brynjuelsdtr. . . .		10			
		Dorthea Brynjuelsdtr. . .		8			
		Martha Brynjuelsdtr. . .		6			
		Even Brynjuelsen		4			
		Pernille Brynjuelsdtr. . .		2			
	2den	Tølløf Johnsen	Mand	51	Begge i 1ste egtesk.	Inderst og gaar i dagløn	
		Dorthea Olsdtr.	Hans kone	55			
Ingeborg Tølløfsdtr. . .		Datter	10				
Findbak	1ste	Johan Bernhard Kreutzer	Husbond	52	Begge i 1ste egtesk.	Bygmester ved de nordlandske kirker	6
		Martha Kreutzer	Hans kone	51			
		Johan Gotlieb Kreutzer } Troels Kristian Kreutzer }	Deres barn	20	Ugift		
				16	Ugift		
	2den	John Hansen	Mand	78	Begge i 1ste egtesk.	Har kaar av jorden	
		Kirsten Eriksdtr.	Hans kone	78			
Leerbekmoen		Hans Johnsen	Husbond	48	Begge i 1ste egtesk.	Bebor en av ham selv opdyddet jord	7
		Marit Nielsdtr.	Hans kone	53			
		Johannes Monsen	Hendes søn	26	Ugift		
		Niels Hansen	Deres barn	18			
		Elisabeth Hansdtr. . . .		16			
		John Hansen		14			
		Marit Hansdtr.		8			
		Broderstad		Bardo Olsen			
Karen Christophersdtr. .	Hans kone			36			
Maren Hagensdtr. . . .	Hendes barn			9			
Christopher Hagensen }				7			
Ole Tøllefsen	Dreng			16	(Enkemand efter 1ste egteskap	Inderst og gaar i dagløn	
Strømme Christophersen	Hendes bror			39			
Olsborg		Ole Bardosen	Husbond	52	Han i 1ste, hun i 2det egteskap	Bebor en av ham selv opdyddet jord	7
		Lisbeth Pedersdtr. . . .	Hans kone	56			
		Peder Amundsen	Hendes søn	30	Ugift		
		Amund Olsen	Deres barn	26	—		
		Karen Olsdtr.		18	—		
		Ole Olsen		9			
		Kirsten Jørgensdtr. . . .	Fosterbarn	7			
Moe		Niels Jacobsen	Husbond	53	Begge i 1ste egtesk.		8
		Marith Andersdtr. . . .	Hans kone	46			
		Maren Nielsdtr.	Deres barn	22	Ugift		
		Jacob Nielsen		21	—		
		Berith Nielsdtr.		17	—		
		Johanna Nielsdtr. . . .		11			
		John Nielsen		7			
		Anders Nielsen		5			

MAALSELVDALEN

Gaardens navn	Familiernes antal	Personernes navn	Hvad enhver person er	Alder	Gift eller ugift og hvor ofte de ha været i ekte- eller enkestand	Stilling	Sum
Fredrichsberg		Michel Jacobsen Jacob Erichsen Germund Halvorsen . . Halsteen Halvorsen . . Anne Jørgensdtr. . . .	Husbond Hans brorsøn Tjenestefolk Fosterbarn	37 8 15 10 5	Enkemand efter 1ste egteskad	Bebor en av ham selv opdyddet jord	5
Brandskoug-næsset		Gudbrand Olsen Marith Lassesdtr. . . . Ole Guldbrandsen . . . Ingeborg Guldbrandsdtr. Johanna Guldbrandsdtr. Marith Guldbrandsdtr. }	Husbond Hans kone Deres barn	47 47 16 12 10 2	Begge i 1ste egtesk. Ugift	Bebor en av ham selv opdyddet jord	6
Foshougen		John Haagenen Ingeborg Germundsdr. . Dorthe Jonsdtr. . . .	Husbond Hans kone Deres datter	51 53 14	Begge i 1ste egtesk.	Nylig nedsat sig som rydningsmand	3
Løvhougen	1ste 2den	Jørgen Christensen . . Karen Torgersdtr. . . . Lisbeth Jørgensdtr. . . Marith Jørgensdtr. . . Karen Jørgensdtr. . . . Iver Olsen Ingeborg Olsdtr. Ole Iversen Knud Iversen	Husbond Hans kone Deres barn Husbond Hans kone Deres barn	39 34 9 3 1 40 41 11 8	Begge i 1ste egtesk. Begge i 1ste egtesk.	Nylig nedsat sig som rydningsmand Likeledes	9
Finnsundet		Ole Ingebrigtsen Martha Halsteensdtr. . . Ingebrigt Halsteen Ingeborg	Husbond Hans kone Deres barn	40 31 3 1 1	Begge i 1ste egtesk.	Nylig nedsat sig som rydningsmand	5
Fagerliedal	1ste 2den	Ole Lassesen Rønnov Tølløfsdtr. . . . Ingeborg Semmingsdtr. . Ingeborg Olsdtr. Ole Andersen Lasse Olsen Anne Larsdtr. Ole Østensen Anne Johansdtr. Østen Olsen Johannes Olsen Johanna Olsdtr. Ole Olsen	Husbond Hans kone Konens dtr. Begges datter Tjener Husbondens far Husbondens stedmor Mand Hans kone Deres barn	31 31 8 1 15 68 43 44 9 7 5 3	Begge i 1ste egtesk. Begge i 2det egtesk. Begge i 1ste egtesk.	Bebor rydningsjord Nyder underholdning av sønnen De kom hertil nylig i haab om at finde bopæl i Monselvdalen	13

GAARDENE I MAALSELVDALEN

Gaardens navn	Familiernes antal	Personernes navn	Hvad enhver person er	Alder	Gift eller ugift og hvor ofte de ha været i egte- eller enkestand	Stilling	Sum
Fleskmoen	1ste	Anders Nielsen	Husbond	43	Begge i 1ste egtesk.	Bebor en av ham selv opryddet jord	10
		Ingeborg Olsdtr.	Hans kone	41			
		Niels Andersen	Barn	17			
		Anne Andersdtr.		7			
		Marie Andersdtr.		3			
	2den	Christèn Israelsen	Husbond	43	Begge i 1ste egtesk.	Bebor en av ham selv opryddet jord	
		Guri Jonsdtr.	Hans kone	35			
		Christian	Deres barn	10			
		Marith		8			
		Maren Lassesdtr.	Tjenestepike	24			
Tagholmbugt		Ingebrigt Israelsen	Husbond	37	Begge i 1ste egtesk.	Bebor en av ham selv opryddet jord	5
		Anne Jonsdtr.	Hans kone	39			
		Marith	Deres barn	12			
		Elisabeth		11			
		Ellen		8			
Sandbakken		Ingebrigt Christophersen	Husbond	44	Begge i 1ste egtesk.	Nylig nedsat sig som rydnings- mand	4
		Anne Arntsdrtr.	Hans kone	49			
		Karen	Deres barn	19	Ugift —		
		Arnt		13			
Rosvold	1ste	Lars Johnsen	Husbond	51	Begge i 1ste egtesk.	Bebor en av ham selv ryddet jord	24
		Elisabeth Nielsdtr	Hans kone	45			
		Niels, L.	Deres barn	15			
		Elisabeth, L.		13			
		Masse, L.		11			
		Johannes, L.		9			
		Laves, L.		7			
		Ole, L.		5			
		Dorthea, L.		3			
	2den	Anders Larsen	Husbond	42	Begge i 1ste egtesk.	Bebor rydnings- jord	
		Marith Jonsdtr	Hans kone	28			
		Karen, A.	Deres barn	7			
		Maren, A.		4			
		Olava, A.		2			
	3dje	Christen Nielsen	Husbond	49	Han i 2det, hun i 1ste egteskap	Bebor en av ham selv ryddet jord	
		Marie Rasmusdtr.	Hans kone	50			
		Christiana Marie	Datter	11			
		Jacob Josephsen	Tjenestefolk	40			
		Maren Marie Olsdtr. . .		20			
	4de	Thomas Nielsen	Husbond	43	Begge i 1ste egtesk.	Bebor en av ham selv ryddet jord	
		Anne Ingebrigtsdtr. . . .	Hans kone	33			
		Marie Eriksdtr.	Tjenestefolk	32			
		Ole Johan Olsen		21			
		Zignild Maria Johnsdtr. .	Fosterbarn	7			

MAALSELVDALEN

Gaardens navn	Familiernes antal	Personernes navn	Hvad enhver person er	Alder	Gift eller ugift og hvor ofte de ha været i ekte- eller enkestand	Stilling	Sum
Pusholm		Ole Ingebrigtsen Paternille Andersdtr. . . Ingebrigt Andreas	Husbond Hans kone Deres barn	72 49 17 14	Han i 3dje, hun i 1ste egteskap	Bebor rydnings-jord	5
Birkhus		Jakob Olsen Andbør Henriksdtr. . . Ole J. Karen J.dtr. Zacharias Christophersen Tølløf Tølløfsen	Husbond Hans kone Deres barn Fostersøn	54 53 24 22 11 64	Begge i 1ste egtesk. Ugift — — —	Bebor en av ham selv ryddet jord Inderst og gaar i dagløn	6
Holmegaard		Gunnar Iversen Karen Tølløfsdtr. Karen G.dtr. Rønnov G.dtr. Tølløf G.sen Karen Maria	Husbond Hans kone Deres barn	45 42 13 10 7 1	Begge i 1ste egtesk.	Bebor en av ham selv opdyddet jord	6
Sommerbakken		Niels Jonsen Malena Mathiasdtr. . . . Maren Pedersdtr.	Husbond Hans kone Hendes dtr.	28 56 16	Han i 1ste og hun i 2det egteskap Ugift	Rydningsmand	4

Fortegnelse over jordbrukene og deres matrikulskyld, Saaledes som samme befandtes ved 1838 aars utgang i Gisunds (Geigesunds) tinglag, hvad Maalselven angaar, av Senjen (Senjon) og Tromsø (Trums) fogderi, avfattet ifølge kongelig resolution av 29de december 1838.

Finmarkens amt, Senjen (Senjon) og Tromsø (Trums) fogderi, Gisunds (Geigesund) thinglag, Lenviks

(Leingjeviks) prestegjeld.

Nyt matr.-nr.	Gammelt matr.-nr.	Det nye matrikulnummers		Ethvert løpenummer						Sum		
		Navn	Løpe-nr.	Navn	Opsidder	Gamle skyld.	Nye skyld.			Skylddaler	Ort	Skilling
							Skylddaler	Ort	Skilling			
3	11	Malsnæs (Maranæs)	111	Malsnæs	Peder Sjursen	Vog. B ^m . M ^l . Fisk. - - 6	-	2	3			
			112	Do.	Iver Vestgaard	- - 12	-	4	5			
			113a	Do.	Erik Johnsen.	- - 9	-	3	4			
			113b	Do.	Ole Andreas Johnsen	- - 9	-	3	4	- 2	2	16
						Lateris						

GAARDENE I MAALSELVDALEN

Nyt matr.-nr.	Gammelt matr.-nr.	Det nye matrikulnummers		Ethvert løpenummers						Sum		
		Navn	Løpe-nr.	Navn	Opsidder	Gamle skyld.	Nye skyld			Skylddaler	Ort	Skilling
							Skylddaler	Ort	Skilling			
						Transport Vog. B $\overline{M}$. M $\overline{L}$. Fisk.						
4	13	Hollændernes . . .	109	Hollændernæs .	Erik Pedersen . .	- - 3	-	2	20			
			110	Do.	Augustinus Samu- elsen	- 3	-	2	20	- 1	-	16
5	71	Grundnæs	108	Grundnæs . .	Hans Larsen . . .	- 1 12	1	2	20	- 1	2	20
6		Luneborg		Luneborg . . .	Ole Absalonsen Bjerkelie	- - 12	-	-	20	-	-	20
7	74)	Guldhav med Hol-	107	Guldhav	Nils Halsteensen .	1 - -	1	2	20			
	75)	men	106	Forhaabnings- haug	Nils Halsteensen .	- 1 -	-	4	9	- 2	2	5
8	76	Finnbakken	105	Finnbakken . .	Truls Kreutzer . .	- 2 12	1	-	16	- 1	-	16
9	77	Leerbækmoen . . .	104	Leerbækmoen .	Hans Johnsen . . .	1 - -	1	2	20	- 1	2	20
10		Moen øvre	99	Moen øvre . . .	Lars Andersen . . .	- - 9	-	1	8	-	-	8
11		Moen mellem	101	Moen mellem . .	Ole Mathiassen . .	- - 9	-	1	8	-	-	8
12		Moen nedre	100	Moen nedre . .	Anders Nilsen . . .	- - 9	-	1	8	-	-	8
13		Storjorden	102	Storjorden øvre	Iver Olsen Søberg	- 1 -	-	2	15			
			103	Storjorden nedre	Bersvend Larsen .	- 1 -	-	2	15	- 1	-	6
14	78	Kjeldmoen	98	Kjeldmoen . . .	Ingebrigt Israelsen	- 2 6	1	2	20	- 1	2	20
15	79	Broderstad med Storbakken	97	Broderstad . . .	Bardon Olsen . . .	1 1	2	-	11	- 2	-	11
16	84	Sollid	95	Sollid	Peder Amundsen .	1 2 -	2	-	11	- 2	-	11
				Tagelvdalen nordre		Rydn.plads						
17		Skavaasen		Skavaasen . . .	Peder Nilsen . . .	- - 12	-	-	20	-	-	20
18	80	Olsborg	96	Olsborg	Amund Olsen . . .	1 2 -	2	1	8	- 2	1	8
19	82	Moen	93	Moen	Ole Tollefsen . . .	- 2 -	1	1	23			
			94a	Do.	Jacob Nilsen . . .	- 1 -	-	3	12			
			94b	Tagelvdalen søndre	Ole Tollefsen . . .	- - 6	-	-	10	- 2	-	21
20	83	Frederiksberg . . .	92	Frederiksberg	Mikkel Jacobsen .	- 2 8	1	2	10	- 1	2	10
21	84	Brandskovnæs med Engen og Lille- bækstrand	91	Brandskovnæs .	Ole Gulbrandsen .	- 8 8	-	4	17	-	-	4 12
22	85	Foshaugen	90	Foshaugen . . .	Ole Nilsen	- 1 12	1	-	16	- 1	-	16
23	86	Fosnæs og Foslien		Foslien	Ingebrigt Arntsen .	- 1 18	-	2	22	-	-	2 22
24		Myre		Myre	Haldor Eriksen . .	- 1 3	-	1	21	-	-	1 21
25		Maukdal		Maukdal	Lars Larsen	- 1 12	-	3	12	-	-	2 12
26		Bakkehaug		Bakkehaug . . .	Knud Iversen . . .	- 1 6	-	2	2	-	-	2 2
27		Nordmoen		Nordmoen	Ole H. Hektoen . .	- 1 -	-	1	16	-	-	1 16
28		Nymoen		Nymoen	Lars Johnsen . . .	- - 18	-	1	6	-	-	1 6
29		Neergaard		Neergaard	Halvor Olsen . . .	- 1 -	-	1	16	-	-	1 16
30		Solbergnæs		Solbergnæs . . .	Johan Pedersen . .	- - 9	-	-	15	-	-	15
31		Solberg øvre		Solberg øvre . .	Peder Pedersen Fløtum	- - 12	-	-	20	-	-	20
32		Skjæggænæs (Finn- sund øvre)		Skjæggænæs . . .	Ole Thomassen . .	- - 9	-	-	15	-	-	15
33		Skjellet	89	Skjellet	Thomas Thomassen	- 1 18	-	3	11	-	-	3 12
						Lateris						

MAALSELVDALEN

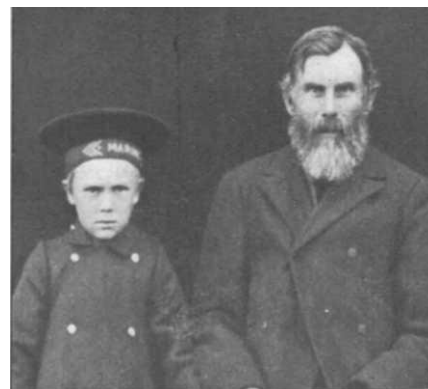
Nyt matr.-nr.	Gammelt matr.-nr.	Det nye matrikulnummers		Ethvert løpenummers						Sum		
		Navn	Løpe-nr.	Navn	Opsidder	Gamle skyld.	Nye skyld.			Skylddaler	Ort	Skilling
							Skylddaler	Ort	Skilling			
						Transport Vog. B $\frac{1}{2}$. M $\frac{1}{2}$. Fisk.						
34		Øverby		Øverby	Ingebrigt Knudsen	- - 9	-	-	15	-	-	15
35		Overgaard		Overgaard	Anders Johnsen							
					Holmen	- - 12	-	-	20	-	-	20
36		Tillermoen		Tillermoen	Arne Pedersen							
					Tiller	- - 12	-	-	20	-	-	20
47		Reenmælmoen		Reenmælmoen	Helge Halvorsen	- 1 3	-	1	21	-	-	1 21
38		Alapsmoen		Alapsmoen	Ole Torgersen							
					Mørk	- 1 3	-	1	21	-	-	1 21
39		Elvevold		Elvevold								
40		Kirkemoen		Kirkemoen								
41		Kirkejord		Kirkejord								
42		Kirkedal		Kirkedal								
43		Iselvmoen		Iselvmoen								
44		Elvrum		Elvrum								
45		Sandmoen		Sandmoen								
46		Elvskiftnæs		Elvskiftnæs								
47	86	Finnsund nedre	88	Finnsund nedre	Ingebrigt Nilsen	- 1 -	-	2	15	-	-	2 15
48		Rosten		Rosten	Peder Johnsen	- - 9	-	-	15	-	-	15
49		Bardofosmo (Bardo- næs)		Bardofosmo	Ole Johnson	- 1 12	-	2	12	-	-	2 12
50	87	Fagerlidalen	87	Fagerlidalen	Ole Lassen	1 - 16	2	-	11	-	2	- 11
51		Fleskmo øvre		Fleskmo øvre	Peder Sivertsen	- - 12	-	-	20	-	-	- 20
52	88	Fleskmo nedre	86	Fleskmo nedre	Christen Israelsen	- 2 12	1	3	17	-	1	3 17
53	89	Tagholmbugt med Holmen	85	Tagholmsbugt	Andreas Pedersen	- 1 12	1	1	23	-	1	1 23
54	90	Sandbakken	84	Sandbakken	Ingebrigt Christen- sens enke	- 1 12	1	1	13	-	1	1 13
55	92	Rossvold øvre	82	Rossvold øvre	Anders Larsen	- 1 6	-	2	20			
			83	Do	Øde	- 2 6	1	-	1	-	1	2 21
56	92	Rossvold nedre	80	Rossvold nedre	Carl Mathissen	- 1 6	-	3	11			
			81	Do	Lars Johnsen	- 1 18	-	4	20	-	1	3 7
57	93	Pusholm	78	Pusholm	Ole Jacobsen	- 2 12	1	-	11			
			79	Do	Peder Amundsen	- 1 12	-	3	7	-	1	3 18
58	94	Sommerbakken	77	Sommerbakken	Jørgen Christensen	- 1 -	1	-	6	-	1	- 6
59	72	Kjerresnæs øvre	76	Kjerresnæs øvre	Mathis Mathissen	- 1 12	1	1	3	-	1	1 3
60	14	Kjerresnæs nedre	75	Kjerresnæs nedre	Erik Eriksen	- 1 -	1	-	6	-	1	- 6
84		Blomlid		Blomlid	Halvor Jensen	- - 7 $\frac{1}{2}$	-	-	13			
				Do	Ole Taraldsen	- - 7 $\frac{1}{2}$	-	-	12	-	-	1 1
85		Rydningen	51a	Ryaningen	Hans Hansen	- - 9	-	-	15			
			51b	Do	Nils Larsen	- - 9	-	-	15	-	-	1 6
86		Fuglelid		Fuglelid	Andreas Mortensen	- - 10	-	-	17			
				Do	Henrik Mortensen	- - 5	-	-	8	-	-	1 1
87		Fuglemo vestre		Fuglemo vestre	Poul Johnsen	- - 4 $\frac{1}{2}$	-	-	8	-	-	- 8
88		Fuglemo østre		Fuglemo østre	Ole Carlsen	- - 4 $\frac{1}{2}$	-	-	8	-	-	- 8
89		Pusserabben		Pusserabben	Manasse Andersen	- - 4 $\frac{1}{2}$	-	-	8	-	-	- 8
					Lateris							

Knut Grimstad (Myreng)
ved Maalsnes.

Gabriel P. Solli og hustru Marit Olsdatter.

Karl Pettersen Sørgaard og sønnesøn
Erling. (Storjord).

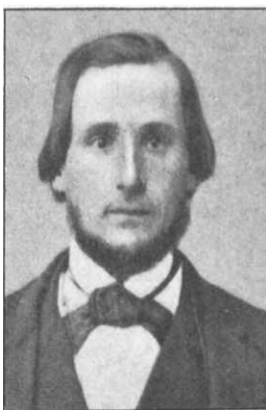
Bersvend Einarsen
Nedremo
(Storjord).

Ole Melkill Skavaas
(Storjord).

Ole Melkill Skavaas
(Storjord).

M.smed Jon Steingrimsen
(Finbakken).

Karen Steingrimsen
f. Sneve.

Marie Tvede Hay
(Moen).

Anna Johnsen f. Hay
(Moen).

Ole Johnsen
(Moen).

Johannes Knudsen
Moen.

Marie Knudsen
Moen.

Maalselvdalens historie er en arbeidets saga i stor stil — en saga om rydningsmænd og rydningskvinder. Som indflyttere fra dalene sørpaa og indflyttere i disse i den tid saa fjerne avsidesliggende dale som Maalselvdalene med Bardo, har disse kolonister vist verden et straalende eksempel paa, at Norges jord endnu har rum for tusinder og atter tusinder. Disse de første nybyggere hadde ingen anden at stole paa end sig selv, sin egen kraft og sin egen utholdenhet, mens nutidens nybyggere som regel støttes paa mange vis med avdragsfrie laan til lav rente osv. Allikevel klages der, og endda er der et faatal, som tar fat. Storparten reiser ut av landet. Nuja — der maa jo være frihet selvsagt; men ære være dog de gamle, som blev landet tro ved at grave i landets jord.

Der lever mange sagn om de første rydningsmænd — hvorledes de led og slet og hadde det vondt paa mange vis. Hvad de trængte av mel og korn osv. maatte de bære paa ryggen eller trække til huse paa kjælke. De hadde ingen hest og ingen kuer, og flere gav sig over og reiste igjen.

De første nybyggere hadde rigtignok en liten understøttelse, og de skulde i de første 10—20 aar være fri for skatter. Men vi kan dog godt tænke os til, at dette ikke hjalp synderlig.

Jens Holmboe var da forsyn og omsorg for disse skogsfolk. Han hjalp dem, saa de fik matvarer sendt fra Bergen. Endvidere hjalp han med at faa opsendt heste og kuer, gjeter og sauer — saa der blev dyr paa de smaa rydninger oppe i skogmarken. Der var da ingen veie og ingen forbindelse med omverdenen — saa man bokstavelig talt var henvist til sig selv og maatte berge livet, som man bedst kunde. En typisk skildring av nybyggerlivet i de første tider findes i «Tromsø-Tidende» for 1844 nr. 79 saalydende:

»Om en af Molselvens første Beboere«.

Denne Mand kom hid nord fra Landets sydlige Egne med Kone og Børn og havde knapt at betale Fragten; i smaa Kaar øinede han saaledes kun smaa Udsigter. Han erhvervede sig dog en Ko og reiste med denne paa Baad tilligemed sin Familie opad Elven, hvor han tog nøie i Øiensyn Egnen paa begge Sider; endelig landede han paa nordre Side og maatte strax bruge Øxen for at bane sig vei gjennem Skov og Krat lige fra Elvebakken; her traf han snart et bekvemt Sted, nemlig en Slette nær Elven, hvor han bandt Koen til et træ, og, da Aftenen frembrød, udspændte han sit Baadseil, hvorunder Familien tog Nattehvil. Senere ryddede han paa samme Sted og byggede Huse; thi i Skoven, som var tæt ved, fandtes de dertil fornødne Materialer. Da Vinteren frembrød, havde han faaet istand en liden Stue eller rettere Bod, der dog var saapas, at han havde Ly for sig og sin lille Familie, og en Gamme for sin Ko, samt Foder til denne af det Græs, som var at erholde mellem Buskene; men i Vinterens Løb styrtede Koen, da den var uvant med det slags Hø, han havde høstet av udyrkede Marker, hvilket man kalder Vildgræs eller Døgræs. Foraaret kom, og Marken grønnedes; men han havde ingen Creature, der nu ellers kunde selv tage sig Næring og være til Nytte. Han forsøgte da atter om Hjelp og fandt ogsaa samme ved hos Beboere i Mallangen at blive betroet et Par Melkekjør; men nu tiltrængte han ogsaa en Hest, som han der ikke kunde erholde; omsider reiste han til Tromsø og fandt der en Ven, som ikke allene bidrog til at han paa en Tids Henstand med Betalingen erholdt en Hest; men tillige var ham behjælpelig i at føre den over Sundet; han red derefter 1/2 mil til gaarden Berg og fik derfra Baad over Fjorden til Balsund, tog Veien mellem Fjeldene til sit Hjem i Molselven og fortsatte sin Gaardsdrift, nemlig at rydde og dyrke Jorden etc. Da han tillige var en god Skytte, vandrede han undertiden om i Skoven, især for at utrydde Skadedyr, fornemmelig Bjørne, som huserede i Egnen. Han traf ogsaa en af disse og nedlagde ham ved sin sikre Haand og Rifle paa Stedet, men blev meget forundret og mismodig ved at se Bamsen atter reise sig og slæbe sig hen til en i Nærheden værende Myrsump eller Muddervand, hvorudi den vadede et Stykke og

siden sank, saa at Skytten ikke mere fik ham at se. Om Vinteren styrtede atter hans Kreature tilligemed Hesten — nu var han skilt med alt, hvormed han skulde hjælpe sig. Næste Sommer foretog han atter Streiftog med Børsen paa Nakken og kom en Bjørn skudnær, som han da ogsaa skjød. «Nu», tænkte han, «skal jeg dog faa Nytte av denne», men Nei! ogsaa denne Kup slog ham feil; thi den halvdøde Bjørn hinkede hen og styrtede sig i Elven, som var næved; Strømmen førte den i Hast nedover den bekjendte Storfos, og saaledes var Byttet tabt; thi den knustes mod spidse Stene i Faldet, og, da den senere fandtes flydende i Elven, var Skindet i Filler. Tung-sindig over saa mange feilslagne Forsøg til Næring og Forsorg for sin kjære Familje som ny Begynder og allerede Debitor til Forskjellige, nedstemtes hans Mod, og han faldt hen i Graad og Bekymringer. Manden, som nu er død, har selv fortalt denne Tildragelse og tillagde: «Nat og Dag var jeg tungsindig, men tabte dog ikke min Tillid til Gud! Min brave Kone trøstede mig stedse og haabede fast, at den Skade og de Ulykker, som hidindtil var rammet os, vilde Gud sikkert oprette for os igjen, vi skulde begge stræbe og arbeide». Næste Aar mistede de ingen af de Kreature, de paa Nyt havde forskaffet sig, disse trivedes og formerede sig, og Fodret blev bedre og bedre efter hvert, som de dyrkede Jorden. Disse brave Ægtefolks Flid og Stræbsomhed blev velsignet med Velstand; de fyldestgjorde Enhver og gav Gud Æren.»

MAALSELV

hadde (efter Jens Krafts beskrivelse 1835) i aaret 1800 sammen med Bardo 196 mennesker, fordelt paa 37 familier. Paa de daværende gaarder var 39 hester, 317 storfæ og 511 smaafæ. I 1815 fandt den første skyldsætning sted av de ældre pladser. De Rydninger, hvis frihedsaar vare udløbne i 1819, bleve af Hoved-Matriculerings-Commissionen givne en samlet Skyldtaxt af 20826 spd. 4 Mk. og 17 skilling. Senere ere disse Colonieanlæg meget udvidede, saaledes som ovenfor er viist, saa at i Aaret 1832, da en Skyldsætningsforretning foregik i Monselv-Dalen med Sidedale, fandtes sammesteds 50 Pladser, hvoraf 27 vare saa gamle, at de bleve skyldlagte, og i 1834, da lignende forretninger forgik i Bardo og Salangen, vare der 51 Pladser, hvoraf 33 bleve skyldlagte. Samtlige skyldsatte Pladser i disse Dale have for Tiden (1835) en Skyld af 36 Voger 2 Pd. 5 Mk. Fisk.» Maalselven findes selvfølgelig ikke i de ældre matrikuleringer, og i Matrikuleringen av 1723 nævnes bare den ene gaard, Maalsnes. Det er først ved matrikuleringen av 1867, at gaardene i Bardo og Maalselven kommer med, det vil si de fleste av de bruk og gaarde, som nu utgjør den væsentligste del av bebyggelsen. Nævnte aar utkom der nemlig i Tromsø «*Beskrivelse over jordbrugene i Maalselvøens herred og forslag til skyldsætning*»). Der var da flere store gaarde med over 10 mark i skyld og flere husmandspladse.

Om end folket som søringer er et indflytterfolk i Nordland, maa ingen tro, at de føler sig som fremmede i landet. De omfatter landsdelens historie og gamle saga med større kjærlighet end mange av de saakaldte indfødte, og de arbeider ivrig som nogen for Nord-Norges utvikling i aandelig som i materiel henseende. De har fra fædrene arvet de medfødte forutsætninger til dette utviklingsarbeide med friske evner og bundne kræfter, som her trænges til utviklingen av de mange muligheter i jorden og i fjeldene. Nord-Norges fremgang betinger Maalselvdalens, likesom Maalselven er det bedste bevis paa, hvilke resultater et folk i arbeide kan naa ogsaa nordenfor polar-cirkelen. Maalselvdølerne er igrunden et aristokratisk egenartet folkefærd, om de end lever under demokratiske livsforhold. De har rike medfødte anlæg og evner for en fremtidig utvikling, og deres egthet i sindet er en borgen for den sikre vekst. Fællestypen for mændene er det sterke, tildels lidt grovlemmede, men friske og sunde præg — kjærnekarer med en velvoksen gestalt og blaa, ariske

øine. Man finder tilsvarende øine hos alle germanske fjeldfolk, som f. eks. i Dalarna i Sverige, i Bayern og Skotland (highlanders) ogsaa underlig det kan høres — hos Baskerne i Spanien.

Folket har det ikke hverken med gammel overtro eller med moderne vantrø. Der er noget avklaret og enkelt i deres væsen, som virker saare naturligt og sympatisk. Deres fædre havde ikke tid til at drømme eller gruble over livets dunkle spørgsmaal, og efterkommerne fik i arv et rolig nøisomt sind. De holder sig til, hvad de er, og hvad de har lært om de jordiske og de himmelske ting. Alle er besjælet av en god og sund patriotisme, og de elsker sin fagre hjemdal med en kærlighed, som mange kunde misunde dem i andre livsforhold. Der findes ingen særlige originaler og heller ingen særs utprægede personligheder; men alle har et fast præg av selvagtelse og selvfølelse. De taaler ingen humbug og intet sludder, om end deres friske gode humør ofte lokker dem til spas og spøk paa egen som andres bekostning.

Fællestypen for kvinderne er tiltalende vakker med en reisning og en spænstighet i figuren, som alene godt blod og arbeide i frisk luft kan skjænke. Gjennemgaaende har kvindetypen bevaret racepræget bedre end mændene, hvad det jo bør være, da kvinden overalt repræsenterer det ideelle i slegternes liv aandelig som legemlig.

Som det typiske nybyggerfolk maalselvdølen er, har han ikke hat tid til at sysselsætte sig videre med sagn og traditioner. Hans liv har været en daglig kamp for at bygge dalen op i høide med gamle bygder med gammel kultur, og dette haarde arbejdsliv har baaret frugter i selve den levende virkelighet, saa der i de kommende tider vil gaa sagn om rydningsmændene, de første kolonister og deres nærmeste efterkommere. Hvad den gamle agronom Jensenius skrev om dalen og folket i 1850–60-aarene gjælder ogsaa den dag idag og vil gjælde for alle tider: «*Folket i Maalselvdalen* er, som man av det tidligere anførte har hørt, ikke nordlændinger som de fleste norske i Finmarken, men stammer fra Østerdalen og Gudbrandsdalen. De allerfleste er østerdøler og av disse er igjen de fleste fra Tønset og fra Storelvdalen. Maalselvdølenes levesæt og karakter er som følge av denne deres avstamning helt forskjellig fra nordlændingernes. Nordlændingens hele hu staar til sjøen, her er han i sit rette element, til jordbruget har han en avgjort ulyst og besidder som følge herav ringe duelighet i jordbruget og dets arbeider. Anderledes forholder det sig med maalselvdølerne, deres lyst og hu er netop at arbeide paa jorden. Maalselvdølerne ere opvakte, livlige og sunde, ætlingerne av storelvdølerne udmærke sig som ualmindelig store, kraftig byggede folk. Renlighet og nethet er her almindeligt, saavel i husene som i klædedragten. Gjæstmild og vennsæl tyktes mig maalselvdølen at være i mere end almindelig grad. Det kan vistnok siges om mange av dalens beboere, hvad en arbeidsmand, jeg traf paa gaarden Fosmo, ytrede om folket der: at aldrig kom nogen til denne gaard, han være høi eller lav, fattig eller rik, uden at der blev sat frem for ham mad og drikke, saa han kunde mætte sig av hjertens lyst, og, om han trængte dertil, fik han og gjerne noget med i sin niste. En gaardbruger, jeg besøgte, sagde troskyldigt og hjerteligt til mig: «Vil du komme og besøge mig igjen, skal jeg skydse dig frit med min bedste hest, saa langt du vil».

Man sporede tydeligt hos folket i Maalselvdalen det friske kraftige liv, der oftere findes i fremblomstrende kolonier. En livlig sands for oplysning og lyst til fremskridt mødte jeg næsten overalt. Bestandig maatte jeg høre de ord: «Det var rigtig bra at du kom til os, men du er for knap om tiden, du skulde ikke komme og være her bare 14 dage, men bli en hel sommer hos os.» Da jeg bestemte mig til paa en gaard at tage ophold nogle dage, blev jeg anmodet om at holde et foredrag for egnens beboere. Straks blev da budskab herom utsendt, og en talrig forsamling fremmødte, ikke blot mænd, men ogsaa endel kvinder, hvilket var mig ret kjær; ti skal det faa nogen ret fremgang med kreaturstellet, er det nødvendigt, at ogsaa kvinderne interesserer sig for de forandringer i den hidtil brugte fremgangsmaade som i dette øiemed foreslaaes. Som et bevis paa maalselvdølenes sands for oplysning og fremskridt kan ogsaa anføres dette: at der

for et par aar siden stiftedes en forening til fædriftens og jordbrugets fremme i dalen. Men det klareste vidnesbyrd om Maalselvdølnernes hu for jordbruget samt driftighed og duelighed er dog dette, at saa mange av dem, skjønt saa godt som ganske ubemidlede i forholdsvis kort tid har opdyddet sig temmelig anseelige gaarde og derved arbeidet sig frem til velstand. Botanikeren Lund meddeler i sin beskrivelse over en reise i Finmarken følgende fra hans ophold i Maalselvdalen: «En nybygger fortalte mig, at han for 12 aar siden var hidflyttet og havde faaet sig utvist en strækning skog til opdydning. Hans hele formue strakte sig da til 2 kjøer, 5 sauer og nogle gjeder. Denne lille hjord havde i løbet av 12 aar formeret sig til 15 voksne kjøer, 70 sauer og 50 gjeder.» En lignende historie kan mange av dalens nybyggere fortælle, og med nogen modifikation er det i grunden det hele prestegjælds historie. I Maalselvdalen hersker

— skjønt vistnok flere, især nok de, der har drevet sterkt skogbruk, ere gjældbundne til kjøbmanden, — i almindelighet jevn velstand. Rigtig nok gives, kun faa, ja, maaske slet ingen rigmænd, men saa er der ogsaa kun faa saa fattige, at de ikke kunne berge sig uden hjælp. I aaret 1855 var der i dette

Maalsnes (ved Malangfjorden).

prestegjæld med en befolkning av 2470 indbyggere ikkun 21, som trængte til understøttelse af fattigkassen, og af disse var det kun halvdelen, som maatte fuldstændig forsørges av dens midler

— forholdet er altsaa her 1 fattiglem af 118 indbyggere, medens det for landdistrikterne i almindelighed i riget er 1 fattiglem af 30 indbyggere.

Under mit ophold i dalen fik jeg anledning til at lære nærmere at kjende adskillige av bygdens dygtige mænd og kvinder. Blandt disse vil jeg her nævne *Niels Pedersen Bjørnstad*, Patriarken i Kirkesdalen. Da han ved henved 40 aar siden kom hid, var han nok den første som bosatte sig i den ca. 1 1/2 mile lange Kirkesdal (en sidedal, som udmunder i Maalselvdalen). Nu bor han paa en anseelig velbygget gaard, omringet i nord og syd af sine svigersønner, lensmand Krogsgeng, agronom Haugseth og Erik Sandeggen, alle oplyste og dygtige mænd. Skjønt Niels Bjørnstad er noget tilaars nu, er hans interesse for jordbruget lige usvækket. Da jeg var hos ham, holdt han paa og var næsten færdig med at opdydde og utgrøfte en myr, og dette arbeide var ordentlig og vel utført. Han havde ogsaa i de sidste aar anskaffet sig flere fortrinlige agerbrugsredskaber. Da jeg reiste fra Bjørnstad havde Niels lyst til at blive med mig, sadlede sin hest og drog med først til en gaard nordpaa og dagen efter til en gaard en mils vei i syd. Han forsømte heller ikke at komme til dyrskuet paa Fredriksberg (ligger ca. 4 miles rodevei fra Bjørnstad) og medbragte en fortrinlig ko og den bedste av de okser, som fremstilledes ved dette dyrskue. Niels Bjørnstad har forresten ikke blot taget alvorlige tag med sten og stubber, men ogsaa med bamsen, der havde slaaet sin bolig op i denne dal og trivedes meget vel der. Hvor mange bjørne Niels har givet sit banesaar, skal jeg ikke kunne sige, men saa meget er vist, at han herefter skulde hede Niels Bjørnstad, og siden har han baaret dette navn. (Forhen kaldtes han Niels Kirkesdalen skal være Kirkeslien og hans gaard Kirkesdalen efter dalen af samme navn.)

Agronom *Haugseth*, en av Niels Bjørnstads svigersønner, har nylig bosat sig i Maalselv-

dalen, men har, i flere aar virket som omreisende agronom i disse egne. I vintertiden 1858 drev han et verksted til forfærdigelse av agerbrugsredskaber og oparbejdede 22 ploger (av skotsk konstruktion), 14 Romboidalharve og 2 rulleharve. De fleste av disse redskaber avsattes i Maalselvdalen præstegjæld, plogene til en pris av 12 spd. pr stk. og Romboidalharvene til en pris av 10 spd. pr. stk. *John Olsen Nordhus* bor høit oppe paa en aas, som skiller Maalselvdalen fra Reisenfjord. Sikkerlig er det faa mænd i præstegjældet der har arbeidet saa meget paa sin jordvei som han. Hans gaard avgiver et eksempel paa, at man nok kan arbeide sig frem til velstand uden at avle korn; ti kornavlen har aldrig villet lykkes for ham. John Nordhus har lagt sig meget vind om at avle vakre heste, og fik for en av sine hingste første præmie ved dyrskuet paa Fredriksberg. *Erik Andersen Kongsli* har en vel drevet gaard og den vakreste og bedst fødte besætning, jeg traf paa i Maalselvdalen. Enken paa *Fosmo* driver med kraft og duelighed denne betydelige gaard. Tollef Fagerlidal, Hagen Olsen Brandskognæs, Hans Øverby, Iver og Peder Finsæth, Helge Tollefsen Fredriksberg og flere, hvis navne jeg nu ikke mindes, ere samtlige oplyste og dygtige mænd.

Et vakkert træk i Maalselvdølnernes karakter maa jeg endnu her berøre — deres sands for religiøs oplysning og gudsfrygt. Næsten i hver gaard saa jeg en liden samling av gudelige bøger. En gaardbruger, hos hvem jeg opholdt mig et par dage, spurte mig en dag om betydningen av et fremmed ord, saavidt jeg nu mindes «incarnation». Da jeg ønskede at vide, hvor han havde læst dette ord, sagde han, at det var i en avhandling av Caspari om daaben i et theologisk tidsskrift, hvilket han i længere tid hadde holdt. Et par mil nordenfor Maalselvdalens kirke hadde omegnens beboere opført et net hus, hvor man samledes til opbyggelse om søndagene, naar præsten forrettede i annekset, og stundom ogsaa til andre tider. Man har nemlig i præstegjældet 2 lægprædikanter, der oftere reise gjennem dalen og holde opbyggelser. Den ene af disse, Ole Kallem, er sjelden begavet og meget affholdt og agtet i Maalselvdalen. Ole Kallem har blandt andet virket gavnlig ved med kraft at træde op mot frimenighedens vildfarelser og dens apostler, og det har ikke lykkedes disse at vinde tilhængere i Maalselvdalen. Et ret vakkert træk af Maalselvdølnernes religiøsitet fandt jeg at være dette: at adskillige af dem havde skudt sammen en sum penge for at ovennævnte Ole Kallem kunde blive istand til at foretage en reise syd i landet, og især glædede man sig ved tanken om, at han paa denne reise, ogsaa kunde komme til de kjære hjembygder og der forkynde evangeliet og vinde sjæle for Guds rike. Jeg slutter hermed nærværende skildring af Maalselvdalen og dens beboere. Hvad enten man ser hen til de særdeles gunstige forhold for fædrift og jordbrug fra naturens side eller til folkets levende sands for oplysning, hu til jordbruget, driftighed og duelighed — tror jeg, man er berettiget til at mene, at dette præstegjæld synes bestemt til at spille en vigtig rolle i Norges jordbrug. Ikke blot vil dette præstegjæld, efterhaanden som dets opdyrkning skrider fremad, i stedse større grad blive det forraadskammer, hvorfra Finmarkens byer forsynes med fædriftsprodukter, men, hvad der er af større vigtighed, det vil ogsaa blive det centrum, hvorfra oplysning og kyndighed i jordbruget vil sprede sig til andre egne av amtet. Bliver befolkningen i Maalselvdalen fremdeles at tiltage i samme forhold som under det sidste ti aar, som der er grund til at tro, ville jordeiendommene efterhaanden stige i pris. En følge heraf vil blive, at flere ville drage hen til andre for jordbrug og fædrift gunstige egne, hvor jorden er at faa for billig pris, næsten for slet intet, og her danne smaa jordbrugende kolonier.»

MAALSNES

Maalsnes, som til dagligdags er et fællesnavn for alle bruk fra Maalsnesodden og til Ør-banknes, var vistnok allerede fra begyndelsen av det attende aarhundrede — muligens ogsaa tidligere — bebodd av finner (lapper) eller kanske ogsaa av folk av lappisk og norsk herkomst. Fra

den ældste bebyggelse dernede var Maalsnes beneficeret gods. Da bygselledighet indtraadte, blev Maalsnes solgt til Jon Olsen, Halsten Nilssen og Jon Sjursen, som til en begyndelse brukte denne eiendom i fællesskap. Men i henhold til utskiftningsloven av 1821 blev fællesbruket i 1827 efter de nævnte brukeres forlangende utskiftet — delt i 3 gaardparter. Delingsforretningen er avholdt 18. juni 1827. Jon Olsen, hvis forældre var fra Gudbrandsdalen, tok ved denne leilighet den nederste del av Maalsnes av skyld 18 m. fiskerleie. Jon Olsens søn, Erik Jonsen, som overtok gaarden efter sin far, solgte omkr. 50-aarene en del av eiendommen, Maalsnesodden, til foged Dreier, Tromsø. Her blev av off. midler opført skysstation med gjestgiveri og en brygge for ekspeditionen av dampskibe, som paa den tid begyndte at anløpe Maalsnes. Stedet blev fra først av overtat av en Jørgensen. Han blev altsaa derved den første dampskibsekspeditor og tillike postaapner paa Maalsnes. Særlige omstændigheter gjorde, at han mistet sin stilling og maatte forlate stedet. Hans vita forøvrig kjendes ikke. Efter denne blev stedet kjøpt av en handelsmand Nilssen fra Finmarken, der i forening med sin søn Anders Nilssen drev, ved siden

Solheim (Hans Grimstads gaard ved Maalsnes).

av postaapneriet og ekspeditionen, en liten handel. Da Nilssen døde, forblev Anders Nilssen fremdeles i stillingen; men da han var en meget ekstravagant person og heller ikke passet sine forretninger, maatte han forlate stedet. Han forsøkte sig siden som gaardbruker, et forsøk, som mislykkedes, hvorefter han reiste herfra og begyndte at vandre omkring som lægprædikant og skal nu være død som saadan et eller andet sted i Sverige. Nu, det vil sige efter Anders Nilssen, blev Maalsnes overtat av P. B. Rise, antagelig fra Vesteraalen. Efter nogen faa aars forløp gik han imidlertid konkurs som handelsmand, hvorefter stedet blev kjøpt av Kristian Halvorsen, Flatnes, som lot post og ekspedition og handel bestyre ved fuldmægtig. Kristian Halvorsen gik nogen faa aar (1 1/2) efter overtagelsen av Maalsnes konkurs. Ved avslutning av hans bo blev saa Maalsnes kjøpt av Jens Pedersen fra Soløi, Ibbestad, der indehadde det flere aar. Efter hans og hans frues død blev det solgt ved auktion til C. Olsen og indehaves nu av hans sønner Kristian, Bjarne og Sverre. Den 3. eier av gaarden blev foregaaendes søn Jens Eriksen, som nu har skjøttet den til sønnene Albert og Jens. Halsten Nilssen tok den mellemliggende del, som fremkom ved tredelingen i 1827 og har siden faat navnet Mellemgaard av skyld 12 m. fiskerleie (gaards nr. 1 bruks nr. 4).

Denne gaard blev antagelig i 1845 kjøpt av en Hans Olsen, som oprindelig nedstammet fra Søndmøre. Han var gift med Benedikte Adamsdatter fra Sultinvik i Lenvik. Hendes far, Adam Sultinvik, var allerede i sine unge dage en mægtig mand, som blandt andet eiet et jægtefartøi, som han hvert aar seilet med til Bergen, hvor han solgte eller kanskje helst byttet sine og sine naboers fiskevarer med saadanne fødemidler, man ikke ellers kunde bekomme heroppe. Men i et av ufredsaaene fra 1807 til 1812 blev jægten kapret av en engelsk orlogsmand og ført over til England, hvor Adam med sit mandskap forblev som fanger, til freden indtraadte. En av de yngste av Hans Olsens sønner, Anton Hanssen, er nu eier av Mellemgaard. Per Sjursen beholdt den

3. del, skyld 6 m. fiskerleie (gaards nr. 1, bruks nr. 1). Ved skjøte dat. 14. juli 1832 overdrog han gaarden til sin søn Anders Persen. Han var gift med Elen Jakobsdatter fra Tolgens præstegjæld, der i 1810 flyttet med sin far og mor og sine elve søstre og en bror op til Nordland. Hun tjente i to aar hos presten i Lødingen, hvorefter hun kom til Maalsnes og blev gift med forannævnte Anders Persen. Hans søn Peder Andersen døde ugift i 1916, nær 90 aar gammel, og gaarden var da allerede overtat og delt mellem hans to søstersønner og en søsterdatter, av hvilke Nils Sivertsen har solgt sin gaardpart til Karl Sandmo og lever nu selv som rentenist. Bemeldte Peder Andersen hadde før overdragelsen til sine søstersønner og søsterdatter solgt store dele av sin eiendom, hvilke nu utgjør særskilt matrikulerte bruk. Et av disse, Myreng, blev i 1874 kjøpt av K.C.Grimstad fra Voss av Glimmeslægten. Han startet en handelsforretning og drev ved siden av denne jordbruk. Begge dele gik godt. Handelsforretningen, som nu indehaves av hans søn Hans Grimstad, er blit et av de større i distriktene her omkring, og det rationelt drevne jordbruk under hans anden søn Harald Grimstad kan tjene som følgeverdigg eksempel for alle jordbrukere.

De oprindelige tre bruk paa Maalsnes er ved utparcellering og salg blit til 36 matrikulerte bruk.

HOLLÆNDERNES

er vistnok en meget gammel boplads, uten at man dog kjender til, hvem eller hvilke de første opsittere var. Navnet Hollændernes skriver sig fra at Hollændere allerede i første halvdel av det 17de aarhundrede skulde ha besøkt stedet for de rike laksefiskeriers skyld — som før meddelt.

Den første opsitter, man kjender av navn, var en Augustinus Augustinussen; men det er ogsaa det hele, man vet om ham. Senere blev dette sted kjøpt av en Ole Gudbrandsen, som bygget nye hus der og overdrog pladsen eller gaarden til sin søn Johannes Olsen. Denne drev Hollændernes frem til et betydelig gaardsbruk. Den er nu delt mellem to av hans sønnesønner.

Paa Hollændernes bodde en i bygden og i distriktene her omkring meget bekjendt mand, nemlig Nils Dahl, søn av en lensmand Dahl. Han drev en liten handelsforretning. Han d. i 1916 omkring 90 aar gammel.

GRUNDNES

eiedes oprindelig av en Hans Larssen og dennes søn Erik Hanssen, som var gift med Anne Marie Nilsdatter, en søster av Ole Stai og Nils Andreas Guldhav. Deres søn Nils Eriksen overtok Grundnes efter sin far. Han var gift med Anne Killi fra Dovre, Gudbrandsdalen. I Nils Eriksens tid var Grundnes drevet frem til at kunne føde en kreaturbesætning paa 12 kjøer, 2 hester og en hel del sauer og gjeter. Nils Eriksens stedsøn, Iver Fredriksen, gift med Lina Kvam fra Trondhjem, overtok gaarden efter sine forældre, og har denne nu delt den mellem to av sine sønner, Ingvard og Harald. Av det oprindelige bruk Grundnes er der indtil nu blit 13 særskilt matrikulerte bruk, av hvilke kan merkes Høilid, Hegstad og Høibo samt Flatnes, som 40 à 50 aar siden var et stort handelssted, tilhørende Kristian Halvorsen, en prestesøn fra Skjold i Bergens stift (se «Skjold» i Øverbygden).

LUNNEBORG (BJØRKLIEN)

Den første, man kjender til som tok boplads her, var Ole Absalonsen Bjørklid fra Selbo. Han var mester for opførelsen av den første kirke i Maalselven. Det var i aarene 1822 og 1823. Efter dette arbeide fik han rydningsseddel paa strækningen mellem Grundnes's sydlige og Guldhavs nordlige grænselinje. I hvilket aar han kjøpte denne sin store rydningsplads og naar skyldlægningen av den blev foretat vites ikke.¹ Han delte Lunneborg mellem sin søn, Jakob Olsen og sin datter. Sønnen forliste paa Malangen. Hans enke blev senere gift med en Hans Iversen eller Sivertsen, men familien utvandret til Amerika. Lunneborg er forlængst gaat ut av Bjørkli-slægten, og er dele av eiendommen ned gjennom tiden blit solgt til indflyttere, av hvilke kan nævnes

¹ Rydningsseddel 23/I 1821 (skyldsatt 1832).

Fredrik Torgersen fra Gudbrandsdalen, Halvor Pedersen (Gammelgaren) fra Storelvdalen, Halvor Halvorsen Detli fra Opdal, Erik Eriksen og Ingebrigt Halstensen fra Os, Tolgen, og Andreas Olsen fra Lenvik. Disse mænd er nu døde og deres eiendomme med undtagelse av nogen enkelte bruk kommet i fremmedes besiddelse. Lunneborg bestaar for tiden av 13 matrikulerte bruk.

GULDHAV (GULLHAV)

Den første, som erhvervet sig rydningsyddel paa Gullhav eller Guldhav, som det fra først av skreves, var Nils Halstensen fra Stai i Storelvdalen. Han begyndte bosættelsen antagelig i aaret 1792. Hans kone Anne, som ogsaa var fra Storelvdalen, var en kraftig og myndig kvinde og var egentlig den, der stod for styret baade ute og inde. Rydningsarbeidet i den paa stedet store og tætte bjørkeskog blev tat med kraft, og rydning og dyrkning fortsattes under de to av hans sønner, Ole Stai Nilssen og Nils

Ved færgestedet Guldhav (i lys av midnatsolen).

Andreas Nilssen, som overtok gaarden efter sin far. Gullhav blev da delt i to like gaardparter Gullhav øvre og Gullhav nedre.

Ifølge meddelelse fra den i september 1923 80-aarige Tollef Nilsen Sørelvmo i Malangen, het den første opsitter paa Gullhav i Maalselven Nils Halstensen fra Stai i Østerdalen (Storelvdalen) og hans hustru het Anne Audensdatter. Da Nils Halstensen døde, overtok to av sønnene hver sin halvdel av gaarden — Ole Nilsen Stai og Nils Andreas Nilsen. Nils og Anne hadde 8 barn: 4 sønner og 4 døtre. Slægten er vidt forgrenet i Maalselven, Malangen, Balsfjorden, Lenvik og Tromsø og i Amerika. Tollef Nilsen Sørelvmo er sønnesøn av Nils Halstensen og søn av Nils Andreas Nilsen. Gullhavslægten har fostret mange dygtige baatbyggere og smede osv.

Ole Stais eiendom Gullhav øvre hadde i sin tid en besætning av 18 à 20 kjør, 3 hester og desuten ungkreaturer, sauer og gjeter. Hvor stor kreaturbesætningen var paa Gullhav nedre vites ikke; men den var vistnok ogsaa betydelig. Imidlertid blev hver av disse to gaarder atter delt, saa at det oprindelige Gullhav nu utgjør 13 skyldsatte bruk, av hvilke Vinje, Forberg og Forhaabningshaug av Gullhav øvre og Nymo's eiendom av Gullhav nedre er betydelige gaarder.

Paa Gullhav øvre var bebyggelsen allerede omkring 40 og 50-aarene betydelig. Foruten vaaningshus, fjøs og hestestald med vognhus og laave stod der en sommerstue, stabbur, tørkehus, baathus og smie. I smien, som ikke længere eksisterer, stod i sin tid en furubult fra Vasbrunskaret, der ligger midt for Gullhav paa vestre side av elven. Denne furubult maalte i tvermaal ca. 1 meter. Saa langt nede i dalen fandt man altsaa engang furutrær av noksaa mægtige dimensioner. Gullhav øvre har været skyss-station og gjestgiveri fra den tid et ordnet skyssvæsen blev oprettet og er nu i besiddelse av fjerde generation efter den første kolonist.

Gullhav er ogsaa handelssted, som nu indehaves av Halfdan Hofstad, der tillige er postaaapner paa stedet. Lærer Bakke har ogsaa sin vakre eiendom paa Guldhav.

FINNBAKKEN

Den første, som tok boplads paa Finnbakken, var en fra Helgeland indfl. mand, Jo eller Jon Haagensen. Dette skedde antagelig omkring aar 1788. Han hadde sat som husmand i sin hjembygd, og hans husmandsplads har formodentlig hett Finnbakken. Ved sin bosættelse her skal han ha ytret, at nu trodde han at ha fundet en bedre Finnbakken end den, han forlot paa Helgeland. Fra den tid blev stedet kaldt Finnbakken, og er det blit gaardens officielle navn. Imidlertid savnet Jo Haagensen sjøen, saa han blev ikke boende lang tid her,

Finnbakken.

men drog nedover dalen saa langt, at han fik utsyn til Malangsfjord. Hvor han bosatte sig dernede kan endnu paavises, og stedet kaldes den dag i dag Jo Haagensaheimen.

Den næste indehaver av Finnbakken var en fra Tyskland over Bergen indvandret mand ved navn Bernhard Kreutzer. Han var bygmester og orgelbygger. Før han kom hertil skal han saaledes ha forestaat bygningen av Evenes kirke i Ofoten. Den mandlige del av hans talrike efterkommere har da ogsaa for en stor del udmerket sig som tømmermænd, bygningsnekkere, baatbyggere osv. Han

hadde 2 sønner, Truls og Gottlieb, og Truls overtok gaarden efter sin far. I sit egteskap hadde han 15 barn, av hvilke sønnerne Johan og Jon blev de næste eiere av Finnbakken, som da blev delt i 2 dele. Jon solgte imidlertid sin del til den paa den tid saa bekjendte lægprædikant Kalem, ved hvilken handel denne del av eiendommen, *gaards nr. 1, bruks nr. 2* gik fra Kreutzer-slægten. Kalem sat ikke længe paa eiendommen, men solgte den i 1860 til Jon Stengrimsen, som var gift med Karen Sneve, en særdeles oplyst og i mange retninger interesseret kvinde. Baade Jon og Karen var fra Opdal. Jon Stengrimsen var mestersmed og noget av et mekanisk geni. Dette blev bemerkt av en rik englænder, som den tid aarligaars kom til Fosmo for at fiske laks. Han fik overtalt Jon til at reise til England for end mere at dygtiggjøre sig i smihaandverket. Efter sin hjemkomst derfra kjøpte han bemeldte gaard av Kalem og drev ved siden av sit gaardsbruk smihaandverket i noksaa stor stil. Han var særlig kjendt og søkt som en fortrinlig plogsmed. Jon Stengrimsen døde i 1884, hvorefter gaarden blev overtat av hans sønner, Stengrim og Peder, og altsaa delt i 2 dele, Finnbakken og Sagatun. Johan Trulsens eiendom besiddes nu av sønnerne Johan Johansen og Truls Johansen — Sandmo og Finnbakken. Paa Truls Johansens eiendom er opført en trævarefabrik, som drives av hans sønner. Den gamle smie staar endnu (en seværdighed).

LERBEKMO(LEIRBEKMOEN)

Den første opsitter paa Lerbekmo skal være en Hans Jonsen, gift med Marta Nilsdatter, begge antagelig fra Helgeland. Han nedsatte sig her i 1794. Hans Jonsen brukte Lerbekmo i fællesskap med sin søn Nils Hansen, som var blit familiemand, indtil 1828. Da blev eiendommen delt mellem disse i 2 like dele, og hver del blev, ifølge den da avholdte skylddelingsforretning, lagt i en skyld av 1 b 12 mark fiskeleie. Dog beholdt de som fælles slaatemark «Fiskevandene» kaldet (nu Seljehaug). Denne skyldlægning blev ved skylddelingsforretningen av

24. mai 1848 forandret for Hans Jonsens vedkommende til 1 spd. 8 skill. og for Nils Hanssens vedkommende til 4 ort 9 skill. Nils Hanssens søn, Hans Nilssen, som overtok eiendommen etter sin far, solgte i 1858 en del av denne til Ole Jakobsen fra Brekka i Sell i Gudbrandsdalen, gift med Johanna f. Krane, fra Bodø. Han solgte den saa igjen i 1865 til M. elvens kommune og bosatte sig derpaa i Tromsø. Denne del av Lerbekmo blev nu av kommunen utlagt til lærerjord og beboddes som saadan efter hverandre av lærer og kirkesanger Lilleeng samt av lærerne Paulsen og Kreutzer. Imidlertid solgte kommunen omkring 80-aarene denne lærerjord, som da blev kjøpt tilbake av Hans Nilssen, som overdrog den til sin søn Nils Hanssen, der sat paa den til 1895, i hvilket aar han solgte den til kirkesanger Lilleeng, som derved blev selveier og er eiendommen nu i besiddelse av hans søn, synsbestyrer Oleif Lilleeng. Nils Hanssen overtok saa sin fars eiendom efter sin bror Tollef, som døde i 1894. Like efter skylddelingsforretningen av 1848 blev Nils Hanssens eiendom delt mellem Hans og Ole Nilssen. Den sidste tok boplads paa det nuværende Aspmo, som nu eies av hans søn Edvard Olsen. I 40-aarene solgte Hans Jonsen sin halvdel av

Parti ved Lerbekmoen (med udsigt mod kirken opover dalen).

Lerbekmo en del (halvdelen) til Johan Petter Karlsen fra Lenvik. Denne delte saa igjen sin eiendom mellem sønnerne Ole Andreas og Peder Kornelius. Den sidste solgte sin part til Kalem, hvilken part en kort tid efter blev kjøpt av Matias Olsen fra Moen, gift med Karen Anna, datter av Helge Fredriksberg. Deres søn Ole Matiassen er nu eier og bruker. Ole Andreas Johansen brukte sin gaard til sin død, hvorefter den blev overtat av hans ældste datter Johanna, gift først med Jon Meier fra Finfjord og efter hans død med Andreas Gabrielsen fra Rosfjord. Disse solgte den ene halvdel til lærer Stensland og den anden halvdel til Martin Stengrimsen Finnbakken, hvis enke nu sitter som bruker av denne eiendom.

KJELMO(KJELDMOEN)

Kjelmo, som oprindelig kaldtes Øvre Lerbekmo, blev optat som rydningsplads av en mand ved navn Ingebrigt Israelsen fra Helgeland. Han maa senere hen ha kjøpt sin rydning; for efter nogen aars forløp solgte han den til Lars Iversen fra Voss for 50 tønnder korn. Selv flyttet han med familien længere opover dalen og tok boplads der, hvor gaarden Bakkehaug ligger. Under denne flytning tok han ikke veien op efter dalføret, men fulgte en renvei over fjeldene til Takelvdalen og saa videre igjen over fjeldstrækninger, til han naadde frem til ovennævnte gaard. Da han kom frem til Takelven, som løper ned gjennom Takelvdalen og falder ved Olsborg i Maalselven, maatte han bygge en slags bro for at komme over med sin kone og barn og kreaturer. Lars Iversen, som gik under navnet Lars Voss, var haugianer og virket som prædikant baade her og i Bardo og i de nærmestliggende distrikter og var av de herboende haugianere anset som en stor autoritet, særlig paa det religiøse omraade. Hans søn Ivar Larssen, f. i Bergen 1815, d. 1879, overtok Kjelmo efter sin far. I hans tid var Kjelmo som gaardsbruk paa det høieste, hvad kreaturholdet angaar. Paa gaarden hadde man da 15 à 16 melkekyr, 2 hester og desuten ungkreaturer, sauer og gjeter.

Ivar Larssen hadde 9 barn. I 1859 solgte han halvdelen av eiendommen til sin søn Lars Ivarsøn, som igjen efter nogen aars forløp solgte den til sin svigerbror, Hans Morten Larssen, og flyttet derefter til Fagerlidal, hvor han var indgiftet, og hvor han senere blev boende. Ivar Larssens igjenværende del (hovedbøllet) er senere blit delt mellem 2 av hans sønner, Ole og Andreas, saaledes at Ole beholdt hovedbøllet. Ole Iversen interesserte sig meget for de paa denne og omliggende eiendomme forekommende metalanvisninger og ofret baade tid og penge for at bringe noget drivværdig frem i dagens lys, hvilket dog ikke lykkedes for ham. Han døde

Minde (Handelsmand Grimstad).

som yngre mand, og hans eiendom er nu i sønnene Ivars og Sigurds besiddelse. Den anden halvdel av Kjelmo, som blev kjøpt av Hans Morten Larssen, er delt mellem hans sønner Peder Hanssen og Laurits Hanssen.

MINDE(MINNE)

Minde bestod oprindelig av utmarksenger frasolgt til forskjellige tider Kjelmo-eiendommene. Den, som begyndte kjøpet av disse og bosatte sig her, var Johannes Dahl fra Namsos, gift med Josefa f. Sagmo fra øvre Namdalen. Han lot stedet vakkert bebygge og

startet en handelsforretning, som ned gjennom aarene blev drevet frem i den grad, at Minde ganske snart blev et betydelig handelssted. Johannes Dahl døde som ung mand i 1906. Hans enke blev igjen i 1910 gift med Chlaus Grimstad, ældste søn av Knut Grimstad paa Myreng, Maalsnes. Chlaus Grimstad er f. t. indehaver av handelsforretningen og har fortsatt Dahls arbeide med at rydde og dyrke de kjøpte utmarksteiger, saa Minde er nu ogsaa blit til et vakkert gaardsbruk.

BRODERSTAD

er ryddet av brødrene Erik, Haagen, Mikkell og Nils Jakobsen, som satte sig ned her i 1789. Efter 2 aars forløp flyttet Mikkell til Fredriksberg og Nils til Moen. De to andre brødre, Erik og Haagen, vedblev at bebo og dyrke pladsen. Imidlertid levet disse to kun omkring 8 aar efter den tid, de nedsatte sig her. Erik var da enkemand, men Haagen gift. Hans enke blev i 1813 gift igjen med Bardon Olsen, der altsaa fra den tid blev eneste opsitter paa pladsen. Ved rydning og dyrkning utvidet og forbedret han eiendommen betydelig, saa at han i sin tid kunde føde 1 hest, 6 kjøer og 16 smaler samt saa 3 tønder byg. Ved skyldsætningsforretningen, avholdt 15. juni 1815, blev pladsen Broderstad skyldlagt for 1 vog og 1 pund fiskerleie. Paa denne tid hadde Broderstad følgende bebyggelse: 1 gammel stue, 1 ny stue under opførelse, 1 ildhus med matbod, 1 fjøs med hølilade og kornlaave, 1 fjøs for smaafæet, 1 hestestald og 1 smie. Bardon Olsen hadde i sit ægteskap med Haagen Jakobsens enke 2 døtre, Hanna og Elisabet. Hanna blev gift med Lars Haldorsen fra Røros og Elisabet med Jens Olsen, som antagelig var fra Lenvik. Ved giftemaalet med Hanna Bardonsdtr. blev nu Lars Halvorsen eier og bruker av Broderstad med undtagelse av en del av eiendommen, som nu utgjør prestegaarden Storbakken og den forhenværende klokkergaard Fosbakken, hvor Jens Olsen, der var gift med Bardon Olsens andre datter, blev eier. Lars Halvorsen og Hanna

hadde ingen barn. Omkring 50-aarene døde Lars Halvorsen, og Broderstad blev nogen aar efter solgt til Jakob Johansen fra Lenvik, under hvem Hanna blev sittende som kaarenke i en række aar. Jakob Johansen var gift med Elen Iversdatter fra Sørfjord i Malangen, hvis mor, Karen, var en søster av Per og Reier Amundsen Olsborg. Jakob Johansen døde i 1867, hvorefter Elen blev gift med Erik Estensen, hvis far var fra Storelvdalen. Erik døde i 1914 og Elen Iversdatter blev for anden gang enke. I sit første ægteskap hadde hun 2 barn og i sit andet 9, og Broderstad er nu delt mellem tre av hendes sønner Iver, Jakob og Eide. (Meddelt ved lærer Andr. Bakke).

Prestegaarden og Klokkergaarden er som nævnt fra Broderstad-eiendommen. Gaarden Fosbakken av skyld 2 mark 15 øre blev ifølge kongelig resolution av 16de mai 1876 utlagt til Klokkergaard for bygden. I henhold til nævnte resolution er den senere makeskiftet med en del av statens eiendom Rusten. Prestegaarden Storbakken har en skyld av 5,38 mark og har to husmandspladse med en samlet besætning av to heste og 5—6 storfæ osv. Hovedbrukets besætning utgjør to heste, ca. 10—12 storfæ og endel smaafæ. Den gjen-

Prestegaarden Storbakken i Maalselvdalen.

nemsnitlige avling angis at være mindst 150 las høi med ca. 30 hl. poteter og 12—15 hl. korn. Til prestegaarden hører en god skog ca. 200 ha. av bjørk og furu foruten or, rogn, hægg og asp. Gaarden har — saavidt vites — ikke været gjenstand for nogen reduktion (efter lov av 19de juni 1882). Den har en vakker beliggenhet tæt ved kirken.

GAARDENE I STORJORD KREDS

Naar vi kommer fra Keianes i Malangen og reiser til Maalselv, er de første gaarde Skillstad (paa grænseskiellet) og endel andre smaabruk. Stedet kaldes i daglig tale «Finnkallen» efter en meget stor sten, som har ligget der siden istiden. Reiser du videre, ser du gaarder ligge frem efter lierne langs veien paa høire side i alt 9 beboere. Alle disse bruk har fra gammel tid været ett bruk og heter *Nedremoen*. Ved utdeling og nye skyldsætninger har en del bruk faat nye navne; men flere bruk bærer det gamle navn. Reiser du videre opover, ligger *Mellemmoen*, hvor skolehuset staar (opført 1897). Det har ogsaa været ett bruk, men er nu delt i to. Det nederste bruk heter *Bergstad*. Her gaar veien over Maarelven ved en skrøpelig bro til østre side til en gaard, som heter *Storjord* og ligger ved foten av det mægtige Maarfjeld. Av denne gaard har skolekredsen sit navn. Det har fra gammelt været ett bruk; men nu er det delt i seks.

Følger du veien videre, har du *Øvremoen*, ogsaa oprindelig ett bruk, men nu delt i to bruk. Videre ligger veien gjennom en skogklædt aas, kaldes *Skavaas*, og gaardene har samme navn. Der har ogsaa været ett bruk, men er nu delt i fire bruk, hvorav de to største bruk har det gamle navn. Videre forbi *Seljehaug*; der er mange smaabruk; men alle disse bruk er kjøpt fra Lerbekmoens eiendomme, som ligger i hovedbygden. Ved Seljehaugen ligger paa østsiden av veien Fiskevandet, og elven kaldes Fiskebækken med meget fisk. Hermed ender Storjord kreds.

Saa langt tilbake i tiden, som man har frasagn, har her bod finner eller lapper paa Storjord. Lapperne kom med sin ren fra Sverige om vaaren, og de hadde gode beiter i Maarfeldet — Solli-tinden. Om høsten drog de igjen til Sverige; men kom næste vaar i april— mai tilbake og tok sine torvhytter i besiddelse. Men efter som familiene formertes og blev flere, slog nogen sig ned og overvintret her. Sin ren overløt de til de familier, som drog over til Sverige. Disse lapper skaffet sig husdyr, mest sau og gjet, men ogsaa kyr. Foret høstet de i vildskogen, hvor det var at finde; satte op hesjer og la det i hes saa meget som kunde rummes, eller de tørket høiet og satte det i store saater, og der stod det til om vinteren de trængte det; da bar de det hjem (og foret sine kreaturer med det). Det blev ofte sulteforing; men der var nok av nødfor, som rognebark og birkeris og utpaa vaaren av rot, som de tok av bregner og blom. Lappernes bolig var altid torvgammer; det var ogsaa deres fjøs. Naar gjødseldyngen blev saa stor, at det blev brydsomt at faa gjødselen ut av fjøset, saa flyttet de fjøset eller de bygde sig en ny fjøsgamme. Gjødsele lot de ligge ubenyttet. Finnerne hadde ikke nogen forstaaelse av jordbruket, og ikke skaffet de sig nogen eiendomsret til jorden heller. Staten eide jorden og skogen, og om lapperne betalte skat i den første tid vites ikke. Der stod tæt skog baade av furu og birk i den ældre tid. De første finner, som tok sig rydningsseddel og kjøpte av staten, var to brødre Lars Andersen og Nils Andersen i lag med deres far Anders Nilsen. De kjøpte hele Nedremoens eiendom. Disse finner skulde være flinke og stod noget fremme for sin tid. De kjøpte i aarene omkring 1820. Lars og Nils delte siden eiendommen mellem sig, saa Nedremo blev delt i to bruk. Deres sønner blev eiere efter dem; men de var ikke flinke til at drive jorden, saa eiendommen gik fra dem. —

I aarene mellem 1820—30 kom Iver Olsen Søberg fra Klæbo i Trøndelagen og fik rydnings-seddel paa *Storjord* og kjøpte av staten. Han var ungkar, men blev gift med en pike fra Lerbekmo i Maalselv. Iver hadde gode kundskaper og skrev godt. Han skrev til sin hjembygd og roste Storjord i høie toner. Han fik derfor flere til at komme nordover, deriblandt Bersvend Larssen, ogsaa fra Klæbo sogn. Bersvend hadde kone og barn med sig, da han kom. Han tok sig rydnings-seddel og blev nabo med Iver. Men efter en fire—fem aar forlot Iver Søberg stedet og overløt sin eiendom til Bersvend og reiste først til Lyngen og siden til Amerika. Bersvend Larssen fik da Storjord alene, saa han drev et stort bruk. Han hadde mange barn, som vokste til, saa han hadde god hjelp. Senere delte han eiendommen i to bruk til sin søn Henrik og sin datter Marta. Marta blev gift med Einar Montstet fra Jemteland i Sverige, og de hadde i ægteskapet fire sønner. Henrik var gift med Kirsten fra Bukten, hvis forældre ogsaa var indflyttere søndenfra til Maalselv. De hadde i sit ægteskap tre sønner og en datter. Marta var en dygtig kvinde; hun maatte selv drive sit gaardsbruk og styre sit hjem; for hendes mand Einar trivdes ikke hjemme og for mest om i bygden med sit haandverk som metalarbeider (kobberslager). Einar var født i 1802 og var 16 aar ældre end Marta. Marta blev tidlig enke, men sat en tid med bruket; men sagnet vil vite, at Henrik ikke behandlet sin søster ret; han kom i besiddelse av Martas eiendom, saa hun blev hjemløs og sat paa bar bakke. Marta og Einars yngste søn Martin var først i Tromsø i smelære; der blev han gift og reiste da ut til Australien og bodde i Ny-Seeland til sin død. Han hadde farm der og skulde staa sig godt. Han hadde mange barn. Marta hadde da faat sine sønner voksne, og sammen med sin ældste søn Bersvend kjøpte hun en eiendom i Skardal, hvor der i længere tid har bodd flere finnefamilier; der arbeidet Marta sig frem, da Bersvend var en meget dygtig arbeidsmand, ædru og retskaffen, saa de sat i gode kaar. Henrik Bersvendsen eide da hele Storjord og drev eiendommen godt; hadde foruten sine tilvoksne barn — baade drenger og tauser. Eiendommen blev senere delt i tre bruk til to sønner og datteren Olava. Olava blev gift med Karl Pettersen fra Keianes i Malangen. Han flyttet ut og hans gaard kaldtes Sørgaard. Karl drev sit gaardsbruk godt og hadde ogsaa sildnotbruk i Malangen, hvormed han til sine tider gjorde gode forretninger, saa han var anset i sin velmagtstid for en rik mand. De hadde mange barn. Nu er Sørgaard

delt i tre bruk mellom to sønner og en datter. Karl lever endnu og er kaarmand. Olava er død for mange aar tilbake. — Karl Pettersens datter Kornelie er gift med Markus Lilleeng, som er lærer i Sørfolla. En datter er gift i Sørreisa, og en datter er gift med Iver Hansen Kjeldmoen. Henriks søn Anders flyttet ogsaa ut; hans gaard blev kaldt Norgaard. Anders var gift med Karl Pettersens søster Emilie. De var dygtige folk og drev sit gaardsbruk godt med del i sild-notbruk i Malangen. De tjente mange penger, saa ogsaa disse sat i velstand. Anders og Emilie hadde mange barn. Olav bor i Tromsø, er gift og har jordbruk, Peter har eiendommen hjemme. Og Nanna er gift med Gerhard Johansen fra Keianes og har halve eiendommen. Den ældste søn reiste til Amerika og bor i staten Uta. Eiendommen er nu delt i to bruk mellom en søn og en datter. Anders og Emilie er døde. Henriks søn, Bersvend, beholdt hjemgaarden. Bersvend var gift to gange og hadde mange barn; men i 1894 døde han av influensa. Enken døde et par aar efter. Eiendommen blev solgt, og Henriks yngste søn Lars kjøpte den. Lars Henriksen og hans hustru Marie lever og har mange voksne barn, hvorav de fleste er hjemme. Der er endnu et bruk; da *ingen* av barnene er gift. Lars Henriksen har en datter gift paa Keianes i Malangen.

Ungdom i Storjord skolekreds.

Lars Andersen, eier av det halve bruk paa Nedremoen, hadde mange barn; det siges, at han var gift tre gange og var far til 23 (toti tre) barn. Da han blev gammel, overdrog han bruket til sine sønner; men disse var daarlige gaardbrukere. I 1850-aarene kjøpte Jakob Jakobsen det halve bruk av Lars Andersen eller hans søn med føderaad til Lars heftet i eiendommen. Jakob Jakobsen var fra Moen og var gift med Ingeborg fra Bukten — en søster til Kirsten Storjord. Jakob og Ingeborg hadde i sit ægteskap to døtre: Elen blev gift med Karl Johansen fra Lanes i Malangen, og de overtok eiendommen. Elens søster reiste til Trondhjem og blev gift der. Karl Johansen hadde mange barn; men i 1895 blev Elen syk og døde samme aar. Tre aar efter døde ogsaa Karl Johansen. Der var ingen av de netop voksne sønner, som vovet at overta eiendommen, saa den blev solgt. Bersvend Einarsen Skardal kjøpte da en del av Nedremo og flyttet dit. Bersvend blev da eier av to bruk. Skardal hadde han fra denne tid som sæter om somrene. Bersvend drev sit bruk paa Nedremoen hurtig frem. Hans sønner var da vokset, saa han hadde god hjelp. Det var ikke mange aar, før han hadde en besætning paa to hester, tyve kyr og endel smaafæ. Men om ikke mange aar efter døde hans dygtige hustru Ingeborg; fra den tid gik det tungt for Bersvend; men han drev sit gaardsbruk fremdeles energisk med aldrig sviktende tro paa jordbrukets lønsomhet. Han sat siden som enkemand, og hans eneste datter Magna styrte huset. Han hadde ogsaa en dygtig tjenestepike, Eleonora Andersen Øvermo, som var en lang tid hos ham, og som senere blev gift med Bersvends søn Andreas. I spanskesykeaaret (1918) døde hans datter Magna — et nyt slag for Bersvend; men utrættelig driver han sit gaardsbruk fremdeles. Nu har to av hans sønner faat en tredjedel av jorden hver, og selv sitter han med en tredjedel.

I 1860-aarene kjøpte Ingebrigt Olsen en fjerdedel av Lars Andersens eiendom, Nedremo. Ingebrigt og hustruen Ragnhild var fra Balsfjord. De hadde i ægteskapet to døtre. Olianna var aandsvak. Den andre datteren Berte blev gift med Peder Hanssen fra Gudbrandsdalen. Peder overtok eiendommen og greide sig bra med flere barn; men Peder døde ved et ulykkestilfælde. Enken blev siden gift med en enkemand i Lenvik sogn. Ingebrigt og Ragnhild sat da alene med sin aandsvake datter i yderste fattigdom. Ingebrigt blev i sin alderdom og fattigdom lei av livet. Ragnhild døde om kort tid efter, og Olianna blev bortsat til forpleining og lever endnu.

I 1863 kjøpte John Arntsen Skardal en fjerdedel av Nedremo hos Lars Andersens søn, John Larssen, mot at holde føderaad til Lars Anderssen. John Arntsen var fra Horig sogn (Størens prestegjæld). Han var gift med Marit Ingebrigtsen Mellemmo. De hadde bodd nogen aar i Skardal; men solgte sin eiendom og flyttet til Nedremo. John og Marit var dygtige arbeidsfolk. De drev sit gaardsbruk frem, saa de hadde mange kreaturer og sat i god stand. Nogen aar efter kom Marits farsgaard Mellemmo i salg; da kjøpte John Arntsen ogsaa denne gaard, saa de blev eier av to bruk. De hadde da faat flere av sine barn voksne. De hadde fem sønner og tre døtre. Disse holdt sig hjemme og var dygtige arbeidsfolk, saa John Arntsen arbeidet sig frem til velstand. Da John og Marit blev gamle, overlot de eiendommene til sønnene. Den ældste, Simon, blev gift med en pike fra Malangen. Han *bodde paa Mellemmo* og sat i god stand; men i 1894 døde han. *Enken solgte* da eiendommen og flyttet med sine barn til Malangen. Rasmus Pedersen Øvremo kjøpte eiendommen. Den næst ældste søn, Arnt Johnsen, beholdt hjemgaarden. Arnt blev gift med Anne Andersen fra Bjørkli. Arnt og Anne hadde mange barn; men de døde som smaa. Bare *en søn* John og en datter blev voksne. Men sønnen døde i 1922. Saa nu har de bare datteren Anny, som lever. Av John og Marits øvrige barn blev Ingeborg gift med Bersvend Einarsen Skardal, Marie blev gift med Lars Henriksen Storjord og Beret blev gift med Edvard Olsen Skavaas. Men de var ikke mange aar gift. I 1894 døde baade Edvard og Beret ganske paa samme tid av influensa. De efterlot sig et barn — en datter. — Edvard Johnsen blev gift med Henriette fra Malangen. Han kjøpte en rydningsjord i Seljehaugen under navn — Kjølnes. Han har arbeidet sig frem — bygd gaarden op — ryddet og arbeidet jorden og har dertil opdraget en stor barneflokk. Men nu er han kommet sig i bra stand, og hans eiendom er som et lite mønsterbruk, saa han kan nu føde hest og en fire å fem kyr. Fiskeriet har forøvrig været hans binæring. Johan Johnsen sat som husmand under Arnt. Han var *gift* med Anna fra Rognmo og hadde mange barn. Han døde i 1915. Hans enke og barn er alle bortflyttet fra bygden. Ole Johnsen er skomaker. Han er gift med Elice Andersen Norgaard. De kjøpte en eiendom i Seljehaug. De har mange barn, som er voksne. De sitter i gode kaar.

Av Lars Andersens eiendom er der ingen av hans barn, som eier noget av sin fars bruk. Kun sønnen Anders Larssen bodde ved «Finnkallen» og hadde en liten eiendom, hvor der kunde fødes to kyr og nogen smaafæ. Anders var gift med Anne — søster til Lars Olai Gottesjord i Sørreisen. De hadde to døtre, som endnu lever og bor ved «Finnkallen». En søn reiste til Amerika og lever endnu. Deres efterkommere er de eneste av Lars Andersens slægt, som bor her i bygden.

Nils Andersen, som eide den andre halvpart av Nedremo, hadde flere barn. En datter blev gift med Jonas Henrik Jonassen fra Skutvikaas i Malangen. De hadde en fjerdepart av eiendommen kaldet Grønvold. Jonas og hustruen Larine hadde mange barn; men i 1888 døde først hustruen Larine og ældste sønnen, som blev sat i samme grav, og en kort tid efter døde Jonas selv; barnene blev sat bort til forpleining. Dermed er Nils Andersens slægt utdød her i bygden. Nogen av hans barn reiste til Amerika. I 1870-aarene kjøpte Ole Andreas Olsen fra Balsfjord — en bror til Inge-

brigt Olsen — halve eiendommen av Nils Andersen. — Ole Andreas var gift med Karoline Henriksen fra Skavaas. De var dygtige arbeidsfolk og greide sig bra. De hadde tre sønner og en datter. Den ældste søn, Henrik, overtok gaarden. Han blev gift med Karen Knudssen, som hadde været i tjeneste der en tid. De hadde ingen barn. Ole Andreas, som da var blit enkemand, skrev ikke noget kaarbrev, da han mente han skulde gaa i husholdning med sin søn; men en vinter Henrik var paa fiske i Lofoten, druknet han. Enken solgte da eiendommen, og Ole Andreas blev baade hjemløs og hjælpeløs; men Ole Andreas var en snild mand og bar sin skjæbne med taalmodighet.

I 1830-aarene kom Ingebrigt Iversen til Mellemmo og kjøpte eiendommen av staten. Der hadde vistnok bod finner der, men var ikke selveiere. Ingebrigt Iversen og hans hustru Mali var kommen fra Melhus i Trøndelagen. De arbeidet sig frem i gode kaar med mange barn, mest døtre. Marit blev gift med John Arntsen og var en myndig og dygtig husmor. To av Marits søstre blev gift paa Rognmoen, og den ene blev mor til vor gamle bygdehøvding Ole Stefanussen Hauglid. Ingebrigts søn, Iver Ingebrigtsen, overtok eiendommen efter faren. Han blev gift med en pike fra Rosvoll. De fik mange barn, som efterhvert de blev voksne forlot hjemmet, og Iver maatte forlate Mellemmo. Da var det at John Arntsen kjøpte Mellemmo. Iver Ingebrigtsen bodde da siden i Seljehaug, til han døde i 1894. Hans *enke* Ingeborg flyttet da til Lofoten til en søn, som bodde der, og hele den familie er ogsaa reist ut av bygden.

Paa Øvermoen bodde Rasmus — vistnok den første finn, som kjøpte jordeiendom. Han hadde to døtre: Anne blev gift med Peder Olsen fra Sørreisa, og Elen blev gift med Peder Larssen. Øvermoen blev da delt mellem disse to. — De hadde flere barn. Peder Olsens søn Ole Pedersen overtok eiendommen efter sin far. Han blev gift med Albertine fra Tromsøund. De hadde mange barn. Ole Pedersen døde henimot 60 aar. Albertine sat med eiendommen nogen faa aar; men sønnene hendes, som reiste ut og for paa offentlig arbeidspladser, hadde faat smak paa det frie liv og vilde ikke overta eiendommen, og da hun ikke fik hjælp av dem, blev eiendommen *solgt* til Rønning Halvorsen. Peder Larssen og Elen hadde ogsaa mange barn. Datteren Elen blev gift med Anders Eliassen fra Eide i Malangen. De overtok eiendommen. De hadde to sønner og to døtre. De forsømte at betale renter og avdrag i Hypothekbanken, og saa blev eiendommen solgt, og de maatte gaa fra sit hjem. Sønnen Peder Andersen kjøpte siden den halve del av Mellemmo, kaldet Bergstad. Rasmus blev gift i Fagerfjeldet og har kjøpt eiendom der. Henriette blev gift med Lars Gundersen i Fagerfjeld, og de har eiendommen der. Eleonora er gift med Andreas Bersvendsen Nedremo, som før er sagt. Ole Olsen Skavaas kjøpte Øvermo efter Anders Eliassen. Han var gift med Karoline fra Malangen. De hadde mange barn. Ole Olsen døde henimot femti aar. Hans søn Andreas er nu eier av eiendommen. Ole Pedersen og Albertines eiendom kjøpte Rønning Halvorsen fra Bjørkli. Han blev gift med Sigrid Reiersen Lillevand, Øverbygden. De bodde der i nogen aar. De hadde ingen barn. Men saa døde Sigrid i 1918. Da solgte Rønning eiendommen til Georg Johannessen fra Lerbekmo. Han er gift med Ingeborg Enoksen Rognmo.

I 1860-aarene kjøpte Ole Olsen Melkill det halve bruk av Skavaas. Ole Melkill og hans hustru Marit var fra Sundalen og kom med familie søndenfra. Han ryddet og bygde op i Lia. De var dygtige arbeidsfolk og arbeidet sig frem, saa de sat i god stand. De hadde fire sønner og tre døtre, og disse fik en god opdragelse. De to ældste døtre reiste til Amerika. Emilie blev gift med Martin Olsen, som eide den andre halvdel av Skavaas. Ole Olsen kjøpte da Øvermo. Den ældste søn Lars var en modig sjømand. Hadde baat og sjøredskaper og reiste paa Lofoten og Finmarken som høvedsmand og var bekjendt for en heldig fisker. Sønnen Jens døde som netop voksen 1894.

Den yngste søn Ingebrigt var paa seminariet i Tromsø; han døde, straks før han skulde demitteres derfra. Ole Melkill hadde nok bestemt, at hans ældste søn Lars skulde overta eiendommen; men da Lars var ugift og hadde mest lyst til sjøen, saa var han ikke modig paa at overta eiendommen, og da Melkills hustru fik slag og blev lam, blev gamle Melkill lei av at sitte med bruket. Han solgte eiendommen til Peder Andersen fra Holmen. Skavaas var en stor eiendom. Melkill hadde en besætning paa en hest og seks à otte storfæ og en del smaafæ. P. Andersen er gift med Sofie fra Sørreisa. De har mange barn. Ole Melkill og hans hustru flyttet til sin datter Emilie, hvor de blev til sin død.

Den første eier av Skavaas var Henrik Samuelson fra Sverige (han var kvæn) og hustruen het Marit. De hadde flere barn. Datteren Karoline blev gift med Ole Andreas Olsen Nedremo. — Maria blev gift med Ole Johnsen Skardal. Sønnen Simon Henriksen overtok eiendommen; han var gift, men drev ikke gaarden mange aar. Han solgte eiendommen og reiste til Amerika. — Nils Olsen Gullhav kjøpte da Skavaas og bodde der faa aar; men eiendommen blev igjen solgt. — Da kjøpte to brødre *Edvard* Olsen og *Martin* Olsen (Maalselvinger); men Edvard døde og hans hustru ganske paa samme tid i 1894, som tidligere er nævnt. Martin Olsen overtok hele eiendommen. Baade han og hans hustru Emilie var driftige folk; men i 1908 blev Martin syk og døde. Emilie sat med gaarden nogen faa aar og greide sig godt; men saa døde ogsaa hun. Eiendommen blev solgt og de mindre barn bortsat. Bernt Gullbrandsen fra Rønningen i Fagerfjeldet kjøpte eiendommen. Han er gift med Johanna Nilsen fra Holmen. —

En del av Skavaas er solgt, og der bor to familier. Lian og Myrhaug var rydningsland bort-solgt fra søndre Skavaas. E. Mortensen var kvæn. *Lian* kjøpte Erik Mortensen fra Sverige og er indflyttet hertil i 1880-aarene. Han hadde god hjelp av sine barn og stod sig godt. De kjøpte siden søndre Seljehaug og hadde to bruk. Sønnene overtok eiendommene. Erik Eriksen beholdt Lian. Petter og Isak delte Seljehaug mellem sig. Isak var gift med Hanna Johannessen fra Lerbekmo, og de hadde mange barn; men i 1916 døde først Hanna, og kort tid efter døde ogsaa Isak. Eiendommen blev solgt, og Hannas bror Olav Johannesen kjøpte den. Petter Eriksen, som hadde den *andre del* Seljemo, var gift med Albertine fra Lofoten. De hadde mange barn. Petter er død og sønnen Martin Pettersen overtok eiendommen. *Myrhaug* var den andre del av Skavaas, som Andreas Larssen kjøpte i 1890. Han var gift med Sigrid fra Malangen. De hadde *flere barn*. Datteren Hansine var mange aar i Amerika, men er kommet igjen. Ældste sønnen druknet i Lofoten. Andreas Larssen er død, og sønnen Lars Andreassen overtok eiendommen.

Skardal kaldes flere bruk, som ligger noget avsides mellem Maarfjeldet og Sollitinden. Det var nok det første sted lapperne slog sig ned. Først bygde de sig sommerbolig, og siden slog de sig ned som fastboende. Men efter at indvandringen baade fra Sverige og Syd-Norge begyndte, fandt de ogsaa veien til Skardal; men de likte sig nok ikke der av mange grunde. En av de væsentlige grunde var renen, som forvoldte saadan skade baade i slaatten og i havnegangen. Renen hadde godt beite i det mægtige fjeldparti Maarfjeld og Sollitinden; men holdt sig ogsaa i regn og koldt veir nede i skogen, og lapperne hadde meget ren gaaende der i fjeldene om sommeren. I de sidste aar blev der ofte tat takst paa den skade, renen forvoldte, og lapperne maatte betale mange penger i sommerens løp. De fastboende finner var nu et folk med lapperne og gjorde intet krav paa skaden; men de indflyttede nordmænd kom ofte paa kant med lapperne og drev sak. De var ikke ræd lapperne, om de end truet med at sætte «gan» og vondt paa dem og deres dyr. Foruten Bersvend Einarsen, som bodde i lang tid der, var ogsaa Ole Johnsen. Han var indflyttet fra Telemarken og blev gift med Marie Henriksen Skavaas. Han kjøpte i 1860-aarene av Kjeldmoens eiendom rydningsland, som laa i grænse med Skardal. Ola og Marie hadde tre sønner og en datter. Deres yngste søn reiste som netop voksen ut og kom aldrig mer tilbake

til hjemmet; men Johannes og Tollef holdt sig hjemme hos forældrene. Johannes blev gift med Laura Hanssen Kirkestueng, og Tollef blev gift med Berte Andersen fra Midtbygden. De sat godt i det der i Skardal, var driftige folk og hadde mange kreaturer. —

Nils Nilsen var den sidste finn, som hadde eiendom i Skardal. Nils Nilsen kjøpte halve eiendommen paa Mellemmo i 1895; men han døde straks efter. Han hadde været to gange gift og sat i smaa kaar. Han var en gammel mand, da han maatte forlate stedet, fordi han greide ikke utgiftene. — Stedet blev solgt, og Rønning Eriksen — en Maalselving — fra Rosvold kjøpte. Han var gift med Antona Hansen Kirkestueng og hadde mange barn. De var der ikke mange aar, før de forlot stedet og reiste til Narvik, og der bor de endnu. Bersvend Einarsen kjøpte da en del av eiendommen og Johannes Olsen en del. — Da Bersvend Einarsen kjøpte Nedremoene og flyttet dit, kjøpte kort tid efter Johannes — og Tollef Olsen Akka. De delte eiendommen mellom sig. Johannes bor paa Forberg, og Tollef bor paa Vinje. — De gaar nu under navn Johannes Forberg og Tollef Vinje. — Deres forældre fulgte med dem. — Der var nu ikke flere bosittende i Skardal end Nils Larsa og Brita Elen. De var finner. Brita Elens forældre — Kaffi Per og Brita har bod i Skardal. Per var saa glad i kaffe, og saa fik han navnet «Kaffi-Per». Elen blev kaldt «Brita-Elen» efter sin mor. Elens skjæbne i livet hadde ikke været saa rar. Elen blev gift med Ole fra Balsfjord. Men efter et par aars ægteskap døde Ole, og Elen sat igjen med et barn — en søn. Siden blev hun gift med Nils Larssen fra Sørreisa. De hadde to barn. Nils Larssen var ikke nogen flittig arbeidsmand. De sat som husmænd; men Elen var svært glad i at ha kreaturer, og hun var meget flittig om somrene at høste og faa for til creaturene, som hun stelte omhyggelig. Nils Larssen trivdes ikke hjemme; han for mest paa «bygda» og ruslet, saa Elen maatte selv ha omsorg for sit hjem, og en vinter, hun var paa skiene i skogen efter en børe høi til creaturene sine, faldt hun og brak hoften av led. Hun fik ingen læge til sig og maatte siden den tid vandre med hoften av led. Hun var da henimot femti aar. Gik siden med stok og drog foten efter sig. Elen hadde i sin tid lært at læse, saa hun var flink til at læse. Hun har i sin tid været paavirket av den haugianske bevægelse og var meget religiøs. Hun læste flittig i sin bibel og var godt kjendt i den. Nils Larssen derimot kunde ikke læse—kjendte end ikke bokstavene; men naar Elen læste, hørte Nils paa, og han blev derav meget kjendt i bibelen, og naar han for paa sine vandringer ute i bygden, kunde han holde lange foredrag og citere skriftsteder av bibelen ganske korrekt. — De hadde en datter, som reiste til Amerika. Der blev hun gift med en trønder, som hadde farm og sat godt i det. Sønnene blev gift i Balsfjorden; men sat daarlig i det, saa kommunen maatte ta sig av Nils og Elen. De blev da alene boende i Skardal. Da blev Skardal holdt som sæterbolig om sommeren; nu bor ingen der. Kommunen bygde en liten stue nede ved Akka til Nils og Elen til at bo i; men de længtet altid til sin torvgamme i Skardal. Nils levde bare et par aar i Akka, saa døde han. Elen blev da bortsat til forpleining; men hun trivdes ingen steds og var lei og utilfreds. Saa tilsidst vilde ingen ha hende i forpleining; da blev hun sendt til Balsfjord til sin søn; men derfra længtet hun tilbake til Maalselven igjen, men blev i Balsfjord til sin død og er begravet der.

Den første, som kjøpte Seljehaug, var John Johnsen Fosshaug; han var indflyttet søndenfra, men hvorfra vites ikke. Han hadde faat skjøte paa eiendommen i 1838. John var ikke gift, da han bodde i Seljehaug. Denne del av Seljehaug var kjøpt fra nordre bruk av Lerbekmo. I 1850 kjøpte Ole Ingebrigtsen denne del av Seljehaug. Han var indflyttet fra Opdal og var gift med Anne Andersen fra Bukten — søster til Kirsten Storjord og Ingeborg Nedremo. Deres mor var fra Helgeland; men faren var fra Trøndelagen. Ole Ingebrigtsen var skrædder og drev sit haandverk i forbindelse med jordbruket. De hadde mange barn og sat ikke i nogen velstand. Eiendommen blev delt siden, og hans søn Ingebrigte overtok den halve del, og datteren Marit

overtok den anden del. Marit blev gift med Oluf Hanssen fra Karlsø sogn. De hadde to sønner. Oluf var vant som fisker og reiste mest paa fiske. Han var en daarlig jordbruker; hadde hverken lyst eller interesse for jordbruket, forstod sig heller ikke paa det, satte for mange kreaturer paa og fik forlite for til dem, saa han maatte kjøpe for om vaaren. Det blev derfor lite lønsomt for ham at drive jordbruk. Han greide heller ikke at sitte saa længe med bruket; kommunen kjøpte eiendommen for at berge kaaret for de gamle, da Marits forældre hadde kaar. Oluf og Marit forlot stedet og kjøpte Nedremoene efter Ingebrigt Olsen. Den del, som Oluf Hansen hadde. Ole Johnsen kjøpte da Seljehaug. Han driver et lønnende gaardsbruk og driver sit haandverk som skomaker. Han har nu voksne barn og staar sig godt. — Ingebrigt, som beholdt den ene del av Seljehaug, der blev kaldt Vestgaard, blev gift med Petrea, som var fra Tromsø sund. De hadde mange barn, som holdt sine forældre kaar (føderaad). Ole Ingebrigtsen døde i 1895; men Anne levet mange aar efter ham. Ingebrigt greide sig bra og arbeidet sig frem, da barna blev voksne. Eiendommen overtok sønnen Olav; men solgte en del av bruket til sin søster Inga, som er gift med Alfred Larssen fra Møllerhaug. Alfred har vært mange aar i Amerika; men kom saa hjem og blev da gift med Inga Ingebrigtsen; de bor nu i Seljehaug og sitter i god stand.

Den søndre del Seljehaug er kjøpt av søndre Lerbekmo. Den første, som bodde der, var Nils Olsen og hans hustru Gjertrud. Men Nils døde tidlig, og Gjertrud sat der mange aar enke og drev bruket. Hun solgte senere eiendommen til Amund Pedersen — Graut-Amund — som man kaldte ham. Han var saa grov til at spise og spiste baade meget og mangt, som ikke andre end Amund greide at spise. Han bodde nogen aar der; men saa døde hans kone, og da maatte han sælge eiendommen. Han hadde en søn; men han var da enda ikke blit ham til hjelp. Johan Iversen Kjeldmoen kjøpte da dette bruket. Hans kone var fra Sørelvmo i Malangen. De bodde der nogen faa aar, saa solgte de eiendommen og reiste til Amerika. De hadde da flere barn. Johannes Pedersen fra Sørelvmo i Malangen kjøpte eiendommen. — Han var gift med Henriette fra Bukten. De hadde ogsaa *mange barn*, En datter Sofie reiste til Amerika og er gift der. Johannes var en meget flittig mand og strævet paa bedste maate for at greie sig og vilde ha kommet til at arbeide sig meget frem, naar barna hadde vokset til; men i 1897 blev han syk og indlagt paa Tromsø sykehus, hvor han døde. Enken sat i nogen aar med bruket; men hun kom ikke overens med sine voksne sønner, saa disse forlot hende. Begge reiste tilsjøs, og de skulde siden bosette sig i Tyskland. Nu er Teodor død. Henriette solgte eiendommen; da kjøpte Erik Mortensen Lian eiendommen, som før er nævnt. Kjølnes er et bruk i Seljehaug, som er kjøpt av søndre Lerbekmo. Det var rydningsland, men er nu godt oparbeidet av den nuværende eier Edvard Johnsen.

Aasnes er et nyt bruk, som er kjøpt av søndre Lerbekmo av den nuværende eier Alfred Johnsen Fossbakken (gift med Elive fra Tromsø sund). Der er rydningsland og en driftig og arbeidssom bruker, saa det blir nok gaard; for jordbunden er god. (Meddelt ved lærer Søren Stensland.)

OLSBORG

Ole Bardunsen fra Skorp Reid i Øier prestegjæld, Gudbrandsdalen, optok denne gaard til rydning i 1789, i hvilket aar han med kone og barn tilflyttet stedet. Reisen nordover foregik med seilskipsleilighet fra Trondhjem til Kløven. Sønnen Amund, som da var 14 aar gammel, blev igjen hos en familie i Kløven og kom til Olsborg aaret efter. Ole Bardunsen var da 40 aar gammel og gift med enke Lisbeth Pedersdatter, der hadde med en søn fra første ægteskap, Peder Amundsen, som senere tok rydning av gaarden Solli. Det er fortalt, at da Ole Bardunsen med baat i 1789 tok opover Maalselven for at finde sig sted for sit fremtidige hjem, skulde han være

i følge med Lasse Olsen, da han og sønnen Ole om sommeren flyttet til Fagerlidal. Lasse vilde da, at Ole Bardunsen skulde følge ham op til Fagerlidal for at ta plass ved siden av ham. Da de kom til det sted, som senere blev kaldt Olsborg, hvor Takelven kom ut i Maalselven, la de til land for at puste paa. Herunder tok Ole Bardunsen sig en tur opover langs Takelven, og da han kom tilbake, hadde han tat sin beslutning: der vilde han slaa sig til. De første huse bygde de op ute mot elvebakken. Da de i en av de første aar skulde bryte op land til en aker, tok de bort en stor, gammel selje. Under roten paa denne selje fandt de et gammelt ildsted og rundt dette et nedraatnet omfar som syller til hus. Det viste sig saaledes, at en gang i tiden har der vært opholdssted for folk. Ole Bardunsen døde i 1804 og efterlot sig følgende barn: 1. Amund Olsen f. 1775. Gift med Marta Sakarina Pedersdatter fra Malangen. 2. Karen Olsdatter f. 1783. 3. Ole Olsen f. 1792.

Olsborg blev skyldlagt 16. juni 1815 og blev til skatssvarelse av retten skyldlagt for 1 vog og 2 pund fiskeleie. Der fandtes da følgende huse opførte: 1 ny stue med kammer og lofter, 1 gammel stue, 1 liten gammel matstue, 1 ny matstue, 1 stort meget gammelt fjøs, 1 ny korlaave med skaal i den ene og en hølade i den anden ende, 1 lite gammelt smale-fjøs, 1 gammel hestestald med et vedhus i den ene og en højskaal i den anden ende samt høiloft over og endelig 3 høilader i slaatmarken. Der fødes da paa pladsen 2 hester, 6 kjør og 12 smaafæ. Indenfor de for gaarden bestemte grænser var ved skyldsætningen en vand- eller bøigde-sag under opførelse, nemlig ved Takelven, hvor ogsaa var opført et møllehus, men som gammelt og brøstfældig. Ved Ole Bardunsens død overtok hans søn, Amund Olsen, gaarden. Ved kgl. skjøte av 18. juni 1824 kjøpte sidstnævnte gaarden for 300 spesidaler. Amund Olsen var den første skogfoged for statsskogene i Maalselv. Hans avlønning var 12 spesidaler for aaret. Ved skylddelinger og opprettendes forretninger av forskjellig slags sees ofte Amund Olsen som medunderskriver.

Fra den første tid det bosatte sig folk paa Olsborg og i længere tid fremover var bjørnen meget nærgaaende med deres kreaturer. Bumarken var vidstrakt og laa tilfjelds. Kreaturene maatte stadig ledsages av gjetere med hunder i marken. Og selv om disse fulgte med, tok bjørnen nu og da dyr fra dem. Om nætterne holdtes smaaakreaturene i grinder i nærheten av husene. Like ved grinden var opsat et lite, flytbart vagthus, hvor mindst 1 behjertet mand utrustet med vaaben holdt vakt i de skumre og mørke høstnætter for at ta imot bjørnen, om den kom for at gjæste saueflokkene. Dette hændte nok ikke saa sjelden. En mørk nat medens en mand holdt vakt i huset, kom en bjørn stillende til grinden. Manden i huset blev ikke opmerksom paa bjørnen; for denne klemte sig mellem grindene og husets dør, som manden da ikke fik op og kom sig ut, før bjørnen hadde brækt sund en grind og skræmt saueflokkene ut av grindene. Dette foregik – enten det tok tid fordi han ikke fik døren op eller en anden aarsak – i et øieblik, og da manden kom ut, var saavel sauene som bjørnen paa farten tilskogs. Dagen efter fandt de mange sauer ihjelrevne bort igjennem skogen.

Amund Olsen delte bruket (g.nr. 17) i 3 dele til sine sønner: Peder, Ole og Reier, idet Peder fik den del, som nu har br. nr. 2 og 4, Ole br. nr. 1 og 5 og Reier br. nr. 3 og 6.

Amund Olsen døde i 1870 – 95 aar gammel og hans hustru døde i 1858. Ved erklæring av 2. juli 1849 fraskriver Ole Amundsen sig odelsret til sin eiendom til fordel for sine 2 brødre, Peder og Reier. Atter med testamente av 27. mars 1858 overdrar Ole – «da jeg ikke er gift og altsaa ingen livsarvinger efterlater mig» – efter sin død sin paaboende gaardpart Olsborg med huse og øvrige tilliggende herligheter til Peder og Reier saaledes, at de betaler 300 spd. til deling mellem sig og øvrige søskende. Ole Amundsen døde i 1858. Skifteretten sees avsluttet skifte efter ham 14/2 1859. Like fra den første tid der kom folk paa Olsborg har der vært

Reier Amundsen Olsborg og hustru med familie (1875).

sag, møllebruk og stampe i Takelv-
fossen. Dette møllebruk var et av
de sikreste at kunne være igang hele
vinteren, og en masse korn er malt
paa denne mølle, ditbragt fra gaar-
dene omkring i bygden. Brødrene
Per og Reier var interessert i mølle-
arbeidet og drev det i lang tid en
uke hver. Nu er saavel vandsag-
bruket som møllen kastet. Nye,
mere moderne anlæg er kommet
isteden. Elektriciteten er tat i bruk
saavel her som andre steder. *Peder
Amundsen* døde i 1891 – og hu-
struen døde 1893. De hadde flere
barn; men de fleste døde i ung

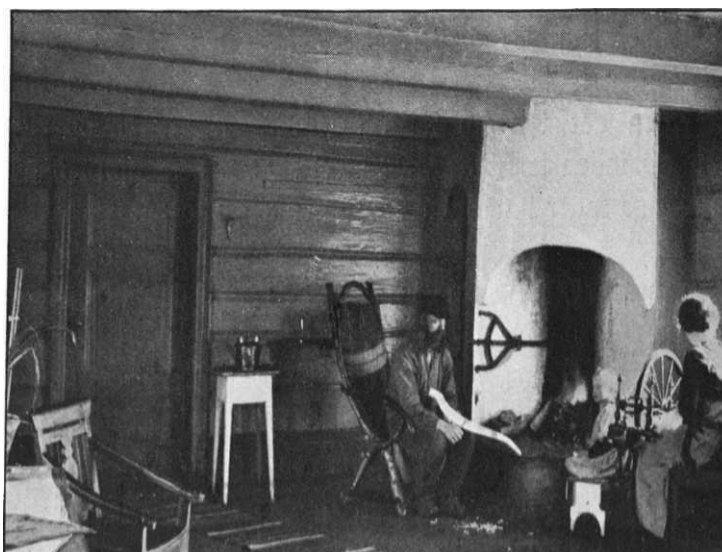
alder. Kun en pike – Marit – levet til hun blev ældre. Da han blev gammel, delte han sit
oprindelige bruk i 2 dele til sine foster- og søstersønner: Amund Tobiasen og Amund Berntsen.

Den part, som tilfaldt Peder Amundsen av Oles eiendom, overdrog han til Peder M. Nilsen,
gift med Karlina, datter av Reier Amundsen. Peder M. Nilsen døde i 1916 og enken har drevet
bruket ved hjelp av sine hjemmевærende barn. *Reier Amundsen* var i en række av aar medlem
av Maalselv herredstyre og var benyttet i mange kommunale hverv.

Reier Amundsen delte og overdrog i 1894 sit bruk til sine 3 sønner: Amund, Ole og Andreas.
Amund Reiersen døde efterat hans hustru var død i 1905. De har hat 2 barn nemlig: 1. Reidar,
gift med Konstanse Tobiasen Olsborg. 2. John, sagmester ved Moastoa sagbruk og høvleri. Disse
overtok bruket efter ham. Ole Reiersen døde i 1906, hvorefter enken med deres eneste søn
Petter Rye drev bruket i nogen aar, til de i 1911 solgte det til skogforvalter A.Sakshaug. Ved sin
forflytning i 1916 solgte Sakshaug gaarden til Staten for at benyttes som skogforvalterbolig.
Ny skogforvalterbolig er nu opført paa Moen og jorden er bortforpaktet. Ole Andreas Reiersen
og hustru har 1 barn, nemlig Ragna. Istedenfor den gamle forlatte vandmølle i Takelv-
fossen har Ole Andr. Reiersen paa sin
gaard opført et møllebruk, som
drives av elektrisk motor. Han har
i flere perioder vært medlem av
Maalselv herredstyre samt fattig-
væsenets ordfører i mange aar. Paa
Olsborg er ogsaa for et par aar siden
opført et ysteri.

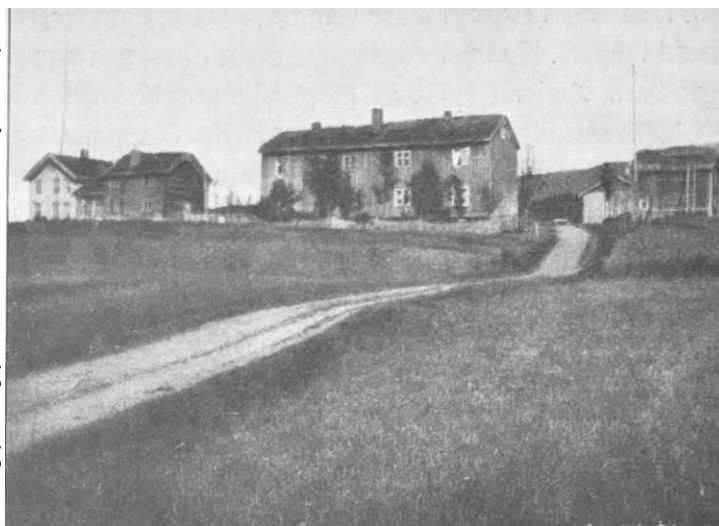
SOLLI(SOLLID)

Gaarden Solli blev optat til ryd-
ning i 1802 av Peder Amundsen.
Den første bebyggelse laa oppe i
bakken ovenfor den nuværende be-
byggelse til br. nr. 1. Av skyldde-
lingsforretninger av 17. juni 1815

Det indre av stuen paa Solli (1914).

sees, at der da er opbygget flere huse paa pladsen, saasom: 1 ny stue med kammers og lofter, 1 liten stue, et ildhus og en matbu under et tak, 1 stabbur, 1 nyt kuffjøs med høilem og lade under et tak, 1 sauehus og hestestald under et tak, 1 tømret høilade, 1 smie samt en kjelderbod. Desuten 3 høilader i slaatmarken. Samtidig er en sag ved Olsborg under opførelse. Denne skal eies i fællesskap av Olsborg og Solli. Sandsynlig er en kværn, som engang har staatt i «Kværnhusedalen», tat i bruk ved den tid.

Gaarden Solli (Sollid).

Denne kværn blev nok snart nedlagt og en ny opført ved Kværnbækkens utløp i Takelven. Besætning, som kan fødes paa eiendommen, angis til 2 hester, 5 kjør og 8–10 smaafæ. Skjøte paa eiendommen Sollie er iflg. Carl Johans befaling utstedt 14. mars 1823. Kjøpesummen var da 250 speciedaler. Peder Amundsen blev gift med Marit Gulliksdtr. angivelig fra Mjøen i Opdal. Hun var av Hans Nilsen Hauge sendt opover som «bibelkvinde». Opholdt sig vistnok en tid i Bardo. En søster av hende skulde være en Inger, som var gift i Bjørkliken (i Maalselv). Peder og Marit hadde 4 barn – 2 døtre: Elisabet gift med Peder Amundsen Olsborg og Karen gift med Ole Stai Nilsen Gullhav – og 2 sønner: Amund og Gabriel, den sidste født 29. september 1819. Omkring 1825 – eller vistnok dette aar – blev gaardens bebyggelse overflyttet til hvor bygningerne paa br. nr. 3 nu staar – den nordre gaard. – Peder Amundsen var – efter hvad som er fortalt – lensmandsbetjent eller fuldmægtig og er vel saaledes bygdens første lensmand. Hvor længe han levet kan ikke opgis; men i 1844 er Marit Gulliksdtr. enke og foretar deling av gaarden mellem sine to sønner Amund og Gabriel. Disse tildeles henholdsvis den søndre og nordre del. Paa den søndre del – br. nr. 1 blev en gammel stue opsat som skal ha staatt paa den første byggeplads. Denne stue er endnu i bruk. Marit Gulliksdtr. døde antagelig i 1859. Nævnes kan det ogsaa, at Peder og Marit

Det indre av stuen paa Solli (typisk for mange andre stuer i Maalselvdalen).

besøgte Hans Nilsen Hauge, efter han var kommet ut av fængslet. Paa denne reise var de borte over et halvt aar eller ca. 9 maaneder. Den ældste av sønnerne – Amund døde i 1867 50 aar gammel. Hans gaard deltes i 1874 mellem sønnen Peder og datteren Marit gift med Andreas Manassesen. Disse 2 gaarde er igjen delt mellem sønnerne paa gaarden – hver i 3 bruk. Av Andreas Manassesens eiendom er i 1884 solgt *Myrbakken* til Isak Johannesen født i 1849 i Pajala i Sverige. Kom til Norge i 1872. Hans kone Marie er fra samme

sted. Hun kom til Norge 2 aar gammel. — Gabriel Pedersen blev gift 1847 med Marit Olsdtr. fra Ørstad i Opdal. Hun var født i 1822. Kom til sin søster paa Olsborg som voksen jente. De hadde ingen barn. Derimot opfostret de pleiebarn, som overtok eiendommen.

Bækkevold blev bebygget i 1880 av Nils Olsen, søstersøn av Gabriels kone. Han var født i 1849 i Tromsøund. Opfostret hos Gabriel Pedersen. Nils døde i 1920. Gaarden drives nu av enken og barna. Gabriel Johnsen opfostret hos Gabriel Pedersen tilflyttet Teigen i 1883. Denne plads var tidligere benyttet til sæter. Senere i nogle aar var en husmand bosat der. Hovedbruket overtoges i 1884 av pleiesønnen Erik Amundsen født i 1860 av forældre, som var indflyttet fra Kvam i Gudbrandsdalen. Erik blev i 1883 gift med Berte Reiersdtr. fra Olsborg. Berte døde i 1911. Erik døde 31. januar 1921. Gaarden drives nu av 3 av sønnerne.

Av gaarden blev i 1897 solgt en parsel — *Heggeli* — til Fredrik Mosessen født i Sverige i 1847. Kom til Maalselv i 1877. Gift i 1881 med Johanna født i Pajala i Sverige i 1852. Fredrik døde i 1918. Gaarden er nu overtat av Johan — ældste søn. Fredrik var en kjendt tjærebrænder.

Søreng blev bebygget i 1902 av Hans Arntsen født i Venabygda i Ringeby i 1853. Kom til Maalselv i 1863.

Solheim blev i 1907 kjøpt av daværende kaptein — nu major D. E. Jackwitz — født i Kristiansund N. Denne plads har tidligere været husmandsplads under navn av Jakobmoen. Blev i 1898 nedlagt som husmandsplads. — Gabriel Pedersen hadde saa at si ingen skolegang. Trods dette fortælles der, at ved eget studium hadde han lært sig en god del grammatik — foruten forholdsvis gode kundskaper i regning og andet. Hans haandskrift var svært bra og ortografien i hans skrifter skulde være særdeles bra. Han var en tid meget benyttet i tillidshverv. Bl. a. flere aar i formandskapet. Foretok en stor utvidelse av den dyrkede mark likesom større ny- og tilbygning av huse. Drev efter forholdene en stor skogsdrift med ved og tømmer. Det fineste tømmer blev kløvet og økset til tønnestav, som solgtes til Tromsø. Likesaa solgtes andre materialer som bord o. lign. Skogen — særlig furu — fik i denne tid en saa sterk paakjending, at den gik meget sterkt tilbake, da tilveksten ikke var saa stor som avgangen. — Gabriel Pedersen døde i 1900 - Marit i 1920.

Paa gaardene under Sollie er vinteren 1924–25 holdt en besætning av 12 hester, 60 storfæ og 66 smaafæ. Skrivemaaten av gaardsnavnet Solli er i de forskjellige dokumenter varierende. I delingsforretningen fra 1815 er benyttet Sollie — senere sees Solie, Sollie, Sollid, Solli og vistnok andre former.

TAKELVDALEN

Takelvdal kaldes den 2 mil lange dal som i østlig retning ved Olsborg tar av fra Maalselvens dalføre og strækker sig opimot Takvatn. Dalen bærer navn efter Takelven, som i mange slyngninger søker sig vei ut mot Maalselv. Navnet Takelv er i grunden falskt, idet elven ikke kommer fra Takvatnet og ikke engang faar tilløp derfra. Elven kommer fra et skar i nærheten av Gaasefjeld — et av de fjeld, som i nord stænger dalen — og kaldes derfor ogsaa til en begyndelse Skar-elven. Den skummer raskt avsted til en begyndelse, men naar den kommer længer ned i dalen, blir faldet mindre, og strømmen er da om sommeren saa liten, at en maa kaste løv paa vandet for at se, hvilken vei strømmen gaar. — Av fosser er der ikke saa mange og av sager og kværner derfor heller ikke. De eneste anlæg, som Takelv leverte drivkraften til, var en mølle og en sag i nærheten av Olsborg; men nu er disse ikke i bruk mer. Av sager er der forøvrig to i Olderbækken — et tilløp til Takelv, og en i en bæk ved Kalbækken. — Dalen er paa begge sider stængt av temmelig høie fjeldrækker: Mauken i syd og Maartindene i nord, saa midnatsolen kan man derfor ikke se i selve Takelvdalen.

Den første bebyggelse i Takelvdal fandt sted omkr. midten av forrige aarh. Gunnar Aanesen (med hustru Sigrid) fra Senja fik i 1850 kongelig skjøte «paa gaarden Bjørkli, nyt matr. nr. 189 beliggende i Gisunds Thinglaug, Senjens og Tromsøe Fogderie, Finmarkens amt, av skyld gl. 6 m. Fisk og ny 10 skilling» — efter vistnok i flere aar at ha sittet som leilending. Deres barn var Aane, Peder, Henrik og Gunhild. I 1852 overdrog Gunnar Aanesen 1/4 av eiendommen (det nuværende Bjørkli østre, br. nr. 4) til Nils Nilsen Magga (ogsaa kjendt under navnet Raidi) mot, at denne utredet kjøpesummen til statskassen for hele den oprindelige eiendom: 60 speciedaler. Allerede i 1854 blev hovedbruket, matr. nr. 189 (nuværende nr. 20) Bjørkli vestre tilskjøttet Paul Paulsen (gift med Malene Jonsdatter fra Storelvdalen) av Peder Gundersen, som med sin bror Aane og sin svoger Anders Aanesen imidlertid hadde overtat hver sin fjerdepart. Peder Gundersen bodde saa oppe ved Sagelvatn en tid sammen med sin hustru Larine Larsdtr., hvorefter de utvandret til Amerika. — Aane Gundersen (hans gaard omfattet nuværende bruksnr. 2, 7 og 8) hadde i sit første ægteskap med Margrethe Ingebrigtsdatter en søn: Ingebrigt, og i sit andet med Helen Gutormsdatter barna: Gunnar, Tomas, Peder og Margrethe. — Gunnar tok, da han blev voksen, til sjøs og blev senere officer i den norske marine. —

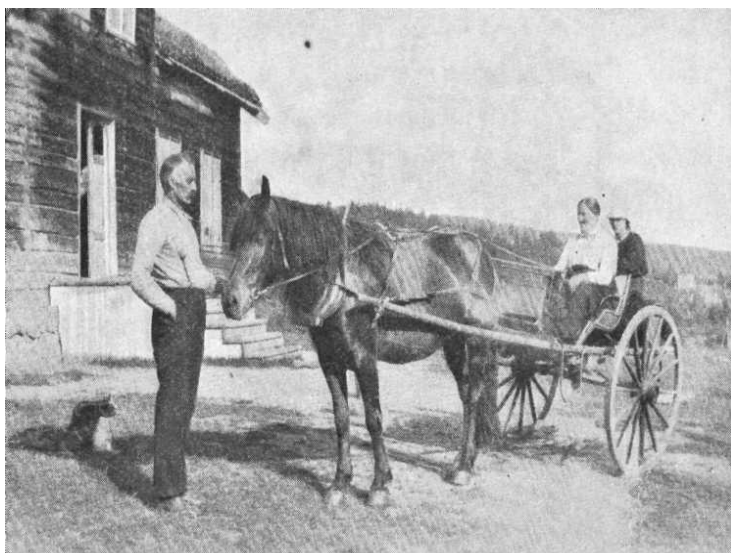
Anders Aanesen var ogsaa gift 2 ganger; første gang med Gunhild Gunnarsdtr. Barn i dette ægteskap: Karen. Anden gang var han gift med Ane. — Gunnar Aanesens 3dje søn Henrik var gift med Anne Katrine Larsdtr. og indehadde i ca. 30 aar gaardsnr. 19. bruksnr. 4 som husmandsplads. Deres barn var: Gunnar, Lars, Anna og Elise. Lars og Anna utvandret til Amerika. Hverken Aane Gundersen eller Anders Aanesen synes at ha hat den fornødne energi og interesse for jordbruk. Den første interesserte sig særlig for jagt og fiskeri, og den andre drev som kvak-salver — med aarelatning og ganding. Hans arbeidsplads var Senja.

Bjørkli vestre (gaardsnr. 1) blev i 1898 skjøttet over til Paul Paulsens søn Martin, som fremdeles indehar gaarden. Paul Paulsens andre barn var: Marie (død), Anne Marie, Johannes og Pauline (i Amerika). — Martin Paulsen og hustru f. Solli har 9 barn — alle i live og hjemme.

Anders Aanesens gaard (gaardsnr. 3) har gaat gjennom mange hænder, og den, som nu har den, er enken efter Mikal Sverkesen, som i 1885 fik skjøte paa gaarden. Aane Gundersens eiendom er senere delt i 3 dele: de nuværende bruksnr. 2, 7 og 8. Eierne av gaardsnr. 2 Andreas Arnesen er født i Gudbrandsdalen; hans forældre bodde en tid efter sin ankomst paa en plads paa Sollis grund. — Eierne av Rolid Olai Johnsen er født paa Rognmo i Maalselv. — Eierne av gaardsnr. 8 Johan Johannesen er ogsaa Maalselving. Det nuværende gaardsnr. 21 (bruksnr. 1) blev bebyggt omtrent paa samme tid som Bjørkli — men eieren var leilending: Lars Abrahamsen fra Balsfjord. Skjøttet har man først faat i senere tid. Nuværende eier er Kristian Olsen. Kaldbækken er ogsaa gammel bebyggelse — som Holmeslett. Første rydningsmand Johannes Kristoffersen (fra Østlandet). Mange eiere senere. Nuværende eiere: Peder Pettersen og Ole Pettersen. Gaarden delt i 2 deler. Nils Maggas eiendom er senere delt i 3 dele: bruksnr. 4, 5, 6 (gaardsnr. 20) Eierne av bruksnr. 6, Nils Jonsen, er en sønnesøn av Nils Magga.

Kjosmo kjøpt av staten i senere tid. Likeens *Nyland*. — Henrik Gundersens husmandsplads (under Solli) tilhører nu Amund Bergli (fra Solli — bror til konen paa Bjørkli vestre, gaardsnr. 1. — *Aasheim* tilhørt Sollid. Likeens en gaard som tilhører Hilbert Sollid. — *Aasrud* forpaktet av staten. En gaard — Liatun — kjøpt av staten tilhører sønnen paa Rolid. — *Bjørklund* kjøpt av staten. — Paul Paulsen var fra Opdal. Konen til Gunnar Aanesen Sigrid (Siri) var et fermt kvindemenneske. Der fortælles saaledes om hende, at en gang hun og manden hadde vært av gaarde og kjøpt mat til jul, hadde de vært saa uheldige at miste brændevinskaggen. Men Siri lot sig ikke skræmme av veien. Hun lægger i vei tilbake og finder kaggen heldigvis ikke saa langt borte og bærer den i triumf hjem. Brændevinet stod høit i ære den gang! — En anden gang var Gunnar drat alene til handelsmanden (paa Senja). Veien gik langs fjeldene i nord. Siri

skal gaa og møte manden. Det var tæt taake, og da Siri er kommet et stykke paa vei, skimter hun noget langt foran sig som hun tror er Gunnar. Hun er træt og sætter sig ved siden av veien for at vente paa manden. Men da skikkelsen kommer midt foran hende, ser hun, at det nok ikke er Gunnar, men en rigtig svær bjørn. «Ko ska du hen» sier Siri. Og bjørnen av gaarde, saa mose og sten spruter under bena. — Far til Martin Paulsen kunde fortælle en underlig hændelse. Gunnar og Siri bodde i en gamme i nærheten av Paul P. Begge to var reist bort en gang; men saa en morgen ved 5 tiden hørte Paul et slikt spektakkel borte fra gammen. Han trodde det var Siri;

Martin Paulsen og hustru (paa Bjerkli i Takelvdalen 1925).

hun pleide nemlig være noksaa let at høre, naar hun var sint. «Jeg skal nu gaa bort og hjelpe dem at tænde op», tænkte Paul, og gik bort til gammen. Men da han kom derbort og saa ind — fandtes der ikke en sjæl! — Han var ivrig i at læse bibelen, Gunnar, og naar det var noget, han ikke forstod, pleide han sende bud efter Paul, at han skulde hjelpe ham. — Siri døde sidst. Før hun døde, sendte hun bud efter Paul og en av sønnene; de skulde be med hende. De sa ogsaa bøner frem, og Siri sa dem efter. Men da hun var færdig, sa hun. «Uten haab og uten tro». Det var

de sidste ordene. — Aane Gundersen var en munter kar. Han hadde en stor stue paa gaarden sin, og der pleide lappene ta ind, naar de drev gjennom dalen. — En gang sværtet Aane hele kroppen og ansiktet; lappene laa i stuen. Da ser de en sort haand komme ind gjennom døraapningen — og efterpaa et sort, grinende hode. Lappene blev fælnede, som rimelig kan være; de tror det er den vonde sjæl, og skjærer kors baade i belter og andet. — Men sin mor — Siri — kunde han ikke skræmme. Han tok en gang en jernlænke og ga sig en mørk høstkveld til at løpe rundt gammen med lænken efter sig. Siri laa en stund og hørte paa dette. Men endelig staar hun op, gaar bort i døren, ser ut og ber Gamle Erik komme, saa hun kunde faa se ham! — Bjørn var det meget av før. Det var ikke vanskelig at sitte inde og høre, hvorledes bjørnen kom ramlende nedover liene. Det var et dunder som av hest i galop. — Ulv var det ogsaa meget av. Det er ikke saa mange aar siden Amund Bergli skjøt en rigtig svær en.

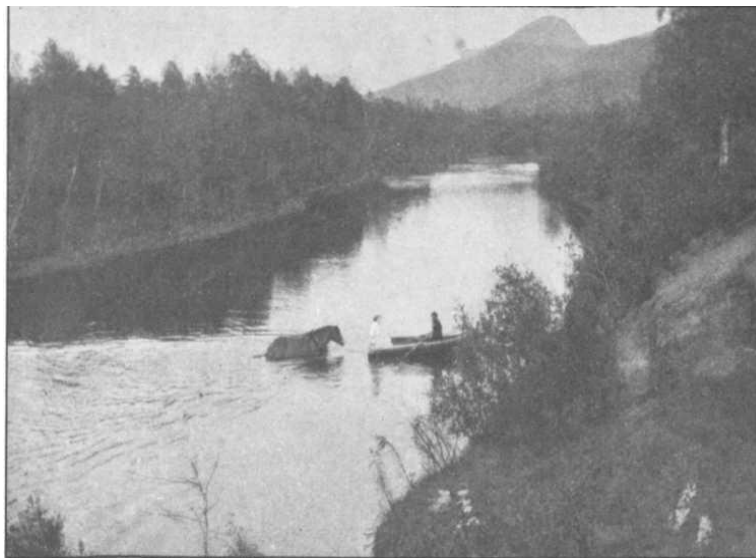
Veien i Takelvdal er baade stukket ut og bygd av Takelvdølerne. Det er ogsaa let at se at veien er gammel; der bakker som er næsten ikke til at vinde over, (særlig Stygfosbakken og bakken ved Olderbækken). I sommer er der begyndt arbeide paa den nye veien, som kommer til at gaa nede i selve dalbunden. Arbeidet er begyndt ved Takvatn, og man kan derfor om nogen aar bile til Balsfjord. Da vil Takelvdal bli et gjennomgangssted for paaske- og sommerreisende endnu mere end den er. — Elektrisk kraft (eller lys) har den endnu ikke faat; heller ikke telefon. Man venter paa Balsfjord med lyset. Det er nemlig tale om, at Balsfjord skal ta kraft fra Bardofos og ta ledningen gjennom Takelvdal. Men utbygningen er nok enda i det blaa.

(Meddelt ved lærer Henry Jørgensen).

De mange gamle stubber og mægtige vindfald vidner om Takelvdalens urskoge. Storparten av tømmeret til Maalselvens kirke blev ogsaa i sin tid hugget i Takelvdalen, dels fløtet og dels kjørt frem til Storbakken. Takelvdalen er en av de interessante dale i landet, med tiden bilvei til sæters for Moensætrene og for gaardene op gjennem dalen helt til Bjørkli, hvor den tætteste bebyggelse findes. Statstelegrafens hovedlinje gaar ogsaa gjennem Takelvdalen, og snart kommer den nye veien og om en tid jernbanen.

MOEN

Moen har alle tider været centrum for Maalselvdalen — i gamle dage ogsaa for Bardo. Moen er det ældste postaapneri i dalen og det ældste skydsskifte. I de senere aar er der bygget en del nye huse paa Moen f. eks. Rikstelegraf, Sparebank, Doktorgaard, Lensmandsgaard, Statens Skogforvaltning osv. Endvidere flere handelsmænd, skole, kommunelokale og ungdomshus m.m. Litt ovenfor Moen deler veien sig saaledes, at den ene gaar over Maalselven ved Fredriksberg færgested til Bardo og den anden videre opover Maalselvdalen til

Parti fra Takelvdalen (ved Johnsensætra).

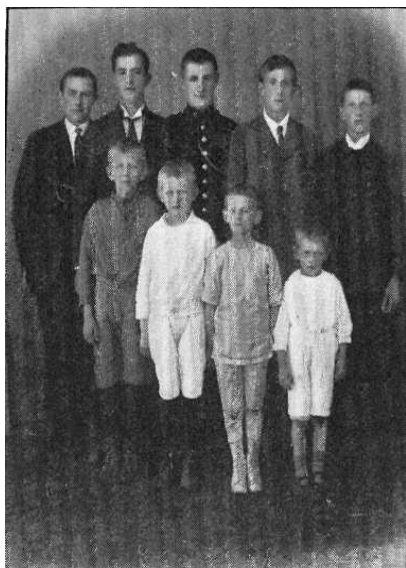
Bakkehaug og Øverbygd kirke og videre indi Rostadalen (over Kongsli). Paa Moen holdtes ting og alle større offentlige møter (folkemøter) med de nævneværdigste talere i landet fra Horst og Ullmann til statsminister Berge (1924).

Nils Jacobsen var første opsitter og rydder paa Moen. Gift med Marit Andersdatter. Nils var en av de 4 brødre, som i 1789 kom fra Helgeland og tok Broderstad til rydning. Av disse flyttet Nils til Moen og Michel til Fredriksberg i 1791. De to andre brødre fortsatte paa Broderstad. Nils var født i 1748 og hans hustru 1755. I 1810 overtok sønnen, Jacob Nilsen, Vs av eiendommen til bruk og beboelse. Hans huse blev opført paa Mellemmoen. Under skyldlægningen den 19. juni 1815 kunde der paa hele eiendommen fødes: 2 heste, 10 kjør og 12 à 14 smaafæ, saaes 4 tønner byg og 1 tønne poteter. Av byg høstet 4 fold og av poteter omtrent 9 fold. Der fandtes da følgende huser paa Nils Jakobsens bruk: 1 gammel stue med 1 skott i enden, 1 gammel smedje, 1 kornlaave med 2 staa, 1 stald med hølade, 1 smalefjøs med hølade, 1 nyt kofjøs med hølade og lem over og 1 gammel laave i enden, der brukes til hølade, alt under et tak; et nyt smalefjøs, 1 matstue og 1 ildhus under opførelse under et tak, og 2 hølader i utmarken hvilke huse er alle i god og brukbar stand, naar undtages stuen og førstnævnte smalefjøs med hølade, der var noget brøstfældige. Paa Jakob Nilsens bruk 1 stue, 1 fjøs med hølade, 1 hølade i slaatmarken, alle i god og brukbar stand paa fjøset nær, der var noget forfalden. Endvidere: 1 nyt fjøs med hølade og en ny hestestald med høløft, alt under opførelse.

Jordbunden ansaaes tjenlig til dyrkning. Stedet er letvint, men noget frostnemt. Har kun maatelig græsmark for kreaturer. Betydelig bjørkeskog til brænde og noget fyrreskog. Pladsen blev til skatsvarelse skyldlagt for 1 vog fiskeleie, hvorav Nils Jacobsen bruker og bebor 2 pund og sønnen Jakob Nilsen 1 pund.

Beskrivelse av Moen Mellem:

I 1801 ved folketælling var her 8 mennesker nemlig Nils Jacobsen og hans hustru Marit Andersdatter med deres barn Maren, Jakob, Berit, Johanna, John og Anders. — I 1810 overtok sønnen Jakob 1/3 av eiendommen — den nuværende lensm. Valderhaugs og Ole O. Vorhaugs eiendomme. Paa denne del antas de første huse opførte, der beskrives i skyldforretningen av 1815. De 2/3

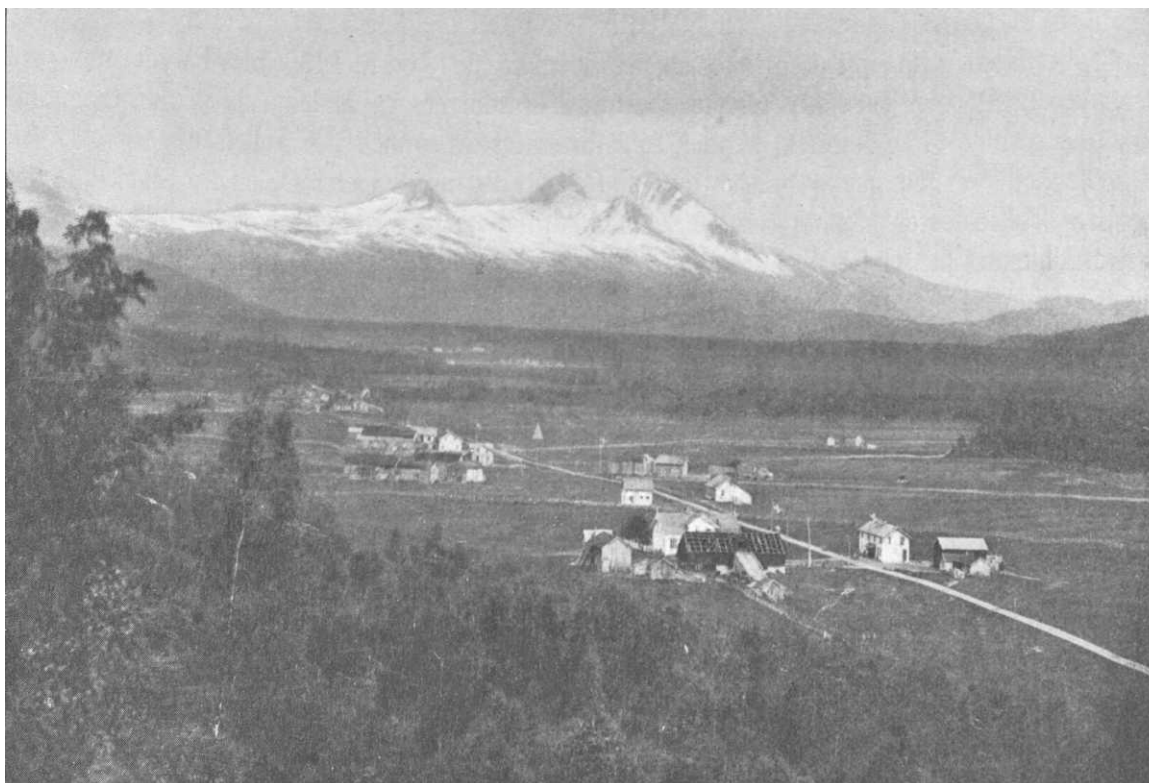

P. Bersvendsen og Hustrus 9 sønner.
(Birger, Erling, Karl, Johan, Rolf, Harald,
Aage, Bjarne og Olav Darre.)

av den samlede eiendom, som bestod av Nedre og Øvre del, hadde Nils Jacobsen selv, da han i 1824 sies at ha tilskjøttet samme til sin svigersøn Ole Tollefsen, som var fra Storelvdalen og maa ha været gift med 2 av Nils Jacobsens døtre. — I et av egteskapene hadde han 6 sønner og 2 døtre, nemlig Nils, Tollef, Mathias, Anders, Ole og John. I 1838 har Ole Tollefsen delt sin eiendom mellom 3 av sønnerne, hvorved Tollef fikk Moen Søndre. Mathias fikk Moen-Mellem og Anders Moen Nedre (Nordre).

Mathias Olssen solgte senere, vistnok i 1857 sin eiendom til forstassistent Ad. Egede Nissen, som før bodde oppe i dalen paa gaarden Kirkesnes, som nogen tid forut var kjøpt av Lensm. Krogseng — Nissen hadde Moen-Mellem — til i 1864, da han solgte samme for 1600 speciedaler til sin husbondsdræng Bersvend Pedersen, der som saadan fulgte ham fra Kirkesnes. Nissen døde i 1866. Bersvend Pedersen kom sydfra, som 17-aars gut, fra gaarden Kindøl paa Faaset i Tønset, Østerdalen, til Bjerkeng i Øverbygden i Maalselv, hvor han hos sin kjending sydfra Lars Estensen blev dreng 1 aars tid, hvorefter han i 1854 tok tjeneste

hos lensmand Krogseng paa Kirkesnes og fortsatte som saadan, da denne solgte til Nissen. I 1864 blev han gift med pike Ingeborg Margrethe Schjøtt Nilsdatter fra Stjørdalen; hun kom nordover som tjenestejente til forstassistent Nissen. Bersvend Pedersen hadde saa eiendommen. I 1881 døde hans hustru, hvorefter han fortsatte i uskiftet bo og giftet sig paany i 1891, hvorved eiendommen skiftedes, ifølge utinglyst kjøpekontrakt og deltes i 2 mellom ham og hans 2 barn av første egteskap — halvdelen fikk de 2 barn tilsammen som utlæg for morsarv. Ved skjøte av juli 1904 solgte han sin halvdel til sønnen Peder Bersvendsen, hvorved denne blev eier av de 3/4, og svigersønnen Erik Aune — gift med datteren Beret — fikk da skjøte paa sin i morsarv før utlagte fjerdedel og kaldte denne parcel Aune. I 1894 startet Peder Bersvendsen almindelig landhandel paa sin bopæl, likesom skydsstation i flere aar var tilknyttet stedet. Desuten findes paa denne eiendom opført kommunelokale i 1866 og skolehus for Moens kreds. Til eiendommen hører ogsaa en større sæterbruksparsel paa baksiden av Moalia i Takelvdalen, paa vestre side av Takelven. — Eiendommen med landhandelen indehaves fremdeles av Peder Bersvendsen, mens søsteren Beret, der blev enke fra 1911 og sitter i uskiftet bo, indehar den ene fjerdedel. Peder Bersvendsen f. 1871 gift 1894 med Gurine Johansdatter (av Solbergfolket) f. 1876. De har femten barn, av hvilke tretten lever: 6 jenter og 9 gutter. Av jentene var Margrete lærerinde (døde i spanskesyken 1918) og av sønnerne er Karl underofficer, Birger hjemme og er flink chauffør. Faren Bersvend Pedersen f. 1837 i Kvikne og døde paa Moen 1921 (gift første gang med Ingeborg Margrethe Schjøtt fra Stjørdalen og anden gang med Kari Olsdatter fra Gammeldalen i Tønset). I første egteskap barna Peder og Berit (gift med Aune fra Opdal og har gaarden Aune paa Moen) og i andet egteskap datteren Marie.

Moen i Maalselvdalen (i 1890-aarene) med Istinderne.

MOEN NORDRE

Anders Olsen solgte Moen til J. Lampes enke fra Bergen i 1859. Hendes søn Joachim Lampe begyndte saa landhandel paa stedet og drev denne til 1864. Handelsmand og skipper Martinus Hay fra Trondenæs kjøpte nævnte aar gaarden ved auktion. I 1886 døde gamle Hay, og eiendommen overtoges av svigersønnen Ole Johnsen, der i 1906 overdrog gaarden til sin ældste søn Martinus Hay Johnsen, der nu eier Moen Nordre. Joachim Lampe blev i 1861 den første postaapner paa Moen (Maalselven), den tid det eneste poststed i hele dalen. I 1865 blev hans eftermand paa gaarden ansat som postaapner og var som saadan samtidig gjæstgiver og stationsholder til aaret 1886, hvorefter Ole Johnsen blev postaapner til 1924, da Martinus Johnsen blev ansat som postaapner. Paa Moens grund er i aarenes løp anlagt av staten et større sagbruk med høvleri samt telegrafstation med fuld dagtjeneste og dertil skogforvalterbolig. Ole Johnsen har nybygget hele gaarden (nu sidst i 1925 den nye vaaningsbygning). Alle Johnsens sjelden dygtige folk.

Navnet Hay kom til Norge ved det saakaldte Skottetoget i 1612 ved kaptein Hay, fra hvem Hayslægten nedstammer. Denne kaptein blev saavidt man vet boende i Gudbrandsdalen.

Martinus Hay paa Moen var gift med Marie Tvede, datter av Peder Madsen Tvede, og hustru Elisabeth f. Bjerregaard. Han kom til Norge som kongens fuldmægtig og blev handelsmand i Finmarken (Nyborg), men var født paa Island av danske forældre. Tvede døde paa Moen 1876.

Martinus Hay og hustru Marie Tvede hadde tre barn: 1. Anna gift i 1886 med Ole Johnsen Moen, og av deres 5 barn er der 4 i live: Marie (ved Rikstelegrafen i Maalselven), Fredrikke gift med politimester Olsen i Tønsberg) samt Martinus og Sverre (hjemme). 2. Monrad Hay (ogsaa i sin tid handelsmand paa Moen). 3. Thea (død i Bardo og var i sin tid gift med handelsmand Olsen).

Hos Johnsen paa Moen findes der blandt andet en sjelden ovn, som er en seværdighet.

MOEN SØNDRE

Tollef Olsen (gift med Karen Jakobsdatter Moen) hadde 12 barn. I 1894 blev halvdelen av gaarden overdraget Ole Tollefsen (gift med Anne Toresdatter fra Malangen). Tollef Olsen død 95 1/2 aar gammel drev i sin tid handel, som fortsattes av sønnen Ole Tollefsen.

Ole Tollefsen var gift 3 ganger og hadde i alt 24 barn. Lærer Uhlen fra Sjaak gift med Dorthea Tollefsdatter Moen fik i 1880-aarene en halvpart av jorden, hvor han har bygget ny gaard. Uhlen og hustru har fire barn, av hvilke Teodor Uhlen er landbruksingeniør (gift med en russisk dame). De andre er Peder, Nils og Karin. Lærer Uhlen døde i 1925.

Den nuværende doktorgaard blev i sin tid bygget av Ole Tollefsen i 1894 og solgt til kommunen i 1917.

Den første eier av hele Moen var som meddelt Nils Jakobsen, som overlot 1/3 til sin søn Jakob Nilsen. Denne tredjedel omfatter de nuværende bruk tilh. lensmann Walderhaug og Vorhaugs samt et par ovenfor liggende bruk av Moen. Hvem som var eier av det nuværende Vorhaugs bruk efter Jakob Nilsen har man ikke faat rede paa.

En Fjeldsted eiet den i 1862. I 1865 var E. A. Sandeggen eier av den. P. G. Sneve fra Sneve i Opdal kjøpte eiendommen i 1866 og drev handel ved siden av jordbruket. I 1869 hadde Johannes Knudsen fra Opdal kjøpt gaarden og drev den, til han i 1909 solgte den til den nuværende eier Ole O. Vorhaug. Johannes Knudsens hustru het Pernille. Han var i lang tid postfører og indehadde flere kommunale hverv. De hadde flere barn, men saavel hans kone som hans barn døde før ham. O. O. Vorhaug kom fra Opdal sammen med sine forældre i 1862, 2 aar gammel. Vorhaug har vært gift 2 gange. Hans første hustru, Ingeborg, datter av N. Iselvmo, døde i 1888. De hadde 3 barn: Nils, Anna og Ole. Nils er bruker av en del av eiendommen, Anna er hjemme og Ole er kommandersersjant og lærer ved Faavang i Gudbrandsdalen. Vorhaugs anden hustru, Marit Olsdatter fra Kirkesdalen, døde i 1925. De har 3 barn i live: Odd, Sigfrida og Selma, der alle er hjemme. Fra denne eiendom (gnr. 23, bm. 10) er utskilt et bruk for 2 aar siden til Albert Larsen, gift med Ragnhild Mikalsdatter. De har opført sig gaard og driver jordbruk. Likesaa er fra denne eiendom solgt tomt til hus for Maalselv Sparebank, som opførte lokale der i 1924. Andre eiere paa Moen nævnes Jomfru Grønbech, Svendsen, Pedersen o. s. v. Marie og Emil Lunde eier en parcel.

Herman Kristian Hofstad fra Stjørdalen etablerte sig som handelsmand paa Moen i 1875 og siden paa Guldhav. Han blev gift med Pernille Olsdatter Moen (søndre). Av deres otte barn overtok sønnerne Halvdan og Haakon Hofstad forretningen 1905 paa Guldhav. I 1914 oprettet Haakon Hofstad egen forretning paa Moen, hvor han fremdeles driver den. Hofstad er gift med Anna Brøndlund Clausen fra Trondenes (fire barn: Kjeld, Aud, Herman og Georg).

FREDRIKSBERG

Fredriksberg blev optat til beboelse og rydning i 1791 av Mikkell Jakobsen fra Helgeland. Mikkell Jakobsen blev som enkemand 11/12 1801 gift med pike Karen Ingebrigtsdatter f. 1782, datter av Ingebrigt Christoffersen fra Stjørdalen. De var 4 brødre, som i 1789 kom til Broderstad og begyndte rydning der. Efter 2 aars forløp flyttet Mikkell og tok fat paa rydning av Fredriksberg. Gaarden blev skyldlagt 19. juni 1815 for 2 pund 8 mark. Der føddes da paa pladsen: 2 hester, 5 kjør, 2 griser og 12 smaafe. Utsæd 1 1/2 td. byg og 1/2 td. poteter og kunde i gode aar høste av byg 3 à 4 fold og av poteter 12 fold. Frostlent. Til pladsen laa fornøden brændselsskog av bjerk og tør furuvæd. Av furuskog nødvendig tømmer til pladsens huses restauration, men ei til utvisning for andre. Paa pladsen fandtes følgende huse:

1 gammel stue med 1 kammer og 1 gang derimellem, 1 gammel ildhus, 2 nye fjøs, ett større og ett til smaakreaturer med en skjeltret høilade, alt under ett tak, 1 litet gammelt smalefjøs med en liten skjeltret høilade under et tak, 1 hestestald med høilade, 1 kornlaave med skjeltret staa, 1 smie og 1 høilade. Husene var i god brukbar stand. Mikkell Jakobsen og hustru Karen Ingebrigtsen hadde 2 barn, nemlig Anne Marie og Ingebrigt Mikkelsen. Anne Marie blev gift med Helge Tollefsen, søn til Tollef Olsen fra Norstumo i Storelvdal og hustru Ragnhild. Ingebrigt Mikkelsen flyttet til Kaldsletten i Tromsøysund og blev boende der. Han hadde 4 sønner nemlig: Mekal, Dankert, Karl og Jakob Ingebrigtsen.

Mikkell Jakobsen sat paa rydningsseddel, til han i 1831 overdrog gaarden til sin svigersøn Helge Tollefsen, som iflg. kongelig skjøte av 12. august 1831 kjøpte gaarden for en kjøpesum av 150 speciedaler. Kjøpesummen sees betalt 16. juli 1832. Ved kontrakt av 16. juli 1832 skulde Mikkell Jakobsen og hustru ha følgende aarlige kaar: For til 2 kjø og 10 smaafe, land til 1 vog korns utsæd og 1 kvarter poteter, 3 tønner bygkom, 1 tønne rugkorn, 1 kvarter spansk salt, 1 kvarter malt, 1 vog tørfisk, 1 kvarter saltet sild eller fisk og 1 pund gryn samt frit hus og fornøden brændsel og i sygdoms og alderdoms dage — pleie og tilsyn.

Mikkell Jakobsen døde 17/11 1842, 82 aar gammel og hustruen, Karen døde 24/2 1840.

Flere steder paa eiendommen bærer fremdeles navn efter den første bruker som Mikkell-bækken, Mikkell-myren og Mikkell-øren. Helge Tollefsen drevet forholdsvis stort bruk baade med jord og skog. I hans tid var der 2 sager og 1 kværnbruk i Mikkell-bækken. Han hadde stadig mange folk paa gaarden. En tid var der 5 mand med navnet Ingebrigt, nemlig: Ingebrigt Kristensen (som blev gift med Helges søster Anbjør og flyttet til Fleskmo). «Lang-Ingebrigt», «Stor-Ingebrigt», «Husmands-Ingebrigt» og «Lille-Ingebrigt». De fødte i 60-aarene paa gaarden 15-16 melkekjø, 3 hester og en del smaakreaturer. Helge Tollefsen hadde 3 søskende, nemlig: Kristianna, gift med Erik Kristianamo, Anbjør gift med Ingebrigt Kristensen, Fleskmo, og Ingeborg, gift med Ole skomaker i Skoelvdalen. De sidstes barn reiste til Amerika. I en del av Helge Tollefsens tid holdtes der paa Fredriksberg kommunale møter og dyreskuer m. v. like-som Helge Tollefsen var meget benyttet i de forskjellige kommunale tillidshverv.

Av en gammel skattekort sees, at der for Fredriksberg i 1832 var betalt skatter og told med jordavgift 5 speciedaler og 24 skilling, i 1834 6 spd. 78 skill.

For 1841 er skatten specificert saaledes:

I 1864.

Tiende	0	Spdlr. 18	Sk.	Tiende til statskassen	0	Spdlr.	9	Sk.
Leding	0	—	17	Leding til statskassen	0	—	16	—
Tolde	0	—	54	Veiskat til statskassen	0	—	107	—
Kommuneutgifter	1	—	26	Jordavgift (og kornrente) til statskassen	3	—	73	—
Skyds	0	—	36	Fogderi-formandskaps utligning i 1864	2	—	116	—
Veiutgifter	0	—	19	Prestegjelds-formandskaps utligning	5	—	21	—
Presteskyds	0	—	48	Tolde	0	—	48	—
Specielle kommuneutgifter	0	—	80					
Kornrente	2	—	119					
			6 Spdlr. 58 Skill.			13 Spdlr.	27 Skill.	

Helge Tollefsen og hustru hadde ialt 12 barn. Av disse avgik 6 ved døden i forholdsvis ung alder og de øvrige er: 1. Mekal Helgesen, gift med Sigrid Anna Olsdatter Guldhav og overtok gaarden Akka. Døde der efter at bli ødelagt av en sint hest. 2. Karen Anna Helgesdtr., først gift med snekker Matias Olsen, Moen, senere som enke med Nils Olsen, Lerbækmo. Døde ca. 73 aar gl. 3. Ole Helgesen, gift med Ingeborg Pedersdtr. fra Gudbrandsdalen. Reiste til Amerika og døde ca. 3 aar efter. 4. Jakob Andreas Helgesen, gift med Anne Marie Reiersdtr.

Fredriksberg (J. A. Helgesen).

fra Olsborg. 5. Matias Helgesen, først gift med Ragnhild Knudsen fra Dovre og senere som enkemand gift med Marit Knudsdr. fra Tynset. 6. Ingeborg Helgesdr. gift med Amund Iversen fra Sørfjord. Overtok Helge Tollefsens eiendom i Fleskmo, men utvandret i 1897 til Amerika.

I 1867 opprettedes Maalselv forbruksforening, hvis første ut-salgssted og butik var paa Fredriksberg med J. A. Helgesen som bestyrer. Da han efter ca. 1 aars forløp blev ansat som skog-

betjent og sluttet med forbruksforeningen, blev denne flyttet til Moen. I 1879 overdrog Helge Tollefsen til sine 2 sønner Jakob A. Helgesen og Matias Helgesen hver sin halvdel av Fredriksberg. J. A. Helgesen hadde da i ca. 10 aar brukt en del av eiendommen nedre Fredriksberg, hvor han hadde opført sig huse. Foruten kjøpesummen og kaar til forældrene skulde de skaffe underholdning og pleie paa livstid til en gammel pike, Ane Arntsdr., som hadde været paa gaarden fra hun var liten pike.

FREDRIKSBERG ØVRE

er det ældste bebodde sted og som overtoges av Matias Helgesen og hustru Ragnhild Knudsen fra Dovre. Ragnhild er død. De hadde følgende barn: 1. Helge Helgesen reiste i 1905 til Amerika og blev gift med Emilie Bersvendsdr. fra Bardo. 2. Konrad Helgesen reiste i 1905 til Amerika og blev gift der. 3. Olav Helgesen 4. Magna Helgesen gift med furer Anton Moe fra Kristianamo.

Matias Helgesen var i flere aar sykkelig. Bruket av gaarden overtoges av sønnen Olav og svigersønnen Anton Moe. Olav avgik ved døden paa sykehuset i Tromsø i 1919, og senere har furer Anton Moe vært bruker av eiendommen. Fra dette bruk er solgt følgende rydningsparceller, hvor-paa huse: 1. Bakkelund eies av Lars Stefanussen. 2. Fredlund eies av Anton Jakobsen.

I 1920 solgte sidstnævnte tomt til Maalselv koop. handelslag, som opprettet handel og driver en større forretning. Desuten har skomaker Johan Andersen og hustru Jensine Jensdr. forpagtet grund, hvorpaa de har opført sig huser.

Helge Tollefsen Fredriksberg og hustru.

FREDRIKSBERG NEDRE

overtoges av J. A. Helgesen og hustru Anne Marie Reiersdtr. Sidstnævnte døde 23/12 1924 — 79 aar gammel. De har hat følgende barn:

1. Hilbert Helgesen, gift med Anne Bersvendsdtr. Rydnin-gen fra Bardo (skogassistent i Tromsø skogforvaltning og eier av gaard i Fleskmo).
2. Marie Helgesen driver pensionat i eget hus paa Fredriksberg.
3. Anna Helgesen, gift med Haagen Halvorsen, Brandskogsnes. Reiste til Amerika, hvor de driver farm i n. Dakota.
4. Ragna Helgesen, reist til Amerika og beskjaeftiger sig mest som sykepleierske i Seattle.
5. Olav Helgesen, underofficer, gift med Emilie Lium, Tromsø. Døde i 1915.
6. Marta Helgesen, hjemme hos faren.
7. Magnus Helgesen, gift med Ingeborg Uhlen, Moen. Skogbetjent og gaardbruker.
8. Johan Adolf Helgesen, fylkesskogmester i Salten.
9. Leonhard Helgesen, skogassistent i nordre Helgeland skogforvaltning.
10. Anny Helgesen, hjemme hos faren.
11. Andrea Helgesen, utdannet som sykepleierske.

J. A. Helgesen og hustru med sine 11 barn 1903.

J. A. Helgesen har indehat flere offentlige og kommunale stillinger saasom skogbetjent og materialforvalter i omtr. 50 aar, veiinspektør for Maalselv, Bardo og Salangen, herredskasserer, hypotekbanktakstmand, medlem av herredsstyret i 6 aar samt andre hverv i kommunen og Maalselv Sparebank. I 1912 blev han overrakt kongens fortjenestmedalje som veiinspektør og skogfunktionær samt senere borgerdaadsmedalje i sølv. I 1919 overtok sønnen Magnus Helgesen bruket. Fra dette bruk blev i 1885 solgt rydningsparcellen Nyberg til Ole I. Stefanussen, efterat denne med familie flyttet tilbake fra Amerika. Efter at ha opført huse paa pladsen og bodd der i nogen aar kjøpte han gaarden Haugli og solgte Nyberg til Ole Audunsen, som i 1924 overdrog eiendommen til sin søn Ole Nyberg. I 1914 solgtes tomt i grænsen mot gaarden Moen til anlæg av Maalselv tuberkulosehjem, hvor huse opførtes og tokes i bruk i 1915. Paa forpagtet grund har statens skogvæsen siden 1890 drevet planteskole ca. 60 ar stor samt klængstue.

Nordre Rognmo (den ælste Rognmogaard).

NORDRE OG SØNDRE

ROGNMO

Otto Nilsen fra Magisaas i Salangen og hustru Oline Løkhella fik rydningsseddel 1829 paa strækningen fra Fredriksberg til Fosli. De overlot saa rydningsseddel til Grils Pedersen og hustru Katharina Henriksdotter begge fra Happaranda i Sverige. Utflytningsattest 4. mars 1833. De fik da den del, som kaldes søndre Rognmo. Otto Nilsen hadde 3 sønner og 3 døtre. Han delte gaarden mellem Enok og Stefanus Ottesen. Enok solgte saa en del til sin broder Simon

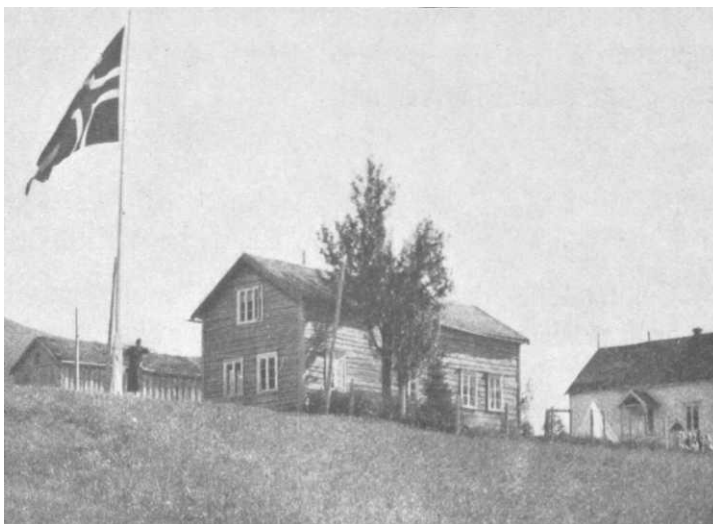
(Brandmodal) Stefanus solgte ganske snart sin del til Hagen Olsen Brandskognes, som saa igjen solgte en del tilbake til Stefanus søn O.I. Stefanusen og Johannes Mortensen, søn efter Morten Johannesen Lesje i Gudbrandsdalen. O. I. Stefanusen solgte sin del og reiste til Amerika. Denne del har skiftet mange eiere siden. Av Otto Nilsens eiendom *er der nu 8 bruk*: Nedre Rognmo, Johannes Mortensen og hustru Anna Grete Gustavsen. Olav Gravrok og hustru Andrea Hansen Takelvbugt, Maalselv. *Utgaard*: Edvard Olsen og hustru Helmine Johansdatter fra Kirkvik i Malangen. Rognlund: Jentoft Olsen og hustru Marie Nilsen. Rognstad: Johan Josefsen og hustru Emma Eriksdatter Bruval. Brandmodal: Ole Eriksen fra Happaranda i Sverige og hustru Kari Olsen Statsbuhøien i Foldalen. Brandskogsand: Johan Meier Jakobsen fra Kjærresnes og hustru Martha Halvorsen Brandskogsand, datter til Halvor Melvoll.

Otto Nilsen hadde mange eventyr med bjørnen. Han fanget ogsaa i en saakaldt bjørnbaas 3 bjørne — men da blev det umulig at faa flere i den, da han mente de andre bjørne hadde set sine kamerater gaa fast. Bjørnen hadde en vei efter lien og der, hvor nu nedre Rognmoens sommerfjøs staar, stod to store furutrær. Her med endel mellemrum bet bjørnen store kraftige bit — men aldrig paa samme sted — hvad bjørnen der merket op forstod vel kanskje bare bjørnen.

Ulven var den som gjorde mest skade. I 70-aarene rev den ihjel 18 sauer for opsitterne paa gaardene. Veien med statstilskud blev bygget forbi Rognmo i 1863; før var det da mest ride- og kløvjevei.

Grils Pedersen og Kathrine Henriksdotter, født i Svartbyen i Øvre Kalix sogn i Sverige hhv. aar 1778 og 1797 fik utflytningsattest fra Sverige aar 1833 for at reise til Norge. (De drev gjestgiveri i Svartbyen.) De reiste fra Sverige om vinteren med renskyds over fjeldene og kom ned til Sjørdalen i Bardo. Herfra reiste de omtrent straks til Kjærresnes i Maalselv, hvor de opholdt sig et aars tid. Derfra drog de til Olsborg til Amund Olsen Olsborg, hvor de opholdt sig en kort tid som losjerende. Deres næste opholdssted var Fredriksberg. Her bodde de ogsaa ganske kort tid og traf da avtale med Otto Nilsen, som hadde rydningsseddel paa Rognmo, om at faa overta en halvdel av denne gaard, forsaavidt fogden samtykket heri, hvilket man fik. Rydningsseddelen er datert 1837. Grils og hustru flyttet da til Rognmo (g. nr. 26, br. nr. 1) og begyndte rydning. Skjøte av 22/2 1848. Kjøpesum 40 spd. Den første gaard blev bygget paa nedre side av den nu-

værende hovedvei — for en del av hensyn til vandforsyning, men flyttet paa øvre siden av hovedveien, da de underjordiske skulde gjøre den første byggeplads for urolig. Grils overlot gaarden til Johan Grilsen i 1848 for 100 spd. og kaar. Denne hadde gaarden til aar 1882, da den blev tilskjøttet Ole Mortensen, som var gift med Johans datter Gurine. O. M. var indflyttet til Maalselv 1867. Aar 1908 blev det fradelt en parcel av gaarden til Ole Mortensens søn Johan — det nuværende Bergset. (Johan gift med Gunda Myre fra Maalselv).

Søndre Rognmo.

Johan O. Rognmo meddeler ellers paa opfordring følgende til belysning av tidsforholdene i dalen: «Vi var 10 søsken (i live 5 piker og 3 gutter). Bare jeg er gift av søskenflokk. Jeg har faat halvparten av min fars gaard og har 3 sønner og 6 døtre, saa De skjønner, at min kone, og jeg maa arbeide temmelig haardt for at greie os. Nu har jeg begyndt med svineavl for paa den maaten at faa litt bedre utkomme. 3 av mine søstre er lærerinder. De andre to er skiftevis hjemme hos mine forældre, som fremdeles driver hovedgaarden. Saa var det litt om sporten: I 1905 fik vi for første gang kongepokal til Tromsø stiftsskirend. Sulitjelma (hvor jeg da opholdt mig) skiklub sendte mig til Tromsø, og jeg følte mig baade stolt og glad, da pokalen blev min. Det var i mars 1905 og var saaledes den sidste pokal i unionskongens tid. I 1910 var landsskytterstevnet i Tromsø; da var min bror Martin saa heldig at faa Hagens pokal for bedste mesterskapsskytter under vernepliktsalderen; han var da 20 aar. I 1911 blev igjen for anden gang Tromsø stiftsskirend betænkt

Stue paa Rognmo (møblerne af Erik Myre).

med en kongepokal, og den blev erobret av min yngste bror Olaf, som ogsaa fik den i 1913. Han tegnet til at bli en hopper og længdeløper av «Holmenkolrang» og var sikker præmievinder i alle rend; men saa i 1914 under skirend i Tromsø i elendig føre forvred han den ene ankelen temmelig stygt, og det gik et par aar, før han saa nogenlunde kunde konkurrere i skirend, og han blev aldrig siden det han engang gav løfter om.

Her er blit lettere at leve, siden biltrafikken sætter os i hurtigere og lettere forbindelse med den øvrige verden, og siden vi fik elektrisk lys og kraft; men fordringene stiger ogsaa. Dersom min oldefar og bedstefar pludselig kunde kikke hit og se, hvor letvint kapsagen ekspederer bjørk og older til kubber, istedetfor at to mand sent og tungt maatte sage al ved, som skulde brændes eller sælges, og se hvor let træske- og rensemaskinen paa nogen timer utfører det arbeide, som de i ukevis maatte utføre med slugu og skovl, eller se hvordan tøndestav og bord nu blir skaaret til alle

aarets tider, mens de maatte passe vaarflommen og drive paa nat og dag, saa længe det var «sagvatten» — saa tror jeg nok, at de vilde ta motoren og elektriciteten som noget djævelens verk, og at dommedag var nær».

GAARDEN BRANDSKOGNES

Gulbrand het den første mand paa Brandskognes. Det var vel omkring aaret 1789, at han og hans hustru Marie begyndte at rydde og bygge der. Disse to var fra Øier i Gudbrandsdalen. Brandskognes laa ret overfor Anselvens utløp, hvor Maalselven gjør en stor sving. Navnet fik det efter Brandmoen eller Brandskogen, de store moer med svær furuskog, som hørte til gaarden, og hvor der skal ha vært skogbrand i den første rydningstid. Nybyggernes første hus stod oppe paa kanten av furumoen (Brandmoen) omtrent der, hvor gaardens sommerfjøs nu staar. Siden flyttet de ned paa selve nasset og bygde der. Rydningsfolkene hadde en søn Ole, som var født i 1786 og saaledes var en 3—4 aar, da de kom til dalen. De hadde flere barn, ialfald et par døtre; men det var sønnen Ole, som blev boende paa gaarden.

Ole Gulbrandsen blev gift med Martha Jonsdatter, datter av Jon Nilsen, Jo Smed, som først ryddet paa Fossen. Han og hans hustru var fra Hauknes paa Ringsaker. Hustruen døde paa turen nordover (et steds paa Helgeland). Datteren Martha var da 13 aar og sønnen Ole var litt yngre. Ole Jonsen blev gift med Ingeborg Olsdatter fra Fagerlidal (datter av Ole Lassesen). Disse ryddet først paa Fosmoen. Den ældste sønnen Halvor Jonsen bosatte sig paa Stenge i Lenvik. En datter Siri blev gift i Flesken med Israel Pedersen. Jo Smed giftet sig igjen, og i sit andet ægteskap hadde han sønnen Nils. Gulbrand eller sønnen fik antagelig tidlig rydningsseddel paa selve Brandskognes 16de oktober 1823, og 27de januar 1824 fik eieren av Brandskognes rydningssedler henholdsvis paa Lillebækstrand og Engen, begge ytterkantene av eiendommen. 12. sept. 1832 blev de tilkjendt gaarden og skyldsatt til 4 1/2 mark eller 7 1/2 skilling. Først ved kongelig skjøte, datert Kristiania 6. februar 1838, gjorde Ole Gulbrandsen kjøp paa hele eiendommen Brandskognes, skyldsatt til 4 ort 17 sk. Kjøpesummen var 160 speciedaler. Skjøtet blev tinglæst 3. juli 1839. Ole Gulbrandsen ryddet ogsaa paa andre siden av elven, ovenfor Nyvedstøad er, hvor eiendommen Nylund nu ligger. Han hadde slaatter der og stedet kaldes derfor endda Ole Gulbrandsen-slaatten; men han gjorde ikke kjøp paa eiendommen. Nybyggerne hadde mange store vanskeligheter at vinde over. Det slitsomme liv under ugunstige levevilkaar krevde sterke og utholdende folk. Ole Gulbrandsen var da ogsaa en kjæmpe med helt usædvanlige kræfter, og der gaar mange frasagn om styrken hans. Han trak adskillige ganger alene hesten sin op av elven, naar han hadde kjørt den ned. En gang fortælles der, hadde han en svær sint okse. Saa var det en dag han hadde vært ute og set til laksegarnene sine. Da han saa kom paa land med laksefangsten, kom oxen brølende imot ham. Ole Gulbrandsen betænkte sig ikke, han kastet laksene, fik tak paa oxen i næseborene, og saa satte han den bakover ret mot stuevæggen. Der slap han den. Blodet randt ut av næsen paa oxen, da den lusket avgaarde. En gang skulde Ole Gulbrandsen og en anden kraftkar, som ogsaa het Ole, fløte tømmer nedover elven fra Gunnarheimen. De to fik tømmeret letvint paa elven. Ole Gulbrandsen tok tak i rotenden og den andre Ole i toppen, og saa hivde de tømmerstok paa tømmerstok fra lunnen ret paa elven. Om hustruen Martha Jonsdatter fortælles det, at naar hun skulde flytte grindene, som de hadde kreaturene i, gik hun med mindste barnet paa ryggen og bjørnebørsen over akselen. Mangen nat sat hun med bjørnebørsen alene vakt ved grindene. De bygde store og rummelige hus. De hadde jo svær skog overalt, og de var vel ogsaa vant til slike hus fra hjembygdene paa Østlandet. Fra det første rydningsaar

paa Brandskognes fortælles det, at det hændte de leide hesten ind i stuen om vinterkveldene og skodde den ved ildstedet.

Ole Gulbrandsen og Martha Jonsdatter hadde i sit ægteskap 14 barn. Den ældste sønnen het Johannes. Til ham kjøpte faren gaarden Hollændernes, og der bodde han sine dager. Tvillingene Jo og Gunnar bosatte sig i Rossfjorden, hvor faren hadde eiendom. Jon bodde i Taarnelv og Gunnar paa Storli. Gunnar blev omkring 98 aar gammel. En søn het Nils og døde som ung. Sønnen Hagen overtok gaarden efter faren. Den yngste søn Ole Aarnes reiste til Amerika, hvor han fremdeles lever. Han er født 8. febr. 1839. En datter het Ingeborg. En datter Olianna f. 1836 blev gift med Arnt Ingebrigtsen Fosli(Tølløvheimen). En datter Anne Marie blev gift med Anders Olsen, Moen. Desuten hadde de trillinger, som døde som smaa.

Da Ole Gulbrandsen blev gammel, overdrog han ved skjøte av 7. okt. 1853 gaarden til sønnen Hagen Olsen. Han betalte 300 speciedaler og skulde desuten yde forældrene følgende, efter den tids forhold betragtelig kaar, som hitsættes direkte fra skjøtet: — «imod at svare mig og Hustru Marta Jonsdatter for Levetid følgende aarlige Kaar, hvormed Gaarden hermed behæftes, nemlig Huser, Rygt og Tilsyn, 3 — tre — Melkekjør og 9 — ni — Smaafæ, hvoraf 3 slagtes for hvert Aar og atter 3 sættes istedet og af Faarene Ulden virkes i Huset til Klæder for os, fremdeles at levere os efterfølgende Artikler, som alle skulde være af bedste Slags: 3 Tønder Bygkom, 1 Tønde Rugkorn, 2 Vog Tørfisk, 1 Tønde Poteter, 1/2 Tønde saltet Sild, 3/4 Hud barked Læder, 2 barked Gjæteskind, 2 Bismerpund Kaffe, 1 Bismerpund Sukker, 1 Bismerpund Tobak, 2 Vog Salt, 1/2 Vog Ærter, 1/2 Vog Gryn, 1 Vog Malt, 2 Mark Lin, 2 Sække Hamp, 24 Alen Bomuldlærred, 4 Tylvter Tømmer, som jeg selv hugger eller lader hugge i Gaardens Skov, endvidere tilkommer jeg fri Hest til Kirke og andet Brug, samt varme Huser, Rygt og Pleie i Sygdoms- og Alderdomsdage.» —

Ole Gulbrandsen døde 17. juni 1876, 90 aar gammel. Hustruen Martha var død nogen aar før. Mange av barnene naadde en alder av over de nitti. Enkelte levde op mot de hundre.

Hagen Olsen Brandskognes var født 16. februar 1827. Han blev i 1854 gift med Marthea Haakensdatter fra Hovde i Østerdalen, datter av Haaken Jonsen Hovde og Berthe Olsdatter Messelt og født i Storelvdalen 26. januar 1834. Forældrene flyttet siden opover til Maalselv, hvor de foruten datteren Marthea ogsaa hadde en datter Ingeborg og sønnen Ole Haakensen Bakkehaug. Berthe Olsdatter døde paa Brandskognes 22. mai 1873, 74 aar gammel.

Gaarden Brandskognes var en av Maalselvs største og rikeste gaarder med over tyve melkekjør. I den første tid hadde gaarden sæter paa Rognmoen. Siden fik de sæter oppe under Istinderne i Kjærelvdalen. Som før nævnt hørte der til gaarden svær furuskog, hele Brandmoen. Allerede Ole Gulbrandsen drev stor tømmerhandel. Han førte tømmer nedover elven og videre til sagbruket som han hadde i Rossfjord. Han hadde egen komse, han drev med, særlig mellem Maalsnes, Rossfjord og Tromsø; men det hændte han seilte med last helt til Hammerfest. Ogsaa sønnen Hagen Olsen hadde egen komse og drev stor handel baade med tømmer, ved og tjære. I 1865 kjøpte han Nedre Rognmo av Stefanus Ottesen for 250 speciedaler. Han kjøpte ogsaa gaarden Haugli. Disse gaardene solgte han senere. Haugli solgte han til Ole Stefanussen.

Hagen Olsen Brandskognes var en rakrygget personlighet, som nød anseelse av alle. Han var flink baatbygger og en ivrig sportsmand (laksefisker). Den sidste sommer, han levde, bygde han en baat. Han døde 15. september 1922, 95 1/2 aar gammel. Hustruen Marthea var kjendt som et viljestærkt menneske, som styrte sin gaard med usedvanlig dygtighet og var avholdt for sin gavmildhet. Hun døde 2. mars 1916, 82 aar gammel. Ved Hagen Brandskognes' død blev der skrevet i aviserne om ham — saaledes f. eks. i «Aftenposten» og «Tromsø» osv.: »Eier som han var av en av dalens største gaarde, søn av en av de første nybyggere deroppe, og legemlig og aandelig sterk vokset, var der ikke saa litet av høvdingeskikkelsen over gamle Hagen. Han

blev *hørt*, hvor han vanket og der stod anseelse og ry av ham. Han var som Maalselvfuruen, som vokser sig stadig rankere og sterkere med dype røtter i hjemlig jord. Hans store eiendom har blandt andre herligheter ogsaa store og vakre skoge og alt fra sine unge dage drev Hagen Olsen store forretninger med tømmer, ved og tjære. Mange er de, som har gjort forretning med ham, og av den ældre generation i Tromsø vil han mindes vel. Naar han kom til byen mangen gang om sommeren med «komsen» fuldladet var han en kjendt og kjær skikkelse. Hans livs største interesse var dog viet religiøst arbeide. Han gjennomgik i sin ungdom en sterk religiøs vækkelse, blev snart kjendt som en av «læserne» og sluttet sig straks til Maalselvs Frimission, hvor han den hele tid har været et aktivt og overmaate interessert medlem. Han var ingen veikling, tvertimot, *sterk* som han var i alt sit virke hævdet han sit syn uten vaklen og mange av hans originale og træffende bemerkninger vil leve efter ham. Hans ranke skikkelse skal ikke mere sees og hans trossterke og friske ord ikke mere høres; men mange er de som idag med vemod erindrer ham og den hjælp han saa ofte gav og som lyser fred over gamle Hagen Olsen Brandskognes' minde!»

Hagen Olsen Brandskognes og Marthea Haakensdatter hadde 13 barn, hvorav 8 døde som smaa. Den ældste søn Ole Hagensen reiste over til Amerika, hvor han fremdeles lever. En datter Martha blev gift med Jacob Wasbotten og bodde i Kristiania, men døde i 1917.

En datter Hanna Marthea er gift med lærer Edvard Vilhelm Kiil paa Fagerli.

Gaarden Brandskognes delte Hagen Olsen mellem sine to yngste sønner Anton Hagensen født i 1873 gift med Karoline Ingebrigtsen Berglund og Olav Hagensen gift med Karen Olsen.

FOSHAUG (FOSSHAUGEN)

I aaret 1800 kom Jon Nilsen Haukenes og hustru fra Ringsaker til Maalselven og satte bo paa Foshaug. Deres reise nordover er av hans sønnesøn beskrevet saaledes: Med nordlandsjægt kom de første vinter til Løvøy paa Helgeland. Her døde konen og den ældste søn. Han drog da videre nordover og kom næste aar til Gibostad. De fire gjenlevende barn fulgte ham. Paa Gibostad var han saa et aars tid og flyttet saa til Solli i Maalselven, hvor han bodde omtrent et aar. Herfra flyttet han saa til Foshaug, hvor han tok rydningsseddel. Paa denne plads var der en

Gaarden Foshaug (Chr. Foshaugs).

beboer før. Paa en plads østenfor gaarden paavises nemlig den dag idag en tomt efter denne beboer, hvis navn er ukjendt. I strøket omkring Malangsfossen var det livlig færdsel allerede før Jons tid. Beboerne utover Malangen drev tømmerhugst i disse trakter og længer indover dalen (kfr. gaardsbeskrivelsen av Myre). Da Jon flyttet til stedet, var skogene for en stor del uthugget, hvad traditionen beretter. Foruten furuskogen hadde trakten tidlig hat tiltrækning for Malangens beboere ved den rigdom paa kobbe, som fandtes under

fossene i de tider og hvorpaa der dreves jagt. Paa Foshaugnesset fandtes opført gammer, som benyttedes av disse fangstfolk. Laksefisket øvet selvfølgelig ogsaa sin tiltrækning. Det var derfor høist ugjerne beboerne utover Malangen saa, at folk bosatte sig i trakten. Jon fik ogsaa en advarsel, før han reiste opover Maalselven; men han lot sig ikke skræmme og begyndte som rydningsmand. Han skal ha været en flink jæger og fisker, og til jagt og fiske var det rik anledning. Han skjøt flere bjørner med sine selvavede rifler (han var nemlig børse-maker), og delvis fik han bjørnene paa selvskud. Det fortælles, at han engang selv var nær ved at gaa paa et selvskud, som han hadde lagt ut, men kom i slik fart, at kulen gik bakom benene paa ham. Jon Nilsen var en kjæmpekar. Han giftet sig paanyt i Maalselv med Bergitte Villumsen fra Holmen. Han var da 70 aar gammel — hun 20 aar. Med hende hadde han 3 sønner og 2 døtre. To av døtrene og den ene søn døde i ung alder. Den ene søn, Nils, blev eier av gaarden efter Jon. Den gjenlevende datter, Berthe, blev gift med Iver Mathisen fra Elverum i Maalselv. Til disse blev der fra Foshaug utskilt en del av gaarden, som fik navnet Haugli. Denne gaardpart var Berthes arvelod. Jon Nilsen opførte en opgangssag og en kvern i Malangsfossen. For at faa opført sagen maatte han søke regjeringen om tilladelse, og denne blev ham allernaadigst indvilget. Jon døde i en alder av 90 aar. Hans søn Nils sat med gaarden til aar 1893, da han delte den i tre dele mellem tre av sine sønner. Den ældste søn Kristian fik hovedbruket og er nuværende eier. De to andre, Meyer og Ole ryddet gaarden Solbakken br. nr. 3 og Fossen br. nr. 4. Br. nr. 3 er senere gaat over til Meyer Foshaug's svigersøn.

Haugli er ryddet av Iver Mathisen fra Elverum i Maalselv — antagelig aar 1841. Han var gift med datter til Jon Nilsen Foshaug og fik eiendommen sammen med hende; gaarden er utskilt fra Foshaug. (Skjøte av 1843). Iver Mathisen hadde eiendommen til aar 1869, da han overdrog den til Kallem (reiste som lægprædikant). Denne bortforpagtet eiendommen til Sivert Sætermo. Kallem hadde imidlertid ikke faat skjøte, og Iver Mathisen skjøtet saa gaarden til Ingebrigt Ingebrigtsen Fosli aar 1872. Ti aar senere solgte denne gaarden til Hagen Olsen Brandskognes, som saa aar 1889 solgte den til den nuværende eier, Ole I. Stefanussen. Han har vært en meget benyttet mand i de forskjellige kommunale gjøremaal. Fra eiendommen er utskilt gaardpartene Vaarli, Aarskog og Hauglines, hvilke eies av et par av O.I. Stefanussens sønner, — henholdsvis Ivar og Arthur.—

FOSLI (FOSSLIEN)

Den første bosittende paa Fosli het Tollef og skulde være indflyttet. Hentydning til denne finder man i daglignavnet paa gaarden i ældre tid nemlig *Tollefsheimen*. Dette navn er nu gaat av bruk. Rydningsseidel paa pladsen fik i aaret 1822 Ingebrigt Arntsen (Arnesen?) fra Opdal. Han tilflyttet dog stedet først aar 1825. Skylddeling blev avholdt 30. aug. 1832. Det heter i denne:

«Indenfor grænsen befandtes megen skog av birk og anden løvskog, hvilken skjønnedes dog

Fosligaarden

ei at utgjøre mere end naar pladsen ikke skal mangle det fornødne huustømmer og gjærdefang — 8 — 10 tylvter træer — til 10—21 alens bygningstømmer. Stedets beliggenhet ansaaes fortrinlig til kornavl; her har ogsaa kornet indeværende aar for det meste forblit uskadet av frost. Rydderen opgir at kunne utsaa 1 1/2 tønne bygg, hvorav er høstet 2 à 3 fold, og at føde 1 hest, 1 ko, 2 ungfæ og 3 smaafæ. Pladsen befandtes endnu ikke meget opdyrket, men dertil var god anledning. Paa pladsen befandtes av rydderen opført og hugget av den pladsen underlagte skog følgende huse, nemlig stuehus, 2 fjøs med paabygget høilade, kornlaave og hestestald.»

Gaardens skyld blev ved denne forretning anslaat til 2 ort 22 skilling eller i gammel skyld 1 bismerpund 18 mark. Ingebrigt Arntsen's skjøte (kongeskjøte) er datert 30/12 1836. Kjøpesum 110 spd. Han var gift med Ane Malene Hansdatter (født i Nordland). De hadde 5 sønner og 1 datter. Aar 1853 overløt han en halvpart av gaarden til sin ældste søn Arnt Ingebrigtsen for 300 speciedaler og kaar, som var ansat til 20 speciedaler aarlig. Efter en tids forløp solgte Arnt gaarden til Johan Iversen fra Maalselv (aar 1880). Han selv med familie flyttet til Amerika. Johan Iversen døde efter kort tids forløp, og gaarden eiedes saa en tid av Johan Iversens far, Iver Johnsen, født i Foldalen paa nedre Aasgara i aaret 1821 (24. mai) og indflyttet til Maalselv aar 1844. Hans hustru Regine Hansdtr. var fra Sommerbakken i Maalselv. Ivar Johnsen skjøtet aar 1886 gaarden til en anden av sine sønner Jacob Iversen, som fremdeles eier hovedbruget. Jakob Iversen har senere utskilt br. nr. 10 Dalberg og br. nr. 11 Motrøen, til sine sønner, Johan og Rønning. Den anden halvpart av Ingebrigt Arntsens gaard kjøptes av Ingebrigts næstældste søn Johan Ingebrigtsen. Denne gaardpart er senere delt i 3 dele: Fosli br. nr. 5, Stensem br. nr. 8 og Molund br. nr. 9, mellem Johan Ingebrigtsens sønner Johan, Albert og Meier. Sidstnævnte har senere solgt sin gaardpart til Staten. Fra Fosli er i ældre tid utskilt følgende bruk: Bruvold. Var oprindelig en husmandsplads og solgtes til Erik Andersen fra Foldalen, som opkaldte pladsen efter sin farsgaard. Erik Andersen kom til Maalselv i aaret 1878 med sin hustru Anne Hansdtr. fra Vaage og 3 barn, Anders, Hans og Iver, som var ganske smaa. De tok til en begyndelse ophold paa Helstad, som beboddes av Eriks bror Even, som tidligere var indflyttet til Maalselv. Her var de et par aars tid og flyttet saa til Haugli til Ingebrigt Ingebrigtsen (Fosli), hvor de opholdt sig ett aar. Herfra flyttet de til Bjørndalen — som da beboddes av Ole Olsen Øien (nævnt under denne gaard). Efter i to aar at ha været paa dette sted begyndte de som husmænd paa en plads under Fosli, det nuværende Motrøen. Her bodde de til aar 1887, da de kjøpte Bruvold. Aar 1912 kjøptes pladsen av Eriks søn Hans — nuværende eier. En anden av sønnene ryddet gaarden Søren, kjøpt hos Statens skogvæsen aar 1904. Erik Andersen var skrædder og drev som saadan i Maalselv, saalænge han levet. I sine yngre dage drev han meget paa jagt. Hans bror Even kom til Maalselv som veiarbeider. Reiste senere til Amerika.

Bjørndal (br. nr. 6 — utskilt aar 1853) er ryddet av en Peder Sivertsen — i dagligtale kaldt «Per Døle», indflyttet fra Gudbrandsdalen. Han tjente i Fosli paa Ingebrigt Arntsens tid, og det fortælles, at han skulde ha faat Bjørndal i aarsløn. Aar 1865 solgte han eiendommen til Nils Johnsen Foshaug. I dette aar sees nemlig utferdiget kaarkontrakt for P. Sivertsens hustru. Ved kjøte av 20. juli 1865 solgtes gaarden til en Samuel Hanssen (fra Ibbestad?). I dennes eie var den til 1879, da den blev overdrat til Even Andersen fra Foldalen for kjøpesum 1400 kr. Samme aar solgte denne gaarden til Ole Olsen Øien fra Foldalen (Gammel-Ola kaldet). Ved eksekutionsforretning av 1884 gik gaarden over til Maalselv sparebank, som overdrog sit bud til daværende lensmand Krogseng. Denne solgte saa til den nuværende eier Hans Samuelsen for kr. 1000.—. *Myrvold* br. nr. 4 er ryddet av Ingebrigt Arntsens søn, Hans Ingebrigtsen.

MYREGAARDENE

Gaarden Myre er ryddet av Haldor Eriksen fra Neby i Tynset — som fik rydningsseidel 1821 (18/8). Skyldsætning blev avholdt 31. august 1832 og sattes da rydningspladsens skyld til 1 ort 2 skill. Ifølge denne forretning var det paa pladsen da skyldsætning blev avholdt opført en stuebygning, 2 fjøs, 1 ildhus, stald med hølade samt en matstue. Skyldsætningsforretningen beskriver rydningspladsen som av vid utstrækning og indeholdende megen løvskog samt adskillig ældre furuskog. Sansynligvis var ogsaa her furuskogen for en stor del uthugget, da bosætning fandt sted. Det fortælles fra gaardens første tid at det om vaaren saasnart det blev barflækker i lerne var almindelig at folk ute fra Malangen kom med magre utsultede hester og begyndte tømmerhugst i lerne. Hestene fik da livnære sig som bedst de kunde av fjorgammelt græs, til det begyndte at grønnes. Tømmeret lunnedes paa elvebakken til elven gik op. Mellem gaarden og lien er det en myr, som ikke er farbar med hest og kjøretøi paa sommerføre. Da gaardens første beboere bosatte sig var det tversover denne myr lagt en bred kløp av furukløvninger — allerede da nedsunket i myren. Sandsynligvis var dette en foranstaltning av hensyn til tømmertrafikken. I aaret 1844 fik Haldor Eriksen skjøte paa rydningspladsen. Han var saa eier av denne til 1861, da han overlot den til sine to sønner Erik og Per — med en halvpart til hver. Erik fik hovedbruket, mens Per ryddet en ny gaard — det nuværende Utby. Hovedbruket gik saa aar 1883 over til Erik Haldorsens ældste søn Haldor, som igjen skjøtet den til sin ældste søn Erik, nuværende eier. Helt siden gaardens rydning har altsaa eierens navn vekslet mellem Haldor og Erik — et forhold, som heller ikke er ukjendt fra andre gaarde. Fra Myre er utskilt flere eiendomme:

Utby blev fraskilt aar 1861 og er ryddet av Peder Haldorsen. Gaarden eies nu av dennes søn Haldor.

Lillengmo utskilt aar 1878 og ryddet av Simon Eriksen fra Myre. Gaarden eies nu av datteren.

Neby utskilt aar 1882 og ryddet av Erik J. Eriksen Myre. Erik Myre var i en række av aar bygdens ordfører og i flere aar opmand i fylkestinget. Indehadde desuten mange tillidsverv innen kommunen og fylket til sin død i 1915 og nød stor agtelse. Han var ansat som lappfogd i Troms fylke. Gaarden eies nu av ældste søn, landbrukskandidat Erik Myre.

Nordby utskilt aar 1913. Ryddet av Andr. Haldorsen. Navnene Utby og Neby er opkaldt efter gaarde paa Tynset.

Fra Utby er utskilt:

Flatmo aar 1882. Denne plads er i tidligere tid kaldt «Arntslaatten». Paa denne plads bodde en Guro Arntsdatter husmandsjente (Husmandsseidel tinglæst 16/3 1880) og var vistnok den første beboer. Knut Sivertsen Fosli kjøpte gaarden aar 1882, og solgte den igjen til Ole Iver Bersvendsen aar 1896. I dennes eie er den fremdeles. Knut Sivertsen var født paa Bakkehaug i Maalselv. Han blev gift med Ingeborg Haagensen, Bakkehaug. I aaret 1896 flyttet de til Fosli, hvor Ingeborgs datter Emma var gift med Jakob Iversen. I 32 somre var Ingeborg uten avbrytelse sæterbudeie i Kjærvelvdalen. Ingeborg døde i aaret 1923. Hun var da ca. 86 aar gl. Knut Sivertsen døde 1924. 84 gl. aar.

Lyngstad er ryddet av lærer Olav Ingebrigtsen, Renmælmo, gift med Charlotte Andersen fra Østerdalen.

Om Haldor Eriksen, rydningsmanden paa Myre, er bevaret flere anekdoter, hvorav nævnes et par: Han var ialt gift 3 gange — første og sidste gang med søstre. Da han holdt bryllup med den første, var den yngste endnu bare et barn og sutret og graat i brylluppet. Haldor skal da ha trøstet hende og sagt: «Graat ikke du, vesla mi, du skal bli tredje kona mi», og det gik trolld i ord: Haldor blev gift med hende. I den første tid efter at Maalselven var blit eget kirkesogn,

var han kirkeverge og prestens medhjælper. Det hændte da ikke sjelden, at han puffet nadverd-gjestene bort paa knæfaldet, naar han syntes, de var for langsomme. Han som de fleste rydningsmænd var en foretagsom mand. Han opførte bl. a. sag og kværn i en bæk i nærheten av gaarden. Foruten de to sønner som før er nævnt hadde han en, som het Ola. Denne blev gift med en kvinde fra Andsnes i Malangen og fik Andsnes sammen med hende. En datter Sigrud blev gift med Peder Rasmussen, som var Haldors brorsøn. Disse ryddet en plads Lien under gaarden Utby. Datteren Gjertrud blev gift med Hans Svendsen fra Guldalen, søn av rydningsmanden paa Svendborg i Balsfjord. Den tredje datter Anne var gift to gange — første gang med Thomas Tomassen, som omkom i et sneras ved Alapmo. Anden gang var hun gift med en John Eriksen. De bosatte sig i Signaldalen i Lyngen.

MAUKDAL (GUNNARHEIMEN)

blev i gammel tid ifølge et skylddelingsdokument av 1832 kaldt «Mudalen». Denne plads blev først optat av en Gunnar, som var indflyttet fra Storelvdalen. Han fik rydnings-seddel aar 1821, men opholdt sig kun kort tid paa pladsen, idet han flyttet til Kjærresnes længer nede i Maalselvdalen. Pladsen laa saa øde i 20 aar. Da kom Lars Larsen og hustru, Maren Larsdtr. fra Alstahaug, og bosatte sig paa stedet, og disse maa siges at være gaardens egentlige rydningsfolk. Lars Larsen og hans hustru hadde længe et slitsomt liv; forholdene var smaa og kummerlige. Det dyrkedes litt byg, men langt fra nok til gaardens behov. Det meste korn maatte kjøpes hos nærmeste handelsmand paa Flatnes og fragtes hjem enten i baat efter Maalselven eller paa hesteryggen. Det blev malt paa haandkvern. Der holdtes et par kjø og nogle smaafæ. Gaardens avkastning strak paa langt nær til levemaate. Lars Larsen maatte nok baade fiske og drive jagt for at livnære sig og sin familie. Han vandt dog frem efterhaanden, saa da han i aaret 1849 overløt gaarden til sine sønner Daniel og Ole var det muligheter for begge til at klare sig. Delingsforretningen er datert 5. oktober 1849. Daniel Larsen overtok hovedbruket, mens Ole Larsen fik den fra Maukdal utskilte parcel O. Maukdal. Aar 1859 12. juli blev det paany avholdt delingsforretning over Maukdal, idet Daniel Larsens bror Lars fik overløt den vestligste del av Maukdal, det nuværende br. nr. 3, *Grønli*. Om Lars Larsen nogen tid bebodde eiendommen er ukjent. Han solgte den til Kristoffer Kristiansen (nævnt under gaarden Grøtte), som opførte en stuebygning og en tid drev landhandel. Da stuen brandt, kjøptes eiendommen av kjøbmand Ebeltoft i Tromsø. Denne solgte eiendommen til Ole Olufsen Bøe fra Opdal, indvandret i aaret 1867. Ole Bøe, gift i Maalselv, ryddet og bygget det nuværende Grønli. Aar 1892 overløt han gaarden til sin ældste søn Oluf (nuværende eier) og kjøpte selv gaarden Hovde — en del av Øvre Maukdal — nærmere beskrevet i det følgende. Denne gaardpart solgte han i 1902 til Bersvend Ingebrigtsen efter at ha tat unda en del, som han senere bebygget og bosatte sig paa. Gaardsnavnet *Hovde* fulgte denne del, idet Bersvend Ingebrigtsen la navnet *Helberg* paa sin eiendom. Hovde er senere gaat over til Ole Bøe jr.

Øvre Maukdal blev av Ole Larsen solgt til Jens Johannessen. Denne solgte gaarden til Andreas Haagensen Bolstad fra Storelvdalen, som delte den mellem sine sønner Ole og Halvor. Halvor Bolstad overtok hovedbruket, mens Ole Bolstad fik gaardparten Hovde. Denne solgte ganske snart sin gaard til Ole Bøe og reiste sydover. Halvor Bolstad bebodde Øvre Maukdal en del aar, men solgte saa gaarden til Torbjørn Kvammen, som var gift med hans brordatter Berthe. Torbjørn Kvammen — født aar 1848 i Etne herred i Søndhordland — var indflyttet til Maalselv aar 1872. Torbjørn Kvammen har senere delt gaarden mellem sine to sønner Ole og Toralf. Ole har hovedbruket, mens Toralf har gaardparten *Dalheim*. Til J.F.Sandvik (verkstedeier) og Martin

Myre er frasolgt parcellerne Stendal og Birkelund. I Halvor Bolstads tid er fra O. Maukdal utskilt:

Heggebakken, br. nr. 9 – solgt til John Audunsen fra Kirkesdalen. Eies nu av sønnen.

Helstad, br. nr. 6, solgt til Nils Olsen fra Kirkesdalen og efter dennes død av enken solgt til Sivert Bøe, som nu er gaardens eier. (Sivert Bøe er f. t. haandverkmester ved Troms fylkes landbruksskole, Gibostad.

Maukdal, br. nr. 1 gik ved Daniel Larsens død over til enken, som overløt gaarden til sønnen Ole. Denne skjøtet gaarden til en søstersøn, som nu eier den. Fra dette bruk er utskilt br. nr. 8, *Lundnes*, ryddet og bygget av Daniel Larsens søn Kristoffer D. Maukdal.

Skoglund, br. nr. 11, ryddet av Lorentz Maukdal, ogsaa søn av Daniel Larsen.

Br. nr. 12, *Mælen*, i sin tid overløt en datter av Daniel Larsen.

Om Daniel Larsen fortelles følgende: Han skulde ha været en overlag spræk kar og kapsprang engang med en bjørnebinne, og dette gik saaledes til: En høstdag han gik oppe i lien støtte han paa en bjørnebinne med unge. Vergeløs som han var kløv han først op i en bjerk og sat en tid der og huiet for at skræmme den, mens den huserte nedenunder. Binnen hade det travelt med at faa ungen avveien og et slikt øieblik benyttet Daniel til at slippe sig ned av bjerken og ta tilsprangs utover bakkerne. Han stevnet mot en tømmerlunne nede i lien, hvor han visste om en øks. Det blev et sprang for hans liv; men binnen klarte ikke at ta han paa spranget og opga tilslut forfølgelsen. Som skøiteløper skulde han ha vært navnsput. En vinter, da elven laa med speilblank is, blev det bekjendt, at han næste søndag agtet at gaa paa skøiter til kirke. De skarpeste skøiteløpere stak da hoderne sammen og la planer om at trætte ham ut. Søndagsmorgen var de saa posteret nedover elven, og efterhvert som Daniel med lange tak rundet elvenessene, for en skøiteløper frem, men ingen klarte længe at holde følge, saa da han kom til kirke, var han uten selskap.

Om Børne kan meddeles følgende supplerende oplysninger: Ole Bøe er fra gaarden Bøe i Opdal og er 92 1/2 aar gammel. Som ungdom kom han hit i 25 aars alderen og har utfoldet en stor arbeidssomhet særlig som smed og vognarbeider, idet han reiste om paa gaardene og forsynte folk med alle slags redskaper i solid og pen utførelse til billige priser. Senere kjøpte han gaard og jordeiendom og var ogsaa en dygtig og driftig arbeider som jordbruker, hvis eiendomme er overgaat til den ældste og yngste av sønnene, som nu har drevet disse med stor arbeidsdygtighet. Hele den indvandrende opdalsslegt av mænd og kvinder er type av et driftig og solid arbeidsfolk, særlig som haandverkere i alle slags, samt ogsaa i jordbruk, hvilke egenskaper følger siegten fremdeles. Sivert Bøe viste sig straks at være arvtager efter faren. Som smed og voksen kar begyndte han at reise ut paa fortjeneste, indtil han fik lyst til at drage over til Amerika. Skjæbnet tillot ikke dette, da han kom til at reise med dampbaaten «Norge», der som bekjendt støtte paa klippe. Han var da en av de heldige, som kom sig i en livbaat og efter flere dages lidelser blev optat av et forbigaaende dampskib og ført til Skotland, hvorfra han fik fri hjemreise. Da hørte det slik, at en liten gaard Hilstad med jordeiendom likeved farens bosted Maukdal blev ledig, som han kjøpte, opførte et lite smieverksted ataat jordbruket og drev dette, indtil rygtet om god bifortjeneste i Kirkenes gav ham beslutning at drage dit og overløte jordbruket til familien med litt leiet hjælp paa dette. Da haandverksposten ved Gibostad landbruksskole blev ledig, fik han denne i 1920, og dette var en bedre plads end Kirkenes og laa nærmere hjemmet. En sjelden dygtig haandverkmester.

BAKKEHAUG

Det første sted ovenfor Maalangs fossen som blev bebodd var Løvhaugen ved Bakkehaug. Der nedsatte sig i 1800 2 familier fra Storelvdalen, Jørgen Hansen og Iver Vestgaard. De maatte efter 2 aars forløp fraflytte stedet. Iver Vestgaard flyttet til Maalsnes og Jørgen Hansen til Sommerbakken. I 1818 kom Iver Vestgaards søn, Knut Iversen (Gammel-Knut) og optok Bakkehaug som rydningsplads. Han var født 14/2 1793. Knut

Torbjørn Kvammen og hustru Berte f. Bakkehaug (med barn og barnebarn). delte eiendommen i 3 dele:

1. *Bakkehaug* til datteren Hanna, som blev gift med Ole Haagensen Hovde fra Storelvdalen.
2. *Bakkehaug Nedre* til sønnen Ingebrigt — gift med Kari Mathisdatter fra Elverum.
3. *Baatkjosmoen* til datteren Ingeborg gift med Sivert Olsen fra Gudbrandsdalen.

Bakkehaug blev senere delt i Bakkehaug og Fagerhaug, idet sønnen Knut fik Bakkehaug og sønnen Ole fik Fagerhaug. Desuten blev frasolgt Gaustad til John Johnsen fra Guldalen med hustru Mali Knutsdatter. Gaustad blev overtat av Erik Larsen og senere av Olaus Ingebrigtsen (søn av Ingebrigt Knutsen). Ole Haagensen beholdt en del selv — Sandkjosmo. Denne eiendom blev senere overtat av Nils Iselvmoe, som har frasolgt Rundhaug til Mikal Helgesen, tomt m. v. til kjøpm. Sandmo og forært tomt til telefoncentralen. Selve Sandkjosmoen tilhører nu dødsboet efter N. Iselvmoe.

Bakkehaug blev — efter Knut Bakkehaugs død — drevet i nogen aar av enken Karen Bakkehaug, som i 1917 solgte eiendommen til Meyer Foshaug.

Meyer Foshaug er født 15/6 1868. Gift med Marit Bakkehaug (datter av Ole Haagensen). Har hat 8 barn, hvorav 6 lever. Overtok i 1893 gaarden Solbakken som var fraskilt farsgaarden Foshaug. — Drev denne gaard til 1917, da han flyttet til sin nuværende eiendom Bakkehaug. Han blev i 1903 indvalgt i stortinget og senere gjenvalgt alle perioder til 1924. Medlem av herredstyret 1900—1903 og siden i 1906. Formand i Maalselv fiskeriforening en lang aarrække. Medlem av matrikulkommissionen av 1913, av elektricitetsyningskommisionen, postvæsenets sparekomité av 1921. Medlem av stortingets utenrikskomité 1917—20. Medlem av den forsterkede jernbanekomité. Administrator ved Hypotekbankens laanekontor i Tromsø siden 1914 o. s. v. Blev valgt til ordfører i Maalselv fra 1/I 1926.

Fra hovedbruket Bakkehaug er desuten utskilt Vonheim til J. Stenersen. Her ved Vonheim bor ogsaa Tarald Sevaldsen og hustru. Tarald var en velagtet skindfeldmaker og ellers en mand med godt

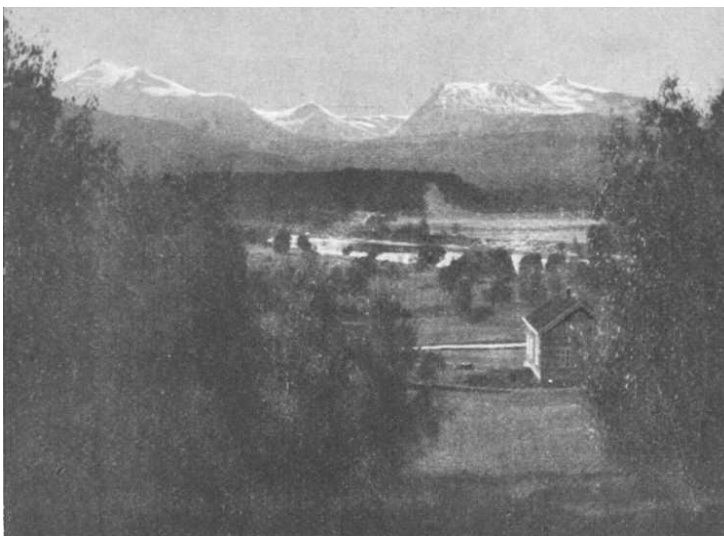
Stortingsmand M. Foshaug.

humør og mange morsomme historier. Han døde i 1925.

Fra *Gaustad* er utskilt gaardene *Graneng*, *Løvland* og *Høiden*.

Nedre Bakkehaug (Bakken) blev overtat av lærer Ole Larsen fra Lesje i Gudbrandsdalen.

Der fortælles, at Ole Larsen — straks efter komfirmationen — begyndte som lærer i hjembygda og var da fritat for militærtjeneste. Da han kom til Maalselv, blev han ansat som lærer og tjenestegjorde som saadan i flere aar, før han gjennomgik Tromsø seminar (1 aar). Ole Larsen var regnet for en fremragende lærer. Han hadde en usedvanlig vakker haandskrift, og hans elever blev ogsaa gjennomgaaende meget flinke i skrivekunsten.

Gaardene Ranem og Elverum (mot Istinderne).

Eiendommen *Jensberg* blev fraskilt. Denne eiendom skiftet stadig eiere. Engang blev den kjøpt av kommunen som lærerjord. Navnet har gaarden efter Jens Johannesen, som en tid var eier.

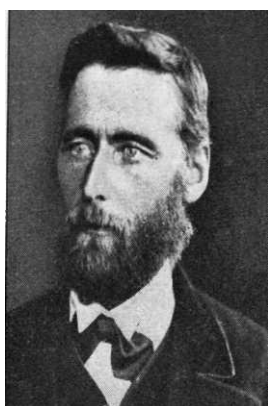
Fra eiendommen er utskilt *Rognli*, som blev overtat av Ole Olsen fra Tynset og kone Beret Mortensdatter. *Rognli* blev delt i *Rognli* og *Engen* mellem Ole Olsens sønner Morten og Ole. Fra Engen er utskilt Engvold. — Fra *Jensberg* er senere solgt *Norheim* til Halvor Olsen og *Stelland* til Jonas Løvberg. Bakken blev efter Ole Larsens død (1895) overtat av sønnen Lars Olsen (hustru Anna — datter av Torbjørn Kvammen og hustru Berte født Bakkehaug).

Baatkjosmoen: Siverts hustru Ingeborg døde tidlig (2 barn, hvorav Knut Sivertsen). Med sin anden hustru — Elen — hadde Sivert mange barn. Eiendommen blev efter Siverts død overtat av Ole Moen. Eiendommen skiftet ofte eiere. Endel blev solgt til Mikkell Toresen — hustru Ingeborg — fra Ranem i Opdal og resten til Rasmus skomaker fra Gravraak i Meldalen, som senere solgte den til Ole Pedersen fra Nordmo. Gaardens nuv. eier er Ole Pedersens søn Peder. *Baatkjosmoen* (Ranem) blev av Mikkell Toresen overdrat til sønnen Tore Ranem — hustru Ingeborg (datter av Ole Haakensen). Fra Gravraak er utskilt *Haugen*. (Eies av Gabriel Gravraak.)

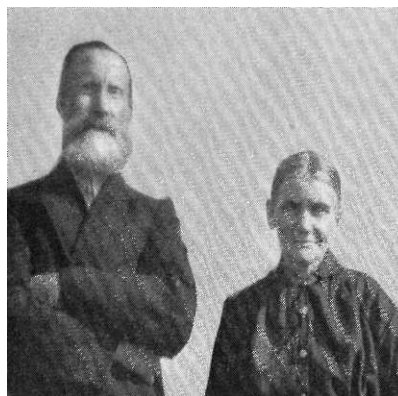
Fra det oprindelige Bakkehaug er nu utskilt 23 bruk.

RUNDHAUGEN

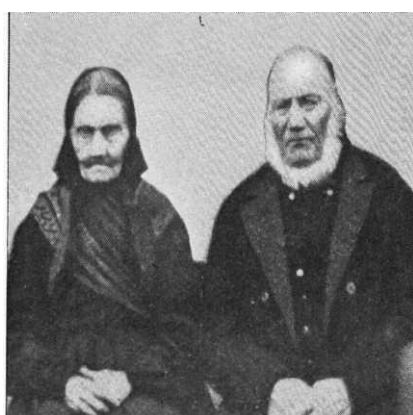
Helge Pedersen (søn av Peder Helgesen Alapmoen fra Storelvdalen) sat først som husmand paa Rundhaugen under Ole Haakensen Bakkehaug. Helge Pedersen var gift med Marit Mikkelsdatter Ranem fra Opdal. Av deres barn overtok den ældste søn Mikael gaarden for nogen aar siden (og er ellers stiger). Hans hustru Sofie er fra Salten. Av Marit og Helges barn forresten kan nævnes Karl Helgesen, som er musiksergeant i Harstad, og Ingeborg, gift med Peder Larsen Nordmo, og Gurine (ugift). Helge Pedersen var en sjelden dygtig arbeidskar med jorden,

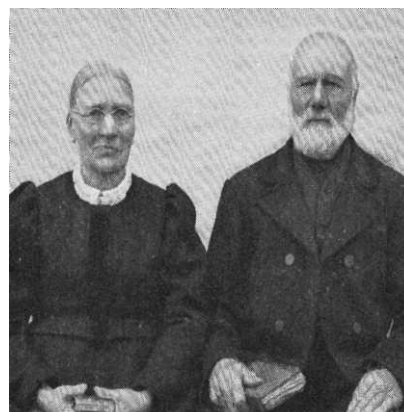
Andr. Hansen (Kirkestueng).

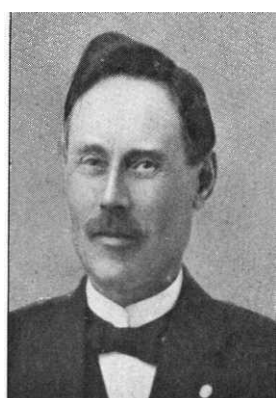
Ole og Gurine Rongmo.

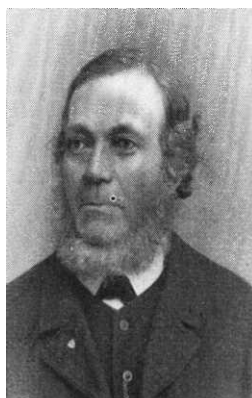
Ole og Martha Brandskognes.

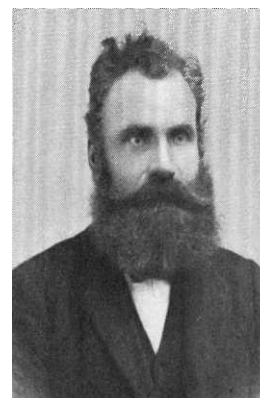
Hagen O. Brandskognes og hustru
Marthea Haakensdatter f. Hovde.

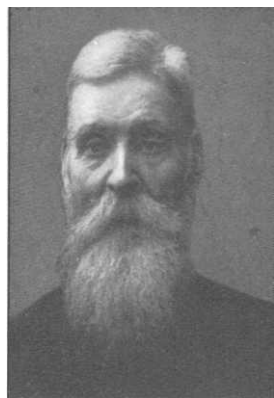
Chr. Foshaug.

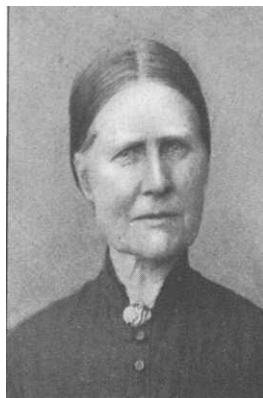
Lars Grilsen.

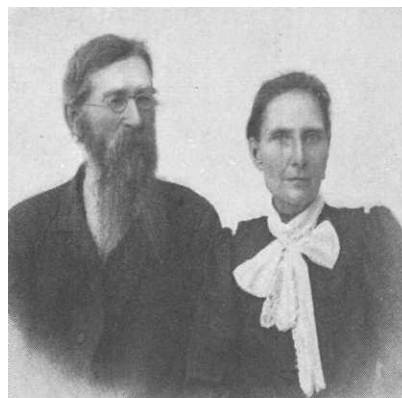
Ole Stefanussen (Haugli).

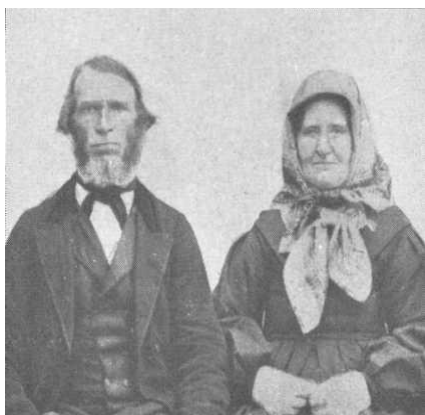
Ole Haakensen Bakkehaug.

Hanna Bakkehaug.

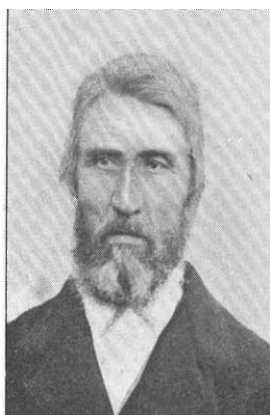
Knut og Karen Bakkehaug.

Sevat Bersvendsen Midtskogen og hustru
Valborg Taraldsdatter.

Marit Rundhaugen (med sønnesønnen).

Mikel Toresen (Ranem).

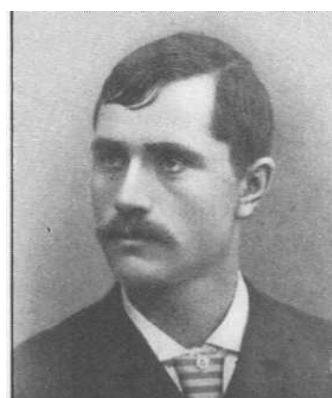
Ingeborg Ingebretsdatter,
f. i Opdal 1820 død 1907.

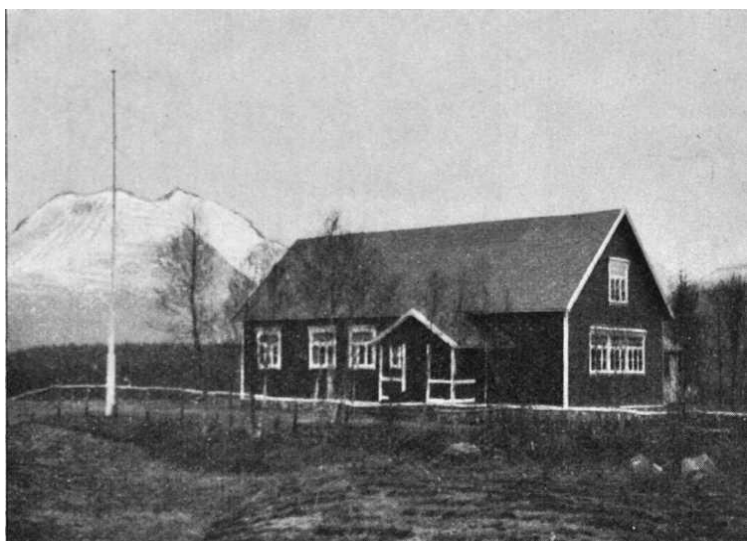
Sivert Bøe.

Ingeborg Ranem f. Bakkehaug

T. M. Ranem

Ungdomslokalet «Dølheim» (Bakkehaug).

og Marit, hustruen, som fremdeles lever, er en bekjendt væverske av aaklær og tæpper m. m., og mange er de, som i aarenes løp har lært væverkunsten av Marit Rundhaugen. Hun holder de gode gamle traditioner og mindes end, at hendes mand hadde navn efter «Stor-Helge» fra Storelvdalen.

Her ved Bakkehaug — Rundhaugen er Telefoncentralen, Meieriet, Kooperativen, Sandmo (handelsforretning), Postaapneriet (Vonheim), Skolen, Ungdomslokalet (Dølheim).

Ungdomslaget «Dølen» blev stiftet i 1915 med lærer Lars Nordmo som formand. Kristoffer Maukdal og Lars Jensberg var blandt lagets stiftere. Fra 1918 har I. Stenersen været formand. I 1922 fik laget sit eget hus — Dølheim. Laget har særlig arbeidet for folkeoplysningens fremme ved foredrag og ved avholdelse av kurser m. v. Flere skuespil er indøvet. Laget har fredskogfelt og har bidrat til oprettelse av skolehave. Paa programmet staar folkebad osv. I nær tilknytning til laget har man arbeidet med et sangkor siden 1917. Lagets medlemsantal har variert mellem 40 og 80.

Den mest bekjendte av de gamle Bakkehaugfolk er *Ole Haakensen Bakkehaug* født paa Hovde i Storelvdalen 12. juli 1828 av forældrene Haaken Jonsen Hovde og Berte Olsdatter Messelt (datter av bjørnejægeren Ole Olsen Messelt). I 1849 drog Ole Haakensen til Maalselvdalen og kom i tjeneste hos lensmand Krogseng, hvis hustru ogsaa var fra Storelvdalen. I 1851 blev han gift med gaardjenta Hanna Bakkehaug. Broren Andreas og to søstre Ingeborg og Marthea drog ogsaa til Maalselven. I 1904 blev Ole Haakensen Bakkehaug av Stortinget bevilget en aarlig pension for sit arbejde til ophjælp av melkestellet i vort land (se ellers Urd nr. 26 i 1907). Samme aar hadde den hæderværdige arbeidsveteran audiens hos kongen, og kongen saa her en typisk repræsentant for de gamle østerdøler.

Jonas Johansen Sandmo f. 1870 i Fagerli av forældrene Johan Jonassen f. i Overhallen 1848 og hustru Ingrid Steingrimsdatter fra Hole i Opdal. Johan Jonassen var telegrafbud paa Maalsnes i 38 aar og har ellers drevet med gaardsbruk. Ingrid Steingrimsdatter kom til Maalselvdalen i 1861. Av deres 8 barn lever fire. 1. Jonas

Vonheim (Bakkehaug).

(Rundhaugen). 2. Gerda (gift med handelsmand Larsen paa Sætermon). 3. Andreas (gift gaardbruker paa Kjærresnes). 4. Karl (gaardsbruk paa Maalsnes).

Jonas Sandmo blev gift med Amanda Steingrimsdatter Sætermo i Bardu 1900 og aapnet handelsforretning samme aar (først paa Løvhaug og i 1905 paa Rundhaugen). Amanda og Jonas Sandmo har følgende barn: Johannes, Steingrim Ingrid, Anne, Berta og Sverre (Signe død ung).

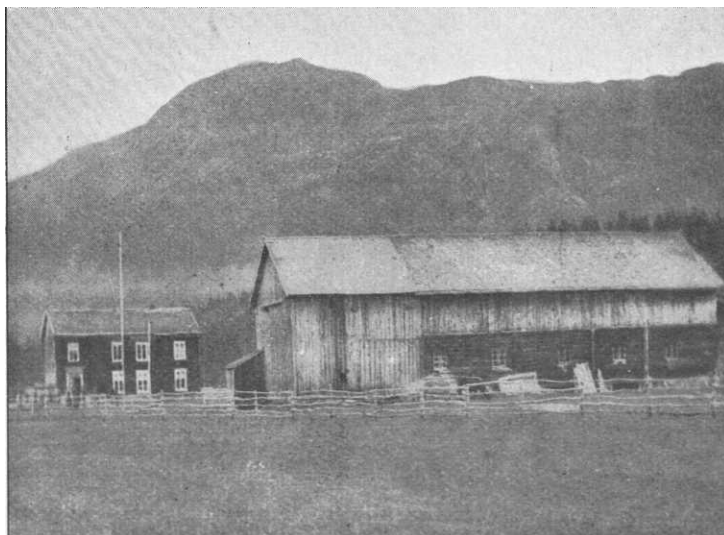
Handelsmand Sandmo (butik og hotel).

Jonas Sandmo kom i ti årsalderen som gjætergut til lensmand Krogseng og har siden drevet handel paa Finmarken osv., til han slog sig ned for godt paa Rundhaugen, som er et centrum for midtbygden og med bro over til Alapmoen og Kirkesdalen. Jonas Sandmo var med i grænserydningen i 1897 mellem Finland og Norge og har ellers et særdeles godt kjendskap til Nord-Norge samt til de svenske flytlapper, med hvem han driver en utstrakt handel. Mange reisende opholder sig hos Sandmo om sommeren (godt pensionat).

RENMÆLMO

G.-nr. 109 i Øverbygden og g.nr. 35 i Maalselv var oprindelig ett bruk — ryddet av *Helge Halvorsen* og hustru *Kari Nilsdatter*. Begge fra *Stai*. Disse to fik utflytningsattest for at reise nordover i aaret 1824. Utflytningsattesten er endnu opbevaret og lyder saaledes:

Egteparet Helge Halvorsen Stay og hustru Kari Nilsdatter, han født aar 1797 og hun aar 1780, som begge sidste gang kommuniserede i Store-Elvedalen annexkirke, agtet nu med deres

Gaarden Renmælmoen.

fire efter anførte børn nemlig: 1. Kari Helgesdatter født 10. desbr. aar 1812. 2. Peder Helgesen, født 10. novbr. aar 1815. 3. Engebret Helgesen, født 17. juni aar 1818 og 4. Malene Helgesdatter, født 1. september aar 1824, at begive sig til Nordlandene i den forventning der at finde et lettere bosted og bedre utkomme for dem med deres talrike familie, der endnu foruten overanførte bestaar av fire igjenværende barn. Om denne familie er mig intet bekjendt som kan hindre deres antagelse i anden menighet, hvorfor de avskjediges

Parti fra Alapmoen (Renmælmoen).

herfra med de bedste ønsker om fremtidig held, anbefales paa det bedste, saavel paa den lange og besværlige reise, som paa det sted, hvor de agte at bosette sig.

Aamodt prestegaard, 9. februar 1824.

J. J. Paludan, sogneprest.

Da Helge Halvorsen første gang besaa eiendommen, gik en flok rener og beitet i elvemælene, og det fortælles, at gaarden herav fik sit navn. Paa den store flate som Renmælmo- og Alapmogaardene nu ligger paa er der en liten ca. 7–8 m. høi haug – litt flat ovenpaa. Her paa denne haug bygget Helge sin første lille stue. Skogen stod da tæt og svær rundt omkring. Som for alle rydningsmænd blev det for Helge og hans hustru et liv i arbeide og savn. Til at begynde med var selvsagt kreaturholdet litet; det blev derfor at skjøte paa kosten med det, som kunde fanges i skog og elv, og dette var ikke litet. Elven var fiskerik og skogen yret av fugl og Helge var mand for at bære hjem av overfloden. Samtidig dyrket han jorden – hugg tømmer og bygget sig huse. Gaarden var godt oparbeidet, da han i aaret 1843 gav den fra sig til sønnerne. Som kaarstue beholdt han den første lille stue, han bygget samme sommer, han kom nordover.

Hos Helge og Kari fandt flere senere indflyttede døler den første tilflugt og det første logi. Av disse kan nævnes: John Audensen (her Jensvold) fra Østerdalen, Anders Jørgensen fra Gudbrandsdalen (her senere Sandeggen), Amund Arntsen (Maristad) m. fl. Peder og Nils Helgesønner overtok en halvpart hver av farsgaarden. Begge de nye bruk beholdt navnet Renmælmo. Som kaar til forældrene skulde disse to utrede bl. a. Avkastningen av 4 kjør, ulden av 8 sauer, 6 saueslagt eller et kuslagt – hvert aar m. m. Gaarden maa altsaa ha været godt oparbeidet i Helges tid. *Peder Helgesen* var som sin far først og fremst skogsmand Han hugget og solgte en mængde tømmer, som han for det meste fløtet nedover elven

Som et eksempel paa den tids tømmerpriser skal nevnes at der var solgt 1 tylvt sag tømmer for — *en øks!*

Som jæger og spesielt elvefisker var han vidt bekjendt. Han hadde flere sammenstøt med skogkongen, som den tid var talrik i Maalselvdalen. Som 15-aars gut gjetet han engang sammen med en jentunge buskapen for sin far. Kom der saa en bjørn som reiste sig paa to ben og gjorde anstalter til at angripe dem. Jenten blev ræd og vilde ta flugten; men Peder holdt hende, saa hun maatte staa stille. Bjørnen brølte, saa skummet drev bort paa skoene til barnene; men omsider blev den roligere og gik sin vei.

Peder Helgesen blev gift med Guri Svendsdatter fra pladsen Aasen under gaarden Vinsnes, Guldalen. Hendes mor het Kari Hansdatter. Disse kom indflyttende til Maalselv i aaret 1827. Guri forældre bodde først i Solli, og det fortælles, at moren en vinter spandt uld for en ku. De bygslet saa gaarden Svendborg i Balsfjord og ryddet dette bruk. Her døde Kari Hansdatter. Hvor og naar Svend døde, vites ikke. Peder og Guri fik efterhaanden oparbeidet en forholdsvis bra gaard med bl. a. sag og kvernbruk. Denne gaardpart blev i 1875 delt mellem sønnen Hans og datteren Sigridanna. Sidstnevnte blev gift med Ingebrigt Armtsen Haaker fra Opdal — indflyttet aar 1863. Hans Pedersens gaard br.-nr. 1 — fradeltes i 1907 en halvdel til svigersønnen, Karl Johnsen fra Kirkesdalen (det nuværende Birkelund) og samtidig frasolgtes gaarden ca. 400 maal furuskog til Statens Skogvæsen. En tid efter Hans Pedersens død blev hjemgaarden overdratt Peder Hansen — nuværende eier. Ingebrigt Armtsen døde aar 1898 og enken fradelte aar 1904 en mindre parcel av gaarden Renmælmo br.-nr. 2 — til svigersønnen Sivert Iversen. Denne gaardpart fik navnet Aasland og blev av Sivert Iversen solgt igjen i 1907 til Tollef Tollefsen Brenn — nuværende eier. I 1908 overdrog Sigridanna det øvrige av eiendommen til sønnen Ole Ingebrigtsen — nuværende eier. Helge Halvorsens søn Nils, som fik Renmælmo gr.-nr. 35, solgte i 1850 gaarden til Ole Trondsen fra Lilleelvdalen. Ole Trondsen blev i 1853 gift med Karen Halstensdatter fra Ringebo. Han drev hovedsagelig med tømmerdrift; men i 1856 blev han revet av en tømmerflaate i Maalselven og druknet. Ole Trondsens enke hadde gaarden i to aar; da hun blev gift med Ingebrigt Armtsen Haugseth fra Opdal. Disse hadde saa gaarden til 1893, da blev den delt mellem sønnen Ole Haugsæth og datteren Guri, som var gift med Haakon Olsen Bakkehaug. Ole Haugseth blev gift med Marit Ingebrigtsdatter Renmælmo. Disse fik hjemgaarden. Haakon Olsen hadde sin gaard til 1897, da han forlot den og reiste med familie sydover. Nils Iselvmo kjøpte senere gaarden, og blev der i 1907 frasolgt hele Renmælmo gr. nr. 35 en betydelig del furuskog til Staten. Det øvrige av eiendommen solgte Iselvmo i 1907 til Sivert Iversen — nuværende eier. Gaarden har navnet Frosta. Den oprindelige Renmælmo gaard er saaledes nu utlagt i 6 gaarde.

GAARDENE PAA ALAPMOEN (ALAPSMOEN)

Den første opsidder paa Alapmo (gr.-nr. 38, br.-nr. 1) het Ole Torgersen, f. 1774 paa gaarden Mørk i Ringebo. Han slog sig ned som rydningsmand paa Alapmoen i juni 1822. Han var gift to gange: 1) med Marit Bjørnstad og 2) med Helene Ingebrigtsdatter, f. paa Hovde i Storelvedalen 1812. Den oprindelige gaard Alapmo er siden delt i fem bruk, nemlig: Lilleeng br.-nr. 2. Alapmo br.-nr. 3. Rolfsjord br.-nr. 4. Evenmo br.-nr. 5. Svendborg br.-nr. 6.

Ole Torgersen efterlater sig sit pas, som lyder saaledes:

Nærværende ærlige og mandhafte Ole Torgersen Lagds Nr. 74 af det Oplandske Infanteri Regiment under Hr. Capitaine Leigh haver tjent Hans Kongelige Majestæt som Soldat udi 8 1/3 Aar, og i denne Tid, hvorhen han har været commanderet, forholdt sig tro og vel, som det en ærlig Soldat egner og anstaaer; men da han nu ifølge Lov af 5te Juli 1815 for utjent er bleven dimitteret, saa meddeles ham derfor dette Pas og til den Ende udi Landeværn-Roullen annoteres.

Ole Torgersen delte eiendommen i to mellem sine to sønner av første egteskab, nemlig Torger Olsen paa br.-nr. 1 og Helge Olsen paa br.-nr. 3. Torger og Helge Olsen reiste nogen aar efter til Amerika. Torger Olsen solgte sin eiendom br.-nr. 1 til Ingebrigt Rasmussen f. 7. juni 1822 i Tønset. Hans hustru Olea Olsdatter var f. den 9. sept. 1824 paa Melhus i Bardo. De kjøpte gaarden Alapmoen i 1845.

Ole Arnsen Hov fra Soknedalen — f. 7. juni 1845 — og kone Mali — f. 23. august 1846 — datter til I. Rasmussen — kjøpte gr.-nr. 38, br.-nr. 1 Alapmo av I. Rasmussen i 1875. Johan Martinsen f. paa gaarden Rostamo i Rostadalen den 22. februar 1869 og hustru Olea Olsdatter f. 12. juli 1876, overtok gaarden Alapmo, br.-nr. 1 i 1901 av Ole Arnsen Hov.

Reier Ingebrigtsen Alapmo (født 1. mars 1848) søn til Ingebrigt Rasmussen kjøpte Lilleeng gr. nr. 38, br. nr. 2 av sin far i 1876.

Efterat br. nr. 3 hadde skiftet mange eiere, blev eiendommen kjøpt (i 1886) av Stener Iversen, f. 1. dec. 1853 paa gaarden Rolfsjord i Opdal og kone Johanna Olsdatter, f. i Maalselv den 1. april 1854. Gr. nr. 38, br. nr. 4 blev kjøpt i 1876 av Ole Stenersen fra gaarden Rolfsjord i Opdal og kone Gjertrud Simensdatter, f. 1842 paa Sandeggen i Kirkesdalen. Ole Hansen Øverby, f. 1876 og kone Ingeborg Taraldsdatter, f. 7. dec. 1867 paa Alapmoen, kjøpte gaarden Rolfsjord av Ole Stenersen i 1898. Peder Kristoffersen og kone Gjertrud Olsdatter — begge fra Ringebu i Gudbrandsdalen — kjøpte gaarden Evenmo, br. nr. 5 i 1867. Kristian Pedersen, f. 2. november 1855 og kone Martine Johnsdatter, f. 6. juni 1855 paa gaarden Jensvold i Kirkesdalen overtok Evenmoen i 1876. Gaarden Svendborg, gr. nr. 38, br. nr. 6 blev kjøpt i 1879 av Ingebrigt Olsen, f. 7. juni 1846 paa Alapmo av forældre Ole Torgersen og kone Helene Ingebrigtsdatter. Ingeborg Olsen døde i 1925 og gaarden eies nu av sønnen Ole Svendborg. Ingebrigts kone Pernille Johnsdatter Jensvold, f. 11. januar 1852. Hendes foreldre er John Andersen, f. 24. juli 1824 paa gaarden Norstumo i Storelvdalen og kone Pernille Jonsdatter, f. 16. sept. 1821 i Soliens prestegjeld. De begyndte at bygge og rydde paa gaarden Jensvold i Kirkesdalen i 1846. Den nuværende lærer paa Lilleeng J. R. Sandnes oplyser beskedent om sig selv: «Jeg er født paa Søndmør 1860, blev i 1879 dimittert fra Voldens lærerskole og samme aar ansat i den post, som jeg den hele tid siden har virket i — Nordmo skole. Posten var oprindelig Nordmo-Kirkesdal, senere Nordmo-Bakkehaug og sidst Nordmo 4-delte skole. Jeg har været utenfor det egentlige bygdestyre, men har hat meget at gjøre i skolevæsenet bl. a. som formand i skolestyret og lærernes ræpræsentant der i en aarrække osv.» Lærer Sandnes blev i 1894 gift med Ingeborg Vangen f. 1871 og kjøpte gaarden Lilleeng i 1896.

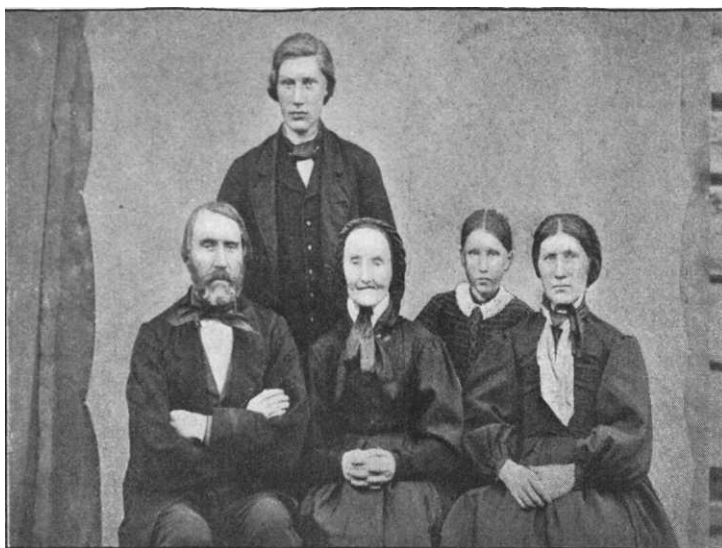
KIRKESDALEN

Den gamle ordfører Sandeggen skrev i sin tid (1866) følgende om Kirkesdalen: «Det fortællles, at Kirkesdalen oprindelig skal have faaet sit Navn af de svenske Fjeldlapper, som kaldte Strøget «Kirgis»- eller «Girgis»-Dalen, hvilket Navn oversat paa norsk siges at betyde Stendalen. Nordmændene forvanskede den Lappiske Benævnelse af Dalen saaledes, at den kom til at lyde Kirkesdalen. Deraf fik «Kirkeelven» og «Kirkesfjeldet» (dvs. den Fjeld-

kjede som ligger imellem Kirkesdalen og Iselvdalen) sit Navn. Andre har, i den senere Tid villet udfinde, at fordi dette Fjeld seet fra den nedre Del af Maalselvdalen, ser ud som en Spids, er det blevet kaldet «Kirkesfjeldet».- Denne Antagelse synes dog ikke at have nogen rimelig Grund for sig og der maa blandt andet lægges Mærke til, at hele Dalføret ligetil Søen, før den Tid var tæt bevokset med Skov, saa at det ikke kunde være saa godt at have nogen Greie paa de enkelte Fjeldtoppe, især naar de laa i lang Afstand. De første Nordmænd, som foretog noget Arbeide i Kirkesdalen og maaske de første, som besøgte den øverste Del af Dalen, vare: Lars Iversen (dengang boende i Dybvaag i Reisen, senere paa Nordmoen), Ole Halvorsen (Svigerfader) og Bersvend Simonsen (senere Rydningsmand paa Lamoen ovenfor Rosvold). Paa det Sted hvor nu Kirkesjord ligger og for endel der hvor Jensvold, Evenstad og søndre Sandeggen byggedes, fandtes store Engsletter, antagelig opryddet og opdyrket av Lapperne, og disse Sletter gav Anledning til at de første Nordmænd, som tog Leiligheden i Betragtning, bleve enige om at bosætte sig der, hvor Kirkesjord nu ligger. Lars Iversen erhvervede sig Rydningsseddel paa Stedet, og i Aaret 1824 foretoges nogle Forarbeider. Et lidet Hus paabegyndtes, endel Tømmer huggedes paa vestre Side af Kirkeelven (der hvor Evenstad ligger) og der blev saaet lidt samme Vaar. Derpaa reiste Mændene nedover igjen og besøgte ikke Stedet førend den Tid Kornet skulde skjæres om Høsten. Bygget befandtes da at være lidet udviklet og ganske tomt; medens det nede ved Søkanten var fuldmønt, hvorfor Mændene kom paa den Tanke at det var saa høit til Fjelds, at Korn og Poteter ikke kunde dyrkes, og dette i Forening med den lange Afstand fra andre Beboere, var antagelig Aarsagen til, at den ellers uforfærdede Lars Iversen tabte Lysten til at bosætte sig paa Kirkesjord. Han solgte derfor sin Rydningsseddel, eller rettere, sit Arbeide paa Kirkesjord til Sivert Sivertsen for nogle faa Speciedaler. Sivert Sivertsen blev altsaa den første Rydningsmand, som kom til at boe i Kirkesdalen. Han er, efter eget Opgivende, født i September Maaned 1786 paa «Guldbrandspladsen» i Dovre Præstegjæld. Efterat han en Tid havde reist omkring i de fleste Bygder søndenfjelds som Skræppehandler begav han sig i 1823 til Maalselven, hvor han i den første Tid beskæftigede sig med Skrædderarbeide, hvilket Haandværk han havde lært i sin Fødebygd. Han giftede sig i 1825 med Pigen Karen Kristensdatter født i Bardo.

1. I Aaret 1827 flyttede han fra Foshaug i Maalselven — hvor han i et Aar havde boet som Inderst — til Kirkesjord, efterat han Aaret iforveien havde været deroppe og undersøgt Leiligheden noget nærmere, samt foretaget nogle Arbeider med at bygge Huse. Omtrent paa samme Tid eller maaske lidt før begyndte en Mand fra Horrig Sogn ved Navn Matias Olsen at rydde og bygge paa det Sted han kaldte Elverum og denne var i de første 2 Aar den nærmeste Nabo for Kirkesjord. De svenske Fjeldlapper, som aarlig fra gammel Tid flyttede med sine Ren igjennem Kirkesdalen, havde sin Sti paa vestre Side af Kirkeelven fra det nuværende Jensvold til Iselvmoen og derfra over Fjeldet ved Istindene saaledes at de kom ned i Dalen igjen ved Finsund. Denne Lappe-Sti benyttede Sivert Sivertsen i de første Aar, idet han reiste lige op i Fjeldet til denne enten fra Foshaug eller Elverum og kom ned i Dalen igjen ved Iselvmoen. Efter Dalføret fra Elverum opover til Kirkesdalen var det meget vanskeligt at komme frem med Kløv; thi foruden at det ikke var godt at finde frem igjennem den tykke Skov, var man ogsaa udsat for at komme i Forlegenhed ved bløde Myrer, dybe Dale, Bække og Tverelve. 2. Efterat Sivert Sivertsen havde været bosat i 2 Aar paa Kirkesjord, begyndte en Mand fra Storelvdalen ved Navn Esten Estensen at rydde og bygge Gaarden Iselvmoen.

3. Samme Aar, nemlig 1829, begyndte ogsaa en Person ved Navn Amund Paulsen at rydde

Erik Arntsen Sandeggen og hustru med mor og barn
(Nils Eriksen staaende).

og bygge paa det nuværende Ellevold. Stedet kaldtes dengang «Amundromme», hvilket Navn det endnu tildels har beholdt. Denne Mands Herkomst vides ikke rigtig. Det antages at han var fra Reisen o: Tranø Sogn. Et Aar derefter, nemlig 1830, begyndte Simon Jonsen at rydde i Kirkesdalen og lod kalde sin Rydningsplads Sandeggen. Han var født og opdragen i Tønsæt, men havde i længere Tid været Tjenestedreng i Bardo.

5. I Aaret 1831 begyndte Nils Pedersen Stai fra Storelvedalen at bygge og bosætte sig paa det Sted,

som senerehen blev kaldet Bjørnstad. Denne Rydningsplads bar i Førstningen Navnet «Kirkestien»; men ved et Tilfælde blev Pladsen under Skyldsætningsforretningen givet Navnet Bjørnstad. Da Fogden og Sørenskriveren med fornødent Lagrette begav sig fra Alapmoen for at reise hen og skyldsætte Kirkeslien traf det sig saa at Rydningsmanden fældede en Bjørn paa et Sted, som laa lige i Forretningsmændenes Veilinie. (Stedet kaldes endnu «Bjørnbergene»). En af Herrerne overlod da sin Hest til at transportere den fældede Bjørn med og kjørtes denne foran Selskabet til «Kirkeslien». Denne Tildragelse gav da Anledning til, at Gaarden fik Navnet Bjørnstad. 6. I Aaret 1832 nedsatte Jens Knudsen sig paa det Sted, som han lod kalde Jensvold, hvor han ryddede og byggede. Han kom fra Bardo, men skal være født i Østfinmarken. 7. Aar 1833 begyndte Jon Jonsen fra Storelvedalen at bebygge den Plads, som blev kaldet Rønningen.

8. Aar 1834 begyndte Even Simonsen at rydde og bebygge det Sted, som blev kaldet Evenstad. Han var oprindeligt fra Tønsæt, men havde i flere Aar opholdt sig i Bardo.

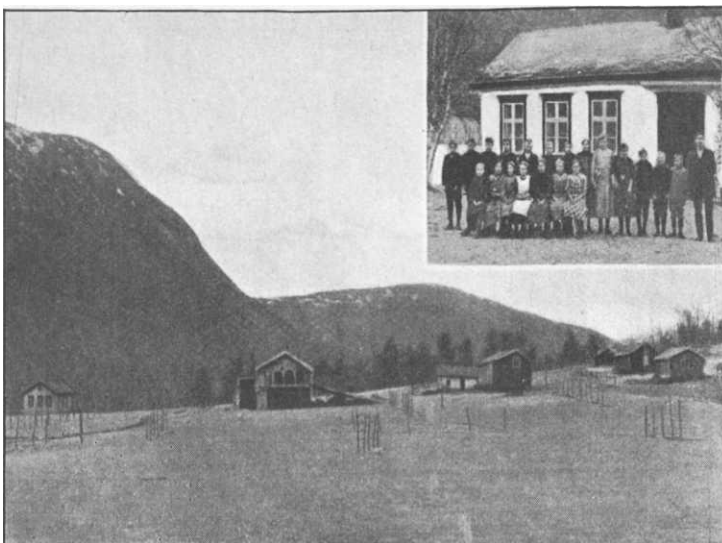
9. I Aaret 1842 begyndte Erik Arntsen, fra Opdal, at rydde og bebygge det Sted som blev kaldet nordre Sandeggen.

De her opregnede Rydningspladse eller Gaarde optog hele Kirkesdalen. I den senere Tid er nogle af disse Brug blevne delt, saasom Kirkesjord i 3 Dele, nemlig: Kirkesjord, Vangen og Bjerkaas. Jensvold er delt i 2de Brug og Evenstad ligesaa. Det fortælles at der iblandt de første Nybyggere ofte opstod stor Trang for Fødevarer der truede med at umuliggjøre Bebyggelsen. Det hendte at naar Mændene vare reiste for at hente Levnetsmidler, forarsagede Uføre og mange andre Omstændigheder at de bleve altfor længe borte fra Familien. Konen, som var igjen hjemme — som oftest alene med de Smaa — maatte da gribe til at slagte et Smaafæ for at faa noget at spise. Forresten maa det siges til de første Nybygges Ros, at der herskede mellem dem en høi Grad af Hjælpsomhed, saavel ved at laane, som ved at staa hverandre bi.

Den første Veilinie hvorpaa der blev arbeidet skulde lægges fra Elverum paa vestre Side af Maalselven og Kirkeelven opover til Iselvmoen for derfra at sættes i Forbindelse med den før omtalte Lappevei. Veien fra Elverum til Iselvmoen blev i Tidsrummet fra 1834 til 1842 gjort saavidt farbar, at den nogenlunde godt kunde passeres med Kløv.

Efterat Kirkesnæs imidlertid blev beboet befandtes det snart at det vilde være bekvemmere at lægge Veien paa østre Side af Kirkeelven og ned til Kirkesnæs, hvor man kunde faa

et mere heldigt Overfartssted over Maalselven og desuden snarere naa hen til den paabegyndte Vei opover Maalselvdalen. Efter nogen Strid blev da Veien paa vestre Side af Elven nedlagt og Veiarbeidet fortsat paa østre Side. I Aarene 1858 og 59 blev Veien saavidt at det gik an at komme frem med Hjulredskab fra Kirkesnæs til Kirkesjord og det erkjendtes straks at være lettere at kjøre paa Vogn end at føre i Kløv, hvorfor Kløvgreie nu aldeles er gaaet af Brug.» Alt ialt er der 40 bruk (gaarde) i Kirkesdalen, og den er i rask fremgang.

Sandeggen med skolen (i Kirkesdalen).

Sandeggen (Nordre eller ogsaa Nedre) blev ryddet i 1830-aarene (1833) av den senere mangeaarige ordfører for Maalselvdalen Erik Arntsen fra Opdal og hustru Anne Semmingsdatter fra Storelvdalen. Dette oprindelige Sandeggen er nu delt, saa der er flere bruk. Hovedbruket eies av Ole Nilsen, sønnesøn av den gamle ordfører Sandeggen.

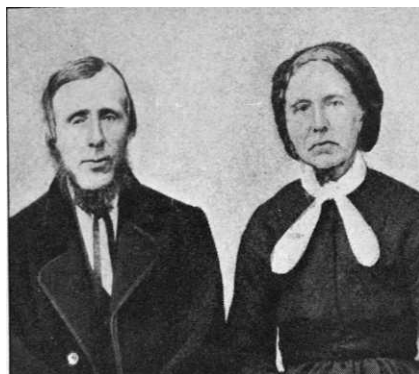
Sandeggen (Øvre eller Søndre) blev grundlagt omkr. 1832 av *Simon Johnsen* med hustru *Mari Simonsdatter* (begge fra Tønset). Den næste bruker av gaarden var *Anders Jørgensen* fra Gudbrandsdalen med hustru *Karen Johnsdatter* fra Sollien i Storelvedalen. De begyndte paa gaarden i 1856 og drev den op til en av de bedste i bygden. I 1885 overtok saa deres søn *Johan Martin Andersen* med hustru *Karen Larsdatter* Messelt fra Storelvedalen gaarden og fortsatte driften, indtil de i 1914 overdrog eiendommen til sin datter Klara og svigersønnen Nils Østgaard. Skolehuset opførtes paa Sandeggen 1897.

Om de gamle folk paa Sandeggen kan ellers oplyses: Karen Sandeggens forældre var Lars Estensen Messelt og Anne Jonsdatter. To brødre Johan og Martinus reiste til Amerika. Anders Jørgensen Sandeggen var fra Ringebu f. 8/9 1825 død 19/9 1908 og gift med Karen Jonsdatter fra Enden i Sollien f. 13/9 1818 død 10/10 1904. Anders Jørgensen kom til Tromsø 1844 (og kjøpte Sandeggen i 1856). Deres eneste barn var Johan Andersen f. 10/10 1861 og gift med Karen

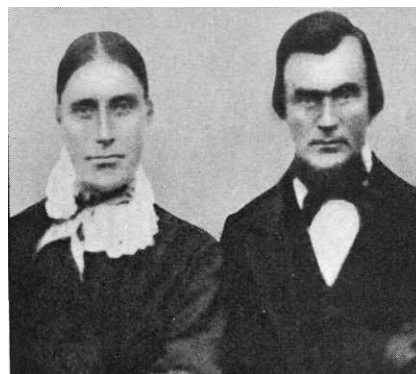
Larsdatter Messelt (Storelvedalen) f. 2/5 1856. De overtok gaarden efter faren 1885. Deres barn: Klara gift med Nils Ottosen Østgaard 23/2 1887, Anna og Albert døde (ugift). Klara og Nils Sandeggen har 8 barn (Johannes, Albert, Odd, Andreas, Kolbjørn, Randi, Karen og Brita). Anders Jørgensen kom til Tromsø med 3 skilling i penger. Han gik tilfots fra Ringebu til Trondhjem (gik «Vaarstigen» i sne og vatten). Siden drog han tilsjøs i to aar og drog derpaa til sin bror Einar paa Øvergaard i Øverbygden. Simen Jonsen fra Tønset aatte den

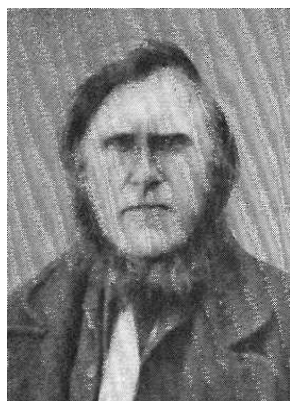
Gaarden Elvevold (Kirkesdalen).

Peder Helgesen Renmælmo og hustru
Guri Svendsdatter

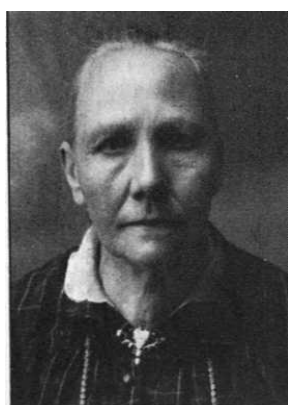
Arnt Haugseth og hustru.

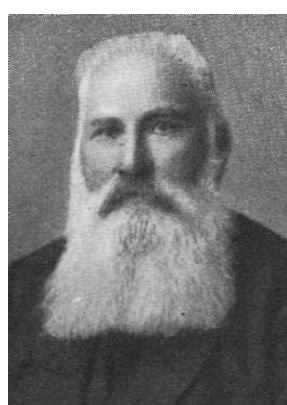
Anders Jørgensen Sandeggen.

Karen Jonsdatter Sandeggen.

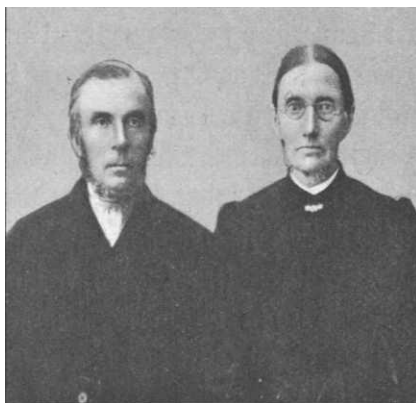

Karen Sandeggen f. Messelt.

Johan A. Sandeggen.

MAALSELVINGER

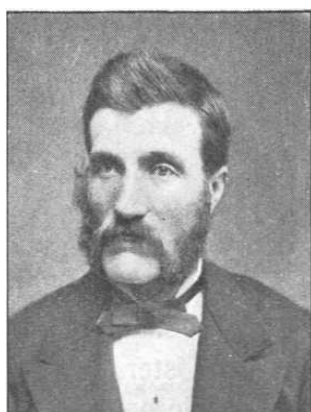
Ingebrigt og Karen Haugseth.

Søstrene Sigrid Krogseng død 1912 og
Anna Sandeggen død 1907.

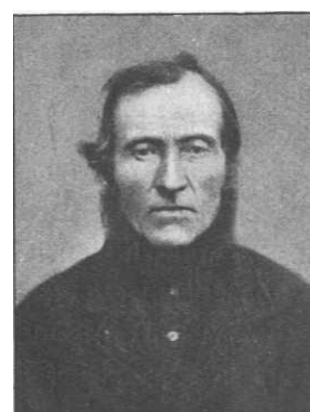
Ole Eriksen og hustru (Jensvold).

Arnt Eriksen Sandeggen
(søn til ordføreren).

Pernille Jonsdatter Jensvold.

Jon Audensen Jensvold.

gang Sandeggen, og Anders Jørgensen overtok forsyntingen av Simen og hustru. Simen døde i 1864 og Mari i 1887. Gaarden Sandeggen føder nu 16—17 naut og 30 smaafe og 2 hester.

Evenstad blev grundlagt omkr. 1840-aarene av Even Simonsen og hustru Johanna. Gaarden gik saa over til en Rasmus Mortensen, som blev gift med Evens datter *Dortea* (lever enda paa Haugseth 94 aar gl.) samt en kortere tid til to andre brukere, indtil den i 1869 blev kjøpt og overdrat *Johan Johnsen* (fra Rydningen) og hustru *Karen Eriksdatter* fra Sandeggen. Hovedbruket var utlagt i 2 bruk i 1850-aarene og blev bruket nr. 2 optat av en John Larsen Løberg — senere av Ole Svendsen (fra Opdal), hvis søn nu er bruker av denne parcel. Videre er nu fra dette bruk frasolgt en husmandsplads, som heter *Vestli*. Parcellen nr. 1 er utlagt i 2 like bruk til en søn og en datter og er det *nye* bruk blit kaldt *Østlund*.

Kirkesjord er Kirkesdalens ældste bruk, anlagt antagelig omkr. aar 1820—1825. Den nærmeste nabo var da *Myre* (ca. 28 km.). Den første rydningsmand var *Sivert Sivertsen* (kaldt Gammel-Sivert) fra *Gudbrandsdalen*. I 1859 blev frasolgt brukene *Vangen* til sønnen Sivert (kaldt Stor-Sivert) samt *Bjørkaasen* til *Ole Paulsen*, som var gift med med datteren Marit. I 1867 reiste saa sønnen Sivert (Vangen) sammen med 2 brødre til Amerika og gamle Sivert reiste efter i 80-aars alder. Gaarden blev saa solgt til en *John Hagen* (Gudbrandsdalen), som drev den til 1896, da den atter blev solgt til dens nu netop avdøde eier Peder Jensen fra Myre.

Gaarden Kirkesjord er nu utlagt i otte bruk (gaarde): Lillejord. Kirkesjord. Vangen. Dal. Løvli. Heggevold. Lundvang. Bjørkaasen.

Gaarden *Jensvold* er grundlagt omkr. 1835 av en Jens Knutsen (ugift). Gik omkr. 40-aarene over til 2 bruk (Øvre- og Nedre Jensvold) med henholdsvis *Jakob Olsen* (fra Atnedalen) og hustru *Sigrid Eriksen* og *John Audensen* og hustru *Pernille Johnsdatter* (begge fra Storelvedalen) som nye eiere og som samtlige er døde overlatende sine gaarde til sine eldste børn. Disse er nu ogsaa dels døde, dels utvandret og brukene utlagt til *deres* arvtagere samt delvis frasolgt parceller til andre, saa der nu paa denne oprindelige *ene* eiendom er 6 selvstendige bruk.

Gaarden *Bjørnstad* blev som før nevnt grundlagt i 1831 av Nils og Kari. Sønnen Ole Nilsen overtok gaarden i 1862. Sønnene Haakon Nilsen (senere bosat og død i Signaldalen, Lyngen) og Nils Nilsen (senere Kirkesnes) fik en halvpert hver av gaarden Iselvmo, som de altsaa senere solgte til fremmede. Av gaarden Bjørnstad er nu frasolgt til selveierbruk 7 parceller: nemlig Brunnes, Dybdal, Bjærknes, Kjosvold, Solheim, Nylund og Holmestrand.

Bjørkaasen (den inderste gaard i Kirkesdalen) er fradelt Kirkesjord og rydningsmanden Ole Paulsen fra Opdal (gift med Marit Sivertsdatter, datter av Sivert Sivertsen paa Kirkesjord). Bjørken var da saa tet, at Ole maatte hugge for at rydde tomt. Han hadde to kuer, og den ene rev bjørnen ihjel. Ole kom sig dog til god velstand, før han døde i 1914. Sønnen Paul Olsen har nu gaarden (gift med Sigrid Jonsdatter fra Foldalen).

Der var efter matrikullen 1908 7 parceller paa Iselvmoen — derav fire med navnet Iselvmoen med eierne Nils Nilsen og Helge Pedersen, Knut og Ole Olsen, og Peder Pedersen og Olaus Audensen samt Johan A. Sandeggen. Dertil kom gaarden Østermo (Johan Jensen), Nesvold (Haldor Olsen) og Lysgaard (Ole Olsen Bøasæther). Peder Amundssen Østermoen fra Vingelen hadde ogsaa Iselvmoen i sin tid og delte den mellem sine to døtre Marie og Randi (den sidste gift med Johan Jensen Østmo).

Nesvold, en parcel fra Iselvmoen, eies av Magnus Martinsen, hvis hustru er fra Saltdalen. Den første eier het Halvor Olsen fra Slaatten (det nuværende Solheim i Kirkesdalen).

Lysgaard blev ryddet av Per Larsen og eies nu av Ole Olsen, der kjøpte gaarden efter Peder Pedersen. Ole Olsen er gift med Ida Jakobsdatter Holmestrand (Kirkesdalen).

RYDNINGEN

er en av de vakreste beliggende gaarde i Kirkesdalen og eies nu av John Johnsen (gift med Kari Olsdatter Bjørnstad). John er hjemme og Johan skoleinspektør i Tromsø. John Johnsen Rydningen er reisesekretær for hedningemissionen, og skoleinspektøren har meddelt: «Om mig selv er intet aa fortelle enn følgende: Født paa min fars gaard Rydningen 1874, gjennomgaat amtsskole og Tromsø lærerskole (læreprøven 1898). Siden lærer paa land og i byer i Nord-Norge og siden 1918 skoleinspektør ved Tromsø folkeskole. Var ute av skolearbeidet fra 1903 til 1906, da jeg var redaktør i Narvik. Siden redigerte jeg efter min ankomst til Tromsø «Tromsø Stiftstidende» i 2 aar. Min siegt er fra Storelvdalen, hvorfra min bedstefar, John Johnsen, kom til Maalselv i 1831. Da var min far 4 aar gammel. Ogsaa min mors siegt er fra Storelvdalen. Min fædrenegaard Rydningen eller Rønningen, som den i daglig tale kaldes, deltes i 90-aarene mellem mine to ældste brødre og min ældste søster. Den ene av disse parter er nu igjen delt, saa den oprindelige gaard nu er 4 bruk. De gamle kolonister fik utmaalt svære vidder.»

John Johnsen f. 1797 i Storelvdalen var gift med Margrethe Johnsdatter f. 1803 ogsaa i Storelvdalen, kom til Maalselv 1831. Disse ryddet gaarden Rydningen.

De hadde 6 barn. De to eldste, John og Martha var tvillinger og født 1827 i Storelvdalen, overtok gaarden med hver sin halvdel i 1852 (1853). Martha blev gift med Ole Halvorsen f. 1819 i Storelvdalen. Disse overtok ogsaa den anden halvpart av gaarden av John Johnsen, og drev gaarden i ganske kort tid. Ole Halvorsen og Martha overløt saa hele gaarden til Marthas tvillingbror, John Johnsen, som blev gift 1860 med Ane Evensdatter, f. 1826, som hadde gaarden i over 30 aar.

Liland, en parcel av Rydningen et nybygge med eieren Georg Kristiansen (gift med Anna Johnsdatter Rydningen).

Molund, en parcel av Rønningen med eieren Edvard Jonsen (Rydningen). Gaarden blev bygget i 1899. Edvard Jonsen er gift med Anne Olsdatter (Bjørnstad). Fire barn.

Ryeng, ogsaa parcel fra Rydningen med Nils Olsen Bjørnstad som den første eier (gift med Marie Jonsen Rydningen). Solgte gaarden til sin bror Peder Olsen, gift med Adeleide Antonsen fra Sørreisen. Peder Olsen omkom ved et sneskred for nogen aar siden.

Gaarden *Elvevold* blev ryddet av Amund Paulsen (fra Sørreisa), Rydningsseddel 1825 og skyldd. forr. 1832. I 1846 overtok Peder Mathisen gaarden, som senere overdrog den til Benjamin Sæther. Arnt Haugseth (fra Opdal) overtok gaarden i 1878 og overdrog den i 1889 til sin søn — den nuværende eier Arnt A. Elvevold. Arnt Haugseth døde i 1922. Fra Elvevold er utskilt gaardene: *Bekkevoll* til Nils Arntsen. *Haugseth* til Olav Arntsen. *Heggenes* til Karl Arntsen.

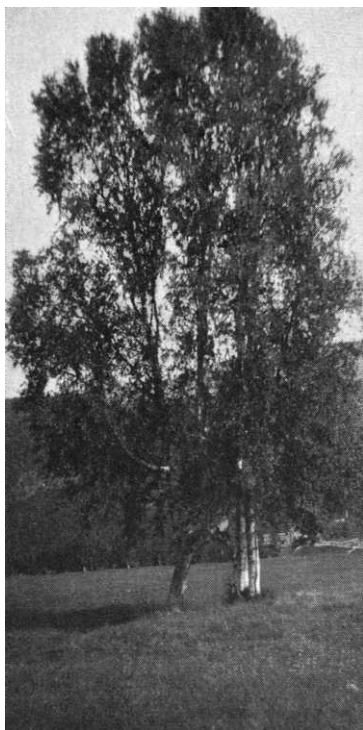
I Kirkesdalen er der litet sne og god jord. Man saar almindelig 8–14 dage før andre dale i Maalselv, og kornet fryser sjeldent. Man maa saa tidlig, da de høie fjelde stænger for solen. Iselvdalen, sidedal til Kirkesdalen, er sæterdal ca. 20 km. fra Rundhaugen. Iselvdalen har sætre for Kirkesnes, Bakkehaug, Fagerhaug og Rundhaugen og gaarde i Kirkesdalen. Dalen har svær bjørkeskog og gode slaatteenge («man kan slaa 75 lass høi om aaret»). Kirkesdalen har nu to skolekredse (Nedre og Øvre kreds).

I forbindelse med Kirkesdalen maa der nævnes et par ord om Signaldalen i Lyngen, da Signaldalen er kolonisert av folk fra Maalselvdalen (av østerdøler altsaa). Haagen Nilsen Signaines var en bror av Nils Nilsen Iselvmoen (Kirkesnes) og gift med Ragnhild Kirkesdalen.

En datter av Nils og Ragnhild er gift med Ole Jakobsen fra Kirkesdalen. Sønnen Nils Haagensen har nu gaarden Signaines og er gift med søster til Ole Jakobsen. Karl Evensen Heggelund og hustru Anne er ogsaa fra Kirkesdalen. Jon Eriksen Mandfjeldet, som nu er død, var gift med en kvinde av østerdalsæt. De har sønnerne Erik, Haldor og Johan foruten flere døtre. Sønnerne har flere gaarde som Olsborg og Mandfjeldet. Gaarden Fossen blev ryddet av Kristen Olsen og hustru Anne. Hun skulde være en svært dyktig kone. Hun blev enke, og naar hun siden skulde skrives for noget ved auktioner eller i anden handel, pleiede hun at si: «Skriv bare Kristen Olsens enke».

Randi Iselvmo.

Vidunderbjørken paa Kirkesnesjordet.

Nils Iselvmo (Kirkenes).

KIRKESNES

Kirkesmoen, gnr. 45 hvorfra Kirkesnes er utskilt, var oprindelig en stor eiendom, som omfattet, foruten Kirkesnes gaard: Alapnesset, Kirkesmoen og Bjørnebergene. Den første bruker paa Kirkesnes het Tomas Tomassen. Han omkom i sneskred i Renmælen. Efter hans død kom eiendommen i lensmand Krogsengs besiddelse. Krogseng solgte hele eiendommen til staten. Selve gaarden benyttet staten til bolig for skogsfunksjonærer en tid utover. Først bodde forstassistent Nissen der en kort tid. Senere bodde skogbetjent Arnt Haugseth paa gaarden. Endelig kjøpte Nils Iselvmo gaarden i 1871. Selve gaarden var da nærmest at betragte som en parcel av den samlede eiendom. I 1873 kjøpte N. Iselvmo en anden parcel av eiendommen, Alapnesset. I 1914 kjøpte han en tredje parcel, der blev slaat sammen med Kirkenes til ett bruk. Resten av eiendommen, som vesentlig bestaar av furuskog, er fremdeles statens eiendom, naar untas en liten parcel, smaabruket *Ferseth*.

Under Kirkesnes blev efterhaanden 3 husmandspladser. Fredrik Fredriksen ryddet en plads i Kirkeselvneset. Pladsen blev i 1899 solgt til hans søn Jens Fr. Sandvik og pladsen har bruksnavn Sandvik. I Alapnesset hadde Erik Olsen husmandsplads. Pladsen blev i 1900 kjøpt av Mattias Johnsen og har bruksnavn *Tunes*. Martin Olsen fik kontrakt paa husmandsplads i nedre del av Alapnesset i 1897. Han kjøpte dog pladsen og blev selveier et par aar efter. I 1923

blev Kirkesnes delt i to like store dele. Hovedbruket blev overdraget N. Iselvmoes søn, Nils Kirkesnes og dennes søn Nils Iselvmo, jun. Den anden del, der ved delingen fik bruksnavn *Vestvang*, blev overdraget til N. Iselvmoes svigersøn, Halvor Hanssen. N. Iselvmoes sæterbruk i Iselvdalen blev ved samme anledning delt likt mellem eierne av Kirkesnes og Vestvang.

Nils Iselvmo ble født paa Bjørnstad i 1835 av foreldre, Nils Pedersen og hustru Kari. I 1858 kjøpte han gaarden Iselvmo av sin far og flyttet dit. Blev i 1861 gift med Randi Jensdatter Ålmen fra Opdal. Født i 1827. I 1871 flyttet de til Kirkesnes (Iselvmoen blev da solgt til Peder Amundsen fra Vingelen og hustru Marit.) N. Iselvmo var en meget benyttet mand inden kommunen. Mangeaarig medlem av formandskap, herreds-, skole- og fattigstyre, en lang række av aar overformynder og medlem av Maalselv sparebanks forstanderskap og direksjon. I over 40 var han statens skogbetjent og i en aarrække indkassator for statens tømmerauktioner i Maalselv. Foruten Iselvmo og Kirkesnes eiet han utigjennem aarene flere jordeiendomme: Bjørnstad, med underliggende husmandspladser, Løvhaug, Sandkjosmo, Frostad og en kort tid ogsaa en del av Nordmo. I sit ekteskap hadde Nils og Randi Iselvmo 8 barn, 1 søn og 7 døtre. Karen gift med Ole Fagerhaug, Ingeborg, gift med Ole O. Vorhaug, døde i 1888, Randi, gift med Otto Østgaard. Nils, der bor paa Kirkesnes, Jensine, døde i 1895, Sirianna, gift med Bersvend Bjørkeng, Lund, Margrethe, gift med Ole Hanssen Løvhaug og Petra gift med Halvor Hanssen Vestvang. Hustruen, Randi, lever endda og er nu nær 97 aar. De feiret sit diamantbryllup i august 1920 — en sjelden begivenhet.

I «Aftenposten» for 15. oktober 1924 læses der følgende: Ifølge telegram fra Tromsø til «Aftenposten» er gaardbruker *Nils Nilsen Iselvmo* paa Kirkesnes i Maalselven avgaat ved døden, 89 1/2 aar gammel. Med ham er en av dem, som har skapt bygdens utvikling i de sidste 2 menneskealdre, gaat bort. Allerede mens han bodde paa Iselvmo i avdalen opunder Istindene, blev der lagt beslag paa hans ypperlige evner i det kommunale liv, og end mere blev dette tilfælde, efterat han kjøpte den store eiendom Kirkesnes nede i hoveddalen og bosatte sig der. Nils Iselvmo var en mere end almindelig gløg og kundskapsrik mand. Han forstod at gjøre sig gjældende i hvilken som helst stilling, som betroddes ham, og det blev efterhaanden alle de, som en bygd raader over. Han var overmaade interessert jordbruker og viet ogsaa skogen og dens trivsel varm interesse. Ved sin død var han antagelig en av bygdens aller ældste og utvilsomt dens rikeste mand». Hustruen lever fremdeles i vigør. Kirkesnesjordet er det største dyrkede jorde i Maalselven (ca. 350 maal), og bjerketræet, som staar der, bør fredes som en naturmerkværdighet.

LØVBERGGAARDENE

I aaret 1818 kom skomaker Lars Jonsen Hola fra Tønset og hustru Malene Jonsdtr. fra Vingelen flyttende til Bardo. Her bodde de et aars tid og flyttet saa til Maalselv, hvor de slog sig ned paa det sted, som senere blev kaldt Nymo. Deres liv som nybyggere er av Lars Jonsens sønnesøn beskrevet saaledes: Det første, Lars Jonsen foretok sig, var at fælde et stort furutræ, hvis stubbe blev brukt til matbord og dernæst at opføre en torvgamme til at sove i. Siden blev en liten stue opført. Av levnetsmidler var hovedsaken i det, som kunde skaffes fra skog og elv, og fugl og fisk var der ingen mangel paa. Saa begyndte da dyrkningsarbeidet. Med haandhakke og spade blev opbrutt litt jord til poteter og næper — senere saaddes litt korn, til hvis formaling blev brukt haandkvern. Efterhvert blev anskaffet endel husdyr fra de nedenfor liggende gaarde eller fra sjøkanten. Aarene gik. Det var savn og slitsomt arbeide. Enkelte tider kunde forraadet av fugl og fiskslippe op, og saa blev det smalhans med levemaaten. Den ældste søn Jon var født i Tynset og 2 aar gammel, da forældrene kom til Maalselv. Familien vokste efterhaanden, og Jon som den ældste av barnene fik tidlig lære sig til arbeide, da faren lange tider ad gangen var borte paa skomakring

paa de langt borteliggende gaarde. I 14 aars alderen maatte han være med sin far. 20 aar gammel reiste han paa Lofotfiske sammen med en del jevnaldrende. Han kom der i tanker om at bygge en seilskute (komse) hjemme paa Nymo. Efter i to vintre at ha drevet Lofotfiske begyndte han da som skibsbygger, delvis med hjælp av brødrene til bordskjæring — samt holdt en smed til at slaa klingsøm og nagler. Da skuten blev færdig en vaar i juni, førte han den nedover elven til Malangsfossen, hvor 10 mand med 2 heste var stationert for at slæpe skuten forbi fossen. I Fosmostøen blev den sat paa land. Her blev den indredet og gjort istand med mast og rigg. Under dette arbeide hadde han god hjælp hos Ingeborg Fosmo, som interesserte sig meget for Jons skibsbyggeri, og ofte bad hun arbeidsstokken tilgaards til traktement. Da baaten omsider blev færdig og sattes ut, trakterte Ingeborg Fosmo med rømmegrøt og laks og døbte baaten «Forsøget». Jon seilte den derpaa til Tromsø og drev befragtning i to somre. Baaten skulde vært en god «raaseiler». Omtrent ved denne tid kom der fire søstre fra gaarden Enden i Sollien flyttende til Maalselv. Den ene av dem, Ingeborg, blev gift med Jon Larsen. En anden blev gift med en smed fra Storelvedalen, hun het Pernille — en tredje Karen blev gift med Anders Jørgensen fra Ringebu, som hadde ryddet gaarden Sandeggen i Kirkesdalen. Den fjerde av søstrene, Johanne, blev gift med Jons bror Johan. Gaarden Nymo blev nu delt mellem Johan og hans søster Marie, og sidstnævnte blev gift med John Haagensen fra Storeggen i Tynset.

John Larsen kjøpte saa gaarden Løvberg, som tidligere hadde været bygslet av en Ingebrigt Olsen fra Storelvedalen. Ingebrigt Olsens søn Ole (Løvberg) eiet en tid g. nr.36, br. nr. 1 Alapmo. Paa Løvberg utfoldet Jon alle sine evner. Nye huse blev opført og jorden opdyrket, han opsatte to vandsager og bygget kvern i Kjervelven, hvor i sin tid en hel del av strøkets befolkning fik malt sit korn. I en bæk i nærheten av gaarden satte han op en vadmestampe og benstampe.

Mangesidig interessert som han var, drev han med utklækning av ørretyngel og hadde utklækningsapparater paa flere steder. Han var vistnok ogsaa den første i Maalselv, som bragte spørsmålet laksetrappe i Malangsfossen paa bane. Han fik bl. a. foged Dreyer i Tromsø til at utarbeide en plan; men det førte ikke til noget. Paa egen bekostning utførte han saa en del sprængningsarbeide i fossen for at hjelpe laksen op, men opgav arbeidet av mangel paa midler. I aaret 1882 delte han gaarden mellem sine to sønner Johan og Jon. Johan blev eier av hovedbruket. Disse er gaardens nuværende eiere. Ved denne tid holdtes der i Maalselv husflidsutstilling (i forbindelse med dyrskue). Ved denne utstilling fik Jon Larsen kongens sølvmedalje for sin alsidige virksomhet — ikke mindst paa husflidsomraadet. Før denne beskrivelse sluttet skal omtales, at Jon Larsen bygget to sætre til gaarden — den ene beliggende i nærhet av gaarden og bruktes som vaarsæter — den anden beliggende længere borte. Adkomsten til denne var lang og besværlig; men Jon tok fat paa at arbeide vei over fjeldet. Han arbeidet i fem aar paa denne vei. Endnu sees de solide forstøtningsmure, han bygget paa vanskelige steder, og de stenbroer, han la over fjeldbækkene. Han døde 88 aar gammel.

Til supplerung av det foregaaende om Løvbergene kan meddeles følgende: I sytti-aarene blev der i Tromsø avholdt en jordbruks- og industriutstilling, hvortil John L. Løvberg hadde utstillet av eget arbeide og egen produktionen del jordvekster, korn, poteter, kaalrabi m.m. samt en pen og solid styrlæde med 2 fatinger efter hinanden, hvorfor han blev tilkjendt bronsemedalje med diplom. Da keiseren av Rusland paa gjennomreise besøkte utstillingen, fandt han særlig stort behag i denne slæde og kjøpte den for 16 spd.

ELVERUM

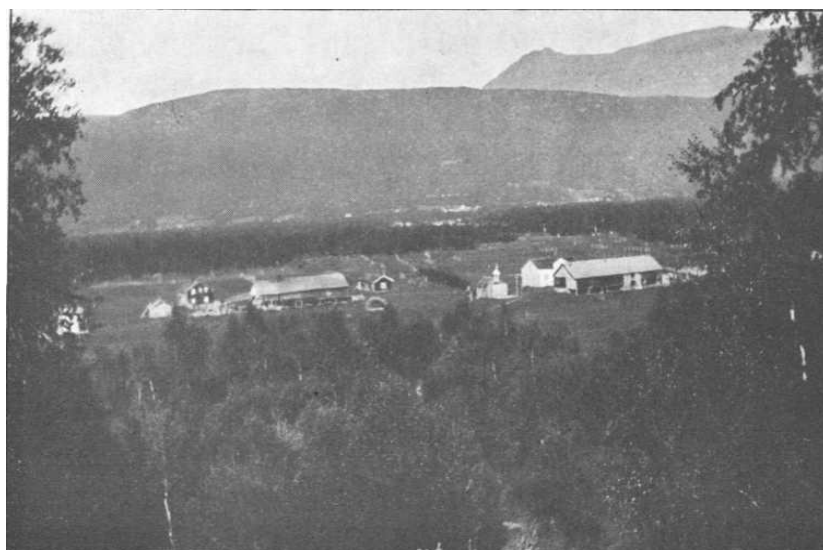
Denne rydningsplads blev først overdraget en Ole Mathisen, som dog ikke foretok rydning og ikke engang bebodde stedet. Hans rettighet gik saa over til Johannes Israelsen (rydnings-seddel av 10. februar 1826). Denne foretok heller ingen rydning av gaarden. Først i aaret 1827,

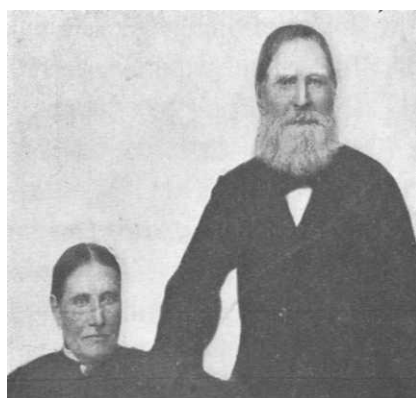
Ole Løvberg f. 1825.

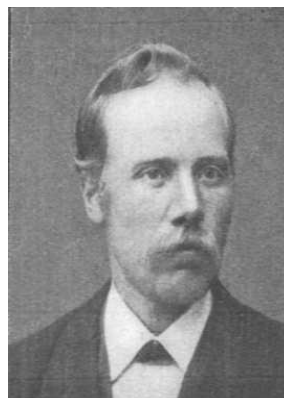
Ildri Løvberg f. 1832.

Løvberggaardene (med Mauken i bakgrunden).

Ingeborg og John L. Løvberg.

John J. Løvberg.

da Mathias Olsen fra Horg tilflyttet stedet, kan man regne, at gaardens rydning begyndte. Til en begyndelse sat han paa Johs. Israelsens rydningsrettighet. Skjøte fik han først aar 1847. For eiendommen betalte han 80 spd. Efter to aars forløp — i 1849 — skjøtet han gaarden til sønnen Ole Mathisen for kjøpesum 300 daler og kaar. Ole Mathisen solgte saa først 1/2 av gaarden til svogeren Ole Eriksen. I denne handel medfulgte hovedbruket. I 1862 solgte han en parcel av gaarden til Simon Andersen fra Grimsbu i Foldalen. Parcellen, br. nr. 3, blev kaldt Grimsbo. Endelig i 1864 solgte han resten av eiendommen til Lars Grilsen, Rognmo, som eiet den til 1867, da den gik over til Lars Grüsens bror, Helge. Eies nu av Helges søn Kristian Helgesen. Et avstiknings- og skiftedokument vedkommende denne gaard — utfærdiget aar 1832 — omtaler, at i samme aar var gaardens besætning 1 hest, 2 kjør, 1 ungfæ og 8 smaafæ. Utsæden hadde dette aar været 3 voger byg, som i gode aarringer kunde regnes at gi 3 à 4 fold. Stedet ansaaes frostlændt og kornet var i det aar bortfrosset. «Av poteter er utsaaet 1/2 tønne, som har givet saare litet av sig». Paa pladsen fandtes opført stue, hestestald med paabygget hølade, og fjøs var under bygning. Eiendommen ansaaes i 1832 ikke opdyrket i en utstrækning, som kunde tillate skyldlægning. Mathias Olsen var gift med Kirsti Iversdatter fra Horg. De hadde 5 barn, hvorav den ældste, Ole Mathisen, som før nævnt en tid var eier av gaarden. Han reiste til Amerika. En anden av sønnerne Iver Mathisen blev gift med Berthe Jonsdtr. Foshaug og ryddet gaarden Haugli. En anden datter Marit blev gift med Ole Eriksen, nævnt i det foregaaende. Ole Eriksens gaard er nu delt mellem hans sønner Edvard og Mathias (Langnes br. nr. 5 og Gammelgaarden br. nr. 2). En parcel av disse gaarde er for en del aar siden utskilt under navnet Birkeland (br. nr. 6) og solgt til Ole Olsen Grøtte (fra Sollien). Sønnen, Johan Olsen eier nu gaarden.

GRIMSBO

Edvard Simensen Grimsbo, søn av Simen Andersen Grimsbo fra Foldalen, gift med Ingeborg Olsdatter. Faren er fra Lesje, men moren Karen Iversdatter var fra Aasegaard i Foldalen. Edvard og Ingeborg har 6 barn: Sigfrida (gift paa Nordmo), Johannes, Karl, Elise, Rolf og Hilmar. Grimsbo blev ryddet av Simen Andersen. Simen Andersen Grimsbo f. 1827 (farbror til Martin Grimsbo i Foldalen) reiste i sin ungdom til Maalselven. Han var hjemme i Foldalen for en del aar siden med sin søn Edvard.

MØKLEBY

er i gammel tid i offentlige dokumenter benævnt Kjelelvli — i dagligtale i nyere tid forvansket til Kjervelvli — Møkleby er ryddet av *Semming Ingebrigtsen* (i et dokument skrevet — Andersen), som var indflyttet til Maalselv fra Møkleby i Storelvdalen. Hvilket aar han bosatte sig paa pladsen er ukjendt; men man vet (ifølge en avstikningsforretning vedk. denne gaard), at han var bosat paa stedet aar 1832. Rydningsseddel fik han aar 1836. Skylddeling over eiendommen blev foretat 1842 og matrikelskylden sattes da til 12 skyldskilling. Ifølge skylddelingsforretningen kunde pladsen i nævnte aar føde 1 hest, 2 kjør og 4 smaafæ, og utsæden hadde det aar været 1 vog byg og 3/4 tønne poteter. Semming skulde en vinter hente hjem høi fra en del utslaatter i den fjernt fra gaarden liggende Kjervelvdalen og omkom paa denne tur av træthet og frost. Gaarden eiedes saa en tid av Semmings enke. Denne solgte gaarden til Ole Trondsen Alapmo for 100 spd. og kaar (skjøtet utstedt aar 1847 til Ole Trondsen, Fosmoen!). Ole Trondsen solgte saa videre til Lars Andersen — indflyttet til Maalselv fra Jemtland i Sverige — og benævnt «Stor Lars». Denne var gift med en søster til rydningsmanden paa Renmælmo, Malene Helgesdatter, og hadde med hende to barn, Helge og Karoline. Karoline blev gift med Anders Eriksen fra Myre. Helge reiste til Amerika. Paa denne gaard som paa de

fleste nybyg i Maalselven var al gaardsdrift anlagt saaledes, at man i størst mulig utstrækning skulde være selvhjulpne. I Kjervelven blev det derfor i Lars Andersen's tid bygget to sagbruk og kvern. Til gaarden hørte den gang svær furuskog paa den vidstrakte Kjervelvli, og der solgtes aarlig adskillig tømmer. I disse skogstrækninger var et ypperlig jagtfelt og med Anders Eriksen kom en interessert jæger- og skogsmand til gaarden. Det hørte til hans kjæreste fornøielse at gaa paa tiurleikene i de skumre vaarkvælder samt ta tiuren paa top, naar den flokket sig om høsten. Hans skogvandring skulde ikke avsluttes i disse trakter, før han hadde stiftet bekjendtskap med selve skogkongen. Herom kan fortælles følgende, da det gjælder den sidstskutte bjørn i Maalselven. Sommeren 1893 spurtes det fra Bardo, at der skulde være en bjørn i trakten mellem Maalselv og Bardo. I lang tid merket man intet til den; men saa rygtedes det, at den skulde ha vist sig i utmarken ved gaarden Rydningen i Kirkesdalen. Fra gaardene Elverum og Grimsbo, som ligger ret over for Møkleby fulgte to mand med buskapen om dagene. De merket i flere dage intet; men saa en stille solskinsdag blev hundene urolige. De hørte da brakket av bjørnen, men skræmt av hundene angrep den ikke buskapen og satte mot Kjervelven. Indenfor Møkleby laa den gang en bebodd plads Fagermo og gjæterne, som ikke kunde vade Kjervelven, skrek alt de orket for at varsku folkene der; men elvesusen var saa sterk, at ropene ikke rak frem. Led det saa ut paa dagen. En jente paa Fagermo fik se en okse staa og sture borte ved grinden. Kommet bortil saa hun lange røde striper nedover laarene paa den, der bjørneklørne hadde rispet. Hun gjorde anskrik, og ilbud gik til Anders. Denne stod netop og slipte en øks, men var ikke sen med at faa fat i børsen og drage indover. Fra Fagermo fulgte et par mand. Et stykke inde i lien møtte de creaturene. Længer inde støtte de paa bjørnen. Denne hadde da slaat under sig Anders's bedste ku. Han la an og skjøt, men var saa anpusten efter spranget, at han skjøt forbi. Med et gaul kastet bjørnen sig av kua. Anders ladet paanyt, og da bjørnen gik tversover veien foran dem, skjøt han paanyt – dennegang med bedre sigte, og bjørnen blev truffet i ryggen. Den brølte, saa det sang i skogen. Patron blev i en fart skiftet og en ny lagt i, men var for rum og skuddet klikket. Anders rev da et stykke av busserullen og reivet omkring patronen, og det var paa høi tid; bjørnen hadde reist sig paa to og skulde anfalde dem. Tredje skud smaldt, og bjørnen stupte.

Anders Eriksen fraflyttet eiendommen aar 1903 og tok ophold paa farsgaarden Myre. Møkleby kjøptes saa av Nils og Karenius Johannessønner. Disses far hadde tidligere været husmand paa pladsen Fagermo under Møkleby. Denne medfulgte i kjøpet. Johannes Nilsen og hustru Marit, far og mor til de nuværende eiere, er født i Gunnarskog sogn i Vermland. De kom til Maalselven aar 1872.

GRØTTE

Denne gaard kaldtes i ældre tid (ifølge en avstikningsforretning av 12. september 1832) *Kjelelvnes*. Rydningsseddel paa denne plads fik først *Ingebrigt Arntsen Foslien* fra Opdal – den samme, som ryddet Fosli. Hans rydningsseddel lyder paa pladsen Nordkjelelvnes, som utgjorde en del av Grøtte, og som han fik rydningsseddel paa væsentlig for at faa naturlig slaatteland. Da avstikningsforretning blev avholdt over Fosli 30. august 1832, blev denne hans rydningsseddel inddraget. Aar 1832 – 12. september blev avstiknings- og skjelsforretning avholdt over pladsen (Kjelelvnes) *Grøtte*. Ved denne forretning blev til pladsen meldt *Arne Ingebrigtsen* (Arnt?) fra Opdal, som saaledes er gaardens rydningsmand Eiendommen blev skyldsatt 2. september 1842. Ved denne forretning var Arnt Ingebrigtsen tilstede og opga, at gaarden kunde føde 1 hest, 2 kjøer og 8 smaafæ. Utsæden hadde samme aar været 2 vog byg og 1/4 tønne poteter. Eiendomsskylden blev sat til 17 skyldskilling. Arnt Ingebrigtsen var gift med Kari Helgesdatter Renmælmo. Egteskapet var barnløst. I aaret 1844 gik en skogbrand over de store skogvidder mellem Maalselven og Istindene,

hvorved flere tusen maal furuskog blev raseret. Efter denne skogbrand fik Arnt Ingebrigtsen kjøpe skogen, som tidligere hadde været undtat hans bruksret. Efter en del aars forløp solgtes gaarden til Tollef Olsen Fagerlidal, og Arnt Ingebrigtsen tok kaar for sig og hustru. Tollef Olsen solgte saa gaarden til en mand ved navn Morten. — Ved denne handel tok Tollef Olsen unda moene vestover mot Malangsfossen, og Morten fik kun skjøte paa det øvrige. Da en obligation i gaarden blev misligholdt, lot Tromsø sparebank gaarden gaa til tvangsauktion. Den kom saa paany i Arnt Ingebrigtsens eie. Han solgte saa gaarden igjen — dennegang til Mathis Ingebrigtsen fra Opdal, men tok dennegang unda en parcel av gaarden — det nuværende br. nr. 1 Solseth, hvor han tok ophold. Ved Arnts død kjøpte Mathis Ingebrigtsen ogsaa denne del og bosatte sig her, mens han solgte det øvrige til Rasmus Jonsen (fra Sørfjord?). Denne hadde ikke eiendommen længe, idet den blev frasolgt ham ved tvangsauktion. Ved auktionen fik Kristoffer Kristiansen og Tarald Sevaldsen (fra Vestgaard i Storelvdalen — Kristoffers svoger) tilslaget. Disse delte gaarden mellem sig, hvorved br. nr. 2 og 3 dannedes. Br. nr. 1 blev frasolgt Mathis Ingebrigtsen ved tvangsauktion og kjøptes av kjøbmand Ebeltoft, Tromsø, som igjen solgte den til Iver Ofsen Bøasæter fra Opdal (indflyttet til Maalselv aar 1883), i hvis eie den fremdeles er. Fra br. nr. 2 blev frasolgt en parcel, Haugland, til Kristoffer Kristiansens ældste søn, Vilhelm. Hjemgaarden blev i 1917 tilskjøtet Karl Kristoffersen. Br. nr. 3., Vestgaard, blev av Tarald Sevaldsen over draget av yngre søn. Fra denne er den solgt til Arne Trossdal, som igjen har solgt gaarden til Johnny Fjeldstad fra Salangen. En gaardpart av dette bruk er utskilt under navn *Furulund* og kjøptes og bebyggedes av Tarald Sevaldsen's ældste søn. Den eies nu av enken. Furulund var tidligere husmandsplads, ryddet av Ole Olsen fra Sollien, nævnt som eier av Birkeland i beskrivelsen over gaarden Elverum.

FOSSMO (BARDOFOSSMO)

Blev optat til beboelse og rydning av Ole Johnsen fra Foshaug og hustru Ingeborg Olsdatter, datter til Ole Lassesen Fagerlidalen i 1824 i henhold til rydningsseddel av 7de oktober 1822. Eiendommen blev skyldlagt 30te august 1832 og blev til skats svarelse ansat for 1/2 vog fiskeleie eller ny skyld 1/2 spdaler. I skyldlægningsforretningen er anført, at grænserne omfatter en vid utstrækning, befindes bjerk og anden løvskog i mængde og en del furu-skog, men som skjønnes ikke at utgjøre mere, end der var nødvendig til gjerdefang og pladsens bebyggelse og dens huses reparation. De av samme eksisterende trær var desuten for mestedelen i deres vækst beskadiget. Utsaadde aarlig 2 tdr. byg og 1 td. poteter. Stedet utsat for nattefrost. Pladsen mangler havnegang og har lite slaatteland, hvorfor foring maa tages utenfor pladsens grænser. Av denne aarsak blev opgit kun paa pladsen at føde: 3 kjøer, 1 hest og 15 smaafæ. Som herlighet anmerkes, at der i Bardoelv og ved dens fos gives anledning til at erholde noget fisk til kokning. Paa pladsen var følgende huse: stuebygning, fæhus, høi og kornlade under et tak, hestestald, stabbur, matstue, badstue og smie. Ole Johnsen erholdt kgl. skjøte paa Bardufossmo av 31te mai 1836 for en kjøpesum av 105 spdaler. Det fortællles, at da de skulde opføre sig huse paa Fosmo var skogen saa tæt, at de fik nok tømmer til husene bare av det, de maatte rydde væk for tomt og gaardsplads. Ole Johnsen var en arbeidsom mand, men stilfærdig, alvorlig og med stærke religiøse interesser. Hans hustru Ingeborg — der senere altid benævntes Ingeborg Fosmo — var en stor, staselig og myndig kvinde, som gjorde sig meget gjældende baade med sine legemlige kræfter og aandelige evner. Gaardens styr og stel maatte mest gaa efter hendes bestemmelser. Og gaardens drift gik hurtig frem under hendes styre. Hun øvet stor gjestfrihet paa sin gaard og var holdt som en bygdens dronning. Omkring 1860 fødte de paa Fosmo med endel foring utenfor eiendommen 32 melkekjøer og dertil okser og ungnaut, 6 à 7 hester, 40

melkegjete og mellom 100 og 150 sauer. Der blev hver høst slagtet 5 stornaut og 25 til 30 smaakreaturer. Omtrent alt blev brukt i huset. Der var daglig tilbords mellom 25 og 30 mennesker. Av kvinder var der 11 stkr. Om sommeren var der flere folk. Klokken 6 om morgenen blev alle vækket. Kvinderne var dog oppe til arbeide kl. 5 med spinding og haandarbeide, til de gik til fjøset. Litt kaffe uten mat, da de stod op. Frokost kl. 8, middag kl. 12, non kl. 1/2 5 og kveld kl. 8. Kosten var kraftig, men enkel av den sort, som avledes paa gaarden. Der blev fisket betydelig med laks ved Malangsfossen og Bardofossen til husbruk. De hadde sag- og kvernbruk ved fossen.

Ole Johnsen og Ingeborg Fosmo hadde 4 barn i sit egteskap, nemlig: 1. John, født 1824, senere bruker av Fosmo. 2. Ole, født 1827, overtok Søndre Fosmo eller Elvskiftningen, døde 1912. 3. Randi blev gift med Erik Broderstad og døde kort tid efter egteskapet. 4. Andreas, døde 9 aar gammel, druknet i Kvernhusfossen i Anselven. Det er meddelt, at der vistnok en længere tid før 1824 skal ha været en svenske, som med sin kone var kommet til Fosmo og hadde begyndt at bygge der. Han skal ha opført sig en gamme eller et lite hus, hvor han foreløbig holdt sig i. Da Ole Johnsen i 1824 kom til Fosmo, var der paa moen ut mot Bardofoss-faldet opbygget et par omfar til stue. Disse omfar var da meget nedraatnet, et bevis for, at det var længe, siden de var oplagt. Dette skal være fra ovenanførte svenskes tid. Sagnet om denne svenske og hans endeligt skal skrive sig fra følgende:

Ingeborg Fosmo.

Mens svensken var paa Fosmo, kom der en mand til ham og som blev hos ham en tid. Mens disse to en dag om sommeren holdt paa at hugge tømmer i haugen opfor hytten og konen var alene i denne, fik de se, at der op fra elven kom 3 mand gaaende op til hytten. Svensken tok øksen og gik ned. Manden, som stod igjen op i haugen, saa, at svensken og mændene møttes ved hytten. Da de hadde staat der en liten stund og pratet, hadde antagelig svensken bedt mændene gaa ind. Manden op i haugen saa svensken sætte fra sig øksen utfor hytten. I det samme svensken skulde gaa over dørstokken, var det en av mændene, som grep øksen og slog til svensken, saa han stupte. Manden op i haugen hørte rop, antagelig av konen, hvorefter han ikke vovet sig ned, men tok veien over fjeldet til Sørreisa, hvor han gik langs sjøen. Her saa han et seilfartøi, som laa og drev i stille ute i Solbergfjorden. Han signaliserte til fartøiet, som satte baat ut og hentet ham ombord. Det var et fartøi sydfra, som hadde været paa handelstur nordover og bl. a. hadde skipperen i opdrag for øvrigheten at opsøke en mand, der skulde være reist nordover, og som retten vilde ha fat i, da han var sigtet for falskmynteri. Fartøifolkene fik mistanke til denne mand og efter eksamination erkjendte han, at han var den eftersøkte falskmynter. Han blev ført sydover, og under forhørene skal han ha oplyst om denne begivenhet. Sagnet har gaat, at der skulde være folk fra sjakaresene, som øvet denne udaad mot svensken — og antagelig hans hustru — da de nok betragtet de folk, som vilde bosætte sig ved fossen som nogen, der vilde gaa deres laksefiskeri og muligens skogen i næringen.

I 1860 delte Ole Johnsen og Ingeborg eiendommen mellom sine 2 sønner: John, der blev paa hjemgaarden Fosmo, og Ole, som flyttet til Elvskiftness, hvor der tidligere var opført hus.

Ifølge utskrift av kgl. skjøte, git den 26. mars 1856, tinglæst 13. juli 1859, er gaarden Elvskiftness matr.-nr. 46 av skyld gml. 8 M. Fisk og 14 skill. solgt av staten til leilæending Ole Johnsen for en sum av 80 spcd. Det var Ingeborg og Ole Johnsen, som foranstaltet bro over Bardoelven oppaa «Øvrefallet» av Bardofossen for at faa havne med creaturene paa andre siden av elven; men efter at denne hadde staat i en 10–12, aar tok storflommen den. Ganske straks blev den bygget op igjen og stod da, like til den blev saa gammel, at den ramlet

sammen for 25 aar siden, og senere har den ikke været opbygd. Ole Johnsen døde i 1863. Ingeborg hadde kaar paa gaarden hos sin søn John. Hun døde i 1895. John Olsen blev gift med Karoline, datter til «Gammeljens» Storbakken. Hun døde imidlertid efter en del aars egteskap, og John blev saa senere gift med Serine Simonsdatter fra Rydningen i Bardo. John Olsen hadde følgende barn: Første egteskap.

Ole Johnsen, gift med Anna Hay. Har vært postaapner paa Moen. Ingeborg Anna, gift med Hans Olsen, Stenge, Lenvik. Reiste til Amerika, hvor manden driver som smed i Wisconsin. Elisabett, gift med Hans Eriksen fra Bergen. Bor i Seattle i Amerika. Han driver som mekaniker.

Andet egteskap.

Simon, gift med Karen Jakobsen fra Fleskmo. Bor nu paa hovedgaarden Fossmo. Randi, gift med Edv. Tollefsen og bor i Fagerlidal. Iver, gift med Karen Nilsen fra Grong i Namdalen. Andreas, gift med Gyda Nilsen fra Grong i Namdalen. Tollef, døde 4 aar gammel. Johannes, gift med Henriette Hansen fra Sørreisa. Karoline, gift med Magne Forseth paa Kirkemo i Bardo. Thea, gift med Amandus Tollefsen, Lerbekmo. Hun døde i 1914.

John drev sin gaard godt. De fødte omkring 20 naut, 3 og 4 hester samt smaakreaturer. Flink fisker og jæger var han. De brukte sjelden anden fisk end laks. Om høsten hadde de saaledes 6—8 tdr. saltet laks. Det hovedsagelige fiske var med lyster om høsten, naar det blev mørkt. Det fortælles, at de stak saa meget fisk, at de maatte ro i land og tømme baaten enkelte gange. Det har hendt, at de har kjørt op 3 las laks — bare med det laag i karmen — efter 1 kvelds lystring. Fuglekjøt og vildrenkjøt hadde de ogsaa adskillig av om vintrene. Naar de solgte rype, kunde de faa 2 skilling for stykket. I 1860-aarene kom de første engelske sportsfiskere opover, og de bodde paa Fosmo. Stangfiske var ikke brukt heroppe, før de kom. John laget selv sine laksefluer i begyndelsen. Han smidde selv anglerne, og saa rørte han fjær paa — og laks fik han. Om vintrene drev han som børsesmed, da han i den tid var den eneste paa lang strækning. I 1900 døde hans kone Serine, og i 1901 delte han eiendommen mellem sine sønner Simon, Iver, Andreas og Johannes. John døde i aaret 1907. Som kaarmand bodde han hos sin søn Iver.

Elvskiftness. Det fortælles at en Arnt Semmingsen (hvorfra, vites ikke), der hadde rydingsseddel paa eiendommen, hadde opført sig et beboelseshus imellem Søndre-Fosmo og Berglund, som han bodde i en stund. Senere har der i nævnte hus bodd en mand, som var kaldt for «Skrytaringebrigt». Han var familiemand, men maatte dra derifra, da Ole Johnsen i 1859 fik kjøpe Elvskiftness av staten som nævnt tidligere. I 1860 flyttet altsaa Ole Olsen til Elvskiftness. Ole Johnsen hadde da før opført huser paa eiendommen. Tidligere hadde de bare brukt Elvskiftness til slaatter og som buhavn.

Ole Olsen var gift med Ingeborg — som var fra Tynset (søster til Storamunds kone Marit). Hun var en meget dygtig og driftig kvinde, og hun var det, som i det vesentlige drev gaarden op til, hvad den blev. Ole Olsen var selv ingen gaardbruker, men en svært interessert jæger og fisker. De hadde 10 barn:

Ane, den eldste døde ganske ung. Ole Andreas, døde mens han gik paa amtsskolen som da var paa Olsborg. Ingeborg bor nu paa Berglund. Olai, gift med datter til Kristian Israelsen, Fleskmo. Reiste i 1880 til Amerika, og er farmer i Wisconsin. Johannes bor paa Søndre-Fossmo. Bernt og Halvor døde begge som smaagutter. Randi, gift med bror til Olais kone. Reiste til Amerika og blev gift der. De driver farming. Tollef, bodde paa Elvskiftness. Døde i 1913. Hanna, reiste til Amerika, og blev gift der med bror til Halvor i Luneborg. Driver farming. Enke nu.

Ole delte sin eiendom mellem sine barn Tollef, der flyttet ut og kaldte sin del Elvskiftness, Johannes fik hjemgaarden og omdøpte denne til Søndre-Fossmo, og Ingeborg, der senere flyttet ut, kaldte gaarden Berglund. Ole Olsen døde i 1912. Konen døde 4—5 aar før. *Elvskiftness* kaldes i daglig tale Elvskiftningen. Tollef blev gift med Anna Olaisen. Han bygde sig op gaard og drev bruket meget godt frem, saa han i sin velmagtstid hadde 8—9 naut og 1 à 2 hester samt en del smaafæ. Han var ogsaa en kjendt jæger og fisker. De har hat 7 barn, nemlig: Ole, Borghild,

Ingeborg, Konstanse, Judit, Jensine og Thallaug. Tollef døde i 1913, og enken drev eiendommen til i 1916, da hun blev gift med Einar Brannsegg fra Bardo. De har hat 3 barn, hvorav 1 er død. I 1924 blev eiendommen delt i 2. Einar og Anna har den ene halvpart og sønnen Ole den anden. Ole har ført sig op beboelseshus. Gaarden har siden Tollefs død var sterkt hjemsøkt av ildebrande. Der er saaledes opbrændt 2 fjøs og 1 stuebygning.

Søndre-Fossmo. Johannes blev paa hovedgaarden (Elvskiftness), men kaldte den nu for Søndre-Fossmo eller i daglig tale «Borta elva». Han er gift med Ane Henriksen fra Sørreisa. Johannes har drevet sin gaard almindelig bra. Flink jæger og fisker. De har i sit egteskap hat følgende barn: Ingeborg, gift med gbr. Even Elstad og bor paa Eidsvold. Olav, maskinist ved Bardofoss kraftanlæg. Bertha døde i 20-aars alderen. Ludvik hjemme. Randi, gift med Sigurd Didriksen fra Karlstad. Agnes, Hildur og Synøve hjemme. Desuten er 2 piker død som ganske smaa. I 1925 delte Johannes gaarden mellem sine 2 sønner Olav og Ludvik. Ludvik har hjemgaarden og mesteparten av bruket. Olav bygger sig nyt hus paa innmarken.

Berglund. Ingeborg fik denne eiendom. Her var ingen hus opført og intet ryddet. Hun blev gift med Ingebr. Ingebrigtsen, søn til «Gammelingebrigt» Bakkehaug. Han døde imidlertid efter 4 aars egteskap. De bodde i den tid paa hjemgaarden. To barn hadde de i sit egteskap, nemlig: Karoline, gift med Anton Brannskogness, og Ola, gift med Olea Bostad fra Bardo, og de bor paa Borgestad. Ingeborg Anna gift med Rønnig Ulvestad. Ingeborg blev senere gift med Iver Olaisen fra Kjellmoen. Nu først flyttet de til Berglund, førte sig op hus der og tok til med rydning. Ingeborg har været en myndig kvinde i sit styre og stel, likesom hun ogsaa har været meget religiøst interessert. Hun og Iver har hat disse barn: Ingebrigt, Olea, gift med Jakob Brorstad og bor der, Johannes og Karen, gift med Sedolf Olsen Finkroken i Bardo. I 1923 deltes eiendommen i 2 mellem Ingebrigt, der fik hjemgaarden, og Johannes, der flyttet ut og bygde sig op nye hus. Han kaldte gaarden, Nytrøn. Ingeborg og Iver har kaar paa gaarden. Ingebrigt er gift med Karen Tune fra Bardo. De har 5 barn: Gunnar, Ivar, Toralf, Ingeborg og Rolf. Johannes, gift med Ingebjørg Skoelvlid fra Bardo. De har 2 barn: Ingolf og Jostein.

Fossmo. Simon overtok hjemgaarden og omtr. $\frac{1}{3}$ av den dyrkede mark. Resten av den dyrkede mark deltes altsaa mellem Iver og Andreas. Simon blev gift med Karen Jakobsen fra Fleskmo, og har de i sit egteskap hat følgende barn: Frida, gift med Meyer Fagerheim. Har 2 barn, Marie og Sverre. Bertha, gift med Ivar Fossli, der døde i 1918. Senere gift med Rikard Rydningen og bor paa Hauge i Bardo. Johanna, gift med Johan Fossli. Bor paa Dalberg. 2 barn, Ester og Ivar. Anna, gift med Rønning Fossli. Bor paa Motrøn. Har 2 barn, Karen og Johannes. Ingeborg, gift med Hjalmar Helgesen og bor paa Fleskmo. Johannes, gift med Gjertrud Prestbakmo fra Salangen. Hjemme paa gaarden. Gudrun og Aagot ogsaa hjemme. Simon har drevet et almindelig stort gaardsbruk. Om sommeren driver han laksefiskeri i stor utstrækning sammen med sine 2 brødre Iver og Andreas.

Fossum. Iver flyttet ut og bygde sig op hus og kaldte sin gaard Fossum. Han er gift med Karen Nilsen fra Grong i Namdalen. De driver et almindelig stort gaardsbruk. Har syv barn: Serine, Jenny, Karoline, John, Trygve, Sverre og Tordis.

Fossland. Saaledes kaldte Andreas sin gaard, da han flyttet dit. Gift med Gyda Nilsen fra Grong i Namdalen (Søster til Ivers kone). Driver et almindelig stort gaardsbruk. Kjendt som dygtig jæger og fisker. De har hat flere barn av hvilke lever: Sigrid, gift med Nils Nordmo paa Nordmo, John, gift med Johanna Kirkesness, hjemme. Astrid, gift med Bjarne Heimdal, Bardo, og bor der. Gerda, Ester, Arne, alle tre hjemme.

Nylund. Johannes førte sig op hus her og tok til med nyrydning. Han kaldte sin gaard Nylund. Gift med Henriette Hansen fra Sørreisa. De har arbeidet sig godt frem, siden de begyndte paa pladsen, saa de driver nu et almindelig stort gaardsbruk. De har en datter, Signe.

Bardufossen blev i 1908 av Fossmogaardene som før nævnt solgt til staten. I 1919 begyndte Troms fylkes kraftforsyning utbygning av Bardufossen for utnyttelse av elektrisk energi. I 1922 blev den foreløbige utbygning færdig, og den skaffer nu lys og kraft til mange herred i Troms fylke.

Paa Iver og Simons eiendommer er opført to svære vaaningshus tilhørende kraftanlægget og som disses funktionærer bebor. Desuten har fru fylkesmand Backe, Tromsø, lat opføre en vakker villa oppe paa Bardohaugen paa Simons eiendom. Arbeidsbarakke og diverse lagerhus har kraftforsyningen ogsaa opført paa Fossmo.

RUSTA (RUSTEN)

Den første opsidder, som kom og bosatte sig i Rusten, var Per Johnsen og kone Beret Jonsdatter fra Tynset i 1825. Nogen aar senere kom en Ole Pedersen fra Storelvdalen og blev enig med Per Johnsen om at dele Rusta med sig, saa gaarden blev delt i 2 dele. Per Johnsen overdrog da pladsen til sin datter Kari, som blev gift med en finlænder, Henrik Mikkelsen, der igjen delte pladsen mellem sig og Karis halvbror, Ole Pedersen. Ole Pedersen gav da bruket av pladsen til hans søn Ole Andr. Olsen, født 1864 overtok den. Hans kone, Dorthe Amundsdatter, født paa Sørhus 1860. De har 7 barn, som alle lever. I 1920 utskiftet han en parcel til datteren Amanda, som er gift med Angel Halvorsen, født 1889. Henrik Mikkelsen skiftet sin part mellem sine 2 døtre Karen og Anne. Karen var gift med Haagen Hansen fra Sørhus og har 6 barn, hvorav 1 er død. Haagen er enkemand nu. Anne gift med Ole Sivertsen fra Dovre og har 3 barn, Marie, Rønning og Helga. Marie er gift med Albert Johansen Rosfjord og Helga med Marthin Johansen Strand, Bardo. Rønning er gift med Eline Klingenberg fra Sørreisa. Han driver gaarden, som kaldes Rusteng. Han har 8 barn. Den halvdel, som Ole Pedersen fra Storelvdalen fik, overtokes efter hans død av hans søn Ingebrigt Olsen, født paa Kopang i Storelvdalen 1832. Han delte gaarden mellem sine 2 sønner, Rønning og Ole. Den første gift og har 2 barn, overtok hjemgaarden og Ole gift og har 4 barn, opførte nygaard som kaldes Tangen. I 1864 overdrog Ingebregt et stykke til Helge Ingebrigtsen, født 1840 paa Løvberg i Maalselv. Helge var gift med Henrikke Ingebrigtsen, født paa gaarden Moland i Lurøy prestegj. i Helgeland. Han brukte pladsen til sin død 1902. Da overtok hans fostersøn Konrad Kristoffersen pladsen. Han er gift med Jenny Tollefsen fra Sørreisa. Henrikke døde i 1922. I 1868 nedsatte Fredrik Andersen sig som husmand hos Ingebrigt Olsen. Han kom i 1862 fra N. Fron i Gudbrandsdalen, født 1840. Hans kone het Ingeborg Knutsdatter, født 1841. Omkring 1900 kjøpte han pladsen. Senere overtok hans svigersøn, Ole Pettersen, født paa Rosvold i Maalselv 1867, og kone Karoline Fredriksen pladsen. De har 1 søn, Julius, født 1907.

Fra Rusten er desuten utskilt «Bobakken», som er ryddet av Tore Knudsen og hustru Gurine, begge fra Tynset. Tore har ved siden av sit gaardsbruk drevet skrædderhaandverket. Begge har været særdeles strævsomme folk. De har hat flere barn. For nogen aar siden overdrog han gaarden til sin søn Kristian. Gift og har flere barn.

Likeledes har Ludvik Strømmen fra Rosfjord i Lenvik, gift med Tore Knudsens datter, Kirstine opført sig en vakker gaard paa en fra Rusten kjøpt parcel. Like i grænsen mot Rusten har Henrik Gustavsen, gift med Marit Knudsen opført sig gaard paa en fra Fosmo kjøpt utmarksteig og kaldes «Bjørnaas». De har 7 barn. Av Fosmo kjøpte for nogen aar siden Marie Bjørnval en utmarksteig, hvorpaa opførtes hus og kaldte stedet «Bjørneborg». Paa statens grund, kjøpt av Fosmo, bor 2 forpagtere nemlig: Iver Jørgensen og hans mor Marie Jørgensen.

I de siste 20 aar har det vært handelssted i Rusten, men flere ganger skiftet indehaver. Handelsstedet eies nu av J. Berglund fra Bardo.

Finsund (g.-nr. 52, br.-nr. 1) er den sidste gaard i Maalselv mot Bardo. Den første rydningsmand, som bosatte sig paa Finsund, var Ole Ingebrigtsen fra Gudbrandsdalen med kone

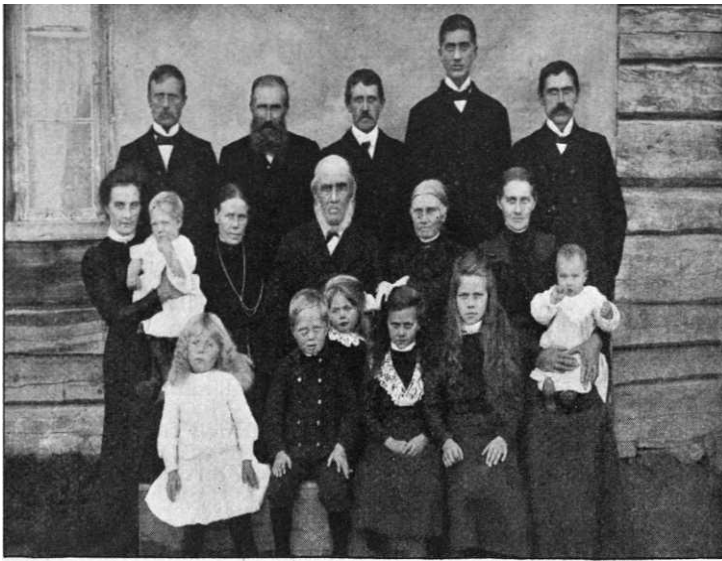
Ingeborg Halstendatter og sine 3 barn fra 1 til 3 aar gamle. Han bosatte sig der i 1800 og var paa pladsen i 2 aar til 1802, da han flyttet. Pladsen laa da øde til 1804, da næste rydningsmand, Ingebrigt Nilsen, kom fra Gudbrandsdalen og bosatte sig der. Han hadde pladsen til omkring 1830. I hans brukstid blev den skyldlagt.

Næste bruker var John Iversen, der kom fra Gudbrandsdalen og bosatte sig der omkring 1830 med sin kone, Ingeborg Amundsdatter, Olsborg, og hans stedsøn Erik Evensen. John Iversen var en arbeidsom mand. Han ryddet og dyrket saa han i sin brukstid hadde 20 storfæ, 3 hester og 60 smaafæ. Han opførte sagbruk og kværn. Da gaarden laa like ved elven og av den grund var svært frostlendt, flyttet han den op derfra til der, den nu staar, 600 meter fra elven. John Iversen var salmaker, smed, snekker og tømmermand. Han var paa gaarden til sin død i 1876. I 1864 overdrog han den til sin stedsøn, Erik Evensen, som var bruker til 1889. Han var mindre skikket til gaardbruker, og da han solgte den, kunde der kun fødes 7 storfæ, 2 hester og 5 smaafæ. Der var i mange aar skydsstation i Finsund. Erik Evensen var ugift. I 1889 solgte Erik Evensen til Marthin Gundersen og kone Ingrid Sofie Hansdatter. Han var fra Trondhjem, født 19. oktober 1860. Ingri Hansdatter var fra Takholmbugt, Maalselv, født 23 februar 1867. Han var en tid lensmandsbetjent hos lensmand Strøm i Trondenes. Senere betjent hos lensmand Krokseng, Maalselv, i syv aar. Var kst. lensmand i 3 aar i Maalselv til i 1889, da han kjøpte gaarden. I 1895 brændte den stuebygning, som var paa pladsen. Han opførte da ny fjøsbygning i 1895, og i 1897 opførte han ny stuebygning og anla i 1890 cirkelsag. Han var smed og snedker. Han brukte pladsen til sin død 1902. De hadde syv barn. Efter hans død fortsatte hustruen brukets drift. Hun sitter fremdeles med styret sammen med sønnerne. Georg Gundersen flyttet ut fra hjemgaarden og bygget sit eget hus i 1916. Han blev i 1906 gift med Sigrid Anna Andreasdatter fra Bardo og har 4 barn i live og 2 døde. Rudolf blev i 1922 gift med Karen Johnsdatter fra Bardo og har 1 barn. Arnold blev i 1922 gift med Ingeborg Korneli Bersvensdatter fra Bardo og har 1 barn.

FAGERLIDAL (ANDSELVEN).

Gaarden Fagerlidal blev paabegyndt i aaret 1789. Rydningsmanden Lasse Olsen og hans søn Ole Lassesen kom herop sommeren 1789. De gjorde sig først en tur op gjennom Andselven. Her likte de sig godt; men de skulde dog se sig om litt længer opover hovedelven, før de begyndte for alvor. De reiste da opover til Elvskiftnes. 2 store fosser, en i hver elv for kvern og sagbruk, bra jordbund, meget furuskog og masser av laks i elven. Her begyndte de saa at bygge sit første hus. Imidlertid kom den, der senere bygget paa Olsborg, opover og sa, at han skulde reise derfra, da han hadde rydningsseidel paa at han kunde ta det land han vilde. De skulde bare gjøre sig en tur længere opover dalen for at se sig om. Det var ikke andet at gjøre for Lasse end at forlate stedet. Der han begyndte kaldes endnu den dag idag for Lasse-tomta. Lasse og hans søn reiste da nedover til Andselven igjen og tok den tomt de hadde sett paa, før han reiste opover. Da var det lidd saa langt paa aaret, at det blev ikke tid at faa sig færdig noget hus. De grov sig derfor ind i en brat bakke, og utenfor hullet satte de to skraastrævere. Fra denne buk la de som mønsaas en tømmerstok fra bukken til bakken ovenfor hullet. Reiste saa ris paa skraa fra mønsaasen og til marken og tækte saa dette med næver og torv, og der bodde de den første vinter.

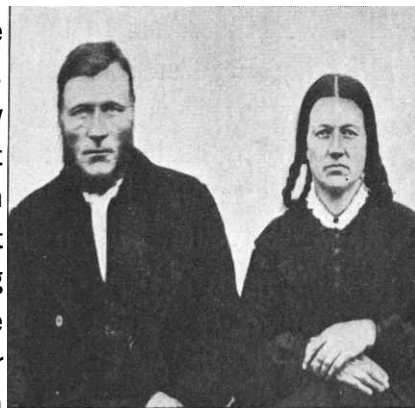
Da de hadde holdt paa hermed nogen dager, kom Olsborgkaran tilbake og drog ogsaa de opover Andselven. Da Lasse fik se de komme tok han øksen for at sætte sig til motverge. De skulde ikke jage ham engang til. Deres ærinde denne gang var imidlertid at si, at de ikke skulde bygge oppe i Elvskiftnes, saa han kunde bare reise op igjen og fortsætte; men da bestemte

Ole Tollefsen Fagerlidal og hustru med barn og barnebarn
(samt broren Elias og hustru).

Lasse sig for at være der han var, særlig da han fandt at fossene oppe i Andselven egnet sig godt for sag og kvernbruk, og desuten likte han jordbunden bedre her end oppe i Elvskiftnes. Den første vinter de bodde her hugget de tømmer til stue og fjøs og bygget. Tømmeret hugget de borte paa Stormoen, rullet det utover eggen til nedpaa Andselven, drog det derfra i vidjer de 300-400 m. til byggepladsen tildels imot bakke. De hadde let for at skaffe sig kjøt og fiskemat. Om høsten stak de saa meget laks i Andselven, at de hadde fisk hele vinteren. Kjøttet fik haren og or-

hanen og tildels tiuren skaffe dem. Like utenfor hyttedøren fældte de en stor selje og der fik de de harer de vilde ha. Orhanen hang som heggebær bortover bjerketoppene og det var bare at lukke gammedøren paa klem og skyte den nærmeste. Da var det værre med mel og kornvarer m. m. Det nærmeste handelssted var Kløven i Lenvik, og dit var det jo litt langt. Et av de første aar de var her skulde en av dem reise sydover til Trondenes for at faa fat i saakorn. Lasse gik da til Sørreisa for at faa laane sig baat for at ro til Trondenes for at kjøpe sig saakorn. Der var imidlertid ikke baat at faa laane. Enten var baatene borte paa fiske, eller ogsaa vilde ingen laane ham baaten, da han var ukjendt, og de tænkte vel, at hvis han fik laane baat, saa de hverken baaten eller manden igjen. Paa denne maate gik han rundt Finfjord nord gjennom hele Gissundet, rundt Rosfjord og fra Rosfjord rundt odden til Sultinvik, over til Maalsnes, og han fik ikke laane baat, før han kom til Navaren i Sørfjord. Saa var det at ro sørover igjen til Trondenes, fik sig saakorn, rodde tilbake og ind gjennom Malangen, til han naadde isen paa elven. Her satte han kornsækken fra sig og rodde til Navaren for at levere baaten, saa var det at ta til at gaa igjen tilbake til sækken, og saa var det at ta skiene paa bena og sækken paa ryggen og saa de 3,5 mil opover elven. Den første hest de hadde her paa gaarden fik de nogen aar efter at de var kommet. Den var bakkesky og naar de kom utover bakken, maatte han styre bent paa stueveggen for at faa den stoppet. Det kunde jo hende, at han ikke traf stuen og da bar det forbi og stoppet ikke før de var langt nede paa flaten nedenfor. De bodde ikke saa svært længe der hvor de bygget først førend de flyttet op paa flaten og bygget der hvor gaarden nu staar. Fra 1807 til 1814 var her 7 uaar efter hverandre. Der blev utdelt en skjeppes korn til hver familie for aaret. Men det blev for lite. De maatte bruke barkebrød. De tok væk den grove barken av furuen og tok den inderste bark og tørket den og mol den, og av dette bakte de brød. Det var vanskelig at bake; for det vilde ikke henge sammen. De maatte bake det paa en tøndebund og lure det ned paa brødjernet for at steke det. Om sommeren fanget de meget laks og da fandt de paa at ta lakserognen og banke den og knade den sammen med barkemelet, da hang det sammen, men barnene

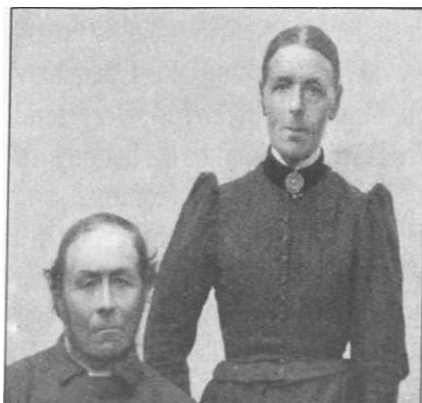

Lars Iversen og hustru Sirianna
(Fagerlidal).

især greide ikke at spise det. Ingeborg Fosmo var 7 aar, og hun fik ris for at hun negtet at spise. Lasse og Ole drev sammen i nogen aar til Lasse døde i 1801. Han blev ført utover til Lenvik kirke og begravet der. Senere drev Ole gaarden alene til 1821, da hans søn Tollef Olsen kjøpte den ved offentlig auktion.

Ole Lassesen døde i aaret 1861 i smien. Der blev lavet seng til ham inde; men han negtet at gaa ind. Han vilde ligge i smien og der døde han. Hans sykekost var kaldgrøt og tjukmelk. Han vilde ikke ha noget andet. Naar nogen kom og spurte ham, hvad han vilde ha til mat, saa han op paa bordet sit og sa: Mat! Eg har søil i koppen min og eg har graut og tjukmjølk, eg trøng ikkje noko. Han fik ofte folk til at komme og læse av bibelen for sig, og da var det helst Johannes' aabenbaring han vilde høre. Ole Lassesen hadde bare 2 barn, Tollef, som senere overtok Fagerlidal gaard og Ingeborg, der blev gift med Ole Johnsen, søn av Jo Foshaug, og flyttet til Fosmo i 1824. Fra disse to stammer siegten Fosmo. Da Tollef Olsen overtok gaarden i 1821, var dens grænser følgende mot nord: Utrapbækken, mot øst, Maalselven til Andselvs munding, mot syd Andselv mot vest, Andselv og Trolddalsbækken til høieste Andsfjeld. Et areal, hvor der nu er 20 særskilt matrikulerte bruk. I 1822 blev Fagerlid (løpenr. 87) utskilt. Denne eiendom fik rydningsmanden Andreas Jakobsen som medgift med sin kone Ingeborg, datter til Rønnaug. Tollef Olsen var født den 9. august 1804. Gift i Lenvik kirke den 2. oktober 1828 med Sigrid Eriksdatter Kjærresnes, født den 5. mai 1804. De hadde 7 barn. Ole Tollefsen født den 26. april 1829, Erik Tollefsen, født den 15 april 1831, død 31. juni 1831. Sirianna Tollefsen, født 18. juni 1832. Erik Tollefsen, født 20. januar 1834, Rønning Tollefsen, født 9. oktober 1835. Elias Tollefsen, født 22. mars 1837, død 5. mai 1839. Elias Tollefsen, født 4. december 1848. Tollef Olsen bygde sig stue og fjøs, da den stue som stod før blev tat som kaarstue for gamlingen. Stuebygningen, den nuværende, blev færdig i 1834, og det store stenfjøsset blev færdig i 1854. Allerede i 1825 var der bygget baade sag og kvernbruk borte i Andselven. Men før hadde han et litet sagbruk borte i Lillekrokbækken. I 1834 bygdes ny smie og der blev lavet til en saueskinds blæsebelg, som endnu er i bruk. Paa sagbruket her i Andselv er skaaret materiale til gaarden Nordhus i Sørreisa. Tollef drev gaarden til i 1865. Da var der opdyrket 120 maal jord. Det var meget tungt at rydde, da her var saa meget og stor skog. Det var at kjøre den sammen i lunner som smaa hus og sætte varme paa og brænde den op. Det var ingen pris hverken paa favnved eller planker. Tollef var medlem av Maalselv herredsstyre og ordfører.

I 1865 blev gaarden delt i 2 dele, hvorav Ole Tollefsen overtok den ene og Lars Iversen Kjelmoen den anden. Han fik gaarden som medgift med sin hustru Sirianna Tollefsen, Ole Tollefsens yngre søster. De drev saa hver sin part til Lars Iversen døde i 1884. I 1885

Per Jonsen Stor-Per) og hustru Marit (Fagerlidal).

kjøpte Ole Tollefsen Lars Iversens part og slog begge gaarde sammen til 1 bruk. I 1867 satte Ole Tollefsen ned 1 husmand, Per Johansen fra Lesje i Gudbrandsdalen, kaldt Stor-Per. I 1871 blev John Olsen, kaldt Jo med Bækken, nedsat som husmand av Lars Iversen. Disse to husmænd sat ved Lillekrokbækken, Jo paa øvre side og Per paa nedre side av veien.

Ole Tollefsen bygde sig sin egen gaard kaldt Fagerlidal med 1 stue, fjøs, laave og smie, der endnu staar og er i bruk. Han drev ogsaa tømmerdrift i flere aar.

Ole Tollefsen blev gift med Anne Erlandsen fra Østre Gausdal. Erlandsen familien kom til Sørreisa, da Anne var 7 aar. Anne var født den 20/11 1834. Døpt den 1/12 1834 i Østre

Gausdals hovedkirke. Hendes familie var fra Øier i Gudbrandsdalen fra samme præstegjeld som Lasse. De hadde 9 barn: 1 Tollef Olsen født 30. mars 1858. Reist til Amerika i 1880. Skudt av røvere i 1895. 2. Sirianna Olsen, født 9. jan. 1861. Reist til Amerika i 1880. 3. Edvard Olsen født 10. februar 1863. 4. Johanna Olsen, født 27. december 1865. Reist til Amerika i 1890. 5. Karen Olsen, født 6. juli 1868 død 30. december s. a. 6. Rønning Olsen, født den 24. december 1869. 7. Olav Olsen født den 27. august 1873. 8. Eline Olsen født den 1. februar 1876, død 17. januar 1877. 9. Eline Olsen født den 24. mai 1878. Eline blev gift med Peder Lombnes fra Rendalen (se om slekten Lombnes i J.B. Bulls Rendalsboken). Edvard Olsen, Rønning Olsen og Olav Olsen overtok senere hver sin del av farsgaarden. Ole Tollefsen tok tømmerdrifter oppe i Frihetsli og i Kalhølskogen og fløtte tømmeret nedover elven til nedenfor Malangsfossen – her la han sælge tømmeret i store flaater, som blev slæbt eller seilet til Tromsø for salg. De ældste furuer som ikke egnet sig for salg blev fløtt nedover elven til Andselv, hvor det blev tat i land, kjørt opover bakkene og hjem, hvor det blev bultet op til stavkub. Siden blev det kjørt paa sagen i Krokbakken og skaaret til tøndestav. Om vinteren blev der oparbeidet tønder, som blev ført til Tromsø med komsen og solgt. Endel av tømmeret blev kjørt paa lekje opefter Andselven til opgangsagen og blev skaaret op til bord for gaardsbruk og delvis til salg. I denne tid begynte der at bli efterspørsel efter favneved. Han tok saa favneved-bruk oppe i Myrenes skogen og kjørte veden om vinteren til elven nedenfor fossen, hvor han om sommeren tok den paa komsen og førte den til Tromsø. Sin egen eiendomsskog sparte han saa meget, det lot sig gjøre. Til brændsel brukte han bare surbjørk og raskved. Hans forretningsforbindelse i Tromsø var Fredrik Haugen og Hilmar Lehne.

Ole Tollefsen var ordfører i bygden i mange aar. Likeledes forlikskommissær. I 1882 mødte han paa Stortinget som suppleant. Ole Tollefsen drev gaarden som et bruk til i 1900 da den blev delt i 3 deler, saa hver av hans 3 hjemmeværende sønner fik hver sin tredjedel. Edv. Tollefsen fik Fagerlidalen. G. nr. 54, br. nr. 1, den ældste del av gaarden. Olav Tollefsen fik Fagerlidal øvre (farsgaarden). G. nr. 54, br. nr. 13 og Rønning Tollefsen fik Ulvestad g. nr. 54. Egentlig hette stedet, hvor Rønning bygde Vargebakken. Da Lars Iversen og Ole Tollefsen drev hver sin gaard, hadde de saugrindene deroppe. En nat om høsten kom ulven som gjest til sauen. Den nat blev der revet ihjæl 16 stk. sau – akkurat 8 for hver av eierne. Siden den dag hette stedet Vargebakken. Men da der skulde til at bo folk der, blev navnet pyntet op litt og saa blev det kaldt Ulvestad. Gaarden Fagerlidalen g. nr. 54, br. nr. 1 fik hans ældste herværende søn Edvard Tollefsen. Edv. er gift med Randine Johnsdatter Fosmo. 7 barn. Tollef Tollefsen, sersjant, født den 5. februar 1889, John Tollefsen født 1891, død 1. mai 1904. Astrid Tollefsen født den 23. januar 1896, Selma Tollefsen født den 28. juni 1900, Valborg Tollefsen født den 27. juni 1902, Olaug Tollefsen født den 28. oktober 1905, Ruth Tollefsen født den 18. mai 1909. Edv. har været medlem av Maalselv herredstyre flere perioder, medlem av skolestyre og fattigstyre, lignings- og overligningsnævn, formand i Maalselv sykepleieforening siden den blev stiftet o.s. v. I 1906 solgte han en parcel utmark av eiendommen, G. nr. 54, br. nr. 14, Borgestad til Ole Ingebrigtsen Berglund. Han er gift med Olea Borgestad fra Bardo og har 4 barn: Selma født 1902, Alf født 1903, Ivar født 1906 og Oluf født 1915. – Han har oparbeidet eiendommen, saa at han nu har 25 maal dyrket mark. I 1916 blev Edv.s ældste søn gift med Marit Sivertsen fra Utrapet. Han har hat 3 barn. Rannveig født den 28. november 1916, Sara født den 13. oktober 1918, John Sigismund født den 28. februar 1921, død den 21. juni 1922. Har de to sidste aar forpakket Skogselsk.-eiendom Fagerlidal.

Ulvestad blev overtat av Rønning Tollefsen, gift med Ingeborg Anna Berglund. De har 7 barn: Asbjørn Tollefsen, student, født den 24. november 1901, Ester, Ingebjørg, Solveig, Sverre,

Lasse og Bjarne. Han har nu 70 maal dyrket mark. Han har været ordfører i 2 perioder 1913–1916 og 1920–23 og desuten medlem av herredstyret. Han mødte paa Stortinget som suppleant en kort tid i 1922. I 1918 fik han stiftet Troms indland rutebilselskap og han har været formand for Troms indland rutebilselskap siden det blev oprettet. Han har været medlem av Maalselv ligningsnævn og skolestyre og fattigstyre og forøvrigt meget benyttet i kommunale hverv.

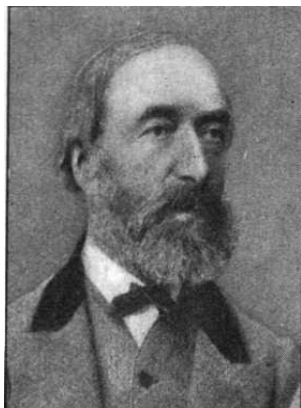
Fagerlidal øvre, g. nr. 54, br. nr. 13 blev overtat av den yngste hjemmевærende søn Olav. Han blev gift med Amanda Mortensen fra Fleskmo. Han har nu 4 barn: Borghild, Alfild, Oda, Jorunn. Han var i 1921 medlem av Maalselv ligningsnævn. I 1921 solgte han eiendommen til Troms skogselskap og reiste til Østre Gausdal og begyndte som forretningsmand. 1918 solgte han en parcel av eiendommen til Troms skogselskap til planteskole. I 1920 solgte han en anden liten parcel til O. Johnsen Dalen (postfører og er gift og har 6 barn).

Fagerheim. Elias Tollefsen, Ole Tollefsens bror, flyttet til Fagerheim i 1894. Han fik imidlertid ikke lovligt skjøte før i 1900, da Fagerlidal blev delt mellem Ole Tollefsens 3 sønner. Han brukte eiendommen til i 1909, da han solgte den til Meyer Foslid, som fremdeles eier gaarden.

Fagerlid. I aaret 1820 begyndte Andreas Jakobsen fra Sørreisa at rydde gaarden Fagerlid. 2 aar efter blev der foretat utskiftning av Andreas Jakobsens eiendom og fik som grænse mot nord Utrabækken, mot syd efter Lillekrokbækken til Skjelfossen og derfra i nordre ende av Slaat-haugen. Eiendommen fik Andr. Jakobsen som medgift med sin kone Ingeborg, datter av Røn-naug, Ole Lassesens kone. Andreas Jakobsen drev eiendommen i nogen aar – saa delte han den mellem sine to sønner Jakob og Gabriel. Jakob fik øvre Fagerlid og Gabriel nedre Fagerlid. Jakob brukte Øvre Fagerlid i nogen aar. Solgte den saa til Ole Tollefsen og reiste selv til Amerika. Ole Tollefsen brugte eiendommen bare i to aar, da han solgte den til dyrlæge Bremer og overtok selv farsgaarden Fagerlidal. Bremer bodde der til han solgte til Erik Sandeggen. Gabriel brukte Nedre Fagerlid i flere aar indtil Erik Sandeggens tid – da solgte han den til lensmand Krogseng og reiste selv med sine sønner til Rosfjord, hvor de bodde i nogen aar og derfra reiste de til Tromsø. Fra Gabriel Fagerlid stammer siegten Gabrielsen paa Tromsø og i Bardo. Lensmand Krogseng brukte nedre Fagerlid, til Erik Sandeggen døde – da kjøpte han ogsaa Øvre Fagerlid og slog brukene sammen til et bruk. Først indrettet han øvre Fagerlid til bolig for sin betjent, og siden bodde distriktslægen der. Først dr. Qvale, saa dr. Gløersen og saa en tid dr. Schøyen. Lensmand Krogseng solgte hele eiendommen til skogforvalter Bøhn med besætning og redskaper for kr. 12000.– tolv tusind kroner. Bøhn kjøpte gaarden i forretningsøiemed – det var hans hensigt at ut-parcellere den i flere bruk. Det var dog 3 bruk, som ikke blev med i den handelen med Bøhn. Det var Utrapet, Ulvestad og Messelt.

Utrapet var allerede for lang tid siden ryddet av en mand som het Nils – kaldet Nils Anderson, svenske. Han var bestefar til Nils Nilsen Fleskmo. Efter Nils svenskes død blev gaarden overtat av hans søn John Nilsen, som drev gaarden, til han solgte den til lensmandsbetjent Harstad og reiste selv til Amerika. Harstad var en meget dygtig mand, som ryddet og dyrket ved siden av sin lensmandsbetjentstilling, saa Utrapet var en av de peneste gaarde i hele nabolaget. Han solgte gaarden til lensmand Krogseng og drog til Amerika. Den 3. august 1885 solgte saa lensmand Krogseng's enke Utrapet til Johan Gundersen fra Messelt i Østerdalen og Ole Bersvendsen fra Tinseth i Sørreisa. Den 2. juni 1886 mødte lagrettemændene, W. Johnsen, Ole Tollefsen, Simon Ottesen og Nils Nilssen for at dele og skyldsætte Utrapet mellem kjøperne. Ole Bersvendsen overtok Utrapet. Skjøte utstedt den 5. mars 1890. Ole Bersvendsen døde i 1893. I 1894 holdtes auktion over Bersvendsens dødsbo, gaarden Utrapet med paastaaende huse og underliggende herligheter. Gaarden tilfaldt Sivert Hanssen for en kjøpesum av kr. 800.– Efter Sivert Hanssens død

i 1911 fik hans enke Ingeborg Anna bevilling til at sitte i uskiftet bo. Eiendommen brukes fremdeles av samme eier. Den anden del av Utrapet fik navnet Messelt — blev overtat av Johan Gundersen. Gundersen brukte eiendommen til i 1920, da den blev overtat av hans søn Bernhard Messelt, der fremdeles bruker samme.

Lensmand Krogseng
(Fagerlidal).

Utheim. I 1872 kjøpte Johannes Hanssen Utheim av lensmand Krogseng. Hanssen og hans søn Hans kom fra Opdal og begyndte som betjent hos lensmanden. Han var betjent et par aar, før han kjøpte Utheim. Han kjøpte pladsen om vaaren og bodde sommeren i et sommerfjøs, som stod oppe i eggen ovenfor gaarden. Han var dog ikke den første, som bodde der. Længe før han kom, bodde der en mand der, men hvem det var og hvor længe siden er det ingen her som husker. De bygde stue og fjøs første sommer og de fik det saapas færdig, at de fik flytte ind om høsten. J. Hanssen brugte eiendommen til han i mars 1917 overlot eiendommen til sin søn, som fremdeles eier gaarden. Nu har han et dyrket areal paa 30 maal. Han har hat 8 børn, hvorav 7 lever. Da skogforvalter G. Bøhn hadde faat eiendommen Fagerlid, begyndte han straks utparcelleringen. Den første, som fik kjøpe eiendom, var lærer Edv. Kiil, som fik kjøpe Øverlid, g. nr. 54, br. nr. 7. Edv. Kiil eier og bruker fremdeles gaarden. Han har nu 80 maal dyrket mark.

Den næste parcel, Bøhn solgte, var Fagerlid, g. nr. 54, br. nr. 2, som blev solgt til de to brødre Samuel og John Olsen fra Bardo. De kjøpte gaarden i 1898. I 1900 blev gaarden delt mellem dem. Samuel beholdt Fagerlid, g. nr. 54, br. nr. 2. John kaldte sin parcel Fagertun, g. nr. 54, br. nr. 16. De bruker fremdeles hver sin part av gaarden. Samuel Fagerlid er gift med Kjerstine Eriksen fra Holmen. De har ingen barn. John er gift med Albertine Hanssen fra Dyrøy. De har 11 barn, og alle lever.

Derpaa solgte Bøhn Fagerlund 1900 til Martin Fredriksen fra Skoelvdal i Bardo. Han begyndte at bygge gaarden, og endel av den var opdyrket før. Martin gav kr. 3000 for eiendommen, og han bodde der til hans kone døde i 1907. Da solgte han eiendommen til Bernhard Jakobsen fra Sørreisa for kr. 4100. Jakobsen bruker fremdeles eiendommen og han har nu 49 maal dyrket mark. Han er gift med Jennotta Samuelsen fra Bodø. De har hat 12 barn, hvorav 11 lever.

Den sidste parcel, Bøhn solgte, var Heimdal, som blev kjøpt av Nils Fredriksen fra Skoelvdal i Bardo. Gaarden har g. nr. 54, br. nr. 8. Der var ca. 6 maal dyrket mark, da han overtok den. Nu har han 45 maal dyrket mark. Han er gift, de har 8 barn, hvorav alle lever. I 1924 blev Heimdal delt, idet hans ældste søn Olav fik en parcel som blev kaldt Nordlid, g. nr. 54, br. nr. 20. Olav blev i 1917 gift med Anna Sivertsen fra Utrapet. De har nu 4 barn. Alle lever. —

BILAG1.

Lasse var ikke husmand, da han reiste nordover. Først bodde han paa en plads, som endnu heter Lassesætra paa vestre side av Gudbrandsdalen. Under

Øvre Fagerli (Lærer Kiil med familie).

gaarden Hjelmestad. Senere flyttet han over paa den andre siden av dalen og bygget en liten plads under Prestgaarden (Ola Prestgar). Pladsen kaldte han Fagerlidalen og bodde der i nogen aar, til prestgarsmanden sa, at den pladsen hørte til Prestgaren og la derfor an sak med Lasse om pladsen. Lasse tapte saken; men at han hadde ret er sandsynlig. Somme siger, at han fik fri sakførsel og andre at han fik pengehjælp til at drive saken av sine naboer. At han fik hjælp er sikkert og det hadde han vel ikke faat, hvis han har hat uret. Da dommen var faldt, blev der opnævnt 2 mænd, som skulde rive ned den lille stuen hans Lasse og der blev fastsat en dato, da nedrivningen skulde foregaa. Da det nærmet sig datoen, saa nok ikke gamlingen anden utvei end at reise, og han tok Ola med sig og drog nordover. Lasses kone og tre døtre blev igjen nede i Gudbrandsdalen. Efter et par aars forløp døde hans kone og hans tre døtre blev antagelig gift dernede. Lasse var smed og man har fundet en hel del smirester efter jern og kulbrænding. Han var en meget dygtig smed. —

BILAG 2.

Ole Tollefsen var en meget original mand. I nr. 7–8 i «Naturen» for juli–august 1915 skriver Jens Holmboe om Ole Tollefsen: «Den 5. april iaar døde i Maalselvdalen gaardbruker Ole Tollefsen Fagerlidal i en alder av over 85 aar. Han var en mand som fortjener at mindes ogsaa i dette tidskrift. Saa godt som hele sit lange liv hadde han sit hjem paa den vakkert beliggende gaard Fagerlidal nær sammenløpet av Bardu–Maalselv og ikke langt fra foten av Istinderne. Denne gaard var i 1789 ryddet av hans farfar, en indflytter fra Øier i Gudbrandsdalen. Ole var født den 26. september 1929. Efter at ha brukt nabogaarden Fagerli i 3 aar 1859–62 overtok han i 1862 farsgaarden, som han drev med stor dygtighet gjennom 40 aar, til han i 1902 overgav den til sine sønner. I løpet av denne tid brøt han op betydelige omraader nyt land og foretok ogsaa ellers store forbedringer ved gaarden. Skoleforholdene i Maalselvdalen var mangelfuld i hans ungdom, og hele hans skolegang indskrænket sig til nogen faa maaneders omgangsskole. Allikevel skaffet han sig ved ihærdig arbeide ganske betydelige kundskaper paa mange forskjellige omraader. Han blev en av de centrale skikkelser i sin hjembygd og var meget benyttet i sin kommunes tjeneste. Saaledes var han gjennom 21 aar forlikskommisær. Fra 1881 til 84 var han viceordfører i herredet og fra 1885–92 ordfører. Valgmand var han i en aarrække og i 1882 møtte han paa stortinget som varamand for Tromsø amt. Ole Tollefsen hadde et eget greit og myndig grep paa de saker han fik at gjøre med. Sin mening fremholdt han uten omsvøp, kort og klart, og det er hans sambygdingers dom, at han som faa forstod at ramme sømmen paa hodet. Han hadde øiet aapent for meget, som de fleste andre ikke agter paa og iagttok naturen med skarp opmerksomhet. Sine viktigste iagttagelser skrev han ned i en dagbok, som han førte fra 1865 til kort før sin død. I denne dagbok findes en rigdom av notiser om gaardsarbeidet samt iagttagelser over veirforholdene, aarsvækstens utvikling i ind- og utmark, de viktigste trækfugles ankomst og meget andet. Enkle og konsise som de er i formen gir Ole Tollefsens optegnelser, naar de læses i sammenheng, et billede av stor værdi av de naturforholde jordbruket arbeider under i et av vort lands nordligste jordbruksdistrikter. Man faar gjennom den et indtryk av de vanskeligheter Nord-Norges sene vaar fører med sig og likeledes av, hvor meget de farlige frostnætter paa eftersommeren betyr. Men samtidig viser optegnelserne, hvor hastig vegetationens vaarutvikling skrider frem her nord, naar først vinteren engang har sluppet sit tak. De strækker sig ogsaa gjennom saa lang tid, at de gjør det mulig at dømme hvor meget forholdene veksler fra aar til aar. Et utdrag av Ole Tollefsens optegnelser for aarene 1865–1911 er trykt i Bergens museums aarbok 1912 nr. 1. Ved sine omhyggelige dagboksoptegnelser har Ole Tollefsen git et værdifuldt bidrag til

kundskapen om sit lands natur. Det var at ønske, at mange interesserte gaardbrukere ogsaa i andre deler av landet vilde følge hans eksempel.»

Rønning Tollefsen — født paa Fagerlidal 1869 som 5te i søskenrækken av forældre Ole Tollefsen og hustru — var fra den tidligste barndom utpræget følelsesmenneske. Tilholdt til stadig og strengt arbeide blev der dog liten tid til drømmerier. I atten aars alderen gik han et par aar ved Tromsø amtsskole og har senere med stor energi kastet sig over læsning, der har gitt en ganske god aandelig basis. Han blev tidlig drat ind i det offentlige liv, da faren netop i hans opvækst stod stærkt i forgrunden i bygdens og fylkets store politiske kampe i 80—90-aarene, der praktisk talt fyldte hvert norsk hjem med sin aand og satte uutslettelige merker paa tænkning og sindsliv. Rønning Tollefsen var benaadet med en ypperlig skriveferdighet og blev av faren benyttet som sekretær, baade som ordfører og forlikskommissær i en lang aarrække, og dette bidrog ogsaa til at vække hans interesse for politik. I sin ungdom arbeidet han ihærdig — naturligvis ofte miskjendt — paa at fylde det hjemlige ungdomsliv med den nye tids tanker i moral og politik — et træk imot den temmelig aandsforkuede og mørke religiøse strømning med sin intoleranse og dømmesyke, der hjemsøkte bygden omkring aarhundre-skiftet. Saaledes dannedes «Fossemeres» ungdomslag, som holdtes gaaende i 15 aar. I dette arbeide hadde han en bundsforvant i O.I. Stefanusen og skrev i denne tid — som ogsaa senere — en hel del artikler i lokalpressen, som vakte opmerksomhet. Troms fylkes første store ungdomsstevne var ogsaa hans verk. Efter lange og fruktesløse bønner om hjælp maatte han tilslut paa egen risiko laane de penger, som var nødvendige for at faa Viggo Ullmann opover. Han var jo sin samtids største folketaler — næstefter Bjørnson, og Rønning nøiet sig ikke med noget mindre: Enten noget, de andre ikke gjorde efter — eller intet! Stevnet blev en sukses. Ullmanns foredrag levte længe hos folket og hadde en gavnlige aandsrensende virkning.

I 25 aar har Rønning Tollefsen uten avbrytelse deltatt aktivt i bygdens og fylkets politik og har — med undtagelse av forlikskom. — indehat alle tillidshverv en kom. har at by sin mand fra det mindste til ordfører i 2 skift og mange ogsaa i fylket.

Sit egentlige største arbeide har han dog i Troms indland rutebilselskap. Han begyndte at agitere for et kommunalt, men forstod snart, at det paa grund av de geografiske forhold og veinettet maatte være interkommunalt. I 3 aar arbeidet han saa med at grundlægge dette selskap og spleise 7 herreder sammen — faa deres beslutninger om tilslutning, saa vedtagelsen av lovene, saa det sværeste av alt: deres garanti for laan og saa reise laanekapital paa 250000— I seks aar har han nu staat som formand i styret for dette selskap, som nu er en stor forretning med 17 biler og et rutenet paa 450 km. med 7 landkommuner og 2 byer som medlemmer og er uten sammenligning det foretagende, der har omskapt disse bygder, pustet nyt liv og ført dem fra sin tidligere avsondrethet og isolerte tilværelse i kontakt med omverdenen og den nye tid.

BILAG 3.

Gamle Lasse gik en vaardag til presten i Lenvik (Gunnar Berg) for at melde sig ind i menigheten. Da presten hadde hørt hans stilling, tilbød han ham at faa laane 2 kjør; ti presten interesserte sig meget for distriktet heroppe. Lasse vilde ikke ta imot kjørene, da han ikke viste sig utvei til at betale dem. Presten svarte, at han kunde vente med betalingen til han blev krævet. Lasse tok saa med sig de 2 kjør hjem til Fagerlidal. Men efter en uke kom de bort og man fandt dem ikke igjen før om høsten, da det blev sporsne. Lasse gik saa tilbake til presten i Lenvik og fortalte ham tildragelsen med kjørene. Da presten hadde hørt paa ham, sa han: «Gaa nu hjem og slagt kjørene, saa har du baade kjøtt og lær og vent med betalingen, til

jeg kræver dig.» Lasse gjorde saa og «fra den tid kom vi os,» sa gamlingen; «for da hadde vi baade kjøtt og lær, saa vi slap at sørge for mat». Kjørene var ikke saa høit i pris den gang som nu. For 5 danske riksdaler kunde man faa kjøpe kjøer saa fort man vilde. Efter at Lasse og hans søn Ole hadde bodd i Fagerlid i 5 aar, besluttet Lasse at gjøre en sørlandstur for bl. a. om mulig at faa med sig kvindelig hjælp nordover. Paa samme maate som nordover reiste han sydover til Trondhjem, hvorfra han gaaende tilbakela veien til sit gamle hjemsted Øyer i Gudbrandsdalen. Paa denne reisen var han borte ca. 1 aar, og i denne tid var hans søn Ole alene hjemme i Fagerlid. Til kvindelig hjælp fik han med sig nordover en gammel enke ved navn Ane, som Lasse senere blev gift med. Ane levet kun i 3 aar efter hitkomsten. Hun blev litt aandssvak og forvildede sig i skogen senhøstes, og de fandt hende ikke igjen før om vinteren. Da hadde rovdirene gravet hende op og fortært det meste av liket.

Lensmand O. Krogseng var en flink og interessert gaardbruker. Han kjøpte sig et sæterbruk i nærheten av Vakkerhømpen paa Renfjeldet og lot forarbeide saa fin vei fra Fagerlid til sit sæterbruk, at man kunde kjøre veien i kariol. I sæterboligen hans var der blandt andet en dagligstue og en bedstestue. Hjemme paa Fagerlid hadde han et stort pent fjøs, hvor kjørene stod i to lange rækker: paa den ene side store vakre dyr, men mindre gode melkere; paa den andre siden smaa og mindre pene dyr, men ypperlig gode melkedyr. Naar han fik gjester, som interesserte sig for gaardsbruk, viste han dem fjøset sit, og da pekte han gjerne paa rækken med de smaa dyr og sa: «Det er disse, som melker». Da kong Oskar den anden i 1872 reiste gjennom Maalselv, spiste han frokost hos lensmand Krogseng. Kongen var da ogsaa i fjøset paa Fagerlid og saa sig om der. Krogseng blev av kongen indbudt at besøke ham paa slottet i Stockholm, hvilket han siden gjorde. Krogseng var barnefødt paa Tønset. Hans hustru Sigrid Krogseng var av Gammelgardss familien fra Østerdalen. Hun var en halvsøster av gamle Nils Iselvmo, Kirkenes. Lensmand Krogseng hadde i sit ekteskap en datter Anna, f. 1860 og blev gift med kjøbmand Anton Giæver, Lyngseidet. De hadde 5 barn, som alle lever: Ola Krogseng Giæver (stortingsmand), Anton Giæver, Arne Giæver, Hanna Giæver og Borghild Giæver. Nogen aar efter lensmands Krogsengs død blev hele Fagerlid med huse, besætning og gaardsredskaper solgt til skogforvalter Gustav Bøhn.

Øvre Fagerlid, som nu har faat navnet *Øverlid*, blev kjøpt av gaardens nuværende eier lærer Edvard Kiil, som nedstammer fra den gamle nordlandsfamilie Kiil i Troms fylke. Stamfar til denne gren av Kiilfamilien er Adrian Rochertsen Falchener, som i 70 aar var raadmand og borgermester i Trondhjem til aar 1589. Han blev 120 aar gammel. En senere stamfar til familien Kiil er trondhjemsborger og nordlandshandler Jon Steffensen Kiil, som hadde borgerleie paa Bentsfjord i Tromsøund og døde i Trondhjem den 12 novbr. 1689. Samme aar som han døde, forærte han Tromsøundets kirke altertavlen med følgende inskription: «Af den actbare og fornemme mand Jon Steffensen Kiil — Gud til Ære og Kirken til Beprydelse er denne Altertafle foræret til minde om min forrige salige qvinde Maren Hansdaatter Hagerup. Hvis legeme hviler til en fuld Opstandelses herlige Morgen — og den gudelskende og dyderige matrone Karen Andersdatter Tisnes Kirken foræret den 18. mai Anno 1689».

Lærer Edvard Kiil, født i Lyngen 1862, var i en række av aar opsynsbetjent ved lappevæsenet i Maalselv. I aaret 1908 var han tolk i den norsk-svenske renbeitekommission. Dessuten har han i en lang aarrække forrettet som retstolk i Troms fylke. I aaret 1890 blev lærer Edv. Kiil gift med Hanna Haagensen, Brandskognes, en datter av gaardbruker Hagen Olsen Brandskognes og hustru Marthea Haagensdatter Hovde fra Østerdalen. Mens lensmand Krogseng eide øvre

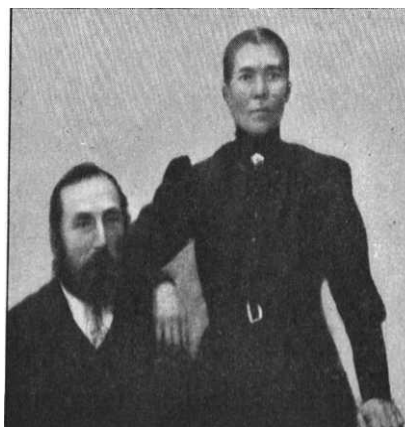
Fagerlid, lot han hovedbygningen istandsætte, saa doktor Qvale, som først hadde bodd paa Velten, flyttet til øvre Fagerlid og bodde der siden. Efter doktor Qvale kom doktor Th. Gløersen som bodde paa Fagerlid al sin tid. Saa kom doktor K. Schøyen, som ogsaa bodde flere aar paa øvre Fagerlid. Lærer Kiil og hustru har 8 barn — 5 døtre og 3 sønner: 1. Marthea Kiil født 11/8 1891, lærerinde, gift med skibsmægler A. Kristoffersen, Narvik; søn Kiil Kristoffersen. 2. Hansine Kiil født 30/4 1893, lærerinde. 3. Borg-hild Kiil født 17/8 1895, lærerinde. 4. Erling Kiil født 18/12 1897 (forfatter). 5. Helene Kiil født 22/5 1900. 6. Vilhelm Kiil født 11/11 1902, realstudent. 7. Alf Kiil født 1/6 1906, student. 8. Nathalie Kiil født 13/4 1910. Det kan som en merkelighet nævnes, at i aaret 1918 tok 4 av lærer Kiils barn samtidig middelskoleeksamen.

FLESKMO ØVRE ELLER VELTA

Denne gaard blev skyldlagt 12. september 1832, men hadde da vært optat til beboelse og rydning for ca. 18 aar siden — altsaa i 1814 — av Ole Ingebrigtsen fra Østerdalen. Før skyldlægnin-gen hadde dennes svigersøn, Peder Sivertsen fra Tingvold prestegjæld i Nordmøres fogderi efter rydningsseddel av 10. februar 1826, overtat pladsen. Ole Ingebrigtsen, hvis kone hette Marit, hadde 3 døtre og 1 søn.

Der fandtes paa pladsen tilstrækkelig med brændselskog, men høist ubetydelig med furuskog og neppe tilstrækkelig til pladsens fornødenhet. Der føddes paa pladsen: 1 hest, 3 kjør og 15 à 16 smaafe samt 2 ungfæ. Av huse var der: stue, fjøs og hølilade. Laave med fjøs og hølilade var paabegyndt samt en utenglade. Ved skylddelingsforretning av 3/9 1842 solgte Peder Sivertsen til Nils Johannesen den ene halvpart av eiendommen, nemlig den nordre del. Peder Sivertsen døde i 1878 og hans kone, Ingeborg i 1880, 80 aar gammel. Omkring 1860 overdrog Peder Sivertsen sin eiendom mot kaar til sin svigersøn, Ole Olsen, som var gift med hans datter Berte.

De hadde i sit egteskap 2 barn, Ingeborg og Ole. Ole Olsen døde efter nogen aars forløp. Berte blev senere gift med Jørgen Bentsen fra Vermeland i Sverige. Han praktiserte som dyrlæge og var som saadan meget benyttet baade i og utenom bygden. Jørgen og Berte hadde i sit ægteskap 5 barn: Kristine, Magdalene, Ane-Marie, Anna og Johan. Jørgen Bentsen døde i 1871 og hans enke, Berte, drev gaarden i 15 aar. I 1883 overtok hendes svigersøn, John Larsen fra Opdal, gaarden. Han var gift med Kristine. John Larsen sat med gaarden til 1918, da han delte eiendommen i 2 like dele mellem sine sønner, Jentoft og Albert. Den sidstnævnte flyttet ut og kaldte sin gaard Vekved. Havnegangen for øvre Fleskmo er mindre god, hvorfor John Larsen i sin tid kjøpte sig sæterplads i fjeldtrakten mellem Maalselv og Sørreisa i Ansfieldtrakten og har benyttet den. John Larsen var skomaker og drev dette haandverk, indtil han overtok gaarden. Han har i mange aar vært medlem av direktionen for Maalselv Sparebank. Da veien fra Bardo gaar ned til Maalselven paa denne eiendom, har stillingen som færgemand over elven været knyttet til denne og den motstøtende gaard, Fredriksberg, fra begyndelsen av og til 1882. Senere har det vært ansat egen færgemand for begge sider. Som man vil se, har denne gaard gaat over til sviger-sønner i 3 led, endskjønt det altid har vært mandlige efter-kommere. Da der ved skyldlægnin-gen i 1832 var anført, at der var høist ubetydelig med furuskog og halvparten blev

Jon Larsen Velta og hustru.

solgt i 1842, solgte John Larsen i 1902 til staten en ikke ubetydelig furumo. Endnu ved sidste deling blev der ikke ganske ubetydelig furuskog paa hver.

Fleskmo øvre kjøptes i 1842 av Nils Johannesen, som i 1860 solgte eiendommen til lensmand Krokseng og utvandret til Amerika. Krokseng bodde her i ca. 2 aar og solgte i 1862 gaarden til sin tilstøtende nabo paa nedre Fleskmo, Nils Arntsen, der brukte denne som underbruk, indtil han overdrog sine 3 sønner, Nils, Anders og Kristoffer Nilsen bruket. Paa gaarden var en stor stuebygning, og fra 1862 til omkring 1880 var husene bortleiet og beboddes i denne tid av distriktslægene. Senere bodde lensmand Walderhaug der et par aar, hvor ogsaa Maalselv Sparebank var stationert. I de senere aar har den ældste av brødrene, Nils, bodd og brukt gaarden. Han er gift med Sigrid Anna Eriksdatter fra Bardo.

FLESKMO (FLESKA)

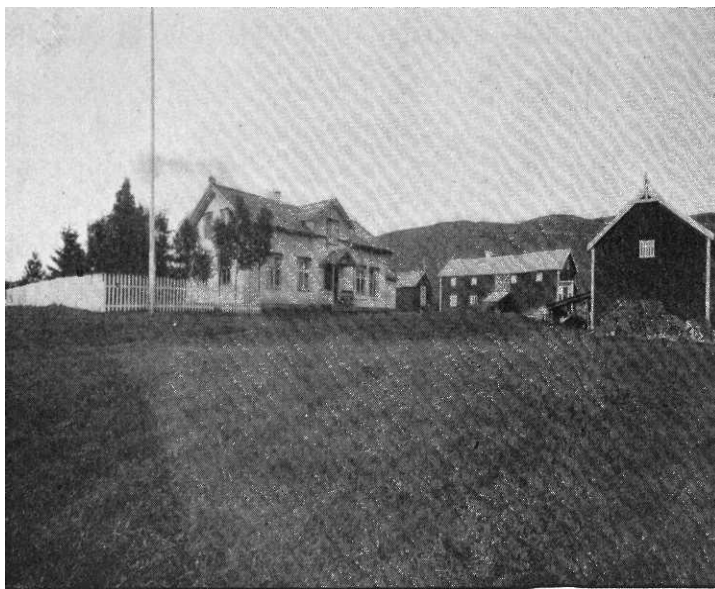
Kristen Israelsen fra Helgeland nedsatte sig her i 1791? Først opførte han sine huse og begyndte dyrkning paa et sted nærmere Ansfjeldet og som fremdeles benævnes Gammelgaarden. Endnu kan sees merker efter hustomt og potetesaker. Efter nogen aars forløp flyttet han nærmere Maalselven til det sted, hvor H. Helgesen nu bor. Skyldsætningsforretning er avholdt i 1815. Ved mindelig utskiftningsforretning av 11/9 1822 overdrog Kristen Israelsen til sin søn Kristian Kristensen endel av eiendommen. Han fik den part, som nu eies av Kristoffer Nilsen (g. nr. 56, br. nr. 4). Den øvrige del av eiendommen overdrog Kristen Israelsen senere til sin søn Israel Kristensen ved skjøte av 6/2 1838 (g. nr. 56, br. nr. 1). Ved forretning av 3/9 1842 solgte Israel Kristensen halvdelen av sin eiendom eller den østre part til Ingebrigt Kristensen gift med Anbjør Tollefsdtr. (g. nr. 56, br. nr. 3). Den under disse bruk liggende «Fleskekroken» har i lang tid vært mottagelsesplads med nødvendige optagningsindretninger for tømmer, som fløtes efter Maalselven ovenfra dalen. Av Kristian Kristensens eiendom blev omkr. 1850 utskilt en part til Bjørner Pedersen. Denne del har gaat under navnet «Bjønnerjorden».

Da Israel Kristensen opførte sine huse, var der opført sag i Fleskabækken, og de skaarne materialer til husene skulde kjøres til tomten, som ligger henved 2 km. fra sagen. Der var liten arbeidshjælp og smaaguttene maatte tidlig utnytted til hjælp. Ved sagen blev planke eller bordlas læsset paa stytting og smaagutten sat op paa hestryggen for at drive hesten med lasset hjem, hvor kunderne skulde hjelpe til med avlæssingen. Men det hændte ikke sjelden, at lasset hadde løsnet og gutten kom hjem uten lass. Ved kjøpekontrakt av 28/3 1863 sælger Israel Kristensen for kjøpesum 300 specidaler og kaar til skomaker Jakob Nilsen sin eiendom. Jakob Nilsen, der var fra Storlien i Lombs prestegjæld i Gudbrandsdalen, var gift med jordmor Berit Ceselie Nilsen fra Kristeberg i Lyngen. Hun blev ansat som jordmor for hele Maalselv herred i 1862. Som løn skulde hun ha aarlig 16 specidaler samt bruk av en jordpart i Fleskmo (Bjørner Pedersens part). Denne jord blev dog ikke kjøpt til jordmorjord, hvorfor jordmoren fik som avsnv penge. Hun fungerte som jordmor i ca. 40 aar; hun sluttet og fik en aarlig pension av kr. 120.— I 1869 kjøpte Jakob Nilsen ved auktion den saakaldte «Bjønnerjorden» og tilla den sit øvrige bruk i Fleskmo. Jakob Nilsen og hustru hadde følgende barn: 1. Torsten Jakobsen, gift med Karoline Johnsdtr. Rognmo. 2. Nils Jakobsen, gift med Petra Andersdtr. Holmen. Overtok en del av gaarden Holmen. 3. Marie Jakobsdtr. gift med Nils Martin Nilsen. 4. Karen Jakobsdtr. gift med Simon Johnsen Fosmo.

Jakob Nilsen overdrog hovedbruket til sin søn Torsten og en parcel av eiendommen ved Fleskekroken til sin svigersøn Nils M. Nilsen og som antok navnet Krokseng. Jakob Nilsen døde i 1905, 84 aar gl. og hustruen i 1918 86 aar gl. Torsten Jakobsen og hustru hadde 10 barn. Hustruen døde 1924.

I 1921 delte Torsten Jakobsen sin eiendom i 2 dele til sine sønner Theodor og Olav. Theodor flyttet ut og opførte sig huse paa «Bjønnerjorden», hvilken gaard nu kaldes Forheim.

Ingebrigt Kristensen og Anbjør Tollefsdatter hadde 1 barn, nemlig Ragnhild, som blev gift med John Israelsen, Fleskmo. Disse hadde 3 barn: Ingebrigt, Sigridanna og Ragnhild. Ingebrigt blev opfostret hos Helge Tollefsen, Fredriksberg, og reiste som voksen til Amerika. Ingebrigt Kristensen var i mange aar krank og kun delvis arbeidsdygtig mand, da han var blit skadet av et træ, som faldt over ham. John Israelsen overtok sine svigerforældres eiendom

Fleskmo (H. Helgesens).

ved skjøte av 30/3 1855. Imidlertid døde konen i femtiaarene og under den sterke «amerikafebertid» i sekstiaarene utvandret han med sine 2 døtre til Amerika omkr. 1864 og solgte eiendommen til Helge Tollefsen, Fredriksberg, som drev den som underbruk og skaffet Ingebrigt Kristensen og hustru kaar. Omkring 1880 overdrog Helge Tollefsen eiendommen til sin svigersøn, Amund Iversen fra Sørfjord, gift med Ingeborg. Disse hadde 2 barn: Hilbert og Karoline, der begge utvandret til Amerika og bor i N. Dakota sammen med forældrene, som ogsaa utvandret og

lever der. I 1893 kjøpte lensmand Walderhaug eiendommen og solgte den i 1895 igjen til den nuværende eier, H. Helgesen fra Fredriksberg, gift med Anne Rydningen fra Bardu. — De har i sit ægteskap hat følgende barn:

1. Hjalmar Helgesen f. 1896, gift med Ingeborg Fosmo. Er skogbruksstud., ansat som planteskolebestyrer.
2. Johanna Helgesen f. 1898. Lærerinne. 3. Anna Helgesen f. 1901, gift med handelsbestyrer A. B. Jensen fra Mo i Ranen. 4. Borghild Helgesen f. 1904. Hjemme. 5. Trygve Helgesen f. 1908. Hjemme.

H. Helgesen har siden 1900 vært fast ansat som skogassistent i statens tjeneste og hertil knyttet bestyrelsen av statens planteskole og klengstue i Maalselv. Har desuten indehat forskjellige offentlige og kommunale hverv.

Kristian Kristensen døde ved drukning paa reise til Tromsø. Han og hustruen efterlot sig følgende barn:

1. Johan Kristiansen. Skomaker. Reiste til Sørreisa og døde der. 2. Elen Kristiansen. Gift. Døde ca. 100 aar gml. i Bugten. 3. Kristoffer Kristiansen, gift med Anbjør Sevaldsdtr. fra Storelvdal. Eier Gaarden Grøtte. 4. Kristianna Kristiansen, gift med Daniel Larsen.

Efter Kristians død eiet Ole Toresen fra Sandnes i Lenvik gaarden, som beboddes av hans søn Ole Olsen. I femtiaarene solgte Ole Toresen eiendommen til Nils Arntsen, en søn av Arnt Ingebrigtsen, Sandbakken, gift med Johanna Nilsdtr. Moen. Disse hadde 9 barn. Nils Arntsen og hustru hadde 6 barn.

Ved Nils Arntsens død i 1864 overtok hans 3 sønner, Nils, Anders og Kristoffer bruket. Kort tid før Nils Arntsen døde, hadde han kjøpt lensmand Krogsengs bruk av Velta, som dreves som underbruk indtil omkring 1905, da Nils Nilsen overtok dette bruk og Kristoffer Nilsen

Fleskmo. Kristoffer Nilsen og hustru Trine Jakobsen har hat 4 barn (Jacob er furer. Berta, Sigrid og Nils).

Jakob Nilsen har opført et mindre sagbruk, som drives med elektrisk motor. Desuten driver han sommetider fragtfart efter Maalselven med motorbaat.

TAKHOLMBUGT (BUGTEN)

Ingebrigt Israelsen fra Helgeland begyndte rydning her i 1789. Foruten de nødvendige beboelseshuse, der opsattes paa det sted, hvor Ole Hansen nu bor, opførte han saavel sag- som møllebruk i en bæk paa eiendommen. Saavidt erfaret hadde Ingebrigt kun en arving, nemlig datteren Elen, som blev gift med Anders Christian Pedersen fra Sørfjord i Malangen. Denne overtok pladsen mot at skaffe svigerfaren kaar. Imidlertid forlot Ingebrigt Israelsen Bugten, idet han ved «fledføringskontrakt» av 4. juli 1839 overdrog Ole Johnsen Fosmo alt, hvad han eiede mot at den sidste eller hans arvinger skulde skaffe ham livsophold og pleie paa Fosmo. Som aarsak hertil anføres «formedelst at jeg befinder mig i saa skrøpelige omstændigheter, at jeg ikke har kræfter til selv at kunne bestyre mine affærer». Ved paategning paa samme kontrakt sees Anders Pedersen — som eneste arving — ikke at ha noget at indvende herimot, naar det kaar, han skulde skaffe ham, derved bortfaldt. Anders Pedersen var gift 2 gange og hadde ialt 10 barn. Bruket blev derefter delt i 2 dele mellem sønnerne Ingebrigt og Hans Andersen. Først i 1854 kjøpte de sidstnævnte eiendommen av staten. Med hensyn til skogen forbeholdt sælgeren sig denne. Kjøperen skulde kun ha bruksret til den. Senere er dette forhold ophævet. I den første tid var opsitterne utsat for skade paa sine kreaturer av bjørn og ulv. Foruten ovennævnte Ingebrigt gift med Ingeborg Olsdatter fra Sultenvik og Hans Andersen gift med Randi fra Opdal, hadde Anders Pedersen følgende barn:

3. Elesius. Druknet paa Tromsø havn. Han var gift med Hanna Ingebrigtsdtr. 4. Anders Andersen, gift med Maren Johnsdtr. fra Os i Østerdalen. Død 91 aar gammel. 5. Peder Andersen. Flyttet til Sørfjord. 6. Israel Andersen. Død som ugift. 7. Anne Andersdtr., gift med Ole O. Seljehaug. 8. Karsten Andersen. Bodde paa Maalsnesodden. 9. Kirsten Andersdtr, gift med Henrik Bersvendsen. Storjord. 10. Andreas Andersen, gift med Karen fra Rosfjord, hvor de bodde.

Ved siden av jordbruket har opsitterne ned gjennom tiden drevet fiske, særlig paa Finmarken. Om sommeren har de drevet meget paa fragtfart med favneved paa komser (jagtfartøi) til Tromsø og omliggende steder ved sjøkanten. Ingebrigt Andersen var i mange aar fattigtilsynsmand i sin kreds. Foruten et skogstykke, som eies av staten indenfor de oprindelige grænser for Takholmbugt, og en holme, som for en del eies av lensmand M. Walderhaug, er der nu seks opsittere:

1. Monrad Larsen (Nygaard). 2. Ole Hansen (Bugten). 3. Ingvard Hansen (Bugten). 4. Sigurd Hansen (Fløystad). 5. Magnus Larsen (Nes). 6. Alfred Mikkelsen (Berg).

Det er bemerkelsesværdig, at trods at der paa denne eiendom nu er 6 opsittere, er alle disse ætlinger efter den første rydningsmand, Ingebrigt Israelsen (tipoldefar til de nuværende brukere.)

SANDBAKKEN

Denne gaard blev i 1799 optat som rydningsplads av Ingebrigt Kristoffersen fra Stjørdalen og hans søn Arnt Ingebrigtsen, som i 1820 solgte den til Jakob Larsen, hvis hustru het Olava. De hadde to sønner, Lars og Mattias, og en datter Karen. Lars Jakobsen overtok gaarden efter sin far og sat som bruker av den, indtil den sørgelige katastrofe rammet gaarden natten mellem 5. og 6. december 1898, under hvilken begivenhet gaardens hus, med undtagelse av fjøsbygningen, sank i dypet og førtes av den glidende lervelling nedover mot elven og tilslut forsvandt i leren. Lars Jakobsen selv, hans næstældste søn Ludvigogen tjenestedreng Jon Peder berget

livet; men 7 mennesker omkom, nemlig: Lars's hustru Dorte, hans ældste søn Jakob og døtrene Lorentse og Magna, samt en logerende Elive Kjæreng og en mand ved navn Nils Jakobsen fra Skogen i Lenvik. Denne var kommet til Sandbakken kvelden forut og laa der om natten. Nu er gaarden igjen opbygget længere inde paa moen, et godt stykke vei fra jordfaldet. Lars Jakobsen døde en kort tid efter denne ulykkelige begivenhet, og Ludvig Larsen, hans søn, indehar nu eiendommen, som er en større samlet gaard.

ROSVOLDGAARDENE

Omkring 1790 (1788) kom fra Helgeland 6 indflyttere til Rosvold. Blandt disse var brødrene Anders og Nils Larssen, som skal være de første rydningsmænd her. Den første vinter bodde brødrene og muligens ogsaa de fire andre nærmest at si i en jordhule, som var gravet ut i en bakkehelling. Rester av dette opholdssted kan sees den dag idag. Stedet kaldes nu Labakken. Men disse rydningsmænd fik om ikke lang tid erfare, at Rosvold var et frostnemt sted, saa det aar om andet var vanskelig at faa korn og poteter velberget i hus. Av denne grund flyttet Nils Larssen til et ca. 4 km. ovenfor og høiere beliggende sted end Rosvold og begyndte at rydde der. Dette blev da gaarden Sæteren eller som den nu i daglig tale kaldes Knut-Sætra. I 1815 blev Rosvold (øvre) og Sæteren skyldlagt, Sæteren for 2 pd. 6 m. og Rosvold for 1 lpd. og 6 m. fiskeleie. Nils Larssen kom ikke til at leve livet ut paa Sæteren. Han savnet sjøen og syntes nok det var tungvindt at bo saa langt fra denne. Til held for ham hadde en mand fra Opdal, Knut Knutsen, nedsat sig paa Rydningen i Fagerfjeld, hvilken plads ligger sjøen adskillig nærmere end Sæteren. Knut likte sig ikke her og ønsket sig heller et bosted længere op i dalen. Saa blev disse to, Nils og Knut, enige om at mageskifte deres gaarder. Men Knut maatte gi en ko i vederlag, for saa meget fandt de, som jo ogsaa rimelig var, Sæteren med sine prægtige furu- og bjerkeskoger mere værd at være end Rydningen, som var mere fattig paa saadanne herligheter. Dette mageskifte foregik i 1827. Knut og hans hustru Fredrikka var stilfarende folk, men vinskibelige, saa de kom snart til velstand. Deres sønnesøn, Karl Andreassen er nu eier av gaarden. Anders Larssen, som forblev paa Rosvold, opnaadde en alder av 107 aar. Som der overalt i vort land i begyndelsen av det 19. aarhundrede var knappe tider, saa fik nok ogsaa de første rydningsmænd i Maalselvdaalen en føling av disse hungersaar. Vistnok var elvene rike paa fisk, og skogene vrimlet av matnyttig vildt; men der skulde jo mere til for at opholde livet. Særlig var det vanskelig at forskaffe sig melvarer. Det lille, man paa møisommelig vis kunde faa kjøpt av mel i Kløven, Hamnvik eller Tromsø, maatte dryges mest mulig ut ved at blande det med mose eller bark. Anders Larssen var saaledes en dag ut paa sommeren gaat tilskogs for at fælde nogen furuer, hvis bark skulde benyttes til melblanding. Dette blev hans sidste arbeide. Man fandt ham liggende død ved en av de furutrær, han hadde hugget ned. Han skulde da være, fortælles det, omkring 3 maaneder over 107 aar. Hans kone overlevet ham og var ved sin død 102 aar gammel. De efterlot sig en datter, som blev gift med Kristian Andersen fra Stangnes paa Senja. Rosvold med sit store utmaal blev ned gjennom aarene frasolgt større og mindre parceller, og disse blev da nye gaardsbruk. En av dem, som erhvervet sig et saadant der, var en Johannes Monsen fra Helgeland. Han var især bekjendt for sin store styrke. Derom fortælles: En dag ut paa vaarparten møtte han et kort stykke ovenfor gaarden Guldhav Ole Lassesen Fagerlidal, der kom kjørende med fuldt lass fra Maalsnes. Han kjørte paa elven, hvor man paa denne aarstid vel hadde den bedst farbare vei. Men føret denne dag var daarlig ogsaa her. Bare snesørpe paa isen hele veien opover. Hesten blev utkjørt og orket næsten ikke at trække lasset mere. «Aa hjælp mig du, Johannes,» sier Ole, «at trække paa lasset. Det maa vel letne litt for hesten, naar vi begge tar i.» «Pø,» sier Johannes, «spænd hesten ifra, du.» Dette blev gjort. Johannes trækker saa lasset gjennom sne og sørpe i et kjørt helt op til Storbakken.

Det var en veistubb godt og vel 3 km. En anden gang: Nogen fløtere kom rækende med en tømmerbom, som skulde lægges op ved Olsborg. Her løper Takelven ut i Storelven, hvorfor denne rinder noksaa strid her. Fløterne fandt ikke i snarvendingen noget skikkelig fæste for linen eller varpet, og bommen rullet i den sterke strøm videre nedover. Om nu Johannes var selv en av fløterne, eller om han tilfældigvis var der tilstede, vites ikke. I dette for fløterne kritiske øieblik faar han tak i varpet, slaar linen noen ganger om livet og tar spendtak. Det stritter nok haardt paa, men han rikkes ikke av flekken. Tilslut siger bommen helt til lands; men da staar Johannes ogsaa tilknæs i auren. Hans datter Helena (Lena) blev gift med en Tarald Jonsen og dennes sønnesøn er entreprenør og sagbrukseier Teodor Anderssen, som f. t. eier en del av sin oldefars eiendom. Av andre fra fortiden mere kjendte gaardeiere paa Rosvold kan nævnes Petter Abrahamsen fra Luleå (noen sier at han var fra Torneå i Finland.) Han blev som barn bortsat paa en gaard der, hvor han fik mere end nok av skjend og spark, men mindre av mat og klær, hvorfor han en vakker vaardag flygtet fra sin husbond. Han paatraff heldigvis en lappefamilie, som var paa flytning med sine rener til Norge, slog sig saa i følge med denne og kom til Bardo, hvor han forblev i flere aar paa gaarden Bangen. Han blev senere gift med en pike fra Rendalen ved navn Guri Olsdtr. og erhvervet sig derpaa en eiendom paa Rosvold, hvor han saa kom til at bo. — Petter Abrahamsen var en fredsommelig mand, en duelig arbeider og sat ved sin død i gode kaar. Hans datter Karoline blev gift med Fredrik Isaksen, og deres datter Petra er gift med Borge Baardsen fra Maalsnes, der nu er besidder av eiendommen. Petter Abrahamsens nærmeste nabo var Lorents Johansen. Hans bruk hadde tidligere tilhørt forskjellige eiere, av hvilke kan nævnes Erik Jonsen og Bonde Jespersen fra Gudbrandsdalen. Den nuværende eier er Tollef Lorentsen, en søn av L. Johansen.

Mikkel Larssen, en skomaker fra Ringsaker paa Hedemarken, kom i et av aarene mellem 1850 og 60 her til Maalselven og bosatte sig paa Rosvold, hvor han blev gaardbruker. Han var i veto-stridens dager en ivrig politiker og holdt strengt paa kongens absolute veto. I religiøse forsamlinger optraadte han ogsaa som bønnemand. Denne gaard eies nu av Lars Olsen, en indfødt maalselving. Indenfor Rosvolds oprindelige utmaal laa ogsaa gaarden Lamoen. Lamoen blev optat som rydningsplads i 1824 av Bersvend Simonsen fra Sandvold i Tønset prestegjeld. Bersvend med hustru og 1 barn forlot sin hjembygd i juni 1822 og fik skibsleilighet fra Trondhjem med en jagt, som skulde seile opover til Nordland. Efter 8 dages seillads kom de til Hemmingsjord i Sør-Reisa, hvor de gik i land og forblev et aars tid der. I 1823 drog Bersvend over til Maalselvdalen og fik endelig i 1824 overlatt av Nils Larssen endel av hans eiendom Sæteren. Kjøpesummen vites ikke. Her bygget han sig da en liten stue av rundt tømmer og tok til at rydde. Men det blev et hardt arbeide; for bjørken stod høi og svær og saa tæt, at han maatte hugge mange trær for at faa det først omhuggede til at falde. Det gik dog fremover, og om ikke mange aar var der baade aker og eng og nye hus paa Lamoen. Paa den tid hvorom her fortællles var der meget bjørn i Maalselvdalen, saa ogsaa paa Rosvold. Det hændte derfor ikke sjelden, at man maatte op om nætterne for at avverge bjørns angrep paa creaturene, som om sommeren og høstene utover laa ute indenfor en indhegning av grunder. Naar det saaledes hændte, at Bersvend en eller anden nat fik høre larm fra kreaturindhegningen, var han ikke sen i vendingen. Oftest satte han avsted i bare skjorten og med trætøfler paa benene. Det maatte være et forunderlig syn for skogens konge, som endnu ikke hadde hat stor anledning til at gjøre sig bekjendt med de menneskelige væsener. Bersvend Simonsen var (ofte til urimelighet) en streng herre i sit hus. I 1814 var han med i felttoget mot svenskerne. Han deltok under oberst Krebs i slaget ved Matrand, hvor nordmændene gik av med seiren. Han kunde da ogsaa fremvise merker efter de saar, han ved denne anledning fik av de svenske vaaben. Efter fredsslutningen blev han en tid ridende postfører

mellem Oslo og Eidsvold. (Meddelt av Bersvends sønnesøn Ingebrigt Pedersen Strand). Lamoen blev efter Bersvends død overtat av hans søn Ingebrigt, som solgte den til lensmand Krogseng. Denne avhændet saa gaarden til en Halvor Olsen. Hans søn Ole Halvorsen er nu eier av den.

Nedre-Rosvold blev ifl. skylddelingsforretning av 1815 optat som rydningsplads i 1788 av brødrene Tomas og Kristen Nilssen fra Helgeland. Tomas døde barnløs, men hadde en fosterdatter Signe Marie, som blev gift med Lars Jonsen fra Dyrø. De hadde 12 barn, hvorav 9 døtre. Kristen Nilssen bosatte sig paa Karlstad, som den tid ogsaa gik under navnet Nedre-Rosvold. Han hadde 8 døtre. Det var altsaa tilsammen 17 piker paa disse to bosteder. En av Lars Jonsens døtre, Lorentine, blev gift med en Strømme Arntsen, som ved dette giftermaal fik en halvdel av Nedre Rosvold. Det nuværende Karlstad ikke medregnet. Den anden halvdel blev efter farens død overtat av en av hans sønner, som imidlertid solgte gaarden til en Bersvend Pedersen fra Kvikne. Ovennævnte Lorentine blev efter sin mands død atter gift med Lars Mikkelsen, søn av Mikkel Larssen, Øvre-Rosvold. Hun hadde i sine to egteskap 8 barn, av hvilke alle er utvandret, dels til Amerika, dels til andre egne inden landet, med undtagelse av en datter, Berte, som er gift med Halvor Kristoffersen Engseth. Disse to eiendommer er for tiden blit til 10 særskilte bruk. Av ældre besiddere paa Nedre-Rosvold kan nævnes Ole Paulsen, som i sine unge aar tok lærereksamen ved Tromsø seminarium og virket en tid som lærer i Maalselven. Paa grund av sykелighet blev han nødt til at slutte som saadan og blev gaardbruker. Senere drog han til Amerika, fortsatte lærergjerningen der for norske barn og døde i høi alder.

Likesaa Andreas Altona fra Birid. Ved siden av sit gaardsbruk drev han i sin tid en utstrakt handel med slagtekvæg. Hans gaardsbruk, som nu er overtat av hans søn Johan Sverdrup Altona, utgjør en halvpart av Strømme Arntsens eller Lars Mikkelsens og Lorentines eiendom. Den anden halvpart av denne blev efter skiftende eiere tilslut kjøpt av Trond Olsen Leding fra Sundalen. Han kom hertil i 60-aarene og var antagelig den første gaardbruker i Maalselvdaalen, som hadde frekventert en landbruksskole. Først kjøpte han en eiendom i Møllerhaug, som snart blev et velstelt litet gaardsbruk, solgte saa denne og kjøpte forannævnte eiendom paa Nedre-Rosvold. Han var ved sin død omkring 90 aar gammel. Denne gaard tilhører nu hans søn Ole Trondsen.

Sommerro (Lensmandssætra) var i 1908 i Nils Fredriksens eie og eies nu av P. Stenersen.

KARLSTAD

Karlstad er i gamle dokumenter anført som beliggende under og tilhørende Nedre-Rosvold. Den første opsitter her var en fra Helgeland indflyttet mand ved navn Tomas Nilssen. Hans datter Kristianna blev gift med Karl Matiassen fra Tromsø prestegjeld. Ved dette giftermaal kom denne Karl i besiddelse av Tomas Nilssens eiendom, som efter ham har faat navnet Karlstad. Karlstad utgjør for tiden 11 gaardsbruk, hvilke gjennem aarenes løp har tilhørt forskjellige eiere. Av de ældre opsittere skal nævnes Sima Bersvendsen og hustru Siri Olsdatter fra Tønset, Henning Olsen, en skrædder og urmaker fra Gudbrandsdalen og Diderik Trulsen, født paa Finbakken, Maalselven. Diderik var den første færgemand ved færgestedet Karlstad—Gullhav. Hans hustru Gjertrud var fra Aamot i Østerdalen. Av deres sønner forblev Teodor og Johan paa farsgaarden. Henning Olsens søn, Ole Henningsen, fik en del av sin fars eiendom, men solgte den ganske snart og overtok færgemandsstillingen efter Diderik Trulsen, og i over 20 aar har han færget mennesker og dyr og mangt andet mellem Karlstad og Gullhav. Paa denne eiendom drives nu en betydelig handelsforretning. Ved matrikuleringen 1908 var der fem bruk eller gaarde med navnet Karlstad med følgende eiere: Ludvig Lange, Konrad Evendsen, A.J.Larsen, Theodor Didriksen og Karl Tobiassen. Endvidere var følgende eiendomme fra Karlstad: Permoen

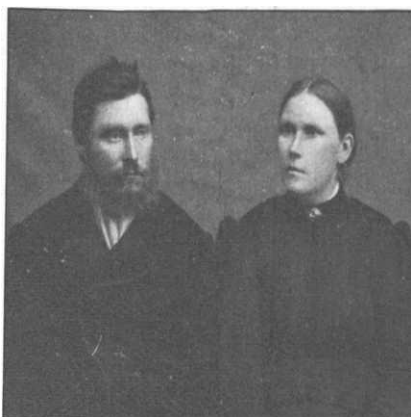
Ingeborg Eriksdatter
Kjærresnes (gift med
Ingebrigt S. Rundmo).

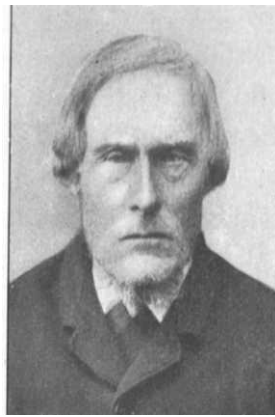
Severin og Helene Kjærresnes (Han 96
og hun 86 aar gammel.)

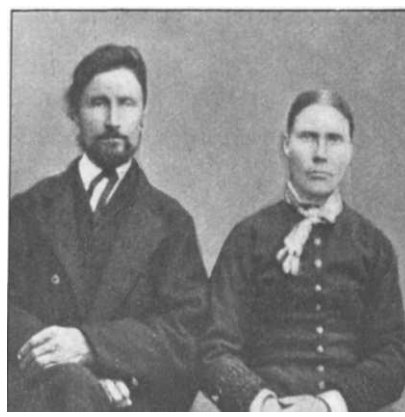
Ingebrigt J. Møllerhaug.

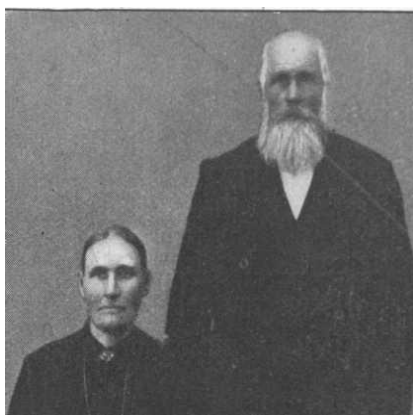
Fredrik og Karoline Rosvold.

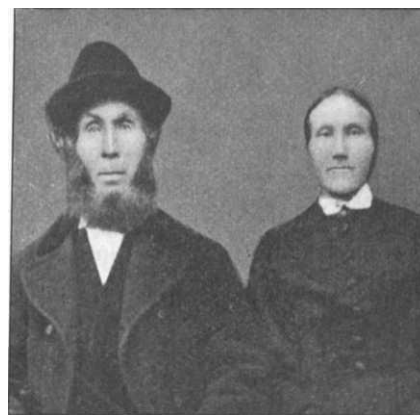
Petter Abrahamsen Rosvold.

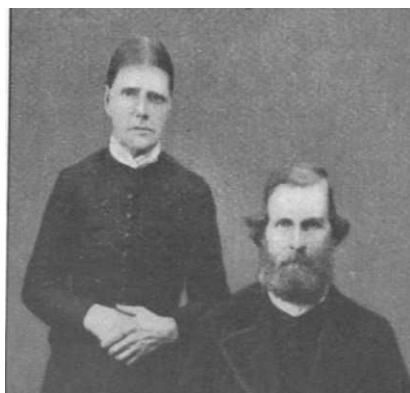
Trond Leding og hustru Karoline

Ole Hansen Østgaard og hustru Ingeborg
Pedersdatter f. Rundmo.

Peder og Berit Rundmo.
(Begge fra Tønset 1855).

Paul Bøkman Paulsen og hustru.

(Andreas Nilsen), Rosvold (Ole Ingebretsen og Ole Furu), Kjæreng (Bersvend Simonsen), Karlsrud (Gerhard Johnsen), Nyborg (John Nilsen). *Storligaarden* var ifølge sidste matrikel delt i Storlid (Nils Andersen, Nyborg og Sørlid, Stener Pedersen). Av de ældre folk i Storlien mindes Aann. Aanesen (1842) og sønnerne Tomas og Mikkel Aanesen (Stor-Mikkel). Siden Nils Andersen og hustru, der i alt hadde 16 barn (Alfred, Ola, Joseffa, Bernhardine, Kasper, Regina, Norman, Katinka, Sigurd, Nora, Nanna, Hilmar, Ester, Agnes, Trygve og Eldor). Per Andersen Fredheim (Fin-Per) har eget kapitel i bokens sidste del. *Kvannlien* var i 1908 delt i tre bruk, der alle kaldtes Kvannlien med eierne Peder N. Larsen, Stener Pedersen og Peder Stenersen. Stener Pedersen og hustru Kari er fra Gudbrandsdalen. Kvannli blev ryddet i 1842 av Lars Larsen (fin) og siden kom Lars Paul og derefter Per Larsen. *Lars Paul blev 103 aar gammel. Hillestadgaarden* har alle tider været et bruk og den første opsitter skal være Jens Olsen (Støiparen) og hustru Ingeborg, der begge kom fra Voss (1845). Deres barn var: Margrete, Ingebrigt, Johan, Jakob, Ola og Sivert. Jens og Ingeborg reiste til Amerika (til sønnen Ingebrigt). I 1908 het eieren av Hillestad Johan Jensen.

Møllerhaug har været skrevet Olstad og omfatter nu fire bruk med Møllerhaugsnavnet og et bruk Helberg (tilhørende i sin tid lensmand Walderhaug). Den første opsitter var Ingebrigt Jakobsen fra Vaage i Gudbrandsdalen, som kom til Maalselven i 1848 med sin hustru Berit Larsdatter. Deres barn var: Jakob, Sofie, Lars og Ane. Ingebrigt blev anden gang gift med Ane Henningsdatter og deres barn var: Live, Ola og Ingebrigt. Bonde Jespersen og Marie Hansdatter kom fra Dovre og blev paa Møllerhaug. De hadde barna: Hans, Ane, Jensine og Pauline.

PUSSHOLMEN

Efter hvad en gammel fortælling beretter, saa skal navnet Pussholmen skrive sig fra en kvinde ved navn Berte, som for lang, lang tid siden bodde der, og som ved en hver leilighed, naar hun hørte et eller andet bli fortalt, — det var det samme om det var noget glædelig, sørgelig eller morsomt, altid brukte at si: «Det va' da pussig». Saa begyndte da folk at kalde stedet Pussigholmen, hvilket senere blev til Pussholmen, et fællesnavn for de tre deler, hvorav denne i utstrækning store eiendom oprindelig bestod, nemlig Holmenes, Bjørkstuen og Holmegaard. Nu for tiden gaar de fleste av gaardene der under navnet Holmen. I henhold til en av det kgl. rentekammer given ordre blev der paa Pussholmen den 17. aug. 1797 av sorenskriveren i Senjens og Troms fogderi, Petter Henning Hammer, med seks lagrettemænd, foretat en befarung av denne eiendom. Av denne befaringsforretning viser det sig, at en Ole Ingebrigtsen var den første opsitter og rydningsmand paa Holmen. Denne Ole var da 64 aar gammel og forøvrig sat han i saa trange kaar, at han tildels opholdt livet ved betleri. Det blev derfor av sorenskriveren med lagrettemænd fattet beslutning om, at Ole Ingebrigtsen paa grund av sin høie alder og store fattigdom skulde faa sitte avgiftsfrit paa Holmenes til sin død, forutsat at rentekammeret vilde approbere denne bestemmelse. Om approbasjon blev git, vites ikke. Noen aar forut for den nævnte befarung hadde to andre mænd, Jakob Olsen og Sunner Iversen, nedsat sig paa Pussholmen og hadde allerede paa den tid arbeidet sig frem til en god økonomisk stilling. Disse fik nu ogsaa rydningsseidel paa den øvrige del av Holmen (Bjørkstuen og Holmegaard), hvilken del de paa grund av forskjellige omstændigheder skulde bruke i fællesskap. Dette fællesskap ophørte ifølge skylddelingsforretning av 12. juni 1815. Jakob Olsens eiendom blev i 1856 kjøpt av Matias Jakobsen for 320 speciedaler. Matias var født paa Sandbakken. Han var gift med Ingeborg Bersvendsdatter fra Kvikne i Opdal og sat som bruker til 1896, i hvilket aar han delte eiendommen mellem sine sønner Jakob og Ole og sin svigersøn lærer L. Aarøen. Sunner Iversens gaardspart kom i 1856 i besiddelse av Hans Kristian Olsen, som i 1850 var flyttet hertil

sammen med sine brødre Øiel og Egil fra Mørkdal paa Voss. Hans gik derfor her altid under navnet Hans Voss. En mand ved navn Jørgen Jakobsen fra Vaage i Gudbrandsdalen hadde omtrent paa samme tid kjøpt sig antagelig en anden del av Sunner Iversens jordeiendom. Jørgen solgte imidlertid denne kort efter til Anders Pedersen fra Os i Østerdalen. Anders Pedersen, som var gift med Nille Olsdatter, ogsaa fra Os, blev nu Hans Voss' nærmeste nabo. De var begge store og sterke mænd og arbeidet sig snart frem til velstand. Deres efterkommere besidder fremdeles disse eiendommer. Pussholmen er f. t. delt i 33 matrikulerte bruk, av hvilke 16 er bebodd. Av disse bruks forskjellige eiere ned igjennem tiden, foruten de ovenfor omtalte, skal nævnes Oliver Olsen og hustru Olava, begge fra Tolgen. Torger Løsnes fra Gudbrandsdalen, Henrik Villumsen (av lappisk herkomst og litt av en troldmand) og Ole Eriksen Holmen.

Av de ældste folk paa Pusrabgaardene (Pusrabben og Uteng) mindes Hans Rasmussen og hustru Tora. Rydningsseddelen er utstedt til Manasse Andersen og hustru Berit. Deres barn het Andreas, Lars, Lava (gift i Solli), Marie, Hanna og Alette. Derefter Jon Karlsen og hustru Sigrid Larsdatter og Johan Petter (finlænder). Eierne av Pusrabben het i 1908 Johan P. Johannesen og Johan E. Andreassen (Uteng).

Fuglemogaardene var ifølge matrikel av 1908 fire mindre bruk med eierne Samuel Samuelsen og Ole Hansen (Østgaard) paa Østre Fuglemo og paa Vestre Fuglemo Svend Olsen Gorseth, Bernhard Paulsen samt Berthe, Marie og Emilie Paulsen. Den første opsitter paa Østre Fuglemo skulde være fra Tranø og het Ole Karlsen (1831) og efter ham kom Hans Olsen og Ole Hansen, gift med Ingeborg Pedersdatter, født Rundmo. G.nr. 70. Fuglemo vestre. Bebygget 1824. B.nr. 1. Paul Jonsen. (Hustru Berit). Barn: Reinholdt, Paul Bøkman, Jens — bodde i Fugleli. — Svend Garseth og Ragna Reinh. d. B.nr. 2. Paul Bøkman. Født 1830 — død 1904. Hustru Hanna Halvorsd. — 1828—1899. Deres barn: Heggelund, Berte, Sigrid, Emilie, Johan og Bernhard.

Blomligaardene ligger vakkert til ved Finfjordvatnet mot grænsen av Lenvik. Rydningsmanden het Halvor (1824), og siden kom Ole Tomsen, Jon og Jens Halvorsen og Jakob Olsen. Ifølge den sidste matrikel av 1908 var der to Blomligaarde med flere eiere: Edv. Klæbo Eidissen, Isak Iversen, Petter Pettersen og Johannes Isaksen. En og anden hytte sees ved veien i Blomli; men ellers ser gaardene nybygget og velbygget ut. Den første opsitter i Blomli skal ellers være en mand, antagelig lap, som gik under navnet Lensmands-Gunnar og tildels ogsaa Landraaden. Trods denne fornemme titel er hans vita rent i det dunkle. Straks ovenfor den nuværende hovedgaard i Blomli staar en sten, ihugget aastallet 1822. Man tør anta, at det var omkring dette aar, at Halvor Jenssen fra Guldalen satte bo i Blomli. Efter hans død blev eiendommen delt mellem Halvor Jenssens sønner, Jens og Jon Halvorsen. Sidstnævntes søn, Peder Jonsen, sitter som bruker av en mindre del av Blomli, mens det væsentlige av denne eiendom tilhører Edvard Klæbo Eidissen og sønner.

Rydningen ryddet 1820 av Gudbrand Olsen fra Østerdalen. Knut Knutsen født i Opdal. Nils Larssen (hustru Marianna). Barn: Kristen og Ola. — Jon Olsen og Simon B.nr. 2. Hans Hanssen (hustru Ingeborg). Barn: Gulbrand, Hans Iver, Sivert. Gulbrand, Ole Gulbrandsen og Søren Hanssen. B.nr. 3. B.nr. 4. Ole Nilsen og Jonneta Larsdatter. Andreas Olsen. B.nr. 5. Jon Olsen. B.nr. 6. Nikolai Nilssen. B. nr.7. Hans Nilsen. Rydningen var i 1908 6 bruk (derav 4 med navnet Rydningen) og dertil Fagermo og Nyborg.

Fugleligaardene utgjorde ved begyndelsen av dette aarhundrede fem bruk med eierne Bernt K. Pedersen (Elvevold), Martin S. Mortensen (Fugleli Vestre), Hans Øielsen, Heggelund Paulsen og Andreas Samuelsen (Nymo). Fugleli sies oprindelig at være ryddet av finnen Jon Henriksen, der forlot pladsen efter et par aars tid. Siden kom følgende rydningsmænd: Andreas Mortensen fra

Sørreisa (eller Tranø) gift med Inger Kristine. De hadde fire barn: Per Tønder, Amalia, Enok og Morten. Saa kom Morten Andreasen og Sigrid Paulsdatter og derefter Morten Mortensen. Endvidere Karl Ellingsen fra Bergen (hvis hustru het Maren) og Øiel Olsen fra Voss og Jens Paulsen. Nu er Fuglelid utstykket i 9 særskilte bruk, hvilke eies for en væsentlig del av Anders Mortensens efterkommere.

SOMMERBAKKEN

Ingen vet hvorfra og naar Jørgen Kristensen og hans kone Kari kom til Sommerbakken; men de skal være de første, fortælles det, som bosatte sig der. Han hadde fem døtre, av hvilke en ved navn Marit en dag mens hun gjætte kreaturene blev overfaldt av en bjørn og slemt forslaat. Hun blev senere gift i Lenvik. En vinterdag hun skulde gaa over fjeldet til Maalselven, gik hun sig vild og frøs ihjel. Datteren Anne blev gift med Sakarias Kristoffersen, som overtok Sommerbakken efter svigerforældrene. Sakarias Kristoffersen hadde foruten døtrene Margreta og Karoline fire sønner, nemlig Kristoffer, Jørgen, Helge og Jakob, mellem hvilke fire den nedre del av Sommerbakken blev delt. Den øvre del av eiendommen blev overtat av Hans Jakobsen fra Lenvik. Han blev gift med Elisabet Jørgensdatter, en søster av forannævnte Marit og Anne. Hans Jakobsen hadde seks sønner og en datter. Av disse fungerte Andreas Hanssen som kirketjener i en række av aar ved Maalselvens hovedkirke, og Ole Hanssen fik ved giftermaal med Ole Stai Nilssens datter Karoline den halve del av øvre Gullhav. Hans Jakobsens øvrige sønner Berteus, Jørgen, Kristoffer og Jakob forblev som brukere av denne del og Sommerbakken. Av Berteus Hanssens sønner Tomas og Hans lever endnu den sidstnævnte, likesaa datteren Elisabet, som er gift med Ole Olsen Holmen. Kristoffer Hanssens søn, Kristoffer, sitter som bruker av sin fars eiendom, og han og brødrene Hans Hagerup, Jakob og Halvor er kjendte som tømmermænd. Sommerbakken bestaar av 7 bruk.

KJERRESNESGAARDENE

Nedre-Kjerresnes er antagelig et av de allerældste bebodde steder i Maalselven; men nogen fast bebyggelse var der muligens ikke førend i anden halvdel av det attende aarhundrede. Den ældste opsitter paa Nedre-Kjerresnes, som folk har hørt omtale, var Erik Eriksen, en finlænder eller svenske, almindelig kjendt under navnet Gammel-Erik paa Kjerresnes. Om dette til navnet føiede adjektiv skrev sig paa grund av hans alder eller av nogen anden aarsak, vites ikke. Erik var gift med en Siri (Sigrid), en sørlandspike. Av deres sønner forblev en boende i Maalselven, nemlig Erik paa Kristianamo. De andre flyttet ut av bygden og benævntes efter sine bosteder: Mikkell paa Skjæret, Knut Taarnstad og Ole Eriksa Klubbenes, alle i Lenvik. Av døtrene blev Marie gift med Nils Andreas Gullhav, Sigrid med Tollef Olsen Fagerlidal og Ingeborg med Ingebrigt Sivertsen Rundmo, som overtok gaarden efter sin svigerfars død. Erik skal være den sidste, som blev gravlagt paa den paa Nedre-Kjerresnes værende kirkegaard, hvis gravsteder nu er jevnet med jorden, og hvor kun morkne træsplinter av et eller andet gravkors fortæller, hvor den har ligget. Ingebrigt Sivertsen og Ingeborg Eriksdatter hadde otte sønner og tre døtre, av hvilke Severin Ingebrigtsen, gift med Helene Olsdatter fra Sultindvik i Lenvik, fik Nedre-Kjerresnes efter sine forældre. Severin lever endnu og er omkring 97 aar gammel. Gaarden er nu delt mellem Severins søn Hilmar og Andreas Sandmo, som er gift med Severins datter Sofie, og Andreas Johansen fra Rosvold.

Øvre-Kjerresnes: Den første opsitter her var Mattis Halvorsen eller Henriksen, antagelig en finlænder. Hans datter Margreta blev gift med Halvor Sivertsen fra Dyrø. Fire av deres sønner: Petter, Mattias, Eilert og Hans fik hver en del av eiendommen og forblev boende der. Hans døde

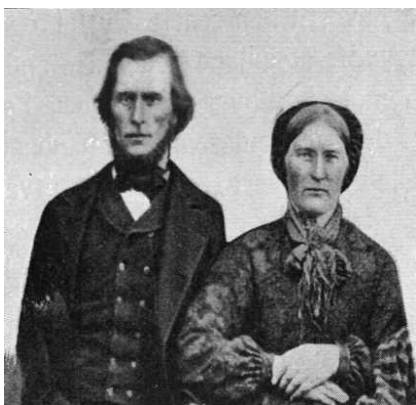
imidlertid i yngre alder, hvorefter hans gaardpart ved kjøp og salg gik over til forskjellige eiere. En av disse var Jørgen Jørgensen fra Helgeland. Han skal bl. a. ha forestaat opførelsen av den for nogen aar siden avbrændte hovedbygning paa Maalsnes, hvortil han senere flyttet og blev den første ekspeditør for de dampskib, som paa den tid begyndte at anløpe stedet. En anden og tredie var Lorents Øvre fra Gibostad i Lenvik og Ole Monsen, en baatbygger fra Ranen. Lorents Øvre var dissenter og en ivrig prædikant, og hans hus var derfor et yndet valfartssted baade for indenbygds- og utenbygdsboende folk. Baade Lorents og Ole samt Eilert Halvorsen er utvandret til Amerika.

Kjerresnes er som sagt et gammelt bebygget sted. Der var i sin tid gravplads, og der hadde dalingerne sine kirkebaater liggende. Der stod ogsaa et litet gammelt rart hus med malerier i døren. Litt ældre folk mindes endnu huset, og enkelte som f.eks. Ole Johnsen Moen kan aldrig glemme, da han første gang saa disse malerier. Nederst var helvede med flammer og ildsluer og smaa djævler med horn og sprikende klør og øverst himmelen med nogen lyse engleskikkelser. Han la dog mest merke til helvede, og han blev saa ræd, at han baade graat og skrek i rædsel og løp sin vei, som djævelen var efter ham. Han drømte siden om dette maleriet, og han husker ikke, han har hat større skræk i sig, end da han som liten gut saa dette billede av helvede i døren paa Kjerresnes.

NORDMOGAARDENE

Gaarden Nordmoe (som det oprindelig skreves) er gaardsnr. 33 i Maalselvdalen. Den er ryddet og bebygget av Ole Halvorsen Hektoen, født omkr. 1800 av forældre Halvor og Sigrid Hektoen fra Tynset. Han tok rydningsseddel paa gaarden i 1823 og arbeidet delvis paa pladsen i 2–3 aar og bodde da i Sørreisa. Han flyttet og bosatte sig paa Nordmo i 1826. Før han endelig bestemte sig paa at bosette sig paa Nordmo, tænkte han saa smaat paa at slaa sig ned paa nuværende Kirkesjord i Kirkesdalen, hvor der var endel gamle nedlagte rengjærder med mye græs og fortrinlig slaatteland. Men interessen for den store og vakre furuskog paa Nordmo vandt seier.

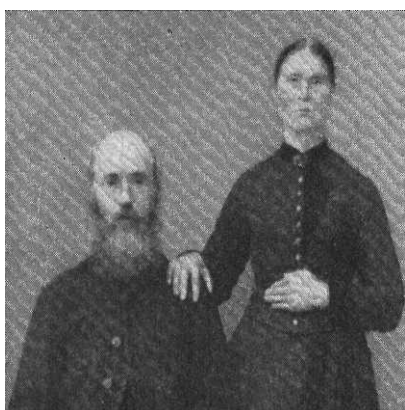
Ole Halvorsen var omkr. 23 aar, da han flyttet nordover, blev gift omkr. 1826 med Sigrid Anna Larsdatter, datter av Lars Iversen og Ane Dorthea, bosat paa Gammelheimen (nu Djupvaag) i Sørreisa. Lars Iversen var oprindelig fra gaarden Steien i Alvdal og hadde en bror, som eide og bodde paa gaarden Moholdt i Strinda. Hustruen Ane Dorthea var fra Trøndelag. De flyttet senere til svigersønnen paa Nordmo og døde begge der. Ole Halvorsen hadde i sit ekteskap med Sigrid Anna 3 barn, Sigrid f. 1829 død 1908, Lars f. 1832 død 1899, Hanna f. 1836 f 1922. Etter ca. 12 aars ekteskap døde hustruen Sigrid Anna i 1838. Et par aar efter kom Berit Olsdtr. Utgaard, Tynset — f. 1799 — enke efter Peder Nilsen Graneng til Maalselvdalen og blev husholder hos Ole Halvorsen. Hun hadde med sig 3 sønner: Nils f. 1828 død 1891, Ole f. 1830 død 1893 og Erik f. 1832 f 1899. Ole Halvorsen giftet sig saa paanyt med Berit Olsdatter i 1840 og fik 3 barn Per f. 1841, Berit f. 1842 og Marit f. 1847. Ole Halvorsen døde i 1848 og hans anden hustru Berit i 1868. Ole Halvorsen gav fri grund til Nordmo kirkegaard og hans første hustru Sigrid Anna var den første som blev begravet der. I 1854 blev Nils, Berits søn av første ægteskap gift med Sigrid, O. Halvorsens datter av første ekteskap. I 1856 blev Erik, Berits søn fra første ægteskap gift med Hanne, O. Halvorsens datter av første ægteskap. I 1857 blev Lars, Ole Halvorsens søn av første ægteskap gift med Gurine Pedersdtr. fra Strømsmo i Bardo. I 1863 blev Ole, Berits søn av første ægteskap gift med Marin Grilsdtr. Rognmo. I 1865 blev Berit, Ole Halvorsens datter av andet ægteskap gift med Ole Nilsen, søn til Nils Pedersen Bjørnstad (begge lever endnu). Per blev lærer og organist i Hammerfest, hvor han virket like til sin død. Han var gift 2 gange, men hadde ingen barn. Den yngste av Ole Halvorsens barn, Marit reiste sydover og blev gift med Morten Sandvold i Tynset — senere lensmand i Aalen.

Nils Pedersen Nordmo og hustru.

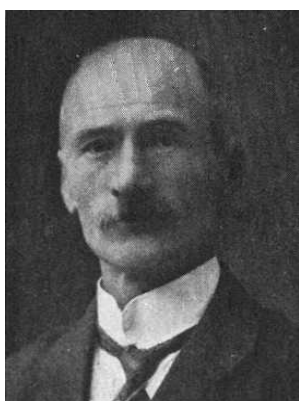
Meierikonsulent O. N. Nordmo og hustru.

Lars Olsen Nordmo og hustru.

Ole L. Nordmo og hustru.

Peder L. Nordmo (Hektoen).

Ingeborg Nordmo.

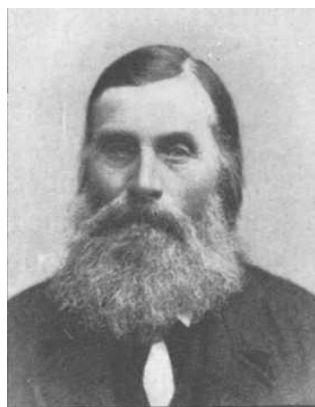
Malena Jonsdatter f. Nygaard
(Vingelen).

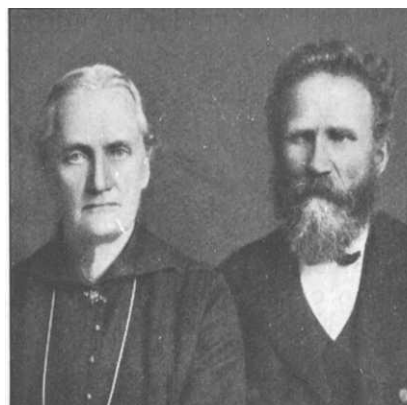
Johan Larsen Nymo og hustru.

Marie Larsdatter
f. Nymo.

Jon Haagensen Nymo.

Lars J. Nymo og hustru Berit f. Nordmo
(Luneborg). Berit f 1925.

Inge Jensenius Østgaard.

Rønning Østgaard.

Gaarden Nordmo blev først delt i to, mellem Ole Halvorsens søn Lars, og Beret Utgaards søn Nils. Senere er disse to gaarder delt, saa der nu av den oprindelige Nordmogaard er 8 bruk. Av disse er de to ældste gaarde samt to andre i slægtens eie. Paa disse 8 gaarde fødes der nu aar om andet ca. 50 kuer, 9 heste, 80 smaafæ. — Ole Halvorsen utrettet meget i de 25 aar, han levet paa Nordmo. Bl. a. kan nævnes, at han opførte et efter den tids forhold stort sagbruk, kornbruk og tøistampe. Han var en flink jæger og knep saaledes mangen tiur som det dengang var meget av. Det er fortalt, at de aar han drev med rydningsarbeide paa pladsen, før han tilflyttet denne, kunde han inde fra sin midlertidig opførte hytte skyte tiuren fra furutoppene rundt omkring sig. Han kunde saaledes i denne tid om vaaren skyte saa meget storfugl, at han saltet ned for senere bruk utover hele sommeren. Han hadde flere bjørne paa sin samvittighet, og man kan endnu se levningene av en bjørnebaas, som han satte op oppe i lien. Over stald-døren hadde han spikret flere hodeskaller av bjørn, jerv og ulv.

Ole Halvorsens enke Berit drev saa gaarden til i 1855, da den blev delt mellem Ole Halvorsens søn Lars og Berits søn Nils. Lars Nordmo hadde i ægteskapet med Gurine Pedersen 6 barn, 4 sønner og 2 døtre, som alle lever med undtagelse av Sigvart, som gik gjennom isen paa et vand og druknet. Ole Larsen Nordmo født 1859 blev i 1889 gift med Anne Andersdtr. født 1864 fra Sell i Gudbrandsdalen. Peder Larsen Nordmo f. 1862, gift 2 gange: 1. med Johanne Jonsdtr. Nymoe og 2. gang med Ingeborg Helgesen Rundhaug. Sigvart f. 1865, død 1899. Sigrd Anna f. 1867, gift med lærer Sandnes. Magnus Nordmo f. 1871, gift med Erika Andreassen, Tromsø. Magnus er p.t. lærer ved Troms folkeskole. Marit f. 1873 gift med lærer Anders Elvevold. I 1888 delte Lars Nordmo gaarden mellem sine 2 sønner Ole og Peder, som fremdeles driver disse. Ole og Anne Nordmo har i sit ægteskap hat 6 barn, som alle lever — 3 sønner og 3 døtre. Lars f. 1891, lærer ved Tromsø folkeskole. Asbjørn f. 1894 er agronom og skal med tiden overta gaarden. Gunhild f. 1896, gift med chauffør John Strømseng fra Sør-dalen i Bardo. Gunvald f. 1898 p.t. lærer i Maalselv. Signy f. 1900. Sigrd f. 1903. Peder L. Nordmo, Hektoen, hadde i sit første ægteskap 7 barn, hvorav 5 lever. Leif f. 1892, gift med Esther Fjellstad fra Sjøveien. Han har faat en del av farsjorden og har bygget egen gaard. Jostein f. 1895, gift med Mimi Fladvad, Oslo. Bor i Kanada. Gudrun f. 1896, gift med Almar Ingulfsen, Lunneborg. Svanhild f. 1898, gift med Hans Nilsen fra Dyrø. Bor i Kanada. Sigbjørn f. 1901. Bor i Kanada. I andet ægteskap med Ingeborg Helgesen 2 barn: Harald f. 1905 og Trygve f. 1911.

Sigrd og Nils Nordmo hadde i ægteskapet 5 barn, 2 sønner og 3 døtre, hvorav 3 lever. Beret f. 1854, død 1925, gift med gbr. Lars Johansen Nymoe. Ole N. Nordmo f. 1859, gift med Anna Albjerg Anderssen fra Oure, Danmark. Sigrd f. 1863, gift med disponent ved Nordlands aktieuldspinderi Ove Olsen. Anfrid f. 1867, gift med gbr. Gerhard Johansen Nymoe. Peder f. 1871, død 1891.

Anna og Ole N. Nordmo har i ægteskapet hat 8 barn — 5 sønner og 3 døtre — som alle lever. Ragnvald f. 1887. Sigrd f. 1889, gift med fylkesagronom Hove, Stjørdal. Magnhild f. 1891, gift med sersjant Kaljord, Vesteraalen. Nils f. 1894, agronom, gift med Sigrd Johnsen Fossmo, Maalselv. Skal med tiden overta sin fars gaard. Alf. f. 1897, meieribestyrer, gift med Alvide Sømme, Haaland. Odd f. 1903. Studerer til tandlæge. Rudolf f. 1905. Aslaug f. 1908.

Lars Olsen Nordmo og Nils Pedersen Nordmo var meget med i det offentlige liv i bygden i sin tid. Var saaledes i en aarrække medlemmer av herredsstyre og formandskap. Var forliks-kommissærer og medlemmer av skolestyre og aastedskom. m. m.

Nordmoslægten har været en særdeles helsesterk og kraftig slægt og har altid været levende interessert i sport og er derfor nok saa bekjendt baade inden- og utenbygds særlig som præmie-skyttere og skiløpere.

Jostein og Alf Nordmo er godt kjendt i hele fylket som flinke skiløpere. Jostein har dessuten

gjort sig bekjendt som saadan ogsaa i Kanada, og desuten blev han i Tromsø i 1923 kredsmester i spydkast. Gunvald Nordmo blev samme aaret kredsmester i stavsprang.

O. N. Nordmo, meierikonsulenten, er født 1860 og utdannet som meierist i Danmark. Har været vandrelærer i meierivæsen, meieriassistent, meierimester og er nu meierikonsulent med hele Haalogaland som distrikt. Nordmo har en aarrække været formand i Tromsø amts landhus-holdningsselskap, har fungert som dommer ved utstillinger og dyreskuer, indehat omtrent alle kom. tillidshverv og en aarrække været viceordfører m.m. — en typisk repræsentant for de gamle Østerdalsgubberne.

Lars og Nils Nordmo hadde i sin tid hver sin husmand. Paa pladsen *Traasdahl* under Lars Nordmo bodde Andreas Eriksen. I 1889, da sønnen John overtok pladsen, kjøpte han og har nu en pen veldrevet gaard. Paa pladsen *Asphaug* bodde Knut Knutsen som husmand under Nils Nordmo. I 1887 kjøpte Hans Johnsen pladsen. Han døde i 1918. Gaarden eies og drives nu av sønnen Johannes Asphaug.

Trosdal.

Gaarden *Østgaard* er halvparten av Nils Nordmoes eiendom. Den blev kjøpt av Otto Olsen i 1887 og eies og drives fremdeles av ham.

Gaarden *Løvhaug* er ogsaa en del av Nordmoeiendommen. Den har skiftet eiere flere ganger og eies nu av Ole Hanssen Løvhaug. Ole Hansen, gift med Margrete Nilsdatter Kirkesnes, er skolestyreformand og ellers en meget benyttet mand i det offentlige. Ole og Margrete Løvhaug har fem barn.

Traasdahl (Trosdal) er ingen gammel gaard, og ordføreren opplyser beskedent derom: «Nogen slægtstradition er ikke knyttet til min gaard. Den var uryddet vildmark for ca.30 aar siden. Min fars farfar kom omkring 1830 hit til Maalselv fra Neby i Tønset. Fik efter ankomsten hertil rydningsseidel paa Myre, hvor han senere bodde, og hvor min far var født og opvokset. Bygdens mangeaarige ordfører Erik Myre var min fars bror. Min morfar var fra Fron i Gudbrandsdalen. Han var utlært som snekker i Oslo og arbeidet nogen aar som svend ved Drammen, hvor han blev gift; kom i 1853 hit til Nordland som kirkebygmester. Opførte kirker i Malangen, Balsfjord og Øvre Maalselv. Bodde senere paa Bakkehaug, hvor han døde.» Den vakre ve1stelte gaard vidner bedst om rydningsmandens arbeide. Ordfører Traasdahl er gift med Ragnhild Olsdatter Nygaard.

Østgaardsfolkene i Maalselven stammer dels fra Østerdalen og dels fra Opdal og Gudbrandsdalen. Inge Jensenius Østgaard opplyser følgende om sin slægt: Nils Pedersen og Kari Tollefsdatter Bjørnstad var mine oldeforældre og Nils og Randi Iselvmoen (Kirkesnes) mine bedsteforældre. Nils Iselvmoen var en meget kundskapsrik mand. Hans bibliotek var før branden i 1911 Maalselvns største. Det var særlig lovsamlinger, historiske og religionshistoriske bøker. *Randi Jensdatter Aalmen*, min bedstemor, blev født 9. mars 1829 i Opdal av forældre Karen Margrethe Aalmen og Jens Aalmen, bosat paa gaarden Aalmen, i Opdal. Bedstemor kom flyttende fra Opdal i aar 1861 og blev gift med bedstefar Nils Iselvmo. Hun lever den dag i dag og skriver brev til familiens adspredte. Hun fylder altsaa 97 aar 9. mars iaar. Hendes største livsinteresse har altid været kristendommen og missionsarbeidet.

Ole Jørgensen (min bedstefar i anden linje) blev født i Lesja i Gudbrandsdalen i sept. 1832

og døde for ca. 12 aar tilbake. Han kom flyttende fra G. til Maalselv i aar 1850 og bosatte sig paa Rognmoe (gift med min bedstemor *Arina Martha Rognmoe*, f. 27. mai, 1828 og døde for 6 aar tilbake). Hendes forældre var: *Otto* og *Ane Rognmoe*, begge barnefødte i Nord-Norge. Mine forældre: *Otto Olsen* f. 23/11 1858 av forældrene Ole Jørgensen og Anna Martha Rognmoe og *Randi Nilsdatter Iselvmoe*, f. 5/8 1865, de giftet sig og kjøpte halvparten av gaarden østre Nordmo, som de gav navnet *Østgaard*, hvilket navn de samtidig antok som familienavn. De har følgende barn: *Nils Østgaard*, f. 24/7 1887, gift med Klara Sandeggen. *Ottar Østgaard*, f. 19/10 1889. Har utdannet sig som maler. Var i 1914 med og utførte dekorasjonene paa jubilæumsutstillingen. Senere har han gjennomgaat handelsskolen. Er f.t. bosat i Tromsø. *Rønning Østgaard*, f. 24/2 1892, agronom og ordfører i Sjøervø. *Anna Østgaard*, f. 12/3 1894 (ugift, bestyrerinde av telefoncentralen «Nordmo» i Maalselv). *Inge Jensenius Østgaard* f. 13/4 1896 (ansat i Andresens Bank i Oslo). *Ranveig Østgaard*, f. 6/12 1897. Gift med lensmandsfuldmægtig Skavberg, Tromsøysund. Bosat i Tromsø (har 1 barn). *Margit Østgaard*, f. 1/12 1899. Gift med gaardbruker Sneve paa Maalsnes (Har 1 barn.) *Olaug Østgaard*, f. 10/12 1901. Gift med Erik Evenstad fra Kirkesdalen, hvilken slægt siges stamme fra den kjendte Evenstadslægt i Østerdalen. Bosat paa Jensberg Bakkehaug. *Arthur Østgaard*, f. 23/12 1903 (hjemme). *Oddmund Østgaard*, f. 25/4 1906. *Magnhild Østgaard*, f. 13/8 1908 (paa husmorskole i Tromsø). Som andre utflyttede maalselvinger hænger ogsaa Inge Jensenius Østgaard fast ved hjemdalen og har gjort den ære. Han skriver bl. a. «Jeg har foretat reiser i Danmark, Sverige og Tyskland og har reist paa den berømte Rhinen fra Mainz til Köln; men jeg er blit klar over, at en skjønnere og mere storslagen natur end herhjemme i Norge skal man lete længe efter. Som yngling var socialismen det største for mig. Nu vet jeg intet bedre og større end: *kjærligheten til fædrelandet.*»

NYMOGAARDENE

Gaarden blev ryddet i 1822 av Lars Johnsen fra Holen paa Tynset. Hans hustru Malena født 1796 var fra Nygaard i Vingelen. Lars Johnsen omkom ved et ulykkestilfælde, da han var i sine bedste aar. Gaarden blev da delt i 2 like dele mellem sønnen Johan og datteren Marie.

1. Johan — som fik hjemgaarden — blev gift med Johanna Johnsdatter fra Sollien. Han drev gaarden, til han i 1899 overdrog den til sønnen Martin — gift med Aagot Halvorsen, datter av kjøbmand Agustinus Halvorsen (Skjold).

Gaarden Nymo (Martin Nymo).

2. Marie Larsdatter blev gift med John Haagenen — født 1821 paa gaarden Storeggen i Tynset. Han kom til Maalselv i 1842 og overtok gaarden i 1849. I 1885 overdrog han gaarden til svigersønnen Ole Rasmussen fra Førde i Søndfjord. John Haagenen og hustru døde i 1907 og blev begravet samme dag.

Gaarden *Stensland* var plads under Nymo til 1904, da Peder A. Olsen — gift med John Haagensens datterdatter — fik den i medgift. Peder Stensland er en sjelden flink felespiller.

Lars Jonhsen og hustru Malena hadde følgende barn: John, som bosatte sig paa Løvberg (Løvbergfamiliens stamfar). Marie, gift med John Haakensen (se foran). Tølløv reiste til Amerika. Johan paa hjemmegaarden. Jacob reiste til Sørreisa. Andreas reiste til Amerika. Ane. Amund reiste til Amerika.

Johan Larsen og hustru Johanne hadde følgende barn: Lars, gift med Berit Nordmo og bosatt paa Luneborg. Malena, død 10 aar gammel. Karen, gift med Knut Bakkehaug. Ingeborg, gift med John Nysted. Martin død. Martin, nuværende bruker paa gaarden (se foran). Gerhard, gift med Anfrid Nordmo og bosatt paa Gullhav.

John Haakonsen og hustru Marie hadde følgende barn: Kristine, gift med Ole Rasmussen (se foran). Malene, gift med lærer Eriksen Eidsfjord. Johanne, gift med Peder L. Nordmo. Nymo-folkene har alltid været kjendt som dyktige og arbeidssomme folk. De vakre, veldrevne gaarde vidner herom.

GÅRDENE I ØVREBYGD HERRED

NERGÅRD OG NERGÅRDSMANNEN

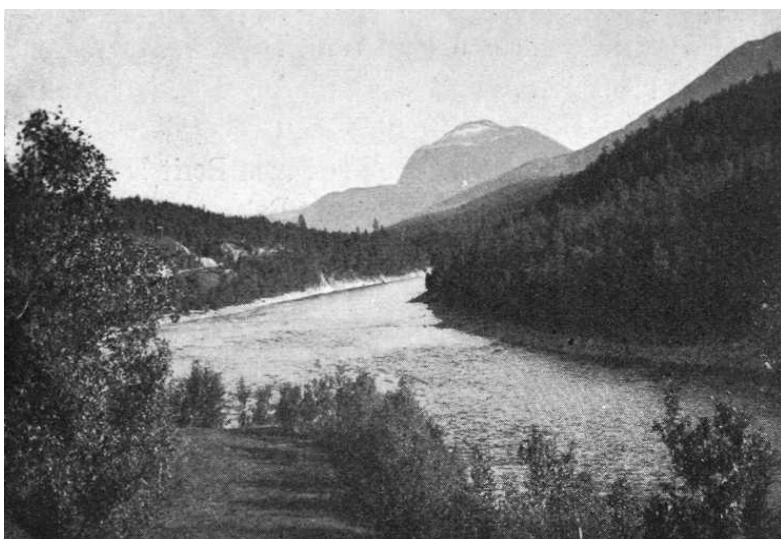
(Ved lærer Lie).

Nergård er ein av dei fyste gardane, som var rudd i Øverbygda, når me gjeng forbi Skillet, som utvilsamt er den fyste. Truleg kom fyste ibuaren til Nergård før 1820. Han heitte Halvor Olsen og kona heitte Kari Tomasdotter og var fra Storelvdalen. De hadde tvo døtre. Den ældste Marit blev gift med en Halvor Eriksen og fekk Nergård etter Halvor Olsen. Den andre dotera heitte Ingeborg og vart gift med Haldor Eriksen og busette seg på Divimo. Ingeborg Divimo døde i 1918 og var då 82 år gamal. Då Halvor Olsa fekk rudningsbrev på Nergård, var det nedre skillet der kor skillet no er millom *Nymo* og *Tronga*, og det øvre skillet gjekk etter den bekken, som renn tett nedum husene på noverande Nysted. Og det vart ei lengde på millom 5 og 6 kilometer. I denne utstrekning gjekk eiendommen frå elva (Målselva) til høgste fjell, so det var slett ikkje so små jordlappar dei fyste rudningsmenn fekk seg utmælt. Korso kunde det ofte vere trongt for å slå seg igjennom. På denne strekningen var både furu og bjørkeskog og rudningsland nok.

Nergårdstunet var dengong der kor det no er, på ei flate ner mot elva, kanskje 200 m. upp frå. Men dengong var der so fullt med skog, at folk, som skulde ner til elva etter ei bytte vatn, heldt på å vildre seg bort, so dei måtte «blinke» i skogen for å finne vegen attende.

Den fyste sumaren bygde dei seg ei «Ljørbu» for å bu i, mens dei fekk bygge seg rettelege hus. Ljørbua er ikkje meir; men stova, som vart bygd den gong, stend enda um ho tar til å bli noko skakk og skeiv av alderdom. Men ho syner oss, at ho var godt fyre seg gjord. Ho hadde ikkje loft; men tjukke bjelkar gjekk tvers over stova fra raft til raft, og ho var vent måla innvendig. Langs raften under taket og etter bjelkarne tvers over huset var rosemåling so vent at eg ha ikkje sett nokon målar som gjer slikt no. Etter handa vart *Tronga* solt frå Nergård og seinare *Brenna*, på nerkanten av eignedomen. Det utgjer vel pålag bortimot 2 km. upp og ner etter vegen. So vart der på øvre kant solgt eit stykkje frå fyr umskrivne bekk ved Nystedhusa og nedover til Tverelva pålag 0,5 km. Det vart lagt til *Nysted*, som hadde kjøpt pålag likemykje frå eignedomen på øvre side, fra Solbergnes.

Seinare nedsette Nergård ein husmann ved nerkanten av sitt skill. nett der vegen no gjeng. Den husmannsplassen vart i 1890 åra solgt og fekk namnet *Lundberg*. På den måte er Nergård no mykje mindre i utstrekning enn det var frå fyst av; men endå er der godt rom for etter våre tilhøve eit gjildt gårdsbruk. Halvor Eriksen, som vart gift med eldste dotter til Halvor Olsa og fekk mange barn, vart det på slutten svært smått for. Han og huslyden måtte gå fra det heile og strauk til Amerika. Men då kom Embret Pedersen Fådal til Nergård i 1862. Han kjøpte

Parti ved Trangen.
(Udmerkede

eigedomen hjå lensmannen eller ved auksjon. Embret Pedersen Fådal var frå Tynset og var gift med ei enke efter Kristofer Grøtlie i Kvikne, Lisabet Simonsdotter. Ho hadde i sitt fyste ekteskap 3 søner: Arne død på Bjørgan i Kvikne, Simen og Kristoffer. Den fyste av desse kom ikkje hit nord, men dei tvo var med. Embret og Lisabet hadde 5 barn samen: 1. Marit gift til Kristianamo, 2. Ingeborg reist til Amerika, 3. Peder var seminarist og er død som lærar i Oslo, 4. Ingrid gift i Aasen i Bardu og 5. Anne som døde på Nergård i 1915 57

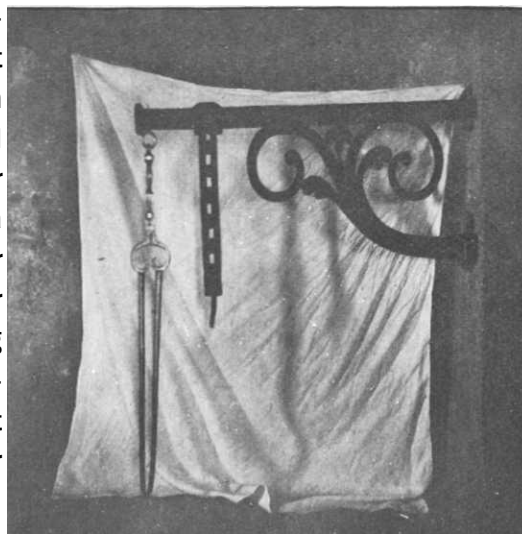
år gl. Embret Pedersen Fådal Smehaug døde 1889 71 år gl. Då Embret Fådal kom til Nergård i 1862, var her mangt å ta fatt på både på gården og i bygda, so det var særns nausynlegt, at her kom ein mann som både vilde og kunde ta fatt. Ein bygdehovding vart han, og difyr vart han også snart berre kalla «Nergårdsmannen». Veg fantes her ikkje so ein kunde kome fram anna på hesteryggen. I 1867 vart veg bygd til *Tronga*. Skulde ein på eit kommunalt møte so var det å reise ner til Moen 4, 5, 6 mil, og kva var no det? Skulde eit barn krisnast, døypast, hadde ein berre ein halv mil lenger å reise ner til kyrkja ved Storbakken. Og i brydlaup — kva var nå det for brur og brurgum og heile følge å ride den bitten? Ja, slik pålag meinte dei nede i storbygda. Men heroppe kom fleire og fleire på den tanke at dei måtte byggja ei kyrkje heruppe i bygda; men kor henne? Jau, her skal ho stå, ropte dei alle samen. Oppe i dalen meinte dei at lenger nede enn på Øverby kunde ho ikkje byggast. På Nordmo meinte: nei lenger uppe enn her kann ho ikkje stå, for her er gravplass. Den var tillage 1839 so det var sjølv sagt at kyrkja måtte stå der. Og møte på møte vart halde, og mann og mann tala um dette. Einigheit fantes ikkje. Men so gjorde Nergårdsmannen kunnigt: «De som vil vere med å bygge kyrkja, køyrer tømret hit til Nergård; eg skal skjere det på saga mi og her skal dykk få kyrkjetomt og kyrkjegård fritt.» Og folk kom køyrande og flåtande på elva, kort fra og langt fra, og snart var kyrkjegårdstømmeret på plass og det bar til å byggja. Peder Helgesen Renmælmo gav 12 tylvter svært tømmer til kirken og holdt kost til en stor del av arbeidsfolkene. Korso stod kyrkja på Nergård ferdi og innvigd i 1867, og det kann me takke Nergårdsmannen for. Han var ikkje so reint lite sjølvrådig, og difyr fekk me kyrkja der og på den tid. Hadde han ikkje gjort som han gjorde so kann det lett henda at ho hadde vorte stående på ein enda meir ulagleg plass. Plassen er god nok i og for seg; men ho vart staande nest nede i soknet, so dei øvste i soknet hev endå 35 km. lang kyrkjeveg.

Da kyrkja på Nergård var ferdi, var det nok mange som hadde hug å vite korleis Nergårdsmannen hadde ført reknskap

Ved Øverbygd kirke (med fjeldet Ruten)

med alt, både naturalydelser i tømmer og pliktarbeid og penger osv. Men jau, han gjorde godt rede for seg, so alle undrede sig og måtte rose ham i alle måter. Dertil kom at han sjøl hadde gjort all jaminga til kyrkja: lås og hengsler for alle dører og tårnspiren med fløy med årstallet i då kyrkja var ferdi, og det so greit at du kann sjå um ein er nede på tunet på Nergård. Alt dette smedarbeide er virkelig et kunstverk, en pryð for kyrkja. Truleg det siste han smidde til kyrkjebruk var tvo byrelde til å bere likkister med. Dei er noko store so det høver godt for 4 mann å bere liket etter dei, når berre likkistesnikkaren har mål av dem so han sette gode jarnkjenger i kvar ende av likkista so krøker ein berre byrelderne inn i desse kjengene og 4 mann ber liket. Når ein so kjem på gravbakken

Skjærðing med ildtang paa Nergaard
(etter Nergaardsmeden).

hefter ein byrelderne ut uten noko bry. Byrelderne ser ut som dei var svarva og siden bøygð so fint i boge; ingen kant finst på nokon stad, og solid er dei. Ja, Nergårdsmannen var reint ein meister både på jarn og tre — især på jarn tykkjer eg. Sjå berre på skjæringen borti årsteinen i gamle stova på Nergård. Kven kann gjere desse krusedullane so fint? Eg ha ofte tenkt på at han vist må ha gått i læra hjå Langrusten. Um Nergårdsmannnen lagde byrsepipor som han det veit eg ikkje um; men so veit eg at han til dømes ha laga kaffikverner og strykejarn, og dei er so fint og godt laga at ein får dei ikkje likare frå noko fabrikk.

Det fortelles at første julenat Kari Tomasdr. laa paa Nergaard drømte hun at hun hørte kirkeklokken ringe oppe paa bakken der hvor kirken nu staar. 4de bruker er Kristoffer Kristoffersen gift med Olea Olsdr. Nergaard født i Bardo. Deres barn er: Maret, Ingeborg, Kristoffer, Ola, Kristian og Birger. Kristoffer er nu bruker paa gaarden Nergaard. Lars Bjørgan, gift med jordmor Augusta Wold i Tolgen, har saaledes stor slægt i Maalselven.

Nils Nilsen Mælen fra Tønset (gift med Anne Marie Pedersdatter fra «Ellensom» i Tolgen) kjøpte pladsen Trangen av en Peder Rasmussen Alapmo. Nils og Marie hadde 12 barn, hvorav 5 er i live, og av hvilke sønnen Nils Nilsen nu eier gaarden. Han er gift med Oliva Olsdatter fra Storvik i Lenviken. De har 2 barn Magny og Valdemar. Gamle Nils Nilsen og hustru er døde for flere aar siden, men tok storparten av gaardens første rydning.

Tollef Nilsen (Bjørnstad) blev gift med Marie Andersdatter fra Tolgen og bosatte sig paa Brænd. Tollef var enkemand, da han blev gift med Marie, og han hadde med sin første kone sønnen Ingvald, der er gift med Marie f. Ryeng fra Os. Ingvald er død, og enken har overladt gaarden til sønnen Toralf, der er gift med Ingeborg Ingebretsdatter Ranem (Bakkehaug). Tre døtre er bortreist. Den ældste Marie Brænds forældre var: Anders Larsen Holøyen og Ingeborg Estensdatter Øien Øversjødal. Den yngre Marie Brænd er født av forældrene Anders Nilsen Ryen Moseng, Dalsbygd, og Gertrud Amundsdatter Osflaten. Anders Larsen Holøien sees ifølge stamtavle over Hans Aasen av lærer Prytz (Røros 1901) at være født 1809 og være gift med Ingeborg Estensdatter Øien i Øversjødalen, født 1820. De reiste til Søndmør og siden til Nordland.

Nysted er kjøpt delvis av Nergaard og Solbergnes. 1ste bruker er Erik Ingulfsen gift med Maren Jonsdr. fra Lilleelvdalen. Gaarden ryddet omkring 1830. 2dre bruker er Jon Ingulfsen,

gift med en Goro ? fra Tønset. Deres barn er Mari, Jon, Goro, Embret, Mali, Marit og Gabriel. Brukeren av *Hanselen vestre, Jon Ingulfsen Os-Nysen* f. 1736, g. 1772 med *Magdalena (Mali) Eriksdtr. Østvang* f. 1746. Han var farbror av den kjendte Ingulf Ous. Da hans første kone Goro døde, giftet han sig med Mali. Deres barn er Johan og Randi. 3die bruker Jon J. Nysted blev gift med Elen Eriksdtr. Kristianamo. Hun døde barnløs, og senere blev Jon gift med Ingeborg Nymo, Maalselv. De hadde sønnen Gisle, som nu er bruker paa gaarden.

Klaus Olsen fra Hodalen gift med Olava Pedersdtr. Storbækken, Tolga. Barn: Anders (død). Peder, gift og bor i Berlevaag, Finnmark. Klaus bodde en tid paa Lundberg (Klasrommet).

Amund Arnesen Lien gift med Ingeborg Samuelsdtr. og bodde paa en gaard i Øverbygd som kaldes Maristad. Barn: Ingeborg Anna, gift her, lever endnu. Severin, død. Beret, reist til Amerika. Inga, gift, bosat i Tromsø. Kari Storgjelten av Utheimsslægten gift med Tore Olsen og bodde paa Nergaard en tid. Reiste til Bardo. Barn: Marie, gift, bor i Harstad. Kjerstine, Ole og Estin. Sidstnævnte er opfostret i Salangsdalen. Deres bopæl nu kjendes ikke. Hans Ingjerd-sen Skogstad var gift med Ragnhild Halvorsdtr. Skjeggesnes. Begge døde. Barn: Mina, gift paa Solbergnes. Ingvald, død. Harald reist til Amerika. Andreas, gift og er snekker i Narvik. Aagot, gift, bor i Oslo.

SOLBERGNES

Denne Storgaard blev ryddet omkring 1824. 1ste bruker er Johan Pedersen Fløttum fra Singasaas, gift med Marit Hansdtr. fra Singasaas. Deres barn var Hans og Peder. Marit døde, og Johan giftet sig paanyt med Maren Jonsdtr. fra Lilleelvdalen. Barnløse. Da Johan døde, giftet Maren sig med Erik Ingulfsen fra Hanselen i Tønset. Ogsaa de blev barnløse. 3die bruker Hans Johansen druknet i Fjeldfroskelv under tømmerfløting i aaret 1863. Han var gift med Gertrud Ingulfsdatter. 4de bruker Erik Ingulfsen paanyt. 5te bruker Johan Hansen, søn av Hans som druknet. 6te bruker John Johansen gift med Mina Hansen Skogstad.

SOLBERG

Ryddet av Per Persen fra Fløttum i Singasaas i 1824. Hans kone var Gjertrud Hansdtr. fra Singasaas. Per druknet i elven utfor Solberg i Jutulstaanga, og Gjertrud giftet sig paanyt med Emort Markussen fra Storelvdalen. De flyttet senere til Forøya i Malangen. Emort var bror til Jon Markussen, som bygget Nergaard kirke. Emort og Gjertrud hadde et barn Marta. Erik Ingulfsen kjøpte saa gaarden og hadde den en kort stund. Saa kom Haldor Eriksen gift med Ingeborg Nergaard. De var barnløse og flyttet senere til Divimo. Saa kom Ole Jonsen fra Vingelen i 1863 (gift med Berit Jonsdtr. Røe ogsaa fra fra Vingelen.) Deres barn er: Jon, Olaf, Einar, Ingeborg, Trine og Johanna og 2, som er døde. Sønnen Einar har nu gaarden og er gift med Ingeborg Kristoffersdtr. Nergaard. Han er bl.a. den første viceordfører i Øverbygd herred.

Ingeborg Jonsdatter Røe blev gift med Anders Eriksen Bækkestrøen (Østgaard) i Dalsbygden, og de hadde gaarden Moan. Sønnen Anton driver nu gaarden. Moan var forresten ryddet av en skrædder Hans Skjeggesnes, som solgte og bosatte sig paa Lundberg.

Jon Olsen Solberg (Tillermoen) er født i 1867, i uaaet altsaa. Han er den første, som der blev øst vand paa i Øverbygdens kirke, der staar paa Nergaards grund og kaldes Nergaardskirken. Jon kjøpte Tillermoen av svigerfaren, Simen Grøtlien. Jon og Ragna Tillermoen har barna: 1. Elfrida. 2. Bergljot. 3. Astrid. 4. Olaf. 5. Hjørdis. Gamle Ole Jonsen Solberg var i sin tid en av Maalselvens første mænd, medlem av herredsstyret osv. og i alle henseender en dygtig kar. Han

gik under navnet «Trøom-Snedkeren» og har sat sig et varigt minde i bygden. Hustruen Berit døde av brandsaar i 1908 og Ole døde i 1922. Lærerinde Marit Gransletten (nu ved Galterud) er i slægt med Solbergfolkene og var under sit opphold ved Tromsø lærerskole paa besøk i Maalselven med søsteren Kirsti Gransletten for nogen aar siden.

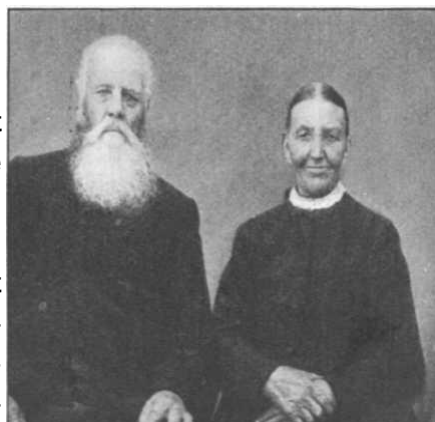
Den første bruker paa *Skjeggestad* het Gudmund og var fra Gausdal — hustruen het Anne ogsaa fra Gausdal. De hadde tre barn: 1. Simen (død i 1867 og er det første lik som blev gravsat paa Nergaards kirkegaard). 2. Ane (gift med Jakob Larsen fra Nymoen). 3. Karen (gift med Peder Evensen). Jakob og Ane hadde tolv barn (og Peder og Karen otte). Jakob og Ane flyttede til Sørreisa med familien. Karen og Peder blev paa Skjeggestad, men begge er døde. Den nuværende eier av Skjeggestad er Peders yngste søn Peder (gift med Berte Bersvendsdatter). De har flere barn: Klara, Sigrid, Bjarne, Petter, Kjeld, Erling, Anni og Kristine. En bror Andreas Pedersen drog til Amerika og er saavidt vites fabrikeier.

Tiller (Tillermo) blev ryddet av Arnt Pedersen Røttum fra Singsaas 1824. Hustruen Beret var fra Vinsnes i Guldalen. Deres barn er Per, Ane, Daaret, Guri og Ingeborg. 2dre bruker hed Per. Tillers hustru heter Ragnhild (datter av Anders Skomaker). Deres barn er: Arnt, Ole og Anders. Per solgte gaarden til Simon Grøtlie Kristoffersen fra Kvikne. Han var gift med Elisabeth Iversdtr. Fossli, Maalselv. Før Arnt Pedersen gav gaarden til sin søn Per, solgte han en del til Bersvend Uleberg. Denne del solgte Bersvend senere til Ingjerd Skogstad fra Os i Tolgen. Ingjerd delte sin gaard mellom sine 2 sønner Andreas og Hans. Andreas var gift med Petra Friis fra Gildeskaal og Hans var gift med Ragnhild Skjeggnes. Andreas solgte sin part til Knut Tildnes fra Østerdalen. Denne solgte igjen til Embret Nergaard. Embret Nergaard solgte igjen til Andreas Semmingsen fra Storelvdalen gift med Kari Jonsdatter fra Sollien.

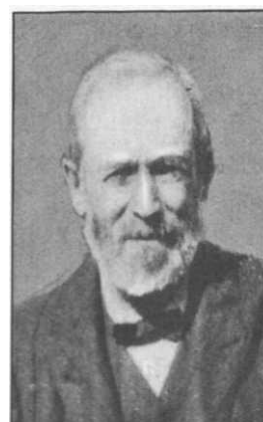
Simon Grøtlie d. 24/7 1919, 81 år gl., født 1838 i Kvikne, gikk på fyste høiskulekurset åt Anker og O. Arvesen på Sagatun. Hadde været skredder. Kom til Målselv 1862 og var en tid underlensmann her hjå Krokseng, men likte ikkje det yrkje og satte sig ned som gårdbruker på gården Tiller øvre rett over Nergård på andre side elven. Han hadde været en god mann for Øverbygda. I herredstyre hadde han været med i lange tider, sålenge han for alderen si skuld kunde røkte hvervet — og den meste tid som formann. Etter hans upptak fekk Øverbygda sin egen forlikelseskommissjon og i lang tid var han forlikskommissær. Så var han medhjelper og formann i kyrkje-tilsynet til sin død. Simon Grøtlie var en liten mann, ikkje stort å sjå til, snakka litet; men det han sa var godt yvertenkt so han vart godt høyrd i det han sa. Han var gift med Elisabet Kristine Iversdatter fra Målselv i 1875. Hun var født 1851 og døde 1914. De hadde barnene: Ragna Elisabet f. 30/10 1876, 2. Kristofer f. 20/7 1879, 3. Johanna f. 1/12 1886 og Ingebjørg f. 16/7 1893. Sønnen Kristofer var utdannet som lærar ved Tromsø lærarskule og døde 25/2 1905.

Ingjerd Andersen Skogstad (Osmoen) solgte gaarden til sit søskendebarn Oliver Strand. Ingjerd var gift med Maren Johannesdatter, og de reiste da til Maals-

elven (Skogstadslægten er vidt forgrenet). Ingjerd Skogstad hadde

Kristoffer Grøtte og hustru Anbjørg Sevaldsdatter (se under gaarden

Simon Grøtlie.

— før han delte gaarden mellem sine 2 sønner — solgt et stykke, som blev kaldt Øimo til Jon Mortensen og hustru Marit, som senere solgte til Solan Jonsen fra Os i Østerdalen gift med Guri Jørgensdtr. fra Øksendalen. Øimo staar nu øde. Skogstad blev solgt av Hans til bror Johan, som igjen solgte til Svend Osen og denne igjen til Olav Solberg. Jonas Semmingsen og hans søster Karen bor nu paa Nedre Tillermo.

Sveaas er ryddet og bygd av Svend Olsen gift med Olianna Jakobsdtr. fra Tamokdal. Svend er fra Storelvdalen. Svend er død og enken driver nu gaarden.

Aasland er ryddet av Sivert Iversen gift med Guri Ingebrigtsdtr. Renmælmo. Sivert solgte til Tollef Tollefsen, som ogsaa har Øimo. Han er gift med Oline Guldbrandsdtr. fra Maalselv.

Lundberg var underbruk av Nergaard. 1ste br. Klas (husmand) gift med Guri, datter til Arnt Tiller. De hadde ingen barn. 2. br. Peder Paulsen kjøpte av Kr. Nergaard. Han var gift med Ragnhild Evensdtr. fra Opdal. Peder forlot gaarden, og denne blev overtat av Kr. Nergaard, som solgte den til Jon Reiersen, som er gift med Anne Hansdtr.

KRISTIANAMO

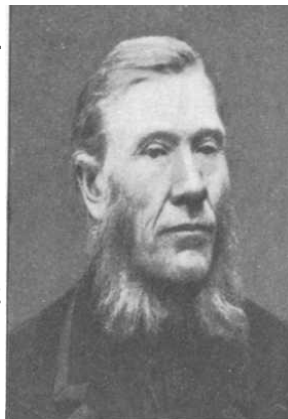
Kristianamo er ryddet 1826 av Erik Lostrøm Eriksen fra Kjerresnes gift med Anne Tollefsdtr. Hun var født i Storelvdalen og var 1/2 aar, da hun kom til Maalselv. Anne og Erik hadde fire barn — en søn og tre døtre: 1. Erik overtok gaarden, gift med Marit Ingebretsdatter Nergaard. 2. Siri gift med Jakob Jensvold (en bror av Bersvend Uleberg). 3. Ragnhild gift med Haakon Nilsen (bror av Nils Iselvmoen). 4. Elen gift med Jon Jonsen Nysted. Erik og Marit hadde følgende seks barn: 1. Elias (fanejunker i Tromsø gift med Borghild Halvorsen). 2. Anton (furer og gaardbruker paa Fredriksberg og gift med Magna Mathiasen). 3. Erik (ingeniør Drammen og gift der). 4. Andreas (handelsreisende i Trondhjem) gift med Alida Larsson i Alta (svensk). 5. Lena (ugift, hjemme paa Alfheim, en part av Kristianamo). 6. Ingeborg gift med Erik Arntsen Heggland, sønnesøn av ordfører Erik Sandeggen). Alle bruker navnet Mo som familienavn. Andreas Mo har farett som sjømand og er vidt bereist. Erik Mo var en tid i Østerrike i krigsaarene, og Elias Mo var en tid i Belgien (hvervet i den franske armé). Kristianamo har ifølge traditionen navn efter en fogedfrue, som i sin tid skulde bo der.

SKJEGGESNES

Guttorm Halvorsen fra Storelvdalen er den første paa Finjordet (nu Kjosnes). Han blev gift med enken efter Ole Tomassen Eva (antagelig fjeldlap) omkring 1840-aarene. Ole Tomassen hadde ingen barn med Eva og heller ikke Guttorm Halvorsen i ægteskapet med Eva. Guttorm Halvorsen blev nemlig ikke længe efter hustruen Evas død gift 70 aar gammel med enken Marit Rappe fra Hundtorp i Gudbrandsdalen. Heller ikke disse fik barn. Guttorm Halvorsen hadde derimot to sønner før sit ægteskap. Begge sønnerne het Halvor, og den ene Halvor kom til Skjeggesnes (og den anden Halvor kom til Hammerfest). Moren til Halvor Skjeggesnes het Hedvig Olsen (Storelvdalen), og han skulde være født paa Stai. Halvor Guttormsen Skjeggesnes kom til Maalselven i 1840 aarene og blev gift med Anne Olsdatter fra Sollien der kom til Maalselven i 1844. De hadde tolv barn, hvorav to døde som barn, og de ti blev voksne. Halvor Guttormsen Skjeggesnes har selv skrevet sit slægtsregister: Jeg er født til verden i Aamods prestegjeld i Østerdalen 27de august aar 1821, døpt den 7de oktober samme aar, konfirmeret den 2den oktober 1836 av pastor Dirks; foraaert 1839 forlot jeg mit barndomshjem og reiste til Nordland. Den 25de juli 1847 blev jeg ægteviet med min elskede Anne i Maals-

elven kirke av provst Holmboe. Hustruen opplyser følgende: Jeg Anne Olsdatter er født til verden i Sollien anneks til Ringebue prestegjeld i Gudbrandsdalen den 2den mars 1827 og døpt den 8de juli samme aar i Solliens kirke, samt konfirmeret 1842 i Ringebue hovedkirke av sogneprest Bernhoft.

Lærer Lie har meddelt følgende om Skjæggesnesfolkene: Halvor og Anne hadde mange barn saman. Fyste sonen var født 1848. Han fekk namnet Guttorm. So vart dei født slag i slag med omkr. 2 års millomrom Hans, Ola, Halvor, Andreas, Edvard (døde som barn) Ragnhild i 1860. Edvard 1862, Kristian 1865, so Anne som døde som barn og so i 1869 Anne. Ho står benemnt for Anna i Målselvs ministraltbok. 12 barn ialt. Herav er 2 døde som barn. 10 levde til de vart voksne. Den eldste *Helena*, opkalt etter farmoren Hedvig, var gift i 80-åra med ein Andreas Andersen. Han prøvde fleire gonger på å få ein heim; men det vart aldri til noko med han. Dei fekk tvo døtre. Den eine døde som barn. Helena sjølv døde i 1897 - 51 år gl.

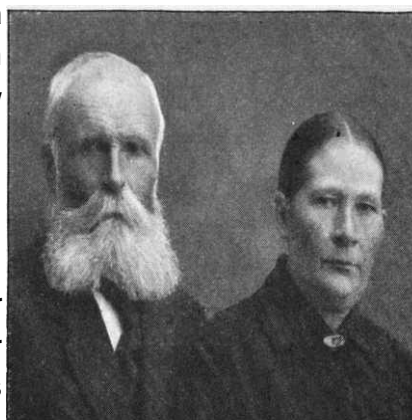
Halvor G. Skjæggesnes
f. 1821 død 1901.

Anne Olsdatter Skjæggesnes
f. 1827 død 1911.

Alle barna var emnelige barn, hadde lett for å lese og skrive og var jamt nemnt som dei likaste *Guttorm* var i smelære og kunde nok være ein dugende sme. Han vart gift med Marit frå Hamn i Atnedalen. Ho var ei dugande kone, og det var hennes dygtigheit som holdt hushaldet ved like. I dei siste 20–30 år har dei vore eiere av Jutulstad. *Hans* var i skrædderlære og har vært flittig med det. Han vart gift med Mali Olsdtr. Dei fekk 4 barn: 2 gutar og 2 gjenter som no er godt gifte. Dei to gutane er emnelege ungdomar og vart gift med kvar si syster frå Kirkesnes. Hans og Mali har dei siste 20 år budd hos sin eldste dotter. Ho vart gift med Jon Reiersen, som eig Lundberg. Hans og Mali har hatt det godt der. Mali døde høsten 1925 nær 78 år gamal. *Ole* vart gift med Olea Dividal. Dei levde saman nokre år og fekk 4–5 barn. Men hun satte barna bort og reiste frå mannen. Ola har derfor siden i 30–40 år været på vivank som «Jerusalemsskomaker» rundt heile Norge og langt inn i Sverige og. *Halvor* var ein dugande arbeider kva han tok seg til so fekk han det alltid godt gjort enten det var på jarn eller tre. Haldor og Ingeborg Divimo som ingen barn hadde, vilde gjerne ha ham som fosteson, og da hadde han nok fått heile Divimo. Han reiste også dit; men kom snart attende. Så flytta han til Øverby og bygde seg ei stove borti skogkanten og har levd der siden og har ernært sig med ymse snikring og smedarbeide. *Andreas* var frå ungdomen veikhelsa og var lite før til tungarbeid. Sist i 70-åra reiste han til Kongsberg skogskule. Då han kom att derfrå vart han tilsett som skogfoged i indre Kvenangen. Der var han nokre år; men då trulovinga hans i 1886 gikk upp i loddinga som forstmester Solem sa, strauk han til Amerika. Der levde han nokre år som kjøpmann i Minneapolis og vart der gift med ei gjente frå Kvenangen. Han samla nok der ei etter våre forhold bra formue – for det kunne han. So kom han tilbake til Oslo og levde der og som kjøpmann. Da han tykkte han hadde nok til å leve av, kom han til Måselva i 1913 og kjøpte seg eit pent jordstykke av Øverby. Han kalte stykket *Garmo*, bygde seg der ei stova og levde av sine renter til fyst på året 1925. Han hadde ingen barn. No har enka heile deira formue. Ho kaster ikkje noket vekk; men hun er hellerikkje so reint redd for øyrene som han var. Ho kosta ein gravstein på grava hans. Den kom yver 500 kr. Ho heiter Brita Salamonsdotter, man skriv seg for Halvorsen. Det 7de barnet Ragnhild født i 1860 vart 1884 gift med Hans Ingjersen Skogstad,

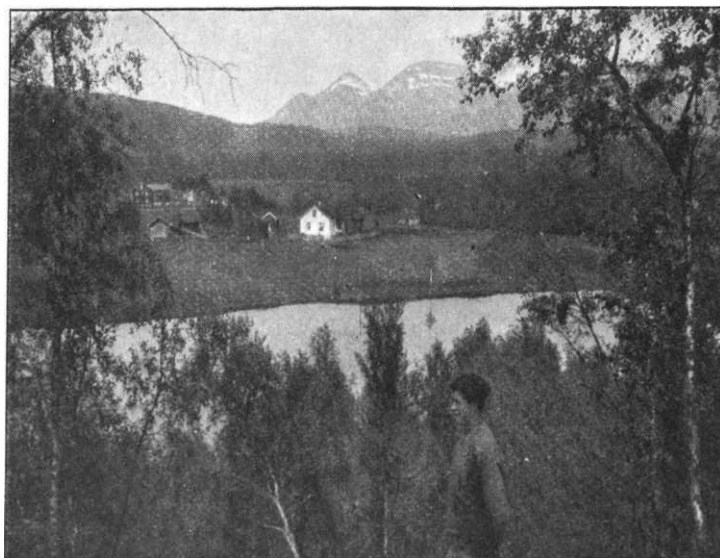
på Tiller. Mor hans var nok ei dotter til ein lensmann på Tynset. Han var nok snekker og ein hendt mann når han hadde trott til å vere onnig. Dei fekk seg eit jordstykke av Øverby, oppmed Råvatnet. Plassen vart kalt Skogstad. Der levde dei til 1896 etter ho hadde født 3 gutar og 2 gjenter. Eldste guten døde som barn. Den 2dre reiste til Amerika, og den 3die guten er no ein dyktig snekkersvend i Narvik. Eldste dattera er gift på Solbergnes, og den yngste er «sypige» og bur i Ås (ved Landbrukshøiskolen). Ho er gift med ein styrmann Einar Fuhr frå Trondenes. Hans Ingjersén Skogstad falt saman då han miste kona si og døde kort etter i Bardu. *Edvard* — født 1862 — kjøpte i 1889 ein jordparsel på Maukstad etter Bekk-Maria. Ei tid

Lærer Lie og hustru f. Skjæggesnes.

skulde mora styre huset for han; men so fekk han Berte Dividal å styre. Han var skomaker og dreiv tildels med det. Han vart tilrådet å gifte seg. Da svarte han: når han får seg ny stove, so skal han gifte seg. Stova vart bygd sist i 90-åra. 7de sonen Kristian gjekk inn på Tromsø seminarium i 1883 og vart dimettert 1885. Der utmerket han seg i musikk. Straks han vart dimettert tok han en huslærarpost hjå ein handelsmann i Kjækan i indre Kvenangen. So søkte han seg lærarpost i Balsfjord og seinare i Hadsel og på Stokmarknes nokre år. So vart han forflytt til Tromsø byskule. Han slutta så skulen og reiste til Oslo. Der var han eit års tid. So strauk han til Amerika og lever av sine musikalske anlegg. Han er ugift. Det 10de og yngste barnet til gamle Halvor og Anne Skjeggesnes, var datteren Anne født 1869. Ho kom til Kjækan i Kvenangen i 1886 som tenestegjente til handelsmann Kjelsberg saman med ei anna gjente frå Dividal. Brørene Andreas og Kristian fekk ho dit.

Der var dengang ein skulemeister i indre Kvenangen. Han kalte sig D. I. Lie og var født ved Hjørungavåg på Sunnmør i 1860. Han tenkte at kanskje denne søstera til Kristian og Andreas (skogfuten) Skjeggesnes kanskje var eit passende menneske å ta med seg gjennom livet. Han fekk snart forståelse av at ein skarve sunnmøring var i simplaste laget for dem som på ein måte var storbønder. Skulemeisteren på sin side tenkte seg upp og fram. Vistnok måtte han take i; men det var han ikkje redd, og han trudde at vilde ho take i saman med han, so skulde det gå. Og Andreas skreiv heim at det var ikkje so vist um

Framnes ved Skjold (Lærer Lies gaard).

dei kunde vente eit so svært likare tilbod. Men ho gamlemor vilde sjå fysaken og kom dit ensærend. Nok er: Anne og denne skulemeisteren var gift i Maalselv kyrkja 13de juli 1888 og flytte til indre Kvenangen som gifte folk i september same år. I 1889 søkte han og fekk ein lærarpost i Balsfjord; men då deira fyste barn vart fødd den hausten, kunde dei ikkje reise ditt fyr sumaren 1890. Noko aar etter vart han også heradskasserer der. Men i Balsfjord var der knapt um husrom, og familien øktes i 1891, 93 og 95, so han hadde 4 friske rol-

linger, den siste ei gjente. Da vart der fal ein lærarpost i Rotsunddistriktet i Skjervøy med familiebolig og lærarjord. Den søkte han og fekk. Der vart dei til 1911. Då hadde barneflokket vokse til 10 stykker, og håret hadde gråna og vorte tynnere på skulemeisteren. Kanskje stod denne flokken på bar bakke. Og det kvasse spurmålet kom fram for skulemeisteren: Korleis held du då det heilage løfte du ga i 1888? I Øverbygd døde lærar og kyrkjesanger Andr. B. Olsen i 1910. Lærar D. I. Lie i Rotsund søkte posten etter han. Etter ein heil diskusjon att og fram fekk han posten. Men det var ikkje nok. Han måtte ha ein heim og. So var det so væl at enkja etter Andr. B. Olsen vilde selge heimen sin, og det vart so han vart kjøpt og tilflytt 1911. Soleis kom skulemeisterkona heimatt på kjente tomter; fyr ingen av alle sønene åt Halvor Guttormsen Skjeggnes vart verande på farsheime uten ho. Andr. B. Olsens jord var i 1870-åra kjøpt frå Skjeggnes og hadde fått namnet *Framnes*.

Lærer Lies barn: ældste søn har egen forretning i Oslo, den anden er agronom med gaard i Vestfold, tredje søn meierist og fjerde student og lærer ved Askim fylkesskole, femte sønnen har hjemgaarden og den sjette er lærer. Den ene av døtrene er lærerinde. Skjeggnesfolket er nu spredt, og Olaf Halvorsen (søn av Halvorsen paa Skjold) er nu eier av den gamle gode gaard Skjeggnes. Halvorsens hustru heter Milde og er fra Balsfjorden. De har 9 barn.

Jutulstad er et gammelt bebygget sted (fra først av sæter under Solberg og senere under Øverby). Jutulstad var ved matrikuleringen 1908 delt i fire parceller, alle med navnet Jutulstad og med eierne Hans Eriksen, Bernhard Haug, Siri Hansdatter og Hans Ingjerdson (Skogstad).

Per Hansen Myrvold (fra Myrvold i Maalselven) gift til Jutulstad med Johanna Guttormsdatter. De har fire barn: Oddmar, Undis, Hans og Ingebjørg. Før Per Myrvold var Guttorm Halvorsen fra Skjeggnes eier av Jutulstad (gift med Marit Jørgensdatter fra Atna i Østerdalen). De hadde barn: 1. Anna (gift med Ingebrigt Myrvold). 2. Johanna.

Jutulstaanga Øvre og Nedre kaldes en indsnævring i dalen mellem Jutulstad og Skjæggestad, og muligens skriver disse navne sig fra, at der har været jutuler paa færde. En tomt (efter en gamle) siges at være efter det første huset paa Jutulstad (antagelig efter jutullen).

MAUKSTADGAARDENE

Maukstad er ryddet av Anders Tomassen Skillet. Hans søn het Moses. Anders blev tidlig enkemand, da hans hustru druknet paa Balsfjorden paa tur til Tromsø med et daapsbarn. Moses fik halvdelen av eiendommen (det nuværende Dørum og Skjold) og Anders overløt siden sin part til en indflyttet finlænder kaldet Ola Kvæn (gift med hans søster). Moses blev gift med Oleanna fra Vesterelv i Balsfjord. Deres barn var Anders, Margrete og Rikard. Moses solgte en part til Augustinus Halvorsen, Skjold. Oleanna blev efter Moses død gift med Gullik Jorgensen, hvorefter hun solgte og reiste til Amerika. Hun solgte Dørum til

Maukstad (Handelsmand Haugs gaard).

Per Hansen fra Fron i Gudbrandsdalen, der var gift med Helene Tollevsdatter, enke efter Berge Knutsen, som blev myrdet.

Dørum blev saa overtat av Halvor Dørum fra Opdal, der blev gift med Anne Bergesdatter. Per Hansen og Helene hadde ikke barn. Halvor og Anne hadde mange barn:

Peder gift med Gunhild Haug. Barn: Halvor og Anne. De har nu Dørum. *Knut* der druknet under tømmerfløtning ved Lombolnes. *Bertram* gift med Klara Ellevoll og har mange barn. Har en parcel av Ellevoll i Rostadalen. *Helga* gift med Bernhard Rostad og har mange barn. Bor paa Rostad i Rostadalen. *Anna* er enke og bor i Lofoten. *Marie* gift med Erik Kongsli (nu Østli) og har mange barn. *Andrea*, gift med Nils Kjosvoll i Kirkesdalen. Barnløs. *Halvdan*, gift med Sigrid Kvernaa Gibostad, er vandelærer og bor i Tana.

Da Anders Tomassen hadde solgt sin part til Ola Kvæn, blev han kaarmand hos Ola. Ola hadde 3 barn, hvorav Peder og Ole er reist til Amerika og Elen er gift med Kristen Myre i Balsfjord og har mange barn. Da Ola Kvæn blev enkemand og gift med Marie Bek (ogsaa finne), blev forholdene slik, at Anders flyttet til Skillet, hvor han døde. Da Ola døde solgte sønnerne Peder og Ole sin halvpart til Andreas Semmingsen fra Sollien. Han solgte siden en part til Bernhard Eriksen (nu Haug) og resten til Knut Ingebrigtsen Sandkjosmoen. Andreas Semmingsen reiste saa til Tillermo. Knut Ingebrigtsen var gift med Julianne Jonsdtr. (kirkebyggeren). Deres barn er Kari gift med Ingebrigt Moan, nu Aspenes (en part av Kjosnes). 5 barn. *Ingeborg* gift med Knut Simonsen Hagen. Mange barn. *Johannes* gift og er vaktmester i Vadsø.

Lærer Ottar Haug paabegyndte en stamtavle over Haugfamilien, og av denne hitsættes nogen faa data. Bernhard Eriksen Haug er født i Hoff i Solør 4/12 1852 og blev gift 5/5 1878 i Øverbygd kirke med Pernille Halvorsdatter fra Sollien. Deres barn er:

1. Erik f. 1878. 2. Marie, gift i Skjervø (f. 1880). 3. Brynhild f. 1883 (gift med Albert Fossli Maalselv og har mange barn). 4. Gunhild f. 1885 (Gift med Peder Dørum). 5. Magnus f. 1887 (Gift med Karen Nerdrum, og har 6 barn). Kristian (død). Sigrid (død). Petra f. 1890. (enke efter Hjalmar Halvorsen og har nu Skjold med postapneriet og har (4 barn). Ottar f. 1892 død 1921 (lærer). Bjarne f. 1896 (gift med Astrid Nymo og har nu Haug).

Marie Bek solgte sin gaardpart til Edvard Skjeggesnes og fraflyttet. Edvard har nu gaarden og er ugift. Knud Ingebrigtsen solgte sin gaard til Magnus Haug, som nu har den. Om Pernille Haugs slægt oplyses følgende: Halvor Svendsen f. 1817 i Storelvdalen. Foreldre: Pernilla Pedersdatter og Svend Øvergaard. Gift 16/3 1857 i Sollien med Margrete Gundersdtr. fra Eggen i Sollien nr. 3. Døydde paa Modal i Solien 1860. Born: 1. Berthe 26/10 1854. 2. Pernille 15/4 1857. 3. Sevrin 10/8 1859. 4. Gunvor 1861. Om Bernhard Haug oplyses: Far hans døydde daa han var um lag 6 aar. Var saa fyrst hjaa ei faster Kongsgaard, Grue. Kom so seinare til Haug i Hoff og var der til i 17-aarsalderen. 1 Efter den tid paa arbeid av ymse slag, tømmerhogging og fløting, gardsarbeid og engarbeid — paa mange stader, særlig i Østerdalen. Flutte so i 76 nord-yver. Var paa Fauske i Salten sumaren og kom i oktbr. til Maalselva. Var fyrst paa Finbakken i umlag 5 mndr. og so upp til Uleberg. Gift i 1878 og budde daa dei fyrste 2 aari paa Divimo. Kaupte so garden Haug av Andr. Semmingsen 1880. I 1890 vart so den luten som ligg burtum bekken kaapt attaat av Maria Bek. Det var rudt umlag 10 maal daa han kaupte garden (stykket ovan vegen burt til bekken og lite til). So vart Jutulstad kaapt, og av den garden kaupte Gutorm Skjeggesnes ein lut. Haug har vore med i heradstyre ialt 15 aar (1916) i ligning, og overligningskommission fleire vender, i skulestyret tri aar, har vore aastadskommissær, i kyrkje-tilsynet, formann for det geistlige lønningsfond sidan det kom istand i 1905. Byrja med landhandel fyrst i 80-aari.

Andersbakkerne i Maukstadlien har navn efter rydningsmanden Anders Tomassen, søn 1 Kongsgaard i Grue (Kongsgaard i Halfdan Hvitbeins tid) og Kongshaug ligger paa hver sin side af Glommen.

til Gammel-Tomas (kvænen). Anders Tomassen satte op det gamle stabburet, som endnu findes paa gaarden. I det gamle sauefjøs blev Bjørn-Reier født.

Skjold er fra Maukstad. Augustinus Halvorsen fra Bergen kom til Maalselven som ungdom og drev sammen med sin bror Kristian Halvorsen handel paa Fladnes. Siden slog han sig ned paa «Skjold» og drev handel i mange aar. Augustinus Halvorsen døde i 1914. Han var gift med Guri Larsdatter fra Surendalen. Deres barn er: Olaf (nu paa Skjeggesnes). Helga (ugift i Amerika). Augusta (gift i Amerika). Ragna (gift i Amerika). Aagot (gift med Martin Nymoen). Gunhild (gift med Hans Øvergaard — dattersøn av Sjersant-Hans). Hjalmar (var gift med Petra Haug).

Augustinus Halvorsen var den første postaapner i Øverbygda. Han var en sjelden begavet mand med presteutdannelse og i slægt med gamle Bergensslægter. Der gaar mange sagn og historier om Halvorsen, og han mindes som en «god snil mand, der var langt forut for sin tid». Han døpte sin gaard Skjold efter sit fødested Skjold i Ryfylke. Guri Halvorsen lever paa Skjold og er en dame med mange interesser.

Skjold (Postaabneri) med navn efter Halvorsens fødested Skjold i Ryfylke.

GAARDEN SKJELLET

(Ved lærer Lie).

Professor Amund Helland siger i sin beskrivelse av Tromsø amt 1899 side 292, at «Finbakken og øvre og nedre Rosvold var de første gårde, som blev ryddet og bebygget i Målselv 1788». Dette er ikkje heilt rett. Den fyrst rydde plass i Målselv vert uten tvil Skillet, som ligg ved Fjellfroskelva 65 km. upp frå Målsnes. Den gård må ha været ryddet og bygd fleire år fyr 1788, og den som bygde og rydde der var *Thommas Thommassen* fra Finnland. Professor A. Helland segjer i sin fornemnte beskrivelse side 291: «En kvæn på Skjellet skal have været den første bebygger i Bardu!»

Dette er også feil. Skjellet eller Skillet, som det nu skrives, ligg ikkje i Bardu, men i Målselva og at Thommas Thommasen — eller Tomas Tomassen som eg vil skrive namnet hans — var den fyrste som rydda der, er likeso sikkert. Kva år han kom dit og busette seg er ikkje so reint greitt prove; men eg trur at det ikkje slær feil at han var komen der fyr 1788. — Rekti nok stend der i rydningsbrevet som vart utstedt på Skillet 1832 til son hans — Per Tomassen — at Tomas Tomassen levde då og han tilstend at han var over 80 år, og at han trudde at han hadde budd der i over 30 aar. Av ymse grunnar kann og må dette vere gale. Og slett ikkje er det avgjort at han då kunne minnst det rette. Frå pålitende kilder — hans soneson som døydde 1921, hadde Tomas Tomassen tre søner, då han kom hit: Johannes, Ola og Abraham. Um han var enkemann, då han kom eller vart enkemann straks etter han kom hit, kann ikkje segjast sikkert; men ei tid etter han kom hit, vart han oppgift med ei Inger frå Sørkjos i Balsfjord, og med henne hadde han barna: Anders, Per, Nils, Beret og Elen. Var Tomas Tomassen over 80 år gl. i 1832 og då hadde budd på Skillet

berre i 30 år, so hadde han vore over 50 år då han kom hit. Det er lite truleg. Det er slett ikkje sikkert, at han visste, kor gamal han var, og utrulegt var det heller ikkje, at han kvidde seg for å segje kor mange år han hadde budd på Skillet uten å ha fått seg rydningsbrev på plassen. Fyrr so å segje her i grenda var utstedt fleire rydningsbrev fyr 1832. Av barna sin saga må me kunne finne ut at Tomas Tomassen var komen hit fyrr 1802. Eldste sonen hans, Johannes, som han hadde med seg då han kom hit, døde i 1879 og då var han 102 år gl. Altså må han ha vore født 1777. Truverdige folk, som hadde snakka med Johannes Tomassen, kann fortelle, at han sjølv ha sagt, at han minnes godt, når han kom flyttande hit med far sin. Han mintes at han var sopas stor at han gjekk berre sume små stykker, og han trudde at han var pålag 6 år gl. den gongen. Etter det kom Tomas Tomassen hit 1783 eller omkring midten av 1780-åra.

Anders Tomassen, den eldste av Tomas Tomassens barn av annet ekteskap – med ho Inger – døde også 1879 – liksom bror Johannes – og då var han 82 år gl. Altså var han fødd 1797. Og då må det vere avgjort, at Tomas Tomassen hadde flytt hit lenge fyr 1802.

Um me no sler fast at T. T. busette seg på Skillet 1785, so er det ikkje so reint urimeleg at der gjekk nokre år, fyrr han fann seg kjerringemne, fyr det var utruleg grisgreint den gongen. Det einaste kunne vel være: Korleis greide han seg på Skillet uten kvindfolkjhjelp med 3 småguta? Det kann vel knapt svarast på. Reint umogelegt var det kanskje ikkje. Han var komen flyttande samen med fjellfinnane, og då kunde det vel hende at han hadde fått i ei eller onno finske til hjelp uten han vilde ha ho til kjerring. I det heile og store fer me intrykk av, at Tomas Tomassen var etter den tid ein intelligent mann, som ikkje vilde ta til kjerring den fyste som var viljug til det. Tomas Tomassen var jæger på sin hals, og den tid var her god høve til at røyne seg. På sine mange ferder med byrsa kom han også upp på fjella, nedover og borover Mauken. På ei slik langferd uppedagde han røyk langt ned i dalen, og som han siden fekk greide på, var det Fosmo eller Kjerresnes. Frå Skillet ligg de gararna pålag 3 1/2 mil. På andre kanten uppdagde han frå fjellhøgdena røyk i Sørkjos i Balsfjord, og did er det også over 3 1/2 mil. Dei fyste åra fanst det ikkje folk nerare, so det var reint eit ekte nybyggjarliv han må ha levd dei fyste åra.

Tomas Tomassen kom flyttande med fjellfinnene, og han kom slet ikkje tomhendt. Han hadde med sig 3 båtar og fleire byrsor, krudt og bly ein heil del, plog og harv, ei handkvern, som ennå fins, likesom ei 1/2 tønnes opregle og ein vevstol er ennå ibruk millom etterkomarane og ein heil del av ymse husgeråd. Derimillom har eg og sett ein høygaffel. Um han hadde med sig husdyr, har eg ikkje fått sikker greide på; men det er mykje truleg; fyr uksar og kjyr og gjeitar hadde han visseleg fyrr han fekk kjenskap på grannar. Uksar brukte han å pløge med, so han hadde fleire av dei i gangen. Når han valgte sig den plassen til bustad var det ikkje dårlig valgt. Fjellfroskelva gjer just der ein stor sving, ho renn der so stilt som det skulde vera eit vatn. Skillet kor husa står, er eit flatt nes i denne svingen. Landskapet i aust og især mot sud er ganske flatt fleire kilometer, og i bakgrunnen stend høge majestætiske fjell, Ruten rett i sud, Rostadfjell og Hattevaren i aust. I ryggen hev ein so Mauken ei lang samanhengande fjellkjæde som fyl dalen på norsida like ned til Målsnes. Rett ut for Skillet i den førnemnte elv ligg en ikkje so reint liten holme, Killingholmen. På den holmen heldt han seg den fyste tid, kor lenge kann ikkje segjes; men det var helst fordi han der kunde verge seg best for røvarar, um der skulde kome nokon; for han viste at når han var på holmen og tok alle båtane sine over på holmen so kunne ikkje røvarar nå han. Dengang stod skogen kjukk og vill alle steder rundt ikring fullt av alle slags ville dyr og fuglar. Og elva var full av fisk so det var vel ikkje so vanskeleg å livberge seg for ein jæger og elvefiskar. For kunne og finnes hist og her til husdyra, det var ikkje grannane som sat tilmeins, og sumarhamning var det nok av. Seinare som tida leid, kom det grannar nermare. Omlag 1820 busette det seg folk på Nergård, 10 km. nedenfor Skillet, og på Øvergård, Nordgård og Divimo, 10 km. ovenfor. So kjem det folk til Øverby, Solvoll som begge kom til

å grense til Skillet. Derpå vart Dividal rudd, Solberg og Solbergnes. Mangein gong var det trongt for ymse av disse nybyggere. Mannfolkene måtte til Troms for å selge eit og anna og so kjøpe att slikt, som var nausynlegt å ha. Desse menn vart ofte borte på vikesvis, og kvindfolka heime kanskje hadde litet eller intet å livberge sig med. Då viste Tomas Tomassen kva han hadde å gjera. Han stappa skreppa si av ymse gode ting, tok byrsa på aksla og tilskogs bar det. Fugl og hare vart liggende for børsa hans, og han kom til nybyggerhyttene med tung byre; men lett gjekk han derfra både for velsigninga, som vart lyst over han og fordi skreppa var slunken. Slikt har eg høyrte mange fortalt um gamle Tomas Tomassen, og alle hadde berre vel å segja um han. — Av barna hans var dei fleste buande her i kring um det sumtid vart mil i millom dem. Ein mil frå eller til gjer ikkje stort no, men dengang gjøre det enda mindre. Den eldste Johannes Tomassen rydde seg plass på Gamnes i Rostadalen, og på det stykke som vart utvist ham til rydningsplass, er der nå mindst 11 matrikulerte bruk, og endnu er der rom til fleire delinger. Den var over en mil i lengden. Han døde 1879 102 år gl. barnløs på Kongsli. No. 2. Ola Tomassen rydda Skjeggesnes. Han døde i 40-åra (gift med enken Eva og barnløs). No. 3. Abraham Tomassen reiste til Porsanger vart gift og budde der. Av 2re ekteskap. No. 4. Anders Tomassen rydde Maukstad, grannegård til Skillet mot vest. Han døde 1879 82 år gl. (var gift med Margrethe fra Porsanger). No. 5. Per Tomassen gift med Elen Olsdtr. fra Sørkjøs i Balsfjord fekk heimgarden (se Skjeggesnes). No. 6. Nils Tomassen vart gift til Balsfjord. Seinare flytte han til broren Johannes på Gamnes i Rostadalen. No. 7. Beret Tomasdtr. vart gift med ein rik fjellfinn som kjøpte seg gård på Holmen nedst i Målselva, ned med sjøen. Beret blev enke og gift igjen med Ola Kvæn på Maukstad. No. 8. Elen Tomasdtr. vart gift med Stor-Enok i Nordkjosen i Balsfjord. Han skulle vere russ og ein framsynt mann.

Per Tomassen, som fekk farsgaren, Skillet, fekk 9 barn: Beret, Inger, Tomas, Ole, Elen, Per, Johan, Ane og Sigrid. Um desse barna kan forteljast: 1. Beret vart gift på Melkelvid, der grenser til Skillet, men høyre til Balsfjord herred. Ho døde 1913. 2. Inger døde tidlig og ugift. 3. Tomas Persen vart gift i 1875 med Margrete Olsdatter Bjørnstad i Kirkesdalen, ha budd på Skillet og lever ennu. De har og fleire born. 4. Ole Persen døde i Fagerfjellet — nederst i Målselvdalen — der han hadde busett seg som skomaker og tømmermann. 5. Elen Persdotter gift med Abraham og bur på Grindjordet, ein husmannsplass under Skillet. Har 10 sønner som lever og ha kome seg godt dels som sjømenn og dels arbeidere på landjorden og ei dotter, som no er død for få år sea. 6. Per Persen bur i Tamokdalen, som høyre til Balsfjord herred. 7. Johan Persen døde heime og ugift. 8. Ane Persdotter og 9. Sigrid Persdotter var begge gift på Loppa. Den fyste liver, men den siste er død. —

Ei tid uvist kor mange år etter Tomas Tomassen busette seg på Skillet kom der fleire og fleire og busette seg på ymse steder både nedenfor og ovenfor Skillet. Truleg var Johannes Toresen den fyste. Han rudde seg plass på Divimo, ved munningen av Dividalen, der Divielva går ned i Storelva, pålag 7 km. ovenfor Skillet. So kom Anders Holmen — sersjanten — og busette seg på Øvergård, der Divielva og Rostadelva renn ihop. Dernest kom Ingebrikt Knutsen og busette seg på Øverby, som grenser til Skillet på austre side. Deretter kom folk og busette seg på Solvoll, som ligg på øvre side av Brannmoen og truleg dengong grensa både til Skillet og Øverby. — Soleis hadde Tomas Tomassen etter kvart fått mange granner; men i den fyste tid var det nok svært smått for mange av desse grannerne. Men det later til at etter alles dom var Tomas Tomassen ein god granne. Det segjes, at det var ikkje få gonger når han visste det kneip som verst for livemåten åt nybyggerane at han stappa skreppa si full av alle gode ting og drog på vitjing til grannane, og då var dei ikkje matlause når han gjekk frå deim. På lag ved denne tid var da mange gårder rudde og bebudde i Mellombygda.

Bjerkengstøa (med Storholmen).

Den 8. september 1847 erholdt Peder Tomassen «Kongeskjøde paa sin eiendom Skjellet for 60—seksti speciedaler og svarelse af jordafgiften». Kjøpesummen sees at være betalt 5. november 1850 og skjøtet blev senere tinglyst».

BJERKENG (BJØRKENG)

Bjorkeng gaard blev ryddet av Lars Estensen Bjorkeng fra Tynset og hustru Marit Baardsdatter fra Opdal f 1893. Deres barn var: 1. *Erik* (hjemme). 2. *Lars* er landbruksskolebestyrer i Tana og gift med Emilie Brynjulvs-

datter fra Malangen. 3. *Ingeborg* (gift med Anders Brovold i Narvik). 4. *Paul* død. 5. *Sigrid* død. 6. *Jens* er gift og i Amerika. 7. *Bersvend* (paa Lund). Tordis Eriksdatter blev jordmor og døde i Stockholm for nogen aar siden, men blev ført hjem og begravet i Øverbygden. Lars Estensen f. 1825 død 1911) delte gaarden mellem sønnene Erik og Bersvend, og Bersvend kaldte sin gaard Lund. Erik blev gift med Marit Toresdatter. Av deres barn lever de to Magna og Eugenia. Erik har delt sin gaard mellem disse sine to døtre, hvorav Magna er gift med Simen Sverresvold og Eugenia med broderen Alfred Sverresvold. Erik Bjorkeng har ogsaa Bjorkengrydningen og Bruhaugen. Bersvend Larsen (Lund) er gift med Anna Nilsdatter Kirkesnes. Av deres barn er Leiv gift med lærerinde Ingeborg Grøtli. Jensine er lærerinde. Nils er gift med Anna Nergaard fra Vangshavn paa Senjen. Randi er gift med skolebestyrer Bremer. Marit ugift og hjemme. Birger og Sverre er de yngste.

Gaarden Lundeng og Berglund er ogsaa fra Skjellet. I 1908 var Marie Sten eier av Lundeng og Anders Evensen paa Berglund. Ane Kristendatter paa gaarden Lundeng i Maalselvdalen fik i 1914 medaljen for lang og tro tjeneste av Det kongl. Selskap for Norges vel (medaljen stiftet i 1888). Marie Sten jordemor fra 6 april 1878. Hun er fra lbestad og kjøpte gaarden Lundeng, som hun driver alene. Marie Sten har en sjelden evne til at behandle sykdommer, og hun har faktisk reddet mange menneskeliv — en sjelden hjelpsom og uegennyttig kvinde (indstillet til offentlig paaskjønelse).

ØVERBY

Øverby vart ryddet frå fyst av umkring 1818—20 av Tyll-dals-Knut og han budde der til upp i 40-åra. Då kom Hans Hansen med kona Ragnhild Taraldsdatter og tre døtre Anne Olsdr.

Gaarden Bjerkeng.

(stivdotter), Ragnhild Hansdotter og Sigrid Hansdotter. Denne Hans snakke godt nok med Tylldals-Knut, so han fekk heile eiendomen mot å skaffe deim levebrød so lenge dei levde. Barna til Tylldals-Knut reiste um ei tid til Amerika. Knut døde snart; men enkja levde fleire år etter. Denne Hans Hanssen var ein storbrukar, kjøpte Jutulstad og heile Beinelvdalen oppyver. Ei tid eide han også Moan. Seinare syntes «forstfolka» at han hadde for mykjen skog, og då tok dei frå han mesteparten av furuskogen millom Jutulstad og Nerøyan (no Rutheim). Han hadde en masse folk på gården, lauskarer og inderster, og med disse dreiv han gårdbruket. Sjølv var han lite med i det daglige arbeide. Han berre såg til og komanderte. Ei tid var der 12 voksne kvindfolk som stod under bestemor Ragnhild sin komando. Då hadde dei upptil 22 mjelkekyr, 4 hestar og 40 småfe. Kort oppfyr husa var Råvatnet upp på Brannmoen. Det vatnet var kjent for sin fine og feite røie, og mangei god fiskekokning tok Hans der, helst på garn; men det var eit rart hende folk fikk smake den fersk. Det gjekk so mykje då, tykkte ho bestemor. Den vart helst brukt som rakefisk; men helst då den finaste smaken var gått av han.

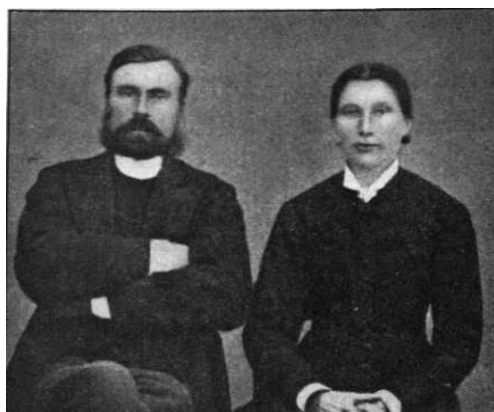
Hans Hanssen hadde høvdinge natur i sig. I brudlaup, barnsøl og gravøl var han alltid forsidder. Det var mest som ein sjølsagt ting, og han vilde alltid vere med når der skulde skillinge saman til eit felles fyremål. Seinare byrja han og å drive landhandel; men det vart han ikkje feit av, so folk hermer etter svigersonen: «Oss tape på sukkere og oss vinn ikkje på såpa hell.» Då me kom upp i 80-åra og Hans tok til å eldest, var det ikkje likare for han enn nett som det greide seg. Han for også med og var doktor til stor forargelse for distriktslægene. Der vart og dikta ei vise um dette; men jamin vart han ofte henta som ein annan doktor, og mange påstod han var til stor hjelp. —

Då han i 92 døde 83 år gl. syntes han sjølv at han ha gjort mykje godt, det fortalde dottersonen hans, han Hans Julius.

Ragnhild Taraldsdatter var dei ugande og snild kvinde som styrte sitt hus godt, kastet intet bort, men var også godgjørende mot fattigfolk. Folk hadde elles den oppfatning at ho meinte det hjertelig oppriktig med sin religiøsitet. Ho var 92 år gamal da ho døde 1898.

Eldste dottera som Ragnhild og Hans hadde saman, heitte og Ragnhild. Ho fikk ei dotter Elen. Det var nok meiningen dei skulde gifte seg; men det vart ikkje noko av. Seinare kom der ein Emort frå Gudbrandsdalen (død 1903 — 79 år gl). Han vart gift med Ragnhild. Dei fekk tvo søner, Hans og Hans Julius. Den fyste døde tidlig. Emort vart aldri anna enn liksom gårdsdrenge åt Hans Hanssen. Og han var ein trurøken arbeider all sin dag. Men Hans Julius vart aldri holdt til arbeid, då alt skulde gå etter Hans Hanssens fyreskrifter. Det var fela han putla med. Han hadde godt anlegg for musikk og med tida var han ein dugande songinnstruktør. I so måte gjorde han eit særst godt arbeid, so ungdomen skillingede saman og gav han ein væn pidestall. Det næste han Julius (som han til vanlig vart kalt) viste lyst til, var skytning. Der var han støtt med og vant sig en masse sylvsaker i skytterpræmie.

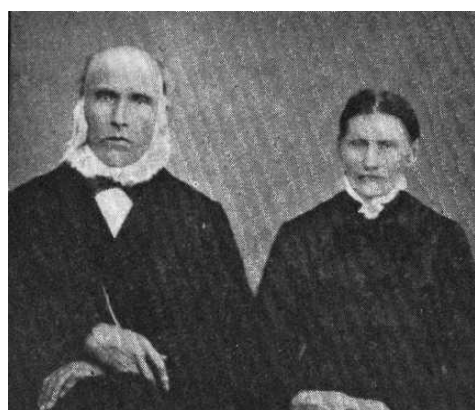
Då han i 90-årene gifte seg med Sevrine Hansdotter og faren og bestefaren døde mest på same tid, og han skulde yverta styringa av gården, forstod han seg svært lite på det, so det for ein stor lut vart yverlatt til kjerenga. Ho var nok arbeidsom på sitt vis; men med bare kvinnfolkstyre på ein sopass stor gard, måtte eitt forfarast. Han solte og det meste av den glide furuskogen på Brannmoen til staten for umkring 5000 krunor. Og kunnige folk har sagt at hadde det vore 50 000 krunor, so hadde det vart nokon meining i det. Difyr sa også folk seinare at Julius fekk no berre synge: «Herre jeg har handlet ilde.» I si tid fekk Julius bygd ei bra 2 høgders stovebygning; men ho vart aldri fult ferdig og er det ikkje endå. Fjøsbygningen som Hans Hanssen hadde bygd sist i 1850 åra stod reint til nedfalls og er ikkje attareist den dag i dag. Sonen åt Julius byrja samla på tømmer til fjøs; men det vart ikkje meir. I den siste tid var Julius syk.

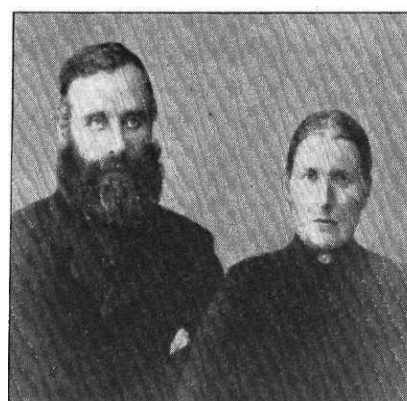
Bernhard og Pernille Haug
(Maukstad).

Johannes og Hanna Nordgaard.

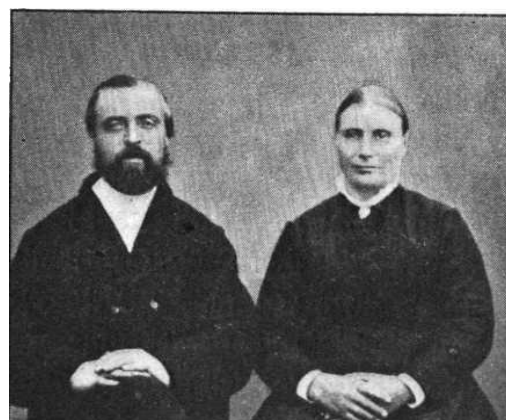
Erik og Mali Kongsli.

Kristian og Karen Elvevold
(Øverbygd).

Augustinus Halvorsen
(Skjold).

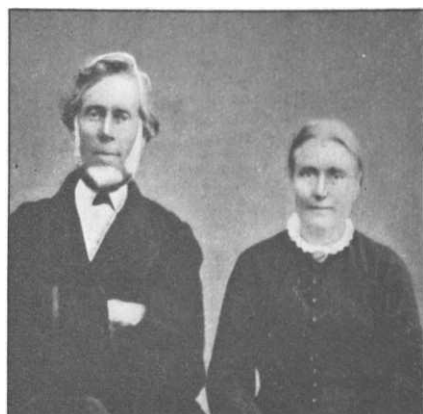
Per og Helene Maukstad.

Marie Sten (Lundeng).

Julius Øverby.

Haldo og Ingeborg Divimo.

Hans og Ragnhild Øverby.

Marit Bjerkeng.

Lars Estensen Bjerkeng.

Den slog seg på hjerna og nervane. Han var ikkje oppdradd til å stå fyre eit slikt bruk. Han døde 1915 – 56 år gl. Eit par år etter Julius døde, døde kona 1918 – 53 år gl. og yverlevdes av mor åt Julius, Ragnhild Hansdotter – ho døde 1920 – 90 år gl. og sine 2 barn Erling og Rutt, som i dei siste år har delt eiendommen mellom seg, Øverby og Vestby. Begge er nu gift. Den andre dottera åt Hans Hanssen og Ragnhild Taraldsdatter, Sigrid, vart gift med en Paal, som fyr hadde tvo søner, Gunnar og Peder, med ei «Klas-Guri». Desse tvo gutane vaks upp på Øverby til dei vart umtrent vaksne. Alt var i ei husholdning. Men so delte Hans Hanssen eiendommen millom sine tvo døtre slik at dottera Ragnhild fekk pålag 2/3 og Sigrid 1/3, og denne del fekk namnet *Nerdrum*. Det var vel fyst i 80-åra Sigrid og Pål flytta ut. Dei fekk ikkje barn. Sigrid var også omtrent blind, iallfall var det litet ho såg dei siste åra. Pål døde 1880 – 56 år gl. Eldste sonen han Gunnar, gifte seg sist i 80-åre med ei gjente frå Nordmør. Ho heite Brit og var i flere måtar ei dygtig kjerling som hadde eit godt lag til å stelle sitt fjøs og kanskje fekk mannen sin til å bli meir driftig og. Dei fekk 5 barn: Paul, Karen, Hans og Sigrid (tvillingar) og Gerda. Kårkona Sigrid Hansdotter døde 1916 – 84 år gl. Hans Gunnarsen døde 1919 – 28 år gl. På Nerdrum greier dei sig ganske bra.

SOLVOLL

Solvoll var nok rydda fyst av ein Ingebrigt. Han hadde 3 døtre, Margrete, Oline og Ingeborg. Den siste vart gift med Ole Gjermundsen Bjørnstad i Kirkesdalen. Han var ein flink skredder og sydde både kvinde- og mannskler. Den egenskapen er også gått i arv til hans son Bardon O. Bjørnstad. Oline vart gift med Simon Knutsen. De bodde ei tid på Smeromet. Oline satt fleire år som enke i ei stove på Maukstadmoen, der forstmesteren gav folk lov til å sette ei stove til ho. Plassen vart heitande Knipetangen. Det var Augustinus Halvorsen som ga den det namnet. Han tykte dei var knipne med hustomta. Oline døde 1916. Margreta Ingebrigtsdotter vart gift med ein Ole Olsen. Dengang stod husa på Solvoll nede på flata under bakken; men så brente husa der, og då vart husa flytt upp i bakken så de ligger sær s fagert til med god utsikt til Maukstad neryver til Skjeggnes, bort i Henriklia over Brandmoen opppyver til Messeltmøgårdene og Divimo. Ole Olsen Solvoll hadde god sangstemme og reiste seinare som emisær i Tromsøysundet og kaltes da som oftest Sanger-Ola. Margrete døde 1911 – 82 1/2 år gl. Ole Olsen døde 1914 – 89 år gl. Iflg. Balsfjord bygdebok haure både Solvoll, Sverresvoll og Tverelvmoen til Balsfjord like til uti 1890 åra. Sumaren 1925 døde den yngste av barna på Solvoll, Lars Olsen – 62 år gl., – som eide bruket. Han har ikkje vært gift. Hans ugifte syster Olea har været hans husholder. Da Lars døde, hadde han testamenteret systera alt som var etter han.

NORDGAARD

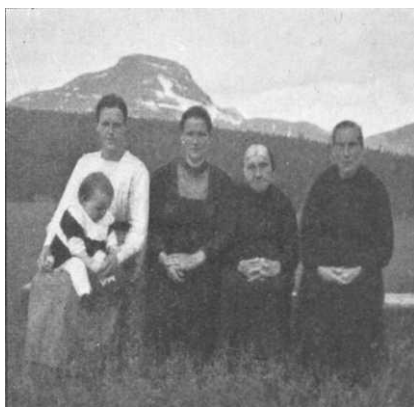
Saavidt man vet var den første bruker paa Nordgaard en Knut Bergersen fra Stor-elvdal. Han var gift 2 ganger. Hans anden hustru het Berthe. Sønnen Halvor Knutsen var derefter en stund bruker av eiendommen, og da han med sin familie reiste til Amerika, overtokes den av broren Berge Knutsen, som var gift med Helene Tollevsdatter Sletten. Berge skulde være en overmaate snild mand; men allikevel led han den forfærdelige skjæbne at falde for morderhaand. En vinterdag (vistnok i 1865) han var i skogen og kjørte tømmer sammen med en løskar, John, som bodde der paa gaarden, tog denne og slog Berge ihjæl med en «bakst». Grunden til denne grufulde gjerning var den, at John tænkte at gifte sig med enken, naar han hadde faat ryddet manden av veien. Mordet – som saavidt vites – er det eneste i dalen – vakte naturligvis stor forfærdelse og avsky i den stille bygd. Morderen gik ganske snart til bekjendelse og dømtes

til livsvarig fængsel. Efter ca. 30 aars fængselsophold blev han imidlertid løslatt og levde sine sidste aar i Øverbygd under navnet «Slave-John». Efter Berge Knutsen's død bodde Paal Nerdrum

— den første rydningsmand paa Nerdrum — en tid paa Nordgaard. Den næste bruker, som ogsaa kjøpte eiendommen, var Johannes Johannessen Udin — død 1918 — hvis forældre var fra Sverige. Johannes var en arbeidsom og snild mand og altid i godt humør. Han var gift med Hanna Halvorsdatter. De hadde 3 barn, hvorav de 2 døde, før de blev voksne. Det tredje av deres barn, Bertine, blev gift med Ole Johansen Stenvold, som overtok gaarden av svigerforældrene. Han døde imidlertid i 1924, kun 51 aar gammel. Ole og Bertine har hat 9 barn, hvorav 8 lever: Hildur, Margot, Johannes, Johan, Halvor, Borghild, Olaug og Bjørg.

MESSELTMO

De første, som ryddet og bygget paa denne plads, var Anders Thomassen Frami — født 1802, død 1873 — fra Sollien, og hustru Pernille Andreasdatter fra Messelt i Storelvdal, død 1844¹. Det var omkring 1828 de bosatte sig paa Messeltmo. Deres barn var: Thomas (den første bruker av Slumpen (nu Indseth); han døde i Amerika 1923, Anders, Peder, Halvor, Ingeborg, Dorthea, Karen og Andreas. De 6 første døde i Amerika i Wisconsin, hvor de efterlater sig en stor slekt. 3 sønner efter Andreas lever ogsaa i Amerika. Karen, f. 1844, død 1925; hun var gift med Kristian Halvorsen Ellevold, død 1907. — Den næste bruker av Messeltmo var Peder Arntsen Tiller fra Singsaas, f. 1834 død 1903. Han var gift med Ragnhild Andersdatter fra Atnedal i Sollien, f. 1823 død 1886. De bodde paa Messeltmo fra 1874, og hadde 3 sønner: Ole, Arnt og Anders; — de to sidste lever i Amerika. Ole, f. 1860, overtok i 1885 halvdelen av Messeltmo, hvilken del blev kaldt *Nygaard*. Han var først gift med Marie Nilsdatter Neby fra Tynset, født 1855, død 1900. Av deres barn lever: Ragnhild (gift med ordfører J. Tråsdahl, Maalselv), Peder, Elen, Laura, Anna, Marie og Olea. Ole P. Nygaard blev anden gang gift med Kristine Kristiansdatter Myre fra Balsfjord; de har en søn, Kristian. Nygaard er nu delt mellem brødrene Peder (gift med

Fem slektsled paa Messeltodden 1921 (Ingeborg f, Oleana, Ingeborg, Ingeborg og Klara).

Oline Vesterelv fra Balsfjord) og Kristian. Den fraskilte del heter *Vinsnes*. — Efter Peder Arntsen Tiller gik Messeltmo over til den nuværende eier og bruker av gaarden: Andreas Andreassen fra Storelvdal, f. 1868, gift med Sirianna Ingebrigtsdatter Alapmo. De har 5 barn som lever: Gudrun, gift med Anders Vårheim —, Ingeborg, Olav, Josefine og Guri. Av Messeltmo er ogsaa utskilt bruket Odden. De første som bodde der, var Anders Andersen fra Atnedal i Sollien, f. 1828, død 1909, og Ingeborg Olsdatter, hvis forældre var fra Storelvdal, født 1828, død 1924. Deres barn var: Andreas, Ole, Oleanna og Anton. Den sistnævnte er nu eier av gaarden. Han er gift med Anna Hansdatter Myrvold. De har 5 barn: Ingeborg (gift med Elias A. Gamnes), Amanda, Hilda, Harald og Birger.

DIVIMO

Den første rydningsmand paa Divimo var Johannes Toresen fra Dovre (gift med Kirsti Johnsdatter Holmen fra Tynset). De bosatte sig paa Divimo omkring 1828. Den første boplads maatte forlates efter en tid og husene flyttes, da elven i flomtiden gik langt op paa husvæggene. Stedet kaldes endnu for «Gammelrommet». Johannes Toresen's og Kirsti's søn, Tore Johannessen, var den næste bruker av eiendommen. Han var gift med Mali Bersvendsdatter fra Tynset. De hadde 8 barn. En av døtrene, Marit, er gift med Erik Larsen Bjerkeng. Tore og Mali flyttet til Dyrø, hvor de bodde til sin død, og Haldo Eriksen fra Sollien, f. 1823, død 1893, blev nu eier av gaarden. Han var gift med Ingeborg Halvorsdatter Nergaard, født 1835 død 1918. Da de var barnløse, solgte de gaarden til John Johnsen Rognmo f 1906. Han var gift med Sigrid Berntsdatter fra Os i Østerdalen. Sigrid Divimo er født 1850 paa Sundmo i Os av forældrene Bernt Halstensen født Korn Langøien og Sigrid Kristine Sønvisdatter Ryen i Narjord. Reiste til Nordland 1863. Hun kjørte med hesteskyss fra Os til Trondhjem. Hendes far var med ved bygningen av kirken i Os (Stor slegt). Av deres barn lever: Karoline, Simon, Ingebrigt, Berte, Jensine og Johannes. Av Divimo er nu utskilt 2 nye bruk: *Ness* og *Moland*. Sønnen Simon har hovedbruket, Ingebrigt — gift med Kari Sverresvold — er bruker og eier av Ness, og svigersønnen, Mathias Svestad, som er gift med datteren Karoline, bor paa Moland.

ØVERGAARD

Av Øvergaard er nu utskilt følgende bruk: *Fredheim*, *Solvang*, *Aagaard*, *Brandsegg* og *Holt*. De som eier og bor paa disse eiendommer nu er: Paa Øvergaard: Hans Andreassen og hustru Gunhild, født Halvorsen. De har 4 barn. Paa Fredheim: Kristian Eldnes og hustru Kari Øvergaard. De har 3 barn. Paa Solvang: Lærer A. M. Elvevold og hustru lærerinde Marit, f. Nordmo. De har 6 barn. Paa Aagaard: Peder Andreassen — ugift, paa Brandsegg: Sigurd Andreassen — ugift. Paa Holt: Olav Mortensen, kjøbmand, og hustru Sella, født Sverresvold. De har 2 barn.

Om Øvergaards ældre historie kan ellers meddeles (væsentlig efter Halvor H. Skjeggnes):

Sersjant Anders Holmen hadde Holmentrøen i Tønset i 1817 (søn af Jon Andersen Holen og f. 1785. Han var med de utkommanderte mandskaper i 1808, 1809 og 1814 og blev for sin tapperhet forfremmet til sersjant. Han solgte Holmentrøen i 1824 og reiste derpaa til Maalselven. Hans hustru het Anne Sofie, og deres søn Hans (Sersjant-Hans) blev en hel sagnfigur i bygden. Hans var født 15/2 1821. Det viser sig av et gammelt skjøte, at Holmen overdrog gaarden Øvergaard til sin søn Hans P. A. i aaret 30te juni 1849. Men denne herlighed varte ikke længe; paa grund av den kaarydelse, gamlingen forlangte av sønnen, saa denne sig snart nødsagen til at forlate Øvergaard og se sig om efter en anden plads; drog saa til Frihedsli ca. 20 kilometer indenfor de øverste beboere i Dividalen og bosatte sig der. Det er en selvsagt ting, at den tid, Hans flyttet ind i vildmarken inde i Dividalen, var der ingen mangel paa smaavildt; men saa manglet der heller ikke storvildt og bjørne, der angrep baade folk og fæ. — Naar jeg ovenfor har nævnt de kaarydelser, Holmen gjorde krav paa av sin søn Hans, og som denne til at begynde med gik ind paa, kan det muligens være av interesse at se dette dokument litt efter i sømmene, og det er vel neppe for meget sagt, at sersjant Holmen i dette tilfælde stillet sin søn paa en Uriaspost i økonomisk henseende. Kontrakten lyder som følger:

«1. Kaarforpligtelserne udgjøre og bestaar i at opføre for mig og hustru en liden kaarstue

i behørig stand. 2. at føde, rygte og tilse 3 melkekjør hvis avl tilfalder kaarfolkene. 3. ydelse av 2 tønner byg og 1 tønne rug av bedste sort opmalet til mel; 1 kvarter salt, 1 td. potetes, 1 vog tørfisk; 3 mk. lin, 12 st. bomuldslerret; 1/2 vog tobak, og 6 spd. kontant. 4. Slagt, bestaaende det ene aar i et storfæ og det andet i 6 voksne sauer, hvorav skindene og lædret ogsaa tilfalder kaarfolkene, der tillige erholde uld av 6 faar det aar, hvori koen eller storfæet slagtes, hvorimod det aar da sauerne udgjøre slagtet ingen anden uld end den, som er paa skindene ydes. 5. Fri hest til kirke og andre nødvendige reiser, og efter døden en anstændig begravelse. 6. Kjøberen er pliktig at skaffe mig og hustru en opvarterpige til at opvarte og tilse os paa vore gamle og sykelige dage. 7. Fremdeles er kjøberen pliktig at skaffe os til avbenyttelse et opdyrket jordstykke av 1/4 mælings udstrækning. — Hvis nogen av anførte 3 kaarkjør ved sygdom eller andet uheld skulde omkomme, er kjøberen pliktig at skaffe andre i stedet.» Dette var altsaa vilkaarene for en, som skulde begynde med to tomme hænder som man siger. — Hvor lang tid Hans var i Frihedsli kjendes ikke; men det dreiet sig vistnok om en hel del aar; han solgte saa Frihedsli til lensmand

Solvang (Lærer Elvevolds).

Krogseng og Ole Tollefsen Fagerlidal og flyttet saa atter tilbake til Øvergaard. Hans første kone Karen Andersdtr. Frami, f. 1819, med hvem han var gift i aaret 1843, var fra Sollien. Følgende begivenheter som indtraf i denne mands liv maa anføres, fordi de er egnet til at belyse hans ublide skjæbne. Før han flyttet til Frihedsli, brændte hans mor inde. Men han skulde rammes av en værre ulykke efter at han kom til Frihedsli, idet hans første kone forulykket i Divielven i flomtiden nogen tid efter han var flyttet derop. En søn av ham gik sig gjennom isen paa et litet vand nedenfor Øvergaard og endte paa den maate sine dage. — Dette er nogen av de prøvelser, som var paalagt denne mand; men ingenlunde alle og det bør sikkert undskyldes ham, at han blev noget indesluttet, og der kunde vel være enkelte, som ansaa ham barsk og umedgjørlig. Men dette var ingenlunde tilfældet; han hadde tiltrods for alt et aapent hjerte og en velvillig haand til at avhjelpe andres nød, saa langt han rak og var med andre ord en kjernekar i ordets fulde betydning. Som et eksempel paa denne mands mot og handlekraft kan anføres følgende: En vinter indtraf saa ekstraordinære veirforhold, at beleiringstilstanden blev alvorlig nok, da melforsyningen slap op for de aller fleste. Den tid fandtes ingen handelsmand nærmere end paa Moen i Maalselven og Storstennes i Balsfjord; men ingen vovet at ta avsted paa en ca. 44 kilometers veilængde i sligt veir og uføre, selv om hungersnøden stod for døren. Ogsaa i dette tilfælde var Hans P. Andersen banebryteren og foregangsmanden — sikkerlig like meget for at hjelpe andre som sig selv. Han spændte sine to heste for slæden og drog av gaarde alene; men naadde første dag ikke lenger end omtrent halvveis mellem Øverbygden og Takvand, hvor han saa maatte overnatte i skogen. Anden dags aften naadde han frem til gaarden Kongsberg ved Takvandet. Tredje dags aften naadde han da endelig gaarden Myre ved øvre ende av Sagelvand. Her fik han folk og hester avsted ned til Storstennes, og disse kom tilbake med to matter rugmel — en matte veiet almindelig 8 à 9 vog — disse satte saa Hans paa hver slæde ogsaa tilbake igjen.

Rigtignok gik det smaat; men langt om længe naadde han dog hjem igjen, og det fortælles, at han veiet ut i laan til sine naboer den ene melmatte, mens den stod paa slæden. Engang mens han var i Frihedsli, foretok han sig et herkulesarbeide, som søker sin like. Det var eksistensen for det daglige brød det ogsaa dengang gjaldt. Han tok dengang en tønne korn paa skikjelken, la dragbaandet paa nakken og drog avsted paa møllen for at faa sit korn malet; men ulykken var den, at mølle fandtes ikke dengang nærmere end paa Jutulstad. Efter sikker kilde tok han veien nedover Sandelvdal ved Frihedsli bakenom en række høie fjelde, kom saa ned Beinelvdalen en sæterdal, som grænser ned til Jutulstad, hvor møllen var og naar kornet var malet, var det at ta samme vei tilbake. — At denne veilængde bare den ene vei utgjør ca. 40 à 50 km. er der ingen tvil om. For at kunne utføre en saadan bedrift maatte først og fremst spørres om mot, dernæst om kræfter, og den som hadde den ære at se denne mand i levende live — maatte uvilkaarlig faa indtryk av at man hadde en mand foran sig, som var utrustet med mer end almindelige legemskräfte. I sangen om sagnfiguren Storebingen staar:

«Er et arbeid tungt og slemt,
har man straks den faste skjemt,
naar man først faar bugt med tingen:
«Jo, jeg kan», sa Storebingen».

Disse lovord skal jeg av ganske hjerte sætte som motto over Hans Petter Andersen og som mindeord paa hans gravsten. I sit første egteskap hadde Hans sønnen Andreas, og datteren Anne Sofie, som blev gift med en ved navn Stor-Kristian (Han døde i Liverpool, da han skulde gaa ombord i Amerikabaaten). Anne Sofie døde ogsaa straks efter og deres barn med. Sønnen Andreas døde ogsaa i ung alder. I andet egteskap hadde Hans flere barn:

1. Kari (kone til Kongsli). 2. Markus (døde ugift i Finmarken). 3. Marie (død). 4. Klara (død). 5. Hans (død alle tre paa en gang). 6. Johan (døde ung). 7. Ane (gift med Andreas Ingebretsen Bakkehaug). Deres barn var Hans og Kari. Hans har nu gaarden Øvergaard. Kari gift med Kristian, Eldnes paa Fredheim fra Øvergaard.

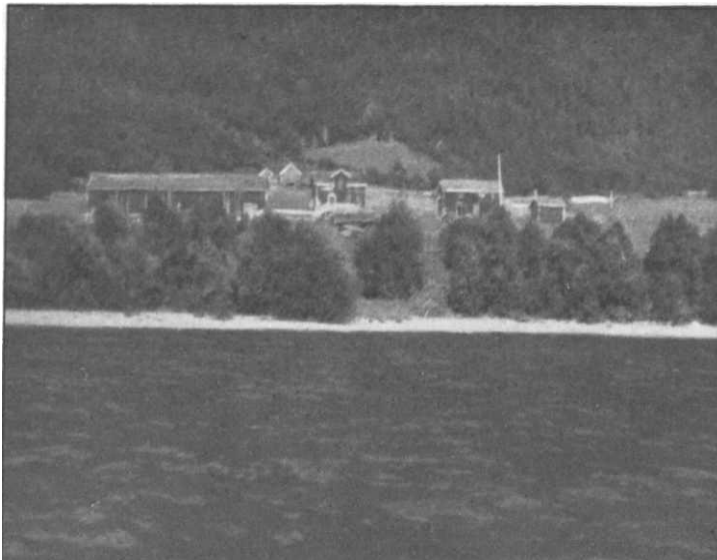
SVERRESVOLD

Den første bruker av denne gaard var Ole Ingebrigtsen, gift med Sigrid Olsdatter. Efter en del aar reiste de til Amerika. Den næste bruker var Simon Paulsen fra Gausdal, født 1833, f 1905. Han var gift med Ingrid Semmingsdatter fra Rendalen, f. 1837 f 1919. De hadde 2 døtre: Andrea og Oline f. 1863. Andrea reiste til Amerika, mens Oline blev gift med Ole Jørgensen (Sletten), som da overtok eiendommen efter sine svigerforældre. Han var fra Foldalen, f. 1849 f 1921. Ole og Oline har 8 barn som lever: Simon (gift med Magna Bjerkeng), Kari, (gift med Ingebrigt Ness), Andrea (gift med Reidar Lillevand), Jenny (gift med Sedevard Rostad), Sella (gift med Olav Holt). Alfred (gift, med Eugenie Bjerkeng), Anny og Olav. Sidstnevnte er nu eier og bruker av gaarden. Han er gift med Johanna Skogstad (av Skogstadslegten fra Tolgen).

KONGSLIGAARDENE

Kongsli ved Rostavandet er et av de vakreste steder i Maalselven. Anders Kongsli (fra Tønset) døde i 1923, og sønnerne har delt gaarden (med Johan paa Gammelgaarden). Kongsli er en stor eiendom. Den første, som kom til Kongsli, var Hans Iversen fra Kongsli i Gudbrandsdalen (1830). Han mindes som en sværlemmet og faamælt jæger, som i fristunderne læste alle bøker, han kunde faa tak i. Hans Iversen var ellers av den natur, at han ikke kunde slaa sig til ro noget sted, og i 1840 solgte han gaarden og reiste til Amerika som første emigrant fra Nord-Norge. Hvor længe han egentlig hadde været paa Kongsli, er det umulig at faa rede paa; men da det siges, at der blev holdt auktion over adskillig løsøre, er det tænkelig, at han har

været her i flere aar. Andreas Maursund i Tromsø hadde Kongsli en tid og solgte derpaa til Erik Andersen fra Aalborg Tønset. Han var født i 1812 og var først dreng i Fagerlidal. Da Hans Iversen bare hadde været leilæending, kjøpte Erik Andersen eiendommen, som nu utgjør: *Bergset, Lombolnes, Kongsvold, Skoglund, Vaarheim, Kongsli og Østli*, av godseier Hans Maursund for 800 specidaler. Desuten kjøpte han nuværende *Sørmo, Gamnes og Eidsvold* av staten, saa det tilsammen blev en betydelig vidstrakt eiendom. Da Erik Andersen hadde kjøpt eiendommen, reiste han til Tønset og giftet sig med Mali Andersdatter fra Lian dersteds. Erik Andersen var en særdeles driftig og hændig kar. Baade smed og snekker og desforuten alt mulig. Han smidde hesteskogangen før de andre stod op om morgenen. Det første han tok fat paa var husene; disse stod dengang paa Gammeljordet (som nu tilhører Østli), men blev saa flyttet dit, hvor de staar nu. Den gamle stuebygningen paa Kongsli var først opsat paa Gammeljordet og blev da benyttet til hølade. Derpaa gik Erik løs paa jorden og fik snart dyrket op saa meget, at han hadde 12–15 kuer. Han var en tid skogbetjent for Maursund, og som løn herfor fik han hugge 20

Kongsligaardene (ved Rostavandet).

tylvter tømmer gratis hvert aar. Hans søn Anders Eriksen overtok gaarden i 1878; men en del av eiendommen var da allerede utskiftet, nemlig: *Sørmo, Gamnes, Eidsvold, Bergset, Lombolnes og Kongsvold*. Anders Eriksen gift med Kari Øvergaard (begge døde). Deres barn: 1. Erik, gift med Maria Dørum (Maukstad). 2. Anders (gift med Gudrun fra Messeltmoen). 3. Mali (gift med Andreas Martinsen Rostadmoen). 4. Johan gift med Karoline Indseth.

Paul Eriksen eier Kongsvold og før ham broren Erik Eriksen med bror Andreas Eriksen Gamnes. En søster Elen gift til Sørmo (Lars Larsen fra Gunnarheimen ved Bakkehaug). En anden søster Gjertrud gift til Eidsvold med Hans Kristian Andersen (begge døde). Hans Kristian Andersen hadde en slegtning (morbror ?) ved navn Stor-Jo fra Rendalen. Stor-Jo var en kjæmpekar og drev som tømmerhugger. Han hadde en datter «Stor-Kari, som var det sværeste kvindfolk, nogen visste om, og hun drak av vastønden, som hun tok i strake armer».

GAARDENE I ROSTADALEN

(Optegnelser av A. M. Ellevold).

Den første kolonist, som bosatte sig i Rostadalen, var Anders Reiersen. Baade han og hans hustru, Berte Mikkelsdatter, var fra Storelvdal. De fik rydningsseddel og begyndte at rydde og bygge paa Ellevold omkr. 1828. Det maa indrømmes at det var modig gjort at reise 85 km. opover dalen for det meste uten vei og bosætte sig i tykke skogen! Livsvilkaarene var nok ofte trange og haarde. I den første tid ialfald levde de hovedsagelig av kjøtt og fisk. Men tildels kunde vel ogsaa dette slippe op. Konen har selv fortalt, at en julekveld

hadde de bare noget «sygræs-grøt». Korn eller mel var det vanskelig at faa fat paa. Tildels kunde man faa kjøpe litt i Balsfjord; men det maatte da bæres hjem paa ryggen — ialfald om vinteren. Til Balsfjord var det ca. 60 km. Anders Reiersen kom i en langvarig strid med fjeldlappene. Disse, som hittil hadde «raad grunden» alene, saa ikke med blide øine paa nybyggerne. De vilde ogsaa forbyde dem at holde hund, da de mente, at denne vilde jage og skræmme deres rensdyr, som tidligere kunde gaa frit hvorsomhelst. Men for nybyggerne var det aldeles nødvendig at holde hund for at kunne verge sine kreaturer for bjørnen. Lappene paastod ogsaa, at det blev stjaalet ren fra dem, mens nybygger-familien la merke til, at lappene stjal melk og fløte m. m. fra dem. Engang Anders Reiersen laa paa lur, kom to lapper og begyndte at forsyne sig av melke- og fløtekoppene. Men denne gang fik nok de stakkars lapper dyrt betale, hvad de tok. Anders, som var en sterk kar, hadde forsynt sig med en lang, svær vidjespænding, og med denne banket han saa begge lappene rigtig grundig.

Under saadanne konflikter vokste naturligvis fiendskapet, og tilsidst gik det saa vidt, at lappene satte ild paa Anders's fjøs og brændte det ned, engang han selv var borte. Det var bare saa vidt konen fik berge sig og barnene, og lappene opførte sig meget truende mot hende. —

I lang tid utover var bjørnen en slem plage for kolonistene i hele bygden. De forsøkte nok ogsaa at opta kampen med «skogens konge», og der blev utkjæmpet mangt et basketak mellem ham og de første kolonister. Enkelte av disse bar ogsaa merker efter bjørnens klør og tænder til sin dødsdag. De hadde jo daarlige geværer den tid; men allikevel maatte mangel på bjørn bøte med livet for sin nærgaaenhet. Anders Reiersen og hans sønner skjøt mange bjørner — hvor mange kan ikke opgis. Anders og Berthe hadde 7 barn: Reier, Mikkell, Karl, Ragnhild, Anne, Karen og Hans. Reier var en meget original kar, om hvem der fortælles flere morsomme episoder. Han levde ugift og døde i 1914, henvend 90 aar gammel. Mikkell bosatte sig paa Tverelvmo, og Karl utvandret til Amerika. Ragnhild blev gift og bodde paa Rostadmo og Hans paa Eidsvold.

Den næste bruker av eiendommen, som tilhørte det «Maursundske proprietærgods», var Halvor Olsen fra Davaen i Storelvdalen (født 1802 død 1865). Hans hustru het Martha Sevaldsdatter (født 1807 død 1883) fra Messelt i Storelvdal. De bodde nogen aar i Tromsø, hvor Halvor drev som vognmand, og flyttet til Elvevold i 1853. De hadde 5 barn: Martha, Kristian, Sevald, Jensine og Hanna. Sønnen Kristian (født 1842 f 1907) overtok eiendommen ved farens død som bygselgods; men kjøpte den senere av Maursundgodset. Han var gift med Karen Andersdatter Messeltmo (født 1844). Begge var ualmindelige, arbeidsomme folk. De har hat 11 barn, hvorav 8 lever: Halvor, Peder, Magnus, Anna, Anders, Olav, Klara og Magna. Av disse bor 6 i Rostadalen.

Anders (f. 1872) er lærer og postaapner og bor paa Solvang. Han er gift med lærerinde Marit Nordmo (f. 1873).¹ Den yngste, Magna (f. 1885) er lærerinde og bor i Helgøy. Hun er gift med lærer T. Torsteinsen. Den yngste av sønnene, Olav, som er ugift, er nu bruker av gaarden. (Men av Elvevold er utskilt 2 nye bruk, Fagernes og Dørum).

Gaarden *Indseth* het oprindelig Slumpen; men navnet blev senere forandret til Indseth. De første, som ryddet og bosatte sig der, var Tomas Andersen f. 1834 og Ingeborg Johnsdatter f. 1830 — begges forældre var fra Storelvdalen. Det var i 1859 de kom til Indseth og bodde der til 1892, da de reiste til Amerika. Tomas døde i 1923; men Ingeborg lever endnu. 5 av deres barn reiste ogsaa over til Amerika, og 2 — John og Martine — bor i Dividalen. Gaarden blev ved auktion kjøpt av Kristian H. Elvevold og i 1895 overtat av hans søn Magnus f. 1867, som er gift med Ingeborg Anna Rostad, f. 1870. De har hat 9 barn, hvorav 8 lever: Sigurd, Olav, Oleiv, Kollin, Arthur, Karoline, Ida og Hilda. Den ældste het Kristian, født 1892 f 1923. Olav er gift og bor i Lyngen, og Karoline er gift til Kongsløi.

¹ De (Anders og Marit Elvevold) har 6 barn: Gunnvor, Kristian, Karen, Sigrid, Lars og Asbjørn.

Tverelvmo tilhørte ogsaa Maursundgodset. Den første, som ryddet denne plads, var søn til Anders Reiersen, *Mikkel* — født omkring 1820. Han var gift med Elisabet Hansdatter fra Balsfjord — f. 1824 død 1912. De hadde 11 barn, hvorav flere døde i yngre alder. 4 lever endnu: Hans f. 1854, Berthe, Milde og Mikal. Hans er ugift. Han har været i Amerika ca. 30 aar, men bor nu i Øverbygda. Berthe er enke og bor paa Tverelvmo. Milde og Mikal utvandret til Amerika i noksaa ung alder. Den næste bruker av pladsen var Mikkels svigersøn, Andreas Tomassen — f. 1854 død 1890 — som altsaa var gift med Berthe, født 1852. De har hat 5 barn, hvorav 2 lever: Irmann August og Antone. Irmann bor i Vardø. Antone er gift med Albert Sørensen fra Balsfjord, den nuværende bruker og eier av gaarden. De har 3 barn: Bjarne, Asbjørn og Agnes.

Gaarden *Dalhaug* er utskilt av Rostamo og blev i 1898 overtat av den nuværende bruker, Peder K. Elvevold, f. 1865 (gift med Berthe Rostamo, f. 1871). De har 8 barn: Konstance, Klara (gift paa Nergaard), Magnhild, Kamilla, Aksel, Alfred, Sverre og Hjalmar.

Den første bruker av *Rostamo* var Johannes Andersen Frami, som bosatte sig der i 1842. Han var gift med Ragnhild Tomasdatter Messelt — begge fra Storelvdal. De hadde flere barn.

I 1860 reiste de til Amerika. Den næste bruker av gaarden var Martin Knutsen, f. 1833 f 1919. Hans forældre var fra Storelvdal. Han var først gift med Ragnhild Andersdatter (datter til den første kolonist i Rostadalen). De hadde sønnene Knut (i Amerika) og Andreas, som er gift med Mali Kongsli og bor paa Skoglund. Siden blev han gift med Karen Tøllevsdatter Sletten (f. 1830 død 1895), hvis forældre var fra Storelvdal. De har hat 4 barn, hvorav 3 lever: Johan, Berthe og Magnus. Johan er gift paa Alapmo, Berthe paa Dalhaug, og Magnus — f. 1873 — er nu eier av gaarden. Han er gift med Anna Hansdtr. Eidsvold — f. 1878. De har 8 barn, som alle lever: Martin, Karen, Hilmar, Georg, Arthur, Emil, Gunnvor og Bertha.

Dørum er utskilt av Elvevold og i 1908 overtat av Bertram Halvorsen Dørum, hvis far var fra Opdal. Bertram — f. 1878 — er gift med Klara Elvevold, f. 1881. De har 12 barn: Alice, Kristian, Karen, Halvor, Ester, Harald, Anna, Olav, Kaspara, Petra, Knut og Solveig.

Fagernes er utskilt av Elvevold, og i 1896 overtat av Halvor Kr. Elvevold — f. 1864 —, som er gift med Marie Karlsen fra Balsfjord — født 1874. De har 4 barn: Kristian, Karen, Karl og Sigvard. Sigvard, som er chauffør, er gift med Kristine Pedersen.

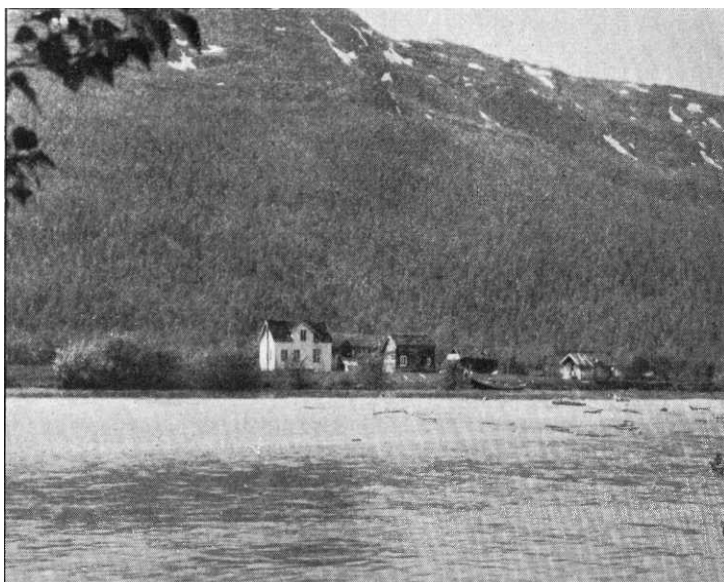
Den første bruker av *Rosta* var Ole Andersen Frami — fra Storelvdalen, f. 1807 død 1889. Han var gift med Ingeborg Svendsdatter fra Gausdal — f. 1818 f 1910. De hadde 2 barn: Sivert og Ane. Ane døde ganske ung. Sivert — f. 1841 død 1917 — overtok gaarden efter sin far paa bygsel. Eiendommen tilhørte «Maursundgodset». Sivert var gift med Karen Olsdatter Dividal — f. 1847 av forældre fra Storelvdalen. De har hat 8 barn, hvorav 6 lever: Olaus, Ingeborg Anna, Bernhard, Charlotte, Olea og Sedevard. Det er den næstældste søn, Bernhard, f. 1879, som nu er bruker av eiendommen. Han er gift med Helga Dørum — f. 1880. De har 7 barn: Karen, Halvor, Anne, Sivert, Osvald, Karoline, og Bjarne. *Moe* er utskilt av Rosta og overtat av Olaus Sivertsen Rosta i 1896. Han er født 1868 og gift

Liekkafjeld og Rostavand (med gaarden Eidsvold).

med Anna Elvevold, f. 1869. Barnløse. - *Sæterness* er utskilt av Rosta og blev ryddet og bebygget av Sivert Olsen Rosta, da han paa sine ældre dage overløt hovedbruket til sin søn Bernhard. Gaarden brukes nu av Johan Nilsen, som er gift med Magna L. Sørmo. De har 2 barn: Elida og Agnes.

Den første bruker av *Sørmo* var Lars Larssen — f. i Maalselv 1827 død 1916 — bosatte sig der i 1875. Han var en meget flink snekker og tømmermand. Han var gift med Elen Kongsli — f. 1850. De hadde 3 barn: Sirianna, Edvard og Magna. Det er Edvard — f. 1879 — som nu er

Gaarden Gamnes (ved Rostavandet).

bruker og eier av gaarden. Han er gift med Olea S. Rosta — f. 1886. De er barnløse.

Den første, som bosatte sig paa *Gamnes*, var en kvæn, Johannes Tomassen. Han døde barnløs. Efterat eiendommen hadde staat ubebod en lang tid, flyttet Andreas Eriksen Kongsli (født 1854) dit i 1877. Han var gift med Ane Pedersdatter fra Leet i Tynnset, født 1847 død 1911. De hadde 2 barn: Mali f. 1878 og Elias f. 1881. Det er nu han som er bruker av gaarden. Han er gift med Ingeborg A. Odden, f. 1893. De har 4 barn: Andreas, Ane, Anna og Ingebjørg.

Den første bruker av *Eidsvold* var Hans Kristian Andersen, — søn til den første kolonist i Rostadalen — født 1841 f 1918. Han ryddet pladsen og bosatte sig der i 1877. Han var gift med Gjertrud Kongsli — f. 1846 f 1914. De hadde 7 barn: Mali, Berthe, Ragna (disse 3 bor i Dividalen), Erik, Anna, Guri og Hansine. Erik — f. 1876 — er nu bruker av gaarden. Han er ugift, men hans 2 yngste søstre er hjemme.

GAARDENE I DIVIDALEN

(Ved lærer Lars Tolgensbakken).

Frihetsli er den øverste gaard i Dividalen. Den første, som bosatte sig der, het Hans Petter Andersen fra Øvergaard, kjendt under navnet Sersjant-Hans. Sersjant-Hans kjøpte hele dalen mellem Divifossene av staten for 50 daler. Han solgte siden til lensmand Krogseng. I Krogsengs tid bodde Ole Tøllefsen Fagerlidal der. Han fik part i Frihetsli mot at drive ut skog for Krogseng. Begge solgte siden sine rettigheter til Bersvend Uleberg. Otto Sørli og Andreas Sletten blev nu parthavere sammen med ham slik at enhver skulde ha 1/3 av det, som skogdriften indbragte. Bersvend Uleberg kjøpte senere igjen Otto Sørli's del. Omkring 1898 solgte Bersvend Uleberg og Andreas Sletten Frihetsli til staten. Karl Johansen fra Stenvold øvre flyttet saa dit som skogopsynsmand for staten. Han er gift med Anna Pedersdatter fra Skjeggestad og har barnene: Magna, Petra, Johan, Helga, Aagot, Konrad og Karen. Magna, Petra, Helga og Aagot er gift til Tromsøund.

Fagerlund og *Aasheim* er to nybyg, paa Diviaasen. Paa Fagerlund bor Ole Tomassen fra Ulsfjorden, gift med Marta Martinusdatter fra Svestad. De har 3 barn: Magnor, Tora og Johan. Paa Aasheim bor Johan Nergaard fra Svestad. Hans kone, Dagmar, er fra Narvik. Barnene er: Ole, Ingrid, Aksel, Dagny, Anna, Arne og Egil.

Sletten nedre. En østerdøl ved navn Tølle Olsen var den første, som bosatte sig der. Konen het Anne Halvorsdatter og var fra Rendalen. De hadde barnene: Ole, Karen, Helene, Karl, Toleanna og Andreas. Ole og Andreas kjøpte eiendommen av staten og delte den mellom sig. Ole bygget saa Sletten øvre. Karen blev først gift til Messeltmoen og siden til Rostadmoen i Rostadalen. Helene blev gift til Maukstad. Karl druknet under fløtning. Toleanna blev gift til Sørli. Andreas Tøllevsen giftet sig med Ellen Einarsdatter fra Øverby. De hadde 1 barn, som døde i ung alder. Gaarden blev saa solgt til Teodor Ottosen fra Sørli. Teodor var gift med Martine Tomasdatter fra Indseth i Rostadalen. Deres datter, Terese, blev gift med Bernhard Martinussen fra Svestad. Bernhard er nu eier av gaarden. Bernhard og Terese har barnene: Mary, Tinus, Asbjørg og Bjørnvald Torfinn. Furer Bernhard Sletten har mange tillidshverv i kommunen.

Frihetsli (i Dividalen).

Sletvold er fradelt Sletten nedre. Gaarden er bygget av Andreas, søn av Teodor Sletten. Andreas var gift med Maria Ulricksdatter fra Karnes i Lyngen. De hadde 4 barn: Margot, Tordis, Aslaug og Magnhild. Andreas Sletten døde i 1917, og gaarden eies nu av enken.

Sletten øvre (Rommet) er bygget av Ole Tøllevsen, som delte Sletten nedre med sin bror. Han var gift med Marit Olsdatter fra Jutulstad. Deres barn var: Anna Tea, Karen, Olaf og Trine. Anna blev gift til Takelvdalen og Trine til Sørfjorden. Karen blev gift med Jon Tomassen og bor paa Stenbakken. Olaf overtok gaarden og giftet sig med Trine, datter av Hans Mikkelsen paa Tverelvmoen i Rostadalen. De har 10 barn, som lever: Klara, Marit, Oleiv, Hans, Jensine, Birger, Osvald, Trygve, Alf og Malvin. Ole Tøllevsen var gammel bjørnejæger (skudt 5 bjørne og skjøt paa 3 bjørne paa en gang). Den ældste stue i Dividalen staar paa Rommet og er ca. 100 aar gammel (opført av Tollef Olsen).

Stenvold nedre. De første, som nedsatte sig der, var fra Rendalen. Manden het Embret Halvorsen og konen Kirsti. Datteren Maren blev gift til Balsfjorden. De hadde ikke flere barn, og pladsen blev øde efter dem. En østerdøl ved navn Karl Snekker blev saa boende der. Hans kone het Kari. De flyttet siden over til Balsfjorden, og pladsen blev atter øde. Den næste paa stedet het Sæming Gundersen, gift med Berit Olsdatter fra Tynset. De hadde 4 barn: Gunnar, Olea, Ole og Martin. Sæming Gundersen flyttet til Nymoen og døde der. Barnene reiste til Amerika, og pladsen var igjen øde, indtil Mattis Jørgensen fra Tynset, gift med Kari Olsdatter fra gaarden Brændbakken sammesteds, bosatte sig der. De hadde barnene: Ingeborg, Marit, Berit, Ingrid, Johan, Oline og Karen. Ingeborg var ugift og døde paa Nordgaard. Marit blev gift til Dividal og Ingrid til Svestad. Berit giftet sig med en namdøl ved navn Edvard Svensen, Karen med Jørgen Hansen fra Tynset og Oline med Embret Olsen fra Storelvdalen. Denne kjøpte saa sammen med svogeren Johan eiendommen av staten. De delte den mellom sig. Embret Olsen fik den del, hvor husene stod, og Johan bygget Stenvold øvre. Embret Olsen og Oline hadde 2 barn: Ole og Kari, som begge reiste til Amerika. Oline blev enke og giftet sig igjen med Søren Olsen fra Odalen. Med ham hadde hun 4 barn: Olea, Emelia, Monrad og Maria. Søren Olsen solgte gaarden

til Bersvend Uleberg og reiste med familie til Amerika. En fostersøn av Bersvend Uleberg ved navn Simon Pedersen blev saa eier av gaarden og driver den endda. Simon er gift med Kari Martinusdatter fra Svestad. De har 8 barn, som lever: Peder, Konstanse, Magnus, Kornelia, Bersvend, Ida, Sigurd og Mary. Peder er gift med Sigrid Gundersdatter fra gaarden Berg i Kirkesdalen.

Oppi er kjøpt fra Stenvold øvre i 1878 av Ole Jonsen fra Sollien. Hans kone het Helene og var fra Stubsveen i Ytre Rendalen. De hadde 3 barn: Karoline, Hanna og Jon. Karoline blev gift til Evenstad i Kirkesdalen. Hanna er ugift og bor paa Maalsnes. Jon overtok gaarden og driver den fremdeles. Jon er gift med Guri Reiersdatter, som er født paa Lilleeng. De har 8 barn: Hilborg, Rolv, Anne, Ole, Jonas, Gunda, Olaf og Sigrid. (Se ellers Lassens: «Sollien»).

Tune er fradelt Stenvold øvre og bygget av Karl Johansen fra samme gaard. Han flyttet siden til Frihetsli. Ole Jonsen fra Stenbakken bestyrer gaarden for ham. Ole Jonsen er gift med Marit Olsdatter født paa Stenvold øvre. De har 2 barn: Jostein og Bjørg Johanne.

Stenvold øvre er bygget av Johan Mattisen fra Stenvold nedre. Han var gift med Marit Olsdatter fra Dividal. De hadde 5 barn: Karl, Berte, Ole Martin, Jon og Hanna Marie. Karl bor i Frihetsli, Berte paa Tune Ole Martin blev gift til Nordgaard og Hanna Marie til Heggelund i Signaldalen i Lyngen. Jon er hjemme og har gaarden. Hans kone, Ragna, er fra Eidsvold i Rostadalen. De har 7 barn: Johan, Hans, Georg Magne, Ole, Sverre, Eide Malvin og Randi Johanna.

Svestad er ryddet av Tørger Torgersen, som kjøpte grunden av staten og bygget der. Konen het Marta Gundersdatter. Begge var fra Østerdalen; konen fra en gaard der, som het Svestad. De hadde 1 barn, Martinus. Tørger Torgersen blev enkemand og giftet sig paany. Hans anden kone het Kristiane og var fra Astafjord. I sit andet egteskap hadde han en datter, Ingeborg, som døde ugift. Martinus overtok gaarden og giftet sig med Ingrid Mattisdatter fra Stenvold nedre. Deres barn var: Marta, Kari, Mattias, Johan, Tina, Bernhard, Martin og Ole. Marta blev gift med Ole Tomassen fra Ulsfjorden, Kari med Simon Pedersen paa Stenvold nedre og Tina med Ole Jørgensen. Mattias ryddet Moland og Johan Aasheim. Bernhard er gift til Sletten nedre. Martin driver gaarden. Ole er gift med Klara Olsdatter fra Dividal og bor hjemme. Deres barn er Ingebjørg og Martinus.

Stenbakken er plads under Sageng. Den er ryddet og bygget av Jon Tomassen fra Indseth i Rostadalen. Konen, Karen, er fra Sletten øvre. Av deres barn er det 4, som lever: Ole, Tomas, Magna, og Hilda. Ole bestyrer gaarden Tune. Magna er gift til gaarden Fuglelid i nærheten av Finsnes. Tomas, som bor paa Sletvold, er meget benyttet i kommunens tjeneste.

Sageng. Bersvend Olsen gav Uleberg til sin fostersøn, Martin Evensen; men da han siden giftet sig igjen, kjøpte han igjen en del som blev kaldt Sageng. Hans anden kone het Berte Hansdatter og var fra Eidsvold i Rostadalen. Med henne hadde han 2 barn: Ranghild og Ole. Bersvend Olsen døde i 1912. Ragnhild er gift med Bersvend Jakobsen fra gaarden Holmestrand i Kirkesdalen. Han driver nu gaarden for enken og eier ellers Alvheim av Kristianæmo.

Uleberg. Den første paa stedet, Ole Jonsen, var fra Storelvdalen. Hans kone, Berte, likesaa. De var barnløse. En svenske, Johannes Udin, fik bo der mot at forsørge dem paa deres gamle dager. Udin kaldte stedet Uleberg. Hans kone het Berit Olsdatter og var fra gaarden Hammerbakken i Balsfjorden. De hadde barnene: Johannes, Ole, Karen, Ane, Kristine og Birgitte. Johannes giftet sig med Hanna fra Elvevold i Rostadalen og kjøpte Nordgaard av staten. Ole reiste til Amerika, Karen til Balsfjorden. Ane blev gift til Olsrud i Tamokdalen, Kristine og Birgitte til Balsfjorden. En østerdøl, eller kanskje solung, ved navn Bersvend Olsen kjøpte saa stedet av staten, efterat det hadde været øde en stund. Bersvend Olsens kone var fra Storelvdalen og het Sigrid Eriksdatter. De hadde ingen barn; men fostret op flere. En av fostersønnene ved navn Martin Evensen fik gaarden. Hans forældre var fra Sollien. Martin Evensen giftet sig med Mali Hansdatter fra Eidsvold i Rostadalen. De hadde 7 barn: Sigrid, Magnhild, Bersvend,

Gunda, Edvin, Hildur og Alise. Sigrid er gift med Johan Sørgaard. Martin Evensen døde i 1910, og enken driver gaarden.

Sørgaard er fradelt Uleberg i 1921. Eieren, Johan Olafsen, er født og opvokset paa Stenvold øvre. Han er gift med Sigrid Martinsdatter fra Uleberg. De har 4 barn, som lever: Mary Margrete, Borghild, Martin og Odmar.

Dividal er ryddet av Ole Tomassen, en østerdøl. Hans kone het Berte Gundersdatter, ogsaa fra Østerdalen. De hadde barnene: Ingeborg, Tølle, Gunnar, Marit, Oleanna, Birger, Berte, Karen og Margrete. Ingeborg blev gift med en østerdøl ved navn Anders Andersen. Marit med Johan Mattisen Stenvold og Margrete med Tarald Sevaldsen. Gunnar, Oleanna, Birger og Berte reiste til Amerika. Tølle og en mand ved navn Otto Andersen fra Fron kjøpte ved et par mellemmænd eiendommen av staten og delte den mellem sig. Tølle Olsen blev boende paa stedet, og Otto bygget gaarden Sørli. Tølle giftet sig med Marit Mattisdatter fra Stenvold nedre. De hadde barnene: Karoline, Berte, Olea, Marthea, Ole, Birger og Toline. Karoline døde ugift. Berte, Olea og Marthea blev gift til Lyngen. Birger reiste ogsaa til Lyngen. Toline blev gift til gaarden Øverby. Ole overtok gaarden og giftet sig med Ingeborg Olsdatter fra Sletten øvre. De har barnene: Klara, Ida, Tølle, Marit, Olida, Olav, Alise, Gunnar, Agnes, Fredrik og Dagmar.

Sørli er bygget av Otto Andersen, som kjøpte en halvdel av Dividal. Han var gift med Toleanna Tøllevsdatter fra Sletten nedre og hadde 4 barn, hvorav 2 døde i ung alder. De andre 2 heter Teodor og Karl. Teodor kjøpte Sletten nedre. Karl blev hjemme og overtok gaarden, som han fremdeles driver. Han er gift med Laura Jonsdatter fra gaarden Mandfjeld i Lyngen. De har barnene: Teodora, Otto, Jonas, Arthur, Kristian, Andrea og Astrid. Otto Andersen Sørli var en kjendt øienlæge og hans sønner Karl og Teodor kan ogsaa kunsten, og de har kureret mange vidt omkring.

Tollefslægten i Øverbygden stammer fra Tollef Olsen Treseng fra Storelvdalen og hustru Anne Halvorsdatter fra Rendalen. Denne Tollef var tømmerfløter og bodde først paa Tollef-rommet. Til denne slægt hører folkene i Rostadalen som paa Dørum, Dalhaug, Rostadmo, Østli og i Dividalen som Sørli, Rommet (Sletta), Sletvold, Sletta og Stenbakken og Dørum (Maukstad). Endvidere paa Alapmoen. Tollefslægten er krydset sammen med begge de gamle Tomas-slægter. Tomasslægten stammer ifra Anders Ingebrigtsen fra Sollien, f. 1654 og gift med Ragnhild Andersdatter, f. 1666. Anders Tomassen, f. 1802 (han kom til Maalselven og hans bror Ole f. 1796 kom ogsaa til Maalselvdalen samt en søster Kari f. 1793 og søsteren Margrete f. 1792). Fra disse stammer slægten paa mange gaarde i Øverbygden.

Tromsøfolk har sommervillaer i Øverbygden, som konsul Harald Berg og frøkene Qvigstad og tandlæge Aschenberg.

KIRKEN OG SKOLEN

(Prester og lærere. Ungdomsarbeidet. Sang- og musikforeninger m. m.)

Haalogaland har en gammel mindeværdig historie saavel fra den hedenske vikingetid som fra sagatiden, den katolske storhetstid i vort land. Lenvik (*Lengjuvik*) kirke var i sin tid den nordligste kirke paa jorden, d. v. s. før der blev kirke paa Tromsø i 1250 og senere paa Vardø. Prestegaarden i Lenvik blev brændt av karelerne i det fjortende aarhundrede. Ibbestad (*Ivarsstadidir*) hadde ogsaa prestegaard som kirke i den katolske tid. I Vardø blev der indviet en kirke i 1307 av den daværende primas, erkebiskop Jørund, og denne var da længe den nordligste kirke paa jorden — til vore dage, da der nu er kirke paa Spitsbergen. Ifølge den lærde magister Stephanius var der ved overgangen til 1600-tallet ti sognekirker i Finmarken (Finmarchia), og «alle disse tilhørte scridfinnerne, da fjeldfinnerne ingen templer hadde». Der var ifølge Petter Dass ikke mindre end 12 kirker i Senjen, og han synger herom:

„Man runden omkring i det fogderi ser
tolv kirker, i hvilke gudstjeneste sker
og hellig maaltider forlenes.
En ser man opbygget paa Ibbestad gaard,
paa Dyrøen, Tranøen, Lenviken staar
de trende, som ogsaa betjenes.

For vesten ved havet man finder og tre
paa Berig og Meffjord og Øifjord at se,
hos dennem er Torsken den næste.
Der søndenfor finder man Nergaard og Sand,
paa Ran staar et tempel i Kvæffjordens land,
men Trondenes regnes det bedste.»

Av de gamle prester i Lenvik kan nævnes *Gunnar Berg*, født 1764 i Stjørdalen av gaardmandsfolk. Erh. til ex. theol. 1786 non cont. Sogneprest til Lenvik i 1792 —1805. Utn. i 1815 til sognepr. i Lødingen, men erholdt till. til at virke i sit hittil hatte embede. Fratraadte provstiet i 1817. Blev valgt til stortingsmand i 1818, men møtte ikke formedelst sygdomsforfald. Døde i 1827.

Om gamle prester i Lenvik kan forresten meddeles: Johan Olufsen (i 1618 prest til Ibbestad, Tranø og Lenvik). Peder Søfrensen (1647). Malte Christensen (1661—1673). Daniel Hveding (1673-1706). Christen Krog (1706-1726). Johan Meyer (1726-1754). Johannes Irgens (1754-1759). Nils Berg (1759-1766). Rasmus Skjelderup (1772-1781). P. Fabricius (1766-1771). Matthias Bonsach Krogh (1781—1789) død biskop 1828 — «en mand av nordisk kraft». Jacob Klæboe (1789-1792). Gunnar Berg (1792-1805). Gabriel Heiberg (1805-1816). Nils Roth Blix Heyerdahl (1816-1820). Michael Bull (1820-1825). Arent Brun (1828-1832). Kaldet stod vacant 1825—1828 av mangel paa ansøker. Peter Brager (1832—1837). Hans Hall (1837-1847). Wilhelm Sandberg (1847-1855).

Sandberg skriver 19. juni 1856: «Under min embedstid blev annekset Maalselven fraskilt Lenviks prestegjæld for i forening med Bardo at danne eget.» Lenvik sogneprests kopibok (1801—1807) indeholder bare fortegnelse over cirkulærer, presterne har mottat angaaende embedet

samt en biografi over prester, men ellers intet om Maalselven uten over det lille, som kan findes i de fælles kirkebøger.

Der er gjort mange fund av oldsaker fra jernalderen som fra stenalderen og den katolske tid. Efter reformationen 1537 var Ibbestad kapellani under Trondenes og blev eget kirkesogn igjen ved anordning av 28. december 1731 (sammen med Tranø og Lenviken). Tranø blev fraskilt i 1759 og Lenviken likesaa samme aar. Bardo hørte til Ibbestad indtil 22. februar 1853, da Bardo blev forenet med Maalsleven som et kirkesogn. Ibbestad het ellers i gamle tider Aastadfjord (Arnastadafjorðr) efter gaarden Arnastad.

Det kunde være fristende at skrive utførlig om Haalogaland og Troms fylke efter reformationens indførelse i 1537. Det er en trist saga, hvori hele Norges tilstand avspeiler sig, som i ingen anden landsdel. De danske herrer øver overlast og vold, saa det er en gru, og vi maa — som det staar i Sinklarvisen — rope i kor: «Ve den nordmand, som ei bliver hed, saa tidt han denne mon skue». Disse sørgelige forhold over Haalogaland kommer ikke Maalselvdalene ved, forsaavidt disse dale endda ikke var befolket. Men der er ingen tvil om, at dølerne i dag føler sig solidarisk med nordlænderne i gammel som i ny tid, saavel i landsdelens dype fornødelse som i dens gjenreisning. Læs derfor den gamle saga atter og atter — saa vil det staa klart for os, hvad det betyder for et folk at være herre i sit eget land og ætlinger av frie mænd, som sagatidens nordmænd var.

MAALSELVENS KIRKER

(Ved sogneprest Tønnesen.)

I tiden fra 1788 og til 1829 maatte Maalselv søke til Lenvik kirke for at faa utført sine kirkelige handlinger saasom barnedaab, konfirmation, brudevielse, begravelse og altergang. Man fik jo noksaa tidlig et gravsted paa Kjerresnes; men ellers maatte man for at komme til gudstjeneste i Lenvik reise pr. baat først nedover hele Maalselven og siden den lange vei rundt halvøen til Lenvik kirke. Det sa sig derfor selv at noget av det første Maalselv befolkning arbeidet for, var egen kirke. Allerede i Lenvik sogneprests indberetning av 8/10 1799 til biskop Schønheyder skrives, «at Bardo indvaanere, hvis den forventede kirkebevilgning til Maalselv gis, ønsker at forenes med Maalselv til et sogn, da derved beleiligere kirkevei. Hvis Maalselv og Bardo forenes til et kald ønsker indbyggerne at stedet blir ved Takelven. Ellers bør den være paa Kjerresnes eller bent over paa den anden side». Et andet sted som ogsaa var paa tale var Fosmo. Men denne tanke strandet paa at Bardu siden begyndte at arbeide for egen kirke. Ogsaa Kjerresnes, hvor der var gravplads, var paa tale. I sin visitasberetning fra 1806 sier biskop Krogh angaaende dette «at bønderne er villige til at hugge og transportere tømmeret. De øvrige omkostninger kan medtage nogen faa hundrede riksdaler, som kirkefondet eller statskassen bør utrede. — Man bør gjøre alt for at konservere kolonien.» Antagelig hadde man vel ikke ventet saa længe paa kirken; men saa kom ufreden, krigen, hungersnøden og Norges Banks bankerot, og først 11/1 1820 kom kgl. resolution for opførelse av kirke i Maalselv. Maalselv fik 4 gudstjenester aarlig.

Maalselv gamle kirke blev færdig i 1825, men først indviet og tat i bruk i 1829. Den var ottekantet og opført av solide tømmerbjelker av dalens 35 nyrydningsfamilier. Denne var dalens eneste kirke indtil Øverbygd kirke kom til i 1867. Om kirken kan meddeles følgende: «Maalselvens kirke var en ottekantet træbygning. Prækestolen stod oprindelig over alteret som i Bardu kirke, men blev i Welhavens tid flyttet til den sædvanlige plads. I Welhavens tid blev et vaabenhus og sakristi tilbygget, det første av bindingsverk og det sidste av tømmer. Kirken var malet ind- og utvendig. De hellige kar samt lysestaker paa alteret blev ny anskaffet av prost Brun i 1862. Lysekronen manglet, og messehaglen var kun av simpelt fløiel. Det er fortalt at kirkens første klokke først hadde været matklokke paa Kløven i Lenvik; siden anskaffes

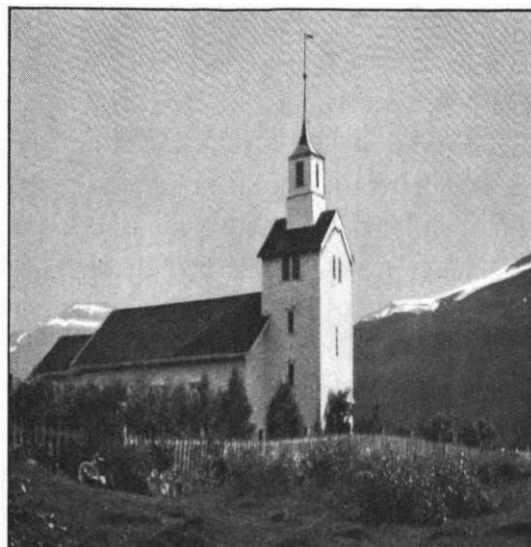

Hovedkirken i Maalselvdalen.

vendig malt, saa at den nu, hvad det indre angaar, vel har faat et saavidt kirkelig utseende som den efter sin natur er mottagelig for. Men det viser mere og mere, at den er for liten for den hurtig voksende almue, uten at den dog endnu, undtagen ved særskilte anledninger har vist sig for liten. Kirkegaarden er i 1862 utvidet». Nær kirken stod i ældre tid en saakaldt kirkestue, saavidt skjønnes opført kort før 1839, bestaaende av en stue og et kammer (det sidste tidligere stillet til prestens disposition, men nu bebod av den i 1863 ansatte kirketjener). Ved privat sammenskud anskaffedes til 1. jan. 1876 3 nye ovner til kirken. Deres kostende var ca. 80 sp.dlr. Først var imidlertid kirken blit godt rappet indvendig. Likesaa tokes 1. jan. 1876 3 nye 4-armede lamper i bruk. Ogsaa disse var anskaffet ved privat sammenskud til en pris ca. 59 sp.dlr. Det viste sig imidlertid at den gamle kirke var for liten. Derfor lagdes i 1880 grundmur til ny kirke i Maalselv. Grundmuren til den nye lagdes længere op mot prestegaarden end den gamle. Tegning var levert av arkitekt Mosling paa Stenkjær. Høsten 1882 var den nye kirke færdig med undtagelse av ind- og utvendig maling samt nødvendige prydelser. Onsdag 11. juli 1883 blev saa Maalselv nye kirke indviet av biskop Smitt med assistance av prost Holmboe, Tranøy, sogneprest Meek, Lenvik, sogneprest Lütke, Berg, sogneprest Thomson, Balsfjord, sogneprest Bugge, Kvædfjord, og stedets sogneprest Landmark. Biskopen præket over Luk. 19.2 og indviet kirken til kirkelig bruk. Kirken var ved indvielsen færdig undtagen en del av den indvendige maling. Heller ikke var ovner endnu indsat. Dette blev utført siden. Maalselv nye kirke er forsynet med 2 klokker, nemlig klokken fra den gamle kirke som i sin tid var foræret av Maalselv ungdom og en ny og større. Begge klokker passer sammen og har en smuk klang. Maalselv ungdom anskaffet ogsaa til den nye kirke 2 smukke lysekroner til 9 lys med en stor lampe i midten og forsynet med glaspermer. En 4-armet pletstake til prækestolen, samt 2 store forgyldte staker av zink til alterbordet. De øvrige dekorationer bestaar ill. 1 glasmaleri i enden av koret. Det forestiller

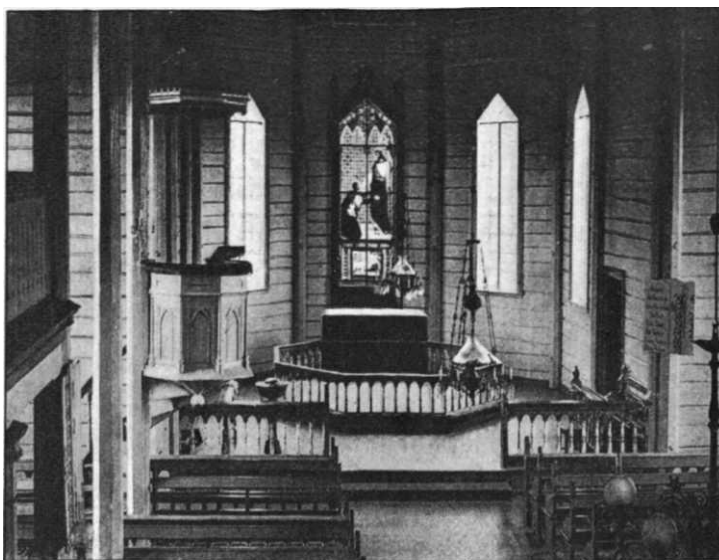
nye. Først i 1863 anskaffedes 2 ovner ved privat subskription paa 100 sp.dlr. Kommunestyret sørget ogsaa senere for en ovn i sakristiet og prost Brun skriver «denne forføining med kirkens opvarmning har meget bidraget til at forbedre kirkesøkningen i den her saa haarde vintertid».

Efter prost Brun «blev kirken i 1865 repareret. Pulpiturene i koret er borttagne, koret forhøiet, alteret forandret med Tromsø kirkes alter som mønster, knæfaldet utvidet, stolene gjort bekvemmere og forflerede. Kirken blev ind-

Kirken i Øverbygd (Nergaard).

Maria Magdalena for den opstandne Frelzers føtter, Billedet er meget smukt og andaktvækkende. 2. Et forgyldt krusifiks av zink paa alterbordet. 3. Døpefont av zink bronseret (galvanisk). Med anskaffelsen av disse gjenstande gik det saaledes for sig: Den første som tænkte paa glasmaleri var byggekomiteens formand P. Sneve, men han opgav siden tanken. Høsten 1882 indsendte sognepresten forslag til formandskapet om anskaffelse av ovennævnte gjenstande med løfte om at dersom forslaget blev antat, at yde en gave paa 40

Interiør fra hovedkirken i Maalselv.

kroner. Forslaget gik igjennem derved at nogen av kommunestyrets medlemmer, lensmand Krosgeng, Nils Iselvmo, Johannes Knutsen Moen og Tøllef Olsen Moen ogsaa lovet at yde hver en større gave, hvorved det private tilskud beløp sig til ca. kr. 200.00. Høsten 1883 anskaffedes 2 gode store magasinovner. Nu er disse erstattet av nye, men det er meningen at faa dem indsat igjen saa vi faar 4 store ovner i kirken. Da vil den ikke længere bli kold, tror vi da. I 1911 lagdes skifertak paa Maalselv kirke. I 1923 maltes kirken utvendig og taket blev paany overgaat og nye takrender anskaffet. Samtidig blev nyt kirkegaardsgjerde anskaffet saavel til hovedkirke-

gaarden som til kirkegaarden paa Nordmo. Hovedkirkegaarden blev samtidig meget utvidet. I 1925 er Maalselv kirke forsynet med elektrisk lys. Det er ialt installeret 41 almindelige pærer og 24 mignonlamper. Hertil blev brukt opsparet rentekapital av Maalselv kirkefond og ofringer i Maalselv kirke. Samtidig blev det cementeret 2 nye trapper: en ved hovedindgangen og en ved søndre side. En ting som ogsaa maa nævnes her er, at Maalselv kirke i 1890-aarene fik et dengang udmerket orgel væsentlig ved frivillige gaver. Om dette spørsmål reiste der sig i sin tid stor strid. I det hele maa den bevægelse som nu gaar over landet forat forskjønne gudshus ogsaa delvis sies at ha grepet Maalselv befolkning. Kommune-styret har været velvillig, og ogsaa ellers har interessen kommet frem. Saaledes kom Ole Mortensen Rognmos døtre 1. juledag 1923 med en meget vakker alterduk, som de selv hadde syd og forærte Maalselv kirke.

Dølen Sangkor i Øverbygd kirke.
Olsok 1921.

Der næst maa nævnes *Øverbygd kirke*. Denne er i henhold til kgl. resol. av 7/9 1865 paabegyndt i juli 1866 og indviet av biskop Essendrop. 13. december 1867. Denne er ogsaa en langkirke av tømmer. Ogsaa her er tømmeret foræret og gratis kjørt av sognets indvaanere. I skibet var det oprindelig 18 stolrader paa hver av dets sider. Hertil kommer oprindelig et pulpitur i dets vestre

ende med 7 stolrader paa hver side og med opgang fra vaabenhuset. Dette blev dog noget forandret da det nye orgel kom til. Desuten blev ogsaa tilbygget et bra stort sakristi. Der er i Øverbygd kirke en bra klokke paa 8 vog som er støpt av Lars Rustad ved Trondhjem. Den kostet 120 sp.dlr. som er indsamlet ved Øverbygd ungdom. Kirken har en meget vakker kalk med brød-æske foræret av Helge Pedersen Renmælmo. Messehaglen er ganske enkel. Ogsaa Øverbygd kirke er malt indvendig og utvendig og holdt i lyse vakre farver. I 1925 anskaffedes 2 nye ovner til Øverbygd kirke. Det var oprindelig en hel strid om stedet for Øverbygd kirke. Der stod flere partier mot hinanden og stridens bølger gik høit. Det kan man bl. a. læse om i datidens Tromsøblade. Nogen vilde ha den paa Nordmo og andre paa Øverby i Øverbygd. Resultatet blev at den blev liggende midt imellem paa Nergaard. Her blev ogsaa en kirkestue stillet til sogneprestens disposition. Denne er endnu i bruk. Hvorvidt løsningen av stedsspørsmålet var heldig dengang er en sak for sig; men med den stigende befolkning er det blit et krav fra mange i Øverbygd om at flytte kirken f. eks. til veiskillet ved den nye vei til Balsfjord eller længere op. Og dette maa ogsaa sikkert komme naar tiderne blir rimeligere. Heller ikke for den saakaldte «mellembyg» spesielt for den store folkerike Kirkesdal var løsningen av stedsspørsmålet heldig. Derfor har det længe været tænkt paa en 3dje kirke i Maalselv paa Rundhaug. Løsningen av denne sak er ogsaa traat betraktelig nærmere sin realisation nu. Avdøde Nils Iselvmo Kirkesnes forærete nemlig hertil testamentarisk ved sin død kr. 5000.00 og fri tomt paa sin eiendom Rundhaug. Naar dette spørsmål endelig er ordnet, vil menighetsraadet og smaakirkekomiteen kunne arbeide videre med saken som forhaabentlig ikke er saa svært langt borte fra sin realisation. Saavel Maalselv som Øverbygd kirker er 2 vakre vel proportionerte kirker. Lyse og venlige staar de og vækker beundring hos mere end en forbifarende. Som streift foran har det i Maalselv i ældste tid været en kirkegaard paa Kjerresnes. Endnu er det levninger efter den. Den nedlagdes antagelig i 60-aarene. Gamle Marit Sundheim i Bardu har fortalt at den første døde i den grend blev begravet paa Kjerresnes. Sandsynligvis ligger alle de aller ældste rydningsmænd i Maalselv begravet her. Nu er det bare enkelte levninger igjen. Bl.a. kan man se en gravsten med hul i. Her er en selvmorder begravet. Av andre kirkegaarde har vi selvfølgelig først den ved hovedkirken. Den er nu eneste kirkegaard i nedre Maalselv og stadig utvidet. Dernæst maa nævnes hjelpekirkegaarden paa Nordmo og kirkegaarden paa Nergaard. Ved resolution av 10. januar 1837 blev det tillatt at oprette en hjelpekirkegaard paa Nordmo for folket i øvre Maalselvdalen. Kirkegaarden paa Nordmo er endnu i bruk.

Som kirketjener og graver ved Maalselv kirke har fungeret Andreas Hansen fra Kjerresnes og nu sønnen Kasper Hansen. Som organist ved hovedkirken fungerte først organist Lie fra Maalsnes og saa siden i over 25 aar Iver Olsen Kjeldmo. Som graver paa Nordmo har Per Hektoen fungeret, og som graver og kirketjener paa Nergaard indehaverne av gaarden Nergaard. Ved Øverbygd kirke har frk. Elvevold fra Kirkesdal fungeret fra den tid man fik orgel her i krigsaarene. Endelig maa man vel her ogsaa ganske kort nævne kirkesangerne eller som det oprindelig het «forsanger». Denne post var da gjerne knyttet til oprindelig den eneste lærerpost og siden til hovedlærerposten i sognet. Den ældste forsanger og lærer var Vilhelm Andreas Grønvold, som grundet vanskeligheter med bolig allerede samme aar i 1838 maatte forflyttes. Derefter blev *G. Kreutzer* kirkesanger — en stilling som han indehadde like til kirkesanger *Lilleeng* overtok samme stilling. Efter disse, som hver var en hel menneskealder og vel saa det i sin stilling og utførte et samvittighetsfuldt arbeide fra 1863 ogsaa ved konfirmationsforberedelsen, har lærer Forseth fra Bardu og lærer Kolstad indehat kirkesangerstillingen. Ved Øverbygd har lærer Olsen fungeret som kirkesanger og siden den nuværende kirkesanger Daniel Ivar Lie. Medhjælpere, som i ældre tid var en meget betrod og delvis viktig stilling, har følgende bl. a. indehat: Ole Stai Nilsen Guldhav, Gabriel Pedersen Solli og John Johnsen Rydningen (sen.) i den ældste tid i Maalselv.

Nu er Jakob I. Foslid, John Velta og J. Rydningen jun. medhjælpere i Maalselv. I Øverbygd har Simon I Grøtte fungeret længst som medhjælper. Nu er A. M. Elvibold medhjælper i Øverbygd.

MAALSELVENS SOGNEPRESTER

1. *Johan Ernst Welhaven*, født 10. aug. 1818, søn av sogneprest i Bergen Johan Ernst Welhaven, blev kand. theol. 1845, personelkapellan hos prost Holmboe i Tromsø i 1848 og 13. juni 1853 sogneprest til Maalselv. Han bodde paa Brorstad indtil prestegaarden kunde tilflyttes. Han var gift med Antone Johanna Holmboe, f. 22/3 1827, sønnedatter av fogd Jens Holmboe og datter av handelsmand i Tromsø Michael Holmboe. Han blev i aaret 1860 eller 61 residerende kapellan til St. Petri menighet i Stavanger og derefter sogneprest til Sigdal. Død 1884.

2. *Johan Mangelsen Brun*, født 30. april 1825 i Trondhjem, søn av Lorents Kristoffer Brun, der i 1854 døde som toldbetjent i Trondhjem, og Anne Regine f. Schmidt blev kand. theol. i 1850. Han blev i 1854 pers. kap. hos prost Thomas Bech i Tjølling, 6/5 1861 sogneprest til Maalselv. 29. novbr. 1862 meddeltes han bestalling som prost i Senja. Han blev gift med Marie Sofie Fredrikke f. Petersen, f. 26. jan. 1831, datter av løjtnant og realskolelærer Johan Fr. Pettersen, død 1836, og Sofie Fredrikke f. Prah. Han blev i 1868 eller 1869 stiftsprost og sogneprest i Tromsø, derefter i 1874 sogneprest til Hedrum, derefter sogneprest og stiftsprost i Kristiansand S. Prost Brun var i særegen grad de fattiges ven. Han var gavmild uten at nogen visste derom. Datteren Regine Brun Arctander har i sin bok «Fra min barndoms dal» git en meget sympatisk skildring av sin far.

3. *Nikolai Martens*, født 29. november 1836 i Bergen av bakermester Nikolai Martens og Anna Pouline f. Broch (død 1854), blev kand. theol. i 1863. Han var saa nogen aar lærer ved døvstummeskolen i Oslo, fra 15. aug. 1867 adjunkt ved Tromsø realskole, 6. mars 1869 sogneprest til Maalselv. Han blev 13. juli 1869 gift med Eleonora Henrikke f. Giæver, datter av kjøbmand Hans Giæver og Theodora f. Holst, Tromsø. Han blev i 1877 sogneprest til Hemnes i Helgeland og i 1881 sogneprest til Manger i Hordaland. Han døde i 1890. Martens er vel en av de mest nidkjære prester Maalselv har hat. Han var en ildsjæl som langt utenfor sin menighet var kjendt for sin veltalenhet. Efterat stiftskapellan Sveaas hadde bestyrt Maalselv fra novbr. 1877 og til januar 1878, ankom den nye sogneprest 22. jan. 1878 til Maalselv.

4. *Jonas Rein Landmark*, født 13. novbr. 1848 i Bergen av kand. theol. Johan Daniel Stub Landmark og Elisabet Laurentia f. Rein, blev kand. theol. i 1872. Han var saa vel 1 1/2 aar lærer ved privat pikeskole paa Lillehammer, blev vaaren 1875 personelkapellan hos sin far, som da var sogneprest til Selø. I hans naadens aar bestyrte han hans tidligere embede Beitstaden til utg. av juni 1876, og i 1877 nabokaldet til Selø, Vannylven, fra mars til oktober s. aar indtil han 19. okt. 1877 utnævntes til sogneprest i Maalselv. Han blev gift 27. mai 1875 med Katarina Amalia Hirsch, datter av daværende privatlæge Patroklos Hirsch og Karoline f. Brenmehl. Han blev i 1885 utnævnt til sogneprest i Flakstad og døde som sogneprest i Førde i Søndfjord for nogen aar siden. Han var en ivrig botaniker og bokelsker og testamenterte sin samling til Bergens Museum.

Landmark var vel den prest i Maalselv som hadde mest at kjæmpe mot. Dissenterbevægelsen behandlet ham ikke naadig. Ogsaa fra andre sider var det meget motgang, likesom hans hustrus tiltagende sygdom la megen prøvelse paa ham i hans hjem. Men det synes som om alt bare modnet ham til større ydmyghet og mildhet.

Landmark var en prest med mange interesser. Han var interessert i politik (som høiremand), i avholdssaken, i bibelforeningen, missionsforeningen m. v. Men det som jeg her vil nævne er hans interesse for botanik og havebruk. Paa dette omraade kan vi vel kalde ham noget av

en foregangsmand. Blandt de mange interessante optegnelser i kaldsboken skal nævnes:

a. *Fra 1879.* «Haven gav et godt utbytte av neper, blomkaal, spisskaal, gulerøtter, pastinakler, persillerøtter, erter (sukker og pilerter), skalotløk, karve, persil, salat, rødbeter, likesom det ogsaa var en stor mængde blomster til helt ut i mot midten av oktober. For havevekster erholdtes 4de præmie ved produktutstillingen i Trondhjem. I. mai blev det saadd i mistbænken, 5. mai saaedes blomster paa friland. I slutningen av mai saaedes i urtehaven og plantedes kaal ut av mistbænken. I beg. av juni saaedes bygget og sattes poteterne, 25. juli stod levkøierne i blomst, 31. juli bruktes av blomkaalen. I midten av august begyndte skuren paa enkelte gaarde osv.»

b. *Fra 1880.* Efter at ha skildret det mislige aar med sterk kulde, svær sne, tung mørketid, stor arbeidsledighet og daarlig høstutbytte fortsættes: «Hvad der gav det mest tilfredsstillende resultat var havestellet. Blomkaalen trivdes fortreffelig, likesom flere andre havevekster ogsaa gav godt utbytte. Ved Kristiania gartnerforenings utstilling erholdt grønsaker fra prestegaarden i Maalselv Selskapet for Norges vels sølvmedalje.»

c. *Fra 1881.* «Kjøkkenhaven gav fortrinlig utbytte. Blomkaal spistes allerede sidste dag i juli, i blomsterhaven kom endog georginer og solsikler i blomst. Men for frømodning var sommeren ugunstig. Overalt blev utbyttet av høi over et middelsaar. osv.»

d. *Fra 1884.* «Prestegaardens blomsterhave var meget smuk, men kjøkkenhaven led noget (især kaalsorterne) av tørken, da det var knapt om vandet paa gaarden. I bærnk uten vinduer avledes paa et areal av 1 meter 55 skaalpund græskar. Det største opnaadde en vegt av 28 hg.»

Fra 29/9 1885 og til 15/7 1886 bestyrte stiftskap. Mowinckel Maalselv sognekald. Han var en mand med betydelige gaver, som stod strengt fast paa kirkens lære og ret overfor de sterkt ukirkelige bevægelser i menigheten.

5. *Peter Carolius Celius*, født i Øksnes i Vesteraalen 4. mai 1844, blev kand. theol. i 1878, derefter i 1878 bestyrer av Tromsø kom. pikeskole og i 1885 sogneprest til Maalselv, hvor han døde 10. juni 1908, efter at ha været sogneprest her i samfulde 23 aar. «Tromsøposten» for 9. juli 1886 skriver: «Hr. sognep. P. C. Celius der paa førstk. mandag forlater byen for at overta sit embede i Maalselven, tok i onsdags ved den sedvanlige aarsfest avsked med Tromsø pikeskole hvor han i et tidsrum av 8 aar har virket som lærer og bestyrer. Paa forstanderskapets vegne uttalte dets formand, rektor Eriksen, en tak til hr. Celius for hans dygtige og nidkjære arbeide i skolens tjeneste. Fra elevene mottok best. som et uttryk for deres taknemmelighet en erindringsgave bestaaende av en smuk hængelampe. Skolens lærerpersonale hadde dagen i forveien til tegn paa sin erkjendtlighet skjænket ham et etui med kalk og disk til bruk ved sognebud.»

Celius blev 1878 gift med Susanne Georgine Holst, f. 6. jan. 1842, død i Maalselv 15. novbr. 1902. Det er ikke saa faa som sogneprest Celius har døpt, konfirmert og viet, og ellers hat adskillig med at gjøre. Celius var prest al sin tid i Maalselv, og derfor vokset han sig sammen med menigheten mere end nogen anden prest. Efter sogneprest Celius's død bestyrte stiftskapellan Riise og stiftskapellan Ekeland Maalselv.

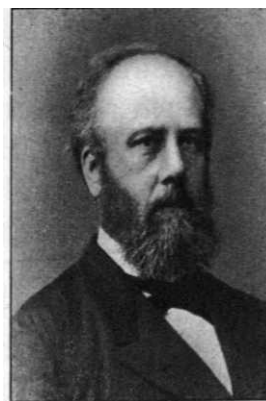
6. *Martin Holtum*, født i Melhus den 16. april 1865 av stationsmester, senere herredskasserer John Holum og hustru Karen f. Halseth, blev kand. theol. i 1891. Fra 1886–87 var han huslærer hos prost Neumann i Melhus og fra 1888–89 hos lensmand Nilsen sammesteds. Fra 1891–97 var han bestyrer av den private (senere kommunale) middelskole i Harstad, 1897 utnævnt til kateket i Vadsø, 1903 til sogneprest i Alta, 1905 til prost i Alta prosti. 23. novbr. 1908 utnævntes han til sogneprest i Maalselv, som han tiltraadte 18. april 1909. 30. september 1913 utnævnt til sogneprest i Aure i Nidaros bispedømme. Avreiste fra Maalselv den 7. mars 1914. Han blev i 1897 gift med Fredrikke Mürer, født i Kragerø 2. januar 1870, datter av skibsreder Fredrik Joachim Mürer og hstr. Barbara f. Neumann. Han blev i 1922 utnævnt til sogneprest i sin hjembygd Melhus.

J. E. Welhaven.

J. Brun.

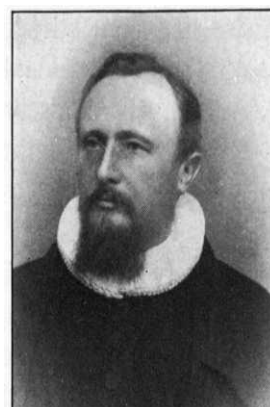
N. Martens.

J. R. Landmark.

Mowinckel.

P. C. Celius.

M. Høllum.

G. Rosaas.

Tor Tønnesen.

8. Næste sogneprest var *Gustav Mathias Rosaas*, født i 1877 paa Madagaskar av missionsprest Rosaas og hustru. Han blev kand. theol. i 1904. Han virket en tid som stiftskapellan i Haalogaland og derefter som lærer ved Tromsø seminar. Han blev i 1914 sogneprest i Maalselv og ankom hertil 8. mars 1914. Han var gift med Olga Helberg, datter av handelsmand Helberg paa Karlsøy. Han utnævntes i 1920 til residerende kapellan i Strinda, hvortil han reiste i mars 1921. Rosaas var en mand meget interessert i jordbruk, fædrift og skogvæsen og hadde mange fællesinteresser med menigheten. Efter Rosaas bestyrte stiftskapellan Berg-Rollnes, stiftskapellan Einar Lothe (nu i Øksnes) og resid. kap. i Drammen Rynning Maalselv.

9. Den nuværende sogneprest *Tor Magnus Tønnesen* er født i Stavanger by 6. aug. 1894 av snekkermester Sivert Tønnesen og hustru Anne Bergitte. Han blev kand. theol. vaaren 1917 og blev konstitueret som stiftskapellan i Haalogaland høsten 1917. Som yngste prest i landet kunde han nemlig ikke ansættes fast før han var 25 aar. Som kst. stiftskapellan bestyrte han flere embeder her nord, saasom Gimsøy i Lofoten, Vega Velfjord, Brønnøy (ca. 1 aar), Karlsøy, Skjervøy (vel 1/2 aar), Gildeskaal (ca. 3/4 aar), likesom han ogsaa var fiskeværsprest i fisketiden, saavel i Finnmark (Vardø, Loppa) som i Lofoten (Sørvaagen, Røst). I januar 1921 fratraadte han som stiftskap. Derefter drog han paa en studietur til Tyskland. Hjemkommet derfra søkte han straks Maalselvs sognekald, hvortil han utnævntes 14. juni 1921 og overtok 4 juli 1921 (Ankom til Maalselv 11. juli 1921). Han blev 17. jan. 1922 gift med Gerda f. Torstensen, datter av avdøde kaptein Torvald Torstensen, Nes, Tjømø — og hustru Karoline f. Korneliusen.

Det sier sig selv at i tiden fra 1788 og til 1829, da Maalselv maatte søke like til Lenvik for at faa utført sine kirkelige handlinger og høre Guds ord i kirken, spillet ikke kirken nogen stor rolle i folkets liv. Det regnedes selvfølgelig for en av de største dager i aaret da ogsaa at faa reise til kirke og faa høre Guds ord og træffe kjendte. Det var jo en av de faa anledninger de arbeidsomme nyrydningsmænd hadde til dette. Og disse ture stod som enestaaende festture for dem. Men veiene forbød selvfølgelig at det blev saa altfor ofte. Efterat Maalselv kirke var reist og indviet i 1829 og Maalselv hadde faat 4 gudstjenester aarlig av Lenvik sogneprest, blev det jo litt likere. Av de ofre som de 35 rydningsmænd paatok sig i den anledning ser man ogsaa interessen for at faa fast gudstjeneste og anledning til at faa utført kirkelige handlinger i sin egen midte. Men fra den tid Maalselv og Bardo i 1853 blev eget sognekald kan vi først si at kirken fik den dominerende plass i Maalselvingenes aandelige liv. Oprindeligg alternerte gudstjenestene i Maalselv og Bardo med 2 à 3 paa Maalselv for hver gudstjeneste i Bardo. Men fra 1867 er gudstjenesteordningen blit slik som den endnu idag er med 17 gudstjenester i Bardo, 10 i Øverbygd, og resten i Maalselv pr. aar. Ifra 1853 har da Maalselv sognekaldskirker med yderst faa messefald været bejent. Det har ikke endnu været ledighet grundet prestenød. Endelig maa ogsaa nævnes at sogne presten istedenfor gudstjeneste har holdt søndagsopbyggelse paa skolehus o. lign. paa mere avsides steder i menigheten. Men dette har som regel bare været i den mørke tid i aaret. Særlig i den senere tid har det ogsaa hændt at Maalselv kirker enten naar sognepresten har været tilstede og deltat eller naar han har været i en av de andre kirker, har været brukt av legmænd, missionsprester og emissærer. Flere av landets dygtigste legmænd har saaledes tid om anden talt i Maalselv kirker. Ungdomsprester har ogsaa talt ved ungdomsgudstjenester. Som tillatt ved kgl. resol. av 28. okt. 1907 er da landsmaalsliturgien brukt. I sammenheng hermed har det da gjerne særlig i den senere tid av sognepresten været arrangeret kredsmøter, avholdsstevner og ungdomsstevner om eftermiddagen. Særlig maa den sidste sort sies at ha fremtiden for sig i Maalselv. Med gode foredragsholdere og med de meget dygtige bygdens sangkor som deltagere er dette en ting som i særlig grad har vist sig at samle særlig ungdommen. Av

gudstjenester utenfor søndagsgudstjenestene maa nævnes tilslut bl. a. nytaarsnatsgudstjenestene. Saaledes ved aarhundredeskiftet, men ogsaa siden. Disse samler særlig ungdom. Endelig kan nævnes tilslut barnegudstjenestene, ikke bare de som vakte særlig interesse blandt de gamle visitatsgudstjenestene med overhøring av barn, men ogsaa det nyere, nemlig 17. mai gudstjenestene for barn. Det er noget eget ved de gudstjenester da kirken er fuld av barn og røde av norske flag! Vor fremtid. En ting maa her særlig nævnes, og det er salmesangen. Allerede Regine Brun Arctander fortæller i sin ovennævnte bok om hvorledes hendes far indøvet sine konfirmanter paa kort tid til et meget godt kor, saa forbifarende folk undret sig storlig. Og hun sier at «folket var et gjævt syngende folkefærd» (cfr. boken). Ikke mindst salmesangen i kirken var før udmerket. Det gjorde jo ikke saa litet at man hadde saa gode kirkesangere som Kreutzer og Lilleeng. (Bekjendt i bygden er fortællingen om da Kreutzer og Lilleeng sang omkap i Maalselv kirke.) Men selve folket sang ofte av eget instinkt flerstemmig. Endnu kan man f. eks. i juletiden høre sterk fuldtonig salmesang. Men siden orglene kom maa det som en almindelig regel sies at salmesangen er gaat tilbake noget.

Kirkesøkningen har altid været meget stor i storhelgene jul, paaske og konfirmationshelgene. Men ellers er det nu en paatagelig forskjel fra før. Da *skulde* man til kirke. Det var daarlige folk som ikke skulde dit. Nu er det likesom slik, at mange reiser ikke til kirke uten ved specielle anledninger. Saasom barnedaab og konfirmation eller ved stævner o. lign. Før var der derfor en jevn og rigtig god kirkesøkning hele aaret rundt undtagen i den haardeste og mørkeste tid.

Daaben sætter de fleste høit. De overværer den gjerne. Særlig var det slik i ældste tid. Men med frimissionsbevægelsen kom det gjerne en nedsættende betragtning om barnedaaben. Den blev av mange nærmest regnet som en tom ceremoni. Samtidig har en materialistisk-social verdensanskuelse som bare anerkjender de sanselige ting, virket paa sin kant. Herav kan forklares, at mens barnet før neppe var mere end nogen faa maaneder før det døptes, kan det nu gaa aaret, ja endnu længer før man kommer til kirken med det, skjønt det efter loven skal døpes før det har fylt 9 maaneder. I sammenhæng med daab har man gjerne en festlig tilstelning. Som daabsdag brukes i Maalselv gjerne 2. juledag eller en sommersøndag før slaatten eller en søndag efter slaatten. Sommersøndagen kan det hende at det er mellem 20 og 30 barnedaaber paa én gang! *Navnene* var gjennemgaaende de almindelige gamle gode. Det var en hel del almindelig gode bibelske navn, men ogsaa enkelte underlige. La mig nævne fra den ældre tid: Tine, Oldine, Torentine, Elesitius, Lavine, Sarine, Samuline, Themine, Mille, Thorine, Hedevard, Jenedine, Tolline, Toleanna, Iveranna, Dankerta. Som en almindelig karakteristik fra den ældste tid maa man dog si, at den kultur som viser sig i at vælge gode vakre navn var middels utviklet.

Konfirmationen er dog vel en av de mest gjennemgripende handlinger i kirken. I den alder gaar jo de unge over fra at være barn til voksen, og da er ofte netop beslutningen tat til et voksent kristenliv. Oprindelig var det 7 uker. — I Bruns tid blev det 5 uker. I Hollums tid blev det 3 uker for piker i juni og 3 uker i september for gutter. Om vaaren blev gutter og piker i den ældre tid forberedt hver for sig i 2 uker og saa var de samlet de 3 sidste uker. Oprindelig læste ogsaa klokkerne om eftermiddagen med barna, men siden er det bare blit presten. *Konfirmationsskolen* huskedes av de gamle hele livet og taltes meget om. Man hører ofte det uttryk «vi var læsar-kamerater». Og det var ikke underlig. I disse uker kom hele bygdens ungdom sammen. Endnu er det faktisk talt tilfældet, om man dog nu maa indrømme at en hel del fra Takelvdal, Kirkesdal, Dividal og nedre Øverbygd praktisk talt i de sidste aartier er sluttet med at gaa til konfirmation. Hovedgrunden her er at det er «for kostbart».

Altergang og skriftemaal maa dernæst nævnes. Vi er her ved et meget saart punkt ved menighetslivet idag. Vel er det mange sognebud. Men altergangen i menigheten er avtat med aarene. Mens det f.eks i 1879 var 1141 nadverdgiester i Maalselv menighet, var det f.eks. i 1920 bare 236 og i 1923 bare 369.

Brudevielserne foregik alltid før tæt efter gudstjenesten. Nu er det almindelig at de foregaar paa en hverdag. En og anden sjelden foretrækker borgelig vigsel, enkelte vies paa kontoret, andre i sit hjem, enkelte ogsaa i byen. Men det overveiende almindelige har dog altid været at

Storbryllup fra Haugseth (Alapmoen) 18/10 1924 utenfor kirken.

vielsen foregaar i kirken i overvær av slægt og venner. Ved bryllupper har man ogsaa gjerne tat med sig skikkene sydfra. Bruden er gjerne vakkert pyntet efter smak og økonomisk evne. Det hele brudekjoleutstyr er en gave fra brudgommen. Før var klædragten for det meste solide hjemmegjorte saker. Nu er det desværre stor forandring. Ved de saakaldte storbryllupper har det ret som det er i det sidste, naar bilerne kan ta saa mange, været op til 200 mennesker

i kirken. I ældste tid var det dog ikke at tænke paa for alle gjæsterne at være med til kirken. Naar brudevielsen skulde foregaa i Lenvik kirke, maatte bryllupsreisen bare omfatte flere dager. Tænk f. eks. paa en tur fra Rostadal til Lenvik kirke! I ældste tid foregik færdselen til kirke ved ridning. Siden blev det vogn og nu er det biler. I 1924 blev Ingebrigt Haugset fra Alapmo gift. Da var det 7 biler og ca. 150 à 200 mennesker. 25 aar forut viedes hans forældre. Da var det 30 hester fortalt det. I ældste tid varet brylluppet op til 8 dager. Nu er varigheten i høiden 3 dager, for det meste dog bare 1 1/2 à 2 døgn. Jeg har været med i et bryllup paa Frihetsli i 1922 som varet i 3 dager.

Begravelser er som ved bryllupper ogsaa først besøkt av slægten og dernæst av naboer og venner. Og er det en stor slægt og tætgrendt, kan det være en mængde folk tilstede. Høver det og er ikke avstanden for stor, blir altid sognepresten anmodet om at delta med tale i hjemmet. Er han ikke tilstede, prøver man alltid at faa en anden. Kan ikke sognepresten komme i hjemmet, holder han gjerne tale paa graven samtidig med jordfæstelsen. De som han overhodet ikke kan række paa denne maate grundet aneksreiser o. lign., jordfæstes saa en gang om sommeren, og det holdes en fællestale for dem. En gang for aaret holdes ogsaa en jordfæsttale paa Nergaard og en gang paa det gamle gravsted paa Nordmo. Som oftest merker man en egen mottagelighet ved begravelserne. Det er som livets alvor taler et eget sprog fra lukkede læber.

Gjennemgaar man kirkebøkerne fra den ældste tid og utover, finder man at *dødsaarsakerne* er de sedvanlige. Enkelte epidemier like fra differit og til spanskesyken kan fremdras. Men ellers er det de almindelige sygdomme: *Tæring*, som det er altfor meget av. *Astma og kræft* som synes at tilta. En stor del tilfælder av hjerte- og hjerneslag forekommer ogsaa. En hel del smaa barn omkring 1 aar likesaa. Død paa barselseng er sjelden. Dødfødsel er ogsaa noksaa sjelden. Men den mest almindelige dødsaarsak maa sies at være alderdomssvakhet. Levetiden har gjennem-

gaaende været lang. Dog er det kanskje i senere tid en nedadgaaende tendens i saa maate. Idet hele maa man si at klimaet til at være saa langt nord er sundt og godt. Arbeidsvilkaarene er nok ofte trange og haarde, men det maa sies at være friskt og sundt (cfr. skogen og jorden). Paa en maate er de tilfælder sørgeligst hvor døden kommer pludselig. Det almindelige er dog et langt sykeleie. Videre maa vi si: Mange dør med sterk tro og et lysende haab. Andre er sløve. En alvorlig tale om fædrenes avsluttede liv bærer derfor vore kirkegaarde, hvor de nu hviler og hvor vi snart skal hvile til opstandelsens morgen. Kirkens forbøn for syke ønskes ofte av gamle og unge. Endelig nævner jeg tilslut lysningen for de i menigheten som skal vies. Før foregik den 3 ganger ved gudstjenesten. Nu er jo en gang det lovbestemte, likesom den nye ægteskapslov ogsaa kommer med andre forandringer her. Lysning var nok en ting som trak særlig ungdom til kirken. Mere tvilsomt kunde det kanskje være med alle bekjendtgjørelser før fra kirkebakken efter endt gudstjeneste om auktioner, eksekutioner m. v. Det trak vel enkelte til, men støtte vel ogsaa mange bort. Det var vel i det hele bra det kom bort. Det samme maa sies om de borgerlige valg som foregik i kirken før (jvf. fortællingen om de 2 vælgere, den ene venstremand og den andre høiremand, som stod og diskuterte «saa længe ved kirken at da de skulde ind og stemme var tiden forbi»). En ting som er en god gradmaaler for menighetens offervillighet er ofringene i kirken. Gjennemgaaende maa de før i tiden sies at være ganske bra. Dog har jo altid utbyttet av ofringene i pengeknappe tider været mindre end f. eks. i krigstiden.

Kirkens arbeide indskrænker sig imidlertid ikke til det rent lovbestemte alene. Kirkens prester har alle tider utført et samvittighetsfuldt og trofast arbeide ellers i menigheten. Et arbeide som vel maa betegnes som et kirkelig arbeide var det som prestene i noget ældre tid like utover til 80–90-aarene foretok *ved de saakaldte skoleeksamener*. Det var en festdag i grænden, og interessen var stor saavel hos store som smaa. Disse eksamener bidrog ikke bare til at fremme en sund kappelyst blandt barna, men de bidrog paa en egen sterk maate til at knytte sammen kirke og skole paa den ene side, og hjem og kirke og skole p. d. a. side. At kristendomskundskap likesom her maatte faa første plads faldt likesom av sig selv. Baade fordi sognepresten var lovbestemt til leder, og fordi saavel lærerstammen som det store folk ganske uvilkaarlig og naturlig satte religionen som nr. 1. Det er med tak til Gud at vi ogsaa kan si, at i Maalselv og Øverbygd har dette syn paa lærdommen holdt sig stort set uforandret til idag. Hvert aar maatte sognepresten besøke alle skoler i Maalselv, Bardu og Øverbygd. Det sier sig selv at det var et vældig arbeide. Og jeg tror, at her har de gamle sogneprester utført et stort og godt arbeide til fremme av en sund kristelig oplysning. Jeg tror ogsaa at disse besøk bidrog til et ganske anderledes hjertelig forhold mellem det enkelte hjem og det brede folk og skolens øverste ledelse. Nu er jo ledelsen blit for det meste en kontormand som kanskje hvert 6 aar avlægger de enkelte skoler i bispedømmet en visit. Men det sier sig jo selv at de gamle sogneprester paa en maate bare var glad for at bli fri de lange og besværlige reiser til alle menighetens skoler. De hadde jo saa nok fra før. (En liten morsom anekdote om, at ikke kundskapen hos de ældste «skoleholdere» netop var saa overvældende stor, og at det derfor dengang kunde trænges slike skoleeksamener, læser jeg om i Regine Brun Arctanders bok «Fra min barndoms dal» side 70–71. — Kanskje ogsaa andre ældre kunde fortælle andre lignende fortællinger.) Dette var ikke sagt til nogen forkleinelse for den dygtige og solide lærerstamme som Maalselv kan rose sig av at ha hat i senere tid.

En anden side av kirkens arbeide utenfor kirkehuset var *bibellæsningene*. Efterat Maalselv er blit eget sognekald, har ingen av sogneprestene undladt at holde bibellæsninger rundt om i menigheten. Men det var jo for en del avhengig av den enkelte prests tid og interesse for denne side av hans gjerning. I Maalselv menighet har folket alltid været glad i disse bibellæsninger av deres egen sogneprest. De har jo ogsaa imøtekommet et behov fra de gamle og sykelige som ikke

godt har kunnet komme lange veier til kirken. Ikke minst i den senere tid er dette blit tilfældet. Det er store grænder av bygden som bare faar besøk av presten. Ellers er det nu næsten ingen som reiser og taler Guds ord. Ganske anderledes var det før. Det er ikke sjelden at skolehusene er fulde ved slike bibellæsninger. Det gjælder særlig bibellæsninger paa en søndag ute i menigheten. I den sterkt bevægede vækkelsestid i 60-aarene og siden i 80-aarene og utover — dog særlig i den ældste tid — holdtes gjerne oppbyggelsesmøter rundt om paa gaardene, naar det var gudstjeneste i en anden kirke. Slike møter lededes da gjerne av de ledende haugianere i kredsene. Gamle kirkesanger Strømsmo i Bardu holdt saaledes længe paa med dem!

Av *kirkelig arbeide* i tilknytning til kirken utenfor kirkehuset er det i grunden litet at peke paa. Arbeidet for *frivillig syke- og fattigpleie* skjøt fart i sogneprest Hollums tid og utover, og maa i den tid sies at være kirkelig. Nu er det en stedegen institution som arbeider med 2 sykepleiersker i Maalselv og 1 i Bardu. Men nogen egentlig menighetspleie i kirkelig forstand kan det ikke egentlig sies at være. Herfra er dog undtat den frivillige utdeling ved menighetsraadet til fattige til jul hvortil det ofres i kirken. Et kirkelig arbeide er *utdelingen av bibler* til alle aarets konfirmanter. Som bekjendt ofres der til det arbeide og det er neppe noget hjem i menigheten hvor ikke Det nye Testamente med salmerne forefindes. Av arbeide som er tat op i den sidste tid, kan tilslut nævnes arbeidet med et gamlehjem for Maalselv menighet; vi har nu ca. 1200 kr. til dette, men er netop begyndt, samt eget menighetsblad for Maalselv, Bardu og Øverbygd sogn. Det redigeres av sognepresten, utkommer hver 1. dag i maaneden i 1044 eksemplarer. I den senere tid har vi faat menighetsraadsloven av 3/12 1920. Maalselv menighetsraad har 10 og Øverbygd 6 medlemmer. Det er dog endnu for tidlig at uttale sig om virkningen av den i form av arbeide for at kirken kan bli folkets kirke i endnu videre forstand end den er. Det er gode tegn, og det er daarlige tegn. Men resultatet faar tiden vise.

Skal jeg saa gaa over til at skildre den frivillige kristelige bevægelse og virksomhet i Maalselv menighet, maa vi begynde med Hans Nilsen Hauges og hans venners reiser gjennom dalen og deres frugter. I 1802 gjorde *Iver Olsen Gaberstad* og *Ole Olsen Bache*, to haugianere, en reise i Bardu og Maalselv. De var unge, begavede og ildfulde lægmænd, som overalt holdt en mængde oppbyggelser. Deres virksomhet var vækkende og banebrytende, men delvis ensidig og snever. Allerede aaret efter i 1803 foretok derfor Hauge sin reise samme vei gjennom Bardu og Maalselv. (Se § 67 og § 70 i hans Reisebeskrivelse. Det fremgaar av denne hans karakteristik a) at den daværende befolkning var vindskibelig og mere aandsdannet end den øvrige i Nordlandene, b) at den første som paaapte mulighetene for utbygningen av Bardufossen og derav følgende industri, var ham, c) at han vandt sig de fleste til venner, d) at han gav støtet til at flere haugianere fra Opdal og Dovre reiste ditop og slog sig ned der. Hauge skapte en religiøs bevægelse som bar velsignede frugter. Efterat Hauge var reist anskaffet de fleste sig flere av Hauges skrifter. I næsten hver mands hus blev nu husandagt almindelig. Her læste husfaren op av boka og hertil knyttet sig før og efter bøn og sang av den saakaldte «utvalgboka». Dette var en bok med utvalgte salmer som de ældste haugianere altid brukte.

Den haugianske bevægelse udmerker sig i Maalselv og Bardu ved a) en dyp ægte luthersk kristendom, b) en driftighet og troskap i det jordiske kald slik at de gjerne blev foregangsmænd haugianerne hver indenfor sin kreds, c) en dyp respekt for øvrigheten, d) en avgjort kirkelighet. Ingen av dem svigtet ved gudstjenesten, saasandt de kunde komme sig avsted, e) et velsignet og for nutidens kristne ofte ukjendt vennsamfund. De foretok gjerne sine vennebesøk fra Bardu til Maalselv og omvendt. I det hele raadet det inden deres samfund en enestaaende broderlighet, hjælpsomhet og gjestfrihet. De hadde altid en aapen haand og et varmt hjerte for sin næste i

nød. Og for Guds rikes fremgang i verden. Forholdet varet ved like til splittelsen kom i 80-aarene. Da blev det noget forandret.

Den av Hauge vakte og nærede bevægelse førtes videre av flere tilreisende haugianere. To av de første som her virket efter Hauge sydfra og som satte varige spor er Elling Eielsen og Anders Haave. Siden kommer ogsaa Ole Kallem til. *Elling Eielsen* virket her nord i ca. 2 aar fra 1832 til 1834 og fremkaldte en betydelig vækkelse. Han holdt overalt en to, tre opbyggelser om dagen. *Anders Haave* var her i 1839–1840 og sommeren 1848 atter igjen her for anden gang. Han besøkte da Maalselv 6 ganger og Bardu 6 ganger. Han var en av Norges dygtigste lægmænd, og blev redskap til at mange blev vundet for Gud. Dette arbeide fortsattes i 1854 av utsending fra Stavanger bibelforening *Ole Mogenssen Kallem*. Han var ogsaa en varmhjertet, veltalende og gripende taler. Det gik dengang som et vækkelsens pinseveir over en stor del av folket og man kan til at begynde med si at de troende var «et hjerte og en aand». Men desværre blev ikke forholdet længe slik. Bache og Gabestad hadde gaat i spidsen her. Deres bevægelse vakte mere følelser og stemninger end viljen. Derfor blev syndsbekjendelsen litet grundig og tilegnelsen av naaden overfladisk. Vi skal siden se et eksempel paa dette fra Fagerlidal, hvor Hauge gik irecte med dem som ikke brukte sin arbeidsdag til trofast arbeide i sit jordiske kald. At bevægelsen her oppe tok en skjæv retning var blandt andet ogsaa grunden til at Hauge reiste nordover i 1803. Han vilde retlede med sin alsidighet og besindighet. Men selv skriver han i et brev 11. juli 1803: «det eneste som saarer mig er, at de, der har opvakt folket her, har ikke drevet de opvakte og opmuntret dem til arbeide; derfor vil livet ogsaa dø hen endog hos de oprigtige». Men skylden for denne ensidighet kan neppe lægges paa Gabestad og Bache, da deres bevægelser i landet ellers ikke frembragte noget saadant. Skylden har nok de nyvakte selv som blev vakt av disse lægmænd som snart reiste sin kos og overløt dem til sig selv uten at de gjenværende bøiet sig for en av de erfarne ledere paa stedet. Det rimelige er at denne ensidighetens aand som bl. a. virket at nogen hver vilde være leder trods at Ole Kallem selv bodde i Maalselv til 1859, holdt sig under overflaten den hele tid og i 1880-aarene brøt det ut en hel stridsbevægelse. Resultatet av denne var, at a) mange paavirkede blev likegyldige, b) den frie missionsforening blev dannet i 1889, c) de ledende ældre haugianere konsoliderte sig med sogneprest og kirke til ett; mens «frimissionen» ogsaa konsoliderte sig til ett. Det vil da falde naturligt at omtale hver for sig.

1. *Lars Iversen Kjeldmo* almindelig kaldt «Lars Voss» blev født paa gaarden Kvarkevol i Voss prestegjæld den 17. december 1769 og døpt en uke efter 1. juledag imens moren endnu var saa frisk at hun kunde være med. Sin daab talte han siden om med glæde, idet han formanet andre flittig til ikke at opsætte med at bringe barna til Jesus i den hellige daab. Hans forældre var gbr. Iver og Thorild Kvarkevol. Allerede i 1775 døde hans kjære far, der omtales som en meget sagtmødig mand. Efter at ha været enke til 1779 giftet moren sig igjen med en mand fra nabo-gaarden Grue, hvor det var 4 opsittere som alle hadde barn. Den unge gut fik derfor kamerater nok, men det første aar efter sin ankomst hertil, var han altid meget sørgmødig og trist av sind, hvorfor han ikke tok nogen del i de andre barns vildskap og overgivenhet. «I denne tid,» skriver han, «plagedes jeg meget med indskydelser av den onde fiende om at forkorte mit liv, saa jeg neppe turde bære min tollekniv paa mig. Da jeg holdt dette indesluttet i min egen barm og ei havde mod til at aabenbare denne sindslidelse for min gode moder, som vistnok vilde have trøstet og styrket mig, blev min ve og vaande saa meget større; da jeg herefter bebegyndte at søge andre børns selskab og lidt efter lidt tog del i kortspil, støiende nattesvømmen m.m. forsvandt selvmordstanker hurtig som en sky om morgenen. Mine barneaar henrandt saaledes til jeg var 17 aar gammel, da døde min kjærlige moder, og aaret efter gjentog jeg mit daabsløfte, og jeg var noget urolig og bekymret.» Saa fortæller han om sin omvendelse i 1789, om sin reise sammen med Hans Nilsen Hauge i 1801 til Bergen, fortæller at han har reist gjennom Norge

3 ganger, været i de fleste prestegjæld og hver by, at han «for 26 aar tilbage» (1818) utvandrede til Nordland hvor han et aar efter i 1819 blev eier av gaarden Kjeldmo i Maalselv. Endelig fortælles om hans død ca. 28/6 1853.

Alt dette findes i H. G. Heggveits bok: «Den norske kirke i det nittende aarhundrede» første bind første halvdel side 191–194. Det er væsentlig utdrag av hans egne breve. Da det gjælder stamtavlen til en av de største slægter i Nedre Maalselv, henvises til det i sin helhet.

2. *Ole Lassesen Fagerliddal*, født i Øiers prestegjæld i Gudbrandsdalen angivelig i 1769. Inden familien fortælles at han kom til Maalselv omkring 1788. Han fulgte med sin far Lasse Olsen, som dengang var enkemand. Ole Lassesen blev vakt ved «Lille-Iver» Gabestad som virket i Maalselv i 1802. Straks det ryktes at Hauge skulde komme, hadde mange samlet sig paa Fagerliddal, hvor de sat inde og ventet i flere timer, skjønt det var godt veir og travleste onnetid. Det fortælles at Hauge ikke kom den almindelige ferdselsvei, men op fra elven, hvor han hadde beset den vakre og store Bardufos med tanke paa at benytte den til drivkraft i forskjellige øiemed. Ole Lassesesens hustru, Rønnaug Tollefsdatter, der var født i Østerdalen, fik først øie paa Hauge. Hun gik ind og fortalte, at hun saa en fremmed, som hun trodde var Hauge, komme nedenfra. Hendes mand gik straks ut, men erklærte, at «det umulig kunde være ham, da han gik og strikket». Hans tvil blev ikke mindre, da Hauge irettesatte dem, fordi «de sat stille inde og ventet; de burde heller ha syslet med sit arbeide og været flittige.» De tok da fat, og Hauge hjalp dem ivrig like til aften; da talte han Guds ord for dem med aand og liv, saa de straks skjønte det var Hauge selv og ingen bedrager de hadde for sig. De begyndte nu ogsaa at forstaa, at det gik an at være en sand kristen og samtidig skjøtte med omhu sin jordiske gjerning. «Ole Lassesen drev siden sit arbeide med flid og ihærdighet.» Han holdt ikke selvstændige opbyggelser, men deltok i disse sammen med andre. Derimot kunde han disputere, naar det gjaldt, og være flink til at lede aandelige samtaler, da han hadde rik erfaring og var vel kjendt i skriften. Fagerliddal omtales fra nu av som et kjendt vennehjem, hvor mange fik gjestfri mottagelse og aandelig veiledning. Ole var en av lederne blandt de mange haugianere paa stedet. Siden kom flere til. Han levet til vaaren 1860 og døde i en alder av 91 aar.

3. *Lars Iversen Nordmo* var ogsaa en av lederne, som deltok med bøn og formaning i forsamlingene. Han var ikke alene en dygtig veileder for nyvakte, men tillike en kritisk natur, der holdt god aandelig justits inden vennsamfundet, saa ikke noget tvilsomt i lære og liv fik snike sig ind. Han døde antagelig omkring 1850. En der kjendte disse 3 ældste ledere i denne egn, skriver, at «han erindret Ole Lassesen Fagerliddal som den robuste kjæmpe, aandelig som legemlig, Lars Kjeldmo som «kjærlighetens apostel», velmenende og elskelig, og Lars Nordmo som den, der særlig hadde naadegave til at prøve aanderne. Av den yngre haugianergeneration maa nævnes tilslut følgende 2, nemlig:

4. *Gabriel Pedersen Solli*, født 29 september 1819, blev tidlig vakt ved de ældre kristne i denne egn. Han omtales som en elskværdig og bramfri, stille og tilbakeholden mand, gjennomtrængt av en sund alvorlig kristendom, utpræget luthersk og kirkelig i sin opfatning og sit hele forhold. Han talte ikke meget, men godt og eide klare tanker, der vidnet om et rikt indre liv, hvorfor man altid la vægt paa hans uttalelser. Han indehadde i lang tid de fleste tillidshverv i bygden, særlig før politikken i 80-aarene gjorde sig saa sterkt gjældende. Lægsmænd saavelsom prester holdt ofte opbyggelser i hans hus, hvor de følte sig hjemme. Han var gift med en kristelig kvinde, men de hadde ikke barn. Den 6. juni 1900 «gik han ind til den sabbatshvile som venter Guds folk». Hustruen overlevet ham længe som kaarkone paa Solli. Han var prestens medhjælper og vel den drivende kraft til at faa reist den nye kirke.

5. *Ingeborg Fosmo* (se «Fosmo»).

Vi kan samle noget av det viktigste om de nævnte haugianere i følgende:

1. De hadde alle et enestaaende gjestfrit hjem og et varmt hjertelag. 2. De reiste gjerne paa besøk til hverandre i Maalselv og ogsaa i nabobygdene f. eks. Reisen og Bardu, og da gjerne 2 og 2 sammen. Det er endnu enkelte gamle av disse slægter som kan huske slike besøk. 3. De var bygdens egentlige aandelige ledere. Mange av dem talte ogsaa selv til opbyggelse. 4. De var som regel ogsaa ledende foregangsmænd paa det materielle omraade. 5. De var kirkelige og helt evangelisk-lutherske i læren. 6. De hadde strænge krav til livet. Derfor blev ogsaa opdragelsen kanskje for streng. Det som for dem var naturlig var nemlig ganske unaturlig for smaa og unge. De viste altid et alvor og en soliditet og en saadan overensstemmelse mellem lære og liv, at de blev sin menighets lys og salt vistnok mere end nogen andre. Om dem vil jeg si: «La oss ikkje forfederne gløyma under alt som me venna og snu for dei gav oss ei arv til aa gjøyma. Han er større enn mange vil tru.»

Som frugt av den haugjanske bevægelse og av varmhjertede forkyndere læg og lærd blev desuten en hel del privat-kristelig virksomhet. Av dette maa først nævnes missionen. Maalselv missionsforening blev stiftet den 26. mars 1847 paa kirkestedet. Den bestod oprindelig av 124 indskrevne medlemmer, hadde en formand som gjerne fra 1853 av var sognepresten. Bestyrelsen bestod av 8 medlemmer. Aarsmøte holdtes gjerne i kirkestuen efter gudstjenesten 6. januar, med valg og samtale om missionen. Selve gudstjenesten laes an som en missionsgudstjeneste med ofring til missionen. Men tid om anden har ogsaa andre foreninger kommet til. Kinamissionen har særlig i den senere tid dannet adskillige foreninger i Maalselv, særlig efter Ludvig Hopes besøk her. Den har vistnok foreninger paa Fagerfjeld, Holmen, Rosvold, Storjord, Rognmo og i Øverbygd. Hertil kommer ogsaa en barneforening paa Bakkehaug. Det har ogsaa været indremissionsforening paa Moen til Velta, Holmen og Maalsnes. Den sidste er endnu i virksomhet. De unge har en ytre sjømandsmissionsforening paa Fagerliddal, Rognmo og Moen. Og endelig findes en barneforening for Santalmissionen paa Moen. Som en almindelig karakteristik maa det nu sies at missionsforeningene arbeider tungt. Det samme maa sies om *Maalselv sykepleieforening* som arbeider blandt syke ved 2 søstre. Den har vanskelig for at faa ind den nødvendige driftskapital. Men det er nogen foreninger som ialfald hittil har arbeidet med god tilslutning, og som nu maa sies at ha mest tilslutning, og det er *tuberkuloseforeningene*. De findes i hver kreds og søker at støtte tuberkulose. Mange av dem har ogsaa ganske anseelige beløp i banken. En del av dem utfører desuten ved siden av et velsignelsesrikt arbeide blandt fattige, f. eks ved utdelinger til jul. Maalselv bibelforening stiftedes 18. april 1865 paa Olsborg. Dens formaal var at utdele i hjemmet et testamente til hvert barn i 14 aars alderen og en bibel til hvert brudepar i overvæer av medhjælperne og med en tale. Formand og kasserer var sogneprestene. Bibelforeningens virksomhet med indskrevne medlemmer er nu gaat ind. Men menighetsraad og sogneprest sørger nu for at hver konfirmant faar sit ny-testamente med salmer. Hertil ofres begge konfirmationssøndager. Ogsaa den *ældste virksomhet for avholdssaken* i Maalselv var en frugt av kristelig virksomhet. *Ole Kailem* var oprindelig bibelkolportør, men gik siden over til at bli *avholdsagent*. Frugten av hans mange avholdsforedrag var en sterk avholdsbevægelse i Maalselv.

Maalselv sogn og Øverbygd sogn har hver sit geistlige lønningsfond og grundbyrdefond siden 1899 og utgjør pr. 1. januar 1925:

A. Lønningsfondene:

1. Maalselv sogns	Kr. 12.382.77
2. Øverbygd sogns	» 1.792.55

B. Grundbyrdefondene:

1. Maalselv sogns	» 3.222.50
2. Øverbygd sogns	»
1.199.08	

Fru skoledirektør Choucheron sies at være den første, som fik prydelse paa sin grav (jernplate med indskrift). Nu er der mange, som har kors og prydelser, og flere har særskilte gravsteder som Johnsens, Bersvendsens, Helgesens, Uhlens, Lilleengs, Grimstad og Tollefsens m. fl. Støtter er reist over lensmand Krogseng og over gamle Tvede (f. 1780 død 1876) og over Gabriel Solli og hustru. Dr. Schøyens og sogneprest Celius m. mange andre. Kirkegaarden bør fredes og pyntes – saa vil den bli til pryd for bygden.

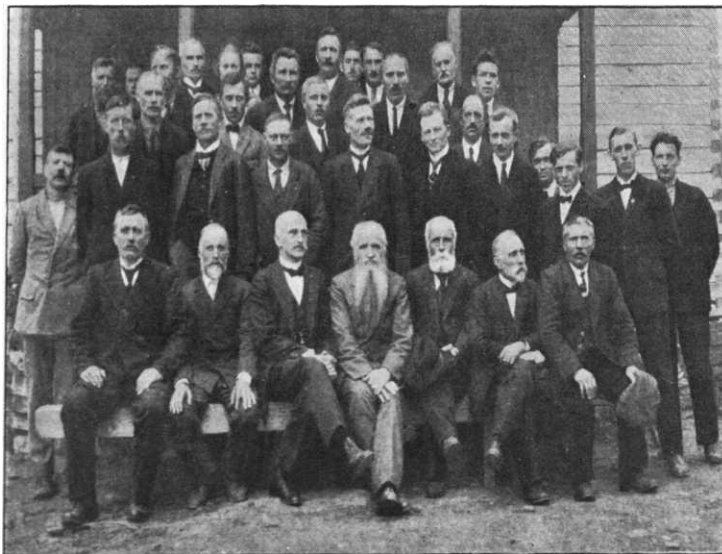
SKOLEVÆSENET I MAALSELV

(Ved skolestyreformand Ole Hansen Løvhaug.)

Ang. skolevæsenets tidligste stilling opplyses ved en skr. fra Lenviks sogneprest Sandberg til Welhaven av 1. dec. 1853. Efter denne blev skoleholdet i begyndelsen besørget av Lenviks kirkesanger, der tillike hadde et stort distrikt i Lenvik. I 1833 synes bygdekommissionen at ha fattet beslutning om en egen lærers ansættelse og i 1834 blev en saadan konst. med 24 spd. i løn; i 1835 blev ingen skole holdt; men i 1836 var atter en lærer konst. med 20 spd. i løn. I 1836 sees at en Lornst Dass – der ifølge skr. fra Hall av 18-10-1839 skulde ha praktisert som lærer fra 1814 og som kirkesanger fra 1828 – var beskikket som kirkesanger for hovedsognet, mens egen kirkesanger skulde ansættes i anneksene. Kirkesangeren bestred fra den tid hele skoleholdet i Maalselv, dog tildels med en assistent ved siden. Under 30-6-1838 skriver biskop Kjerschov til Senjen prost, at den konst. kirkesanger i Maalselv, Vilh. Andr. Grønvold ikke kunde faa bolig paa grund av misforhold med almuen. Grønvold sees samme aar at være forflyttet. I aaret 1842 blev seminarist G. Kreutzer ansat som kirkesanger. En tid skolte ved siden av ham en Ellef Olsen, og 1847 har Halvor Guttormsen Skjeggnes utført endel skolearbeide i Øverbygden med en løn av 1 spd. pr. uke i 8 uker. Efter en indberetning fra Kreutzer av 1847 – som regnskapsfører – var de skolesøkende barns antal 270. «Av 136 gutter er der 30 som skriver og 13 som regner. Av 134 piker er det 21 som læser skrift. Skolekassens økonomiske forfatning ved utgangen av 1846 var: a) Indtægter 80 spd. 10 sk., b) utgifter 40 spd. 36 sk., c) dens beholdning 40 spd. 67 sk., hvorav i restancer 20 spd. Kontant i kassen 20 spd. 67 sk.»

I 1848 blev efter forslag av Sandberg, sognet delt i 2 skoledistrikter – lærerdistrikter. I møte i skolekommissionen den 3. mai 1858 blev følgende beslutning vedtatt:

«Lærerne tilstaaes 1 – en – uke aarlig som de faar at anvende til besøk hos de andre lærere,

Sidste skolestyremøte sammen med Øverbygd 1925 (med skoledirektør Hagemann) og samtlige lærere.

for derved at kunne indbyrdes belære og opmuntre hverandre. Tiden for dette besøk sker efter indbyrdes overenskomst mellem lærerne og efter samraad med presten. I løn oppebærer de 1 1/2 spd. for uken.»

2 skoledistrikter – øvre distrikt, der i 1849 fik tildelt 36 uker aarlig skole med 48 spd. i løn, og nedre distrikt 20 uker med løn 28 spd. Skolen skulde holdes for hver rode paa en gaard mot godtgjørelse av de andre opsittere. Efter beslutning av 27. august 1853 gik nedre distrikt til Olsborg,

Moen med Bugten — øvre distrikt fra Fredriksberg til Rostavandet. Samme aar blev Ole Larsen ansat som lærer i øvre distrikt. I en skr. fra Sandberg av s. a. roses maalselvingenes sans og gode vilje for skolevæsenet. I møte i skolekommissionen den 27. aug. s. a. sees ogsaa for første gang distriktene inddelt i roder. Nedre distrikt inddelt i 5 roder og øvre distrikt i 7. I 1855 blev der oprettet et 3die distrikt og S. Samuelsen ansattes som lærer i det nederste distrikt.

Bakkehaug skole (Lærer Lars Nordmo).

I 1861 blev skolekommunen inddelt i 14 kredser med 8 uker i hver kreds, med undtagelse av Dividalen og Takelvdalen, som blev tildelt hver 4 ukers skoletid for aaret. I 1862 blev i møte i skolekommissionen den 7. januar efter forslag av ordføreren opnævnt tilsynsmænd i hver skolekreds. Følgende blev opnævnt: Sven Andersen Holmen, John Paulsen Fugleli, Mikkell Larsen Rossvold, John Stengrimsen, John Arntsen Skardal, doktor Iversen, Ole Tollefsen Fagerlid, John Larsen Løvberg, Arnt Arntsen Haugsæth, forstassistent Nissen, Bersvend Olsen Tillermo, Lars Estensen Bjerkeng, Erik Andersen Kongslid, Paul Paulsen, Torger Torgersen Svestad. I samme møte blev ogsaa utferdiget instruks for tilsynsmændene. I 1863 blev kredsene antal forøket til 17 og en 5 lærer ansat. I møte den 24. november samme aar blev, saavidt man kan se, for første gang vedtat skolebudget, som stiller sig saaledes:

1. Løn for 5 lærere med tils. 146 uker	292 spd.
2. Konfirmationsskolen.	8 »
3. Bøker og apparater.....	10 »
4. Skole for forsømte barn	13 »
5. Uforutseede utgifter	15 »

Tils. 338 spd.

I 1862 blev av kommunen bevilget midler til lærerhjælp for sognepresten ved konfirmationsundervisningen. I aarene 1862—63 og 64 blev der holdt særskildt skole for forsømte barn.

I 1863 er besluttet at bygge skolehus i Fagerfjeld med tilskud av amtsskolekassen. Kredsens fædre skulde kjøre frem sten og materialer samt besørge skjæring av tømmeret. Samme aar forelaa ogsaa andragende fra Bakkehaug og Kirkesdalens kredse om at bygge skolehus. I 1865 sees at være holdt skole for viderekomne med 7 ukers undervisning, hvorav 3 uker med privat bekostling. I skolekommissionens møte 13. januar 1865 forelaa til behandling klageskrivelse til stifts-Direktionen fra lærer O. Paulsen over at det er gjort ham vanskelig at benytte violin ved sangundervisningen, og i det hele over skjæv opfatning hos almuen. Beslutning: «Da bruken av violin vil vække forargelse, bliver dette instrument ikke at benytte ved sangundervisningen, Forresten skal skolekommissionen tillade sig nogle bemærkninger i anledning denne sag. Det maa visstnok erkjendes, at der kan findes adskillig skjæv opfattelse hvad bruken av violin og tildels andre musikalske instrumenter angaar, men efter skolekom.s mening maa det ved belømmelsen herav ikke tages ut av betragtning, at fast ingen almuesmand har set eller kjendt

anden bruk av instrument og navnlig av violin, end til dansegilder i en tid der er i sørgelig erindring hos de ældre.» osv.

Skoleordningen fra 1857 og utover var beskeden, 6 uker for hver rode fordelt paa 3 terminer, hver paa 2 uker om aaret, hvortil kommer 3 skoledage pr. rode om sommeren en dag ad gangen.

SKOLEBUDGET 1865

En dag efter at vaarskolen er slut, en dag midtsommer og en dag noget før høstskolen begynder.

<i>Indtægt:</i>				<i>Utgift:</i>			
a)	Av skolekassens tilgodeh. av fattigkassen 546 spd. 75 sk. anmodes kommunebestyrelsen om at indfordre	150 spd.		a)	Lærerløn for 148 uker à 2 spd. (til 5 lærere).....	296 spd. 2 sk.	
b)	Av restancerne fra 1862–63 tils. 234 spd. 108 sk. antages høiest at være indkommet 80 spd., men maa paaregne . . .	100 »		b)	Skyss for presten i skolebesøk	5 »	
c)	Av Nordland K. og skolefond	20 »		c)	Til klokkeboligens istandsættelse	150 »	
d)	Av amtskolekassen søkes. . .	50 »		d)	Skolehuset i Fagerfjeld	100 »	
				e)	Inventarium	3 » 60 sk.	
				f)	Uforutseede utgifter.....	10 »	
				g)	Skolehold 148 uker à 6 ort ...	173 » 72 sk.	
Tils. 320 spd.				Tils. 748 spd. 34sk.			

Til utligning 428 spd 34 sk.

Fortegnelse over lærere i Maalselv og deres tjenestetid fra aaret 1837:

1. Ingebrigt Arnesen konst. i aarene 1836 og 37.
2. Kirkesanger W. T. Grønvold fra og med 1837 til og med 1839.
3. Erik Arntsen konst. i aarene 1839 og 1840 – samt i aaret 1853.
4. G. Kreutzer ansat fra 1841 til 1869, da han tok avsked.
5. Hr. Feilberg konst. 1841.
6. Arne Helstad konst. 1842.
7. Rasmus Olsen konst. 1842–1843.
8. Simon Larsen konst. 1843–1877 og 1878.
9. Ole Krogseng konst. 1844 og 1853.
10. Halvor Guttormsen konst. i Øverbygd 1847 og 1853.
11. Ellev Olsen konst. 1845.
12. B. Johnsen konst. 1849–50-51 og 52.
13. Ole Larsen ansat 1853–1895.
14. S. Samuelsen ansat 1855–1860.
15. O. G. Ørstad konst. 1859 og 60.
16. T. Pedersen ansat 1859–1861.
17. Andr. Hanssen ansat 1861–1866.
18. Ole Olsen konst. 1861 og 62.
19. P. Nordmo ansat 1862 og 63.
20. P. M. Lilleeng ansat 1863–1912 (fra Tønset).
21. O. Paulsen ansat 1864.

22. A. B. Olsen ansat 1866-1910.
23. A. Winter ansat 1866—1868.
24. H. A. Irgens ansat 1868 til 1877 (fra Tolgen).
25. A. Skogstad konst. 1869 — senere ansat 1875.
26. Andr. Bakke ansat 1872 (sluttet 1924).
27. N. P. O. Grønningseter ansat 1874.
28. Hjelle ansat 1876.
29. P. Larsen ansat 1877—1881.
30. J. R. Sandnes ansat 1879. — Fremdeles lærer.
31. Ole Uhlen ansat i 1882 sluttet 1925 (t 1925).
32. L. Aarøen ansat i 1883. Fremdeles lærer.
33. S. Stensland ansat i 1892 »
34. Edv. Kiil ansat i 1890. »
35. A. M. Elvevold ansat i 1895. »
36. D. Lie f. 1860. »
37. Marit Elvevold f. Nordmo (hjælpelærerinde). — Fremdeles lærerinde.
38. Thora Nymoe. »
39. Olav Renmælmo. — Fremdeles lærer.
40. Gunvald Nordmo. »
41. Ottar Nilssen. »
42. Leonhard Sollie (gift med en datter av lærer Bakke). — Fremdeles lærer.
43. Edv. Kolstad, f. 1885. »
44. Lars Tolgensbakken (fra Tolgen med artium 1922). »
45. R. Laukholm. »
46. A. Bjørnseth. »
47. L. Andersen. »
48. H. Jørgensen. »

Maalselv skolebudget for aaret 1925—26.

Utgift tilsammen	kr. 43.741.75
Indtægt »	kr. 32.491.00
Utligning	» 11.250.75 = » 43.741.75

Ved skoleaarets slutning 1925 var i Maalselv og Øverbygd tilsammen ansat 18 lærere og 1 lærerinde med tilsammen 658 skoleuker. Barnetallet er 730. I forbindelse med skolen kan nævnes den svenske lærerinde frøken Leyer fra Gøteborg, som holder skole for finnerne inde ved Dødesvatten i Dividalen — en oplysningens tjenerinde blandt Samefolket.

Fru Elvevold tok den lavere lærerprøve i Tromsø 1895 og blev samme aar ansat i sin hjembygd. Siden var hun ansat i Bardo nogen aar. Da hun blev gift, blev hun ansat som hjælperinde i Øverbygd, og har skolet en del hvert aar og skoler fremdeles. I mange aar skolte hun 20 uker om aaret i Øverbygd, Dividal og Rostadal kredser. Den første kvinde i Maalselv, som har lærereksamen.

Det var vel daarlig bevendt med skolen i den første tid av det attende aarhundrede. I midten av aarhundredet blev det ordnet skoletid og ansat lærer. Den første lærer, som holdt skole i Storjord kreds, hette Grønvold. Han var søndenfra; men hvad utdannelse han hadde, vites ikke. — Det var da daarlig baade med bøker og andre hjelpemidler. Skolen holdtes i samme hus folket bodde, og de bøker, barna da hadde at læse i, var almindelige abc-bøker; længere kom vel

ikke de fleste, naar de blev konfirmert; om det saa var i tyve aars alderen de blev konfirmert. Det fortælles om en finnegut som kom til presten og skulde faa gaa i konfirmationsskolen. Presten spurte ham: «Hvor gammel er du?» «Vet ikke sikkert, men mindst 18 aar. — Ja, sikkert 18 aar gammel,» sa gutten. Presten spurte: «Har du bok, kan du læse?» Gutten tok frem av kuftebarmen en abc-bok og begyndte at stave: «V—o—r —ford. G—u—d —dott.» Gutten fik gaa i konfirmationsskolen, og hvad han lærte der tier historien med; men gutten blev konfirmert, og han blev en stor, sterk og dygtig arbeidskar. — I 1850-aarene var Kreutzer lærer. Han var født i Maalselven; men hans bedsteforældre skulde være fra Holsten i Tyskland og indflyttet til Maalselven. Kreutzerslægten er blit en stor slægt og utbredt vidt om.

Han var visst den første kirkesanger i Maalselv. Han bodde paa klokkegaarden i Fossbakken. Han var gift med Marta Jakobsen fra Gausvik i Trondenes. Kreutzer og Marta hadde mange barn. Men da Kreutzer var henimot femti aar, døde Marta. Da Kreutzer var toogfemti aar indgik han ægteskap med Martas søster Maren Jakobsen og hadde med hende ogsaa mange barn.— Kreutzer var lærer i Storfjord kreds, saalænge han virket som lærer. Efter ham kom P. M. Lilleeng. — Lilleeng var dimittert fra Tromsøseminariet 1865. Lilleeng var født i Tønset, men kom som barn til Bardo og blev forpleiet paa Melhus, hvor han var til han blev voksen og reiste til Tromsø seminarium. Lilleeng virket sin hele tid som lærer i Maalselv og var tillike kirkesanger. Lilleeng var to gange gift. Første gang i 1867 med sine fosterforældres datter Marie Melhus, som døde i 1870. Han blev anden gang gift i 1877 med Anne Jacobsen, hvis far Ole Jacobsen var fra Sell i Gudbrandsdalen — hendes mor Johanna født Krane var fra Bodø (hendes slægt fra Trondhjem).

Lilleeng hadde 10 barn (8 sønner og 2 døtre) hvorav 2 sønner efter første egteskap. En datter er død, den anden gift og bosat i Harstad. En søn er lærer i Sørfold i Salten. 2 sønner er forretnings- og kontorfolk (en i Trondhjem og en i Tromsø), 2 sønner er farmere i Amerika, 3 sønner, hvorav 2 er agronomer (og jordbrukere) bor i Maalselv. Den ældste av disse (av andet egteskap) overtok (i 1912) gaarden Lerbækmo efter sine forældre. — Her døde Lilleengs anden hustru i 1914 64 aar gammel og kirkesanger Lilleeng den 11. september 1918.

Han skolte i 50 aar og var lærer i Storfjord kreds indtil 1890-aarene. Saa var Edv. Kiil lærer et par aar. I 1891 blev Johannes Berge fra Nordfjord ansat i Storfjord og Møllerhaug kredse. Han var dimittert fra Tromsø seminarium i 1889. Berge var lærer i to aar, saa reiste han til Trondhjem, hvor han har været lærer. I 1895 blev Søren Stensland ansat i Storfjord og Møllerhaugs kredse. S. Stensland er fra Trondenes og blev demittert fra Tromsø seminarium i 1890. Han har hele tiden siden sin ansættelse virket som lærer i Storfjord kreds. Siden skolehuset blev bygd, har skolen i Storfjord kreds fulgt godt med sin tid, og der har været den bedste forstaaelse mellem skolen, hjemmene og læreren like til nu. Stensland bor paa Lerbækmo og har gaardsbruk der. Han har ogsaa en del skole i Lerbækmo skolekreds.

Andreas Bernhard Olsen født i Velfjord prestegjæld 19/6 1844, uteksaminert ved Tromsø seminarium 12. juli 1866 og blev 1. september samme aar ansat som lærer i Øverbygd. Ansattes som kirkesanger 1870. Gift 17. juli 1890 med Lotte Pedersen f. i Velfjord 29. september 1865. Den 18. juli 1877 kjøpte han av Halvor Gutormsen en parcel av Skjeggnesnes, ryddet og bygde gaarden Framnes. Han virket som lærer i de samme skolekredse 44 1/2 aar, til sin død 4. april 1910. Sjelden driftig lærer og dikterisk begavet.

Lars K. Aarøen er født i Nordfjord i Eid prestegjæld 23. feb. 1860. Et aar paa Voldens lærerskole. Dimit. derfra 30. juni 1877. Et aar vikar for lærer Hans Høines i Storheim og Renmældals kreds. Til Tromsø seminarium — dimit. derfra 10. juli 1882. 3. okt. samme aar

begyndt som vikar i Maalselv i Sommerbak, Karlsta — Rossvold og Renfjelds kredse omg.skole og fællesskole. Efter et aar fast ansat i de samme kredse. Mange omreguleringer, og staar fremdeles 2 av disse kredse Karlstad og Sommerbak sammenslaaet til *en* — 3 avd. under navn av «Holmen» skole. — Gift 14. juli 1887 med Gurine Matiasdtr. Holmsætri, 9 barn (4 jenter og 5 gutter).

Lærer Bakkes far er fra Lilleelvdalen og moren fra Trondhjem. Han er født i Sør-Varanger prestegjæld. Efterat han en tid hadde nydt undervisning privat hos Sør-Varangers første sogneprest, Johannes Belsheim, blev han elev ved Tromsø seminarium, og hvorfra han dimit. i 1872. Efter sin dimission hadde han i et halvt aar et skole-vikariat i Trondenes og blev saa i 1873 ansat som lærer i Maalselven, hvor han da kom til at virke i skolens tjeneste uavbrutt i over 50 aar (væsentligst i Maalsnes og Luneborg kredse). I 1923 faldt han for aldersgrænsen. Ved sin avsked som lærer blev han overrakt værdifulde gaver fra bygdens lærerlag, fra kredsene Maalsnes og Luneborg og fra de fra Maalsnes kreds til Amerika utvandrede, som ned igjennem tiden hadde været hans elever, og endelig Kongens fortjenstmedalje i sølv.

Han har ogsaa utenfor skolen indehat forskjellige kommunale hverv. Saaledes var han i en række aar medlem av Maalselv herredsstyre og i flere av disse aar dets viceordfører. Endvidere har han i ca. 20 aar været forlikskommissær og flere aar formand i skolestyret m.m. Lærer Bakke er gift med Randi Elisabet Broderstad, og de har 2 sønner og 5 døtre.

Ungdomsarbeidet i Maalselv er av forholdsvis ny dato. Man kan si, at pionerarbeidet blev utført av lærer og kirkesanger Olsen i Øverbygd og lærer Sandnes i Midtbygda, da disse i 1880-aarene startet sangforeninger. Interessen var vakt. Men egentlig fart i selve ungdomslagsarbeidet blev det ikke før efter aarhundredeskiftet. Nu er der et ungdomslag praktisk talt i hver skolekreds i bygden. Arbeidet er nogenlunde ens i lagene: Oplæsning, diskussioner, foredrag og haand-skrevne blad. Ved siden herav forskjellige praktiske opgaver: Husbygning, skogplantning, opprettelse av egne bibliotek. I mange lag er der drevet med sangkor periodevis. Mange av de opførte hus er desværre litet tilfredsstillende — der mangler f. eks. scene. Dette vil lagene rette paa, naar de faar bedre økonomisk basis. «*Storskogen*» Øverbygd blev stiftet i 1902. Laget har arbeidet godt. Har drevet sangkor, musikkforening, opført skuespil. Bygget i 1925 eget hus. «*Prøven*» (Nordmo kreds) blev stiftet i 1915. Blandt stifterne A. Sakshaug, meierikonsulent Ole Nordmo og lærer Sandnes. Laget har hat omkr. 100 medlemmer, bibliotek, sangkor og stort, prægigt hus. *Kirkesdalens ungdomslag* har arbeidet jevnt. Er nu kommunistisk. Bygget hus i 1923. Sangkor periodevis. «*Dølen*» (se under Bakkehaug). «*Storhaugen*» ungdomslag (Fossli, Foshaug, Haugli) har arbeidet med enkelte avbrytelser og bygget hus i 1925. «*Framtid*» (Moen). Det første lag som bygget hus (1911). Har stort medlemsantal. Drevet med sang og skuespil m. v. «*Prøven*» (Rosvold) er et nyt lag. Arbeider ihærdig. Allerede eget hus. «*Solglint*» (Karlstad) har nyt, tidsmæssig hus og arbeider godt. «*Høstlys*» (Holmen). Nyt hus. Ihærdig arbeide. «*Framsyn*» (Lunneborg) er et stort lag med nyt, gildt hus og jevnt arbeide.

«*Samhold*» (Maalsnes) blev stiftet den 20. aug. 1916 med 36 medlemmer. Laget arbeider bra og hadde i 1917 ca. 100 medlemmer. Laget har avis «*Varto*». I 1917 utgav laget et julenummer, der blev trykt i 500 eksempl. I 1919/20 skiftet laget sig som folkeakademi og fik 200 kr. i statsbidrag; men da man ikke fik foredragsholdere, trods flere forsøk, blev det intet av dette. Laget begyndte straks at samle ind penger til hus, og da man i 1920 hadde en kontant formue paa ca. 3500 kr. besluttet man at bygge. Det nye hus blev tat i bruk den 5. nov. 1920. Siden 1920 har man leiet bokkasser fra Statens vandrebooksamling. Siden 1919 har laget arrangeret juletræfest for barn og voksne, og disse fester har altid hat stor tilslutning. Likesaa har laget ordnet med festligholdelsen av 17de mai. Den 9. juli 1922 hadde man et stevne, hvortil «*Høstlys*», Hol-

Ungdomslaget «Prøven» 17. maitog

men og «Framsyn» Luneborg var indbudt. Tanken om sammenslutning av lagene i Maalselv eller indmeldelse i Norges ungdomslag har ofte været drøftet, og en av delene maa gjøres, hvis lagene skal kunne ha haab om at virke efter sin hensigt. Maalsnes sangforening stiftedes 13. november 1904 og har virket helt til nu med instruktør L. Rasmussen. Av dem, som var med fra foreningen blev stiftet, er nu kun to tilbage, nemlig Tora Grimstad og Emma Eriksen. Enkelte er fraflyttet stedet og to er døde, nemlig Stengrim Sandmo

og Bergljot Grimstad. Koret har i aarenes løp bidrat meget til underholdningen paa fester og basarer. I 1905 sang koret i kirken under takkegudstjenesten i anledning av Norges gjenvundne selvstændighet og i 1906 paa et ungdomsstevne i Mortinhals kirke. Koret har som regel tallet omkr. 25 sangere.

Folkets deltagelse i det offentlige liv ved dannelse av foreninger og valg osv. har i Maalselven som andre steder vækket selvfølelsen og ansporet folket til arbeide for kulturelle opgaver. Maalselvdølerne idag følger derfor med i alle tidens spørsmål, og de forskjellige politiske opfatninger gjør sig gjældende fra kommunister til reaktionære. Som egne døler er de frihetselskende, nationale og — konservative. Ikke konservative i den forstand, at de er bakstrævere, men saaledes, at de i og med sin sterke frihets- og selvstændighetsfølelse vil bevare sit eget grundvæsen. De rykker frem efter den nationale grundlinje i folkets utvikling, og som bønder er det naturligt, at de fleste fylker sig om bondestandens fanemerke i dagens politiske stridigheter.

Rektor Qvigstad skrev i «Håløygminne» for 1923: Efter forslag av stortingsmand Jaabæk bevilget stortinget i 1851 3000 spd. som bidrag til almuebiblioteker. De ansøkninger om bidrag som indkom til Tromsø biskop i 1852 i anledning av stortingets bevilgning, gir oplysning om almuebibliotekene i stiftet og om befolkningens interesse for saken. I Maalselven hadde man siden 1850 et sognebibliotek, oprettet ved frivillige gaver fra menighetslemmer og fra Stavanger traktatselskap. Skolekassen bidrog aarlig 4 spd. Biskopen bemerket: «Derher sker blandt almuen mer end almindelig oplysning og aandeligt liv, og derfor vil en bedre utstyret boksamling her stifte stort gagn.» Sproget eller maalføret er døle-

Ungdomshuset (Maalsnes).

maal, d. v. s. nærmest Østerdals maal. Det blandes dog efterhvert med nye sprogelementer, og det tykke l holder paa at forsvinde. Der er ellers en egen blanding av dialekter og maalfører i Bardo og Maalselvdalen. Det sies, at dr. Schøyen har studert dialektene og kom til det resultat, at der var 17 forskjellige dialekter i de to nævnte dalstrøk. Det skulde ikke undre, om der er flere, hvis vi regner rigtig grundig og nøiagtig. Ved en foreløbig flygtig undersøkelse kom jeg til det resultat, at følgende bygder og dale er repræsenteret: Aamot,

Barnetog 17. mai ved Fredriksberg (med Lærer Uhlen).

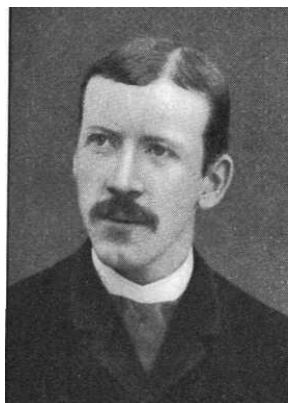
Storelvdalen, Rendalen, Alvdal, Tønset, Tolgen, Vingelen, Os (Dalsbygden), Gudbrandsdalen (flere arter), Trøndelagen (flere arter), Nordland (flere), Opdal, Romsdalen, Svensk, Voss. Hertil kommer lappisk og kvænsk. Helland sier med hensyn til sproget i Nordland: Der er tre dialektgrupper i de nordligste landsdele (Haalogaland): Helgelands-Salten med Lofotens- og Tromsø amts gruppe.

Befolkningen i Maalselv er et musik- og sangelskende folk. I førstningen var det selvfølgelig vanskelig — paa grund av de store avstande mellem opsitterne — at faa stiftet sang- eller musikforeninger. Men efterhvert som bebyggelsen utviklet sig, blev det gaat igang med dannelsen av sangforeninger i de dele av bygden, hvor interessen var størst, og hvor det var lettest at komme sammen. Et av de første forsøk blev foretat av lærer Per Nordmo (senere organist i Hammerfest) i 1860-aarene med dannelsen av et litet mandskor. I 1890-aarene ledet lærer Berge et blandet kor i Lerbækmo kreds paa ca. 20 medlemmer. Dette kor gik meget godt. I 1870-aarene skal lærer Simon Larsen Nordmo (Sima Larsa) ha forsøkt med sangkor i Kirkesdalen. Han skal være en av de første lærere, som benyttet violin i skolen. Violinen var av de mest stivnakkede haugianere anset som et djævelens redskap, da den var meget benyttet til dans. I 1880–90-aarene ledet lærer Sandnes 2 blandede kor: et i Nordmo — Bakkehaug kreds uavbrudt i 18 aar, og et i Kirkesdalen. Senere begyndte Julius Øverby med et blandet kor i Øverbygd kommune. Olav Forseth, som en kort tid var ansat som lærer og kirkesanger i samme kommune, ledet dette av Øverbygd dannede kor samt en strykekvartet. Paa Maalsnes blev den første hornmusik anskaffet med kjøbmand og postaapner L. Rasmussen som instruktør. Han stiftet ogsaa et blandet kor, som har virket i 21 aar. I flere aar ledet organist Ivar Kjellmo et blandet kor i Lerbækmo kreds. Dette kor blev senere ledet av Olav Forseth, som blev forflyttet fra Øverbygd til Hovedsognets kirke. Den nuværende leder av koret er kirkesanger og lærer Edv. Kolstad. I 1907 stiftedes et blandet kor paa ca. 40 medl. paa Moen. Dette kor virket i ca. 10 aar under ledelse av N. Vorhaug. 1909 blev der dannet en hornsektet paa samme sted ogsaa under N. Vorhaugs ledelse. Denne utvidedes til 11 medl. Baade koret og musikforeningen blev stiftet av avholdslaget «Hjemmets Lykke»s medlemmer. Ivar Alapnes, som vikarierte som lærer, ledet en kort tid et blandet kor i Holmen kreds. Det sidste sangkor som er stiftet er et mandskor paa 36 medl. paa Moen med lærer Gunvald Nordmo som instruktør. Et eller andet musikinstrument findes i de fleste hjem. Sterkest repræsenteret er violin, trækspil, guitar og orgel. Endel har ogsaa pianoer. Fløiter og mandolin er det færre som har.

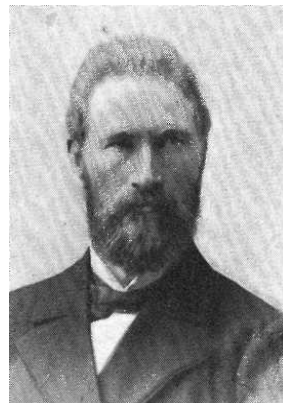
Avholdsbevægelsen i Maalselv har sit utgangspunkt i Haugianismen, et rent religiøst grundlag. De første foreningsmøter var av den grund rene opbyggelsesmøter med bøn og salmesang. Det er først i den senere tid, at sociale motiver har dannet grundlaget for den individuelle stillingtagen til ædruelighetsspørsmålet. En av de første avholdsforeninger blev stiftet i 1870-aarene og da sandsynligvis av Kallem, som i den tid bodde paa Lerbækmo. Foreningen omfattet en del av Nedrebygden. En av de første formænd var Reier Amundsen Olsborg. Av øvrige medlemmer kan nævnes Gabriel Pedersen Solli, Andreas Hansen Kirkestueng m. fl.; mest den ældre og religiøstsindede del av befolkningen var medlemmer. «Mellelbygden» avholdsforening i 1880-aarene, stiftet av lægpredikant Larson, omfattet den øvre del av hovedsognet. Dens første formand var Arnt Elvevold Kirkesdalen. Senere kom da flere foreninger. «Fossenes» avholdslag omfattet befolkningen omkring Storhaugen, gaardene Foshaug, Fosli, Rognmo, Brandskognes, Fagerlidal, Fosmo m.fl. I Øverbygd var paa samme tid ogsaa et avholdslag. I 1907 blev laget «Hjemmets Lykke», Moen, stiftet av metodistprest O. B. Hanson, Tromsø, med frk. Marie Johnsen som leder. Laget var tilsluttet D. N.T. I 1911 stiftet I.O.G.T. med Peder Svendsen, Trondhjem, logerne «Mauken», Nordmo, «Maalselvingen», Lerbækmo og «Akka», Holmen. Senere kom «Hold Sammen», Øverbygd og «Skogblomst», Bakkehaug. Av disse lag og loger er endel ophørt, enkelte er passive, mens nogen er i virksomhet. Bortset fra enkelte tilfælder maa det sies, at Maalselv har et ædruelig folk.

(N. Vorhaug).

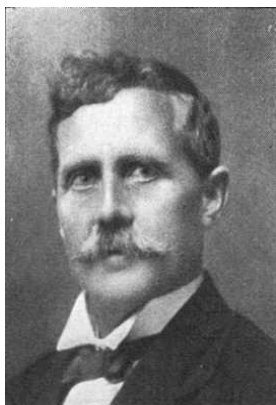
ORDFØRERE

Monrad Hay.

Lappefogd E. Myre

Rønning Tollefsen.
(Fagerlidal).

Major Jackvitz.

MAALSELV OG ØVERBYGD HERREDER

Maalselv og Øverbygd herreder omgives av følgende herreder: Lenviken, Sørreisen, Salangen, Bardo, Torne Lappmark (Sverige), Balsfjorden og Malangen. Maalselvdalen har sin største utstrækning i retningen nordvest–sydost med ca. 150 km. og bredden op til 52 km. Efter fylkets mangeartede naturbeskaffenhet inddeles herredene i *kystherreder* (øer), *fjordherreder* og *indlandsherreder*. Nordreisen, Maalselv, Øverbygden og Bardo er indlandsherreder; men strengt taget er der bare Bardo og Øverbygden, som ikke har havkyst eller fjord indtil sine grænser. Norges Geografiske Opmaaling meddeler (ved hr. oberst Gleditsch), at Troms fylke blev krokert i 1870-aarene, og paa grundlag herav er utgit kart over fylket i 1/200 000. De topografiske oplysninger forøvrig, som blev indsamlet under krokeringen, er sammenarbejdet og utgit i trykken i 1874 som «Beskrivelse av Tromsø amt». Topografiske oplysninger om herrederne findes desuten i professor Hellands amtsbeskrivelse osv. Foruten amtskartet har i Opmaalingens landkartarkiv endel ældre karter over fylket eller deler derav, bl.a.

«Bardo og Storskoven», 1/50 000, 1879 og

«Fjeldfrøskdalen» — 1871.

Nymaaling paagaar f. t. i Troms fylke, og der er utkommet en del gradavdelingskarter, av hvilke Narvik og Salangen indeholder mindre deler av Bardo herred. Desuten er der maalt et mindre parti i nedre del av Maalselv herred. Men det meste av herredene er endnu umaalt. *Herredets samlede areal* 1172.81 km². Ordfører Elvevold opplyser, at arealet av Maalselv herred er ca. 1 182 km² og Øverbygd herred er ca. 2150 km². I matrikelen for 1908 staar det samlede areal opført med 3331.62 km².

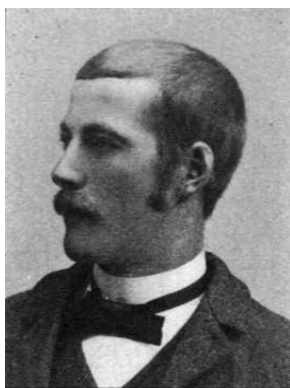
Sognets samlede areal anføres ellers til 3282.13 km² og Maalselv herred i Øverbygden med 2.97 km².

Den samlede matrikulskyld i Maalselven herred var i 1900 ca. 800 skyldmark (nøiagtig i 1879 779.84 mark), og gjennemsnittsværdien av skyldmarken var sat til 959 kroner. Der var da 390 skyldsatte bruk og 109 gaardsnummer (med 300 jordbruk av gjennomsnittlig 2.15 skyldmark pr. bruk). De tre største bruk angaves at være Olsborg–Takelven (10.18 mark), Brandskognes med Engen (11.09 mark) og Bardofossmoen (13.89 mark). Paa disse gaarde holdtes der i 1891 9 heste, 56 storkreaturer, 62 sauer, 30 gjeter, 5 griser og 14 høns. Utsæden var 13 hl. byg og 34 hl. poteter. Der er husmandspladse til flere gaarde, og gaardene Bjørnstad og Kirkesnes har 3 og 4 husmandspladse. Paa 19 av de største gaarde med over 5 mark i skyld holdtes der i 1891 46 heste, 318 storfæ, 263 sauer, 147 gjeter, 27 griser og 71 høns. Der var nævnte aar 58 bruk mellem 3 og 5 mark skyld.

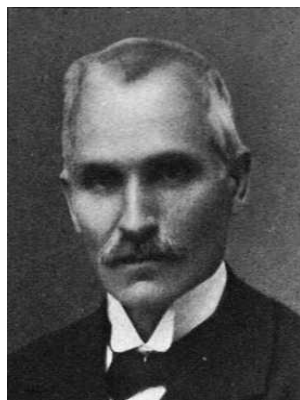
MAALSELV KOMMUNE

(Ved ordfører Traasdahl).

«Aar 1849 den 17de september samledes — efter indkaldelse fra amtmanden, — Maalselven formænd og repræsentanter paa gaarden Broderstad i Maalselven. Efterat det ved fattet resolution av 14de mars s.a. er bestemt: «at det naadigst tillater at der av Maalselven anneks sogn til

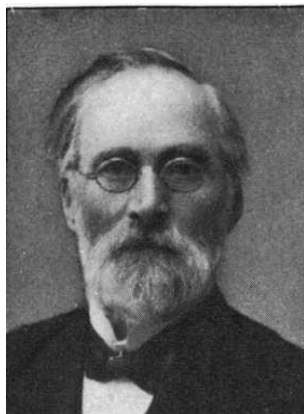
Ordfører Traasdahl.

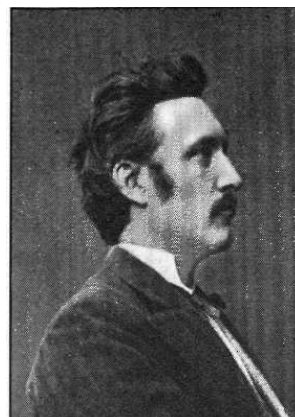
Ordfører A. Elvevold.

Lærerinde Fru Elvevold.

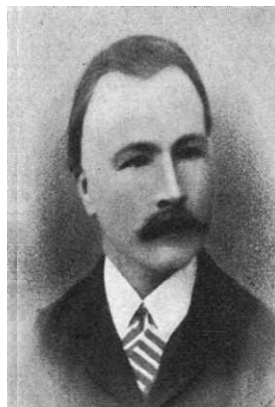
Lærer Lilleeng.

Lærer Andr. Bakke
(Guldhav).

Lærer S. Stensland
(Storjord).

Lærer Andreas Olsen.

Lærer Lars Nordmo.
(Første formand for Ungdomslaget
„Dølen”).

Lenvik prestegjeld i Senjen og Tromsø fogderi opprettes et nyt formandskapsdistrikt.» Fra amtmanden og i overensstemmelse med formandsskapsloven § 1 var antallet av formænd for Maalselven fastsat til 3 og av repræsentanter til 9. *Til s. 12.* Ved valg avholdt 29de juli s.a. var følgende valgt: *Til formænd:* 1. Tollef Olsen Fagerlidal, 2. Ole Krogseng og 3. Iver Larsen Kjeldmoen. *Til repræsentanter:* Lars Halvorsen Broderstad, Ole Stai Nilssen Guldhav, Hans Hanssen Øverby, Ole Johnsen Fosmoen, Jakob Larssen Sandbakken, Godlib Kreutzer, Gabriel Pedersen Sollid, Jens Olsen Storbakken og Jakob Andreas Olsen Luneborg.

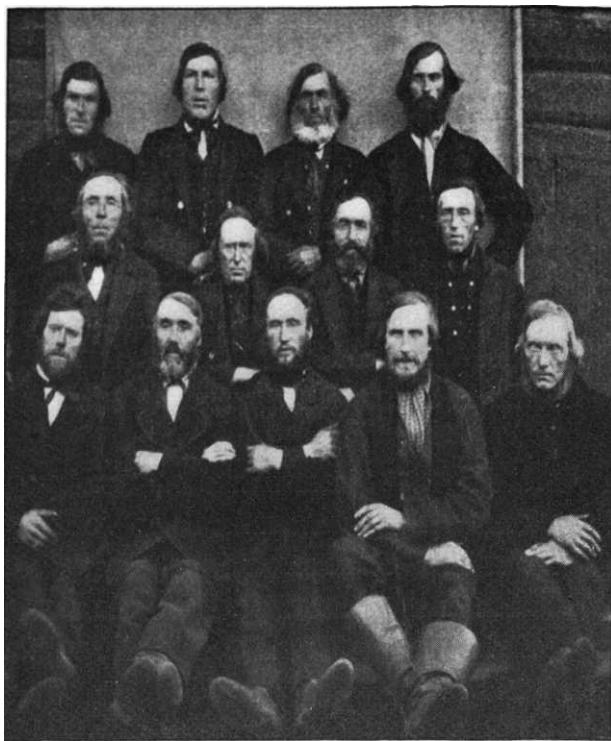
Det bemerkes, at berammelsen til nærværende møte er under 10de september tilstillet lensmanden i Lenvik fra amtet med paalæg om at underrette vedkommende om tiden og stedet. Av formændene anmeldtes Tollef Olsen Fagerlidal fraværende paa grund av reise til Tromsø. Forinden der skredes videre i forhandlingene, traadte formændene sammen og valgte til ordfører Ole Krogseng og viceordfører Tollef Olsen Fagerlidal.

1. Spørsmål: Om det ansaaes hensigtsmæssig at Maalselven og Bardo kommer til at utgjøre ett tinglag og ett prestegjæld? Paa dette første møte blev behandlet 3 saker. Ved valget i 1850 blev til formand valgt Gabriel P. Sollien. Til ordfører Ole Krogseng og til viceordfører Gabriel Sollien. Ved næste valg som blev holdt 29. sept. 1852 blev til formandskap valgt: 1. Erik Arntsen Sandeggen, 2. Gabriel Pedersen Sollien og 3. Ole Johnsen Fosmoen. Til ordfører blev valgt E. A. Sandeggen. Til viceordfører blev valgt Gabriel P. Sollien. Dette herredsstyre holdt sit første møte paa Fosmoen den 7. februar 1853.

Av mere fremtrædende saker kan nævnes behandlingen av spørsmålet om indkjøb av prestegaard. Fællesmøte av Bardo og Maalselv herredsstyrer blev i den anledning avholdt paa gaarden Kjellmoen den 1. mai 1854. Dette var det første fællesmøte som blev holdt. Paa dette møte blev det ogsaa første gang praktiseret at mulktare en repræsentant for fraværelse uten at ha meldt dette. Mulkten var 60 sk. Møtet blev varende i to dage og 2. mai blev kontrakt opprettet med Jens Olsen om salg av 7/8 av Storbakken for 1800 spd.

Den 28. november 1854 blev i formandskapsmøtet fremlagt tegning og overslag for en kirke i Øverbygden. For skrivesaker til formandskapet sees at været bevilget *2 spd. i 1855.* *Den 2g. mai 1855* blev det av herredstyret søkt om, at dampskibe maatte anløpe Maalselven paa et sted *nedenfor Ørbanken.* *Den 7. januar 1856* har herredstyret besluttet at bygge vei fra Guldhav til Maalsnes. *Den 7. januar 1856* søgte herredstyret om at gaardene øvre og nedre Kjærresnes, Grundnes, Fladnes og Hollændernes maa bli overflyttet til Maalselven fra Lenvik. I aarene 1854, 55, 56, 57 og 58 er det ellers hovedsagelig spørsmål i forbindelse med indkjøpet av prestegaard, som har været i forgrunden. En masse fællesmøter av Bardo og Maalselven blev holdt. *I møte av Bardo og Maalselv h. den 15. juli 1858* blev O. Krogseng enstemnigt valgt som den man ønsket skulde bli ansat i den ledige lensmandsstilling. *Møte 22. mai 1858* besluttet at søke amtet om at indsende til Stortinget ansøking om bevilgning til vei fra Fladnes og 4 1/3 mil opover dalen og 2/3 mil fra Fredriksberg mot Bardo. Kommunen bevilget som sin andel 5000 spd. fordelt paa 10 aar. *I møte 14. juni 1859* tilbød kommunen sig at bruke yderligere 1000 spd. til forannævnte vei, *20. mars 1860.* Da herredstyret mente at den paa eiendommene fastsatte matrikul var misvisende og ubrukelig som værdimaaler for kommunen, blev det valgt tre mand, som skulde reise omkring og takserre eiendommene. De skulde ha en godtgjørelse av *2 ort dagen* for sit arbeide hermed. I møte 2. mai samme aar blev forslag fra denne tremandskomite behandlet og vedtat enstemmigt. Forslaget var opsat med to rubrikker: en for takstsummen og en med av denne og som blev kaldt forholdstal. Av denne takstforretning fremgaar at bygdens værdifuldeste eiendomme da var Fosmoen og Fagerlidal. Den sidste var takseret i 1900 spd. og Fosmoen i 1500 spd. Tilsammen for hele bygden med Malangen almenning var takstsummen 66.000 spd. *4. aug. 1860* blev det i herredstyret referert at det av statsmidler var bevilget 20.000 spd. til bygning av

vei gjennom bygden, *19. nov. 1860* holdtes fællesmøte av Bardo og Maalselv h. og blev spørsmålet om opprettelse av sparebank behandlet. Paa samme møte blev oplyst at det til at fremme nævnte formaal var tegnet i Bardo 120 spd. og i Maalselven 272 spd. *24. juni 1861* besluttet at ansætte formandskapssekretær for en godtgjørelse av 12 spd. aarligt. *24. mars 1862* besluttet at faa veistykket gjennom Trongen opstukket og kalkulert. *19. febr. 1863* besluttet indkjøpt til klokkegaard «Fosbakken» for 700 spd. *19. dec. 1863* anmodet man landbruksselskapet om at indkjøpe statshingst. *18. mai 1864* forelaa skrivelse fra Senjens prost angaaende opprettelse

Herredstyre i Maalselvdalen 1866.

Nederst fra venstre: Bersvend Uleberg, Sandeggen, Lars Nordmo, Iselvmo og Reier Olsberg. I midten: Iver Kjeldmo, E. Nergaard, Krogseng og Gabriel Solli. Øverst: H. Holmen (Vos), Ole Solberg.

av annekssogn med kirke paa Nergaard. *16. januar 1865* blev 4 av bygdens handelsmænd ilagt en mulkt fra 50 sk. til 5 spd. for «ulovligt salg og skjænkning av øl og vin». *16. januar 1865* henstiller man til amtet at foranledige opprettet en markedsplads paa Maalsnes. *3. nov. 1865* referertes meddelelse om, at Øverbygden ifølge kongelig resolution av 7 sept. d. a. er blit annekssogn. *15. dec 1865* besluttet efter forslag fra lensmand Krogseng og forstassistent Nissen at bygge kommunehus paa Moen. *24. april 1867* besluttet at indkjøpe Lerbækmo til lærerjord for 750 spd. *23. september 1867* besluttet at opta et laan stort 2500 spd. «til imøtegaaelse av den forutsette nød paa grund av uaar». *1. februar 1868* besluttet at laane yderligere 1500 spd. til avhjælp av nøden og til indkjøp av sæd. *20. mars 1868* valgtes enkomite, som skulde undersøke fattigforholdene i bygden.

20. mars 1868 oplystes, at folkemængden ifølge sidste folketælling var

I hovedsognet 2127 mennesker og i Annekset Øverbygd 333 mennesker.

Fra *1. januar 1869* blev formændenes antal forøket til 4 og repræsentantenes til ialt 16. *7. januar 1870* besluttet at henvende sig til amtet med forespørsel, om ikke telegrafstationen kunde flyttes fra Maalsnes til Moen. *7. november 1870* blev besluttet at søke Stortinget om bevilgning av 6000 spd. til bygning av vei fra Baatkjosmo til Skjeggnesnes. *19. juli 1871* forelaa klage paa fogderikommisjonens fordeling av matrikulskylden for Maalselven. *19. juli 1871* er det sidste møte, E. A. Sandeggen sees at ha deltatt i. *26. juni 1873* valgtes en komite paa 4 medlemmer, som fik i oppdrag at ordne det fornødne i anledning det paatænkte kongebesøk. Komiteen bestod av sogneprest Martens, lensmand Krogseng, handelsmand Hay og Gabriel P. Solli. *16. juli 1873* besluttet enstemmigt at tilbakekalde klagen over matrikulskylden. *24. okt. 1873*. Ansøkninng til amtet om bro over elven ved Fredriksberg. *9. april 1874* besluttet at tegne 100 spd. som aktie i det nye dampskib for Tromsø amt. Paa næste møte — *13. juni* — blev saken tatt op igjen, da beslutningen ikke hadde opnaad lovlig flertal. Efter forslag fra Krogseng blev det vedtatt mot 1 stemme at tegne aktier for 200 spd. paa betingelse av, at kystskibenes fart paa Maalsnes blev som hidtil. *13. juni 1874* uttaltes ønske om at agronom Frost maatte undervise spesielt i torvdrift. *13. juni 1874* behandledes amtets skrivelse med bilag angaaende en lakse-

trappe i Malangsfossen. Forsamlingen betragtet saken av stor vigtighet og 13 av de tilstede-værende 14 repræsentanter samt en anden mand, som var tilstede , tegnet tilsammen 90 spd. Samtidig valgtes nogen mænd, som skulde tegne bidrag hver i sit distrikt. 28. sept. 1874 ansøktes om bevilgning til bygning av vei fra Skjeggnes til Øvergaard. 15. dec. 1875 besluttedes at anskaffe lamper til Maalselv kirke. 6. april 1876 besluttedes at utlove en ekstrapræmie paa 10 spd. til dem, som kan finde ulvehi og dræper mindst 3 dyr. 1. juni 1876 holdtes møte, hvor stiftamtmand Kjerschow var tilstede og spørsmål om bygning av laksetrap blev behandlet. 1. juni 1876 ansøktes om at oprette postgang fra Moen til Bakkehaug. 22. okt. 1878 blev besluttet at bygge ny kirke for hovedsognet. 8. januar 1879 stort møte, hvor der fra Reisen var fremmøtt 3 formænd og 6 repræsentanter og fra Bardo 1 formand. Paa møtet behandledes spørsmålet om bygning av vei mellem Reisen og Maalselv. 12. mai 1879 avsloges andragende fra Midtbygden om en kirke ved Bakkehaug. 20. oktober 1879 besluttedes enstemmigt at forby al utskjænkning og smaasalg av øl og vin fra kl. 5 lørdag aften og til kl. 8 mandag morgen. 10. januar 1881 blev ordfører og viceordf. for første gang valgt av det samlede herredstyre. 10. sept. 1883 besluttedes at bevilge kr. 400.— til bro over elven ved Rundhaug eller Bakkehaug. 24. nov. 1884 besluttedes at forsøke at stanse alt ølsalg fra nytaar av. 26. januar 1885 andragende fra opsittere i Fagerfjeld om vei fra Karlstad til Blomli. 27. mai 1885 ansattes O. Uhlen som herredskasserer. 28. mars 1887 blev der fattet beslutning om postgangen i bygden og foresloges postaapneri paa Skjold. 3. oktober 1894 besluttedes enst. at forby benyttelsen av pigtraad indom Maalselv. 30. okt. 1894 uttaltes en bestemt protest mot vernepligtens indførelse for de nordligste landsdele. 19. febr. 1895 besluttedes at indkjøpe rent norsk flag. 18. mars 1895 averteres der efter kommunelæge for Maalselven. 30. mai 1895 referertes skrivelse fra R. Olsborg, hvor han tilbyr at forære kommunen en flagstang. I den anledning var han ogsaa selv personlig møtt op og uttalte, at naar han foræret kommunen denne flagstang var det med ønsket om, at "*herredstyret altid maatte bli slik sammensat, at man fra flagstangen altid vilde heise det rene norske flag!*" 16. sept. 1896 mottoges veien fra Finsnes til Karlstad. 28. juli 1897 anbefaledes andragende om oprettelse av postrute mellem Bakkehaug og Sandeggen. 30. april 1898 uttalte herredstyret sig med 9 mot 7 stemmer for at antallet av repræsentanter i herredstyret burde være 16 stk. 25. juni 1898 blev besluttet med 8 mot 8 st. at dele Maalselven i to herreder efter delingskomiteens forslag. Ordf. st. gjorde utslaget. 1. januar 1899 blev herredstyrets repræsentantantal forhøiet til 20 stk. 13. mars 1899 blev vedtaget vedtægter for værneskog i Maalselven. 22. januar 1900 behandledes politivedtægter for Maalselven. 28. sept. 1903 behandledes andragende fra Johs. Olsen Søndre Fosmo om kalkulering av bro over Bardofossen. Andragendet blev oversendt amtsingeniøren med anbefaling. 11. mars 1904 behandledes spørsmålet om bro over Bardoeelven. Det blev avslaat da kommunen ansaa ikke at magte dette av økonomiske grunde. Kalkuleringen lød paa kr. 10000.—. 20. dec. 1909. Beslut. enst. at haandgive kommunens eiendom «Fossefaldet» til H. Boholm til utgangen av 1912 for 13 000 kroner. 9. april 1910. Foranlediget ved skrivelse fra red. Steinbø uttalte herredstyret sig for anlæg av en jernbane mellem Storsteinnes og Ofoten.

ORDFØRERE I MAALSELV

1. Ole Krogseng, valgt 17. sept. 1849, fungerte 1849—1850—51 og 1852. Blev valgt paa nyt 10/3 1857 og fungerte til 23/2 1859. Funktionstid ca. 6 aar.

2. E. A. Sandeggen, valgt 13. nov. 1852, fungerte 1852—56. Blev valgt paanyt 1861 og fungerte siden uavbrutt til sin død 16/8 1871, ialt 15 aar. Han var indvandret fra Opdal og født 17/6 1818 og hans hustru Anne Semmingsdatter fra Storelvdalen. De var de første som ryddet

og bygget paa nedre Sandeggen. Efter sin ankomst til bygden virket han bl. a. som skolelærer. Paa grund av de mange kommunale og andre off. gjøremaal kjøpte han gaarden Fagerli for derved at bo mere centralt. Paa denne gaard døde han ogsaa 26. august 1871, 53 aar gammel. Han er begravet ved Maalselv hovedkirke.

3. *Tollef Olsen Fagerlidal*, valgt 23. februar 1859, fungerte 1859 og 1860, 2 aar. Eiet paa den tid bygdens værdifuldeste eiendom. Efter takst i 1860 var eiendommen værdsat til 1900 spd.

4. *Lars I. Fagerlidal*, valgt 7. dec. 1872. Fungerte 1873, 74, 75 og 1876, ialt 4 aar. Han var født paa Kjellmo den 3. aug. 1834, hvor han ogsaa levet sine barnds- og ungdomsaar. Av skoleutdannelse hadde han kun folkeskolen. I ungdommen drev han meget med fraktning av varer til og fra Tromsø. Senere kjøpte han et sildnotbruk — sammen med Jakob Broderstad — og drev sildfiske i flere aar. I 1857 overtok han halvdelen av sin fars gaard Kjellmoen, hvorpaa han blev nyrødningsmand. Denne solgte han dog i 1862 til sin svoger Hans Morten Larssen og flyttet til Andselven, hvor hans hustru var fra. Hans specielle interesse var arbeidet for en bedre skoleundervisning. Lars Iversen døde 23 dec. 1880 og blev begravet fra Andselven under stor deltagelse.

5. *Prost Martens*, valgt 2. januar 1877 og fungerte til 13/9 1877, da han reiste fra bygden.

6. *Tollef Olsen Moen*, valgt 4. januar 1879 og fungerte 4 aar. Som viceordfører fungerte han desuten som ordf. fra 13/9 77 og til 1879. Tollef Olsen var født paa Moen 10 dec. 1819. Hadde som utdannelse folkeskole. Begyndte i 1862 med handelsforretning, men drev samtidig gaardsbruket. Døde i 1914, 95 aar gammel.

7. *Ole Tollefsen Fagerlidal*, valgt 8. januar 1883 og fungerte tilsammen 8 aar.

8. *Monrad Hay*, valgt 29. november 1890, fungerte 4 aar. Valgt av venstre og gik senere over til høire.

9. *Erik Myre*, valgt 2. januar 1895, fungerte 1895–1910. Blev gjenvalgt paa nyt 1913 og fungerte til sin død 1915, ialt 18 aar. Av skoleutdannelse hadde han kun folkeskole. Den første som ryddet og bygde paa Neby. Var bl. a. lappefogd i flere aar, medlem av fylkesutvalget og fylkeskolestyret.

10. *Rønning Tollefsen*, valgt 20 november 1910 og fungerte ialt 6 aar.

11. *Major D. E. Jachwitz*, valgt 18 dec. 1919, fungerte 1920–21 og 1922, ialt 3 aar. Valgt av bondepartiet og venstre. D.E. Jachwitz er født i Kristiansund 21. mai 1867, hvor hans far var handelsborger. Slægten er indvandret fra Holsten og kom først til Biri glasverk som bestilte glasblaasere, hvor den først opholdt sig gjennom tre generationer. D. E. Jachwitz gjennomgik Kr.sund midd.skole med eks. 1882. Tok eks. art. paa Gundersens skole i Kristiania 1886. Gjennomgik krigsskolen fra 1887 til 1890, hvorefter han 1 aar var ass. hos statsingenøren i Kristiansund. Fra 1892 til og med 94 gjennomgik han den militære høiskole og tjenestegj. 1895 og 96 i Trondhjem og 1 aar ved underofficerskolen. Høsten 1898 blev han utnævnt til chef for Bardo kreds-kompani. Fra 1898 til 1900 gjennomgik han den gymnastiske centralskole i Kristiania. Fra 1900 til 1907 var han bosat i Harstad, hvor han var lærer ved underofficerskolen. Høsten 1907 kjøpte han en parcel av gaarden Solli og flyttet dit. Der hvor han nu har ryddet og bygget et nyt bruk Solheim. I 1914 blev han utnævnt til major og chef for Trondenes bataljon og 1. juli 1915 utnævnt til chef for Bardo bataljon.

12. *J. Traasdahl*, valgt 12. dec. 1922, fungerte 1923 og 24 og paa grund av herredsdelingen valgt paa nyt 13. dec. 1924 med funktionstid ut 1925. Valgt av samtlige politiske partier. Er født 16. mars 1867 og har kun gjennomgaat alm. folkeskole. Av kommunale gjøremaal har han i en aarrække været medlem av herredstyre og formandskap, formand i ligningsnævnden og ligningsraadet, formand i arbeidsnævnden og under krisetiden rationschef.

13. *M. Foshaug* 1926—.

Av viceordførere som paa grund av ordførerens død har fungeret som ordførere er efternævnte: 1. Handelsmand *M. Hay*, fungerte fra E. A. Sandeggens død til og med 1872. 2. *P. Stengrimsen* fungerte fra Erik Myres død til og med 1916.

Av utligninger foretatt før 1867 kan ikke noget bestemt opgis; men siden har man budgetter:

Aar	Fattige		Skolevæset		Samlet utligning	Anmerkning
1867	426.—	spd	430.—	spd.		Den sterke stigning fra
1872	1000.—	»	651.—	»	Kan ikke	1918 til 1923 skyldes vei-
1877	630.—	»	894.—	»	opgies.	vedlikeholdet overførsel
1882	5831.—	kr.	4108.—	kr.		i beskatningen i 1918. Des-
1887	6139.—	»	3745.—	»	14535.—	uten fylkeskassens sterke
1892	4333.—	»	5717.—	»	16000.—	vekst. For 1925–26 utgjør
1897	4819.—	»	5159.—	»	17320.—	denne ca. 36% av hele
1903	7247.—	»	5446.—	»	25000.—	budgettet.
1908	7791.—	»	5935.—	»	27200.—	Nedgangen siden 1923
1913	7852.—	»	5970.—	»	32336.—	skyldes sterk redusering
1918	9821.—	»	9425.—	»	43577.—	paa flere poster og desuten
1923	21015.—	»	13196.—	»	196196.—	Øverbygdens utskillelse
1925	10766.—	»	11565.—	»	167000.—	som eget herred.

MAALSELV HERRED DELES I 2 HERREDER

Allerede i 1890-aarene blev det fra interessert hold i Øverbygd og Mellelbygden optat arbeide for at faa den vidstrakte kommune delt. Det var da tanken, at grænsen for den nye kommune skulde gaa saa langt ned som til Storhaugen. Herredstyret nedsatte ogsaa en delingskomite, og saken blev behandlet paa flere møter, men nedvotert, saa man kom ikke til noget resultat.

Tanken og ønsket om deling var dog fremdeles levende hos en stor del av befolkningen i Øverbygd sogn; men tiden gik like til 1919, før det blev gjort noget. I det aar blev saken tat op igjen og drøftet paa 2 folkemøter i Øverbygd. Der blev gjort henvendelse til ledende mænd i Mellelbygden om at arbeide for at en større eller mindre del av denne skulde slutte sig til Øverbygd og ta op spørsmålet om kommunens deling. Men det ledet ikke til noget. Det blev svart, at stemningen i Mellelbygden da overveiende var mot en herredsdeling.

Saa besluttet Øverbygd paa det sidste av de to nævnte folkemøter — mot 4 stemmer — at arbeide for, at sognet *alene* blev utskilt som eget herred, selv om dette blev litet hvad folketal angaar — bare 570 —. Mange vil derfor kanske synes at dette var noksaa vaagsomt og dristig, og først fremtiden vil vise, om Øverbygd handlet ret eller ikke. Andragende om deling blev saa indsendt til herredstyret; men her vakte saken ganske sterk motstand, og det kom til flere og tildels noksaa skarpe debatter. I det første herredstyremøte saken blev behandlet, nedsatte herredstyret en komite paa 4 medlemmer — 2 fra hovedsognet og 2 fra Øverbygd — til at utrede saken og fremkomme med forslag. To av komiteens medlemmer — J. Traasdahl og Halvor Hanssen — var principielt *mot* deling og uttaler i komiteindstillingen bl. andet: «Da den foretagne beregning paa grundlag av det indsamlede materiale tydelig viser, at de to heromhandlede sogn, Maalselv og Øverbygd, er temmelig ensartede baade hvad angaar formue og indtægt saavel som næringsveier og levevis forøvrig, tror ovennævnte komitemedlemmer, at det vil være til gjensidig fordel

for alle, om Maalselv herred forblir udelt.» ----- «Dette dog under forutsætning av at det ogsaa i fremtiden vil lykkes at opretholde et godt samarbeide mellem de to sogne, Maalselv og Øverbygd.»

Komiteemedlemmene fra Øverbygd, lærer A. M. Ellevold og Einar Solberg, som søkte at fremme delingen, uttaler bl. a. i indstillingen: «Naar et herred er saa stort og vidstrakt som Maalselv, mener vi, at en deling er berettiget og paakrævet og vil være til gagn for begge de nye herreder. Maalselv herreds store utstrækning gjør administrationen svært tungvindt, og mange av de kommunale ombudsmænd faar en alt for lang veilængde til møtene, hvorved interessen for det kommunale arbeide sløves. Interessene falder heller ikke altid sammen i den øvre og nedre del av bygden, og dette hindrer naturligvis det gode samarbeide, som bør være i en kommune. Ved en deling vil administrationen lettes og forenkles, forholdene vil bli mere ensartede og samarbeidet bedre. Vi tror ogsaa at Øverbygd snarere og lettere fik fremmet sine særkrav, hvis sognet blev eget herred, end om det skal fortsætte at være en del av Maalselv. Endelig vil vi ogsaa paapeke at kravet om deling er meget gammelt i Øverbygd, og saa almindelig og sterkt, at det maa betegnes som et folkeønske.»

Komiteen arbeidet sig dog tilsidst sammen og leverte en enstemmig indstilling, som anbefalte deling, og betingelsene for denne. Blandt disse betingelser var ogsaa den, at der i Øverbygd skulde avholdes folkeavstemning om saken. Ved avstemningen, som blev holdt den 25. mars 1922, stemte 177 for deling og bare 22 mot.

I herredstyrets møte den 11. april samme aar blev der saa fattet enstemmig beslutning om, at Maalselv herred skulde deles i to paa de betingelser, som komiteen hadde foreslaat. De to første punkter i delingsbetingelsene lyder saa: *a.* «Grænsen for det nye herred blir den nuværende sognegrænse, dog saaledes at de bruk, der hører til Nordmo Skolekreds, blir hørende til Maalselv herred.» *b.* «Ved delingen av herredets aktiva og passiva benyttes følgende regel: 3/10 paa matrikkelen, 3/10 paa formuen og 4/10 paa folkemængden.»

Herredsdelingen blev anbefalt baade av fylkestinget, fylkesmanden og de andre autoriteter, og ved kongelig resolution av 28. mars 1924 blev delingen endelig avgjort og bestemt, saaledes som herredstyret hadde besluttet. Et længe næret ønske fra størstedelen av befolkningen i Øverbygd var dermed gaat i opfylldelse. Den 1ste oktober samme aar holdtes saa ekstraordinært valg paa 8 repræsentanter, som sammen med det tidligere sognestyre paa 4 medlemmer dannet det første herredstyre for det nye herred. Under ledelse av ordføreren fra Maalselv holdt det nye herredstyre sit første møte den 15de december 1924, hvor A. M. Ellevold valgtes til ordfører og Einar Solberg til viceordfører.

Fylkesmanden hadde bestemt, at delingen skulde træ i fuld kraft den 1ste juli 1925, og til samme dag blev ordføreren i Øverbygd indkaldt til at ta sæte i det da forsamlede fylkesting.

Efter delingen har Maalselv herred et fiateindhold av ca. 1230 km² med 3527 indbyggere – efter folketællingen 1920 – og Øverbygd er ca. 2100 km², men har bare 570 mennesker.

Første herredstyre for Øverbygden blev: Ordfører A. M. Ellevold, viceordfører Einar Solberg, Kristoffer Nergaard (gaardbruker), Lærer D. Lie, Bersvend Bjørkeng, Kristian Eldnes (Fredheim), Furer Bernhard Sletten, Tomas Stenbakken, Magnus Inset, Elias Gamnes, Edvard Skjeggnes (Maukstad) og Andreas Messeltmo.

Efterat Maalselv blev utskilt fra Lenvik laa herredet i længere tid under Senjen og Tromsø sorenskriveri med kontor paa lbestad. Ved omregulering av sorenskriverierne for en del aar siden blev Maalselv tillagt Tromsø sorenskriveri og atter igjen ved ny inndeling tillagt et nyoprettet Malangen sorenskriveri med kontor i Tromsø. I begyndelsen av 1850-aarene blev Maalselv og Bardo eget lensmandsdistrikt. O. Krogseng fra Tynset var den første lensmand og indehadde stillingen til sin død i 1884. Krogseng bodde først nogen aar paa Kirkesnes, som han eiet, men

flyttet sidst i femtiaarene til gaarden Velten eller Øvre Fleskmo og bodde der 1 aar og flyttet derfra til Fagerlid. Efter Krogseng blev hans betjent M. Gundersen konstitueret lensmand i ca. 3 aar. Ved denne tid dannet Bardo sammen med Salangen eget lensmandsdistrikt. I 1887 blev lensmand i Karlsøy, A. Walderhaug, ansat som lensmand i Maalselv. Denne bodde et par aar paa gaarden Velten, hvorefter han flyttet til Moen, som siden har været bosted for lensmanden. A. Walderhaug tok avsked omkring 1915, hvorefter hans søn, M. Walderhaug, ansattes og indehar nu stillingen (gift med datter av lensmand Sandberg i Stjørdalen).

MAALSELV FORLIKSKOMMISSION

(Ved lærer Ole Uhlen).

Efter hvad man av arkivsaker kan se, er første forlikskommission for Maalselv avholdt paa Fagerlid den 15de september 1847. Fra den tid forliksloven av 1824 traadte i kraft og til denne tid sognet Maalselv i retslig henseende til Gisunds tinglag. Den første forliksprotokol er autorisert av amtmann Aarres den 27. august 1847. Denne protokol varte til 1860. Den protokol, som da blev tat i bruk, er autorisert av amtmann Nannestad og varte til 1873. I 1866 blev kommissionen flyttet til Moen. De første forlikskommisærer var O. Krogseng og Tollef Olsen Fagerlid, og disse sat som forlikskommisærer — Tollef Olsen Fagerlid til 1866 og O. Krogseng til 1869. Fra først av holdt forlikskommission sine møter 3de hver og 2den hver maaned like til 1865. Fra den tid blev der indført maanedlige møter. Antagelig hadde det sin grund deri, at fra den tid begyndte gjeldsbevis fra Maalselv sparebank, som blev oprettet i 1861, at løpe ind til forlikskommissionen. Derved økedes arbeidet ikke saa litet, især da man endnu ikke hadde som nu trykte skemaer til bankforlikene. Fra 1869 til 1883 sat følgende som forlikskommisærer, som regel to valgperioder, nemlig: Gabriel Solli, Erik A. Sandeggen, sogneprest Martens, Lars Iversen, Lars Nordmo og sogneprest J. R. Landmark. I 1883 blev Ole Tollefsen Fagerlid valgt til forlikskommisær og han sat der til 1905. De som var sammen med ham var sogneprest J. R. Landmark, Lars Nordmo, Ole Uhlen, P. M. Lilleeng og A. Bakke. A. Bakke var forlikskommisær fra 1900 til 1919; til 1905 sammen med Ole Tollefsen Fagerlid og efter den tid sammen med Ole Uhlen. Ole Uhlen var forlikskommisær sammen med H. Helgesen fra 1919. Da forliksloven av 1880 paabød mægling paa aastedet og at forlikskommissionen i dette tilfælde skulde forøkes med en mand, blev som første aastedsforlikskommisærer valgt Tollef Olsen Moen, J. A. Helgesen Fredriksberg og Simon Guldhav. Fra 1912 har P. Stengrimsen Finbakken forrettet som saadan. Det viser sig, at denne forandring i forliksloven har været til stor nytte og megen besparelse for alle dem, som hadde grænsetvister at avgjøre. Og det var ikke saa faa. For de gamle skjel var ofte overfladisk anmerket, som f. eks. «en tue» eller «en haug» paa fjeldet, hvor det kunde være mange saadanne at vælge imellem; likedan «over en myr», naar hele landskapet var myrlændt. Flere av de anførte kompasstreker tyder paa, at de ikke har hat kompas ved haanden, naar de utførte forretningen. Som regel blir aastedssakene avsluttet med forlik eller kjendelse. De aastedssaker, som blir henvist til retten, er faa i forhold til dem, som blir forlikt eller avsagt kjendelse i. Som bevis herfor kan anføres, at av de 34 aastedssaker, som siden lovens ikrafttræden er behandlet i Maalselv forlikskommission er opnaad forlik eller avsagt kjendelse i tilsammen 31, og kun 3 er henvist til retten. Like til 1908 var det almindelig praksis, at dersom en mand var paa fiske eller paa anden maate borte fra hjemmet, naar en forliksklage blev forkyndt paa hans bosted, saa blev han betragtet for at være borte uten gyldig grund, og kommissionen ansaaes forpligtet til at avsi kjendelse paa betaling av gjælden. Ved justitsdepartementets rundskrivelse av 6/6 1908 blev det bestemt, at saadanne saker skulde utsættes passende tid, saa vedkommende kunde faa møte enten selv eller ved fuldmægtig.

ØVERBYGDS FORLIKSKOMMISSION

(Ved lærer Lie).

Av arkivet i Øverbygds forlikskommission kan sees, at Øverbygd har faat sin egen forlikskommission i aaret 1884, og som de første forlikskommissærer blev beskikket Simen Grøtlie og Andreas Tollefsen Sletten. Kommissionen har altid været avholdt paa gaarden Øverby og som faste kommissionsdager har vært den 2den mandag i andenhver maaned. Det første kommissionsmøte var avholdt den 13de oktober 1884, og da avgjordes kun 1 sak av de beskikkede kommissærer. I 1885 var behandlet 4 saker paa 3 møter I 1886 var behandlet 9 saker paa 4 møter. I 1887 var behandlet 13 saker paa 5 møter av de beskikkede kommissærer. I 1888 sees at der maa ha vært foretat nyt kommissærvalg hvor Simen Grøtlie var gjenvalgt og som ny mand kirkes. A. B. Olsen var indvalgt, og Ole Jonsen Solberg som den ene varamand. Det aar var behandlet 10 saker paa 4 møter. Paa første møte hadde varamanden Ole Solberg møtt sammen med Simen Grøtlie; ellers var det de beskikkede kommissærer som hadde fungeret. I 1889 var behandlet 5 saker paa 3 møter, 1890 var behandlet 18 saker paa 3 møter. I 1891 var behandlet 16 saker paa 5 møter av de beskikkede kommissærer Simen Grøtlie og O.J.Solberg. I 1892 var behandlet 14 saker paa 4 møter av kommissærene Simen Grøtlie og O. J. Solberg. I 1893 var behandlet 7 saker paa 3 møter, hvor Simen Grøtlie sees at ha underskrevet paa alle møter, mens A. B. Olsen har underskrevet somme og Halvor Dørum som varamand. 1894 var behandlet 7 saker paa 2 møter underskrevne av Simen Grøtlie og O. J. Solberg. 1895 var behandlet 3 saker paa 1 møte av de to sidstnævnte kommissærer. 1896 var behandlet 9 saker paa 4 møter av de samme kommissærer. 1897 var behandlet 11 saker paa 4 møter av de samme kommissærer, undtagen det sidste møte var Simen Grøtlie fraværende for første gang. I hans sted møtte varamanden Erik L. Bjerkeng. 1898 var behandlet 8 saker paa 4 møter, hvor kommissæren Simen Grøtlie har underskrevet alle møter, hvorimot O. J. Solberg har underskrevet de to første møter, men Johannes Johannessen Nordgaard de to sidste som varamand. 1899 var behandlet 7 saker paa 4 møter, hvor det sees at Simen Grøtlie og O.J. Solberg har underskrevet det andre og fjerde møte, Grøtlie og varamanden Johannes Johannessen det første og begge varamændene Erik L. Bjerkeng og Johannes Johannessen det tredje møte. 1900 var behandlet 12 saker paa 2 møter, underskrevne av Simen Grøtlie og O. J. Solberg. 1901 var behandlet 12 saker paa 6 møter. Disse møter er underskrevne dels av Simen Grøtlie og O. J. Solberg, dels av varamændene Erik L. Bjerkeng og Halvor Skjeggnes og dels av Simen Grøtlie og varamanden Erik L. Bjerkeng eller O. J. Solberg og Erik L. Bjerkeng. 1902 var behandlet 19 saker paa 6 møter. Fremdeles sees Simen Grøtlie og O. J. Solberg at være kommissærer; men varamændene var Erik L. Bjerkeng og Halvor Skjeggnes. 1903 var behandlet 9 saker paa 4 møter underskrevne av Simen Grøtlie og O. J. Solberg.

1904 var behandlet 11 saker paa 5 møter underskrevne av Simen Grøtlie og O. J. Solberg for det meste, enkelte ganger Erik L. Bjerkeng istedet for Grøtlie. 1905 var behandlet 11 saker paa 4 møter. Samtlige underskrevne av kommissærene Simon Grøtlie og O. J. Solberg. 1906 var behandlet 11 saker paa 5 møter. Det andre møte er underskrevet av varamændene Erik L. Bjerkeng og lærer A. M. Ellevold, som nu for første gang fungerer som forlikskommissær. De andre fire møter er underskrevne av de beskikkede kommissærer Simen Grøtlie og O. J. Solberg. 1907 var behandlet 8 saker paa 5 møter, hvorav de 4 første er underskrevne av Simen Grøtlie og O. J. Solberg, men det 5te av O. J. Solberg og Erik L. Bjerkeng. Fra nu av sees ikke Simen Grøtlie at ha fungert som forlikskommissær mere. Han har staat som saadan uavbrutt fra og med 1884 til og med 1907, altsaa i 23 aar. Praktisk talt er alle enige om, at han hadde gjort et godt arbeide og har i alle disse aar været bygdens — sognets — bedste mand.

1908 var behandlet 7 saker paa 3 møter av de beskikkede forlikskommissærer Ole J. Solberg og Erik L. Bjerkeng. Fra nu av gaar ogsaa Ole J. Solberg ut som forlikskommissær, efter at han

i 1888 første gang fungerte som varamand og senere som beskikket forlikskommissær. 1909 var behandlet 5 saker paa 2 møter av de beskikkede forlikskommissærer Erik L. Bjerkeng og Hans Skjeggnes. 1910 var behandlet 11 saker paa 4 møter av de sidstnævnte kommissærer undtagen i et møte fungerte varamanden Ole. P. Nygaard istedet for Erik L. Bjerkeng.

1911 var behandlet 5 saker paa 3 møter. Paa første møte var Erik L. Bjerkeng og Ole P. Nygaard som varamand for Hans Skjeggnes. Paa de andre møter fungerte de to beskikkede forlikskommissærer. 1912 var behandlet 5 saker, hvorav den 5te var aastedskommissionssak. I de 4 første saker var A. M. Elvevold og Erik L. Bjerkeng kommissærer; men da den sidste var part i den 5te sak, kunde han ikke fungere som kommissær og heller ikke de to varamænd, hvorfor forhenstående kommissær Simen Grøtli blev tilkaldt som sættekommissær, og Bernh. E. Haug var aastedskommissær. Beklagelig nok kan tvisten i aastedskommissionssaken neppe nok være løst med denne avgjørelse. 1913 var behandlet 5 saker paa 4 møter av de beskikkede forlikskommissærer Erik L. Bjerkeng og A. M. Elvevold. 1914 var behandlet 9 saker paa 6 møter. I 5 av disse møter var det de beskikkede kommissærer som fungerte Erik L. Bjerkeng og A. M. Elvevold; men paa det ene møte fungerte Bersvend L. Bjerkeng Lund istedet for A. M. Elvevold.

1915 var behandlet 8 saker paa 3 møter, hvor den beskikkede kommissær Erik L. Bjerkeng har fungert i alle møter, mens varamændene Halvor Dørum eller Andreas A. Messeltmo har fungert for den anden kommissær. 1916 var behandlet 3 saker paa 2 møter av de beskikkede kommissærer Erik L. Bjerkeng og Andreas A. Messeltmo. 1917 var behandlet 5 saker paa 3 møter av de beskikkede sidstnævnte kommissærer. 1918 var behandlet 3 saker paa 1 møte av de samme kommissærer. 1919 var ingen saker behandlet. 1920 var behandlet 5 saker paa 2 møter av de beskikkede kommissærer D. I. Lie og Andreas A. Messeltmo. 1921 var behandlet 4 saker paa 1 møte av de samme kommissærer. 1922 var behandlet 7 saker paa 2 møter av de beskikkede forlikskommissærer D. I. Lie og A. M. Elvevold. 1923 var behandlet 6 saker paa 2 møter. Paa første møte fungerte kommissæren D. I. Lie og varamanden Olaf Halvorsen og paa det andet kommissæren A. M. Elvevold og varamanden Olaf Halvorsen. 1924 var behandlet 5 saker paa 3 møter av de beskikkede kommissærer D. I. Lie og A. M. Elvevold. 1925 er endnu sidst i mai ingen saker behandlet. Hele tiden har Øverbygds forlikskommission holdt sine møter paa gaarden Øverby, som paa den tid har skiftet eier mindst 3 ganger. —

Indtil 1898 var bygdens umyndiges midler bestyrt av sorenskriveren. Fra den tid er der avlagt aarlige overformynderiregnskaper av de valgte overformyndere. Vedkommende rulle omfatter regnskapet:

For 1898	5	umyndige med tils. kr. 13355,84
» 1905	28	» » » 25777,82
» 1910	27	» » » 31408,20
» 1915	17	» » » 25183,65
» 1920	23	» » » 14800,85
» 1923	46	» » » 39837,28

De valgte og fungerende overformyndere var 1. N. Iselvmo fra 1898 til 1910, forretningsførende. 2. O. Johnsen, Moen fra 1898 til 1909.3. Arnt Elvevold fra 1910 (staar fremdeles). 4. H. Helgesen fra 1911 (staar fremdeles) forretningsførende.

Om *Fattigvæsenet* meddeler *J. A. Nilsen*: Den først førte protokol forefindes for aaret 1846. Da understøttedes 5 fattige med en utgift av 23 spd. 60 skilling. Desuten bevilget 40 spd. til et barns hele fremtidige opfostring. For 1848 tiltrængtes ingen utligning til fattigvæsenet. Kommunen var dengang inddelt i 2 lægdsdistrikter. For 1852 besluttedes

fattigvæsenets midler utlignet saaledes: en gaardmand 16 skilling, en rydningsmand, inderst eller husmand 8 sk. og en løskarl 60 sk. For 1855 blev utlignet 50 spd. Saavidt man kan se var der dengang 3 lægdslemmer. For 1858 utlignet 218 spd. og for 1862 360 spd. Siden 1864 er fattigdistriktet inddelt i 8 underdistrikter. De ansatte fattigkommissærer har fuldmagt til at træffe forføining til understøttelse av fattige, hvor øieblikkelig hjælp er nødvendig, og denne fuldmagt synes i stor utstrækning at bli benyttet. De fattige var inddelt i 3 klasser. 1 og 2 klasse forsynes for de flestes vedkommende ved bortsættelse (høieste godtgjørelse av fattigkassen for slike var 40 spd.) – ved lægehjælp, sykehuspleie eller andet bidrag, som ydes dem i hjemmet. Levnetsmidlerne erholdes mot forevisning av en seddel til handelsmændene, som derefter mot paaført regning blir anvist til utbetaling. Fattigregnskapet var i lang tid i stor uorden. Revisionen var længe forsømt. Restanserne blev ikke indfordrede, men dog stadig med større og mindre beløp opført paa indtægtsbudgettet, hvorfor der ofte var kasseangel. *Efter kaldsboken* meddeles ellers om Maalselv Fattigvæsen: I fattigvæsenets arkiv findes de første optegnelser om dette i en regnskapsbok begyndt i 1836. Det første regnskap er opstillet paa følgende maate:

Indtægt:	tgift:
1. Fattigblokkens beholdning den 16. oktbr. spd. 8.3.0	Givet til de fattigespd. 8.3.0
2. Igjennem fogderiet....., 0.0.0	Beholdning..... „ 4.0.2
3. —,— sorenskriveriet „ 0.0.0	
4. —,— forlikskommissionen 0.0.0	
5. Ved almissemænders død..... 0.0.0	
6. Givet til kassen ved et bryllup....., 1.0.0	
7. Tilkommet av Lenvik fattigkasse „ 3.0.2	
Tilsammen spd. 12.3.2	Tilsammen spd. 12.3.2

I 1837 er der indkommet ved mulkt 17 spd. og givet til fattige 4 spd. I 1838 er der intet utbetalt til fattige. I 1839 er der utbetalt til fattige 4 spd. og til regnskapsføreren 4 spd. I 1840 er indkommet ved kirkeblokken 28 spd. 2 ort og 12 skill. I 1841 sees første gang at være utlignet fattigskat med 4 skill, paa hver av 64 gaardmænd utgjørende tilsammen 2 spd. og 16 skill. Til 1840 er regnskapet ført av sognepresten i Lenvik. Fra 1841 er det overtat av G. Kreutzer, der førte det til 15/3 1851. I 1851 har E. A. Sandeggen overtat regnskapet og hat det til 1859. hvorefter det er oveftat av L. Haldorsen Broderstad, der har fungeret til 1861. 1861 hadde kassen en gjæld paa 388 spd. 10 skill, der pr. 1/1 1870 var vokset til 2403 spd. Fra 1877 begyndte regnskapet at føres i kroner og øre. Følgende har fungeret som regnskapsførere: A. Egede Nissen fra 1861-1863. P. G. Sneve fra 1863—1869. M. Hay fra 1869-1878. Siden foreligger ikke nogen regnskapsbok; antagelig er det da overtat av herredskassereren.

Den første forhandlingsbok som foreligger er fra 1846. Av denne sees at bygden blev inddelt i 4 distrikter: 1. distrikt indtil Nordmoen. 2. distrikt indtil Foshaug med Kirkesdalen. 3. distrikt indtil Storbakken med Kjellmoe og Storbakken. 4. distrikt indtil Luneborg med Fagerfjeld. Fattigkommissionen bestod av en tilsynsmand fra hvert distrikt og sognepresten. Nu er bygden delt i 15 distrikter med en tilsynsmand fra hvert.

Budgettet for 1885 tils. utgifter Kr. 6594,47.

»	»	1895	»	»	6450,14.
»	»	1905	»	»	7552,84.
»	»	1915	»	»	9510,00.
»	»	1925	»	»	23540,00.

Naar det var nogen, som faldt fattigvæsenet til byrde med utgifter, blev det besluttet at sætte den karen eller den kvinde ut paa lægd. Saaledes kunde man paa samme tid ha flere saa-

danne vandrende fra gaard til gaard. Bygden var delt i flere distrikter — Saaledes at naar aaret var omme, hadde lægdekallen at begynde paa nytaarsvandring igjen. For nogen blev det bestemt at gaa rundt hele herredet. Almindelig gik de under et tilnavn, saasom: Lasse-mari, Per Snodi, Gulbrand-Johanne, Læg-dasivert, Grilskatrina m. fl. Brukerne blev tilslut kjed av at ta imot disse lægdefolk, da de ikke altid befandt sig i den hyggeligste tilstand ved sin ankomst, og enkelte var tildels ikke saa likefrem at behandle og omgaaes med. Mat og drikke fik de vistnok upaaklagelig, især hos de bedre stillede, og fik de ikke efter ønske, vidste de at kunne omtale det paa sin videre vandring i bygda. Et lægdslem hadde ofte for vane at bruke det uttryk, at «nu skulde han dræpe sig». Han kom saaledes engang frem fra sin lomme med en hængestrikke og sa: «Her ska daaker faa sjaa». Husbonden paa gaarden tok strikken med magt og vilde hjelpe ham til handlingen. Lægda blev da forskrækket og sa: «Daak vil da vel ikke dræpe mig». Det lot til, at han siden blev helt kureret for sine selvmordstanker. Likeledes fortaltes om en ganske ung og frisk lægdekall, som bestandig maatte bli kjørt fra gaard til gaard, da han slet ikke orket at gaa. Manden tok sin hest og skyssset ham efter elveisen. Da han saa kom et stykke oppaa elven, stanset manden hesten, tok sin øks og hugget hul paa isen. Da hullet var omtrent færdig, tok han maal av lægda, som sat i slæden. Lægda spurte, «ka han mente med det?» «Jo! nu skal du da endelig ned i hullet!» Lægdekallen blev forskrækket og tok spranget med sin pjankesæk paa ryggen. Skyssmanden vendte sin hest og kjørte hjem, veltilfreds over bruken av et saa virksomt medikament i et slikt vanskelig sygdomstilfælde. Lægdevæsenet er nu for længe siden ophørt og vil vel neppe komme igjen som institution.

I lang tid fremover maatte bygden hjelpe sig med Tromsølæger. Kun i større sygdomstilfælder og epidemiske sygdomme var man nødt til at faa doktor derfra herop. I mindre sygdomstilfælder hjalp man sig med kurering av kvaksalvere, som fandtes tildels i bygden, og av omreisende, som det var noksaa mange av paa den tid. Den første distriktslæge «Iversen» blev ansat omkring 1860-aaret, først med bopæl paa Olsborg og senere paa øvre Fleskmo (Velten). Efter hans opphold i ca. 8—10 aar blev doktor Sigholt, ansat som distriktslæge med bopæl samme sted (Velten). Saa kom distriktslægen i Skjervø, dr. Qvale, med bopæl paa samme sted, indtil han flyttet op til Fagerli. Direktør Andreas Qvale, Sulitjelma A. B. Gruber, en i hele Norge kjendt mand er en søn av Qvale og er født i Maalselven. Efter ham kom T. Gløersen med bopæl paa Fagerli. I mellomtiden var doktor Daa konstituert i ca. 1 aar med bopæl paa Moen. Efter ham kom distriktslæge Schøyen med Moen som bosted og siden distriktslæge R. Mossige — likeledes med bosted paa Moen. Han er nu i Holla i Telemark fylke (f. 1865 og cand. med. 1891). Efter Mossige ansattes distriktslæge Johannes Lassesen Vangsnes — likeledes boende paa Moen i den for flere aar siden indkjøpte doktorgaard. Om disse læger i Maalselven meddeles nogen korte opplysninger (etter

«Norges Læger»):

Dr. Qvale.

Ellef Iversen f. 22/11 1814, cand. med. 1847. Blev distriktslæge i Malangen (Maalselven) 25/5 1858. Forflyttet til Egersund 17/6 1867. Døde der 1872. Gift med Allette Holmboe.

Otto Julius Aubert Sigholt f. 31/6 1839, cand. med. 1863. 1867 distriktslæge i Malangen (Maalselven) og forflyttedes 10/6 1874 til Ytre Søndfjord. Døde pludselig 9/2 1877.

Hartvig Christian Sverdrup Qvale f. i Brønø 18/3 1843. Cand. med. 1869. 1874 distriktslæge i Malangen og Maalselven 1882, Brønø 10/9 1885. Han døde i Mosjøen av indre forblødning 6/5 1886. Gift med Jacobine Mathilde Zimmermann.

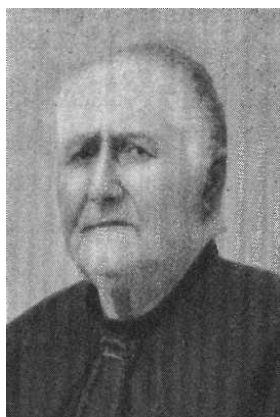
Theodor Gløersen var f. 1847, cand. med. 1874 og døde som distrikts-

læge i Søndfjord 1905. Han var læge i Storelvedalen fra 1876 til 1883, da han blev distriktslæge i Maalselven. Han var gift med Anne Sætren.

Carl Gotfried Schøyen f. i Kr.a 21/3 1850. Cand. med. 1876. 7/11 1891 utnævnt til distriktslæge i Maalselven, forflyttet til Ytre Søndfjord 1904. Døde pludselig den 25/2 1914. Gift med Selma Marie Hegrem Westgaard f. i Nes Hedemarken 1860.

Rasmus Mossige f. i Stavanger 1/3 1865. Cand. med. fra 1891. 13/2 1905 konst. distriktslæge i Maalselven. Blev befordret derfra 21/2 1913 til Hollen distrikt. Gift i Tr.hjem 20/6 1897 med Aagot Koller. Er nu distriktslæge i Lillestrøm.

Johannes Lassesen Vangsnes f. i Balestrand 18/10 1860. Cand. med. 1883. Distriktslæge i Maalselven 3/7 1914. Gift med Sara Cornelia Koren Lund 2/8 1902 i Kvinherred.

Jordmor Berit Ceselie Nilsen.

Berger Magnus Pallesen Mustikay er nu distriktslæge i Maalselven (f. 1893 og cand. med. 1920).

Maalselv og Bardo var ett lægedistrikt, indtil det deltes for nogen aar siden, saa Bardo nu har sin egen distriktslæge.

Først sidst i 1850-aarene blev utlært jordmor ansat her i bygden. En fru B. Nilsen fra Lyngen, som blev boende paa gaarden Fleskmo og som fra først var alene jordmor i fl. aar i den hele vidstrakte bygd. Hun fungerte som saadan i ca. 40 aar, og tok imot over tusen barn i den tid. I 70-aarene ansattes jordmor i Øverbygden, frøken Sten fra lbestad, som endnu fungerer som saadan, trods sin høie alder. Hun er boende paa Bjerkeng (Lundeng). Efter fru B. Nilsen blev ansat frk. Barbra Eriksen, med bopæl paa Fredriksberg, og hadde sit distrikt mellem Maalsnes og Bakkehaug. Nogen aar derefter blev dette distrikt delt og jordmor ansat i bygdens nedre del med bopæl paa Guldhav. Efter frk. Eriksen blev ansat frk. Lisken Olsen fra Maalsnes med bopæl paa Moen. Efter hende ansattes den nuværende, frk. Johanne Johnsen, øvre Fleskmo, boende hjemme paa øvre Fleskmo. I over 50 aar maatte man klare sig med hjelpekoner, som praktiserte paa forskjellige steder. En enkefru, Randi Olsen, praktiserte i lang tid baade som jordmor og sykepleier. Da hun var anset for meget flink, blev hun tildels hentet langveisfra. Hendes bosted var Olsborg og Solli. Betaling for hjælpen blev eftersom folk hadde raad og hjertelag til. Hun hadde lyst til den slags gjerning og var altid villig, naar nogen forlangte hende. Hun sa altid som saa: «Jeg skal være færdig paa hellige timen.»

I 1914 blev indkjøpt 10 maal jord av eiendommen, nedre Fredriksberg, til oprettelse av et tuberkulosehjem. Det blev færdig og tat i bruk i 1915. Bekostningen skedde av statsmidler, Tromsø amt og delvis Maalselv kommune. Der er rum for 14–15 patienter. Siden oprettelsen har der omtrent til stadighet været fuldt belæg med søkning fra flere herreder i fylket. Foruten en bestyrerinde med tjenerskap, kasserer og regnskapsfører, fungerer en lokalbestyrelse i bygden med distriktslægen som formand. De hovedsagelige bestemmelser om dets drift m. v. utgaar fra fylkestinget og delvis departement. Bestyrerinde: Søster Giske Krogstad fra Sørreisa.

OM HUSDYRSYGDOMME

skriver distriktsdyrlæge *Alfr. Stenersen*: Av husdyrsygdomme, der paa grund av sin karakter og utbredelsesomfang har spillet en rolle i Maalselven, maa først og fremst nævnes tuberkulosen. Det er intet som tyder paa at Maalselvns oprindelige kvægslag har været særlig utsat for denne sygdom. Men dette blev anderledes efter indkjøpet av ayshireokserne i 60–70 aarene. Man vet ialfald at en til Nils Iselvmo i 1872 indkjøpt okse blev slaktet i

1878 sterkt angrepet av tuberkulose. Krydsningene efter ayshireokserne fik godt ord paa sig i bygden og livdyr efter dem blev spredt til mange gaarde. Indtil omkr. 1900 hadde sygdommen spredt sig med foruroligende hast idet det viste sig, at flere av bygdens besætninger var i høi grad angrepet av sygdommen. Imidlertid var nu de nyere tuberkulinundersøkelser blit kjendt og av staten indført som et fast led i kampen mot kvægtuberkulosen. Fra 1900 og utover blev saa en flerhet av bygdens besætninger tuberkulinundersøkt av daværende statsdyrlæge Hall. Mangfoldige besætninger, som da viste sig angrepne, blev slagtet. Og av undersøkelser som nu atter er foretat i 1924 av disse samme besætninger, ser det ut til, at sygdommen, takket være de energiske og radikale foranstaltninger som dengang blev truffet, er stanset i sin utbredelse, ja endog for store dele av bygden praktisk talt utryddet.

En anden vel kjendt og frygtet sygdom blandt hester i Maalselven er «Sniva». Den forekommer de fleste aar av og til, men kan i enkelte aar opnaa en større hyppighet. Sygdommen ansees at skyldes en forgiftning av den paa disse kanter saa almindelige ugræsplanter

Maalselv tuberkulosehjem.

kjærringrok. Mangfoldige hester har gjennom aarene bukket under for sygdommen. Denne har paa visse andre kanter av landet vist sig at bli sjeldnere, ja helt forsvundet efter hvert som sygdommens aarsak forsvinder ved kalkning, grøftning, i det hele bedre kultur av jorden. Forhaabentlig vil man om ikke saa længe bli vidne til det samme i Maalselven. Benskjørhet, særlig hos kvæget, er ogsaa en sygdom der maa siges at skyldes foret og dels ha sin grund i jordart og driftsforhold. Den er i de fleste aar meget almindelig i bygden og foraarsaker ganske betydelige tap paa buskapene. Benskjørheten ytrer sig oftest om eftervinteren og vaaren og er hyppigst av snikende art. Ofte merker man intet før ved utslipningen, da den ikke sjelden gir anledning til benbrud. Sygdommen er ikke like almindelig alle aar. Særlig efter tørkeaar er man meget utsat for den, likesom den sees at være knyttet til bestemte strøk paa de forskjellige slags jordart. Kværke (kværsil) er en smitsom hestesygdom, der ogsaa kjendes fra flere tidligere utbrud. Denne sygdom optræder her i bygden i likhet med i de fleste andre mere avsides liggende bygder efter smitte indslæpt med indførte syke hester eller ogsaa med for fra kværkesmittede distrikter. Indført paa denne maate raser den en tidlang, angriper en større eller mindre del av den for sygdommen mottagelig hestebestand, for saa litt efter litt at forsvinde igjen og gjerne være væk en aarrække. Av de ondartede smitsomme sygdommer kræver den ondartede katarhalsfeber aarlig et og andet offer; men den kan neppe siges at spille nogen stor rolle. Foruten de her nævnte mere specielle sygdommer forekommer da naturligvis hvert aar endel av mere ilfældigt art. Specielt gjælder dette fordøielsessygmmer, særlig hos kvæg. En hel del av disse er knyttet til den endnu saa altfor almindelige forknaphet og uregelmæssighet i foringen utover vaaren. En av de mange uheldige følger av «vaarknipa».

Hvad nu angaar behandlingen og kurering av husdyrsygmmer kan anføres at den første dyrlæge i Maalselven tiltraadte i 1894, statsdyrlæge Hall. Før den tid maatte da folk klare sig

som de bedst kunde. En og anden lægmand kunde efter hvert erhverve sig adskillig anseelse for sine kure og bli meget søkt. Ja folk vet endnu at fortælle om enkelte, der vandt stort ry, saaledes som hingstekastratører, hvor de utvilsomt fra et lægmandssynspunkt virkelig har været dygtige. Forøvrigt har, her som andre steder, de gamle behandlingsmaater været bygget paa gammel erfaring og iagttagelser, men ogsaa ofte paa overtro. Eksempelvis kan her nævnes en utbredt tro paa fiskegaldens heldige virkning mot forskjellige sygdommer. Dette antagelig beroende paa den opfatning, at disse sygdommer skulde skyldes at noget galt var fat med galden. Paa knytning av en uldtraad mot haltheter og andre lidelser har ogsaa været brukt. Her blev da uldtraaden av vedkommende «kloke kone» som brukte den, forlenet med den helbredende kraft. Fremdeles kan nævnes indgivning av opfilt messing som middel mot «kvast». Men troen paa disse midler har dog maattet vike for rationelle behandlingsmaater. Som nævnt tok Johan Conrad Hall i 1894 bopæl i Maalselven som statsdyrlæge for Nord-Norge. Han tok avsked i 1910 efter en fortjenstfuld virksomhet. Efter ham fulgte Harald Olsen, først som amtsdyrlæge og siden 1914 som statsdyrlæge. Efterat S. Aarnes hadde indehat stillingen en tid, blev bygden igjen uten fast dyrlæge i flere aar, til 1923. Som distriktsdyrlæge kom da Alfr. Stenersen, der fra traadte i 1925. Av dyrlæger, som ellers har praktisert i Maalselvdalen, nævnes Bremer, Abel og Torp. Statsdyrlægen bor i Tromsø.

MAALSELVEN SPAREBANK

blev stiftet 19de november 1860 væsentlig paa initiativ av lensmand Krogseng, som i en skriftlig indbydelse av 19de oktober opfordrer interesserede til at tegne sig som bidragsydere til et grundfond til en sparebank for Maalselven prestegjæld. Der tegnet sig tilsammen 98 bidragsydere, hvorav 66 i Maalselven og 32 i Bardo sogn med tilsammen 405 spd., hvorav spd. 20. blev tilskudt av kommunen som deponert hos denne av 2 handelsborgere «for at anvendes til nyttige indretninger i prestegjeldet». Her blev sparebankens plan vedtat — væsentlig i overensstemmelse med en fra det kongelige finans- og tolddepartement oversendt normalplan for sparebanker, hvilken plan blev stadfæstet ved høieste resolution av 6te april 1861. Grundlæggerne — som ifølge planen var livsvarige forstandere i sparebanken — samledes saa i møte 24de juni 1861 til valg paa direktionen m. v. og blev der herunder besluttet at sætte sparebanken i funktion snarest mulig. Første ordinære direksionsmøte fandt sted 9de juli næsteften, fra hvilken dato den altsaa traadte i officiel virksomhet. Sparebanken har hele tiden været tilknyttet kassererens bopæl og har den derfor fra tid til anden været paa flyttefot. Saaledes var dens opholdssted det første virkeaar paa gaarden Velten, blev ved paafølgende aarsskifte flyttet til Fagerli, til Moen i 1885, til Fleskmo i 1887 og saa atter til Moen i 1888, hvor den senere har været, og hvor den nu har bygget sin egen gaard, som vil bli tat i bruk i indeværende aar. At kunne vurdere sparebankens betydning for bygdens utvikling staar neppe i menneskelig magt; men man kan sikkert gaa ut fra, at den har været en betydelig medvirkende faktor i bygdens fremgang saavel i økonomisk som kulturel henseende; idet den ved laanydelser er blit den indirekte aarsak til reisningen av mange nybyg, til erhvervelse av eiendomme og redskaper og forøvrigt ydet driftskapital til næringslivets forskjellige grener og endelig i mange tilfælder gjør det mulig for opvakte ungdommer at søke skoler, saavel av almindennende som faglig karakter. — Det er en selvfølge, at i en saavidt lang tid — 64 aar hvori banken nu har virket — har der været knyttet mange tillidsmænd og funktionærer til denne. Det vil derfor, saa beklagelig det er, føre for vidt at nævne alle disse — hvilken feil formentlig vil bli gjenoprettet ved en senere anledning med en speciel beretning over bankens historie.

Direktionsmedlemmer.

Lensmandsfuldm. L. Harstad 1861–65. Grdb. Gabriel P. Solli 1861–69. 1872–80. 1888–98. Grdb. Tollef Olsen Fagerlidal 1861–69. 1870–72. Handelsm. J. Lampe 1861–64. Grdb. Reier Amundsen Olsborg 1861. 1864–66. 1884–88. Forstkand. Nissen 1865–67. Veiformand B. Svendsen 1865–67. Handelsbest. P. G. Sneve 1867–69. Grdb. Ole T. Fagerlidal 1862–70. 1872–82. Handelsm. Tollef Olsen Moen 1866–68. 1872–97. Grdb. Ole Olsen Elvskiftnes 1868–70. Grdb. Jon Olsen Aasen 1869–82. Handelsm. M. Hay Moen 1869–75. 1882–84. Grdb. Helge T. Fredriksberg 1869–71. Grdb. Jon Olsen Fosmo 1870–72. Grdb. E. A. Sandeggen 1871–72. Grdb. Lars Iversen Fagerlidal 1875–82. Veiinspektør J. A. Helgesen 1880–87. Grdb. Nils Iselvmo 1882–1909. Grdb. Johan Nymo 1882–1902. Amtsskolelærer L. J. Drotninghaug 1887–89. Grdb. Erik Aune 1889–1909. Postaapner O. Johnsen 1897–1907, 1908, nuværende. Handelsm. O. Tollefsen 1898–1903. Grdb. Nils Nilsen Velten 1902–10. Grdb. Martin Paulsen Bjerkli 1903–08. Lappefogd E. Myre 1907–16. Distriktslæge R. Mossige 1909–14. Skomaker Johan Andersen 1909 nuværende. Grdb. Halvor Hanssen 1910 nuværende. Grdb. J. Larsen Velten 1924, nuværende. Grdb. O. M. Rognmo 1916, nuværende.

Av disse har følgende tjenestgjort som formænd: Lensmandsfuldm. L. Harstad 1861–65. Forstkand. Nissen 1865–67. Handelsbest. P. G. Sneve 1867–69. Grdb. O. Tollefsen Fagerlidal 1869–70. Handelsm. M. Hay 1870–71. 1874–75. Grdb. E. A. Sandeggen 1871–72. Grdb. Gabriel P. Solli 1872–74. 1875–76. Grdb. Lars Iversen Fagerlidal 1876–82. Grdb. Nils Iselvmo 1882–1909. Lappefogd Myre 1909–1916. Postaapner O. Johnsen 1916, nuværende.

Forstanderskapets forhandlinger var like indtil 1896 underlagt formanden i direktionens ledelse; men fra dette tidspunkt gik ledelsen av denne institution over til en ordfører og som saadanne har følgende fungert: Veiinspektør J. A. Helgesen 1896–98. Lærer O. Uhlen 1898–1921 Lensmand M. K. Walderhaug 1921, nuværende.

Revisorer: Nissen, Sandeggen, Sneve, Halvorsen, Bremer, Hay, Svendsen, Irgens, Larsen, Qvale, J. A. Helgesen, M. Lundberg, Bøhn, Drotninghaug, Uhlen, Hilbert Helgesen, S. Kjæreng og P. Bersvendsen.

Kontrolutvalg: Forstmester G. Bøhn 1888–98. Veiinspektør J. A. Helgesen 1888–1925. Grdb. Ole T. Fagerlidal 1888–89. Handelsm. O. Tollefsen 1889–90. Lærer O. Uhlen 1890–1925. Lærer Edv. Kiil 1898, nuværende. Furer J. A. Nilsen 1925, nuværende. Grdb. Rønning Tollefsen 1925, nuværende.

Kasserere: Lensmand Krogsgeng 1861–1884. Kst. lensmand M. Gundersen 1884–1887(kst). Lensmand A. Walderhaug 1887–1919. Kjøbmand H. Hofstad 1919, nuværende.

Aar.	Indskudskapital.	Forvaltningskapital.	Sparebankens fond.
1862	1664,27 spd.	93 701,65 kr.	15188,71 kr.
1870	5029,42 »	158640,69 »	19821,25 »
1880	85789,32 kr.	244794,74 »	33614,01 »
1890	78512,94 »	781432,55 »	69117,48 »
1900	138819,44 »	850293,40 »	93295,25 »
1910	211 180,73 »		
1920	712315,07 »		
1925	756998,15 »		

(Meddelt av H. Hofstad.)

SKOGFORHOLDENE

Av H. Helgesen.

Før og en del aar efter Maalselvdalens bebyggelse eiet staten al mark og skog i dalen og benævntes i den tid for Malangens almenning. I en i aarene 1825 og 1826 avgit beskrivelse over Statens eiendomme heter det om denne eiendom: «Malangens almenning er en omtrent 7 nordlandske mil smal dal, gjennom hvilken løper en elv, ad hvilken beboerne nedflaader deres træmaterialer. Den indeholder saavel matrikulerede gaarde som mange rydningspladse, der tildels, siden loven av 20. august 1821 utkom, ere bortsolgte, og har megen og god skov.» I fortegnelse over statens eiendomme forfattet i 1842 og 1843 er anført om Malangen almenning: «I denne almenning er i de senere aar megen jord blit opdyddet og tid efter anden skyldlagt samt tildels solgt overensstemmende med lov av 20. august 1821».

Naar undtages de nærmest elven liggende partier og den skog, som flytlapperne hadde gjort bruk av til brændsel og gjerder, var der ved de første kolonisters bosættelse i dalen stor rigdom paa skog. Det var den rene urskog, og det laa et vældigt arbeide i at fjerne den for opdyrkning av jorden. Fremkomsten efter land var meget besværlig i den tætte skog. Vistnok hadde befolkningen ut gjennom Malangen, efterat der begyndte at tyndes med skog, hentet meget av sit furutrævirke fra Maalselvdalen, men dette foregik mest i den nedre del av dalen og av den nærmest elven staaende skog, som var lettest at faa tak i. Ogsaa de ved Maalselvens utløp i Malangen i lang tid før dalens bebyggelse paa Hollendernæs boende hollendere hadde nok tat sin store andel av den værdifuldeste furu langs elven. Særlig skulde dette gjælde skibsbygningsmaterial.

O. A. Øverland anfører fra en jordebok over Nordlandene fra 1661, hvor der uttales i en anmerkning: «Monseiv haver fordum af hollænderne været stænget og brugt til laksefiskeri og formedelst deres ulovlige kjøbmandsskab afdrevet. Samme elv brugtes til fælleds af Tromsøens og Senjens fogderis almue og bønder paa begge sider og kan endnu til fordel efter gammel sædvane bruges.»

Som et træk fra skogen før dalens bebyggelse fortæller I. Furø i sin bok: «Fra Ishavets Kyster» bl. a.: Sagnet fortæller, at lang tid efter Malangens bebyggelse kom en sommer et stort utenlandsk krigsskib ind fjorden. Det hadde i en storm mistet to av sine master og søkte ind for at faa skaden erstattet. Men Malangen hadde, saa skogrik den end var, ikke et eneste træ, der kunde tjene til stormast for orlogsmanden. I tykkelse manglede der intet; men længden og rankheten fattedes. En tilstede værende fjeldfinn sagde da, at vilde man betale ham godt, saa skulde han skaffe det nødvendige masteemne; men paa mindre end fire dage kunde han ikke gjøre det. Hans tilbud blev mottat og paa den bestemte tid indfandt han sig, ikke med ett, men med tre mastetrær, hvorav det ene næsten var dobbelt saa langt som det behøvdes. Dette var vistnok det første gagntræ, som fløtedes ned efter Maalselvens vasdrag. Paa spørsmaal, om han visste om flere saadanne trær, svarte finnen, at hele verden ikke eide saa mange skibe, som han kunde skaffe master til. Om finnen hadde greie paa, hvor stor verden var, sier sagnet intet om; men man kan da slutte, at der var en mægtig skog av betydelige dimensioner». Om skogen skriver Rathke i 1807 fra reise Fagerlidalen ned gjennom Malangen (Maalselven?) til Sandnes: «Her boede adskillige nybyggere. Skogen syntes være temmelig medtaget; det lød endog, som at nogle allerede var betænkte paa at forlade deres opdyddede pladser, fordi deres fordel av skogbruk avtok». I sin fortælling om Maalselvdalen anfører I. Furø: «Et av de skogrikeste distrikter i Tromsø stift er Maalselvdalen, der fra Malangenfjordens sydside strækker sig østefter i en længde av et halvt snes mil» «Maalselvens dalføre har en slaaende lighet med Østerdalen» «Denne første kundskap om Maalselvdalens tilværelse fristede ikke til indvandring. Hvad skulde man med dens rigdomme? Disse bestod jo bare i skog, og det var paa den tid ingen rigdom, tvertimot en hindring for bebyggelsen.» Major P. Schnitler omtaler i en eksamensprotokol fra 1743

om skogens utbredelse. Fra Maalselven og Malangen heter det: «Skog av birk til brændefang haves ved gaardene. Furuskog til hustømmer faaes ved Maalselven, som begynder 2 mile søndenfor Maalsnes paa begge sider av elven, hen til fossen 1 mil; derfra er den siden i øster paa begge sider Maalselven 4 mile lang, 1 1/2 og 1/2 mil paa hver side av elven bred; hvorvidt denne Malangens furuskog gaar i syd henad Reisenfjord og videre visste her ingen. Denne Malangens furuskog, siger laugretten, er ei at naae for fossenes skyld, og er ellers Kongens almending. Fogden i Senjen skriver i 1826: «Paa en strækning av et par mile og mere nederst i Maalselvdalen gives nu næsten ingen furuskog mere, idetmindste høist ubetydelig; dens formindskelse maa søkes i den mangeaarige utvisning av træmaterialier til den største del av indvaanerne i Senjens fogderi. Det er absolut nødvendig, at furuskogen konserveres og bibeholdes til bygningsmaterialier for fogderiets samtlige indvaanere, uten hvilket de aldeles vil komme til at savne de fornødne boliger og sættes ute av stand til at reparere de ældre og forfaldne».

Forstmester J. B. Barth har i en indberetning til Departementet for det Indre fra sin befarings bl. a. av skogene i Monselven i 1857 uttalt sig meget indgaaende om disse skoges daværende tilstand. Han anfører, at furuen kun for den mindste del forekommer i ublandet bestand. Det almindeligste er, at furuen og bjørken overalt er blandede mellem hinanden saaledes, at snart den ene, snart den anden danner den herskende træart. Det daværende forhold, mener Barth, er at der ikke langt fra er like meget furu som bjørk. Furuskogen har tidligere utgjort en langt større del end tilfældet den tid, da den over store strækninger mer eller mindre var fortrængt av bjørkeskogen. Barth nævner: Strækningen fra Storbakken til Hollendernæs sagdes almindelig av bønderne en gang at ha staat fuld av det skjønneste furutømmer, men der fandtes nu kun smaa og forknyttet bjørkeskog. De vidstrakte moer mellem Storbakken og Brandskogen og de lignende mellem Fagerlidal og Sundli har nu kun hist og her en ungfuru staaende mellem den just ikke meget trivelige bjørkeskog. Men den mængde tæstaaende indtil alentykke stubber, som paa de senest uthuggede dele av disse strækninger endnu kan antræffes viser, at forholdet mellem furu og bjørk en gang har været det omvendte. I en gaarden Fosmo tiliggende skogpart saaes som en levning av hine gamle furuskoge et halvt snes trær, hvorav ethvert ville kunnet angive hovedstykker til de største skibe. I lierne ovenfor Fagerlidalen var der av furuskogen, hvormed bjørken her før var blandet, kun faa trær tilbake øverst oppe mot skoggrænsen. Barth omtaler videre, at man maa lete langt sydover, før man kan finde furutrær av saa svære dimensioner, som i skogene i Maalselv og Bardo. Trær paa størrelse med 16 til 18 tommers top, 10 til 14 alen lang fra roten findes endnu betydelig av til skibsbygningsmaterial og nævner i denne forbindelse Messeltmo og Divimoskogene. Likeledes i Løbergs og Rønningens statsskogens øvre del; men de forsvinder dog aar for aar mest ved ulovlig hugst. Gaarden Nordmos skog omtaltes endnu for faa aar siden som for en stor del bestaaende av saadanne trær. Nu var der neppe et eneste mastetræ tilbake i denne skog. Gaarden Elverums ungfuruskog omtales som nogenlunde god, staaende i tæt bestand og av den skjønneste vækst og som antoges at være opstaat efter en gammel brand. I gaarden Kirkenes's skog fandtes nogen tettere partier av ungskog, dels ogsaa spredte rester av ældre utvokset skog av store dimensioner. Likesaa omtaltes den til Nordmoskogen tilgrænsede del av Nymoskogen som bra. Ogsaa delvis i Brandskognesskogen var gode skogstykker. Summen av det indtryk man faar av Barth's beretning er, at efter alt at dømme har skogene i Maalselv vært indholdsrike og værdifulde paa hin tid, da de endnu stod uberørte av ødelæggelsens grumme haand; men at det var forbi med denne herlighet. Kun deres levninger var tilbake. Man kan dog ikke undlate at bemerke, at man har forstaaelsen av, at Barth har omtalt forholdene vel mørke. Det kan jo være vanskelig saa længe bakefter, ca. 70 aar siden hans beretning blev avgitt, at danne sig nogen sikker mening om dette forhold. Men at dømme efter flere av de skoges nuværende utseende, skjønt der overalt senere har vært hugget mere og mindre, som han omtaler

Gammel furu i Alaplien.

som ruinerte med mindre god produktionsevne, har man grund til at mene, at de ikke maa ha vært saa grundig uthugne paa den tid. Paa flere av disse steder maa der nu sies, om end noget glissen, saa er partier imellem ganske bra bestokket med furu av tildels større dimensioner. Man vil saaledes nævne steder som: Rosvoll skog, Sandbakken, Bugten, Olsborg, Veltamoene, Rusten, Brandskogsnesmoen m. fl. steder. Hvad skogen fra Maalsnes op til Malangsfossen angaar, saa vil det erindres at den — særlig furuskogen — var meget uthugget, før kolonisationen av Maalselvdalen begyndte. Denne skog var tidligere uthugget av befolkningen utgjennem Malangen. Derimot skulde skogen ovenfor Malangsfossen staa ganske urørt, da de første kolonister kom herop, og hovedskylden for at den her var haardt tat maa tillægges de indflyttede. Det bør dog erindres, at kundskapen om skogens behandling paa den tid ikke var særlig stor og der var saa at si ingen organisation, som med alvor ivaretok skogens tarv. Amtmand og foged, som skulde ivareta dette, bodde langt fra dalen, kom vel sjelden herop og ansaa nok ikke ivaretagelsen av skogen som særlig magtpaaliggende. En skogbetjent, som ute i tiden blev ansat, kunde lite rette paa forholdet, naar han skulde ha hele dalen som opsynsdistrikt og stillingen kun som bibeskjæftigelse. Det, som laa nærmest for kolonistene at interessere sig for, var at faa dyrket jorden, rydde eng til slaatter og skaffe for til kreaturhold. Men dermed var forbundet et tungt og slitsomt arbeide med bortrydning av skog. Skogen var iveien for alt, hvad de skulde foreta sig. Derved blev for det første skogen mere betraktet som en plage end som en herlighet. Dette forhold hadde nok sin indflydelse særlig paa den opvoksende slægts agtelse og interesse for skogen. De fleste av de første indflyttere kom herop uten hjelpemidler. De skulde bygge sig huse, anskaffe sig kreaturer og redskaper, rydde og dyrke jorden, arbeide veie og broer samt skaffe sig og familie mat og klær. Banklaan og lignende for anskaffelse av disse ting forekom ikke dengang. Det eneste, som inden kortere tid kunde skaffe dem det nødvendigeste, var hvad de kunde tilveiebringe av skogen ved salg til sjøbefolkningen. Det synes derfor at maatte være en undskyldning for de første kolonister, at de saa sig nødt til at gripe til skogen, da det som haardest gjaldt at slaa sig igjennem. Foruten de fastboendes sterke skogsdrift har ogsaa de svenske og norske flytlapper og deres ren forvoldt betydelig skade paa skogen. Det er ikke smaating av ung-furu, som aarlig er blit ødelagt av renen under dens hornfældning. Lappernes forbruk av skog — dog hovedsagelig løvskogen til brændsel og gjærder — har ikke været av liten betydning.

Større og mindre skogbrande har nedigjennem tiderne ogsaa herjet Maalselvskogene. Sommeren 1844 skulde være meget tør og varm, og der opstod flere skogbrande. Det er fortalt, at foruten en kvælende røk fra de brændte strækninger her i dalen, kom der ogsaa store røkmasser over fra Sverige, et bevis for, at der ogsaa var varme løs derborte. Om brandene i 1844 skriver E. Eriksen Kristianamo i en beretning til H. Helgesen i 1905:

Plantet gran.

Saavidt jeg har faat ut skal det være i aaret 1844 at de voldsomme brande opstod paa mange steder i dalen. Der brændte paa Grøtte, Elverum, Brænd, ved Nergaard, Solbergnes, Solberg, i Dividalen ved Svestad, Kristianamo, Tillermo med flere steder. Om ildens opkomst hadde man dengang meget usikre forestillinger. Snart trodde man det var lapper, snart gjætere og snart fanter. De to førstnævnte er de mest sandsynlige. Foruten de foran nævnte skogbrande har ild herjet skog i større utstrækning paa følgende steder: 1. Brandmoene i Øverbygd antagelig omkring 1760, altsaa før dalen blev beoet, og man formoder flytlapperne maa ha skylden. 2. Ved Dødeselv i Dividal omkring 1850, hvor ogsaa flytlap var mistænkt for ildspasættelsen. Der brændte ca. 250 ha. furu og bjørkeskog. 3. Ved Svestad i Dividal i juli maaned 1856 ca. 50 ha. furu og bjørk. Branden opstod efter opgjort røke for at fjerne mygg fra hestene. 4. Brandskognesmo. Hvad tid vites ikke. Der brændte ca. 800 ha. furuskog. Der fortælles at denne brand opstod paa den maate, at manden paa gaarden hentet varme fra nabogaarden og at glør eller gnister fra brandfaklen antændte skogen.

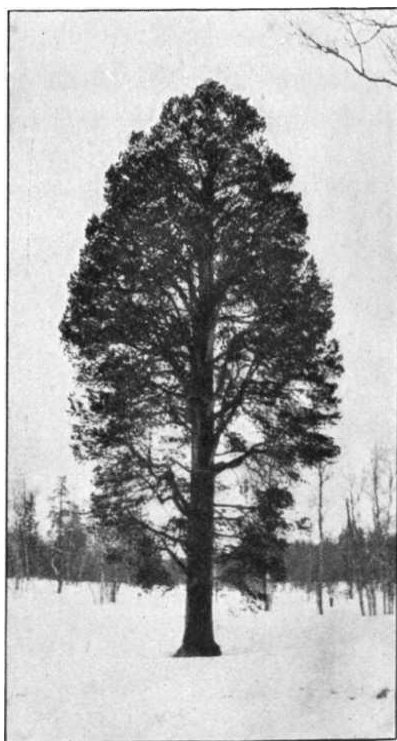

Skog ved Rognmo.

Desuten har der været mange mindre skogbrande.

Flere av de brændte strækninger er nu av de tættest bestokkede furuskoger i dalen.

Saavidt vites, har furuskogene været skaanet for dødelig herjing av insekter. Derimot har bjørkeskogen været mer og mindre strøkvist herjet av den saakaldte løvmark, bjerkemaaleren (*cidaria delutata*). Som bekjendt kan den optræ i saa store masser, at den spiser op hvert grønt blad paa bjørken over store strækninger. Gjentas angrepet 2 eller flere aar efter hverandre, dør mesteparten av den angrepne skog ut. De træslag som vokser i Maalselvdalen er: furu, bjørk, older,

Dronningen paa Diviaasen.

hegg, rogn, asp, selje, flere vidjesorter og vildrips. I de senere aar er der indplantet gran.

De første kolonister sat i mange aar som rydningsmænd paa statens jord med tildels eiendomme av betydelig utstrækning. De første 10–20 aar var de skattefri — de saakaldte friaar —. Den første skyldlægning av eiendomme blev foretat i 1815. Med faa undtagelser fortsattes denne i 1832 og 1834. For de fleste gaardes vedkommende gik det flere aar før der blev avsluttet kjøp og brukerne blev selveiere. Rydningsmændene hadde forutsat, at de skulde faa kjøpe eiendommene efter de grænser, som de var skyldlagt og som de hadde hat rydnings-seddel paa. Dette blev imidlertid for manges vedkommende ikke tilfældet, idet det offentlige ved salget tilbakeholdt den største del av furuskogen. For enkelte gaardes vedkommende, som fik tildelt furuskog, skedde det paa den maate, at det offentlige forbeholdt sig gratis hugstret av et visst antal trær for aaret. Paa andre steder — senere — paa den maate, at der tillagdes gaarden ret til utvisning til husbruk i den av staten tilbakeholdte furuskog. Atter paa andre steder saadan, at staten eiede furuskogen og vedkommende gaarde løvskogen og

Bjørkfelt i Statens skog (Olsborgmoen).

grunden. Paa disse maater indførte bruksrettigheter og sameieforhold blev litt efter litt ordnet, saa nu har hver sit. At brukerne ved kjøp ikke fik beholde den hele eiendom, vakte stor misnøie og resulterte i baade skriftlige og mundtlige forestillinger og protester paa høiere hold. Dette kom mest til utslag, da statens skogvæsen blev opprettet i 1860, og hvis personale fik i oppdrag at ordne disse ting. Som et utslag av misnøien over dette forhold, som i den tid raadet, kan tjene følgende efterskrift paa en skrivelse, som E. Eriksen Kristianiamo

fremkom med under sin foran nævnte meddelelse om skogbrandene i 1844: «Mange dage er nu henrundne siden hin tid. De første slægter er vandret bort med sine savn og bitre minder, og mange av deres avkom forlot landet med gremmelse for at søke sig et hjem i det fjerne vesten, guldlandet Amerika. Aarsaken hertil var statens indgripen i de bosittendes givne løfter og rettigheter, folk der hovedsagelig var hitkaldt fra Østerdalen og Gudbrandsdalen, saare retskafne, for det meste haugianere, hvis vindskibelighet var enestaaende. De bosatte sig opover dalen paa en utstrækning av ca. 80 km., fik sine delings- og skyldsætningsforretninger istand med løfte om billig kjøp, naar de selv saa tiden inde dertil. Somme kjøpte allerede tidlig, mens andre ventede, stolende paa de givne løfter og dokumenter. Med et svingedes den russiske svøpe over dalen – statens forstvæsen – der forstod med tryk og tvang at ødelægge saa manges fremtid. Uagtet de hadde sittet saa mange aar, betalt skatter og rettigheter av de tiltænkte eiendomme, avskar man skjel og merker paa ny, tog de værdifuldeste av eiendommene, skogen og havnemarkene og fordoblede jordværdiene til det flerdobbelte og tvang urskogenes sønner til at avstaa fra sine gamle rettigheter. Min far var en av disse. Hvis far og mor dengang hadde anet, hvad senere skulde ske, hadde de neppe hat saa mange søvnløse nætter i brandaaret 1844. En værdig løn tilsidst. – Jeg kommer ofte ihu, hvormange av disse gubber graat som barn ved erindringen om den svundne fortid med sine tunge løft og den mørke fremtid formedelst brutte løfter og vilkaarlig behandling. Deres sønner, deres slægt, maa visst have grund til at fryde sig; thi de har nu faat tilsagn om at grave sig i jordbakken». Om der fra det offentliges side har været git noget løfte eller tilsagn om at brukerne av de enkelte eiendomme skulde faa kjøpe efter de grænser, som de oprindeligen var skyldlagt, er ikke bragt paa det rene. Det kan i til-

Tjærekjøring (paa veien til Balsfjorden 1925).

fælde tænkes at være skjed mundtlig med de stedlige autoriteter, som hadde med disse saker at gjøre. Saavidt vites skriver misnøien over dette forhold sig væsentlig fra salget av de eiendomme, som blev solgt efter 1860. Som foran anført foretok forstmester J. B. Barth ifølge anmodning av Indredepartementet i 1857 en befaring av skogen i Maalselvdalen og avgav beretning om skogenes tilstand med forslag om hvad der burde gjøres for at sikre disses bevarelse. Hans beretning herom er noksaa mørk, da han «overalt støtte paa mis-

Forsøksfelt i Statens skog paa Alapmoen (1924).

bruk, der allesammen netop hitrøre fra eller foranlediges ved undladelsen av at befølge ethvert av hine ovenanførte principer for statsskogenes behandling og benyttelse». Naar det offentlige ved en utsendt skogkyndig mand kom til kundskap om, at skogene ved ufornuftig bruk hurtig gik tilbake, fandt de det nok som sin pligt at ta sine forholdsregler. Som et led i dette blev salget av furuskog indkrænket. Dette var visstnok for de enkelte brukere, som det berørte, ikke efter deres forutsætning og ønske; men det er dog et stort spørsmål, om denne kursendring ikke var betimelig og det heldigste for bygden. De av staten tilbakeholdte furuskoger har været til stort gavn for den fortsatte kolonisering og til stor støtte for hjemmeindustrien — tjære, tønner m. m. for ikke at tale om utstyknig av nybruk. Senere har det offentlige ved flere kjøp tilbakekjøpt ikke saa ubetydelige skogstrækninger. I en beretning fra 1865, som fhv. lensmand i Maalselv, O. Krogseng, paa foranledning avgav til provst Brun om forskjellige forgangne forhold i bygden, uttaler han følgende angaaende skogvæsenet: «Statens skoge i Maalselven under navn av Malangens almending var under amtmændens og fogdens tilsyn og var der ansat en skogfoged med en aarlig løn av — saavidt vites — 12 spd. Amund Olsen Olsborg var ansat eller antagen som skogfoged fra begyndelsen av denne ordning og indtil 1843 eller 1844, da lønnen

Indlagt tjæremile.

blev forhøiet til 32 spd. aarlig og kirkesanger Kreutzer antagen som skogfoged. Han tjente som skogfoged til 1856, da posten overtoges av O. Krogseng. I 1857 blev lønnen forhøiet til 100 spd., hvormed det blev staaende, indtil det nye forst-væsen i 1860 traadte i virksomhet. At statens skoge under et saa svakt opsyn maatte lide og vanskjøttes er meget naturligt, og den, som erindrer og kjendte til, hvorledes skogene bleve behandlede, kan nærsagt blive syk ved at tænke derpaa. Hvor godt vilde det have været for det offentlige, distriktet

og den enkelte, om skogene fra først av eller kun f. eks. 20 aar tidligere vare blevene fornuftig behandlede.»

De fleste gaarde blev av staten solgt med mer og mindre furuskog. Blandt de gaarde, hvortil der medfulgte furuskog i større maalestok, kan nævnes: Sandbakken, Olsborg, Moen, Fredriksberg, Fleskmo øvre, Fosmo, Brandskognes, Fosli, Myre, Grøtte, Elverum, Bakkehaug, Kirkesnes, Nordmo, Nymo, Alapmo, Skjeggenes, Øverby, Øvergaard, Rostamo og Frihetsli. I den første kolonisationstid fløtet opsitterne sit tømmer efter Maalselven fra Malangsfossen

Tømmerlunne ved Supelvstua i Dividalen.

og ned til sjøen i bommer og solgtes til folk ute fra sjøkanten. Disse møtte op for at kjøpe material paa den tid de visste det blev nedbragt til sjøen.

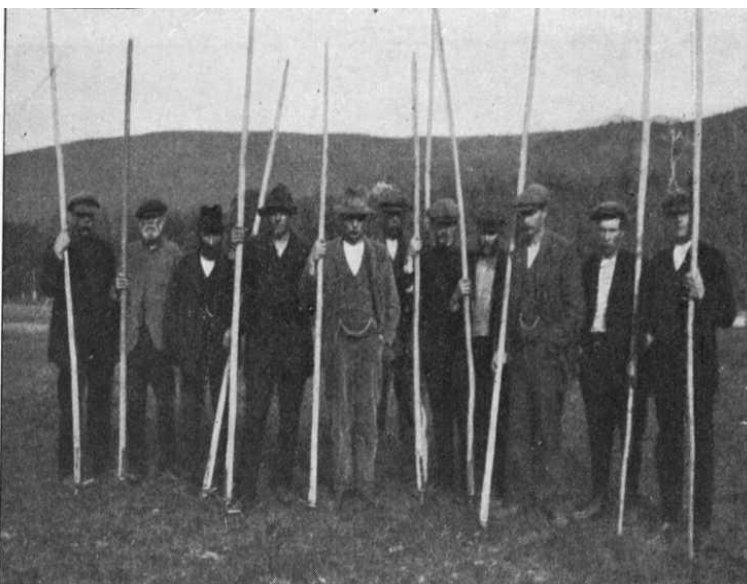
Priserne var ikke store: 2—3—4 daler tylvten skulde være god pris for stort pent tømmer. Litt længere ut i tiden — efterat flere og flere sagbruk blev opsat — utførtes ogsaa skaarne bord og foruten salg nede ved sjøen, begyndte Tromsø by mer og mer at bli omsætningssted for skogprodukter saasom tømmer, planker, bord, tøndestav, never, bjørkebark og tjære. Disse ting

førtes til Tromsø dels i seilfartøi, komser — større og mindre fartøi, som kunne seiles op Maalselven like til Malangsfossen — eller ogsaa paa større flaater, som enten blev slæpt efter et seilfartøi eller flaaten dreves frem den ca. 6 mil lange sjøreise fra Maalselvens utløp til Tromsø paa den maate, at der paa flaaten blev oprigget flere master forsynt med seil, saa flaaten kunne seiles frem. Disse flaater kunne være meget dyptgaaende og indeholde en masse tømmer og materiale. Bebyggelsen av Tromsø by skred frem. De nærmeste distrikters skoge var uthugget, og Maalselvdalsskogene kom til at staa haardt i for at tilfredsstille materialbehovet for byen. Utførsel fra bygden av rundtømmer har efter hvert avtat og er nu ganske ophørt. Efterhvert som bebyggelsen har skredet frem, har behovet for husmateriel til nybyg og vedlikehold inden bygden tiltat ganske betragtelig. Optømring av huse til utførsel og salg har holdt sig til denne tid, men er avtat betydelig. Der har i længere tid aarlig været utført et ganske stort kvantum tomtønder (sildtønder). I de aar, da der foregik større sildfiske i fjordene omkring og før der blev oprettet tøndefabrikker, var salg av tønder en av de betydelige indtægter for bygden. I de senere aar er dette salg meget avtat. Flere tøndefabrikker er opført ute i distrikterne, hvorved konkurransen for dem, som haandarbeider tønderne, blev vanskelig. Tøndeloven gjorde det ogsaa vanskelig at konkurrere med fabrikkene, da det meste av baandene maa indføres og for den største del ikke kan tilarbeides av de træslag, som vokser her. Tøndene arbeides paa gaardene. I den tid, da tøndearbeidet dreves som sterkest, blev der opsat en hel del cirkelsager for skjæring av stav. Fra bygden har der i lang tid været en aarlig utførsel av favneved — bjørk — særlig til Tromsø by og de nærliggende distrikter. Veden føres ned over Maalselven og til avsætningsstedet i komser — jægter — som frakter fra 20 til 40 favner ved. I krigsaarene fra 1914 og utover gik det haardt paa bjørkeskogen. Bjørk blev hugget og fløtet nedover elven ca. 80 km. ovenfra dalen og ned til Maalsnes, hvor den blev opkappet og kløvet til favneved og utført. Tilvirkning og

salg av tjære av fururøtter har til sine tider været ganske betydelig. Saavidt vites har tjærebrænding til utførsel foregaat her i dalen siden omkring 1850. Den aarlige produktion har været avhengig av efterspørsel og pris. Prisen har variert fra kr. 12— til kr. 135— pr. tønne. I krigsaarene var der stor efterspørsel efter tjære, og tonden betaltes da op til kr. 135.—. Den nuværende pris dreier sig om kr. 60.— pr. td. Av bjørkebark utføres en større del for aaret.

Av trævirke antar man, at der gjennemsnittlig pr. aar i de senere aar er utført og solgt følgende:

Favneved . . ca. 1600 favner
Tjære » 1000 tønner
Bjørkebark . . » 50.000 kg.
Tomtønder . . » 2000 stkr.

Bjørkefløtningsmandskap (1917).

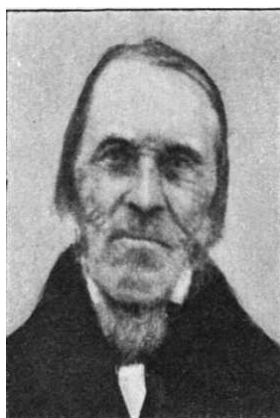
Eftersom bebyggelsen tiltok, opførtes der flere og flere sagbruk, de saakaldte opgangssager. Noget senere ut i tiden, da tønndearbeidet tok opsving, opførtes cirkelsager. Sagene opsattes ved tverelvene, hvor der var hensigtsmæssige fossefald og helst saa nær gaardene som mulig. I 80—90 aarene var der ialt 60 sagbruk spredt utover bygden. Omtrent det halve av dette antal er nu

nedlagt. Hvor der ikke var anledning til at faa material skaaret paa «vandsag», anvendtes meget haandsagning. Denne er nu uten i særlige tilfælder ganske ophørt. I de senere aar er anskaffet flere flytbare motorsager. Siden der blev lagt ledning fra Bardofoss kraftanlæg igjennem bygden nedenfor fossen, er en del elektriske motorer anskaffet for mindre sagning samt til vedkapning. I 1920 anla statens skogvæsen i Moas tømmer et damp-sagbruk og høvleri. Foruten de furumaterialer, som føres til sagbruket fra statens skoger, er der anledning for privatfolk at faa skaaret og høvlet sine materialer. Den hovedsagelige del av de ved dette bruk opskaaarne materialer sælges og anvendes inden bygden.

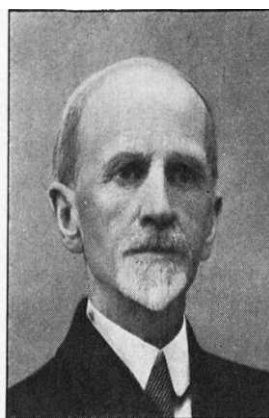
Fremkjøring av tømmer til elvebakke har i de høist forskjellige skogsterreng foregaat ved lekkekjøring. I brat terreng paa den maate, at flere stoklængder læknes sammen efter hinanden. I den senere tid er ogsaa delvis anvendt støttinger til tømmerdoning, hvilket vinder mer og mer indpas. Tømmeret stokfløtes nedover bielver og Maalselven fra de øverste skoger optil 90 km. til mottagelses- eller lænseplads. Som saadan har omtrent al tid vært benyttet Fleskekroken. Det tømmer som skulde videre har derfra blit ført i bommer. Naar vandstanden i elven stiller sig ugunstig, kan tømmer tildels sætte sig fast i Malangsfossen. Før der i sekstiaarene var anlagt vei op igjennem dalen, blev de forskjellige skogprodukter saasom optømrede bygninger, bord, tjære, næver, bark o.s.v. for en større del transportert paa flaater nedover elven. Disse maatte tages iland ovenfor Malangsfossen og lassvis kjøres nedunder denne og utlægges paanyt for at flaates videre. Til at føre disse flaater maatte der være folk, som var forsigtige og godt kjendt med elvens strømmer og grunder. Særlig gjaldt det at vise forsigtighet og dygtighet, naar flaaterne skulde tømnes for at tages iland opfor Malangsfossen. Det er et ganske kort stykke dette kan gjøres paa, like opfor det øverste fossefald, hvor strømmen trækker mer og mer mot faldet. Under dette

tørningsarbeide er der saavidt vites 6 mand, som er gaat utover stupet og druknet. Av disse er opgit at være: Per Matisen, Elverum, John skomaker fra Opdal, Knut Rolfsjord (Stor-Knut) fra Opdal, Nils Tommasen (kvæn) og Berge i Øverbygd.

Inden herredet eier statens skogvæsen nu 32 adskilte skoge, av større og mindre areal. Den største sammenhengende strækning ligger i Dividalen. I disse skoge aavirkes aarlig furu og

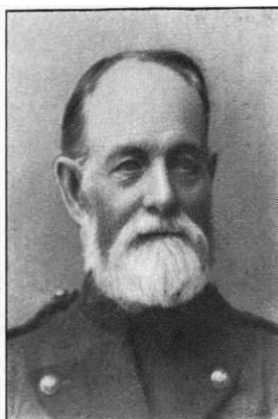
Amund Olsen Olsborg
(Den første skogbetjent)

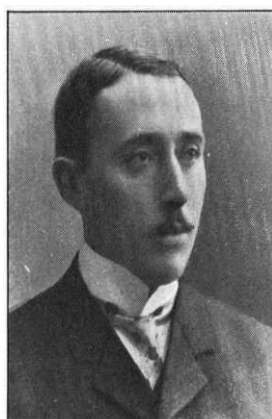
Edv. Bull.

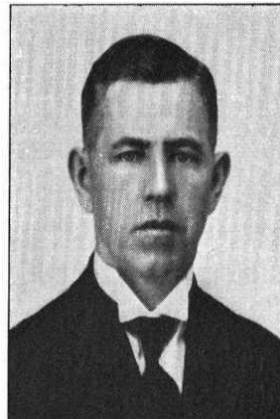
J. A. Helgesen.

G. Bøhn.

A. Sakshaug.

Arthur Solemslie.

bjørk. I tiaarsperioden 19 14/15 til 19 24/25 er der gjennemsnitlig uttat av disse skoger ca. 3040 kubikmeter furu og bjørk pr. aar — gjennemsnitlig pr. aar ca. 4500 furutrær. Furutræernes størrelse kan være høist forskjellig. Iblandt kan der paa enkelte strøk være trær av ganske store dimensioner. Som et eksempel paa, hvor store trær der kan forekomme, kan nævnes, at i en drift av ældre skog fra nedre del av Tamokdalen i 1921 var der et trær, som holdt 7,5 kubikmeter.

Det offentliges eiendomme laa under amtmændens og fogdens bestyrelse indtil 1860, da statens skogvæsen blev oprettet med 1 forstassistent for distriktet, som fik navnet Malangen forvaltningsdistrikt og i den senere tid Troms skogforvaltning, hvortil Maalselvdalens stats-skoge hører. I Maalselv blev der desuten ansat 3 skogbetjente med hver sit distrikt. Forstassistenten eller nu skogforvalteren har altid bod i Maalselv, da denne del av forvaltningsdistriktet har været det største. Følgende har indehat denne stilling.

1. Forstassistent Adam W. G. Nissen	fra	1860—1867, da han avgik ved døden.
2. » Hansen	»	1867—1872.
3. » Edv. Bull	»	1872—1874, senere skogforv. i Valdres.
4. Skogbetjent J. A. Helgesen, kst.	»	1874—1875.
5. Skogforvalter G. Bøhn	»	1875—1905.
6. Skogassistent H. Helgesen, kst.	»	1905—1907.
7. Skogforvalter I. Ruden	»	1907—1908. Forflyttet til nordre Helgeland og nu skoginspektør i Det Søndenfj.
8. Skogforvalter A. Sakshaug	»	1908—1916. Forflyttet til Valdres.
9. » Arthur Solemslie	»	1916—1922. Forflyttet til Horda-Rogaland.
10. » Harald Løkke	»	1922-

Fra 1890 har der desuten for Troms skogforvaltning været en skogplanter, nu skogassistent. Som saadan har vært ansat H. Helgesen. Som tidligere anført var der før 1860 en skogopsyns-betjent for den hele bygd. Disse var: 1. Amund Olsen Olsborg (1830), 2. Kirkesanger Kreutzer (1843). 3. Lensmand O. Krogseng (1860). Nu er der 4 skogbetjente for statens skoger i dalen. De som har indehat disse stillinger siden 1860 er: 1. Erik A. Sandeggen, for nedre Maalselv tillike materialforvalter. 2. J. A. Helgesen, Fredriksberg, for nedre Maalselv tillike materialforvalter. 3. Magnus Helgesen, Fredriksberg, for nedre Maalselv, tillike materialforvalter. 4. Agronom Arnt A. Haugseth, for midtre Maalselv. 5. N. Iselvmo, Kirkesnes, for midtre Maalselv. 6. Furer I. Stenersen, Vonheim. 7. Grbr. Lars Estensen, Bjerkeng, for øvre Maalselv. 8. Grbr. Erik Larsen Bjerkeng, for øvre Maalselv. 9. Grbr. Leiv B. Lund, for øvre Maalselv. 10. Grbr. Karl Stenvoll for Dividalen.

Skogens nuværende tilstand.

Naar man skjønsmæssig vil ta et overblik over skogens nuværende tilstand sammenlignet med hvad den maatte ha været ved dalens første kolonisation for ca. 138 aar siden, er det ganske givet, at den nu har et langt andet utseende. Den gamle, delvis tørre urskog er jo borte og ny skog kommet igjen. Hvad bjørkeskogen angaar er der jo endnu større partier i de længst bortliggende daler, hvor der ingen hugst har været og som saaledes maa betragtes som urskog. I fjeldsiderne, lierne og de nærmest disse liggende frodige skogpartier gjennom hoveddalføret og de bebyggede sidedaler er bjørkeskogen i det gjennomgaaende tætsluttet av yngre, frodig skog med mer og mindre glisne strøk imellem. Bjørkeskogen danner overalt skoggrænsen mot fjeldet. Den gaar ifølge Helland op til en høide over havet av 731 meter. Den høieste skoggrænse ligger ved Isdalstindens nordre del. Efter hvad man av skogrester har erfaret og efter gamle folks fortælling fremgaar det, at skoggrænsen har sænket sig. Imidlertid har man i de sidste 10—15 aar merket sig, at bjørkeskogen paa større strækninger har begyndt at hæve sig over den senere skoggrænse ved nyspiring, og det gir indtryk av, at man er inde i en periode, hvor skoggrænsen ikke alene har stoppet op i sin nedgang, men hæver sig høiere op mot fjeldet. Furuskogen har i lierne gaat mer og mer tilbake og har gjennomgaaende maattet vike pladsen for løvskogen. Paa strækningen fra Maalsnes til Storbakken paa dalens østre side er der fremdeles som ved kolonisationens begyndelse ingen nævneværdig furu, kun løvskog. Der er dog i de senere aar anlagt nogen fredskogfelter i «Fallstrandmoerne», hvor furu plantes. Fra Storbakken paa østre side og Rossvoll paa vestre side av dalen vokser furu og bjerk i blanding med beltevis avbrytning av ren bjørkeskog opover hele dalen. Endskjønt der har været lagt an paa at fjerne bjerken i moerne i de strøk, hvor der er furu, har dog bjerken for en stor del bevirket, at furuskogen holder sig mer og mindre glissen. Av steder, hvor der forekommer nogenlunde tætvokset furuskog, kan nævnes:

Broderstad, Brandskognes, Rognmo, Fosmo, Grøtte, Elverum, Kirkesnesmo, Nordmo, Nymo, Alapmo, Renmelmo, Brandmo, Divimo og strøk av Frihedsli skogen. Av strøk, hvor furuskogen delvis kun er av middels tæthet og oftest bestaar av grovere trær, kan nævnes: Rossvoll, Sandbakken, Bugten, Storbakken, Olsborg, Fredriksberg, Veltamo, Rusten, Fosli, Elverum, Iselvmo, Bjørnli, Tillermo, Solbergnes, Skjeggnes, Jutulstad, Maukstadmo, Rostaalmenning, Lillevand, Messeltmo og i Dividalen. Med undtagelse av mindre partier imellem av tettere furuskog vil skogen utenfor de nævnte strøk holde sig mer og mindre glissen. Der har inden de sidste ti aar forekommet et par sjeldne gode frøaar, og man merker en jevn opspiring av furuplanter, hvor spirebetingelserne ved forvildet markdække ikke er ødelagt. Gammelskogen er for det væsentlige uthugget. I en del av statens skoger i øvre del av Maalselvdalen er dog endnu ikke faa partier tilbake av grov, ældre furuskog. Ellers indeholder skogene høist forskjellige aldre og dimensioner. I indre Frihedsli eier staten en 6 à 8 km. lang furuskogstrækning, som maa betegnes som urskog, da der aldrig har været nogen drift, fordi avstanden har været anset for lang og besværlig og elven med sine fosser og mange forgreninger har været ufremkommelig for fløtning av tømmer uten uforholdsmæssig paakostning. Hvad træantallet angaar mener man skjønsmæssig at dette er mindst likesaa stort nu, som det var for en 70–80 aar siden. Derimot er skogens indhold i kubikmasse nu betydelig lavere paa grund av, at den gamle skog er tilgodegjort, men tilveksten tør sikkert være større.

Som tidligere nævnt er furuskogen sterkt iblandet med løvskog (bjerk). Interessen og kundskapen for en bedre skogbehandling har i den senere tid gjort sig mer og mergjældende. Der har i en række av aar været utført kulturarbeider, som — det maa sies at være gjort alt for lite — dog har sat sine gode merker. Paa en hel del strækninger, hvor det er naturlig at furuen skal være den herskende, er den indblandede bjerk, dels delvis og dels helt fjernet, hvormed en øket gjenvekst og tilvekst kan merkes. En del tørlægningsarbeider i furuskog er utført. Omkring 1897 blev Maalselv skogselskap dannet. Dette hadde til opgave foruten at virke for en god skogbehandling at sprede kundskap om kulturarbeider og skaffe medlemmer og skoler planter og frø. Der blev ved dette selskaps foranstaltning utplantet ikke saa litet av planter og utsaadd frø, likesom en del oplysningsskrifter utdeltes. Arbeidet i dette selskap maatte dog betragtes mere som et forberedende arbeide paa dette omraade end det kunde ha karakteren av at magte opgaven for en virkelig omveltning i skogforholdene. Dette selskap avløstes efter ca. 12 aars forløp av det allerede da for nogen aar siden oprettede «Troms skogselskap», hvorav en del av dalens befolkning er medlemmer. Flere fredskogfelter er anlagt og antallet av utplantede planter vokser for hvert aar. I lierne og fjeldsiderne har der vistnok i tidligere tider været mindst likemeget furu som løvskog. Her, hvor jordsmonnet er betydelig muldrikere end i dalbunden, har bjerken gjennomgaaende tat overhaand. Som bekjendt er granens vildtvoksende nordgrænse til Ranen paa Helgeland. Man har ment, at forsaavidt granen vilde vokse og trives her, maatte der i en stor del av Maalselvdalens skoglier være god jordbund for den og mere skikket for her at danne skog end furuen. Flere av vore autoriteter paa skogvæsenets omraade saasom skoginspektør Nilsen, professor Agnar Barth m. fl. har baade i tale og skrift anbefalet indplantning av gran i lierne. — Med tanke herpaa har der nu i ca. 35 aar været gjort spredte forsøk med indplantning av gran. Og det viser sig, at den vokser og trives godt. I 1921 indsamledes av de ældste graner her i Maalselven saa meget kongler, at der utvandt 2 kg. granfrø. Ved analyse av dette frø viste det en spireevne av 74%. Man har maalt aarsskud paa plantede graner av optil 91 cm. længde. Saavel i de offentlige som private skoger plantes der nu gran, men mest plantes furu. Ifølge opgave fra Troms skogforvaltning er der i de offentliges skoge i Maalselv herred til utgangen av 1924 utsaadd 69.3 kg. furufrø, plantet 209.750 st. furuplanter og 47 100 st. granplanter. Dertil er der paa myrer og vandsyk skogmark optat 15088 m. grøft og rensat 5693 m. bækkedar. I Maalselv drives 2

planteskoler for opelskning av furu- og granplanter til utplantning, nemlig statens, Maalselv planteskole, paa leiet grund av gaarden Fredriksberg, anlagt i 1890, og Fagerlidal planteskole anlagt i 1919 av Troms skogselskap. Maalselv planteskole, ca. 6 dekar stor, har i de senere aar produsert aarlig ca. 80000 omplantede planter og Fagerlidal planteskole, ca. 13 dekar stor, har de par sidste aar produsert ca. 300.000 planter aarlig. Denne sidste planteskole vil dog øke sin produktion i flere aar fremover, da dens drift endnu er i sin begyndelse. Maalselv planteskole er væsentlig beregnet paa at skaffe planter til offentlige skoger, medens Fagerlidal planteskole er beregnet paa at skaffe planter til privatskogplantningen i hele fylket. Statens klængstue i Maalselv er anlagt i forbindelse med Maalselv planteskole. Der er i aarenes løp utklængt betydelig kvanta furufrø. 1920 og 1921 var rikt furufrøaar. I 1921 blev der indkjøpt fra Maalselvdals-skogene 570 hl. furukongler, som efter klængning gav ialt 363 kg. frø. Første sort indeholdt en spireevne av 89%.

Bestyrer av Maalselv planteskole og klængstue: skogassistent H. Helgesen.

» » Fagerlidal planteskole: skogbr.stud. Hjalmar Helgesen.

Det i 1910 i henhold til lov av 18. september 1909 valgte skogutvalg har skjønsmæssig ansat Maalselv herreds samlede flateindhold av skoggrund til 81 800 ha., hvorav vel 1/4 menes at utgjøre barskogareal. Skogutvalget har bestaaet av skogassistent H. Helgesen som beskikket formand og som herredsvalgte medlemmer: Ole I. Stefanusen, Haugli, og grbd. Olaf Halvorsen, Skjold. Der er vedtat vernskogsvedtægter for herredet. Det ved skogbrandslov paabudte skogbrandsmandskap for Maalselv herred har bestaaet av 1 brandchef og 22 brandmestre med varamænd. Som brandchef har efter valg været skogbetjent Magnus Helgesen med Einar Solberg som varamand. Siden dette blev oprettet i 1922, har der ikke været nævneværdig skogbrand, saa nogen utrykning av brandmandskap har ikke fundet sted.

JAGT OG FISKE (SKYTNING)

Der var i Maalselvdalen i gamle dage et overordentlig rikt fugle- og dyreliv. Endnu findes der en hel del vildt i skogene og i fjeldene, om end urtidens storvildt som bjørn og elg holder paa at dø bort. Av dyr fandtes og findes følgende arter: Bjørn (*Ursus arctos*). Ulv (*canis lupus*). Gaupe, Oter, Lemæn (*Lemmus norvegicus*) viser sig perodisk. Ekm, Hare, Røskat, Elg, Ren, Mus (flere arter), Jærv (fjeldfras eller fjeldfrøsk), Maar (*Mustela martes*). Der fandtes i gamle dage alle arter ræv: Rødræv (*canus vulpes*), Hvitræv, Blaaræv (Svartræv), Korsræv, Sølvræv. Handelen med ræveskind var indbringende i den tid, russerne kjøpte skind. Russerne betalte saaledes (ifølge Blom) i 1827 4 voger mel for rødræv, 20–30 voger for korsræv og op til 50 voger for blaaræv (svartræv). Priserne er nu forskjellige. Rathke skrev i 1801 om bjørnefangsten: «Bjørnen gjør skade paa kvæget i disse egne. Den fældes dog dels med skytegevær, men oftest ved et slags lanse, 3 alen lang med bjørkeskaft og et fotlangt firesidet skarpt jern i spidsen. Jægeren sætter sig almindelig med det ene knæ med lansen støttet mot jorden, og bjørnen jager denne i sin bringe, naar den anfalder jægeren. Eller man lægger ut bjørnelaase eller fælder med agn (aate) og en stok i bunden av en dal. Ved disse midler lykkes det at fange mange av disse rovdyr.» Bjørnens kjæreste spise er foruten multebær en vekst, som kaldes turt (*mulgedium alpinum*). Turt bruktes som aate i gamle dage. Finnerne fanget bjørnen i smaa tømmerhuse, *agja-rita*, en meter bredt og tre meter langt — delt ved en tømret tvervæg og det indre rum, kammerset, betydelig mindre. Døren var lav, saa bjørnen maatte krype ind, naar den skulde hente aatet, og et gitter med tunge stene var stillet op i ballance. Straks bjørnen rev i aatet, faldt gilderstokken ned over bjørnens hals, og bamse maatte smukt sitte der.

Fuglelivet er rikt representert. Enkelte fuglearter viser sig bare en gang imellem om sommeren; men de fleste holder til hele aaret av dem, som her skal nævnes: Ørn (hav og landørn), Falk, Høk, Ugle, Tiur (*Tetrao urogallus*), Rype, Trost, Smaafugl (flere arter), Sneppe, Fjeldlo (heilo), Gjøk, And, Lom, Maake, Kraake, Skjære, Ravn, Gaas, Aarfugl. Av de saakaldte «smaafugle» findes: Stær, Graatrust eller Fjeldtrøst, Rødvingetrust, Ringtrøst eller Vastrøst. Maaltrosten (*Turdus musicus*), Fossekalen, Linerlen (kommer i mai), Gulerlen, Markpiplærken, Lærker (flere sorter), Blaakjælken, Løvsangeren, Rødstjerten, Rørsangeren, Meiser (flere arter), Fuglekongen

Slagbjørn skudt i Dividalen 1885 (av den engelske lord Sir Jacob og Ole Johnsen Moen). Den næstsiste bjørn, som er skudt i Maalselvdalen.

(*Regulus regulus*), Fluesnapperen, Snespurven (Snetittingen), Gulspurv (forekommer), Sivspurv (i vidjekrat), graaspurv (indvandret i den senere tid), Pilfunker (lik graaspurven), Bergfinker, Graasisiker (kaldes «Sisserønnik»), Sidensvansen (ofte borte i flere aar), Konglebiten, Lavskriken (Rauskjæren), Flagspetten, Blaastrupesangeren, Rugde, Bekkasin, akerriks. Om fuglene kan yderligere oplyses, at følgende arter forekommer: Stenfalken, Jagtfalken, Vandringsfalken, Duehøk eller Hønsenhøk, Spurvehøk, Høkuglen, Hubro eller Bergugle, Sneuglen (Lemængrisen) især i lemænaar, Jorduglen, Fjeldvaak.

Av insekter, som kan være til stor plage for folk og dyr, og av hvilke enkelte ødelægger græs og skog, nævnes: Myg (*culex*) er en sand plage og forekommer i talløse sværme, Bier (humler), Klæg, Knott, Hveps (Kveps), Bræmsen (flere arter), av hvilke Renbræmsen er den største og lysegul med et sort baand over ryggen. Spyfluer er i sær slemme for fisk og kjøtt. Aame (græs- ark) er et skadedyr, som dog viser sig periodisk (som i 1890–92). Fjeldbjørkmaaleren (ødelægger bjørkeskogen), Myrer (maur), Padder (frosk), men ingen slags orme.

J. Stenersen skriver angaaende jagt og rovdyr følgende: Vi kan godt tænke os, hvilken rigdom paa vildt der maatte være i Maalselv, da de første kolonister kom hit. De store, fredede furuskoger var ideelle tilholdssteder for storfugl, lierne vrimlet av aarfugl og rype var overalt. I fjeldene vanket vildrenflokker. Dalen maatte dengang ha været et eneste stort jagtfelt. Her var lier og aaser, moer og myrer — og her var fred. Børseskud og øksehugg hørtes ikke, kun flytlapperne kunde høst og vaar bryte stilheten, naar renhjorden passerte gjennom dalen. Da var det hundeglam at høre og jodling med ljom i lierne. Med vildtrigdom følger ogsaa rigdom paa rovdyr. Bjørnen herskede som den absolutte konge. De forskjellige gaardsnavne tyder paa dens utbredelse: Bjørndal, Bjørnstad, Bjørnberg osv.

Fra beretningerne fra de første kolonister vet vi, at skogkongen var lei. Buskapen maatte følges stadig av gjætere med hunde for at holde den væk; men likevel hændte det altfor ofte, at den fik anledning til at slaa ihjæl bufæ. Høst og vinter drog store ulveflokker gjennom dalen. Det er dog tvilsomt, om dette var nogen stationær ulvestamme. Mest rimelig er det, at de samme flokker ogsaa gjestet Finmark, Finland og Nord-Sveriges skoger og fjeldvidder. Ræv og jærv synes ikke at ha været særlig mere utbredt end nu. Derimot var maaren talrik. Slik var tilstanden, da kolonistene kom. Kanske var der kommet beretninger sørover til Østerdalen om de store vildtrigdomme — og kanskje dette ogsaa bidrog sit til, at saa mange jægere og skogsvante folk kom. Her fandt de igjen hjemtrakternes dyreliv — kun elgen synes at ha manglet her oppe i Maalselvdalen. Og der var mange flinke jægere. Vaabenutstyret var ikke rart. Flintelaasriflen fik greie det. Men den var sandelig ikke saa ueffen i en flink skytters haand. Tiuren blev jaget om

vinteren, og jagten artet sig for det meste som topjagt. Tiuren holdt da til i flokker — ofte i hundredevis. Hvilket syn! En beitende tiurflok paa top, spredt utover store omraader! Kom jægeren saasandt ind paa 80–100 alens avstand (kvitflekken godt synlig), da var den saagodtsom dødsdømt. Om vaaren hadde man spiljagten; men da her er sigtelyst midt paa natten fra midt i mai, artet denne jagt sig ogsaa for det meste som topjagt. Det var ikke smaatterier, som blev skutt. Vi har sikre beretninger om, at mange skjøt en slik overflødighet av tiur, at de maatte salte den ned i tønder. Speket tiurkjøtt bruktes ogsaa. Tiurjagt — ved siden av fiske — maa ha spillet en betragtelig rolle ved indflytternes husholdning, hvor «Hjælp digselv»-princippet til det yderste var gjennomført. Aarfugljagten bragte mindre resultater. Rypejagten likesaa. Haggelgeværer fandtes ikke, og rypejagt med rifle er ikke hver jægers sak. Ammunitionen faldt ogsaa forholdsvis dyr. Men som en raritet kan noteres, at Martin Rostamo bestandig skjøt ryper med finkalibret rifle — han plukket kulen op av sneen og brukte den flere ganger. Forresten var jægerne vel bevandret i snarefangst: — rypesnarer og barhytter for storfugl. Aarfugl blev ofte tat med hov i sneen. Av gaarde med rike jagttraditioner fra den ældste tid kan nævnes Fosmo, Bjørnstad og Skjellet. Nogen egentlig fart i rypejagten blev det ikke, før haggelgeværene kom; men nogen alvorlig paa-kjending paa bestanden blev det ikke, før bakladningshaggelgeværene kom i 80-aarene. Av rovdyrjagten var selvsagt bjørnejagten den mest attraaværdige. At skyte bjørn var nok regnet for et svært karsstykke — hvad det sikkert ogsaa var med datidens hjelpemidler. Det er merkelig, hvor hurtig bjørnen avtok i dalen. Mangen en rugg blev nok skutt eller tat i baas — men mest rimelig er det, at storparten trak sig østover mot mere fredelige trakter. Bjørnen, som var en landeplage i 1840, var blit en sjeldenhet i 1860. Den blev fældt i mundladningsgeværenes tidsalder og oplevet ikke de moderne magasingeværer. Den sidste bjørn blev fældt i Kjervellia i 1895, efter at den hadde dræpt og skamslaat flere dyr. Siden har ikke bjørnen vist sig. Nogen tror, at Ofofbanens jernspor stænger for bjørnens vandringer, og helt usansynlig lyder ikke dette.

Et andet rovdyr, som ogsaa omtrent er utryddet er maaren. Dens kostbare pels har altid bevirket, at den er meget efterstræbt. Jerven har det ikke lykkedes at faa ordentlig has paa. Sjelden faar man skud paa den, og et lykketræf er det at faa den paa gift. — En merkverdighet maa det sies at være, at elgen fra aarhundreskiftet 1900 synes at ha slaat sig til ro i dalen (Dividalen). I Dividalen har man i 1925 en elgstamme, som kan anslaaes til mindst 20 dyr. Paa elvens sydside — mellem Bardoelv og Iselv — og væsentlig ved Kjervelv holder ogsaa nogen elger til — antagelig 5 elg i 1925. Elgen er fredet det hele aar i fylket.

Det er mange fortællinger om gamle flinke jægere og skyttere, og det fandtes ogsaa en og anden børsesmed. Av saadanne kan nævnes A. Andresen, Tromsø, og den forlænge siden avdøde Ole Halvorsen Finjforeide (Stenge). Han arbeidet fra først til sidst en masse «fuglerifler» (kl. 6–7 mm.). Disse rifler var absolut sikkertskytende paa indtil 100 m. og vel saa det. Naar de blev utskutt, var det bare til O. H. med dem. Han «trækte» dem bare op — bar ut kuleformen — og alt var i orden. Disse rifler var de *eneste*, som bruktes et par aars tid i Bjørnens skytterlag, stiftet 1884. Da kunde man skyte billig — 2 à 3 øre pr. sk. De samme slags rifler bruktes nok ogsaa i de andre lag, der var ældre end B., som Maalselven og muligens Kirkesdalen og Øvre Maalselv. — I 85-aarene og utover blev mundl.riflerne ombyttet med mere moderne vaaben — Remington, Frendstrup, Kammerladning, Lunds, Jarman og — tilslut Krag og — allersidst «Skarpskyttergeværet» med hulkorn og model 1924. I den første tid skytl. blev stiftet, var de tilsluttet Centralforeningen, som støttet med aarlige bidrag og laante ut meget gode rifler, som kaldtes Tendstempel Remington. Senere kom da alle skytl. ind under folkevæbningssamlagene — og nu Norges skytterstyre. Like fra 80-aarene har det været avholdt større fællesskytterstevner aarlig, hvor det har været mer og mer skarp konkurranse mellem de enkelte

Stort skytterstevne Sankthans 1893.

skyttene og lag. Paa disse stævner — baade større og mindre — har Maalselv-skytterne som regel klart sig meget godt, og det skyldes maaske for en stor del jagten. Mange gamle jægere paastaar, at de sjelden skaut feil paa storfugl — ja rype og — med de gamle fine mundladningsrifler. For ca. 40 aar siden fandtes omtrent *ikke* haglgeværer, ialfald i nedre Maalselven.

Det største antal skytl. og skyttene det har været i bygda var nok i jubilæums-aaret 1914. Da var det — foruten de før nævnte — Bjørnen, f. m. Jens Aarøen, Maalselven, S. Hanssen, Kirkesdalen, J. Rydning. O. Maalselv, L. Lund. — Renen (Olsborg) I. Hanssen. — Yngre lag: Maals-

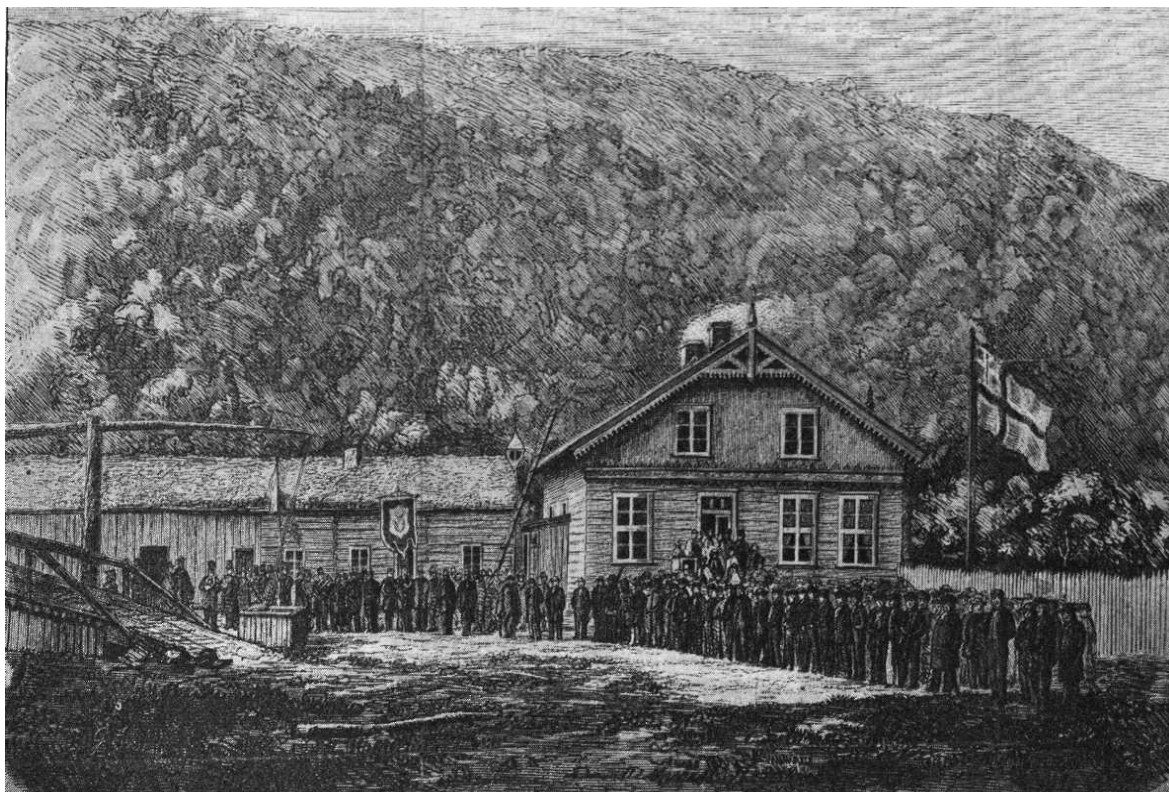
nes, H. Grimstad. Lerbekmo, I. Kjeldmo. Lierne, T. Tollefsen. Luneborg, O. Martinsen. Renfjeld, L. Larsen. Storfjord, P. Karlsen = 11 lag — tils. 275 aktive skyttene. Naar flere av disse lag er gaat istaa, saa skyldes dette omtrent utelukkende uduelige f.mænd. Skytterlag — og andre lags bestaaen og fremgang er som regel avhængig av f.mændene! Av gamle kjendte skyttene og delvis ogsaa jægere kan nævnes: Anor F. Sommerbak. Jon Iversen. Hans Bertheussen. J.M.Holmen. Geh. J. Karlsta. Tollef N. Guldhav. Jakob I. Møllerhaug. Ole J. Hildestad. M. Vangsbro. Steingrim og Peder Finbakken. Hans Ingebrigtsen og Anton Mikkelsen, Bugten. Monrad Hay. Jakob L. Sandbakken og J. Andersen, Fredriksberg.

MAALSELVEN SKYTTERLAG

blev stiftet 17. mai 1862 med tilslutning av de fleste av bygdens fremste mænd. Lagets første formand var løytnant Rosenqvist. Man gik igang med øvelser med mundladningsrifler paa avstand 125 optil 150 alen. Det viste sig at der var flere flinke skyttene iblandt; ti allerede et aars tid efter indbød man skyttene fra Tromsø og Hammerfest til en konkurranse av holdt paa Moen i Maalselv. Stævnet blev vellykket; men hvor mange deltagere kan ikke sies, da desværre «Maalselven Skytterlags» gamle arkiv er forsvundet. En av foran nævnte stævnes deltagere (J. A. Helgesen, Fredriksberg) lever endnu. Skytterlagsskytningen har siden utviklet sig baade hvad skudhold og gev. angaar. De gamle geværer findes nu kun enkelte steder hængende som vægpryd til minde om svundne dage. Mens man i den første tid holdt skytterstævner paa forskjellige steder i bygden og utelukkende skjøt paa korte avstande,

Maalselv Skytterlag 1925.

Skytterstevnet 1863 (se i bokens sidste avsnit).

er man nu gaat over til anlæg av faste baner med lange skudhold. Som skiver benyttet man først sammenspikrede bord, hvor man banket træplugger i kulehullene; nu bruges ferdigkjøbte pap-skiver. «Maalselven Skytterlag» er altsaa nu 63 aar, og det anla sin nuværende bane i 1914 med skiver paa 1, 2, 4, 6, 800 og 1000 m. (hvilken sidste dog nu er sløifet), paa de nu ibruk værende hold ialt 16 dobbelte heiseskiver. Medlemsantallet i den tid, man har oversigt over, har variert fra mellem 20–30 optil noget over 50. Skyteferdigheten blandt medlemmerne har vært noksaa tilfredsstillende, og enkelte har hævdet sig godt paa de større stevner, hvor man har hat anledning til at delta, saaledes er «Hagens pokal» erobret av Martin Rognmo paa landsstevnet i Tromsø i 1910 og «Kongens pokal» erobret av P. L. Olsborg paa landsstevnet i Tromsø i 1921. Siden det første skytterlag blev stiftet, er flere kommet til, nemlig Renen, Kirkesdalen, Bjørnen, Øvre Maalselven, Olsborg, Luneborg, Maalsnes, Lerbækmo, Lierne, Renfjeld, og Storfjord, flere av disse hadde dog ingen lang levetid. I 1924 var antallet av skytterlag i bygden 6 med et samlet medlemsantal av 170. Disse 6 lag er: Maalselven, Øvre Maalselven, Kirkesdalen, Bjørnen, Luneborg, Maalsnes. Samtlige lag har hver for sig flere rigtig flinke skyttere, der paa de forskjellige stevner har erobret en hel del præmier og flere medaljer. Stifteren av Bjørnen Skytterlag L. Aarøen var i 30 aar formand for «Tromsø Skyttersamlag» og er indehaver av skytterorganisationens fortjenstmedalje.

FERSKVANDSFISKET I MAALSELVEN

(Ved Chr. Foshaug).

Det siger sig selv, at i en saa vidstrakt bygd som Maalselv, med et av Nord-Norges betydeligste vasdrag, og flere store fiskevand, maatte der bydes paa ikke faa naturherligheter for de første indbyggere. Laks var der en hel del av, og ovenfor fossen var der ørret, røie og harr i masse-

vis. Laksefisket ved fossene var begyndt, før de første indflyttere slog sig til ro. Hollændere hadde bosat sig ved Malangsfjorden og reiste op elven paa laksefiske. Sportsfiske med stang var ukjent i de dage, og sandsynligvis dreves fisket med garn og lyster. Henvend 1780 var et par vandringsmænd kommet over fra Salangen og Bardo. Kommet til Bardofoss fandt de forholdene slik, at de vilde slaa sig til ro der. De begyndte da at bygge sig en hytte, akkurat paa det sted, hvor gaarden Fosmo senere blev bygget. Nybyggerne hadde opført flere omfar paa sin bygning, men blev en dag overrasket av hollændere eller andre nede fra sjøen, som i nybyggerne saa konkurrenter

Fiskeriinspektør Landmark.

i fisket, og de bestemte sig til at rydde dem av veien. En dag mens den ene arbeidet paa huset, og den andre var borti skogen og hentet en tømmerstok, hørtes der et skud og den sidstnevnte kom tidsnok til at se kameraten segne død om. Han flyktet øieblikkelig, og i den tette skog var det umulig for hans forfølgere at finde ham igjen. Sagnet fortæller, at den myrdede er begravet ved veien, som fører fra Fosmo til Malangselven.

Da Ole Johnsen bygde paa Fosmo i 1824 var der opvokset et bjerketræ i det paabegyndte hus, som man antok da var 40 aar. Nybyggerne drev laksefiske med lyster fra midten av august og til november. Fangsten var ofte meget stor, og flere gange maatte de gaa to gange til elven for at hente hjem dagens fangst. At dette slags fiske virket ødelæggende, tænkte man ikke paa. Der blev fisket saa meget, at flere tønder blev staaende til om vaaren, og blev da benyttet som føde til creaturene. Den første engelske sportsfisker bodde i telt ved Malangsfossen – senere flyttet han op til Nils Foshaug og bodde der. Dette var allerede i 1848. Senere blev Fosmo det centrale sted for sportsfiskere like til verdenskrigen brøt ut i 1914. Leien for elvene var ikke stor og dagpengene for rorskarlene var like ned i 2 kr. Noget væsentlig fiske foregik ikke nedenfor Brandskognes. I begynnelsen dreves laksefisket fælles; saaledes var det almindelig, at folkene paa Brandskognes lystret like op under fossene. Efter en tids forløp opstod ikke liten strid herom, og den endte med rettens avgjørelse til fordel for grundeierne. Lystringen om høsten medførte forringelse av laksebestanden, der tilsidst resulterte i, at der en sommer var saa frit for fisk, at en laks paa 9 kg. var den største, som blev fanget under Malangsfossen. Maalselven er nedenfor fossen fattig paa gydeplasser og kunde aldrig bli nogen god lakseelv uten en trap i fossen – saa fisken fik gaa ovenfor og gyte. I lange tider ansaaes det for en umulighet, at der kunde banes vei for laksen opover fossefaldene. En, som dog trodde paa muligheten av ved sprængning i fossen, at faa laksen op var Ole Olsen Fosmo. Øverbygdens befolkning var svært begeistret for tanken om en laksetrap. Fiskeriinspektør Landmark hadde begyndt at eksperimentere med dette, og det var lykkedes i flere vasdrag. Spørsmålet om en laksetrappe blev diskutert. Bygden stod delt da folket i nederbygden ansaa dette anlæg for et kommunalt tap. Første gang saken blev behandlet i herredsstyret bevilgedes kr. 6000.00. Hvilken bevilgning i et senere møte annullertes. Fiskeriinspektøren kom av og til og snakket med folket om saken og iblandt skrev han. Saaledes skrev han engang til mig: «Maalselven vil aldrig i evighet bli en god lakseelv uten laksetrappe». En anden gang «at han vilde gaa bedrøvet bort fra sit virke, om han ikke fik spørsmålet løst.» Den 30. juli 1906 avholdtes et folkemøte i forbindelse med herredsstyremøte hos Ole L. Nordmo, hvor hr. Landmark og assistent Melle var tilstede. Det valgtes da en komité, som skulde arbeide med saken. Disse var: Meierikonsulent Nordmo, formand. Lappefoged Myre. Postaapner O. Johnsen. Gaardbr. Ole Solberg og Chr. Foshaug. Komiteen hadde flere møter og hadde mye arbeide for at faa alle grundeieres underskrift. Alle maatte fraskrive sig fiskeretten paa ubestemt tid til fordel for kommunen, indtil trappen var betalt. Den 13. juli 1907 kom saken op i herreds-

styret. Kr. 9000.00 var bevilget av staten og 2500 kr. av fylket. Etter en længere debat og et kortere foredrag av hr. Melle blev der voteret med det resultat, at bevilgningen blev git med 15 mot 5 st. De 4 av beboerne nedenfor fossen, som stemte med var O. Johnsen, Rønning Tollefsen, J. A. Helgesen og Chr. Foshaug. Arbeidet paagik i 2 aar og blev utført av murmester A. Flønæs, Tromsø. Trappen blev aapnet i 1910 av E. Melle. I den anledning blev avholdt en folkefest ved Malangsfossen, hvor der ved middagen blev holdt mange taler.

I de første aar blev elven ganske fri for fisk, da den skyet forurensningen i vandet av mineeringen, som hadde fundet sted. I 1919 begyndte forøkelsen av laksebestanden i elven. Paa en dag blev der fisket 19 laks tils. 97 kg. Ved utgangen av 1923 hadde leieavgiften indbragt ca. 9000 kr. og fiskeretten er faldt tilbake til grundeierne. Laksetrappen er et av de foretagender, som er av stor betydning baade for bygden og sjødistriktene, idet der er aapnet adgang for laksen til en elvestrækning av 60 km. med en hel del gode gydeplasser; og om laksebestanden forøkes, som den har gjort i de sidste 5 aar, vil Maalselven bli en av landets viktigste lakseelver. Av andre fiskesorter kan nævnes sjørretten; men den kommer ikke op i elven før i september, og sjørrettfisket er av ringe betydning. Elveørret har det været en hel del av, især i øvre Maalselv. For en del aar siden fisket engelske sportsfiskere ca. 20–30 kg. paa en dag. Røi (røye) var der ganske meget av; men det er av de fiskearter, som helst kan fanges paa garn. Den tid, da fisket med lyster var lovlig, kunde der paa en nat tages op til 20–30 stk. nedenfor fossen; men laksetrappen aapnet vei ogsaa for røiene, der mere end andre fiskearter har benyttet denne kunstige vei, og dens tid synes nu at være forbi. Røien er en fin og velsmakende fisk, især naar den har været i sjøen en tid. En 4de fiskeart, som i noksaa rikelig mængde forekommer i Maalselv er «harr». Den er god og velsmakende, naar den benyttes fersk. Det fiske, som sandsynligvis har hat størst betydning i Øverbygden, er røiefisket i Rostavandet, hvor flere av opsitterne hadde rikelig fisk til husbruk. Tanken om fiskebestandens bevarelse hadde ogsaa fundet vei til Maalselv. De første forsøk med laks foretoges av Ole Fosmo med gode resultater, senere er det av og til forsøkt av opsitterne paa Fosmo og Foshaug, altid med en merkbar forøkelse av laksebestanden. Erik Kongsli var en av de første, som drev utklækning av røien, antagelig allerede omkr. 1870. Lars Nordmo og Nils Nordmo drev utklækning og satte ut yngel i flere vand paa Maukfjeldet. Nils Pedersen Bjørnstad hadde ogsaa utklækningsapparat for ørretyngel. John Larsen Løvberg forsøkte ogsaa utklækning og satte ut yngel i flere vand med gode resultater. I de sidste 50 aar er utklækning meget forsømt og fiskebestanden undtagen laks og harr er gaat tilbake. Det hovedsagelige fiske i Maalselv foregaar med stang og snøre, og efterhvert, som laksebestanden forøkes, blir det en nødvendighet for alle, som driver fiske i elven, at ha tidsmæssige redskaper. «Fiskeren» 25/11 1925 skriver: Om laksetrappen ved Malangsfossen i Maalselven, som blev anlagt for en del aar siden efter en av daværende fiskeriinspektør *Landmark* utarbeidet plan, og som dengang var og sandsynligvis endnu er den største laksetrappe, som overhodet eksisterer, anføres der i en til fiskeriinspektør *Aagaard* indkommen indberetning av 29. f.m.: «Jeg kan fortælle inspektøren, at i sommer var der en masse laks ovenfor Malangsfossen, saa trappen er udmerket god. Den største laks, som blev fisket ovenfor fossen, veiet 25 kg., og der skal være fisket omtrent 200 kg. laks oppe i dalen, og det maa man si er bra.»

I vasdragene i Maalselven forekommer der mindst 9 arter fisk: Laks, Ørret, Harr, Lake, Røie(Røi), Gjedge, Aborr, Sik (i vandene mot Riksgrænsen), Gørsild (i Fjeldfrøskelven og ved Øverby). Røie og ørret er de mest utbredte og findes sammen i de fleste vande med undtagelse av Takvatn, hvor der findes bare ørret (av en egen race), der siges at være udmerket i smaken. I Raavatn skal der være 6 arter fisk. Gørsilden kaldes ogsaa ørekjyte og findes bare i Øverbybækken. Aborren siges at findes bare i to vand. Gjeddene forekommer bare i selve Maalselven i likhet med laksen. Røien blir fet og stor. Flyndre har ogsaa været fisket like op til Fagerli.

JORDBRUK OG KREATURAVL

De viktigste næringsveier nu for tiden er jordbruk og fædrift (med husindustri og skogbruk som binæringer), og herom har meierikonsulent *Ole N. Nordmo* velvilligst meddelt en del opplysninger i forbindelse med andre landbruksautoriteter som Jensenius og Ødegaard m. fl.

Husdyravlen.

Hvilket fæslag som har været i Maalselvdalen de første aartier efter kolonisationens begyndelse er ikke godt at si. Men da kolonistene selvfølgelig ikke hadde fæ med sig sydfra, kan man sikkert gaa ut fra, at det var det samme fæslag, som de tilgrænsende bygder hadde. Dette fæ beskrives som kvitt, sort og kvitt og rødt og kvitt. (Nøkleby.) Dette fæ har nok om end i mindre grad været paavirket av fremmede fæslag, idet der berettes, at Jens Holmboe mot slutten av det 18de aarh. til sin egen gaard Erviken anskaffet fæ fra Østeraat paa Ørlandet. Dette Østeraatfæ omtales baade som irsk – rødt og sort hollænder – og muligens ayrshirefæ (Isaachsen). Omkring 1835–1838 begyndte en mere direkte paavirkning av hollænderfæ, idet Ingeborg Fosmo Maalselvdalen i denne tid kjøpte en ren hollænderkvige hos kjøbmand Mack, Tromsø. Mack hadde selv kjøpt hjem fra Holland en ku, som var drægtig ved ankomsten og det var kvigekalven efter denne ku, Ingeborg Fosmo byttet til sig for 2 høstbærkuer. Denne ku, som Ingeborg Fosmo saaledes kjøpte, frembragte med bygdens okser eller med eget avkom kalver, som i overveiende grad siegtet paa stammoderen, og som man like til 1894 i en under Tromsøutstillingen fremstillet okse fra gaarden Fosmo delvis fandt bevaret det særpræg, som «Fosmoracen» den tid hadde. Den her utstilte okse fik desværre ikke præmie, og hermed ophørte offisielt «Fosmoracen» paa dalens fremtidige utstillinger. Et forsøk paa at blaase nyt liv i hollænderblandingsracen blev gjort i slutten av 80-aarene. Idet en handelsfuldmægtig Fredrik Cülche, Tromsø, fra Sydsverige indførte en ostfriserokse og nogen kvigekalver av samme race til byen. Av dette avkom blev der indført saavidt vites kun en oksekalv til dalen (Brandskognes). Men produktet av kryssningen med denne okse vandt ikke videre bifald blandt befolkningen og kom saaledes ikke til at øve nogen videre indflydelse paa bygdens fæbestand. Først i 60-aarene begyndte en ny retning i Maalselvdalens fæavl, nemlig indførselen av ayrshirefæ. I 1862 indkjøpte landbruksselskapet fra den bekjendte ayrshireopdrætter Richter paa Mæle i Stjørdal en okse, 2 aar gammel for 40spd. (inkl.) transport til Tromsø. I møte av selskapets styre 24/11 s.a. fik den navnet «Tore Hund». Oksen var først stationert hos forstassistent Nissen, som da bodde paa Kirkesnes i Maalselven og var en tid i Tromsø i 1863.

I møte av landbruksselskapets styre den 24/11 1864 besluttet oksen solgt til Tollef Olsen Fagerlidal og lensmand Krogseng m. fl. naboer for 60 spd. I denne tid var oksen stationert hos Krogseng, som nu hadde kjøpt gaarden Fagerlid og bodde der. I 1865 blev oksen solgt og hadde da en slagtevegt av 24 vaag = 432 kg. I 1863 kjøpte forstassistent Nissen fra Richter en 1 aar gammel ayrshireokse og en kvige av samme race. Oksen fik navnet «Prinsen av Wales». Denne okse var et udmerket dyr, og der faldt en hel del gode melkekuer efter den. De sidste 2 à 3 aar av sit liv var den overtat av et aktieselskap paa 6 gaardbrukere. Oksen blev slagtet i 1867.

I 1872 kjøpte Nils Iselvmo Kirkesnes gjennom landbruksselskapet ayrshireoksen «Godart», 2 aar gammel hos Richter. Denne okse fik ved statsutstillingene i Maalselven 1874 og 1876 høieste præmie og maa saaledes ialfald av utseende ha været en udmerket okse. Den blev slagtet 1878 og viste sig at være sterkt tuberkuløs. I 1878 kjøpte Ole Bakkehaug hos proprietær Aune paa Ree i Stjørdalen en ayrshireokse «Perlen». Den blev slagtet 1881. I 1895 kjøpte landbruksselskapet ved statskonsulent Anzjøn «Værdalingen», som blev overdrat Maalselv kommune for 100 kr. og av denne igjen overdrat den nystiftede Maalselv kvægalvsforening, og den blev noksaa meget benyttet uten dog at staa i nogen videre høi kurs hos befolkningen. Oksen var helt rød uten hvite avtegn og var ikke ren ayrshire, men tilhørte «Det røde trønderfæ». I 1894 blev det av landbruksselskapet

og med bidrag av dette indkjøpt 3 oksekalver til Knut Bakkehaug, Ole Arntsen Alapmo og Nils Sandeggen og en kvigekalv til Haakon Bakkehaug, Frostad, fra godseier Finnes ayrshire-stamme paa Tungen i Strinda. Den førstnævnte oksekalv utviklet sig ikke i nogen heldig retning, blev derfor litet benyttet og slagtet 2 aar gammel. Nr. 2 levede til den var ca. 4 aar gammel og var en vakker, lubben og meget bra okse. Nr. 3 «Trondhjemmeren» blev i 1898 under den første stats-fylkesutstilling i Troms fylke paa Moen i Maalselven utstilt og fik 2den præmie. Under utstillingen blev den kjøpt av Maalselvns kvægavlsforening for 200 kr., 10 aar gammel. Sidste gang den var utstilt paa statsfæutstillingen i Maalselven, opnaadde den 1ste præmie. Professor Isaachsen, Aas, efter hvem de væsentligste oplysninger om ayrshire-oksene i dette avsnit om fæavlen er tat, uttaler bl. a. følgende: «Ogsaa denne okse — «Trondhjemmeren» — var, saavidt jeg vet, enlet rød og saaledes neppe helt ren». Dette er ikke korrekt. Efter uttalelser av daværende formand for Maalselvns kvægavlsforening, senere meierikonsulent Nordmo, som personlig kjøpte oxen i 1898, oksens eier Sigrid Sandeggen og Ole Fagerhaug, som oxen hele tiden var stationert hos, og mange andre, hadde oxen en hvit aal bakfra og fremover det meste av ryggen, hvite avtegn paa begge sider nede mot lysken og bak i speilet. Dette var den sidste ayrshireokse, som er kommet til Maalselven. Om denne krysningsavl med ayrshire-okser uttaler professor Isaachsen bl. a. følgende i Træk av landbrukets, særlig husdyrbrukets tilstand og utvikling i Nordland og Tromsø amter 1914: «Vi staar altsaa overfor det enestaaende fænomen, at 8 ayrshireokser, indført i aarene 1862–94 har formaadd helt at omskape fæbestanden i Maalselven med tilgrænsende bygder Bardo og Sørreisa, hvilke 2 sidste omtrent helt har faat racen fra Maalselven, og det under forhold, som maa kaldes vanskelige; ti ayrshirefæet har her trængt længere nord end noget andet sted i verden — det befinner sig deroppe ca. 2 1/2° nordenfor polar-cirkelen. De 3 bygder har tilsammen (1907) 5800 stk. storfæ. Og lokalkjendte folk mener, at race-omskapningen var færdig, før 90-aarenes okser kom ind til Maalselven. Fæet har overalt i distriktet tydelig ayrshirepræg, ikke alene i farve, men ogsaa i bygning, størrelse og præg. Det var et ganske merkelig syn fra en høide ved utstillingspladsen i Sørreisa at betragte over 300 rødflekkede eller omtrent helt røde ayrshireprægede dyr. — Jeg hadde ikke tænkt mig noget lignende. Befolkningen maa med sjelden enighet ha lagt sig efter «Maalselvracen», og de tilførte okser maa ha været gode dyr. Paafaldende er det ogsaa, at dyrene har holdt sig saapas oppe i størrelse; for om end forholdene, specielt i Maalselven er bedre end ellers i amtet, skulde man ikke ventet, at jevnt godt stelte dyr fremdeles holder 370–380 kg., mens velholdte dyr kommer op i 400 kg. og derover. Interessant er det tillike, at dyrene saa ofte er kollete. Nøkleby regnet f. eks. i 1902, at 60–70 % av Maalselvdalens kuer var kollete, og ved Maalselvutstillingen samme aar var nær 86% uten horn. Nøkleby siger om denne foreteelse i sin beretning 1902: «Det forholder sig ikke saa, at hornenes bortfald et tegn paa racens degeneration. Det kan intet hermed ha at gjøre. Maalselvns, Bardos og Sørreisas kvæg er langt fra degenererede.» At Maalselvracen er kollet er saaledes en foreteelse, som intet har med degeneration at gjøre, og avhorningen vil ogsaa øke mer og mer gjennem aarene. I et møte av landbruksselskapets styre den 5te april 1859 besluttedes «at der iaar 15. juli paa gaarden Fredriksberg i Monselven og for selskapets regning skal besørge en utstilling av dyr, nemlig hest, hornkvæg, faar og gjeter, saavelsom av landbruksredskaper. Med dyr-utstillingen skal en præmieutdeling være forbunden efter følgende regler:

<i>For hornkvæg.</i>			<i>For hest.</i>			<i>For gjeter og faar.</i>		
1 præmie til værdi	15 spd.		1 præmie til værdi	15 spd.		2 præmier til værdi	5 spd.	
1 - " -	10 "		1 - " -	5 "		2 - " -	4 "	
2 - " -	5 "		2 - " -	3 "		2 - " -	3 "	
3 - " -	4 "					3 - " -	2 "	
4 - "	3 "							

Dyrskue paa Moen (med Skolen og Bersvendens forretningsgaard og Kommunehuset).

Dette var den første utstilling av fæ og hester i Maalselven. Om utstillingen og prisbedømmelsen meddeler statsagronom Jensenius følgende: «Ved dyrskuet i Maalselvdalen fremstilledes 130 Stk. Horn-Kvæg og ca. 20 Heste. Bedømmelsen udførtes af Hr. Distriktslæge Berbom og mig (Jensenius.) Af Heste tilkjendtes Hingst tilhørende Amund Pedersen Solid, en Premie af værdi 12 Spd. og en Hingst tilhørende John Olsen Nordhus, 10 Spd., begge med den Betingelse, at Hingsterne skulde forblive uskaarne i en længere Aarrække.

En Hoppe, tilhørende Hagen Olsen Brandskognes, erholdt en mindre Premie. Af Hornkvæg tilkjendtes første Præmie 2 Kjør tilhørende Ingeborg Fosmoen og Erik Andersen Kongslid. Anden Premie tilkjendtes 8 Kjør, tilhørende Erik Andersen Kongslid, Helge Tollefsen Fredriksberg, Nils Pedersen Bjørnstad, A. Haugsæth Elvevold, Lensmand Krogseng, Kirkesnes, Nils Johnsen Foshaug, Ole Pedersen, Holmen, og Tollef Olsen Fagerliddalen. Mindre Premier tilkjendtes 16 Kjør og en ung Tyr, tilhørende Nils Pedersen, Bjørnstad.»

Om sit første besøk i Maalselvdalen 1859 uttaler Jensenius følgende om fæavlens: «Fædrift er, som allerede ofte sagt, Beboernes Hovednæring og bør blive det i endnu højere Grad. Betet er overflødig, og Kvæget har om Sommeren gode Dage med Undtagelse af, at det i varme Dage plages af en stor Mængde Myg, hvilke en engelsk Tourist har kaldet Finmarkens Moskitter. Kvæget drives om Sommeren ikke til Sæters; der er overflødig Hjemmehavn, og man har altsaa den store Fordel hver Aften at kunne faa Kreaturene hjem til Gaarden. Hvad Kreaturene i det Hele taget angaar ere de omtrent jevn gode med Kjørene i Fjeldbygderne sønden- og østenfjelds, og paa flere Gaarder havde man saa vakker Buskab, som man kun sjelden træffer søndenfjelds. Paa Gaarden Kongslid var saaledes en særdeles god og velfodret Besætning. En av Kjørene her havde i Løbet af 6 Maaneder givet over 2000 Potter Melk, og en Kvige af Kongslid-Slaget, tilhørende Lensmand Krogseng, gav det første Aar 1800 à 2000 Potter Melk. Paa Gaardene Fossmo, Fagerlidal, Fredriksberg, Finsæter, Nordhus, Øverby, Bjørnstad og flere Steder traf jeg ligeledes gode Kjør. Som et Bevis paa den i den senere Tid vakte større Interesse for Kreaturstellet vil jeg her nævne, at flere Gaardbrugere have i det sidste Aar ført et ordentligt Melkeregnskab, forbunden med ugentlig Prøvemelkning. Man har ligeledes i den

Første classes præmiebuk.

senere Tid paa flere Gaarde opført Sommerfjose. Denne Interesse for Husdyrstelllet vil det i afvigte Sommer afholdte Dyreskue i Maalselvdalen visselig ikke bidrage Lidet til at styrke og forøge. I Melkens Behandling hersker omhyggelig Renlighed, og Maalselvdalens Kvinder staa, hvad den hele Tilvirkning af Budrotten angaar, ingenlunde tilbage for Østerdalens og Gudbrandsdalens. Smørret fra Maalselvdalen staa ikke lidet over det svenske Smør, som kommer i Handelen, og betales med høiere Priser. Fædriften i Maalselvdalen

Det andet dyreskue i Øverbygd 1916.

yder foruden Bygdens eget Behov et ikke ubetydeligt Overskud til Salg, især Smør, hvilket hovedsagelig gaar til Tromsø.» I 1893 dannedes den første kvægavlsforening i dalen, nemlig Maalselv landbruks- og kvægavlsforening. Foreningen har hele tiden været og er fremdeles i virksomhet. Siden har der været dannet flere kvægavlsforeninger i bygden, og flere av disse drives fremdeles. Fra den tid dalens bebyggelse begyndte gik det mange aartier, før sæterbruket blev optat. Det var først i slutten av 50-aarene og i 60-aarene, at de fleste sæterbruk blev anlagt. Det kan ikke siges, at sæterbruket har været almindelig i Maalselvdalen. For tiden er de fleste sætre nedlagt eller benyttes ikke.

Sauer. Den store interesse, som dalens beboere — især fra midten av det forrige aarh. — viste storfæavlens synes ikke at ha gjældt smaafæet. Selvfølgelig maa man gaa ut fra, at de første kolonister, saasnt forholdene tillot det, begyndte at holde sauer for at skaffe sig slagt til huset, men kanske især for at skaffe uld for tilvirkning av klær. Saueracen, de begyndte med, var naturligvis i likhet med storfæracen, av det samme slag som nabobygdernes. Ut igjennem aarene til omkring midten av det 19. aarh. var saueholdet paa de enkelte gaarde forholdsvis stort. Det var saaledes ikke sjelden, at de hadde op til en 30 à 40 vinterfødde sauer paa de større gaarde.

Edvard Tollefsen (med præmiehoppe Rugga).

Indførselen av fremmede saueracer til bygden begyndte saavidt vites i 70-aarene, idet et par være av cheviot-racen gjennem landbruks-selskapet av et par privatmænd blev indkjøpt fra Richter i Stjørdalen. I aaret 1900 indkjøptes av Maalselv landbruks og kvægavlsforening med bidrag av landbruksselskapet 1 vær og 3 gjemrer 1 1/2 aar gamle fra Hodne paa Jæren. Disse sauer drev foreningen med i flere aar som en slags stamhjord. Foreningens medlemmer var fortrinsberettiget til kjøp av lam. Siden er der fra statens stamhjord av cheviot paa Jerøen

i Nordland av og til indkjøpt avlsdyr. — *Gjeter* er det grund til at anta har været holdt av befolkningen fra den første tid. Den oprindelige race stammer nok ogsaa her fra nabobygderne. Nogen fremmed race har ikke været indført. Noget egentlig opsving fik gjetavlen derimot ikke før omkring 70-aarene, da nogen indflyttede gudbrandsdalsjenter begyndte at lage ægte gjetost. I 1899 blev Marthea Reiersen Olsborg tildelt stipendium av landbruksselskapet for at lære gjetostystning i Gudbrandsdalen, og hun reiste som selskapets vandrelærerinde i gjetostystning omkring i Maalselven — første gang samme sommer. Den røde «Maalselvgjetost» har hat et godt ord paa sig for at være en meget bra vare, indtil de ogsaa lærte kunsten at blande den op med kumelk. «*Maalselvgjeta*», som den populært kaldes over hele landet, har faat et godt ord paa sig for at melke meget — ja, mere end nogen andre norske gjeteracer i landet, og der har saaledes i de senere aar været utført ikke saa faa gjeter herfra til Gudbrandsdalen og Valdres. Gjennemsnitsfetprocenten kan ifølge nogen spredte undersøkelser antagelig ansættes til ca. 2.7%.

Svineavl har inden bygden aldrig spilt nogen anden rolle end til husbruk. I 1900 blev den første svineavlstation i Troms fylke opprettet hos Edv. Tollefsen Fagerlidal.

Hømeavl er noksaa gammel i bygden og har i likhet med svineavl ikke hat anden betydning end til husbruk. I den senere tid, siden her begyndte at reise vandrelærere i fjærfæavl, er det kviknet til en del, saa der av og til kan bli nogen egg, som sendes ut av bygden.

Hesteavl. Man kan aldeles sikkert gaa ut fra, at den hesterace, Maalselvens bønder hadde at arbeide med like fra kolonisationens begyndelse og til 1860-aarene, var av samme slag som hesteracen i nabodistriktene. Da det i denne tid foregik betydelig tømmerdrift i dalen, er det meget som taler for, at de la sig efter ved utvalg av avlsdyr at faa hesteracen noget større. I møte av landbruksselskapets styre 24/11 1862 blev det besluttet at rette en henvendelse til Indredepartementet om indkjøp av en «Stodhingst» for statens regning til Maalselven fra Gudbrandsdalen mot, at selskapet betalte utgifterne ved dens transport fra Gudbrandsdalen til Maalsnes. Dette resulterte imidlertid ikke i noget. Omkring midten av 60-aarene blev det av daværende løytnant Rosenqvist, som da bodde i Maalselven, og var chef for det paagaende veianlæg gjennom dalen, indkjøpt en hoppe sydfra, som senere blev kaldt for «Løytnantmærre», og som skulde været et gildt dyr og efterlot sig et bra avkom. Omkring 1869 kjøpte lensmand Krogseng paa Stavs hestemarked hingsten «David». Den beskrives i stamboken som en liten, men vakker hingst og saa vidt huskes kun 148 cm. høi. Den var en søn av den bekjendte «Veikle-Balder». Den hadde en meget stor indflydelse paa dalens hestebestand. I 1897 blev fjordhingsten «Fram» indkjøpt til Maalselven, hvor den blev til høsten 1901, da den blev flyttet til Bardo. Saavel i Maalselven som Bardo var der misnøie med hingsten. De vilde ha en dølehingst. I 1902 blev derfor dølehingsten «Varden» 625 indkjøpt ved landbruksutstillingen i Trondhjem til Maalselven og Bardo, hvor den vekselvis virket, til den paa grund av alder blev utmønstret. Dette var en særdeles bra hingst, hvis avkom satte sit præg paa dalens fremtidige hestebestand. I 1914 indkjøptes som erstatning for «Varden» dølehingsten Torbein 892 paa jubilæumsutstillingen i Oslo. Hingsten blev utmønstret og solgt i 1924. For privat regning blev der fra omkring 1885 til 1922 desuten til Maalselven indkjøpt dølehingstene «Franklin», «Glitre», «Breifot», «Jørgen» og «Grytner» 1112 samt «Baard» 1047. I 1909 fik man i Maalselven stats-hoppeutstilling, som siden har været holdt hvert andet aar sammen med statens fæutstilling.

Kreaturenes foring. At kreaturenes foring i mange aartier utover fra kolonisationens begyndelse maatte bli skral og mindre bra, kan man jo let tænke sig, da de kun var henvist til at fore sine dyr i overveiende grad med skoghøi. Knapforing og sulteforing maa man vel derfor gaa ut fra var noksaa almindelig i dalen. Kjørene var som regel vaarbære. Om vaaren blev de sluppet ut for at ta sin næring, før markene var helt snebare, og om høsten gik de ute, like til sneen kom, uten tilskud av noget andet før. Naar de sattes ind, var de allerede eller blev de straks

tørre for melk. Løsenet var at holde liv i flest mulig dyr om vinteren for at ha utbytte av desflere om sommeren. Som hjelp under vinterforingen bruktes saaledes meget surrogater som sild, der kjørtet fra sjøen og opover dalen paa slæder om høsten og vinteren i fersk tilstand, og som opbevarede uten salt i sneen til langt ut paa vinteren («Sursild»), kokt hestegjødse og skav av rogn og bjørk. Dette bjørkskavet benyttedes især til sauer og gjeter sammen med litt salt og kokt sild. Dette regnedes for et udmerket for sammen med høi for at fete ungfæ og okser med.

Forsent slaat skoghøi var som regel hovedforet, der tildels sammen med høifrø og løv, kokt hestegjødse, kokt sild og silde sørpedes i store uthulede træuer eller træstamper og derpaa efter ca. 8 timers henstand gaves kreaturene i bølter («sørpestamper»). Kokt aspebark blev ogsaa benyttet og betraktedes som et meget godt hjelpefôr, og som gav kuerne et fint og glinsende haarlag. Naar man sammenligner forets art og foringsmaaten i Maalselvdalen med nogenlunde lignende indlandsdistrikter og fjeldbygder i den sydlige del av landet, faar man indtrykket av, at man her har at gjøre med almene nationale former, der overalt har tat den samme skikkelse, fordi forutsætningerne overalt var de samme. Indlandsboeren tyr til skogen og fjeldet efter hjelpefôr, naar høi og halm slipper op, mens kystboeren henter den samme hjelp fra sjøen i form av tang og tare samt fiskeavfald og lyng fra de vindhaarde heier. I lange tider utover fra kolonisationens begyndelse var nybyggernes fædrift om sommeren og høsten i høi grad genert av udyr, især bjørn og ulv. Paa hver litt større gaard var det derfor almindelig at der paa bjelkerne under loftet hang først og fremst en bjørnebørse av meget grovt – og en rifle av et finere kaliber. Denne sidste bruktes til mindre dyr samt ikke at forglemme paa «spiljagten» om vaaren. Der maatte saaledes altid følge gjæter og gjæterhund med kreaturene i skogen, og i den første tid var omtrent ikke en dag uten at bjørnen var fremme paa en eller anden gaard i bygden og gjorde mer eller mindre vellykkede forsøk paa at skaffe sig en «stek». Naar hans forsøk mislykkedes, maa dette nok først og fremst tilskrives, at den traf paa en rigtig flink og skarp gjæterhund blandt buskapen. Det kan saaledes berettes, at Maren Larsdtr. (fra Rana), konen til den første mand, som satte sig ned paa gaarden Maukdal, den første sommer de bodde paa pladsen hadde kun en ku, som de ikke turde slippe tilskogs for bjørnens skyld. De maatte derfor den første sommer faa ha denne sin ene ku hos sin nærmeste nabo, som bodde ca. 8 km. nedenfor paa gaarden Foss-haug. Dit maatte saa Maren gaa uten vei en gang hver dag for at melke sin ku – ialfald den ene gang for at hente hjem melken. Et par smaa historier om gjæterlivet i de dage maa her tages med: Sigrid, ældste datter til Ole Halvorsen Nordmo, gjætte en dag hele buskapen alene oppe i lien ovenfor gaarden. Hun var ca. 12 aar gammel og hadde en noget gammel, men særdeles flink og skarp hund «Dyrfeldt» med sig. Ved middagstider fik hun høre, at «Dyrfeldt» holdt et svare leven straks nedenfor buskapen. Da blomen (bregner) var mindst et par alen høi, kunde hun til at begynde med ikke se noget, sprang derfor nedover for nærmere at se, hvad som var paa færde. Hun fik da se en stor bjørn, som sat paa enden og slog omkrings sig med forlabbene og dreiet sig rundt, efterhvert som «Dyrfeldt» forsøkte at angripe den bakfra. Sigrid samlet straks kreaturene sammen og fik dem forttest mulig paa hjemveien. Da hun kom hjem med kreaturene, tok hendes far straks bjørnebørsen ned fra loftbjælken og satte opover lien. Men da han kom dit, hvor bjørnen skulde holde til, var bjørnen forsvundet og «Dyrfeldt» laa tilbake paa «Vallpladsen» og var dræpt. At «Dyrfeldt» efter sine mange basketak med bjørnen denne gang maatte bukke under maatte nærmest tilskrives, at den var blit noksaa gammel og stiv i benene og ikke hurtig nok – saa den nærgaaende som deri av naturen var, kunde komme sig unda naar bjørnen slog efter den. Den anden historie gjælder Sigrids yngre søster Hanna, som omtrent i samme alder gjætte buskapen oppe i lien. Til buskapen hørte ogsaa en meget stor gjetebok, der som regel var i sær god forstaaelse med Hanna. Især la den stor venlighet for dagen, naar Hanna nu og da satte sig ned og aapnet nisteskræppen for at smake paa dens indhold. Da Hanna den dag hadde sat sig ned paa

Elvevoldsæteren i Alapen (Siri Sandeggen sæterkulle) og dr. Holmsen, Sandmo og frue, Arnt Elvevold og Marta Alapnes.

Nok av det, det sidste, Hanna saa til bjørnen den dag, var bakenden paa den og en «møksprut», som stod langt nedover bakken.

et nedfaldstræ (nerhuggu) for at smake paa nisten, faar hun høre noget som «tusket» og «snøftet» bak sig i det høie græs. Da hun trodde, at det var «storbokken» som sædvanlig indfandt sig gjorde hun uten at se sig om, et raskt og skarpt ryk med albuen bakover, traf noget og sa: «Kyst bakk!»! Med det samme fik hun høre et meget sterkt brak, og da hun skulde se sig om, var det en bjørn, som antagelig av det den var blit «braaskræmt» i den største fart satte opover bakken og forsvandt. Enten det nu var skrækken eller den raske bevægelse som gjorde det, er ikke godt at vite,

Melkestel, smørforeninger og meieridrift.

Melkestellet blandt nybyggerne i Maalselven like til 70-aarene artet sig omtrent paa samme maate som i Østerdalen og Gudbrandsdalen. Alle kopper og kar, som benyttedes under melkningen og til melkebehandlingen, var av træ, som laggede melkeasker, bøtter, rømdaller, runde melkebunker og stamper eller holker til kjeldermelk samt traug, skaaler og øser av bjørkeknoller — alt forarbeidet paa gaarden. Haarsil benyttedes i melkesilen, som ogsaa var av træ. Alle melkeredskaper vaskedes, skuredes og dampedes som regel altid med enerlaag. Til at skure med bruktes vasketuer av skiftegræs, russemattesækker og av lyng. Paa de større gaarder, hvor man var bedre forsynt med huse, bruktes ofte til melkens henstand under fløteavsætningen og behandling m.v. særskilte rum eller matstuer. Disse var ikke sjelden gravet ind i en bakke for at holdes kjølige, saa kun den ene gavt av de tømrede eller murede vægge var synlig. Av skummetmelken, som ikke benyttedes i husholdningen eller til opdræt, koktes mølske, gumme, gammelost, surmysmør, hvorav igjen koktes mysmørssuppe, skjørost og blandsmør. Længere ut i aarene lagedes kvitost, dravle og søtmysmør. Da det var litet og meget ofte ingen melk om vinteren før og efter jul en tid, var det brukt paa de større gaarde om eftersommeren og først paa høsten at dra sammen i store træstamper paa op til over 300 liter tykmelk («kjeldermelk») til at ha i melkeløsa om vinteren, til kuene kalvet. Kjeldermelken blev laget

Trangen meieri (1922).

av tætemelk, som ogsaa ellers blev meget benyttet i husholdningen i form av tykmelksold og rømkolle m. v. Litt salg av smør til Tromsø fandt sted litt efter litt; men nogen videre betydning fik dog ikke dette salg før omkring 40-aarene. I 1867 blev koldtvandsmetoden til skumning av melken indført til dalen, idet Ole Bakkehaug og lensmand Krogseng begyndte at praktisere den paa sine gaarde. Disse to var blandt de første gaardbrukere her i landet, som indførte denne metode at skumme melken paa. Fra 1878 til 1889 virkede Ole Bakkehaug delvis som landbruksselskapets vandre-

Ildhuset hos mejerikonsulent Nordmo (hvor det første meieri i Maalselv blev aabnet 1915).

drelærer i melkestel og da især i bruken av koldtvandsmetoden. Han var især ihærdig for at faa metoden almindelig indført i Maalselven, Bardo og de tilgrænsende bygder. Dette hans ihærdige arbeide lykkedes ogsaa til fuldkommenhet, saa i slutten av 80-aarene, da de første haandseparatorer kom til bygden, var koldtvandsmetoden indført paa hver eneste gaard i Maalselven. I 1888–89 reiste senere meierikonsulent Nordmo som landbruksselskapets vandre-

Maalselv nye andelsmeieri (aabnet for drift 20. august 1924).

lærer i melkestel, smør og ostelagning nogen uker hver sommer inden bygden og gav undervisning paa gaardene. I 1887 blev den første smørforening oprettet i Maalselven. Om smørforeningerne i Maalselv og Bardo skriver nu avdøde landbr.skolebestyrer Nilsen, Bodø, følgende i sin beretning om en reise, han med stipendium av Troms landbr.selskap foretok i Maalselven og Bardo sommeren 1895: «I 1887 stiftedes den første smørforening i Bardo. Den var organisert som lignende foreninger i Tynset. Fra først av var der her liten kontrol og daarlig eltningsmaate — senere er der indført forbedringer i likhet med de øvrige foreningers. Den i Maalselven boende meierikonsulent Nordmo tok sig av saken og fik samme aars høst stiftet en forening i Maalselven. Denne gaves greie lovbestemmelser. Der ansattes saaledes bestemte smørreltersker, likesom der antoges regnskapsfører. Senere er stiftet foreninger overalt, nemlig 5 i Maalselven og 7 i Bardo. Der skal ikke være mange gaarde, der ikke er medlemmer av en smørforening. I store hovedtræk gaaes saaledes frem: 1. Der er bestemmelser for melkens og fløtens behandling. 2. Paa hver gaard (eller sæter) kjernes smørret i regelen den dag, det bringes til eltestedet, hvor det en gang ukentlig leveres i usaltet tilstand til av bestyreren fastsat dag og klokkeslet. 3. Ved eltestedet foregaar saa vrakning, veining, saltning, eltning og nedpakning, hvor-

etter smørret kjøres til dampskipsanløpsstedet for at eksporteres til salgsstederne. Jeg har velvillig faat opgaver og resultatet av driften i Bardo for 1893 og i Maalselven for 1894. Etter denne solgte: Bardo 7 foreninger i 1893 17044,1 kg. smør à ca. kr. 1,58 = kr. 26929.68, Maalselvns 5foreninger i 1894 27089, 2 kg. smør à ca. kr. 1,58 = kr. 42800,94. Saa det blir tilsammen 44133,3 kg. smør = kr. 69730, 62. De forskjellige foreninger leverer selvfølgelig en ulike smørmængde, der i den bedste sommertid gaar op til fra 100 og like til 500 kg. ukentlig. Den sidste mængde er levert fra «Maalselvns meieriforening». Man opgav, at smørmængden pr. ku i den bedste tid gik op til 2 kg. og mere pr. uke. I alt pr. aar solgtes 24—36 kg. pr. ku. Som de bedste resultater nævntes, at en mand, der eide 10 kuer, i 1894 hadde levert 431 kg. (43,1 kg. pr. ku) og en anden à 4 kuer endog 230 kg. (57,5 kg. pr. ku) smør — et i sandhet likesaa smukt som eftertragtelig resultat!

Nettoprisen har i forskjellige aar variert fra kr. 1,62 ned til kr. 1,54 pr. kg. Enkelte foreninger eier nu selv egne huse og eltemaskiner. Husene er henlagt centralt i foreningsdistriktet. Om nytten av disse smørforeninger hørtes der ikke mere end en mening. At det har bidrat til et forbedret melkestel i det hele og til en mere økonomisk behandling og bruk av fløte og smør er ogsaa utvilsomt. De har fremavlet en meget gavnlig kappelyst. De, der mindst likte foreningerne, kan jeg tænke mig var barna og tjenerne, som nu ikke længer faar den bekjendte yndede nationale fjeldkost «fløtegrøt» hver søndag. Man har grund til at tro, at melken i disse dalfører staar over middels med hensyn til dens indhold av smørfett. Men jeg vil ikke desto mindre regne som almindelig, at der til 1 kg. smør behøves 30 l. melk».

Meieridriften. Det første forsøk med virkelig meieridrift i Maalselven begyndte i 1915 paa Nordmo i et lite ildhus hos meierikonsulent Nordmo. Det var 2 meiersker nemlig Johanne Bø fra Øier i Gudbrandsdalen og Anna Mallrud fra Solør, som om sommeren i ca. 3 mndr. kjøpte op baade ku- og gjetemelken paa Nordmogaardene, hvorav de laget ost. Det viktigste inventar, de hadde at hjelpe sig med, bestod av konsulentens haandseparator og 2 stk. «Aadalsmysepander». Denne beskjedne begyndelse fik navnet «Maalselv andelsmeieri». Vaaren 1916 blev dette meieriforetagende flyttet til Nymoe og installert i «gammelstua» hos Ole R. Nymoe. Bensinmotor til drift av separator og mysotrører samt 3 Aadalspander til blev nu anskaffet, idet meierikredsen blev utvidet. — Samme sommer satte de forannævnte meiersker ogsaa igang en mindre filial paa Alapmo i «Sommerstua» hos Johan Rostamo. Dette sidste anlæg blev drevet kun en sommer, mens det paa Nymoe holdt det gaaende til høsten 1922, da det blev besluttet opført et nyt meieri ved Rundhaugen, Bakkehaug, som tok navnet Maalselv andelsmeieri. Dette meieri, som er et større og tidsmessig dampanlæg, begyndte driften i august 1924. I 1919 blev det av 2 trønderske meierister, Vik og Sundnes, begyndt med et lite ysteri paa Olsborg i leiet lokale. Dette fik navnet Nedre Maalselv andelsysteri. Dette ysteri har for 3 aar siden bygget et nyt mindre lokale til ysteriet, hvortil driften flyttedes sommeren 1922. I 1921 blev der opført og sat i gang et lite ysteri paa Karlstad, som fik navnet «Karlstad ysteri».

Nærmest som erstatning for de to nedlagte provisoriske ysterianlæg paa Nymo og Alapmo blev i 1922 opført og sat i gang et nyt og noget større dampanlæg i Trangen, som fik navnet Trangen ysteri, da andelshavende i dette anlæg ikke fandt at ville gaa med i det besluttede anlæg ved Rundhaug, som ligger ca. 7 km. nedenfor. I følge meierikonsulent Nordmoes aarlige beretninger til landbruksdirektøren fremgaar det, at det er gaat altfor vidt og planløst til med opførelsen av alle disse smaa ufuldkomne, provisoriske meierianlæg i bygden. Til at begynde med var det første av disse smaaanlæg nærmest beregnet paa at oparbeide interessen for meieridrift i bygden, uten at der var tat hensyn til de rigtige steder for de fremtidige større og mere fuldkomne anlæg. Nordmo uttaler endvidere, at der ikke burde være mere end 3, høist 4 meierianlæg i hele Maalselvdalen, hvorav det ene i den øvre del, nu det nye Øverbygd herred, og at av de nu opførte

anlæg er det kun et, som efter hans mening staar paa det rettested, nemlig Maalselv andelsmeieri ved Bakkehaug. Han fremholder ogsaa, at en stor del av denne meierigalskap ikke bare bør tilskrives bygdens bønder, men ogsaa alle de meieriforpaktere, man har hat. I aarene efter krigen, da avsætning og priser paa meieriprodukter var meget gode, hvordan end kvaliteten var, gjaldt det kun om at faa igang noget i en fart uten tanke paa fremtiden. Direktør N. Ødegaard, som opholdt sig en tid i Maalselven somrene 1914–1915, gir i «Tidsskrift for det norske landbruk» 8de hefte 1914 et karakteristisk billede av Maalselvdalen og dets jordbruk m.v., som det for tiden arter sig.

Det er desværre i Maalselvdalen som i andre bygder, at stordelen av folket mangler syn og sans for den naturens rigdom og skjønnhet, som aabenbarer sig i blomster, planter og urter av forskjellige slags. Det er likesom bare det, vi kan bruke i det daglige hushold, som regnes for værdi, og dog har al den upaaagtede rigdom i jorden den største betydning for vor trivsel og vort velvære. Lad os bare tænke os, hvorledes det vilde se ut, om alle blomster og skogvækster som mose og lyng kom bort – hvor det vilde bli goldt og koldt omkring os for ikke at tale om skogen (storskogen). Maalselvdalen har som Troms fylke i det hele en sjelden rik og mangeartet flora, og denne kan opelskes og utvikles i en uanet grad, da frø – enten det nu er ugræsfrø eller andet frø – har saare let for at spredes og følger med menneskene som smaa usynlige venner – ogsaa iblandt som lumske fiender. Det er saaledes i botaniske arbeider paavist, hvorledes frø kan spredes ved husdyr, ved fugle, elve og havstrømme osv. Maalselven frembyder i saa hen-seende et sjeldent interessant felt som nybyggerkoloni. Og der kan her anføres mange eksempler paa, hvorledes nye planter og vækster dukker op, efterhvert som der spredes frø omkring paa forskjellige slags vis. Av de ca. 500 forskjellige slags planter, som skal vokse i Troms fylke, vokser der mindst omkring 300 forskjellige slags i Maalselvdalen. Der er en hel del havplanter, som bare kan vokse paa øerne og ved sjøkanten; men der er til gjengjæld ogsaa en del, som bare kan trives i fjeldet og oppe i de høieste tinder (som f. eks. Istinderne). Reinblom eller isssoleien (*ranunculus glacialis*) holder sig i høiderne og er en av renens fornemste lækkerbiskener. Merkelig nok findes den ogsaa bare i de egne, hvor der er eller har været ren (med faa undtagelser). Det samme er ogsaa tilfælde med snesoleien, og disse blomsters frø spredes derfor sandsynligvis ved renen. Av blomster og planter, som er indført til Maalselven og Bardo i den senere tid, kan nævnes: Krypsolei, Fuglegræs eller Vasarve (frøet spredes i gjødselen), Hvitkløver (*trifolium repens*), Trefingerurt, Ryllik, Balderbraa (*matricaria*), Gulddusk, Brunrot, Forglemmigei, Skjolddrager, Blaakolle (*prunella vulgaris*), Svinerot (flere arter), Grobladkjæmpe (*plantago major*), Tistler (akertistel krusetistel m. fl.), Svineblom, Burot, Kattfot, Klengmaure, Gjeldkarve (*pimpinella saxifraga*), Nyperos (*Rosa villosa*), Bringebær (*rubus idæus*), Gjerdevikke, Gjøkesyre, Storkeneb, Sandarve (flere arter), Skogviol (*viola silvatica*), Lerkespore, Nøkkerosen (flere arter som gule og hvite), Tyrhjelm, Guldsymre, Frøstjerne, Liljekonval, Myruld, Soleie, (mange arter), Fjeldviol, Smeller (flere slags), Marikaaper, Reinblom, Fjeldmjølke, Guldsildre, Rødsildre, Bladlyng, Moselyng, Greplyng, o.s.v. Av græsarter eller større planter kan nævnes: Storkeneb, Geitrams, Baldrian, Mjødurt, Bjørnebusk, Svæver, Kvanne, Sløke, Hundekjæks, Humleblomster, Balblom, Syrer (flere sorter), Guldris, Marimjelde, Marksøte, Marikaaper. Av mindre har vi: Øientrøst (*Linæa borealis*), Tættegræs, Vintergrønt (flere arter). Græssorter: Miljegræs, Rørhvein, Sølvbunker (bonk), Marigræs. Bregner: Strudsevinge, Skogburkne, Brodtelg, Sisselrot, Tagbregner, Skjøløk, Marinøkle (*Lunaria*), Andre planter: Guldsymrer. Vandsoleier, Brøndkarse, Stjerneblomster (*Stellaria*), Fjeldarve, Tamarisker, Bergknop, Sump-maure, Klokker, Alperoser, Pors, Hanekam (*flos cuculi*), Klinte, Sølvmaure, Vandstjerner, Blaaknop. Bærsorter er der en mængde av, og man vil forstaa, hvilken rigdom og skjønnhet der findes i al denne ovenvældende flora.

Potetaker paa Bakkehaug.

Der findes mange store myrer i Maalselvdalen, og flere er bløte og vasfulde, saa de vanskelig kan befares med hest. Myren ved Cuolbmavagge er bevokset med et tæt og stridt vidjekrat (kjærringris). Multemyrer findes der ogsaa mange av, især oppe ved Altevatn, og multer vokser op til 640 meters høide. Man har gode multenaar og uaar som med andre vilde bærpplanter. Det hænder ogsaa undertiden, at selv om det tegner til et saare godt multenaar, kan det bli uaar, og det skal komme av, at blomsten sætter bare hanblomster,

mens hunblomster mangler. Aarene 1875 og 1885 var saadanne uaar med hanblomster. Paa enkelte floer eller myrer kan multerne i et godt multenaar staa saa tæt, at der kommer op i 12–1600 multebær pr. kvadratmeter. De største myrer findes paa strækningen ved Altevatn. I Gamasjoks dalføre er der ogsaa store myrer. Av mange myrer kan der utvindes torv til brændsel; men torv brukes ikke til brænde.

Havebruk i egentlig forstand som sør paa landet med frugttrær og diverse grønsaker kan der neppe bli tale om. Men der kan dog dyrkes adskillig mer end hidtil av havefrugter, nytte- og prydvækster. Lad os f. eks. nævne: Ribs og Solbær kan modnes, Kaalrabi og Turnips, Gulrøtter, Kaal (visse arter), Persille osv.

Av haveblomster vokser: Reseda (*Reseda odorata*), Blaasoleie, Stedmorsblomst, Persillerot, Havrerot, Spinat, Pastinak, Stokroser, Isop, Ringblom. Flere av disse haveurter vokser ialfald i Maalselven, og kan vistnok ogsaa trives i Bardo. Poteter og korn trives godt allesteds i dalen.

Den høieste trægrænse, som er kjendt nordenfor polarcirkelen, nemlig 769 m. over havet, findes i Maalselven (og Bardo). I hele det nordenfjeldske Norge nordenfor Trondhjem findes ikke saa høi trægrænse som i Troms fylke, og man maa hele 6 breddegrader mot syd i Østerdalstrakterne, før man finder en tilnærmelsesvis saa høi trægrænse. Bjerk (*Betula odorata*) vokser op i 700 meters høide. Gran vokser ikke nu i vild tilstand, men kan vokse, siger forstmændene. Hæg (*Prunus padus*), Rogn (*Sorbus*), Silje (*Salix*), Asp (*Populus tremula*), Or (*alnus*) osv. vokser ypperlig.

Siljen vokser enkelte steder saa sterkt og villig, at man ved at skjære av kvister og plante langs veie eller grænsemerker kan faa solide og vakre gjærder.

Slaatonnen (Høja).

HAANDVERK
OG HJEMMEINDUSTRI
(Av Halvor Hanssen.)

De første rydningsmænd i Maalselv var sine egne haandverker. Til en begyndelse i ethvert fald maatte enhver være sin egen tømmermand og snekker, sin egen skomaker, skrædder, smed og garver osv. De, som bosatte sig her, var jo væsentlig fra Østerdalen, Gudbrandsdalen og flere andre steder. De var vant til at arbeide, var ikke forvænt paa nogen maate, hadde ikke flotte vaner, var idet- heletat folk, som var vant til at

stole paa sig selv og hjelpe sig selv. Og her blev de i endda høiere grad nødt til at være selvhjulpne. Det de laget, var vel ikke altid haandværksmæssig utført akkurat, heller ikke var vel klær og skotøi efter sidste mote; men det gjorde dog tjeneste og selv var de hjulpen dermed. Litt nødvendigt verktøi hadde de med sig da de kom, resten laget de, efterhvert som de trængte. Smie f. eks. findes paa de fleste ældste gaarde. I sine rummelige stuer hadde de høvelbænken, hvor de snekret og laget sit nødtørfte bohove og sine gaards- og kjørereds-kaper. Her laget de sine kopper og kar, bøtter, daller, bunker til at sile melken i, smørkjerner, sine kjøkkenredskaper, saasom træskeer, trætallerkener, tvarer og slever. Av rikulerne, som vokser paa bjørkestammerne, arbeidet de skaaler og matkopper i alle størrelser. Av greikløvde træstammer (furu og bjørk), som de kløvet midt i to, avkappet i passende længder, laget de traug, store og smaa. I de lange vinterkvelder foregik dette arbeide ved lyset fra aareilden, hvor den fete tyrived lyste herlig op. Her sat ogsaa kvinderne med sit arbeid. De var like flinke paa sit omraade. De kardet, spandt, strikket, vævet og syet. Der bruktes just ikke meget kjøptøi i den tiden. Garn og tøy farvedes hjemme i den første tid, det saakaldte «potteblaat». Paa mange pladser, hvor de hadde vandfald, indrettet de, helst ved siden av opgangsagen, tøy-stamper, hvor vadmél og andet slitetøi

blev stampet. Senere begyndte man at sende vadmélsvævene til Tromsø til farvning og tilberedning. Og endda senere blev filler og delvis uld sendt til spinderierne, hvorfra det kom igjen i form av garn og tøy. Trods spinderier og strikke-maskiner foregaar her dog fremdeles en hel del spinding, strikning og vævning i hjemmene efter gammel, god skik. Man faar haabe, at dette aldrig vil ophøre. Eftersom tiden gik, fik man omvankende haandverkere. De reiste omkring fra gaard til gaard og arbeidet det folk trængte, hver i sit fag. Hadde

Husindustri (av Erik Myre).

Snekerifabriken paa Finnbakken.

de mer verktøi end de klarte at bære, og det blev jo særlig tilfælde efterat skomakere og skræddere fik maskiner, var det en ufravikelig regel, at den, hos hvem de sidst arbeidet, pligtede at skynde til næste arbeidssted. Iver Lunde var den første med skomakermaskine.

I vor tid er dette forhold helt forandret. Det blir nu mere en sjeldenhet, at skomakere, skræddere og smede reiser omkring paa arbeide. De tar helst arbeidet til sit hjem og utfører det der. Det er snart bare tømmermænd og delvis bygningssnekkere og malere, som nødvendigvis maa indfinde sig paa stedet, hvor et hus opføres. Et haandverk, som visstnok snart blir en saga blot, er skindfældmakerhaandverket. Den mest bekjendte fældmaker var Sevald Bersvendsen Midtskogen, født i Rendalen. Han kom til Maalselv i 1856. Var tillike navngjeten felespiller og kjøgemester. Døde i 1887. Hans søn, Tarald Sevaldsen, der kom til Maalselv sammen med faren, drev delvis haandverket helt til sin død i 1925. Halvor Nesvold er nu omtrent den eneste, som driver dette haandverk her.¹

Den hjemmeindustri, som utvilsomt har hat størst betydning for bygden, er tilvirkning av tønner. Fra først av dreves med tilvirkning av tøndestav.

Med de store sildfiskerier i 1860–70-aarene opstod tanken om tilvirkning av tønner. Men dette fordret en raskere og mere letvint tilvirkningsmaate av tøndestav. Dette var foranledningen til, at cirkelsagene blev bygget. Den første cirkelsag i Maalselv blev opført paa gaarden Iselvmo i aaret 1870. Sagen blev bygget av Samuel Samuelsen Lien fra Hornindal i Nordfjord og hans læresvend Ole Rasmussen Nydal (nu Nymo) fra Førde i Søndfjord. Erik A. Sandeggen og Nils Iselvmo bekostet reisen for Samuel hitop for at faa sagen bygget. Samuel Lien var en flink haandværker. Han arbeidet ogsaa træskemaskiner, kornrensemaskiner og hestevandring. Efter 1 1/2 aars ophold her reiste han sørover igjen Ole Rasmussen kjøpte av ham hans verktøi og fortsatte med haandværket. I aarene som nu fulgte, blev der bygget mange cirkelsager for stavskjæring. Bødkere kom herop, særlig fra Vestlandet. Den første som kom, var vistnok en som het Annas fra Bømmeløen. Han kom i 1871. Kjærran fra Sveen kom omtrent samtidig. Torbjørn Kvammen fra Hardanger kom i 1872. Torlak Olsen fra Sveen kom i 1874. Jens Mikkelsen fra Utbjo var her et aars tid. Ole Rian fra Børsa arbeidet tønner her i flere aar. Tønneindustrien antok i disse aar svære dimensioner. Fra omkring 1878 blev det almindelig at arbeide tønner paa nærsagt hver gaard med et utal av bødkere. Bødkerverktøi hører fremdeles med til det verktøi, som findes paa en almindelig velordnet gaard. Til alt held for bygden har hjemmeindustrien aldrig ligget helt nede. Det væsentligste av alt nødtørftigt bohove, gaards- og kjøreredskaper er forarbeidet inden bygden den hele tid og for en stor del har folket været saapas nævenyttig, at hver for sig har arbeidet det som trængtes til daglig bruk.

Av møbler f. eks. er kun ubetydelig indført og da væsentlig finere slags. Maalselv arbeidsskole har nok ogsaa bidraget til at holde sansen for husfliden oppe. Med den

Takelvfossen ved Olsborg (med sag, kvernhus og stampe).

¹ Esten Andersen paa Luneborg er fra Øversjødalen i Tolgen og reiste til Maalselv i 1870-aarene. Hustruen hed Marit og fulgte med, Esten Andersen gik i lære hos skomaker Bergersen i Tolgen. Hans søn Martin er ogsaa skomaker.

elektriske energi vil sandsynligvis haandverk og hjemmeindustri faa betydelig opsving i tiden som kommer.

Til den gamle industri hørte ogsaa kvernbruk og sagbruk. Gamle *kvernhus* kan nævnes: Kongsli, Stenvoldbekken, Uleberg, Messeltmo, Vetl-Vatnet, Benelven, Nymoen (2 kverner), Løvhaugen, Iselvmoen, Kirkesdalen (?), Kjervelv, Myre, Fossmoen og Takelven (Olsborg).

Sagbruk: Fagernes motorsag, Rosta, Kongsli, Uleberg, Stenvold, Messeltmo, Skjellet (motorsag), Benelven, Nergård, Trangen, Alapmoen, Tiller, Nymoen (2 motor-sagbruk). Nymoen hadde ogsaa i sin tid vandsag oppe i lien. Nordmoen (i Bjørvelven), Løvberg, Bakkehaug, Fredriksberg, Takelven, Finnbakken, Malangsfossen, Bardofossen, Fosli (motor- og vandsag), Brandskognes (sag og høvleri), Statssag med høvleri (Moen). Endvidere Broderstad, Bugten, Fleskmo, Fagerlidal og Finsund.

HANDELSMÆNDENE I MAALSELV

1. O. Jakobsen, Lerbækmo. En liten filialforretning for kjøbm. H. Pettersen, Tromsø i 50-aarene.	20. Aug. Halvorsen. Skjold (Øverbygd).
2. Færstad, Flatnes. (Længere ute i 50-aarene.)	21. Hofstad senior, Guldhav.
3. Jørgensen. Maalsnes. I 1860. I forbindelse med dampskibsekspedition og gjestgiveri.	22. K. Grimstad, Maalsnes.
4. Hans Torstensen Skjeggesnes. En liten forretning.	23. Monrad Hay, Moen.
5. Lampe, Moen. 5—6 aar i 60-aarene.	24. O. Johnsen, Moen.
6. N. Dahl, Hollendernes.	25. K. G. Olsen, Maalsnes.
7. Kr. Halvorsen, Flatnes. Større forretning i fl. aar (70-aarene).	26. D. S. Olsborg. Filialforretning.
8. Kr. Halvorsen, Maalsnes. Ca. 1 aars tid.	27. B. Haug, Maukstad (Øverbygd).
9. Nilsen, Maalsnes. I 70-aarene.	28. K. Sandmo, Grundnes.
10. Hofstad senior, Moen. I 70-aarene.	29. P. Bersvendsen, Moen.
11. Johan Berg, Flatnes. I 80-aarene.	30. H. Grimstad (Maalsnes).
12. Fredrik Hansen. Ved Maalsnes.	31. Ch. Grimstad, Minde.
13. En handel ved Maukdal. I 70-aarene.	32. Rønning Ingebrigtsen, Rusten. Vilje. Bestyrer av handelslag.
14. T. Olsen, Moen.	33. Søren. Bestyrer av Rosvold Bøndernes koop. Handelslag.
15. P. Sneve, Moen.	34. Maalselv Koop. Handelslag, Fredriksberg. Bestyrer A. B. Jensen.
16. J. A. Helgesen, Fredriksberg. Bestyrer av en forbruksforening.	35. H. Knudsen, Moen.
17. M. Hay senior, Moen.	36. Jonas Sandmo, Rundhaug.
18. J. Pedersen, Moen. Bestyrer av forbruksforening.	37. Handelslaget, koop. Rundhaug.
19. P. Sneve. Moen. Bestyrer av forbruksforening.	38. L. Rasmussen, Maalsnes.
	39. Halvdan Hofstad, Guldhav.
	40. Larsen, Karlstad.
	41. Kr. Olsen, Maalsnes.
	42. Haakon Hofstad, Moen.
	43. O. Tollefsen, Moen.
	44. Melby, Jensberg pr. Bakkehaug.

OM UTVANDRINGEN TIL AMERIKA

I begyndelsen av 1860-aarene foregik den første utvandring fra Maalselven, idet følgende 3 unge ugifte gutter drog avsted: Johan Hilsen Velten (øvre Fleskmo), Iver Andreassen Fagerli og Bersvend Toresen Aasen (Bardo). En reise over til Amerika paa den tid var en stor begivenhet.

Presten Welhaven bekjendtgjorde, at han ønsket disse 3 gutter i kirken søndag før avreisen, da han agtet at holde en avskedspræken vedrørende deres utvandring. Kirken blev fuld av folk, og presten talte varmt og rørende, idet han blandt andet nævnte, at det var antagelig sidste gang disse 3 var i M. kirke, og at det var at betragte, som om hele kirkealmuen idag fulgte dem paa vei til graven. Der var mangt et vaadt øie den dag i kirken. Dagen derefter drog guttene avsted til sit forjættede land. Den gang behøvedes lang tid for at komme frem, da seilskib som oftest bruktes over Atlanterhavet. Langt utpaa næste vinter kom brev fra disse utvandrede

Utvandrede Maalselvinger (av Bakkehaug familie i Minneapolis).

til forældrene, og det var en høitidelig begivenhet i den tid at faa et amerikabrev, selv om dets porto den gang kostet kr. 3,20, som maatte betales her. Senere begyndte disse gutters indberetninger at virke «Amerikalyst», især hos forældrene og andre nærpaarørende, og tilslut blev det til en hel amerikafeber. Folk solgte sine eiendomme og drog avsted i flok og følge. Længer ut i 1870-aarene kom 2 større seilskibe fra Bergen op til Tromsø for at fragte folk over havet. Skibene — «Norge» og «Bergen» — var paa en meget enkel maate indrettet til passagerbefragtning. Hvert skib kunde ta hen-

ved 300 mennesker. Dertil var indrettet soverum — langskibs under dæk. Under almindelig gunstig veir medgik 8 à 10 uker over havet til Quebec, og derfra tok det en længere tid opover floderne, da skibene der opover delvis maatte trækkes frem ved hjelp av okser.

Maalselvøder, utvandrede til Amerika.

(Efter M. Ulvestad.)

H. K. Nissen, læge, Albert Lea, Minn. Amund Nymoen, artist, Eugene Ore. A. J. Soli, gbr. River Falls, Wis. Peder K. Anderson, gbr. Caifax, Wis. E. J. Arnesen, (Fosbakken) gbr. Albert Lea, Minn. Guttorm Halvorson, gbr. Grantsburg, Wis. Ingebrigt Bakken gbr. Chetek, Wis. Andrew Brovold, gbr. Ross, Minn. Ingebrigt Brovold, gbr. Ross, Minn. Edvard Erickson, gbr. Appleton, Minn. Nels Erickson, Bottle Lake, Minn. Ever H. Everson, fredsdommer, Kruger, Wis. Hans Olsen Fosmo, gbr. Mortell, Wis. John R. Grotte, gbr. Northwood, N. Dak. Andreas Hamnes, gbr. Stræthcona, Can. Oliver Iverson, kok, Webster, Wis. N. A. Jacobsen, gbr. Ceckla, Minn. Iver M. Jacobsen, plasterer, Hitchcok, S. Dak. Ingsbrigt Jensen, gbr. Hitchcok, S. Dak. Martin J. Jensen, gbr. Hitchcok, S. Dak. Anton J. Jensen, gbr. Hitchcok, S. Dak. Leonard Jensen gbr. Oscar A. Jensen, gbr. Hitchcok, S. Dak. Lars Johnson, gbr. Northern, Alb., Can. Erick Nelson, gbr. Gransvald, Minn. Jens B. Jensen, gilman, Wis., embedsmand. Peter Mathison (Elverum) gbr. Branstad, Wis. Johan T. Kjelmo, gbr. Kruger, Wis. John Kjelmo, gbr. Webster, Wis. John J. Lokken, gbr. Fodvang, Minn. John Nelson, gbr. Sand Creek, Wis. Ole Nelson, Sand Creek, Wis. Andrew Newman (Nymoen) gbr. Chetek, Wis. Simon Olsen, Sheriff, Grantsburg, Wis. Tom. Olsen, gbr. Sletten, Minn. Ole A. Paulson, Grantsburg, Wis. Johan P. Rud. gbr. Greenbuch, Minn. Sevrin S. Siversen (Wangen) Caifax, Wis., kommissionær. Martin Sem-

mingson, gbr. Teckla, Minn. R. Tollefsen (soldat i borgerkrigen), Burnett Wisconsin, Thos. Tollefsen, Grantsburg, Wisconsin, kasserer.

Endvidere: Johan E. Gudhav, Olav Fagerlidal, Karl og Kristian Lillejord (Kirkesdalen), Berit Bjørnstad, Anna Heggelund (gift med dr. Fedde), Arnt Sandeggen (var i Amerika i 12 aar), Martha Sandeggen (en søster av pastor Hegge fra Hedemarken), Arnt Pedersen Messeltmoen med familie, Emil Heggelund, Sigbjørn P. Nordmo (Hektoen), Jon Andersen Moan, Johan Skogstad (Canada), Hans Nes og Ingeborg Ingebritsdatter m. fl.

FINNER OG REN

Over hele Haalogaland — især da i det nordlige — er der en interessant blanding av *bondeliv*, *sjømandsliv* og *nomadeliv*. Nomaden er i mindretal, men der er dog mange tusen mennesker med nomadenæring. Bønder og sjøfolk kan vel omtrent sies at være jevnbyrdige i tal og indflydelse. Landets naturlige beskaffenhet betinger denne deres jevnbyrdige stilling. Men utviklingen gaar utvilsomt i retning av et sterkere jordbruk, da jorden med skogen endnu langt fra er utnyttet i samme grad som sjøen med sine rigdomme paa fisk. Ialfald vil bondefolket mer og mer koncentrere sine kræfter om sit jordbruk, da dette kun kan lønne sig ved en intens drift, hvad erfaringen stadfæster. Selv om industrien med grubedrift osv. kan faa et uanet opsving, vil dog jordbruget stedse være den sikreste grundvold for folkets trivsel overalt i Norge.

Der er arts- og væsensforskjel mellem bonde og nomade. Bonden trives fastboende i rolige livsforhold blandt bønder, d.v. s. likemænd, som dog paa grund av den sociale klassesdeling kan være baade overmænd og undermænd. Nomaden derimot trives ved at være fri, omflyttende og omflakkende. I sine telter (gammer) og sammen med sine renhjorder er saaledes finnmand i sit es — streifende over fjeld og vidde fra havskjær til de høieste tinder. I hans lynne og naturel avspeiler sig alle aarstidenes skiften i storm som stille vær. Finnmand er nøisom og har smaa fordringer til livet utover dette: *at være fri blandt sine dyr og sine likemænd!*

Finner kalder vi almindelig saavel lapper (samer) som kvæner. Denne fællesbetegnelse er dog omtrent som naar vi kalder gran og furu for trær (naaletrær). Samer og kvæner er to forskjellige folk med hvert sit sprog og sit egenartede liv. De egentlige finner eller samer hører med til Norges urindvaanere, mens kvæner har indvandret i de senere tider. Finnerne har ganske sikkert vært talrikere end nu i Finmarken og Lappland. Dog er de vedvarende et væsentlig folkeelement i den norske nation med urgammel ret til fjeldet som nomader. De trives ikke som bumænd og duger ikke til andet end til at passe renen — omtrent som de ægte sjøulker ikke duger til andet end at færdes paa sjøen. Fjeldvidderne er finnenes livselement; men enkelte har ogsaa forsøkt sig som nybyggere. Balsfjorden f. eks. er saaledes oprindelig bebygget av finner (som gaardene Markesnes og Laksevatn). Finnerne kan ogsaa ellers være dygtige og i medfødt skarpsind staar de ikke tilbage for nogen.

Sanitetsmajor dr. Grønn har levert en anthropologisk karakteristik av de tre folkeracer i det nordlige Norge: nordmænd, kvæner og finner (samer). Nordmænd og kvæner har stor racelighed, idet de gjennemgaaende er blaaøiede, lyse og velvoksede folk. Finnerne er ogsaa ofte blaaøiede, men med dyptliggende øine og smaa øienspetter og haar i forskjellige nuancer. Deres legemsbygning er spæd med korte føtter. Gjennemsnittsstørrelse for nordmænd og kvæner kan sættes til 1.70 m. og for samerne 1.62 m. eller lavere. Samerne er kvikke, opvakte, lærvillige og fredsommelige av væsen. Ifølge Helland hadde Maalselven præstegjæld (med Bardo altsaa) i aaret 1855 tilsammen 109 fastboende finner med 137 rensdyr. I 1865 var tallet steget til 158 finner med 352 dyr. I aaret 1875 talte finnerne 142 personer med 280 rensdyr. Tallet er siden

gaat tilbake, saa nu findes der praktisk talt ingen bosittende finner i Maalselven og bare nogen faa nomadiserende.

Ved folketællingen i 1891 var den samlede tilstede værende befolkning i Maalselven 3314 mennesker. Derav var der 91 kvæner, av hvilke 66 var norsktalende og 96 finner (samer), hvorav 64 talte norsk.

Der er i Maalselven som i Bardo mange fortrinlige rensdyrbeiter med fjelde og isbræer, hvor renen kan søke et fristed for myggen i den varmeste sommer, og hvor den kan finde mose

Lord Fred. Langton og Ole Johnsen Moen
(i samedragt 1886).

og græs i lierne nedenfor. De bedste beiter findes i Anadalen, Iselvdalen og Rostadalen samt Dividalen. De væsentligste renbeiter siges at være i lierne langs Likkavarre og i skarene over til Dødeselvns dalføre med Gassavagge og over til Sjørdalen i Bardo. Endvidere omkring Rostadalen med Trolddalen og omkring Hattavarre samt i lierne om Maukfjeldene og Maartinderne. En flerhet av saakaldte renveie (flytteveie) gaar gjennom Maalselven, hvor lapperne har faret i umindelige tider. Der findes ogsaa rengjærder (avspærringsgjærder) oppe i fjeldene; men renen er vel ikke god at stænge veien for.

Rendriffsinspektør Kristian Nissen skrev i Aftenposten 25. juli 1925 en artikel om renbeitetforholdene, og vi hitsætter følgende: Da Norge og Sverige i 1740-aarene forhandlet om at faa istand en nøiagtig bestemmelse av grænsen mellem de to riker, blev man opmerksom paa, at det for mange lappers vedkommende var tvilsomt, om de var norske eller svenske undersaat-ter, og at det ikke for alle lappene var mulig at holde sig hele aaret rundt indenfor et og samme lands grænser med sin nomadiserende rendrift. I den første kodicil

eller tillæg til den endnu gjældende grænsetraktat mellem Norge og Sverige av 1751 blev det derfor bestemt, at alle lapperne i de norsk-svenske grænsetrakter herefter skulde være enten norske eller svenske undersaat-ter. Men i 10de paragraf i samme kodicil, i «Lappekodicillen», som den kaldes, blev det tillike bestemt, at «saasom lappene behøve begge rigers land skal det efter gammel sædvane være dennem tilladt, høst og vaar, at flytte med deres renhjorder over grænsen ind i det andet rige». Denne bestemmelse har senere været saa at si en grundlovsbestemmelse for de svenske lappers renbeitning i Norge i sommerhalvaaret og vice versa for de norske lappers nu saa ubetydelige renbeitning i Sverige i vinterhalvaaret. Og alt hvad vi hos os senere har kaldt lappesaken eller renbeitesaken har som regel netop gjældt forstaaelsen av og haandhævelsen av denne bestemmelse under senere tiders forandrede forhold. Spørsmålene hadde allerede voldt megen uklarhet og tvist mellem Norge og Sverige, da den første av de mange lappekommisioner, kommissionen av 1843, blev nedsat. Men det skulde vare hele 40 aar, inden det av denne kommission paabegyndte arbeide efter mange undersøkelser, forhandlinger og forslag, resulterte i den saakaldte «fælleslappelov» av 1883. Men ordningen var allikevel langt fra tilfredsstillende for Norge. Det blev saaledes ikke bestemt noget om, hvilke distrikter lappene kunde flytte til og hvor mange ren de kunde ta med sig. I saa henseende henviste lappeloven av 1883 som lappekodicillen av 1751 kun til «gammel sædvane», et begrep, som der i praksis selvsagt kan tvistes overmaate meget om. Saken blev derfor snart aktuel igjen. Omfanget av de svenske

lappers sedvansmæssige ret til renbeitning i Norge blev undersøkt av lappekommissionene av 1889 (Trøndelagen), 1892 (Nordland) og 1897 (hele landet, men fortrinsvis Troms fylke). Og sidstnævnte kommission gav bl. a. uttryk ogsaa for den opfatning, at Norge ikke var folkeretslig forpliktet til fremdeles at taale den svenske renbeitning i Norge, og at denne derfor kun av billighetsgrunde burde tilstede s indtil videre paa skjærpede vilkaar.

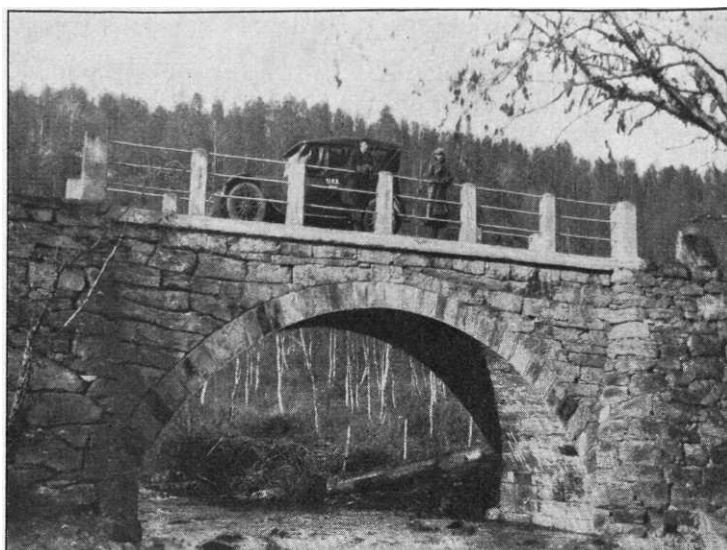
Under unionsopgjøret i 1905 blev derfor ogsaa denne sak tat op med det resultat, at begge land forbandt sig ikke til ensidig at opsi lappekodificillen av 1751. Lappeloven av 1883, som var git for begrænset tid og et par ganger var blit fornyet, blev git forlænget gyldighet for yderligere 10 aar med den ændring, at 15de juni — ikke 1ste mai — skulde være tidligste termin for de svenske lappers indflytning til Norge om vaaren. Spørsmålet om, hvorvidt denne senere indflytnings-termin var mulig ogsaa for de nordligste svenske lapper i Karesuando og Jukkasjärvi, fik dog Sverige adgang til at henskyte til en voldgiftsret. Og efter at frivillige forhandlinger om dette spørsmål var forsøkt i 1907 og

1908 blev spørsmålet i 1909 hen-skudt til en voldgiftsret i Kjøbenhavn. Denne lot i 1910 og 1911 iverksætte undersøkelser av ren-beiteforholdene i Karesuando og Jukkasjärvi, men kom ikke til at avsi nogen kjendelse. For efter ini-tiativ av rettens norske og svenske medlem blev renbeitesaken i 1913 optat til frivillig forhandling i hele sin bredde ved en norsk og en svensk forhandlingsdelegation. Disse ren-beitedelegationer lot renbeiteforholdene i *Troms fylke* undersøke av en mandsterk kommission. Og da denne i 1917 hadde avgit sin

Samefamilien Per Larsen Marainen
(paa Skjold 1914).

utførlige indberetning, gik forhandlingene slag i slag. I december 1918 avgav delegationene sit forslag til den omfangsrige konvention, som 5te februar 1919 blev undertegnet av de to regjerings repræsentanter. Da man særlig paa svensk side trængte adskillig tid til at forberede den nye konventions ikrafttræden, blev denne utsat til 1ste januar 1923. Men nu er da denne kon-vention og de i medhold av denne givne norske og svenske love gjældende regel og rettesnor for de svenske lappers renbeitning i Norge og de norskes i Sverige. Hvad angaar den for svensk ren-beitning i Norge tillatte tid, saa er lappelovens termin, mai—september, opretholdt og forsaavidt angaar *Troms fylke* og det dermed forbundne Harjangen renbeitedistrikt nordøstligst i Nordland fylke. Men omraadet er delt i særskilte vaardistrikter — beitetid 1ste mai — 15de juni — og sær-skilte sommerdistrikter — beitetid 15de juni — 30te september. De fleste distrikter er ganske visst baade vaar- og sommerdistrikter; men i et par distrikter er kun vaarbeitning og i flere andre er kun sommerbeitning tilladt. Antallet av ren, som tillotes ført paa beite i Norge, var som ovenfor nævnt ikke tidligere begrænset ved nogen positiv lovbestemmelse. Mens for *Troms fylke* (med Harjangen i Nordland) er maksimum nu sat til 39,000. Og av disse kan høist 16,000 komme allerede 1ste mai, mens de øvrige maa vente til sommerbeitetidens indtræden efter 15de juni. Maksimumstallet er fastsat for hvert enkelt distrikt under hensyntagen paa den ene side til hvad distriktet har at by paa av renbeite og paa den anden side til de fastboendes interesser. Naar man vet, at antallet av svenske ren, som blev anmeldt til *Troms fylke* i aarene før den nye

Bro over Anselven (Fagerlidal).

konventions vedtagelse og ikrafttræden, dreiet sig om 30,000 à 35,000, kan det synes som om fastsættelsen av 39,000 som maksimum ikke betegner en indskrænkning, men tvertimot en utvidelse av de svenske lappers adgang til renbeitning i dette fylke. Den fremdeles tilladte beitning av norske ren væsentlig fra *Troms* og *Nordland* fylker om vinteren i Sverige er saa ubetydelig i omfang, sammenlignet med den svenske i Norge, at den knapt er omtale værd. Og det var ikke den norske renbeitning i Sverige, som i tidligere

tider gjorde renbeitesaken eller lappesaken til et ømtaalelig tvistepunkt mellem de to broderland paa den skandinaviske halvø.

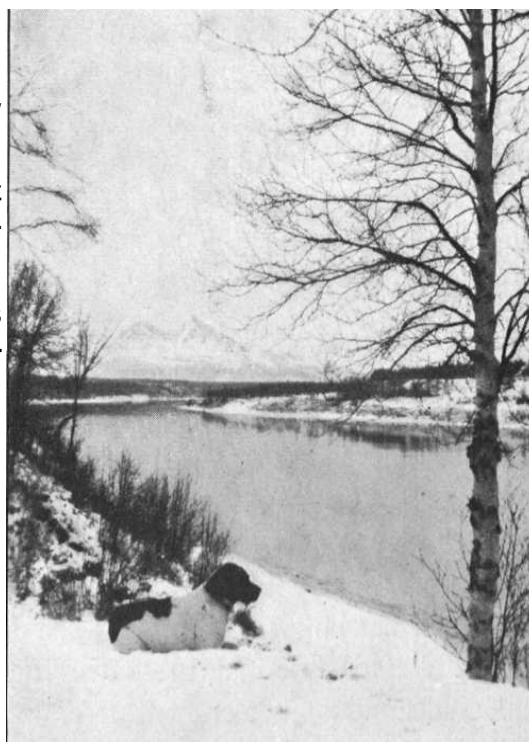
Nybyggerne i Maalselven har ikke optat mange av de lappiske navne paa fjelde, elve m. v., men har selv laget navne. Av lappiske navne har man: Akka, bet. kjerring, egl. et fjeld. Takelven, lappisk Davkka-jokka (jokka-elv). Mauken, lappisk Mawkke, Alapmoen efter fjeldet Alappen, av lappisk allap, sneteting. Kirkesdalen, uttales Kjerkesdalen, av lappisk Gærkesouwdde (= Stenskogen). Kjærrenes av lappisk Geres-njargga (lp. geres = lappeslæde, njargga = nes). Dividalen av lappisk Diewid-ouwdde (= Bakkeskogen). Dødesvatn av lappisk Devdes-javrre (javrrer = vatn). Rostavatn av lappisk Rossto-javrre. Hattavarre bet. Hatfjeldet. Tamokelven av lappisk Dabmok-jokka (= Ørretelv). Lombola av kvænsk Lumpolo (en indsjøliggende utvidelse av en elv). Meddelt av Rektor Qvigstad.

VEIE I MAALSELVDALEN

Ved kongelig resolution av 22. oktober 1826 blev der blandt andre veistrækninger paabudt at oparbeide vei gjennom Maalselven—Bardo—Salangen; men først i 1855 var denne vei saa nogenlunde istand. Siden er der anvendt store summer paa veiene i Maalselven.

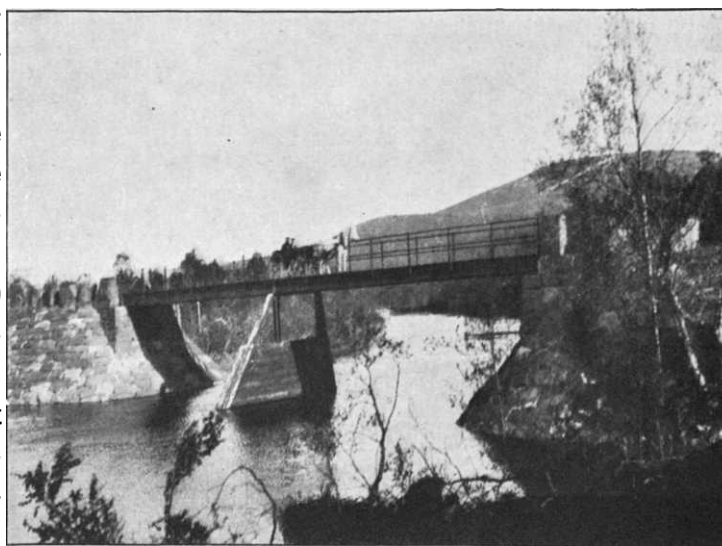
Stortingets bevilgning i 1857 til veianlæg i Troms fylke var til vei opover Maalselvdalen. Denne blev for den væsentligste del bygget i 1860-aarene. Bygden overtok grusningen; men siden traadte Staten til med nye bevilgninger til ombygning av broer m.m. Veiene er stadig forbedret med grus, stenlag og puk. Den første veistump, man fik færdig i 1858, var fra Maalsnes til Flatnes ca. 7 km. ved veibestyrer Gutormsen fra Trondhjem.

Ikke lang tid efter fik man ny statsbevilgning til fortsættelse av veien fra Flatnes og opover dalen, saa langt man da kunde komme med de da bevilgede 80,000

Færgestedet ved Fredriksberg.

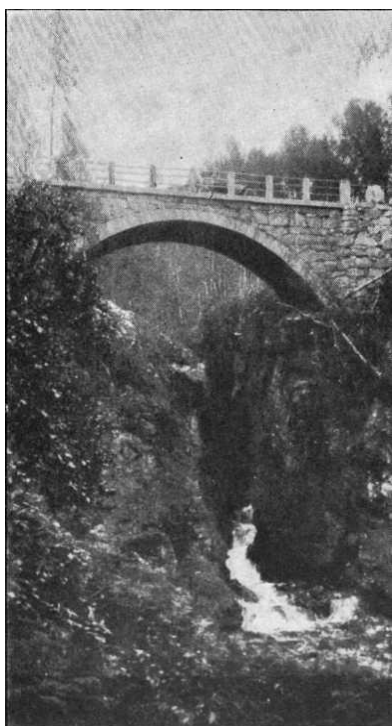
kroner distriktsbidrag. Dette arbeide paabegyndtes i 1861. Til velbestyrer var ansat løytnant Harald Haarfager Rosenkvist. Han hadde med sig ca. 60 vante veiarbeidere fra det sydlige Norge. I 3 aar paagik arbeidet sommer og vinter. Med den bevilgede sum kr. 80,000,00 fik man veien planeret til Baatkjosmo med broer og stikrender, som for største delen var bygget av træmaterialer. I 1863 blev strækningen til Baadkjosmo færdigplaneret med litt grusning stumpevis.

Bro over Fjeldfroskelven (ved Skillet).

Senhøstes samme aar under en større isgang ramlet den over

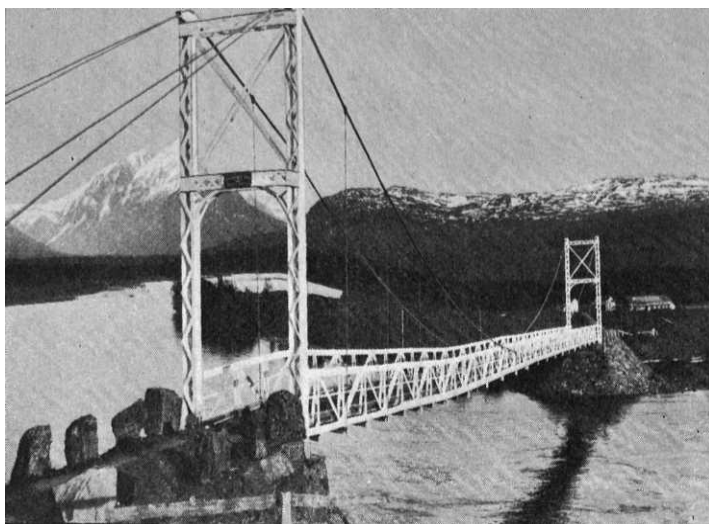
Takelven opførte større bro, aaret efter blev den mere solid opført igjen, under ledelse av toldkasserer Schnitler fra Tromsø. Til fortsættelse av veibygningen opover dalen fra Baatkjosmo fik man 10–15 aar efter ny statsbevilgning, og med den naadde man opover til Skjold som endepunkt med ingeniør Tygen som bestyrer og Joramo som opsynsmand. Fra Skjold til Raavandet blev veien bygget i aarene 1914–16 med en meget solid bro over Fjeldfroskelven. Overingeniør N. Saxegaard forestod sidstnævnte anlæg. I 70-aarene opførtes en større bro over Tamokelven med bidrag av lappefondet. Veiopsynsmand Joramo var leder av arbeidet under ingeniør Tygen. Fra Raavandet til Rostavandet (Kongslid) 10 à 12 km. har man hjulpet sig med en av opsitterne selv arbeidet fremkomstvei. Derfra har baat som regel været benyttet efter det ca. 10 km. lange Rostavand liketil 90-aarene, da man fik en liten bevilgning av Tromsø amtsveikasse som hjelp til vei forbi vandet. Endog en tarvelig fremkomstvei vilde

Krokbækbrua.

paa denne strækning komme til at koste 12 à 15000 kroner. Terrænget var paa sine steder noksaa vanskelig iberegnet de broer, som skulde til over tverelvene. Med de kr. 1000,00 i bidrag var veirodens opsittere energiske nok til at ta fat, idet Maursund bidrog med bromateriel for en meget liten skogtiende. Efter 2 à 3 aar kunde veien trafikeres med hest og vogn. Det skal ogsaa bemerkes, at veiarbeidsformand O. Sletten (Sverresvold) var rodemester i roden, og at han med sin kyndighet og gode vilje bidrog ikke saa lite til utførelsen. Paa samme maate er av bygdebefolkningen oparbeidet nødsveier i de mange og lange sidedaler inden Maalselvens herred, idet hver veirote har besørget oparbeidelsen. Først i den senere tid fik man litt hjelp av Tromsø amtsveikasse til deslige øiemed under ledelse av ansatte veiinspektører. Som saadan fungerte lensmand Krogseng til først i 80-aarene. Fra 1884 ansattes J. A. Helgesen som saadan og fungerte i 32 aar. Fra den tid blev staten og bygdeveiinstitusjonen kombineret under ledelse av statens ansatte veiingeniører.

Bygning av ny statsvei til Karlstad over fra Finsnes paabegyndtes i 90-aarene under ledelse av ingeniør M. Holst.

Bro ved Rundhaug.

Veien til Karlstad over fra Finsnes gaar gjennom Fagerfjeldet ved siden av det ca. 10 km. lange Finfjordvand. Den hele veistrækning er 25 kilometer. Like derefter blev statsvei bygget fra Fagerlidal over til Sørreisa. Denne veistrækning gaar paa nordre side langs det ca. 8 km. lange Ansvand. Denne vei bygdes under ledelse av overingeniør Saxegaard. Veistrækningen er 25 kilometer. I forbindelse hermed skal nævnes en større træbro, som i 70-aarene blev opført over Maasleven ved Kirkesnes, mest for privat regning, og

med endel tilskud av Maalselvens kommune og amtsveikassen. Under den svære isgang, 9 aar efter opførelsen, ramlet den overende. Broen var opført paa nedrammede pæler og kostet ca. 9000 kroner. En længere tid efter fik man statsbevilgning mot sædvanlig tilskud av bygden til opførelse av ny bro. Den nye bro, jembro, er lagt paa kabeltraader, er ca. 90 meter lang og koster ca. 45 000 kroner. Broen er opført under ledelse av overingeniør N. Saxegaard med arbeidsformand Løvhaug.

Tid efter anden har bygdens veinet utvidet sig ganske betydelig. Foruten en sammenhengende vei fra sjøen ved Maalsnes til indenfor Rostavand (ca. 80 km.) og til Dividalen er der oparbeidet vei gjennom sidedalene. Der er nu inden Maalselvdalen en samlet rodeltagt veilængde av ca. 180 km. Dalen har ved veier flere ut- og indførselsforbindelser med sjøen, nemlig: 1. *Maalsnes* D/S. anløpssted, som altid har været hovedstedet. 2. *Finsnes* hurtigruteanløpssted (med Lunds nye tidsmæssige hotel). 3. *Keianes* D/S. anløpssted i Sørfjord, ca. 9 km. veiforbindelse fra hovedkirken. 4. *Sørreisa* D/S. anløpssted med en ca. 24 km. vei fra Fagerlidal. 5. Gjennom Bardo til *Sjøveien* D/S. anløpssted, hvortil der fra Maalselv grænse er ca. 65 km. vei. 6. *Storstennes* D/S. anløpssted i Balsfjord, hvortil

der fra Øverbygd grænse er oparbeidet ny vei. Ved at reise den lange sammenhengende saakaldte indlandsvei fra Øijord ved Narvik til Kvesmenes i Lyngen passerer ca. 53 km. gjennom Maalselv og Øverbygd. Fra Maalsnes til øverste gaard Inseth i Rostadalen er ca. 85 km. og til gaarden Svestad i Dividal omtrent samme længde. Gaarden Frihedsli ligger ca. 22 km. ovenfor Svestad i Dividal uten mellemgaarder og endnu uten kjørevei. Telefon er bygd til Frihedsli. Der foregaar nu om sommeren en sjelden livlig biltrafik baade av Troms Indlands rutebilselskap med garage paa Finsnes (disponent Rønning) og private og mange fremmede besøker dalen. —

Der er en mængde renveie (flytveie) i

Skiløpere paa Rostavandet

Tromsø fylke — alt ialt omkring 20 hovedveie, og derav gaar der 8 gjennom Maalselven (og Bardo) med forgreninger i forskjellige retninger. 1. Veien langs Leinevandets sydside i Bardo til grænserøis 275 og derfra paa svensk side til røis 271. 2. Veien paa nordsiden av Leinevandet langs Altevatt til Ibbestad (Salangen). 3. Veien fra grænserøis 280 med forgreninger til Istindernes beitesmarker i Maalselven. 4. Veien fra Garrasjok i Bardo paa nordsiden av Kistefjellet i Maalselven langs Kirkesdale. 5. Veien ved grænserøis 285 i Maals-

Handelsmand B. Lunds Hotel paa Finsnes (1925).

elven gaar i Dividalen til Rostavand. 6. Veien ved røis 287 langs Rostaelven har flere biveie til Balsfjorden og Tromsøundet. 7. Veien over grænsen ved grænserøis 289 gaar paa nordsiden av Rostaelven. 8. Veien ved grænserøis 292 paa grænsen av Maalselven og Lyngen til Signaldalen osv. Til de mange veie kan vel ogsaa føies «skiveien» — den bredeste og fineste av alle. Maalselvdølerne er ogsaa flinke skiløpere — baade kvinder og mænd.

POSTVÆSENET

Posten blev i de ældste tider befordret fra Moen til Kløven hver fjortende dag med renskyss. Den første postfører var blikkenslager Jens Johannesen. I fra 1866—70 kjørtes posten med hest av Johannes Knudsen Moen (fra Opdal) til Hemmingsgaard i Sørreisa og blev ført med baat derfra og til Kløven en gang ukentlig. Posten førtes da med den saakaldte Hamburgerrute, og det hændte ofte, at baaten var op til 14 dage forsinket efter ruten. I 1881 kom f. eks. Ole Johnsen fra Amerika, og turen tok da 16 døgn fra Trondhjem til Tromsø. Da Maalsnes blev anløpssted og postaapneri, blev postføringen henlagt dit med to gange ukentlig post Moen—Maalsnes, og Johannes Knudsen kjørte fremdeles posten. Efter Johannes Knudsen kom Torstein Fleskmo. Ole Johnsen har foruten som Postaabner været en virksom mand saavel i det offentlige som det private liv og været med i herredsstyre og forskjellige slags korporationer som overformynderi og sparebankens direktør i mange aar. I den første tid var forsendelse av post indskrænket til bare faa aviser og breve, og der blev ført kart ogsaa over almindelig post. Efterhvert steg postmængden og stiger fremdeles, saa nu sendes der en mængde post av diverse slags i lassevis.

Av velfortjente postkjørere kan nævnes Vorhaug og Ole Jonsen Dalem, hvis far Jon Jonsen var fra Strømseng i Lilleelvdalen (der reiste seks alvdøler paa en gang til Maalselvdalen, da han drog opover). I aaret 1915 blev der avsendt 23385 almindelige breve og 4667 værdibreve ved Moen postaapneri. I 1924 var postmængden steget til 42250 almindelige breve og værdibreve.

Postmesteren i Tromsø meddeler følgende:

Postaapnerier:

Bakkehaugoprettet fra (?)

Gullhav » » 1/71907

Postaapner:

Knut og Hanna Bakkehaug 1909—9/1 14,
Johanna Bakkehaug 1/10 14 — 28/3 17, Iver
Stenersen 29/3 17—

Halfdan Hofstad 1/7 07—

Kjellmoen	oprettet fra 1/7 1912	Claus K. Grimstad 1/7 12 –
Moen i Maalselv.....	» » 1861	Ole Johnsen 86–24/2 24
Maalsnes	» » (?)	Laura Pedersen, kst. 1904, død 1912, Leonard Rasmussen 5/11 12 –
Øverbygd	» » 1/8 1889	Augustinus Halvorsen 89–31/3 11, Hjalmar Halvorsen 1/4 11 – 18/11 21, Petra Halvorsen 19/11 21 –
Øvergaard	» » 1/7 1909	Anders M. Elvevold 1/7 09 –

Brevhus:

Dividalen	» » 1/7 1909
Karlstad	» » 1/10 1919
Rostadalen	» » ?
Sandeggen	» » ?

Brevhusbestyrer:

Martin Evensen Uleberg 1/7 09 –
A. J. Larsen
Halvor K. Fagernes
Johan Sandeggen

Landpostbudruter:

Moen i M.—Bjørklid	» » 1/1 1910	1/10 10 - 30/6 15 1 g. - ukentlig, fra 1/7 15 2 g. ukentlig
Gullhav—Maalsnes	» »	Befordrerrute med landpostbudtj. 1/10 08 – 30/6 13 1 g. ukntl. fra 1/7 13 2 g. ukntl. Fuld ldp.budtj. 1/7 18 –
Gullhav—Flatnes.....	» » 1/7 1920	1 g. ukentlig.
Gullhav—Møllerhaug.....	» » 22/7 1913	2 » »
Gullhav—Kjerresnes	» » 8/1 1916	2 g. »
Kjellmoen—Keianes.....		Landpostbudrute 1/1 12–30/6 12. Bipostrute 1/7 12–30/6 18. Landpostbudrute 1/7 18 - 1 g. ukentlig.
Moen i M – Bakkehaug		Befordrerrute 1/10 08–30/6 18. Fuld landpostbudtjeneste fra 1/7 18 – Hele tiden 3 g. ukentlig.
Bruvold—Fosmo.....	» » 1/7 1909	3 g. ukentlig.
Myre—Flatmo	» » 1/7 1920	3 g. »
Bakkehaug—Kirkesdalen	» » 15/4 1900	1 g., fra 1/7 10 2 g., fra 20/8 16 3 g. ukntl.
Bakkehaug—Øverbygd .		Befordrerrute 1/10 08–30/6 18. Fuld landpostbudtjeneste fra 1/7 18. (1/10 08-31/7 12 2 g, fra 1/8 12 3 g. ukntl.)
Øvergaard—Dividalen .	» » 1/7 1909	Til 30/6 17 1 g. ukntl., fra 1/7 17 2 g. ukntl.
Øvergaard—Rostadalen .	» » 1/7 1909	Til 30/6 17 1 g. ukntl., fra 1/7 17 2 g. ukntl.

Bipostruter:

Øverbygd—Øvergaard .	» » 1/7 1909	2 ganger ukentlig, fra 1/8 1912 3 ganger ukentlig.
Moen i M – Finsnes . .	» » 1/10 1908	3 ganger ukentlig, fra 1/8 1912 4 ganger ukentlig. Vinteren (5 ganger sommeren.)

Posten til og fra Maalselven er befordret med Troms Indland Rutebilselskaps biler saaledes:

I tiden 13/6–31/8 1920: Finsnes—Gullhav—Finsnes	6 ganger ukentlig
Gullhav—Øvergaard—Gullhav	4 » »
Maalsnes—Øvergaard—Maalsnes	2 » »

I tiden 1/6-31/10 1921:	Finsnes—Gullhav—Finsnes	5	ganger	ukenlig
	Øvergaard—Gullhav	4	»	»
	Gullhav—Øvergaard	5	»	»
» » 1/6—30/9 1922:	Finsnes—Gullhav—Finsnes	5	»	»
	Øvergaard—Gullhav	5	»	»
	Gullhav—Øvergaard	5	»	»
» » 1/7—30/9 1923:	Finsnes—Moen—Finsnes	5	»	»
» » 1/7—30/9 1924:	Finsnes—Moen—Finsnes	5	»	»

I den tid posten er befordret med bil, har den ordinære postbefordring (med hest) været indstillet.

Postaapneriet *Øvergaard* blev oprettet fra 1ste juli 1909, og lærer A. M. Elvevold, Solvang, ansat som postaapner — det første aar uten nogen løn og saa kr. 100,00 aaret en tid utover. Det var da post 2 ganger om uken, og i 1912 blev det 3 ukentlige turer. Fra 1ste juli 1909 blev det ogsaa oprettet landpostbudruter — med 1 ukentlig tur — til Rostadalen og Dividalen og brevhus paa Fagernes og Uleberg. Senere blev det 2 turer pr. uke. Fra 1900 til 1909 var det brevhus hos Andreas Øvergaard og landpostbudrute 1 gang for uken mellem Øverbygd postaapneri og Øvergaard. Saa det var en storartet forbedring med hensyn til postgangen Øverbygd fik i 1909.

Av statistikken hitsættes:

	Aar 1910	Aar 1920	Aar 1924
Antal avsendte almindelige brev	1520	2535	3875
— » — verdi- og rekomm. brev	358	503	542
Antal ankomne — » — » —	152	320	410
— » — postopkrav	67	270	330
— » — alm. pakker	36	162	180
— » — aviser		16300	17000
Antal avsendte alm. pakker	34	82	85
Antal indbetalte anvisninger		240	440

I Maalselv har telegrafvæsenet 2 stationer: *Maalsnes* og *Moen Maalselv*. Maalsnes station var oprindelig telegrafstation og blev oprettet samtidig med telegrafstationen i Tromsø — den

Telegrafbestyrer Diesen.

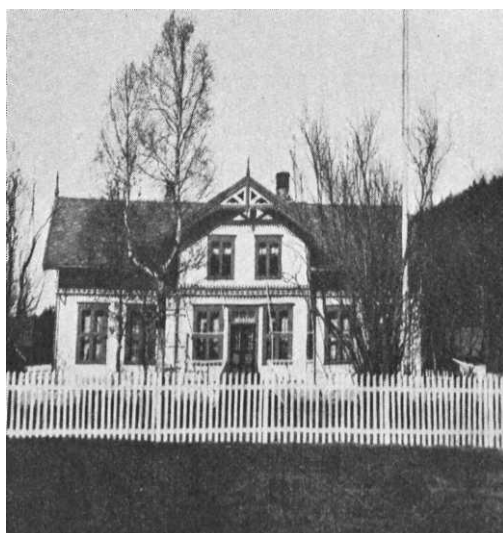
10. august 1869. Stationen gik senere over til telefondrift. — Moen Maalselv rikstelegraf og telefonstation blev oprettet vaaren 1913 og er paa grund av sin beliggenhet i linjenettet en vigtig maale- og undersøkelsesstation, likesom stationen formidler telefonkorrespondancen mellem stederne søndenfor og Troms og Finmark. Bestyrer: Frk. Pettersen 1913/1919.

Telegrafbestyreren Johs. Diesen er født i Trondhjem den 23. juni 1890, men er opvokset i Mandal og Kristiansands. Efter eksamen artium 1909, frekventerte han telegrafskolen i Oslo, hvorfra han uteksaminertes i 1911. Efter 1 aars tjeneste i Tromsø blev han i 1912 ansat som bestyrer av Røst radiostation. I 1913—14 opholdt han sig paa Spitsbergen som assistent ved statens radiostation i Green Harbour. I 1914 blev han ansat som telegrafbestyrer av kl. 4 i Brønnøy, og senere samme aar

som telegrafbestyrer av kl. 3 i Gibostad. Her hadde han været i 4 aar, da han i 1918 blev ansat fuldmægtig i Trondhjem. Paa grund av daværende vanskelige boligforhold, maatte han imidlertid efter 1 aars forløp søke sig bort, og da der i 1919 blev kundgjort ledig en bestyrerstilling av kl. 2 i Moen, Maalselv, søkte han og fik denne. Telegrafbestyrer Diesen har saaledes nesten utelukkende tjenestgjort i Nord-Norge, hvor han — trods han er sørlænder — føler sig helt hjemme. Her i Maalselv har telegrafbestyrer Diesen ved siden av sin beskæftigelse, drevet interessante radioforsøk med sending paa korte bølger, og har med Telegrafstyrets tilladelse opprettet sin egen private radiostation, hvormed han korresponderer med hele Europa. Hans radiostation LA1A, *Moen, Maalselv* er den første kortbølgesendestation i landet.

Maalselv telefonselskap blev stiftet og traadte i virksomhet 1897. Den, som satte sig i spidsen for selskapets dannelse, var Ole Stefanusen Haugli, som ogsaa var selskapets formand i mange aar. Tid efter anden er telefonnettet utvidet. Det strækker sig nu fra Maalsnes til Frihetsli i Dividalen — linjen mellem Sørli og Frihetsli er opført av statens skogvæsen — med side-linjer til henimot Bardo grænse, til Bjørkaas i Kirkesdalen og til Innseth i Rostadalen samt nogen kortere avstikkere. Selskapet har nu 3 centralstationer nemlig: paa Moen, Rundhaug og Messeltmo. Det omfatter 136 abonnenter. Linjerne staar ved Moen central i forbindelse med rikstelegrafstationen paa Moen. Den samlede stolperække utgjør ca. 225 km. med en samlet traadlængde av ca. 303 km. Antal samtaler pr. aar ca. 200000. Telegrammer og samtaler gjennom Moen telegrafstation utgjør ca. 4000 pr. aar. Vestre Maalselv telefonselskap blev stiftet 1912. Det omfatter strækningen fra Blomli i Fagerfjeld (grænsen mot Lenvik) og paa vestre side av Maalselven til Moen, hvor det har forbindelse med telegrafstationen over Maalselv telefonselskaps central paa Moen. Selskapet har 21 stationer. Linjernes samlede traadlængde utgjør ca. 47 km. Antal samtaler pr. aar ca. 15000. Telegrammer og samtaler gjennom telegrafstationen ca. 600 pr. aar. Storjord og Sørfjord telefonselskap blev stiftet 1914. Det omfatter foruten en del i Malangen (Sørfjord) strækningen fra grænsen mot Malangen herred paa Storjord til Moen, hvor dets linjer staar i forbindelse med telegrafstationen ved Maalselv telefonselskaps central paa Moen.

Selskapet har 6 abonnenter inden Maalselv herred med ca. 16 km. linjelængde.

Rikstelegrafbygningen paa Moen.

SMAAFORTÆLLINGER FRA MAALSELVDALEN

KONG OSKARS BESØK

I 1873 hadde bygden besøk av kong Oskar. Efter en reise opover Finmarken, like til russegrænsen, tok han med sit kongelige følge paa tilbaketuren om Maalselven—Bardo—Salangen til Sjøveien. Fra Troms og indover til Maalsnes benyttet han lokalskibet «Tromsø». Paa Maalsnes møtte herredsstyret, som ridende i spidsen ledsaget kongen opover til Moen, hvor han med følge overnattet. Paa Moen var fremmøtt en mængde folk, som selvfølgelig vilde se kongen. Kongen selv kjørte i karjol foran de andre kjørende i følget. Da han skulde svinge ind paa gaardspladsen, blev hesten ræd for hurraropene fra den tætpakkede menneskemasse paa begge sider av veien; men kongen var rask til at gi hesten et godt kongelig svøpeslag, saa den tok sig fort fremover til stuetrappen. Efter en god middag underholdt kongen sig med det fremmøtte folk.

Saa hændte det blandt andet, at professor Friis, som fulgte ham paa reisen, skulde fotografere, men fik det ikke godt til, før han maatte gaa bort i en pen kornaker, som laa tæt indtil landeveien. Da kongen fik se det, ropte han med høi røst, om bygdens ordfører var tilstede. Iversen svarte ja, og med hatten i haanden steg han op paa trappen til Kongen. «Ser du den mand der borte som ødelægger kornakeren?» Jo han saa det. Saa sa Kongen: «Nu har De, hr. ordfører, at gaa der bort og forkynde ham en mulkt paa 2 kroner.» Ordføreren, som tok denne kongelige befaling mere som spøk, nølet med at gaa; men da saa Kongen gjentok sin befaling, satte ordføreren hatten paa hodet og skulde til; men i det samme grep kongen i ordførerens trøiekrave og sa: «Aa gjør det ikke, for med den mand der borte i akeren har vi ingen raad. Han faar gjøre bare som han vil.»

En mand — Erik Kristianamo — gik op paa trappen til Kongen og foreviste ham et gammelt bygseldokument. Han vilde nødig gi slip paa noget av furuskogen, naar han skulde kjøpe av staten. Kongen kastet øiet gjennom papiret og leverte det tilbake med de ord: «Det er hverken dit eller mit». Han tok derpaa op sin cigarbok og trakterte Erik med en gild cigar, som han endog tendte til ham. Den raadvillede mand dampet og røkte blandt folket den kongelige cigar, tilsynelatende vel tilfreds over sit møte med Hans Majestæt. Dagen efter reiste Kongen med følge fra Moen over ved Fredriksberg færgested opover til Bardo og derfra nedover til Sjøveien. Der skulde følget gaa ombord i det kongelige skib.

LØITNANT ROSENKVIST

Førnævnte velbestyrer Rosenkvist var en original personlighet, som forsøkte at holde orden paa arbeiderne. Foruten sin familie førte bestyreren med sig et stort hoppedyr og karjol fra det sydlige Norge samt en ældre uttjent soldat til opvarter og lakei, som kaldte sig By. By som altid gik militærklædt, fulgte bestyreren overalt paa veibefaringer og andre steder. Han tiltalte altid bestyreren «hr. løytnant», med haanden paa lueskyggen. gjorde ikke By sine saker til-

fredsstillende, fik han til straf som regel en lusing. By som blev litt lei over denne luggingen, fandt paa at late sit haar snauklippe. Men Rosenkvist var heller ikke mindre betænkt. Da han ikke fik tak i haaret, kløp han opvarteren i øret. Opvarteren hadde ikke beregnet, at hans herre var likesaa klok og opfindsom som han selv. En gang kom By i knipe. Bestyreren, som bodde paa Olsborg, skulde ha sig en ny større og mere tidsmæssig komfyr. Komfyren kom til Maalsnes, og By blev kommanderet til med baat at hente den op, sammen med en leiemand. Paa opturen om natten faldt det By ind at ta sig en kvilstund paa Guldhav. De gik op paa en høilem og sovnet godt. Da de saa efter flere timers forløp kom ned til baatstøen, fandt de baaten veltet om og komfyren borte paa flere alen dypt vand. Nu blev selvfølgelig By helt forskrækket. Rosenkvist, som blev budsendt om tildragelsen, kom straks. Han traf manden paa Guldhav paa gaardspladsen og spurte efter By. «By var netop her; men da han fik se hr. løytnanten oppi veien, sprang han og gjemte sig,» svarte Guldhavmanden leende. Rosenkvist ropte med tordenrøst: «By, kom frem!» Da saa By endelig tittet frem bak et hushjørne, ropte løytnanten igjen paa ham. By svarte: «Hr. løytnant; jeg tør ikke». «Hvorfor tør du ikke?» «Jeg frygter for, at hr. løytnanten slaar mig ihjæl.» «Kom bare du,» sa løytnanten, «jeg skal ikke gjøre dig noget». By kom og gjorde sin sædvanlige militære honnør like overfor hr. løytnanten. Baade haarene og ørene til By slap saaledes godt fra leiken dengang. Komfyren blev senere optat ved dykker. I 1862, om sommeren, da arbeidet paagik mellem Moen og Rognmo, hadde endel(mest av de sydlandske arbeidere) faat det indfald en søndag at holde et lite kalas paa Moen og derunder prøve hverandres styrke. Mandag skoftet en del av dem, som fik juling. Bestyreren, som fik høre om dette, budsendte hele arbeidsstokken, ca. 100 mand, til med hver sin spade paa nakken at møte op paa flaten ved Fredriksberg. Der skulde holdes forhør. Lensmand Krogseng, kasserer Harstad og veiopsynsmændene med flere møtte ogsaa op. Rosenkvist redegjorde først for, at det var spektaklet paa Moen, som hadde git anledning til dette møte her. Der dannedes en stor folkering, og midt inde i ringen skulde de staa frem, som hadde været med i leiken. Løytnanten holdt en grasat militærisk tale til synderne — med mange velvalgte, tildels komiske formaninger til hele arbeidsstyrken. De andre, som holdt sig hjemme atpaa julingen søndagskvelden, skulde hver faa sig en mulkt paa 1 daler samt indfinde sig paa bestyrerens kontor tirsdag morgen. Møllerstuen og «Frønningen» fra sydlandet indfandt sig efter ordre. Straffepræken maatte selvfølgelig disse 2 syndere ogsaa fordøie samt betale 1 daler i mulkt hver, før de fik begynde arbeidet igjen, og dertil love at være rigtig flinke og snilde gutter. Dette blev da lovet høitideligt; men nu var disse endnu litt slappe atpaa basketaket søndagskvelden, og de bad hr. løytnanten om en god akevit hver, før de gik. Løytnanten svarte, at de skulde heller ha hat en god portion juling istedet. Dette indrømmet karene, at de hadde fortjent; men som det nu høvde, tok de heller en dram. For at faa dem til arbeidet igjen maatte de faa sig en støit hver.

(J. A. Helgesen.)

KLOKKER KREUTZER

En av de første kirkesangere i bygden var klokker Kreutzer. Han var uteksaminert fra Trondenes seminarium som lærer og ansattes som saadan i Maalselvns nedre del og tillike som kirkesanger. Kreutzer var i besiddelse av en sjelden sangstemme. I hans tid var intet orgel i kirken. Naar det hændte, at han ikke likte almuesangen, satte han i med høi røst og overdøvde omtrent hele almuen. Han fortalte ofte om sin læretid paa Trondenes seminarium. Flere av seminaristene hadde samme soveværelse som han i første etage. Hans kamerater hadde stor interesse av at spille kort utover natten. Dette likte ikke Kreutzer. Saa hændte det en nat, mens han laa i sin koje og saa paa, efter at han forgjæves flere gange hadde varslet dem om at slutte, at han fik se den onde sjøl staaende under kortbordet i en gjeteboks skikkelse med store horn. Da blev han sint,

sprang op av sengen, spændte bordet overende og kastet ut hele spillerflokken. Kreutzer var stor og stærk, saa han var just ikke til at spøke med i den retning. Som lærer var han noget vidtløftig; men saa hadde han heller ikke stor lærerløn i den tid. Han var ogsaa overtroisk. Altid hadde han om vinterkveldene en hel del skrøner at fortælle, naar han kom frem til en gaard forat overnatte. Snart har han set og møtt en lyktemand og snart mange andre rare skikkelser. Han brukte som regel ski, naar føret var. Saa var det engang sent en kveld i halvt maanelys, han kom til Fredriksberg og bad om natlogi, og da var han svedt og opskaket; han hadde gaat paa ski opover hele elven, og da han saa kom midt for losimentboden i Fleskekroken, kom den onde sjøl paa ski gaaende fra huset. Han gikk paa skraa foran ham over elven, var hvitklædt, men sort paa hode og føtter, og dermed forsvandt skikkelsen bortimot den andre elvebakke. Først han (Kreutzer) satte sig ned paa Fredriksberg, holdt han en hel preik derom til husets folk og især til den gamle Helge Tollefsen, som han tiltalte saadan: «Du min gamle kjære Helge. Der i den gamle tømmerbua og ellers paa lagerpladsen i Fleskekroken har det visst foregaaet mangt stygt gjennom tidene, eftersom gubben sjøl gaar igjen der osv. osv.» — Som lærer brukte han forskjellige slags straffemetoder likeoverfor barn, som ikke lærte sine lekser. En gutt blev saaledes vist ut en formiddag i 20 à 30 gr. kulde for at staa utenfor skolevinduet til skam for de andre. Gutten begynte selvfølgelig snart at fryse, og for at holde litt varme i sig begynte han at hoppe og gjøre rundkast indimellem. Da sa Kr. til de andre barn: «Se nu paa ham derute — nu begynder han at bli sint.» Saa blev gutten endelig sluppet ind. I den tid bruktes en straffemetode nemlig at bli vist bort i skamkraa til straf for likegyldig læsning m. v. Kreutzer var en godhjertet mand, som ofte eftergav halvparten og tildels det hele av sit *lille* klokkeoffer, især naar folk var i smaa kaar. Saaledes var han stadig i pengeforlegenhet. Lærerlønnen var liten og kirkesangerindtægtene likesaa. Kommunens klokkegaard, Fosbakken, som han bodde paa, bragte ham heller ikke synderlig stor økonomisk fordel. Da han blev gammel og saaledes faldt for aldersgrænsen, bodde han paa en liten gaard nede i bygden, og der døde han. Det kan bemerkes, at i hans første kirkesangertid bodde flere halv- og hel-læstadianske familier paa Storfjord, Takelvdal og Renfjeld, som ofte besøkte kirken. Under prestens preik hændte det ofte, at disse læstadianske lappefinner fik aanden og begynte med huing; men da var Kreutzer paapasselig og fik disse frem fra stolebænkene og bad dem at holde kjæft, og naar ikke det hjalp, tok han og jaget dem ut gjennom kirke-døren hele hurven.

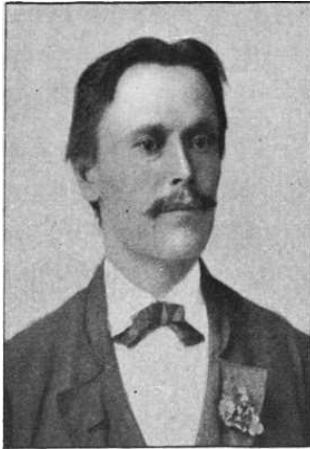
(J. A. Helgesen.)

Kreutzer var saa sterk i maalet og saa svær til at sjunge — at han „sang livet af syv degne», som Fader Holberg siger. Da saa den nye klokkeren blev ansat, Lilleeng nemlig, var gammelklokkeren saa ærgementlig, at han satte sig i den første stol i kirken og gaulede slig, at ingen hørte nyklokkeren i klokkestolen. Efter endt gudstjeneste kom mange hen til Kreutzer og takket ham for den svære sangen. „Aa, ingenting at takke for», svarte Truls brysk; „men Lilleeng, den bokilling skal jeg nok sjunge ud.»

PER ANDERSEN - EN ORIGINAL

P. *Andersen* hette han med tilnavn Finn-Per. Han var av finsk-lappisk herkomst, født i Renfjeld av fastboende finneforældre. Noget før sin konfirmation kom han som gjætergut til lensmand Krogseng i Fagerli. En stund efter at han blev konfirmeret, reiste han over til Ny-Zeeland og blev der hos en engelsk lord i omtrent 6 aar. Saa kom han tilbake igjen til Maalselv. Hos lorden paa Ny-Zeeland var han mest beskæftiget som faarehyrde. Som saadan brukte han ridehest, fortalte han. Efterat han kom hjem, omgikkes han med mangeslags planer, og disse var tildels temmelig vidtløftige. Som en av sine væsentligste bedrifter begynte han at søke efter malmforekomster. Han travet omkring i hjembygden fra fjeld til fjære og i andre bygder, og altid fandt han noget. Han skjærpet villig væk og lot sine skjærp oplæse fra kirkebakken aar efter aar. Han fortalte ofte, at nu snart skulde han bli millionær. Undertiden kaldte han sig

for «bergmester», «videnskapsmenneske» m. v. Av og til satte han igang smaa prøvedrifter; men uten resultat. Han led av skjærpefeber og en del stormandsgalskap. En sommer reiste han paa Finmarken paa guldgravning. Der traf han sammen med et engelsk kompani, som var der og søkte efter guld. Den engelske fører (Aston) tilbød P. Andersen en viss maanedlig betaling som arbeider i sit kompani. Dette tok P. Andersen med, da han syntes, det var bedre en fugl i haanden end ti paa taket. Da han kom hjem om høsten, begyndte han med forfatterskap, og delvis som lærer i engelsk, foredragsholder m. m. m. Hans foredrag gik hovedsagelig ut paa hans mange eventyrlige

Peder Andersen.
(Den originale.)

reiser til Ny-Zeeland, Australien og Amerika. Da P. Andersen første gang var i Ny-Zeeland de 6 aar, reddet han gammellordens 6 aarige søn fra at drukne i et tjern. Etter 15 à 20 aar fik han et brev fra den reddede gut, som da hadde blit lord efter faren. Han vilde, at P. Andersen snarest mulig skulde komme derover; for han vilde saa gjerne se den mand oppe fra polhøiderne, som hadde reddet hans liv. Han sender ham samtidig billet med fri reise fra hjemmet om London og til Ny-Zeeland – at reise paa de bedste pladser, ta ind paa de fineste hoteller og tilbød ham en pen aarlig løn, hvis han vilde bli der, og hvis ikke, fri reise tilbake igjen samt ekstra betaling. P. Andersen drog avsted og kom til Ny-Zeeland efter 6-8 ukers reise. Han blev der denne gang i 2 aar. Saa kom han igjen til Maalselv. Foruten at han fortsatte med sine forrige bedrifter, opførte han sig en liten stue oppaa Renfjeld – paa sin gamle farfars plads. Grund til stuehytten fik han hos skogvæsenet. Likesaa til

anlæg av en plantehave – park, som han selv kaldte den. Mens han opholdt sig der som eneboer i sin lille hytte, drev han i mellemtiden paa med plantning i sin park av furu og gran, som han gratis fik utleveret fra statens planteskole i Maalselv. Han var svært interessert i plantning, og han fik det til at vokse noksaa pent der oppaa fjeldet. Saa omgikkes han med andre store planer, saasom anlæg av sanatorium, hvortil han laget flere tegninger til husbygninger, opførelse av fiskehytte ved Renvandet, utbygning av Renelvfossen til elektrisk lys og varme m. v. Likesaa reise op en stor svær bautasten paa sin bestefars byggetomt der ved «Sanatoriet». Alle hans fremtidsmuligheter der paa fjeldet resulterte dog i intet. Atter igjen var han over til Australien og Amerika. I Amerika opholdt han sig et aar. Han kom sig ind ved jernbanen, som hadde ruten tvers over Amerika, og han var da regulator ved en mindre maskine. Han hadde bra maanedspenge. Sparsommelig var han, ja liketil gnieragtig. Da han kom igjen fra Amerika, hadde han mindre god tro paa at finde de eftersøkte kostbare mineralforekomster, som skulde gjøre han til millionær. Saa begyndte han paa en evighetsmaskine – *perpetuum mobile*. Den trodde han skulde medvirke til hans millionærtitel. I 9 aar arbeidet han med den maskinen noksaa hemmelig. En dag i 1896 kom han og vilde melde ind sin maskine til utstillingen i Tromsø, som holdtes der den sommer. Han skulde selv bringe den dit, faa leiet sig et værelse i nærheten av utstillingsbygningen, slaa op et forgyldt skilt utenfor døren, at her forevises *perpetuum mobile* i fuld virksomhet. Entre 25 øre. Den, som ikke kom til utstillingen med sin *perpetuum*, var P. Andersen. Han opholdt sig i længere tid paa Renfjeldet i sin lille hytte, som eneboer, sommer og vinter, under noksaa krøble forholde. Naar han blev for meget underernæret, gjorde han sig turer gjennom bygden og fortalte om sine mange fremtidsspekulationer, foreviste forskjellige slags tegninger og karter over sine projekter. Han hadde altid med sig en fuldpakket væske med alleslags dokumenter og skrivelser fra baade høi og lav. Han førte saaledes en hel del korrespondance med departementet og regjeringen om koncession paa forskjellige slags foretagender, som han agtet at gaa igang med, saasom bygning av jernbaner m. m. Han opga fremdeles ikke sit omflakkerliv efter ertsforekomster. Saaledes fandt han ovenfor Malangsfossen oppi fjeldet

ved Grøtte et rikholdigt malmleie, som han skjærpet. Saa begyndte han der med litt prøvedrift. Nu var han svært begeistret og trodde sikkert, at nu skulde millionen komme. Han skrev blandt andet til advokat Lumholtz, Kristiania, om det rikholdige fund. Lumholtz svarte, at til sommeren skulde han komme og se paa det, og han kom. Imidlertid da han ventet paa Lumholtz komme, begyndte P. Andersen at projektere jernbane fra skjærpet. Foretok saaledes utstikning til banen nedover Maalselven paa vestre side av elven, om Fagerfjeldet til sjøen ved Finfjordholmen, da der var en meget god havn og utskibningsplads. Da Lumholtz kom, erfarte han snart, hvilken størrelse han hadde med at gjøre. Lumholtz var nok 2 gange nordover i den anledning. Der forekom vistnok nogen værdier i fjeldet; men han fandt det neppe driveverdigg. Lumholtz, som syntes, at P. Andersen var daarlig klædt, gav ham noen hundre kroner til en ny klædning, og dermed endte den sidste puniske krig for P. Andersens vedkommende. Lumholtz, som blev bekjendt med P. Andersens lange og eventyrlige omflakkende liv i verden, skrev om ham i et Kristianiablad blandt andet følgende: «Den landskjendte og verdensbereiste Peder Andersen Fredheim av Maalselven». Hele artiklen hadde P. Andersen klipt ut av bladet til beskuelse ogsaa for andre paa sine videre omstreifninger blandt folk. Det er en gaade den dag i dag, hvorledes P. Andersen kom sig til Ny-Zeeland første gang. Om sit ophold derover i de 6 aar fortalte han forskjellige foreteelser. Blandt andet, at han fandt engang en diamant som han solgte paa en utstilling i Melbourne for 7000 kroner. Hvorfor han ikke blev derover i Ny-Zeeland, foregav han, at der hos lorden var for fint for ham. Saa snart herskapet skulde ta sig en kjøretur til byen, maatte han være med, og da maatte han altid ha sit stivetøi i orden. Kosten var god; men for hans mave bruktes formeget kjøtmat. Dertil kom, at han elsket sit fædreland fremfor alt, og med de mange muligheter for øie, især i sin egen fødebygd, kunde han ikke for sin samvittighet godt forsvare at være borte. Efterhvert som han begyndte at stige paa i aarene, følte han sig svakere og svakere; men han hadde endnu saa svært meget ugjort, sa han. I 1922 fik han plads paa Maalselvns tuberkulosehjem. Formedelst en god pleie der kom han sig snart til kræfter, saa han efter 6 à 8 ukers ophold forsvandt ganske hemmelig. Mens han var paa hjemmet, fik han sendt noen kroner fra sin skjærpekompagnion advokat Lumholtz, da Lumholtz hadde hørt, at han var syk. Om P. Andersen som foredragsholder maa tilslut erindres noget. Engang lot han bekjendtgjøre, at 3die juledag agtet han at holde foredrag i kommunelokalet paa Moen om sine reiser og oplevelser i Ny-Zeeland m. v. Der indfandt sig mange tilhørere, mest ungdom. Han var modig og uforfærdet. Det usammenhengende foredrag var delvis krydret med mangeslags utroligheter. Blandt andet sa han, at de Ny-Zeelandske kvinder var saa svære, at de veiet sine 300 pund! Blandt tilhørerskaren roptes: «No lyg du igjen, P. Andersen». Slike og mange andre bifaldsytringer gjentok sig. Folket lo, og foredragsholderen lo med, saa det ljomet i huset. P. Andersen blev ikke det mindste fornærmet. Han fortsatte bare værre. For ungdommen var jo dette en storartet julemorro. Saa fandt han paa at reise til Lofoten i fisketiden paa foredragsturne. Han stanset først i Harstad, fik overlatt kommunelokalet der og bekjendtgjorde møte til et visst klokkeslet med 25 øre i entre. Der mødte op 20 à 30 tilhørere. Da han hadde talt en stund, forsvandt over halvparten, og atter om en stund de øvrige; men P. Andersen drev fremdeles uforfærdet paa til foredragets ende. P. Andersen fortalte siden blandt andet, at i Harstad var det lite dannede mennesker; men derimot i Kvæfjord var der dannede folk; for der sat tilhørerne rolig og hørte paa ham meget anstændig. Mange andre viderværdigheter kunde vistnok fortælles om P. Andersen i hans lange levetid. Saaledes hadde han selv skrevet en hel del om sine reiser, men som han forgjæves forsøkte at faa ut i trykken. Efterat han forlot Tuberkulosehjemmet, blev han svakere og svakere. Saaledes maatte han forlate sin eneboerhytte paa fjeldet, idet fattigstyret grep ind og fik ham bortsat hos folk nede i bygden, indtil han døde 27. april 1923 — 70 aar gammel. Han hadde gjemt hos sig flere hundre kroner, saa fattigvæsenet

fik sit utlæg godtgjort og endda meget tilovers til en anstændig begravelse. Trods sine mange fikse ideer var han en elsker av naturen og svært interessert i alt, som levet — fra insektene paa marken til stjernene i verdensrummet — en sjelden original mand. (*J. A. Helgesen.*)

REIER ANDERSEN (BJØRN-REIER)

Reier Andersen kom til Maalselvdalen som 6 aars gl. gut med sine forældre fra Storelvdalen. Efter et kort ophold nede i dalen reiste de opover og tok fat paa rydning av gaarden Elvevold indenfor Rostavandet 85 km. fra sjøen. Der hadde i kort tid bodd en familie før, men var da reist derfra. Som ung gut var Reier delvis borte hos fremmede som gjæter. Komfirmeret blev han i i sit 25. aar efter at ha forsøkt sig for presten flere gange. Hans lyst laa ikke til boken, og store boklige kundskaper hadde han ikke. Men hvad han hadde hørt av andre, husket han godt. I yngre aar reiste han ogsaa til Finmarken for at drive fiske. Arbeidet paa sjøen sluttet han ganske snart med, da han ikke blev fortrolig med havets bevægelser, som virket saa ubehagelig paa ham. Nei, Reier var en skogens mand. Hugge tømmer og ligge maanedsviis om vinteren alene eller sammen med andre i primitive tømmerkoier langt avsides inde i dalene og om sommeren være med paa tømmerfløtning nedover Maalselven — en 6—8 mil og ofte 2—3 gange om sommeren — det var liv, han likte bedst og trolig holdt sig til. I den senere tid drev han meget paa med brytning av tjærerot og tjærebrænding. Endog i sit 85. aar hadde han tjærebruk paa 15 tønder. Dette hadde han holdt paa med i 2 aar. Reier tilbragte hele sit liv med tungt og slitsomt arbeide i skogen. Han var av de likefremme, naturlige mennesker, som levet uberørt av tidens omskiftninger med moter og forandringer. Sin længste tid bodde han hos andre og vandret ene som ungkar hele sit liv. I daglig tale gik han oftest under navn «Bjørn-Reier», da han var bekjendt for sine bjørnehistorier og bjørnejagter. Han fortalte selv, at han ialt hadde nedlagt 12 bjørne. Og gav man mine til, at det hørtes drygt ut, fik man det svar, at man kunde bare gaa og se i «futarkivet», saa skulde nok han Reier staa skrevet for 12 bjørneliv. Uforfærdet som han var, er det godt tænkelig, at han hadde saa mange bjørner paa sin samvittighet. Han var en modig, djerv og spændstig kar med gode kræfter og god helse. Og endnu i sit 88. aar skulde man sjelden se en mand med en mere rap og lett gang end Reier. Paa spørsmåal om han nogen gang hadde vært syk, svarte han, at det var en gang han brak armen sin av led. Da var han daarlig en tid. Like til det sidste talte han med en saa kraftig røst, at det kunde faa en uvant tilhører til at skjelve. Og hadde man ham i rette fortællerlune, burde man helst holde sig paa litt avstand fra ham — ellers kunde man risikere at faa et ordentlig puf av hans næve, en ting, som han brukte for likesom at slaa fortællingen fast i sin tilhører. En gang han serverte nogle fortællinger til en kjending, som sat i en gyngestol, puffet han manden i stolen saa haardt, at han gik bakover og brak stolen i stykker. Nogen frygt hadde han visst aldrig kjendt hverken for mennesker eller dyr. Ellers var han en snild og letlivet mand med mange venner. Men var der nogen han skjønnte vilde gjøre ham uret, da var han ikke at spøke med. Han gav sig ikke saa lett. Uten persons anseelse vilde han gjøre sin ret gjældende. Og gik det ikke paa anden maate, saa tok han ikke i betragtning at skaffe sig denne ved «næveretten». Hans prat var liketil. Uten omveie kom han med, hvad han vilde si. Reier levet i de senere aar kun paa minderne efter tidligere bjørnejagter. Baade var R. blit for gammel til slikt, heller ikke likte han de moderne geværer og desuten var bjørnen i den senere tid borte. Naar man fik ham til at fortælle om sine bjørnejagter, var han svært ivrig. Her skal kun gjengis en av disse. Det var paa den tid av aaret, at bjørnen laa i hi, og han visste, at det var et saadant op ved Rostaelven. Reier, en bror av ham og en tredjemand tok avsted med mundladningsgeværer og øks. Da de kom til stedet, skjønnte de at bamsen var i hiet. De forsøkte med stænger og skraal at faa den ut; men det vilde ikke lykkes.

Nogen maatte ind i hullet efter den. Reier var antagelig den modigste. Han krøp ind gjennom berghullet, medens de andre skulde staa vagt utenfor og ta imot bjørnen. Da bjørnen syntes den fremmede blev for nærgaaende, tok den til at ake sig ut. Dette gik saa fort, at Reier ikke kom sig unda. Hullet var nok saa trangt, og da bamsen sprængte sig forbi Reier, blev det saa trangt, at det var nok bare saa vidt, det gik. R. kom sig saa hurtig som mulig ut efter, og det var paa høi tid. Vokterne utenfor hadde ikke ventet bamsen saa fort, og før de fik skutt, bet bjørnen i hælen paa Reiers bror, saa denne faldt og blev liggende under bjørnen. Reier fik da fat i børsen og gav bjørnen dødsskuddet med broren liggende under. Som et bevis paa Reiers ivrighet, naar han skulde fortælle sine oplevelser, har et øienvidne fortalt mig følgende tildragelse:

For en del aar siden kom Reier ifølge med nogen slaattefolk langs Rostaelven just forbi det sted, hvor ovennævnte bjørnejagt hadde foregaat. Reier bar en sæk paa ryggen med diverse matvarer, og en av hans følge bar bl. a. 4 river. Han fortalte, hvorledes det gik for sig med den bjørnejagten; men da blev han saa ivrig, at for det ene slængte han sin egen sæk saa uvørent, at den faldt i elven, og for det andet knuste han istykker rivene, hans kamerat bar, da denne var uforsiktig nok til at staa ham for nær.

I ca. 45 aar var han med i tømmerfløtning nedover Maalselven. Dette arbeide er oftest slit-somt, surt og tungt, og hvilen kan bli baade uregelmæssig og daarlig. Som oftest foregaar hvilen under aapen himmel ved en ild paa elvebredden. Men naar det er letvinte folk med godt humør i laget, gaar arbeidet med liv og lyst, og mangt et skjælmstykke er blit utført under dette arbeide. Efter en lang og haard fløtertørn skulde de engang ta sig en hvil i en stue, hvori der var en grue med godt baal paa. Bl. a. laa Reier og en til side om side paa gulvet med føtterne mot gruen. Begge var kjendt for at være iltre karer med langt haar. Da de var falden i dyp søvn fandt de, som var vaakne, paa at binde de to sovendes haar sammen. Derpaa tok de glør ut av ilden og stak bort til føtterne paa de sovende. Dette virket selvfølgelig, og de skvat temmelig kvast til. Haardotten lugget og begge trodde den anden lugget. De brukte nævene paa hverandre med utrop «slip mig», «nei slip du mig ellers . . .» Træt som de var, var de ikke straks klar over situationen og dængte en stund løs paa hverandre, før de fik rede paa, hvorledes det hang sammen. At skjelmene holdt sig paa avstand, og at de to lovet hævn, kan man være ganske forvisset om. Mange flere træk om Reier kunde fortællles; men det faar være. Hans lyse humør og kvikke væsen, som holdt sig nogenlunde til det sidste, gjorde, at man gjerne saa Reier stikke ind til sig for at slaa av en passiar. Folk var snilde mot den enslige gamle. Og i den sidste tid, da han maatte ha litt stel, tok folk sig av ham og stelte godt med ham. Han døde i 1914, 90 aar gammel. (*H. Helgesen.*)

SKARPRETTERØKSEN

Den bile eller øks, som Mestermannen paa Mestervik i Malangen brukte i sin tid, siges at være paa Lerbækmoen hos Amandus Tollefsen, og hvad værre er: øksen brukes bare som «brøtt-høgg til maassaaøks». Den burde pudses blank og sendes paa et museum.

BLIND-LARS

En kjendt skikkelse i bygden var Lars Pedersen Maalselven, «Blind-Lars» kaldet. Han døde i 1915, 82 aar gammel. Tiltrods for at han hadde været blind i 49 aar, færdedes han langveis alene, gik ofte strækninger paa 8–10 mil fra sogn til sogn, følede sig frem med stokkene. Slik var folk vant til at se ham. Ofte gik hans vei langs dype kløfter og daler; men han greiet sig allikevel. Blind-Lars var gift tre ganger, sidste gang da han var 74 aar. Hustruen var 70. Det var en ungdomskjærlighet. Skjæbnen hadde skilt dem; men paa deres gamle dage fandt de atter hinanden og fik leve sammen i 8 aar (se «Hver 8 Dag» nr. 11, 1915).

GAMMEL-HANS

Gammel-Hans bodde paa Kristianamo, og der lever det ord efter ham: «Hadde jeg børs, skulde jeg skøtt mei.» Han prøvde at hænge sig en gang; men Karoline Jakobsdatter (Vardal) kom til og rev ham ned. Denne Karoline mindes som en sjelden kjæk kvinde med mandskræfter. Hun er gift i Signaldalen.

BJØRNEHISTORIER

Joh. Løvberg fortæller: I de første aar var bjørnen meget slem for nybyggerne. Uten gode hunder hadde det været umulig at eksistere. I den første tid bruktes bare grinder om sommeren til husdyrene. Naar Malena Nymo melket om morgenen, hændte det ofte, at bjørnen sat borti skogkanten. Bare ved to ord «hes-tan» var hundene i vildt sprang tilfjelds med udyrene. De fleste av nybrukerne hadde storsmaagutter til gjætere, hvilket var ufarligt med en å to hunder ataat. — En aften i 50-aarene hørte man hundeskraal i lien tæt ved gaarden Løvberg. Avsted drog gaardens eier og broren Tollef og traf paa en stor bjørnebingse med 2 unger i en brat langbakke. Hun fik straks tæven av dem, gav hver av poderne en ordentlig klafs og gik selv mot skytterne, som laa med opspændt rifle og gav den en salve, saa den stupte forbi jægerne langt nedover den bratte bakken; men da mørket faldt paa, turde de ikke række den før næste morgen. Da fandt de blodveien et langt stykke op over lien, og den var kommet sig igjen. —

En gang senere i tiden hændte det paa samme gaard, da man laa paa sæteren, hvor stuen stod høit fra marken paa den ene side, at en bjørn kom om natten i høstskjønningen og slog istykker en grind; sauene sprang ut like under stuen, hvorunder bjørnen tok et stort lam og bar det med sig bort i skogkanten. For en del aar tilbake jaget bjørnen en ku paa Kirkeselven. Den drev død med strømmen forbi Løvberg og blev liggende paa en sandør, hvor den fandtes samme dag. Den samme bjørn var ikke færdig med sin jagt hermed, men drog forbi Løvberg, hvor den skadet nok en ku til nærmeste gaard Møkleby — traf buskapen i skogen og skadeslog en okse og en ku, saa de maatte slagtes. Da dette hændte straks ved gaarden, og eieren, Anders Eriksen av Myhreslægten, hørte brølet av kuene, tok han fort avsted med sin rifle, og da han kom til aastedet, laa bjørnen paa kuen, som endnu var ilive, og aat av den; men med et velrettet skud fra Anders faldt den død ned ved siden av kuen.

I den første tid kom en fra Storeldalen ved navn Sivert og bosatte sig øverst i Kirkesdalen, hvor stedet blev kaldt Kirkesjord. Denne var en god kjører og opdrætter av hester. En gang hadde han bortbestilt et føl til Løvbergs nærmeste nabo, Ole Eriksen fra Lesje i Gudbrandsdalen. Sivert skulde komme med føllet om høsten. Sent en aften i maanelyset sat Ole og hustruen ved gruen i sin stue. Da fik de høre kraftige sprang og skrapen omkring stuevæggene. Ole gik ut for at ta imot sin forventede gjæst — Gammel-Sivert — med føllet; men istedet fik han se en stor bjørnebinne med 2 unger rusle omkring paa gaardstunet. Da han intet andet vaaben hadde, tok han en øks, slog i væggene og hesset hundene paa dem, hvorved de drog fort avgaarde.

En gang hændte det paa Kristianamo med manden Erik, liten av vækst, men med en uhyre styrke. Erik traf en voksen bjørn tæt ved gaarden paa en myr. Bjørnen kom brølende mot Erik, reiste sig op paa to ben, som til angrep; men Erik var den, som ikke skvat unda. De stod længe og stampet i myra, bjørnen fræste, saa motstanderen blev kvit i brystet av skum, mens Erik sa: «Naa kan du komme, ska du skamfæle mig faa;» men bjørnen lusket avsted. Siden sa Erik til sine naboer: «Han tora ikke ryke paa mig, den skiten». —

I de ældste tider hadde man ogsaa et andet mindre udyr, jerv, fjeldfrøsk — som var noksaa slem til smaaføet. En nybygger fra Storeldalen var en sommer med Jo Løvberg til Tromsø paa fløtetur med tømmer og sagbord. Blandt andet hadde han kjøpt en del tobak. Da hans kone var en stor snuskjærring, maatte han ha tobak til at lave snusen, som manden

ikke likte, hvorfor han gjemte tobakken samt en del penger, som han heller ikke vilde dele med kjærringa, bak skorstenen i fjøset. En morgen skulde han gaa dit for at fylde sin messingdaase med tobak. Manden hadde en stor gjetebuk og en del andre gjeter. Bukken kjendte lukten av tobakken, sprængte sig ind mellem muren og væggen, grov frem paa gulvet ikke alene tobakken, men ogsaa pengepakken. Men da blev manden harm. Bukken hadde spist op næsten al tobak og gjetene ødelagt pengene og spist en del. Herover blev manden saa sint, at han slagtet gjetene, og da man i den tid barked sine skind selv, la han skindene i bækken til røitings — undtagen bukket skindet, for det hadde tobakken besørget. Naar tiden var inde, skulde han se til skindene; men da blev han desperat; for fjeldfrøsken hadde drat skindene op av bækken og revet alt istykker, hvad han ikke hadde klart at æte op; men nu kunde ikke manden hevne sig; for udyret var borte.

Øverst i Kirkesdalen bodde en god bjørneskytter, Jakob Jensvold fra Foldalen, en bror av Peder Moen dersteds. Jakob hadde fældt mange bjørner i sin tid; var dertil en meget dygtig jordbruksarbeider og forresten altnuligmand.

I 12—13 aars alderen maatte min far, John, gjæte hver dag, og han traf ofte sammen med en jevnaldrende fra nabogaarden Nordmo, Simon Larsen av Ogardsslægten fra Tønset, som var meget musikalsk anlagt. Han lavet sig en lang lur og John et blaaseredskap av bukkehorn. Med disse primitive instrumenter holdt de koncerter i skogen for bjørn og andet vildt. Larsen hadde en stor være (vædde) i sin bøling. En gang ved Aabaarvandet like ved Nordmo tok Larsen sin røde toplue, trak den ned paa værens hode og blindet sprang den paa vandet og svømte i en rund cirkel, til den sank tilbunds. Larsen blev senere lærer, kirkesanger og organist i Kabelvaag i Lofoten.

Opgave over en del av dem, som har skutt bjørn i Maalselvdalen: Reier Andersen (Bjørn-Reier) 12 bjørne (opgitt av ham selv), Ole Tollefsen Sletten 4 bjørne, Tollef Olsen Dividal 2 bjørne, Flytlap Nils Larsen 4 bjørne, Flytlap Per Henriksen 2 bjørne, Ole Jakobsen, Uleberg 2 bjørne, Ole Jakobsen og Olav Halvorsen 2 bjørne, Hans Øvergaard 1 bjørn, Knut Frami 1 bjørn, Martinus Torgersen, Svestad 1 bjørn, Johannes Udin 1 bjørn, Martin Uleberg og Karl J. Stenvoll 1 bjørn: Engelskmand Sir Jakob 1 bjørn, Bjørn-Henrik (mange). Jakob Olsen Jensvold (mange). Anders Møkleby. Erik Lostrøm Eriksen (mange) m. fl.

Knut Frami var en kjendt jæger. Han tok engang en bjørn med syv kuler i kroppen; men han blev ogsaa selv saa skamferet, at han bar merke av det hele livet igjennem. Bækken, hvor han slog bjørnen, kaldes Bjørnebækken, og det siges, at Knut den gang ropte saa høit om hjælp, at det hørtes ind til Frihetsli (45 km.). Bjørn-Henrik var en gammel bjørnejæger, og han hadde flere basketak med bamse, hvorom mange frasagn gaar.

SKYTTERFESTEN I MAALSELVDALEN 1863

Indtil forrige aar hadde man nok skytterlag i Tromsø stift; men ingen hadde tænkt sig noget saadant som en storartet skytterfest i likhet med dem, som stadig avholdes i de sydligere stifter, førend Maalselvns Skytterlag paa Centralforeningens opfordring gav eksemplet og indbød skytterlagene i Vadsø, Hammerfest, Tromsø, Trondenes, Hammerø, Hadsel, Vaagen og Salt-dalen, foruten sin nabo, skytterlaget i Bardodalen. Men de store avstande, som man har heroppe hindret dem alle fra at deltage i festen undtagen mændene fra Bardo og den nærliggende Tromsø by, samt Hammerfest, hvorfra kjøbmand Karl Rydén mødte som repræsentant for det derværende skytterlag. Deltagerne fra Tromsø avgik den 12te juli kl. 2 om morgenen med dampskibet «Eger», efterat man først i midnatssolens skin hadde samlet sig paa torvet. Da man hadde

faat «Tromsø borgerlige musikforening», som bestaar av 13 mand, med sig, og en hel mængde damer benyttet anledningen til at ta sig en tur til Maalselvdalen, varet det ikke længe, inden dansen var igang, vistnok ikke til glæde for de passagerer, som ikke skulde dele festens nydelser, men fremdeles bli ombord. Dog herom bekymrede ikke skytterne og deres damer sig, dansen gik ufortrødent til kl. 5, da «Æger» kom til Maalsnes, og paa dækket saaes kun glade ansigter. Likesom i Tromsø var der ogsaa paa Maalsnes høitidelig salut og megen jubel og glæde, saa at gamle «Æger» visst maatte beklage, at han ikke kunde blive. Dette var da om ikke den første del av festen, saa dog den første del av glæden, og det er kanske bedst at forlate deltagerne her indtil videre, forat la dem faa tid til at sove osv. samt indfinde sig paa festens sted.

To mil oppe i Maalselvdalen ligger den faste station «Moen»; gaarden er velbygget og ligner en velstandsmands landsted ved Oslo. Ogsaa omgivelserne er smukke; frodig skog er at se overalt og veldyrkede egne, hvorimellem den brede elv slynger sig i utallige bugtninger; like imot hæver sig de 3000 fot høie fjelde Istinderne med sine isbelagte pyramider. Her skulde festen foregaa, og her indfandt sig da den 13de juli alle, som vilde delta. Paa gaardspladsen paa Moen fik de fremmede fra Tromsø og Bardøelven det første velkommen fra festkomiteens formand, hr. forstassistent Nissen. Kl. 3 begyndte skytningen paa den smakfuldt dekorerede skyteplads, en jevn og rummelig slette et stykke fra Moen, og var tilende henimot midnat, da præmiene blev uddelt. De lykkelige var 23 i tallet, hvorav en, Ole Olsen Fosmo, skjøt paa 250 alen, de øvrige paa 200 alen; av disse vandt Rydén fra Hammerfest første præmie; 18 av de vindende var bygdens egne folk, 2 fra Bardodalen og 2 fra Tromsø samt 1 fra Hammerfest. Da skytterne havde skutt fra sig, hadde himlen ogsaa regnet fra sig og hindret ikke spisningen i restaurationsteltet. Her drak man skaaler med taler for Kongen, for Maalselven, for Sverige, for Tromsø, for Danmark osv., og da spisningen var færdig, tok man fat paa dansen under aapen himmel, under hvilken det er at anta skytterne gjorde fyldest mot det smukke kjøen, fordi de under maten hadde glemt kvindens skaal. Man glemte ogsaa i skaalrækken den velvillige musikforening, som hadde virket saa meget for festens hygge. Gjestene nordenfra rodde nedover til Maalsnes, hvor de blev hentet av «Prinds Gustav», som var sendt ned fra Tromsø. Dermed endtes den første større skytterfest, som er holdt nordenfor polarcirkelen. Man maa være de mænd særdeles taknemmelig, som satte sig i spidsen for dette foretagende og satte det igang; ti de har derved gjort meget til at bibringe nordlændingen en rigtigere mening om vaabens bruk og nytte. Dette gjælder vistnok mindre for folket i Maalselv- og Bardodalen, som er av en sydligere race; men hvad deres naboer paa alle kanter angaar, er det utrolig, hvilke tanker de gjør sig om vaaben og krig. Da den lille, uskyldige korvet «Ellida» i 1862 skulde seile ind til Tromsø, var det umuligt at faa lods ombord, da kystbefolkningen ansaa den værre end baade tyrker og hedninger, og omsider maatte den gjøre jagt paa en baat og formelig erobre denne.

(III. Nyhedsbl. 24/1 1864.)

MORDET

Som før nævnt har der i Maalselvdalen fundet sted bare ett drap eller mord. Dette beskrives i Skillingsmagasinet: Den 2den januar 1865 reiste Jon Jonsen Øvergaard og Berge Knutsen Nordgaard til skogen for at kjøre tømmer. De holdt paa med arbeidet utover formiddagen, og paa veien nedover en bakke for at finde vand søkte Jon et beleilig øieblik og gav Berge et slag med en «olderstaur». Slaget ramte i høire tinding saa voldsomt, at Berge faldt om som livløs. Om en stund gav han dog livstegn fra sig, og Jon slog ham igjen over hodet og over ryggen, saa han døde. Jon bandt den dræpte fast paa slæden og kjørte ham hjem. Ved hjemkomsten sa han, at Berge var kommet til skade under kjøringen. Under forhøret tilstod han dog, at han hadde slaat manden

ihjæl. Jon Jonsen var født paa gaarden Bø i Lesje av forældrene Jon Pedersen og hustru Margrete Jørgensdatter. Han opgav at være 37 aar og reiste som ung gut til Nesset prestegjæld i Romsdalen, hvor han bosatte sig paa en plads under gaarden Friisvold. Han blev konfirmert av sogneprest Bjørnson (dikterens far) og reiste siden til Tromsø og kom derefter som tjenestedreng til Øvergaard i Maalselven. Han blev dømt til livsvarig strafarbeide, men blev efter 24 aars forløp benaadet og kom atter tilbage til Maalselven. Han drev en tid som arbeidskar paa forskjellige gaarder og arbeidet med tjærebruk. Det kan tilføies, at Jon Jonsen blev benaadet paa grund av dronningens jubilæum. Jon led frygtelig for sin ugjerning — bad og bad i dyp anger. Han fandtes død med foldede hænder og knælende ved sin seng (paa Tillermoen). Simen Grøtli tok sig især av ham og hadde medfølelse med hans triste skjæbne.

MAANEN OG VEIRMERKER

De gamle hadde stor tro paa maanens indflydelse paa mange ting. Der kan nævnes:

1. Alt virke av alle træsorter, som hugges i voksende maaned om høsten eller vinteren og blir liggende utover vaaren med barken paa, surner ikke saa snart, som naar det er hugget i minkende maaned.
2. Al løvskog spirer bedst fra stubben, naar den er hugd i voksende maaned.
3. Bark flækket av træer i minkende maaned er mere kraftsløs end bark flækket i voksende.
4. Næver flækkes lettere av bjørk i voksende end minkende maaned.
5. Bjerk flækket i minkende maaned tørker snarere end om den var flækket i voksende.
6. Virke av træer hugd i voksende maaned sprækker mindre end det som er hugd i minkende.
7. Mus og hare gnaver ikke træer, som er fældt i minkende maaned.
8. Græs slaat i minkende maaned er ikke utsat for at opspises av mus.
9. Kjøtt av dyr slagtet i minkende maaned krymper mere ind og flesk av gris smelter mere end de der er slagtet i voksende maaned.
10. Det skal være vanskeligere at skjære glas, naar sjøen falder end naar den flor osv. En skal vokte sig for at staa længe og stirre paa maanen; heller ikke skal en peke paa den. En gang skulde en gut og en jente til bækken for at hente vand. De bar vasbytta mellem sig, og da det var saa vakkert maaneskin, blev de staaende og glane paa maanen og pekte paa den. Det likte ikke maanen — derfor tok den gutten og jenta og vasbytta op til sig («manden i maanen»).

Fra den himmelretning veiret staar skjærtorsdag vil det holde sig til Kristi himmelfartsdag. Er det saa koldt at det fryser sommernat vil det fryse i 40 nætter samme aar. Saa meget sne som det er paa taket sommermaal, saa meget sne skal det være paa marken Halvarsok (15. mai.) Hvis de tre første mainætter er milde, er det tegn paa en lang god høst. Naar solen paa Peder stols dag (22. februar) skinner saa lang tid, som det tar at sadle en hest — saa skal det være tegn paa, at det blir et godt aar. Hvis januar og februar er tørre, kolde maaneder, saa skal det være tegn paa en tør sommer. Regner det paa syvsoverdag, skal det bli regn i 7 uker. Hvis 1. september er tør og klar, skal det bli en god høst. Naar hesten rister sig i sæletøiet, er det tegn paa rusket veir. Naar hesten vender bakkelen mot væggen, betyr det urolig veir. Naar katten spiser græs, er uveir at vente. Likesaa naar katten klører paa træ, saa venter den vind. Naar kua om vinteren slikker bolken, venter den regn. Ryster den sig, naar den slipper sine ekskrementer, er stygt veir i anmarsj. Naar kua kommer hjem fra havnegangen med et straa i munden og roten av straaet vender ut, er likeledes uveir at vente. Naar sauene hopper paa stive ben, blir det vind. Naar hønsene laater og ryster sig paa vaglet (skiret), venter de uveir. Æter hunden græs, blir det ruskevær. Naar solen gaar ned i en sæk (skyer), staar den op i en bæk.

KRIGSVETERANER

Flere Maalselvinger var med i krigen 1812, og her meddeles navn paa nogen: Gammel-Tomas Nergaard (fra Solien). Stor-Embret Solvold (fra Storelvdalen). Gammel-Ola Kongsli. Gammel-Arnt Tiller. Sersjant Holmen (Øvergaard) fra Tønset. Lars Jonsen Nymoen. Gammel-Mathis Elverum. 1 Johannes Udin (svensk og var mot Norge, men kom til Maalselven paa Nordgaard). Embret Knutsen Øverby. Om Johannes Udin fortelles det, at han sa til Embret Jonsen Lillevand(Tønsting) en gang, de blev overfaldt av røvere i skogen: «Inte farligt! Når dom sjutar den ene af os, saa blir den ena tilbaga og kan vel forsvare os båda två.» Gammel-Tomas (Tomas Andersen Frami) døde pludselig, han sat ved bordet og spiste. Om sersjanten fortelles det, at han var ræd i krigen og sprang for at gjemme sig, straks det smaldt: en gang i en aker og en anden gang i en laave osv.

OMKOMNE I MAALSELVDALEN

Per Mathisen fra Bakkehaug druknet i Malangsfossen. Stor-Knut fra Kirkesdalen, Nils Tomassen (Skjellet). Karl Tollefsen fra Dividalen. Alle disse omkom i Malangsfossen under tømmerfløtning i 1870-aarene. Hans Solbergnes. Per Solberg (ved Jutulstænga). Soland Jonsen og søn samtidig. Knut Dørum (Maukstad). Karen (hustru til Sersjant-Hans). En gammel mand samtidig. Jon Meyer paa Raavatnet. Tandlæge Aschenbergs søn Laurits i Raavand (1922). sakfører H. Hwedding, i Fjeldfrøskelven og samtidig sakfører Johansen, og hans to sønner (1923). Ole Svendsa (Kirkesdalen). Martin Ingjerdson Skogstad (ved Nergaard).

DIVIFOSSEN

Over øvre Divifossen, som deler sig i 7 brusende grene gjennom klippemassen, hadde finerne i gamle dage broer av træstammer. En gang hændte det, at finnen Knut Larsen drog over broerne med en stor renraid og med kløv. Knut Larsen var en velstandsmand, og han førte med sig ogsaa en mængde sølvtøi. Det var almindelig, at man bandt renerne i raiden sammen, og Knut Larsen gik selv foran med den første renen i baand. Da raiden næsten var over, faldt den sidste renen utfor den smale broen og trak i faldet hele renraiden med sig i dypet, saa finnen mistet alt, han eiet.

JUTULSTÆNGENE

siges at skrive sig fra, at en Jutul tog til at bygge først den nedre stænge og bar sten fra Storfjeldet. Han tok fat om kvelden og tænkte at være færdig i solrendingen; men da solen kom, var han ikke færdig og maatte slutte. Saa tok han fat næste dag og gik igang med den øvre stænge og tok stenen samme steds. Han kom næsten over elven (bare fire meter tilbake); men solen kom, og i farten tok han to grep storsten og hivde i haug, og disse hauge sees den dag idag.

GAMLE NAVN

Storholmen ved gaarden Skjellet siges at være det første opholdssted for kvænen Tomas Tomassen. Han vilde værge sig mot røvere og vilddyr. Der findes endnu tomtestener igjen. Flere holmer i elven har nu særskilte navn (f.eks. Røiholmen, Kværnholmen, Krangelholmen og Brandmoholmen m. fl., som Øverholmen, Fugelkjøsholmen osv.). Arnøra (ved Tiller) har navn efter Arnt Tiller (fra Gauldalen). Ofte lægger der sig tømmer paa øren og maa trækkes ut i strømmen igjen.

1 Da hans søn Per druknede, sa han rolig: „Aaja, jeg har selv været i krigen, og det gjør ikke noko.»

Tollefskjæret (ved Nymo) har navn efter en Tollef, som blev sittende fast paa skjæret og holdt paa at skulle sætte livet til, da baaten gik ifra ham. Mathiskjosen (ved Nordmoen) med navn efter en Mathis. Henriklia under Langfjeldet har navn efter en gammel finn (lap), som bodde der og het Henrik. Han var flink bjørnejæger og døde der (gift men ingen barn). Ryplarsvatnet har navn efter en gammel lap, som het Lars (Ryp-Lars) og var en kjendt rypejæger. Tøllefrommet (paa grænsen av Balsfjorden) har navn efter en Tollef — antagelig ogsaa Tollefskjæret.

Av andre gamle navne kan nævnes: Gorgehallen, Lombola og Andorbolo samt Ruten og Saradalen o.s.v.

HULER OG JÆTTEGRYTER

Der findes i Troms fylke flere huler og jættegryter og underjordiske vandløp, der vidner om de geologiske dannelser, landet var utsat for i de forhistoriske tider. Saaledes findes der i Bardo—Maalselven en række av den slags naturmerkværdigheter, mest i Maalselvdalen. Der ligger f. eks. store naturlige stenbroer over Dødeselven og over elven i dalen mellem Sarrevarre og Hattavarre og likesaa over Broderstadbækken m. fl. En arm av Revelven kommer rindende ut av en 20 meter høi fjeldvæg, utenat der ovenfor paa fjeldet findes synlige kilder.

Jættegryter forekommer flere steds, men altid i elveleier og især i Dividalen, hvor man i og nær de to store fossefald øvre- og nedre Divifos har sjelden vakre jættegryter. Vandet har her banet sig vei gjennom fjeldet, og de indadgaaende 20 meter høie vægge lukker over vandmassen. Dødeselven, som gaar under jorden i en strækning av 150 meter og danner «jordbru», har flere jættegryter.

SØLVFUND I ISTINDERNE

En gammel finn gjorde for omkring 100 aar tilbake et rikt fund av sølv i Istinderne. Finnen taug med fundet, som alle finner gjør med sine hemmeligheter i fjeldene; men høst og vaar var han i flere aar en tur til Kløven paa Senjen, hvor der var et gammelt handelssted, og byttet varer i sølv. Ingen kunde lokke ut av ham, hvor han fik sølvet ifra, og da han engang lot sig overtale til at bringe en større portion av det ædle metal til kjøbmænd i Tromsø, var finnen saa uheldig, at han omkom med sin dyre last paa sjøen, og ingen har siden kunnet finde sølvskatten igjen, om end mange har forsøkt. Finnerne paastod dog at sitte inde med hemmeligheten; men de folk kan tie; for de vet, at «tale er sølv, men at tie er guid», og derfor tier de indtil videre.

KJÆMPEKARER

Der er mange sterke karer i Maalselvdalen, om end ikke saa svært mange kan kaldes kjæmper og henregnes til kjæmpernes slægt. Dog vil man mindes enkelte av «Gammelkarerne» som kjæmper med jættekrafter, og der er vistnok ogsaa flere end disse, som kan nævnes her: Brødrene Lars og Ole Melkill i Storjord, Johannes Monsen, Knut Grimstad, Erik Lostrøm Kristianamo og Erik Svenske. Den sidste løftet engang et helt stabbur, og han trak fembøringen paa land med tre fingre som ingenting. Av yngre karer med mer end almindelige krafter kan nævnes Reidar Lillevand, Hans Øvergaard, Simen Divimo (flinke tømmerfløtere). Johannes Knudsen Maukstad (nu ved politiet i Vadsø). Hans far Knud Ingebretsen var ogsaa en sjelden sterk kar. Jon Stenvold, brødrene Claus, Hans og Harald Grimstad er sterke karer samt Niels Trangen m.fl.

Om Knut Grimstad fortæller bladet «Tromsø», at han i flere aar reiste som kramkar paa Nordland og ofte opholdt han sig da nogen dage i Tromsø. Saa en vaar det var en mængde ishavsgaster i Tromsø, og blandt dem skal det ha været en slaaskjæmpe fra Trondhjem, som sammen med sine kamerater hadde gaat nogen dage i byen og turet. Denne mand var godt kjendt i en gammel sjap, som kaldtes Ludvigsensjappen, hvor han uten videre gik ind og drak og tok hvad

han fandt for godt, uten at nogen greiet at gjøre ham noget. Politiet hadde forsøkt at arrestere fyren, men forgjæves. Saa hændte det, at kramkaren Grimstad sammen med en kamerat ogsaa var kommet ind i sjappen, og ikke længe efter kom kjæmpen med 13 av sine kamerater ind, selvfølgelig bare for at gjøre spektakkel. Kjæmpen gik da bort til bordet, hvor Grimstad sat, tok hans glas og drak, bare for at yppe klammeri. Grimstad sa ganske rolig til ham, at han ikke maatte drikke av hans glas. Hertil svarte manden med at slaa i bordet, saa flasker og glas deiset i gulvet, og brølte, at her var bare at holde kjæft. Men da reiste Grimstad sig og sa til politiet, som stod ved døren: «Her ser dere, at jeg ikke faar sitte i ro,» og dermed sendte han et velrettet slag i mandens fjæs, saa denne stupte over en disk; derfra kastet han ham over et bord, saa dette gik i mange biter. Nu var kjæmpen gjort ukampdygtig, saa politiet greiet at arrestere ham. Men da begyndte det at ulme i kjæmpens 13 kamerater, som vilde forsøke at overmande Grimstad; men Grimstad, som var en snartænkt mand, skjønnte, at her var fare paa færde, fik fat i en spytebakke av malm, og dermed varslet han alle, at ingen maatte komme i hans nærhet, da det vilde gaa galt med dem. Men heldigvis var der ingen, som forsøkte. Hr. Mack, som dengang eiet utskjænkningen, takket Grimstad for hans udmerkede optræden. Dette skal ha været omkring aaret 1870. Nogen aar senere – antagelig i 1874 – nedsatte Knut Clausen Grimstad sig som handelsmand paa Maalsnes. Det fortælles, at han engang efter han kom til Maalsnes skulde bære mel op fra en pram, og han bar sine 3 sække mel i et rep opover en lang fjære og ind i et nøst. Der lever endnu folk, som var øienvitner til dette. Grimstad, som nu er omkring 85 aar, skal være kjæk og rask endnu.

HAUGE I MAALSELVDALEN

(Efter Heggveits «Norsk Kirkehistorie»)

Fra Finset tok Hauge over til Maalselven. Ogsaa her hadde de omtalte lægmænd, Bache og Gabestad, virket til vækkelse for mange i 1802; men det kristelige liv var maaske endda mere ensidig her end i Bardo. En av de mest fremtrædende av de nyvakte var gaardbruker Ole Lassesen Fagerlidal. Ole Lassesen blev vakt ved «Lille-Iver» Gabestad. Saa snart det rygtedes, at Hauge skulde komme, hadde mange samlet sig paa Fagerlidal, hvor de sat inde og ventet i flere timer, uagtet det var godt veir og i den travleste aannetid. Det fortælles, at Hauge ikke kom den sædvanlige ferdsselsvei, men op fra elven, hvor han hadde beseet den vakre og store Bardofoss med tanke paa at benytte den som drivkraft i forskjellige øiemed. Ole Lassesens hustru, Rønnaug Tollefsdatter, der var født i Østerdalen, fik først øie paa Hauge. Hun gik ind og fortalte, at hun saa en fremmed som hun trodde var Hauge, kom nedenfra. Hendes mand gik straks ut, men erklærede, at «det umuligt kunde være ham, da han gik og strikkede». Hans tvil blev ikke mindre, da Hauge irettesatte dem, fordi de sat stille inde og ventet; «de burde istedet ha syslet med sit arbeide og været flittige». De tok da fat, og Hauge hjalp dem ivrig like til aften; da talte han Guds ord for dem med aand og liv, saa de straks skjønnte, at det var Hauge selv og ingen bedrager, de hadde blandt sig. De begyndte nu ogsaa at forstaa, at det gik an at være en sand kristen og samtidig skjøtte med omhu sin jordiske gjerning. «Ole Lassesen drev siden sit arbeide med flid og ihærdighet.» Han holdt ikke selvstændige opbyggelser, men deltok i disse sammen med andre; derimot kunde han disputere, naar det gjaldt, og var flink til at lede aandelige samtaler, da han hadde erfaring og var vel kjendt i skriften. Fagerlidal omtales fra nu av som et kjendt vennehem, hvor mange fik gjestfri mottagelse og aandelig veiledning. Ole var en av lederne blandt de mange haugianere paa stedet. Siden kom flere til. Av disse maa nævnes Lars Iversen Nordmo, der deltok i forsamlingerne ved bøn og formaning. Han var ikke alene en dygtig veileder for de nyvakte, men tillike en kritisk natur, der holdt god aandelig justits inden vennsam-

fundet, saa ikke noget tvilsomt i lære eller liv fik snike sig ind. Han døde antagelig omkring 1850, medens Ole Lassesen levet like til vaaren 1860, da han hensov i en alder av 91 aar. Den mest fremtrædende og indflydelsesrike av haugianerne i Maalselven var imidlertid den allerede tidligere omtalte Lars Iversen Kjeldmo, der var indvandret hit fra Voss. Hans hjem var tidt og ofte samlingssted for venner, som ofte flere ifølge saa gjerne forblev hos ham i flere dage ad gangen, hvor der ogsaa jevnlig holdtes opbyggelse. De besøkende var da allerflest venner fra Bardo og Sørreisa og enkeltvis fra indre Balsfjorden. Disse besøk gjengjældtes ganske aarvisst, da Lars og Ole Lassesen sammen — helst om vaaren — gjorde besøk til Bardo; ofte omfattet turen ogsaa Sørreisa med det samme. Naar da de nævnte to gamle hadde fattet bestemmelse om disse ture, pleiet gjerne en av dem at utbryde, mens glæden stod malet i deres ansigter: «Vi skal springe som killinger!» Lars Kjeldmo eiet et livligt temperament, var stedse i humør og, som det syntes, næsten altid glad og blid. Han var en høi og spæd mand med en rank og kjæk holdning, hadde brunt haar, blaa øine, var noget «langlet», hadde ørmenæse og høi pande. Det vakre brunlige skjæg var avraket rundt om munden og det ytterste av haken; det var forøvrigt ikke meget tykt, men naadde nedover mot brystet. Var rød og hvit av ansigtsfarve like til det sidste — og hadde et intelligent, fint furet aasyn. Han døde i slutningen av juni 1853 (eller 1854) omtrent 84 aar gammel. En, der kjendte disse ældste blandt Haugianerne i denne egn, skriver, at «han erindrede Ole Lassesen Fagerlidal som den robuste kjæmpe, aandelig som legemlig, Lars Kjeldmo som «Kjærlighedens Apostel», velmenende og elskelig og Lars Nordmo som den, der særlig hadde naadegave til at prøve Aandeme.» Fra Maalselven reiste Hauge over til Balsfjord og Tromsø.

INGEBORG FOSMO

blev født 15. februar 1800 paa Fagerlidal av gbr. Ole Lassesen Fagerlidal fra Øier og hustru Rønnaug Tøllefsdatter fra Østerdalen. Faren var vakt av Iver Gabestad og siden av Hauge. Moren var vakt av Hauge. Begge levet som strenge haugianere og opdrog sin datter strengt. Hun fik ingen skolegang, men forældrene underviste hende selv i kristendomskundskap. Litt skrivning lærte hun sig selv ved at benytte haugianernes brever som forskrifter. Hun hadde udmerkede evner og var en forstandig og kristelig oplyst ung pike, da hun i 18 aars alderen blev konfirmeret, antagelig 1818.

Omkring 1825 blev hun i Lenvik gift med *Ole Johnsen Fosmo*. Paa Fosmo tilbragte hun saa resten av sit lange liv. Hendes mand var alt dengang noget tilaars og vakt ved den bekjendte haugianer Lars Knudsen Tjødlingen. Ole Fosmo omtales som en godslig, omgjengelig mand, omhyggelig egtefælle og en opriktig og anset kristen, som tillike virket som Guds ords forkynder baade i hjembygden og i omegnen. Han var ogsaa meget virksom i sit jordiske kald. Ingeborg blev kristelig vakt omkring 1830. En alvorlig sygdom med frygt for døden og dommen var midlet. Med sin sterke vilje kjæmpet nu den unge kvinde en haard og langvarig aandelig kamp, før hun overgav sig helt til Herren. Fra denne tid var det et endda inderligere samliv mellem egtefolkene. Manden døde 10. december 1856 i troen paa sin Frelser.

Omsorgen for barna laa især paa Ingeborg. Hun opdrog dem med gammeldags strenghet, men viste tillike mildhet og kjærlighet mot dem. De artet sig ogsaa vel, under hendes tilsyn. I de mange aar, hun sat igjen som enke, drev hun gaarden med samme dygtighet som før. De 2 voksne sønner John og Ole hjalp hende godt og fik siden hver sin halvpart av Fosmo. I omgang var Ingeborg aapen, likefrem og tildels drøi i sine uttalelser. Dog gav hun altid indtryk av at være ærlig og sand i sin kristendom, og nød derfor agtelse og tillid. Enkelte syntes vistnok, at hun var for myndig, men det kom utvilsomt av hendes eiendommelige natur og særlige aandelige utrustning.

Ved siden av en alsidig kristelig interesse og i nøie forbindelse med denne stod hendes rike *godgjørenhet* mot fattige og en storartet *gjestfrihet*. Gaarden Fosmo laa dengang ved den almindelig brukte alfarvei fra Maalsnes til Bardu. Der kom stadig mange velfarende forbi, og Ingeborg pleide at paa ut, hilse paa dem og høre etterretninger fra venner og kjendte, som bodde i den øvre del av dalen eller i de nedre bygder. I regelen blev saa de reisende indbudte til at hvile sig og motta forfriskninger, enten mat eller drikke, som det kunde falde. Hun var en eiendommelig storslagen skikkelse, som i denne henseende kanske mere end nogen anden i nutiden lignet sagatidens kvinder. Aapen og ærlig bad hun velfarende at komme ind, bevertet dem rundhaandet, og gjorde ingen forskjell, enten det var rike eller fattige. Hvis derimot en eller anden indbudt, gjorde undskyldninger, likte hun det ikke, men gav ofte ren besked. Nogen reisende, som engang kom trøtte og sultne dit, og glædet sig til Ingeborgs bevertning, var uforsigtige nok til at møte den venlige indbydelse med de gjængse talemaater, at hun ikke skulde gjøre nogen bekostning for deres skyld, den var saa ufortjent. Da svarte hun kort: «Ja saa faar I gaa eders vei!» De maatte nu bittært angre, at de ikke med tak hadde mottat hendes gjestfrie tilbud. Fordi hun selv var aapen og liketil, vilde hun ogsaa at andre skulde være det. I hendes hjem var ofte opbyg- gelser og kristelige møter. Et større -lægmandsmøte holdtes der i begyndelsen av 70-aarene. Det var i slutten av julen, og folk strømmet til fra Maalselv, Bardu og Reisen, saa det blev en meget talrik forsamling. Da de fremmede tidlig om morgenen begyndte at samle sig, stod gamle Ingeborg selv ved bordet og skjænket kaffe. Store hauger av «gorokake» og julebrød stod rundt omkring. Hver eneste en traktertes og fik forsyne sig saa meget de ønsket. Det var som at komme hjem til mor. Den store kaffekjell tømtes flere ganger, mens Ingeborg med synbar tilfredshet og glæde skjænket uavbrutt og bød folket ta til sig. Saa skred tiden utover til klokken 12 middag, da sa den gamle alvorlig: «Nu har jeg Staat her og skjænket kaffe siden imorges, nu mener jeg det maa bli noget andet; I faar begynde med møtet». Ingeborg syntes, at hun nu selv vilde ha aandelig vederlag for bevertningen, og at folkemængden ogsaa trængte en anden mat end den de hadde faat. Møtet begyndte og ledes av lærer og stortingsmand Peder Andersen Moen; det var meget opbyggelig, og man holdt paa omtrent til klokken 5—6; saa blev atter alle bevertet. Stedets sogneprest Martens var ogsaa tilstede. Da han kom ind i spisestuen sammen med de andre, sa Ingeborg paa sin sedvanlige troskyldige maate: «Sæt dig nu der; jeg tror, du trenger at faa noget i dig; hvorledes staar det til med kone og barn?» Presten satte sig synlig veltilfreds og besvarte spørsmålene. Derefter spiste man under livlige og kirkelige samtaler, hvorefter sognepresten avsluttet med andagt. Mens de fjernere boende overnattet paa stedet, drog de nærmere boende hjem. Saaledes var Ingeborg vertinde for den enkelte og de mange samtidig like til sin død. Hun hadde baade evne og hjertelag.

I 1891 fik hun atter besøk av en lægmand som ofte hadde mottat baade aandelig og timelig velsignelse paa Fosmo. Ingeborg var nu 91 aar og holdt oftest sengen. Efter at ha hilst sa den reisende, at han hadde været med ved stormøtet for 20 aar siden, og tilføiet at han ikke kunde gaa forbi uten at se indom. Der stod en stol ved sengen. Hun sa synlig interessert: «Sæt dig nu der, saa jeg faar se dig!» Efter at ha betraktet ham nøie, kjendte hun ham dog ikke igjen, rimelig nok. Paa spørmaal om hvordan det stod til, sa Ingeborg, at hun følte det led mot enden. Paa spørmaal om de kristelige og kirkelige forhold i bygden, svarte hun at det var gaat tilbake, og beklaget, at sektene fik mere og mere fremgang baade ved taler og skrifter. Hun fortalte at de ogsaa kom til hende for at sælge bøker. Ingeborg vilde dog ikke uten videre indlate sig paa handel med ukjendte, men sa, at hun hadde skrifter nok: Bibelen og gode opbyggelses- bøker; hvis han imidlertid vilde lægge igjen nogen skrifter, kunde han gjøre det; hun skulde gjerne se paa dem. Hendes bemerkninger vidnet om en merkelig skarphet i bedømmelsen av saadanne ting. Da han sa farvel, spurte han om, hvilken hilsen han skulde bringe vennerne

i nabosognet Reisen. Hun svarte: «Hils dem, at jeg ikke kan undvære Jesus, og at jeg tror, at han av sin naade vil motta mig, naar jeg skal vandre herfra!» Den gamle Kristi tjenerinde gik ind til den evige juleglæde 27. december 1892.

Ingeborg Fosmo var baade legemlig og aandelig en kvindelig kjæmpeskikkelse. I sine yngre dager skal hun ha været vakker. Hun var ualmindelig førvoksen og sterkbygget. Øinene var store, blaa og livfulde; ansigtet fint rynket og med et energisk, bestemt, næsten mandig uttryk; panden var høi og hvælvet. Hendes aasyn bar præg av klokskap og tænkksomhet. Sterkest fremtrædende karaktertræk var som nævnt hendes aapne likefremhet og hendes gjestfrihet. Intet, hverken hendes bedste mat, værelser, hester eller vogner var for gode til hendes mange gjester. Undertiden maatte man dog være litt tykhudet, saa aapen og drøi var hun, men baade ord og hendes hele forhold bar dog altid bud om hjertelig velmenthet for ens aandelige og timelige vel. Fordi hun aapen og mandig gik løs paa sak og person uten omsvøp og uten at gjøre forskjell, stod der respekt av hende baade i huset og i omgivelsene. (Sogneprest Tønnesen.)

DEN FRIE RELIGIØSE BEVÆGELSE

Omkring 1850 fik man i Maalselv besøk av den bekjendte prædikant Ole Kailem. Kristenlivet, som nu for mange var blit en bisak, blev nu igjen en hovedsak. En hel del av folket samlet sig nu om Kallems greie og skarpe forkyndelse av Herrens ord. Kallem tok saa ophold i Maalselv og bodde der i flere aar. Da han senere flyttet derfra, besøkte han sine venner ofte. Hans sidste besøk var høsten 1882, han holdt da sit sidste møte i bygdens store kommunelokale. For mange av hans venner var avskeden en smertelig stund. Paa samme tid tok den frie religiøse bevægelse sin begyndelse ved, at den svenske prædikant (senere missionær i Indien) C.J.Larson kom og virket der. Mange blev grepet av hans livfulde forkyndelse, og bygden gjennomgik sandsynligvis da den største religiøse bevægelse, som hadde været. Store folkemøter avholdtes, hvor de forskjellige religiøse spørmaal blev behandlet. Larson var en godt utdannet og avbalancert mand, der eiet stor sindsro og selvovervindelse? Flere av bygdens mænd enedes nu om det kristelige arbeide paa et mere frit grundlag (idet de saa, at formerne ikke skapte liv, men livet skapte former). Vinteren 1889 den 18. mars stiftedes Maalselv og Bardo Frimissionsforening av Pastor Morten Olsen; foreningen antok det norske Missionsforbunds statuter. Det var ialt 62 mænd og kvinder delvis fra Maalselv og Bardo. Den første bestyrelse bestod av kjøbmand H. Hofstad (formand), Hagen Brandskognes, kjøbmand Haker, Bardo, Iver Bjørnsen Moen, Bardo og Lars O. Nordmo, Arnt Haugseth og Ole Solberg Maalselv. Av disse mænd er den eneste igjenlevende Iver Bjørnsen Moen. Høsten 1889 kaldte forsamlingen den unge begavede svenske prædikant C. O. Sjöberg (senere pastor inden Svenska missionsförbundet). Hans virke satte dype merker efter sig. Møterne holdtes i hjemmene, da foreningen endnu intet forsamlingshus hadde. Der blev da utvist en stor gjestfrihet, som ikke eksisterer i vore dage. Ofte blev hele forsamlingen bevertet, naar møterne var slut. Av disse gamle gjestfrie hjem kan nevnes: hos Lars og Marit Bjerkeng, Ole Solberg, Johan Nymoen, A. Haugseth, Lars Nordmo, Hagen Brandskognes, Per Guldhav og Hofstad. I Bardo kan nævnes: hos Iver Moen, O. Haker, Bernt B. Skoelvid og Ole J. Åsen. Ikke mange aar gik hen, før man indsaa nødvendigheten av at ha eget forsamlingshus, og i aarenes løp er bygget et i Rusten, et paa Sætermo i Bardo og et paa Guldhav; dertil et mindre lokale paa Jensberg i Maalselv. 5 aar efter foreningens stiftelse valgtes Chr. Foshaug til formand, hvilken stilling han har indehat ganske uavbrutt i ca. 30 aar. Av de mest fremtrædende kvinder inden foreningen kan nævnes Karen Stengrimsen Finnbakken, Barbro Moen (datter av fhv. stortingsm. P.Andersen i Bardo), Marthea Brandskognes, født Haagensen,

fra Østerdalen Mari Broce, Marie Steen i Øverbygden og Marie Åsen. De fleste av ovennævnte er gaat bort; men nye er kommet i stedet. Foreningens nuværende styre er Ole L. Nordmo, Arnt H. Elvevold, Konrad Minde, Olaf Evjent, Meier Foshaug, Anton Brandskognes og Chr. Foshaug. Foreningen har nydt almindelig tillid, og flere av medlemmene har deltatt i bygdens styre. Neppe nogen anden fri forsamling i Nordnorge er ved slegtskapsforhold knyttet til bygdene sydpaa som denne. Saaledes har de forskjellige bygdedialekter vært saa fremtrædende paa møtene, at en kunne høre: der har vi østerdølen og der opdølingen osv. Endskjønt en minoritet av befolkningen, saa har da forsamlingen ogsaa været medvirkende til bygdens moralske og kulturelle utvikling.

(Chr. Foshaug.)

HOLLÆNDERNES

Hollænderne fik ved et Kongeligt privilegiebrev av 24. august 1443 tilladelse «til frit og uhindret at handle i vort rige Norge, hvor de have behov». Privilegiet (paaberaabt i traktat av 1544) vakte i Holland og især i Amsterdam saa stor glæde, at der blev bygget en kirke til ære for St. Olav. Efter Kong Kristian I's tronbestigelse blev der i seks aar 1452–58 utstedt ikke mindre end 5 — fem — privilegiebreve for hollandske byer med ret til «at handle, vandle og kjøbslaa uforment i byer og steder (stoppepladse), havn og fjorde — dog mod told og besværing».

MATKLOKKER

Matklokker, som der ringes med til dagens forskjellige maaltider efter gammel skik, fandtes paa følgende gaarde: Solli, Moen (Johnsens), Fagerlidal, Brandskognes, Nymoen, Sandeggen, Kirkesnes osv. De gamle stuer paa Fosmo, Nergaard og Kongsli minder ogsaa om de gamle stuer fra Østerdalen. Maalselvdalens gamle aristokrati hadde hjemme paa disse gaardene, og den gamle rot skyter endnu friske skudd, om end i moderniserte former. Den gamle skik med matklokkene bør bevares og klokkernes festlige klang tone længe over dalen, den fagre Maalselvdal med magt for kommende tider.

Bogkomiteen ved «Dølheim» paa Bakkehaug.
Pinsedag 31. mai 1925.

Sittende: L. Aarøen, Ivar Sæter, H. Helgesen.

Øverst: E. Myre, I. Stenersen, B. Haug.

MAALSELVDALEN

*Dalen laa aaben saa frodig og bred,
 mens aarene gled.
 Fjelde og skoge i urtidens drøm.
 Elve og sjøer i brus og i strøm
 med fugl og med fisk i flugt og paa svøm.
 Bjørnen som konge i dalerne skred.*

*Saa kom der døler til dalen en dag
 med dunder og brag.
 De hugger og graver og rydder sig grund,
 og jorden var venlig med smil om sin mund.
 Dølerne nyttet hver time og stund,
 og hus efter hus kom snart under tag.*

*Maalselv, ja Maalselv blev dølernes hjem
 ved isbræers brem.
 Sønner og døtre af odelsfolks blod
 fødte af fædre med urgammel rod
 vokser sig hjemme ved fjeldenes fod,
 og dalen skal blomstre og vokse ved dem.*

*Dalen er aaben og frodig som før
 med brus og med bør.
 Jorden den skaffer det daglige brød.
 Nordlyset flammer som regnbuers glød,
 og dalen med midnattens sol i sit skjød
 smiler som brud under løvskogens slør.*

*Dølen staar først blandt Haalogalands mænd
 paa tuft og i grænd.
 Dølerne elsker det hjemlige stel,
 elsker sin jord og sin skog og sit fjeld
 og lever i fred, men bærer dog lel
 for hjemmet og Norge sit sværd ved lænd.*

*Maalselv, ja Maalselv er dalen saa kjær
 for alle og hver.
 Vi vækker slumrende kræfter af blund.
 Vi dyrker og trygger hjemjordens grund.
 Og ungdommen stevner livssterk og sund
 som solen selv i en vaarmorgens skjær.*

*Maalselv, ja Maalselv er dalen — ja vor
 heroppe i nord.
 Dalen er riget, som fædre os gav.
 Dalen er bauta paa fædrenes grav,
 dalen, som blomstrer fra fjeld og til hav,
 dalen, vort hjem, hvor vi bygger og bor.*

IVAR SÆTER.

Kristian Wendelborg har sat en fin og pompøs melodi for blandet kor til dette digt, som ogsaa gjælder Bardo (Norges Bondelag tilegnet).

Utsikt fra Frihedslien over Dividalen mot Sandelvdalen.